

પ્રકાશકના બે બોલ

શ્રી રાખેસ શુજરાતી સભાને પ્રથમ હેતુ આ છે: “ શુજરાતી ભાષામાં લખાયેલા સર્વ પ્રાચીન પુસ્તકોનો સંગ્રહ કરવો; અને તેમાંના મુદ્રિત સ્વરૂપમાં મંરદક્ષણ કરવા યોગ્ય લાગે તેવાં પુસ્તકો હોય તે પ્રસિદ્ધ કરવા.” આ હેતુને અનુસરીને સભાએ પ્રાચીન શુજરાતી સાહિત્યના હસ્તલિખિત ગ્રંથો વેચાતા લઈ સંગ્રહા છે અને હજી એવા મળના ગ્રંથો વેચાતા લેતી રહે છે. આ સંગ્રહ- માથી પ્રચલિત કરવા જેવા ગ્રંથો કીયા કીયા છે તે સમજી શકાય તે માટે સભાએ હસ્તલિખિત પુસ્તકોની સવિસ્તર નામાવલિ ભાગ ૧ તથા ૨, આ પ્રકાશક પાસે તૈયાર કરાવી પ્રકટ કરાવી છે. તેના ત્રીજો ભાગ તૈયાર કરવાનું પણ આ પ્રકાશકને સોંપાયલું છે. તેમાંથી પર્મદ કરેલા ગ્રંથો તૈયાર કરાવવાનું કામ એક પાસ ચાલે છે, તેમ બીજી પાસ અન્યત્ર સાપડતા પ્રસિદ્ધ કરવા યોગ્ય પ્રાચીન કાવ્યો, આખ્યાનો, મંશોધી સદીક પ્રકટ કરવાની માગણી થતા તે સભાને ખર્ચે તૈયાર કરાવવામાં અને પ્રકટ કરવામાં આવે છે. કવિશ્રી માણસુ- કૃત પ્રત્યોદયમત્રીશી અને ગવલુમ દોદરી-સંવાદ સ્વ. મણિમાલ બકેર- ભાઈ વ્યાસના મંશોધેવા સભાએ પ્રકટ કર્યા છે. તેમજ પ્રાચીન કાવ્યવિનોદ ભાગ ૧ લેા ૨૧. ૨૧ જગનનાથ વિદ્યારામ રાવળે સંશ્લે- ષેત્રો પ્રકટ કર્યો છે. દશમ રકથ અને રુસ્તમ બહાદુરના પવાડાનું કામ આ પ્રકાશકને અને પંચદડ તથા હંસાવલીનું કામ રા. સ કરવાલ જગનનાથ રાવળને સોંપાયલું છે. આમ આ શ્રેણીનું કામ ચાલુ છે.

દરમ્યાન મધ્યકાળની શુજરાતી ભાષામાં રચાયેલુ સમગ્ર મહા- ભારત પ્રકટ ન હોવાથી અને તે પ્રત્યેની અભિરુચિ અપ્વાસીએની હોવાનું જાણવામાં આત્ના, માગરોળના સુપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન તેમ જ

મધ્યકાળની ગુજરાતી ભાષાના પાઠ અભ્યાસી શાસ્ત્રીશ્રી કેલવરામ કાશીરામે એક પ્રીતિકાર્પ તરીકે વિના વેતને તેમ વિના પગિતોપિકે અંશોદ્ધી સત્રીક તૈયાર કરી આપવાનો ભારે અગ હિમવવાની તાપગતા દાખવી અને સભાને એ કાર્પ કરી આપવા માથે લીધું તેમના આ પ્રીતિકાર્પ માટે શ્રી કાર્પસ ગુજરાતી સભા જ નહીં, પણ સાહિત્ય રમિક ગુજરાતી જનતા પણ મદદની ખાલી ગહેજે, એમ હું ધાક છું

પ્રસ્તુત સગમ મહાભારતની આશ્રિતિમા જનતા સુધી એક પ્રાચીન કવિના જ અને તેટલા પર્વો અને તે વ્યા મહાવિન ન જ હોય ત્યા ખીજ એવા પ્રાચીન કવિના પર્વો લેવા, એવું ધોગણ સભાએ અખત્યાગ કરેલું છે અતજત માધારણ ગુજરાતી સાહિત્યગસિક જનતાને ભાક્ષમી જૂનના નહા, પણ વાયનથી એ મુરદેની મદદ ટળી શકશે, કાગણ ભાષા એટલી મધી હુડોધ્ય નથી અભ્યાસીઓની અમત્ય હિપ્ર પ્રથમ લક્ષ આપના માટે જ આગ કગતુ પટેલુ છે અને સાધા ગણુ જનતા તે નિભાવી લેશે, એવી આશા છે મહુને તે સુનભ દામ્ય તે માટે સમાએ તેનું મૂલ્ય પત્તર ખર્ચ પૂરતું જ રાખેલું છે

આ મહેલા ભાગમા પ્રાચીન ગૈકવ કવિ હન્દિમનુ આદિપર્ અને ત્રાચ કવિ વિપ્રયુદાસન સભાપર્ દાખન કરેલા છે ખીજ ભાગમા વૈશ્ય કવિ નાકગતુ નનપર્ દાખન કરાનો પ્રમથ કરેતો છે અને તે હપત્યુ શરૂ થયેલું પણ છે અને તેમના થોડા સમયમા મગજ મહાભારત ગુજરાતી જનતા સમક્ષ ગણુ કન્વાની સભાની ધાગણ છે આશ્ય છે કે અભ્યાસી બધુઓ અને માહિત્યગસિક જનતા તેને ભાગ લેવા નહીં નૂં

જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૨
વાર સોમ સ ૧૯૮૯
તા ૧૬-૬-૩૩ મુગધ

અ બાલાલ યુલાખીનમ જાની
સદાચ મત્રી શ્રી કાર્પસ ગુજરાતી સના,
મુગધ

શ્રી કાર્પાસ ગુજરાતી સભા-મુંબઈ

શાળા-પાઠશાળાઓને ધનામ માટે તેમ પુસ્તકાલયોના

સંમદ માટે અડધી કિંમતની બોંકવણુ

સાહિત્યપ્રચારને ઉત્તેજનની યોજના

શ્રી કાર્પાસ ગુજરાતી સભાએ મુંબઈ ધનાકાના, મગઠાગે, દેશી રાજ્યોના તેમજ મ્યુનિસિપાલિટીઓ અને લોકલ ગોર્ડેના પ્રજાવણી ખાતાઓમાં અભ્યાસ તથા વાચનપ્રમાણ ઢાળ તથા વિદ્યાર્થીઓને અપાતા ધનામો દ્વારા, તેમ જ તેમના હસ્તકની નિશાળોની તથા માર્ગનિક લાઇબ્રેરીઓ અને પુસ્તકાલયોમાં ગુજરાતી સાહિત્યનો પ્રચાર બહોળા પ્રમાણમાં મહેનતથી યોગ્ય ખર્ચે થઈ શકે તે માટે પોતાની માનીકીના નીચે જણાવેલા પહેલાં દશ મુદ્દોના આકર્ષણ પુસ્તકો (ગમમાળા ભાગ ૧-૭ મિશ્ર) અર્ધી કિંમતે ઉપલી સંખ્યાઓને વેચાતા અર્ધ સંક્રાંતિ અનુકૂળતા કમી આપવાને યોજના કમી છે

ગમમાળા ભાગ ૧-૭ આ મધ્યાઓને ૧૨૫ ટકામાં કમીશનથી વેચાતી આપના ઠરાવુ છે

આ યોજનાનો લાભ લેવા તે તે પ્રજાવણી ખાતા અને સંખ્યાઓ પ્રેરાય તે માટે પોતાની માલીકીના પુસ્તકોનો પરિચય તૈયાર કરી પ્રકટ કરેલો છે જેને તે જોઈતો હોય તેને મગાવેથી મફત મોકલનામા આવશે

આ પુસ્તકો અડધી કિંમતે વેચાતા લેના ઇચ્છતી મરચાએ નીચેને શરનામે પત્ર ચરદાર કરવે

રા. રા. અંબાલાલ બુલાખીરામ જાની, બી એ.

શ્રી કાર્પાસ ગુજરાતી સભા મદિર

લેર્મીગટન રોડની બાજુમાં, કોંગ્રેસ સ્ટ્રીટ, ૩૬૫, ગિરગામ,

મુંબઈ નં. ૪

શ્રી ક્રાઈસ્ટ ગુજરાતી સભાની માલીફીનાં પુસ્તકો ૧૭

૧-૨ રામમાળા (સચિત) તૃતીય આવૃત્તિ, ભાગ ૧ લો, તથા ખીજો; રચનાર સ્વ શ્રી એલેક્ઝાન્ડર કિન્લોક ક્રાઈસ્ટ ભાષાન્તરકાર, અને વિવિધ ટિપ્પણીઓ તથા પગિસિદ્ધા ચોખ્ખાનાર દિ બ રજીસ્ટ્રાર ભાઈ ઉદયરામ દવે દરેકનું મૂલ્ય ૫-૮ ૦

૩ ક્રાઈસ્ટ જીવનચરિત્ર—રચનાર, મ્વ મન મુખરામ સૂર્યરામ ત્રિપાઠી, ને પી મૂલ્ય ૦-૮-૦ (છાપ અપ્રાપ્ય)

૪ માર્કમ ઓરેલીઅસ એન્ટોનીનમના સુવિચારો—ભાષાન્તરકાર, સ્વ હિરનરેશ, સર મેલરીસિદ્ધજી, ઉપોદ્ધાત નખનાર અને સંસ્કૃતસુભાષિત અને તત્ત્વજ્ઞાનવા વચનો નોધના ૩૧ રા તબીબશાસ્ત્ર પુસ્તકોત્તમશાસ્ત્ર સંધર્ષી મૂલ્ય રૂા ૨-૦-૦

૫ શ્રી. ક્રા ગુ સભાનાં પુસ્તકોની સચિત્સર નામાવલિ ભા ૧ લો, ૨ જો, (૧-૧૦, અને ૫૨ થી ૧૫૦ પુસ્તકોની યાદી) તૈયાર કરનાર રા રા અબાલાવ છુલાખીગમ જાની બી. એ દરેકનું મૂલ્ય રૂા ૨-૦-૦

૬-૧) શ્રી ક્રાઈસ્ટ ગુજરાતી સભાનાં ૬ પુસ્તકોની સક્ષિપ્ત યાદી તૈયાર કરનાર રા રા અબાલાવ છુલાખીગમ જાની, બી એ

૭ ગુજરાતનાં ઐતિહાસિક સાધનો ભાગ ૧-૨ (સાથે બેચા) મટો વસાવળીઓ, રાહેત વગેરે સાબધી હકીકતોના લખાણ સમાના સાધનોને આધારે તૈયાર કરનાર રા રા નમદાસ કા વલ્લભજી દિવેદી, મૂલ્ય રૂા. ૧ ૦-૦

૮ રમેકલ્લેક્ટ બાબાએ અવાના સીજવનતા પ્રચલિત બીર્તી સપાદક રા રા જનવાલ વિ રાવળ રૂા. ૦-૨૦-૦

૯ પ્રબોધખત્રીશી (કવિ બધારા મા-છુત) અને રાવજી મદો-દરી સંવાદ (કવિ શ્રીધરકૃત) બન્નેય જૂના ગુજરાતીના મંથો—દીકા સાથે સરોધક મ્વ રા અગ્નિવાદ બ બધામ, દીકા તથા ઉપોદ્ધાતના લેખક રા રા રાદગ્રસાદ જાનલાલ રાવળ મૂલ્ય રૂા ૦-૧૨-૦

૧૦ પ્રાચીન કાવ્યવિનોદ ભાગ ૧ લો પ્રાચીન આખ્યાનો અને પદો, નાકા આદિ કવિઓના ગ્રંથો, (ભાષા કદક અપ્રાચીન ગુજરાતી નેરી) સપાદક રા રા જનવાલ વિ રાવળ મૂલ્ય રૂા. ૧-૦ ૦

૧૧ અહુનવર—એ નામનો સર્જનજૂના મત્ર, પારમી ધર્મતત્ત્વનું વૈદિક દ્રષ્ટિએ અવલોકન રા રા જાનલ કા પિર્તો રાદાલ મડેના મૂલ્ય ૦-૮-૦

૧૨ ચતુર્વિંશતિપ્રયન્ધ-શ્રી રાજશેખરદરિસન્મુદ્ધ -
પરિશિષ્ટેન સમલઘૃતઃ સંશોધિતઃ પમ પ. ૧ન્યુપપદ-
ધારિણા પ્રી હીરાલાલેન। મુલ્યં રૂ ૨-૮-૦

૧૩ પ્રયન્ધચિન્તામણિઃ—શ્રી મેહતુગાચાર્યરચિત
શાસ્ત્રી દુર્ગાશંકરેણ સંશોધિત મુલ્યં ૧-૮-૦

૧૪ શાકતસંપ્રદાય—સિદ્ધાન્તો ગુજરાતીમાં તેનો પ્રચાર અને
ગુજરાતી સાહિત્ય ઉપર અસર કાઢી અને કાઢી મતનાં બે શ્રીચક્રો માધે
લે હિ બ નર્ગદાનકર દેવચંદ્ર મહેતા બી એ મુલ્ય ૧-૮-૦

૧૫ ગુજરાતના ઐતિહાસિક લેખો—ભાગ ૧ લો પ્રાચીન યુગથી
વાપેલા ૧૨મી સદી સુધી પર્વતના મહાગાન અશોધી ગુજર વ રા પર્વત
ગોંડવી સ રોધી તેણે કરનાર, રા ગ ગિનસકર વલ્લભજી આચાર્ય
એમ એ કલુદેર, પ્રીન્સ એફ વેલ્સ મુઝીઅમ-મુજાઇ મુલ્ય રૂ. ૪-૮-૦

૧૬ મહાભારત-પ્રાચીન ગુજરાતી અનુવાદ રૂપરિ ઉરિદાસકૃત
આદિપર્વ અને નાગરવિ વિષ્ણુદાસરચિત સભાપર્વ સપાદક અને
અરોધ્ય રા ગ કેશવગમ કાશીરામ શાસ્ત્રીજી, અંબાળ

૧૭ ગુજરાતના કેટલાએક ઐતિહાસિક ગ્રન્થો, તથા વા-
તાઓ વા ગુજરાતી રામમાળા સમ્રદ્ધ કરનાર અને લખનાર એ
કવીશ્વર દસપતરામ ડાહ્યાભાઈ મુલ્ય રૂ ૦ ૧૨-૦

૨ સભાના ધારિતાપિકથી પ્રસિદ્ધ ગ્રન્થો ૫,

(૧) મેદરહીંકના નિબંધો (ભાષાન્તર)ગ રા ધનસુખવાલક મહેતા

(૨) વૈષ્ણવધર્મનો અક્ષિપ્ત ઇતિહાસ-રા રા દુર્ગાશંકર કેવળ
રામ શાસ્ત્રી (અપ્રાપ્ય, દ્વિતીય આવૃત્તિ સરોધાવી તેણે કરાવાય છે)

(૩) શૈવમતનો અક્ષિપ્ત ઇતિહાસ-રા રા દુર્ગાશંકર કેવળરામ
શાસ્ત્રી (અપ્રાપ્ય ત્રિતીય આવૃત્તિ સરોધાવી તેણે કરાવાય છે)

(૪) દેહ, જીવ અને આત્માની વૈજ્ઞાનિક ખીમાંના (ભાષાન્તર)-
રા રા પ્રેમનંદર નાગજી દવે

લોડ મોવલીકૃત કોમ્પ્રેમિસ (ભાષાન્તર), મત્યાચલની મર્યાદા
રા રા મહાદેવ હર્ષિભાઈ દેગાઈ, પ્રી એ અલબેન બી મુલ્ય રૂ ૧-૦-૦

૩ સભાના આશ્રયથી પ્રસિદ્ધ ગ્રન્થો ૬

(૧) નર્મકોષ ગા દવિ નર્મદાસકર લાવસકર દવે

(૨) ' ભક્તમિ શ્રી દયારામનુ જીવનચરિત્ર '-લે રા શ કરપ્રસાદ

જીવનવાવ રાગળ પ્રમસક ગ રા નાગજીમ પુરમાણદાસ ઉર્જાઈવાળા

(૩-૪) કાઠિયાવાડનું કંઠસ્થ સાહિત્ય, ભાગ ૧ થો તથા ૨ બે (પ્રાચીન સંગ્રહો)-૨૧ ૨૧ હિંગોલિન્દ પ્રેમરા કર ત્રિવેદી મહુવા

(૫) અભિમન્યુ આખ્યાન-જનતાપીકૃત (૨ સ ૧૭૮૫), ૨૧ ૨૧ મંજુલાલ સ્વપ્નોટવાલ મળમુદાર, બી એ એલએન બી વડોદરા

(૬) સુકતાખ્યાન (કાવ્ય) ગ, ગ અજેન્દ્રાશ્ચર લાવરા કૃ ૫૮૫૫ એમ એ સુગત

૪ મુદ્રણાલયમાં ૭

(૧) હરલમ બહાદુરનો પવાડો(સામળ) ૨૧, ગ અબાલાલ છુ જની, બી એ

(૨) કેશવકૃત ભાગવત દશમસ્કંધ-૨૧ ૨૧ અ' છુ જની, બી એ.

(૩) ૨૧ ૨૧ નરસિંહરાવ ભોળાનાથ દીવેદીયાના "ક્રાઇસોલોજીકલ લેક્ચર્સ" ભાગ ૧ લાનુ બાપાનંદર (સચિવ)-૨૧ ૨૧ પ્રે બક્ષી બી એ

(૪) 'અતુલિંશતિ પ્રખંધ'-ગુજરાતી અનુવાદ તૈયાર કરનાર પ્રો હિરાલાલ રસિકલાલ કાપડીયા, એમ એ

(૫) પ્રખંધચિંતામણિ-મેટ્રગાથાર્યકૃત ગુજરાતી અનુવાદ તૈયાર કરનાર ૨૧ ૨૧ દુર્ગારામ કેવળરામ શાસ્ત્રી

(૬) મહાભારત ગુજરાતી-ભાગ ૨ બે વૈશ્યકવિ નાકરરચિત આરણ્યક પર્વ, સરોધક ૨૧ ગ કેશવગમ કાશીરામ શાસ્ત્રી મંભેરાજ

(૭) નરપતિકૃત 'પથદંડ' (સ ૧૫૪૫) સરોધક ૨૧, ૨૧ શાંકર પ્રસાદ છગનલાલ રાવળ

૫ તૈયાર થતાં ૫

(૧) રાસમાળાની પૂરવિહી-દિ બ સ્વપ્નોટવાલ ઉદયરામ દવેએ સંગ્રહીત, બોક્ષી લખનાર ગ ગ જિગ્જીરા કૃ વજ્રમજ્જ આચાર્ય એમ એ

(૨) "કુકિમણીરી વેલી"-(પ્રાચીન) તૈયાર કરનાર ૨૧ ૨૧ નરનરાલ ઈન્જારામ દેસાઈ બી એ.

(૩) મધુસૂદન વ્યાસકૃત હસાવતીની વાર્તા-સ ૧૬૫૪ (પ્રાચીન) સરોધક ૨૧ ૨૧ શાંકરપ્રસાદ છગનલાલ રાવળ

(૪-૫) રીવધર્મ અને વૈષ્ણવ ધર્મ તેના ગિદ્દાન્તો ગુજરાતમાં પ્રચાર અને ગુજરાતી સાહિત્ય ઉપર તેની અગર સરોધિત પરપત્ર દ્વિતીય આવૃત્તિ, ૧૮૧ ૨૧ ગ દુર્ગારામ કેવળરામ શાસ્ત્રી

મેસર્સ એન, એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કું
જુસ્કેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ પ્રીન્સેસ મીડિ-ગુજધ ન ૨

પ્રસ્તાવના

૧. જાળવલ્યમાન યુગનું સાહિત્ય

શ્રી સૂરેત કપી જાતનો હોય છે, તે જાણુ' ખરેખર જુદીની બહારનો વિષય છે. આજથી આરંભ દાયકા બપર હજી ત્યારે ગૂજરાતી ભાષાના કાવ્યસાહિત્યની પ્રસિદ્ધિનો આરંભકાળ હતો તે વખતે ઉપલબ્ધ સાધનદ્વારા વિદ્વાનો એવા મત બપર આવેલા કે ખરેખર ગૂજરાતી સાહિત્ય ખેડાઈ હોય તો તે પ્રેમાનન્દનો સમય એટલે કે વિક્રમની ૧૮ માં સદીથીજ. તે પહેલા કાંઈ સાહિત્ય ખડે જોતા માનવામાં આવતું નહીં. જે કાંઈ હતું તે થજ્જીજી જૂજી હતું, એટલે તેટલામાત્રથી સાહિત્ય ખેડાઈ છે, તેમ માનવા કારણ ન હતું. પરંતુ છેલ્લા બે દાયકામાં શોધખોળને આધારે પ્રાપ્ત થયેલા હસ્તલિખિત ગ્રંથોની માદીયો ભિન્નભિન્ન સંસ્થાઓ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલી વાચવામાં આવતાં વિદ્વાનો જોઈ રાક્યા કે - મહાકવિ પ્રેમા નન્દની પૂર્વેનો જે અન્ધકારયુગ ગણાતો હતો તેજ યુગમાં પ્રેમાનન્દયુગના સાહિત્ય કરતા પણ મોટા પ્રમાણમાં સાહિત્ય ખેડાયેલું. પ્રેમાનન્દે સાહિત્યક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કર્યો તે પહેલાની બે સદીયોમાં માત્ર રામાયણ અને મહાભારતની કથાઓ બપરનું સાહિત્યજ એટલું વિપુલ છે કે પ્રેમાનન્દયુગના સાહિત્યથી વધી જાય, અહીં માત્ર એ બે ગ્રંથો બપરનું સાહિત્ય કેટલું હતું તે દૂંકમાં ખતાવું છું.

રામાયણ:—ફૂંઆડણુ, ઉદ્ધવ, ફૂંનાકર, વિષ્ણુદાસ, ફૂંલિખ્ખજીના.

ફૂં આ રામાયણો અઘાપિ સમૂખુ ઉપલબ્ધ નથી થયાં. ઉદ્ધવનું રામાયણ પાછલથી કોઈયે પૂર કરેલું છે. વિષ્ણુદાસનું સમૂખુ ઉપલબ્ધ છે. તેણે બાલકાવૃત્ત રચીજી નથી ગયો-ચાકાવૃત્તથીજ બાલકાવૃત્તની કથાનો આરંભ કરી છ કાણે રામાયણ પૂર કર્યું છે. નાકર તેમજ વિષ્ણુદાસના લઘુકથાકાવૃત્ત પ્રતિષ્ઠ છે.

મહાભારત —

૧. આદિપર્વ—નાકર, હરિદાસ, વિષ્ણુદાસ, મનોહરદાસ અને મુન્દરદામના,
૨. સભાપર્વ—નાકર, કાથીસુત, વિષ્ણુદાસ, શિવદાસના,
૩. વનપર્વ—નાકર, વિષ્ણુદાસ, અવિચારદાસના,
૪. વિગટપર્વ—નાકર, કાદીમિત, વિષ્ણુદાસના,
૫. ઉલોગપર્વ—વિષ્ણુદાસ, ભાઉ, ભાઈયાસુતના,
૬. ભીષ્મપર્વ—વિષ્ણુદાસ, જ્ઞો, વૈકુણ્ઠના,
૭. દ્રોણપર્વ—વિષ્ણુદાસ, ભાઉના,
૮. કર્ણપર્વ—નાકર, વિષ્ણુદાસ, ભાઉ, વૈકુણ્ઠના,
૯. ગાંધ્યપર્વ—નાકર વિષ્ણુદાસ, વૈકુણ્ઠના,
૧૦. યૌસિકપર્વ—નાકર, વિષ્ણુદાસના,
૧૧. સૌપર્વ—નાકર, વિષ્ણુદાસના,
- ૧૨-૧૩-શાન્તિ-અનુશાસન કોષના મળ્યા નથી
૧૪. આશ્વમેધિકપર્વ—ના છટાછટા આખ્યાનો નાકર, વિષ્ણુદાસ, મુકુન્દ કુમેદામ, પોદી, છુવસી, તેના;
૧૫. આશ્રમવાસિકપર્વ—કોષના નથી
૧૬. ધૈરાનપર્વ—વિષ્ણુદાસ, શિવદામના,
૧૭. મહાપ્રયાન—વિષ્ણુદાસના,
૧૮. રવગારિદ્યુપર્વ—વિષ્ણુદાસ, મુન્દરદામના

આ ઉપરાંત ગુમાપણ-મહાભારતમાથી નાનું નાનું વસ્તુ લઈ તેમજ ભાગવતાદિપુરાણમાથી આખ્યાનો લઈ રચાયેલા નાનાં નાનાં

* નાકરે આદિ-સભા સ્વતંત્ર ગ્રંથો નથી તેના આરંભક પર્વમાં સારવે ૪ થી કદવામાં આદિપર્વ અને ૫ થી ૧૦ માં કદવાની ૧૨ થી કદી સુધી સભાપર્વ આપ્યું છે તેના વિગટપર્વના આરંભમાં ૧૩ કદવામાં પણ તેણે સભાપર્વ આપ્યું છે વિરાટપર્વમાં ૧૪ થી ૧૬ માં કદવા સુધીમાં ૬૬ આશ્વમેધિકપર્વ પણ આપ્યું છે

અનેક કાવ્યો આજ અન્ધકારયુગને જાજવદ્યમાનયુગ એવું નામ અર્પવાને લોકસન્નુષ હસ્તવિખિત દશમા મોજુ છે. આટલે-થીજ વાત અટકતી નથી, પરન્તુ લોકભોજ્ય કલ્પનિક સાહિત્ય પણ આ યુગમા ધણું ખેડાયું છે. હજી મોધખોળ અટકી પડી નથી. એટલે હજી વિપુલ પ્રમાણમા સાહિત્ય ઉપવન્ધ થવા વધી છે. હજી સુધીમા એક પણ કવિનું સમ્પૂર્ણ મહાભારત ઉપવન્ધ થયું નથી. કહેવાય છે કે વિખ્યુદામ અને વૈકુણ્ઠે આખા મહાભારતને માતૃભાષામાં બેતારેલ છે.

બીજર ખતાવ્યામા આવેજ સાહિત્ય વિકાસની મોજાની સદીના ઉત્તરાર્ધનો અને આખી સત્તરમી મદીનો પરિપાક છે જે સમયે એક બાજુ નરસિંહ મહેતા ગૂજરાતી ભાષાને અમૂલ્ય કાવ્યની પેગંબીમા હના તેજ સમયે તય ગૂજરાતમા પદ્મનાભ, લાલજી, ભીમ, તેમજ કાકિયાવાડમા માકજી, શીધર વગેરે કવિયો અને તે પછી નગમિંદ મહેતાનું શિષ્યમણ્ડલ, એ સૌ માતૃભાષાની બનતી એવા કાવ્યમા ઉદ્ભવજ હતા માત્ર કાવ્યમાહિત્યજ આ બે સદીમા ખેડાયું છે, એટલૂજ નથી પરન્તુ ગદ્યસાહિત્ય પણ ખેડાવું હતું. મહાભારત, ભાગવત, ગમાયણના આખા ગૂજરાતી ગદ્ય-ભાષાન્તરો પણ આ સમયમા ગમ્યા છે. ભગવદ્ગીતાના તો એ સમયના દેવધાર્મ અનુસારે હસ્ત-લિખિત દશમા હસ્તવિખિત ગ્રન્થ ભણારોમા મોજુદ છે.

આ તો માત્ર જૈનેતર કવિયોની વાત થઈ બીજી બાજુ જૈન વિક્રત સાધુઓ પોતાના ઉપાશ્રયોમા કદાપિ ઠરી કામ ખેડા નથી. જૈનેતર લેખકોએ જેટલું સાહિત્ય અર્પ્યું છે એના કરતા અનેકગણું સાહિત્ય આ યુગમા અને આ યુગ પહેલા જૈનસાધુઓએ સગજ માતૃભાષાનું ગૌરવ વધાવવાનું માન મેળવ્યું છે. શ્રી મોહનવાવ દલીયન્દ દેશાધ્યે જૈનગુર્જર કવિયો એ મથાળા નીચે કીમતી બે ગ્રન્થો અર્પા આપણને જૈન સાધુઓની માતૃભાષાની એવાઓનો પરિચય ખતાવ્યો છે. તેમજ આનન્દકાવ્યમહોદધિના આઠ ગ્રન્થો,

અને ઐતિહાસિક રાસસંગ્રહ વગેરે ગ્રંથોએ તેમના કૃતલાભેકની કૃતિયો લોકસન્મુખ મૂકી છે.

આ રીતે જાનવલ્લભાનયુગ, નહીં કે અન્યકારયુગ, તેની સ્થિતિ છે. આ યુગમાંના સાહિત્યમાનો થોડોમણે અંશ આપણા મુખસિદ્ધ વિદેહ તેમજ વિવિધાન વિદ્વાનોએ બહાર પાડ્યો છે. સદ્ગત ઇચ્છારામ સૂર્યરામ દેશાઈ, સદ્ગત હરજોવિન્દદાસ દારકાદાસ કાંટાવાળા, સદ્ગત મણિજ્ઞાન બકોરભાઈ બ્યાસ, તેમજ વિવિધાન સાક્ષરો દી. બ. કેશવચાલ હર્ષદરાય મુવ, ડો. ડાહ્યાભાઈ પીતામ્બર-દાસ દેરાસરી, રા. રા. નટવરલાલ ઇચ્છારામ દેશાઈ, રા. રા. અંબાલાલ ખુશાખીરામ જાની, વગેરેએ અયાગ મહેનતને અર્જે પ્રાપ્ત કરી પોતાને જે દશામા ઉપલબ્ધ થયાં તે દશામાં પ્રસિદ્ધ કર્યા છે. દી. બ. મુવ તેમજ ડો. દેરાસરી અને રા. અંબાલાલ જાની વગેરે વિદ્વાનોએ તો એકએક ગ્રંથની અનેક પ્રતો મેળવી સિદ્ધ પાડી આપી ટીકા-ટિપ્પણાદિકથી એ ગ્રંથોને અતિ સરસ કરી નાખ્યા છે. હજી પણ એ દિશામાં વિદ્વાનો અગાઉ કરતાં પણ વધુ ઉત્સાહથી કામ કર્યે જાય છે, અને દર વર્ષે એવાં એક અપ્રસિદ્ધ કાવ્ય સારી રીતે સંપાદિત યદ્ય લોકસન્મુખ મૂકાયે જાય છે.

શ્રી હોર્બસ ગૂજરાતી સભા, મુમ્બાઈ અને ગૂજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી, અમદાવાદ, આ બે સંસ્થાઓ તો ખાસ સારા વિદ્વાનો મારફત એવા કાવ્યો પ્રતિષ્ઠાં છપાવ્યે જાય છે. એ સંસ્થાઓની પ્રવૃત્તિયો કોઈથી અજાણી નથી.

૨. સાહિત્યપ્રસિદ્ધિ-પ્રયોજન

આ પ્રમાણે ગૂજરાતી સાહિત્યના અણમૂલ્યાં ગતોની પ્રમિદ્ધિની માટે આમ લુટે લુટે ગચ્છેથી પ્રવૃત્તિયો થતી ગ્હે છે, તેની બીજી રહેલાં કારણો તપાસવા જરા પ્રયત્ન કરિયે. પ્રસિદ્ધ કાવ્યપ્રકાશકાર મુમ્બટાચાર્ય જણાવે છે કે—

કાવ્ય યશસેઽર્થકૃતે વ્યવહારધિદે શિવંતરક્ષતયે ।
સપ્ત પરનિર્ણયતયે કાન્તાસમ્મિતતયોપદેશયુજે ॥

૧. યશ, ૨. દ્રવ્ય, ૩. વ્યવહારજ્ઞાન, ૪. અમર્જ્યતા નાશ,
૫. સાલગતા વાત૪ પગ્મઆનન્દ, ૬. શ્રી જે પ્રમાણે ઉપદેશ આપે
તે પતિને તાત્કાલિક લાગી જાય છે, તેની જેમ ઉપદેશનો યોગ,
આ છ વસ્તુને પ્રાપ્ત કરવાનાં કાવ્ય છે

કાવ્યના પોતાના હીનત્વ-મધ્યમત્વ-ઉત્તમત્વ એ ત્રણે શુભોને
સીધે પગે દેવાય થોડાં યા વધુ પ્રમાણમાં ઊપર આપેલી છ વસ્તુની
તેમથી જરૂર પ્રાપ્તિ થાય છે. ઊપર આપેલી છ વસ્તુઓમાંની પ્રથમની
જે એ કરિને પોતાને માટે છે, ત્યારે બાકીની ચાર એ શ્રોતાને માટે
છે. કવિ પોતે વ્યવહારકુશળ હોવાથી વ્યાવહારિક કુશલતાવાળા
કાવ્યો ગ્રંથે, એમાં તેને વ્યવહારકુશલતા પ્રથમથી પ્રાપ્ત થઈ ચૂકેલી
હોવાથી ફરી વ્યવહારકુશલતા પ્રાપ્ત થાય તેમ દહેવૂ તેમાં મોગવ થઈ
પડે. વસ્તુતઃ કવિને પાઠ્યી ચારે વસ્તુ સ્વન સિદ્ધ છે, ત્યારે શ્રોતા-
ઓને તે પ્રાપ્ત કે. કવિને યશ અને દ્રવ્ય પ્રાપ્ત પણ ત્યારેજ થાય કે
ત્યારે પાઠ્યી આપેલી ચારે વસ્તુઓ શ્રોતામાં કારગત થાય. આમ
આ મમ્મટનાજ સ્થોકે ઊપરથી કાવ્યના ચાર લક્ષણ તરી આવે છે.
૧. કાવ્ય એવૂં હોવૂં જોઈએ કે જેનાથી વ્યવહારકૌશલ્ય મળે.
૨. કાવ્ય એવૂં હોવૂં જોઈએ કે જેનાથી અમર્જ્ય એટલે અધોઃગતિના
દાર, તેમાંથી શ્રોતાનો અચાપ થઈ જાય ૩ કાવ્ય એવૂં જોઈએ કે
જે વાચતા યા સાલજવામાંથી પગ્મ આનન્દની પ્રાપ્તિ થાય પગ્મ-
આનન્દની પ્રાપ્તિજ માનસાદિ દુખોના નિવારણની પગે છે. એટલે
કાવ્યમાં એની શક્તિ હોવી જોઈએ કે જેના થવણુ યા વાચનથી
આપણે આપણા દુખો ભૂલી તણ્વીન જની આનન્દી બનિયે અને
૪. કાવ્ય એવૂં હોવૂં જોઈએ કે સ્ત્રીના ઉપદેશની માફક તરતજ
અમર કરનાર થાય અનેક સમજાનારાઓ આવી જાય પણ મનુષ્યને
અમર નથી આપી, પરંતુ જ્યારે સ્વકીય યા પગકીય સ્ત્રી આપીને

સમજાવવા માટે છે, ત્યારે પુરુષ તરત સમજી જાય છે: સ્ત્રીના ઉપ-
દેશની તાત્કાલિક અમર થાય છે. તેજ રીતે આ કવિના પણ એવી
ઉપદેશાત્મક ટોલી જોઈએ કે જેના શ્રવણ અને વાચનથી આપણને
તાત્કાલિક અસર થતી જોઈએ. એ માટેજ પ્રવચ્ચેન કહે છે કે—

परिवहृद् विष्णुपाणं, सम्भाषिज्जइ जसो, विसप्पन्ति गुणा ।
सुखइ सुपुस्सवरिअ, किं तज्जेण ण हरन्ति कव्वालाया ॥

વિષ્ણુનાની શુદ્ધિ થાય છે, વચની મહાભાવના થાય છે; શુણેનો
હેલાવો થાય છે, અપુરુષનું ચરિત્ર આમગવામાં આવે છે; જેને લીધે
કાવ્યાયાપો મનનું હરણ ન કરે તેવું તે થઈ છે? અર્થાત્ કથં
કાવ્યની અંદર એવું નથી કે જે મનોહર ન ટોલ.

ગમે તે દેશના તેમજ ગમે તે કાવના કવિએ લેશે તેના કાવ્યોમાં
આ ચાલ વસ્તુ હશે આ માટેજ કાવ્યાદિને પ્રજુના અંશ કહેવામાં
આવ્યા છે —

काव्यालापाच्च ये केचिद्वीतकान्यखिलानि च ।

शब्दमूर्तिधरस्यैते विष्णोरंशा महात्मनः ॥

કેટલાક કાવ્યાયાપો અને બધાજ ગીતો—આદનો એ શબ્દ
મૂર્તિધર મહાત્મા વિષ્ણુના અંશ છે.

આ માટેજ મહાકાવ્યોનું શ્રવણ-વાચન આવશ્યક ગણવામાં
આવ્યું છે, અને તેજ મહાકાવ્યોની પ્રમિદિમાં હેતુરૂપ છે.

આપણે મંદૂક આદિત્વની ગિતિથી પગિમિત શિથે. આદિત્વ-
ચાલમાં મંદૂક ભાષા જેટલી આગળ વધેલી છે, તેટલી કાષ્ઠ બીજી
ભાષા ભાષ્યેજ આગળ વધેલી હશે. કાવ્યોને માટે ગ્રીણમાં ગ્રીણ
નિયમનો જોડને ખરેજ આશ્ચર્યચકિત બની જવાય તેમ છે. ગમ
અને અવદુગની ગ્રીણવટના વિષયમાં અનેક અન્યો લખાયેલા છે.
મંદૂક ભાષાનો કવિ કવિ ત્યારેજ કહેવાય કે ત્યારે શાસ્ત્રમાં કહેવી
મર્થાત્મો અને તેના નિયમોનાં અંગે પાંચ નોંધો છે.

બધાનું મુખ્ય કારણ, તે લાપા અનેક સદીયો થયાં અનેક દિશામાં ખેંચાયેલી છે, તે છે. આરમ્ભમાં તો હરેક સાહિત્યની એક સરખીજ સ્થિતિ હોય છે. ક્રમિક વિકાસ પામી અમુક સૈકાંઓએ લાપાસાહિત્ય પ્રૌદ્ધિ પકડી શકે છે.

કાવ્ય કોને કહેવું એ વિષયમાં જે ક્રમિક વિકાસ થઈ કાવ્ય-સમજણ સ્થાપિત થઈ છે, તે જોવાથી તે વાત તરત સમજાશે.

શબ્દ અને અર્થ એ ઉભય બે પર આધાર રાખી આપણમાં આવેલાં સંકલ્પો આ છે:—

૧. શબ્દાર્થો સહિતૌ કાવ્યમ્ (ભામહ. ૧-૧૬.) શબ્દ અને અર્થ બેય સાથે મળી કાવ્યત્વ અર્પે છે.

૨. નનુ શબ્દાર્થો કાવ્યમ્ (રુદ્રટ ૩-૧.)-શબ્દ અને અર્થ, એની સંયુક્તતા તે કાવ્ય.

૩. શબ્દાર્થો સહિતૌ ઘઠકવિવ્યાપારશાલિનિ । ચન્દ્રે વ્યવસ્થિતૌ કાવ્યં તદ્વિદાહ્વાદવારિણિ । (ઘટોત્કચીવિતકાર)

વક્ર-સૌન્દર્યયુક્ત કવિનો વ્યાપાર જેમા રહેલો છે એવા અને તબક્કાને આનન્દ આપનારા પ્રબન્ધમા બરાબર ઝોંટવાયેલા શબ્દ અને અર્થ હોય તે કાવ્ય.

૪. તદ્વદોષો શબ્દાર્થો સગુણાવનલક્ષ્મી પુનઃ ક્ષાપિ ।
(કાવ્યપ્રકાશ-મમ્મટ ૧-૩)

—નિદોષ અને ગુણયુક્ત તેવા શબ્દ અને અર્થ તે કાવ્ય. આ શબ્દ અને અર્થ પ્રાપ્ત અલંકારયુક્ત હોવા જોઈએ.

૬. અદોષો સગુણો સાલક્ષારો ચ શબ્દાર્થો કાવ્યમ્ ।
(હેમચન્દ્ર)

—નિદોષ, ગુણયુક્ત અને અલંકારયુક્ત એવા શબ્દ અને અર્થ તે કાવ્ય.

■ ગુણાલંકારસહિતો શબ્દાર્યો દોષવર્જિતો ।

ગદ્યપદ્યોભયમય કાવ્ય કાવ્યચિદો ચિદુ' ॥

(પ્રતાપ રુદ્રોય ૧-૧)

(અદોષો સગુણો સાલંકારો શબ્દાર્યો કાવ્યમિતિ
કાવ્યસામાન્યલક્ષણમ્)

—ગુણયુક્ત, અનુકુલયુક્ત અને દોષગ્રહિત તેવા શબ્દ અને અર્થ તે રૂપ રહેયુ ગદ્યરૂપ અથવા પદ્યરૂપ એમ ઉભય પ્રકારના જે પ્રમુખ્યત્વે તેને કાવ્યજ્ઞો કાવ્ય કહે છે

જાણ આપેના વિકાસથી સમજામે કે—આગમ્યમા લાભદ જે કાવ્ય-લક્ષણ આપે છે, તે હતુ તેણે બદોલના (ભામહ ૧-૧૧) અને સાપદ્ધારતા(ભામહ ૧-૧૩)ની એ જે મથજે જરૂર પડતી, સામાન્ય લક્ષણ ન્યાયી, રહે તેનુ જ અનુકૂળ રૂપ વિકાસિતજીવનકારે વ્યક્તિયુક્ત કાવ્યની આવશ્યકતા કરેલી, પ્રસિદ્ધ મમતાચાર્યે અનુકૂળનો વિકાસ કરીએ, વાગ્દેવે પ્રાપ્ત્ય લાભદ કર્યુ, ત્યારે તે પછીના હેમચન્દ્ર, પ્રતાપરુદ્રીયકાર વિદ્વાનાથ વગેરેને નિર્દોષ, ગુણુ, સાપદ્ધાર આમ ત્રણેયના સમન્વયવાળા કાવ્યનીજ કાવ્યના રીકારી આ કાવ્યના લક્ષણનો પ્રાથમિક વિદ્યામ

તે વસ્તુ એક બાજુ રહી અને બીજી બાજુ રમની (વિદ્યનાથ) આવશ્યકતા મતાવવામા આવી ત્રીજી બાજુ શ્વેનિન (આનન્દવર્ધન) પ્રાધાન્ય. ચોથી બાજુ ગીતિન (વામન) પ્રાધાન્ય. પાંચમી બાજુ રમણીયાર્યપ્રતિપાદક નબ્દનેજ (જગન્નાથ) કાવ્ય રહેવામા આવ્યું, આમાના ચોક્કસનોમેજ મગ્યનીકલ્પાગ્રણુકાર સોજ અને એકાવતીકાર વિદ્વાનાથે કાષ્ઠક બેસાડ્યો.

નિર્દોષ ગુણવત્કાવ્યમલ્લહારેરલ્લકૃતસ્ ।

રસાન્વિતં કવિ' કુર્ચન કીર્તિ પ્રીતિ ચ ચિન્દસિ ॥(મર કપટા)

—દોષગ્રહિત, ગુણયુક્ત, અનુકૂલેથી અનુકૂળ અને મમ્યુક્ત એવું કાવ્ય કહેતો કવિ કીર્તિ અને પ્રીતિ મેળવે છે

શબ્દાર્યોં ઘપુરસ્ય તત્ર ચિયુર્ધરાત્મામ્યધાયો ધ્વનિ—

ઘાવાંકૈરિવ યૈશ્ચિદસ્ય ન પુનઃ સત્તાપિ મમ્ભાવ્યતે ।

—આ કાવ્યનું શબ્દ—અર્થ એ શરીર, અને ધ્વનિ એ આત્મા એમ કાલા પુરખો કહે છે. ત્યારે કાવ્યમાં દેટલાક આવાંકાની માફક આ ધ્વનિની મત્તાની પણ સમ્ભાવના માનતા નથી.

આ અધાનો સુંદર ગેગ તો પ્રતાપક્રીયકાગ વિદ્યાનાથજી આપે છે:—

શબ્દાર્યોં મૃત્તિરાલ્પ્યાતૌ જીવિતં વ્યક્ત્યર્થમવમ્ ।

હારાદિયદલક્ષ્ણાસ્તત્ર સ્વરુપમાદયઃ ॥ ૨ ॥

શ્લેષાદયો ગુણાસ્તત્ર શૌર્યાદય इव સ્થિતાઃ ।

આત્મોત્કર્ષાવહાસ્તત્ર સ્વભાષા इव રીતયઃ ॥ ૩ ॥

શોભામાહાર્યિકોં પ્રાપ્તા ધૃત્તયો ધૃત્તયો યથા ।

પદાનુગુણ્યચિન્માન્તિઃ શય્યા શય્યેય સમ્મતા ॥ ૪ ॥

રસાસ્વાદપ્રમેદાઃ સ્યુઃ પાકાઃ પાકા इव સ્થિતા ।

પ્રજ્ઞાતા લોકયદિયં સામગ્રી કાવ્યસમ્પદઃ ॥ ૫ ॥

— આ કાવ્યસમ્પત્તિનું શરીર તે શબ્દ—અર્થ; વ્યક્ત્યર્થમવમ તે આત્મા; ઉપમા વગેરે અક્ષરૂરો ત્યાં હારે વગેરે બૃહત્તુ માફક; શૌર્યાદિ ગુણોની માફક ત્યાં શ્લેષ વગેરે ગુણો રહેલા છે; આત્માનો ઉત્કર્ષ કરનારા સ્વભાવો હોય તેની માફક પૈદલી વગેરે રીતિયો છે; વર્તનાદિકથી જે પ્રમાણે કૃત્રિમ શાલા પ્રાપ્ત થાય છે, તેની જેમ ધૃત્તિની અહીં રિયતિ છે; ચોગ્ય સ્થળે બિપર પદની યોગ્યતા એવી થયા, થયાની માફક રહેલી છે; રસનો આસ્વાદ ભુદી ભુદી રીતે અપર્તા જેમ પાક હોય તે પ્રમાણે પાકની ન્યા મિથિતિ છે; આવી ભોકોને જે પ્રમાણે સ્વશરીર માટે આમગ્રીની જરૂર છે, તેમ કાવ્યસમ્પત્તિની આમગ્રી હોયતેલી છે.

કાવ્યના સ્વરૂપમાં આ પ્રભાણે કાળજી કૃત્તે વિકાસ થયો તે જાપર આપેલાં લક્ષણાદિકથી જાણી શકાયે. સંસ્કૃત ભાષા આવા લક્ષણવાળાં ઉત્તમ કોટિનાં કાવ્યોથી અત્યુત્કૃત યર્ષ ચૂકી છે.

આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે આરમ્ભનાં-અતિ આરમ્ભનાં વૈદિક સંસ્કૃત કાવ્યો આટલી વિકસિત સ્થિતિએ પહોંચેલાં ન હતાં. તેમાં સાદી સરસાર્થ ડોળક્રમાંક વિનાની મુખ્ય મુખ્ય અલંકારવાળી ઉપમામૂલક કવિતા હતી. વેદમાં તેમજ ઉપનિષદોમાં આવી ડોળક્રમાંકવિનાની કવિતા સારા પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ થાય છે. મહાભારત તેમજ રામાયણમાં પણ તેજ રીતે પ્રાથમિક અલંકારવાળી સરસ કવિતાઓ દેખા દિધે છે.

આરમ્ભમાં દરેક સાહિત્યની આવી દશા હોય છે. અલંકારના આલંકારિકાએ અનેક ભેદ ગણ્યા છે. પરંતુ નાટકશાસ્ત્ર જોના મૂળ કૃત્ત્વા અલંકાર હતા તે સમગ્રી શકાયે.

उपमा रूपकं चैव दीपकं यमकं तथा ।

अलङ्काराश्च पिहीयाञ्चत्वारो नाटकाध्यायाः ॥

(ભારતનાટ્ય ૦ ૧૭-૪૩)

— નાટકના આશ્રયભૂત ચાર અલંકારો જાણવા. તે ઉપમા, રૂપક, દીપક અને યમક.

આ ચારમાંથી અર્થાલંકાર અને શબ્દાલંકારના અનેક ભેદો પાછલા સાહિત્યમાં આલંકારિકાએ જતાઆ.

આ રીતે સંસ્કૃત સાહિત્ય અનેક રીતે સમૃદ્ધ યર્ષ ચૂક્યું છે. હવે અહીં ગૂજરાતી સાહિત્યની વાત કરીએ. એ તો સર્વને વિદિત છે કે ગૂજરાતી ભાષાનો આરમ્ભકાળ અપભ્રંશના અન્તર્ધીજ છે. અપભ્રંશને આપણે ગૂજરાતી ભાષાનું આદરવરૂપ માનિએ છીએ. ખરૂં જોતાં અપભ્રંશ ભાષા એ માત્ર ગૂજરાતમાંજ બોલાતી હતી તેમ ન હતું, પરંતુ રણપૂતાના, સિન્ધ અને ઉત્તર હિન્દુસ્તાનમાં પણ

પૃથ્વિ પ્રચારમાં હતી. તેના એક ભાગમાંથી પ્રચલિત ગૂઝરાતીનું સ્વરૂપ મધ્યકાલીન ગૂઝરાતીની ભૂમિકાઓમાં થઈ બિતરી આવ્યું છે. ગૂઝરાતીનો આવકાળ અપભ્રંશના અન્ત સાથે માનવામાં હું કશો બાધ નથી જોતો. આપણા ગૂઝરાતી સાહિત્યનો ખરો આરંભજ આ રીતે વિક્રમની ૧૪ માં સદીના ઉત્તરાર્ધથી. ગૂઝરાતી ભાષાના આ આરંભકાલમાં રચાયેલું સાહિત્ય સંસ્કૃતની કાઠિમાં તો મૂકી શકાય તેવુંજ નથી. તેવી સ્થિતિ થવાનું મુખ્ય કારણ તો એજ હતું કે વિકાસનો પ્રાપ્ત પોતાની વિકસા પતાવવા સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષામાં કાવ્યો રચતા, કેમકે તે સમયમાં આ બંને ભાષાઓજ સાહિત્યની ભાષા તરીકે સ્વીકારાયેલી હતી. માત્ર જૈન સાધુઓ તત્કાલીન લોકભાષામાં દુગ્ધાં, સામાન્ય લોકો પણ સમગ્રી શકે તેવા ઉપદેશાત્મક કાવ્યો લખતા હતા. તેમાં કશો સંસ્કૃતસમ ડોળડમાક ન હતો. તે વખતના જ્યાર જે આલંકારિક કાવ્યો સાંપડ્યા છે, તેમાંની સ્થિતિ જોવાથી પણ પ્રનીત થશે કે તે તે કાવ્યના કવિયો સંસ્કૃતકાવ્યોનું સાવ ગદ્યરિકા-વાયે અનુકરણ કરવામાં પડ્યા ન હતા. જૈનેતર કવિનું વસન્તવિલાસ, રણમહાસન્દ, તેમજ જૈન કવિનું પ્રબોધચિન્તામણિ અને પૃથ્વીચન્દ્રચરિત્ર (ગદ્ય), એ વગેરે આલંકારિક તેમજ રસાત્મક કાવ્યો જોવાથી આ વસ્તુ સમગ્રી શકાય તેવી છે.

એક ખીણ પણ વસ્તુ આમાં છે. મમ્મટે જે કાવ્યલક્ષણ આપ્યું છે, તેમાં ઉપદેશયુક્તે - ઉપદેશનો યોગ કરનાર કાવ્ય હોવું જોઈયે એમ જે કહેવામાં આવ્યું છે, તે ખ્યાલમાં રાખતા રૂઝ્ઝારાદિ રસોથી રસબસ થયેલા કાવ્યો સર્વસામાન્ય લોકોને સન્માર્ગે બિપર દોરવાને સમર્થ નજ યાવ. સંસ્કૃત ભાષાના સમર્થમાં સમર્થ વિકાસો પણ સામાન્ય રીતે કેવડ વ્યુત્પત્તિ માટે અને તદ્દેશીય માનની સમપ્રાપ્તિ માટેજ રસાલંકારાદિના જ્ઞાનની આવશ્યકતા માને છે. વસ્તુસ્થિતિયે તે સન્માર્ગ બિપર દોરનાર નથીજ. બિપર કાવ્યા-લક્ષણ એ કેવલ એમ જે કહેવામાં આવ્યું છે, તેમાં એમ

વસ્તુ પ્રતીત થાય છે, જેનાથી મનુષ્ય બ્રહ્મ થાય છે તેના કાવ્યાદાપો
એ પ્રશુના અંશ નથીજ. આ માન્યતા પણ કાદા આધુનિક નથી.
ન ચદ્રચચિત્રપદં હરેયંશો જગત્પચિત્રં પ્રગૃણીત કદિંચિત્ ।
તદ્વાયસ તૌર્યમુશન્તિ માનસા ન ચત્ર હંસા નિરમન્ચ્યુશિક્ષયાઃ ॥
તદ્વાગ્નિસર્ગો જનતાઘચિપ્લયો યસ્મિન્પ્રતિશ્લોકમવદ્ધપરયપિ ।
જામાન્યનન્તસ્ય યદ્વોઽર્ક્ષિતાનિ ચત્કૃષ્ણવન્તિ ગાયન્તિ

ગુણન્તિ સાધવઃ ॥

(ભાગવત ૨૩-૫-૧, અ. ૫, ૨૨૦, ૧૧.)

(તે ઉપગમે રત્નેશ્વરમે અનુવાદઃ—)

- (૧૦) “ જે વચનમા પદ પરમ સુન્દર, અને કૃષ્ણકથા નહીં,
જગત-પાવન પરમ દરિયમ, જે વિમે વર્ત્યો સહી, ૨૫
તે વચન વાયસ તપુ તીગ્ય, [મણે] નીઝરા સમે,
હાં હંમ દગિજન માનસરવર તણે વાસી નબ્ધ રમે. ૨૬
ગોવિન્દ-ગુપ્ત વિન વચન-આગુરી સદે નીઝરા જશી,
હાં કાક મરખા રમે કામી, (જે) વિવધના રસના મસી. ૨૭
પણ સત્ત્વ માનમ વિમે મળતા, હંમ મમ ક્ષાવે યતિ,
તે બ્રહ્મવાસી કૃષ્ણવર્ણિત કથામાં ન કરે રતિ. ૨૮

- (૧૧) તે વચનનો ઉચ્ચાર ઉત્તમ, અખિત-જગત-પાવક દરે,
જગત્ પગો-અર્કિત નામ દરિના આપુજન શ્રવને ધરે. ૨૯
પદ પ્રતિશ્લોક પ્રધાનમા અપચન્દતા દીમે ધળી;
તોલે દરિ-ગુપ્ત-ગુપ્ત વાળી મર્મ-મન્થ-સિરોમણિ. ૩૦
તે આપુપૂર્ય સામમે, દગિનામના વળા મળી,
હૃદે કા શ્રોતા તેવને અંશય, માય વધી મનની ચનિ.” ૩૧

આ રીતે પાગણિકકાલમી આ માન્યતા દદ છે. આથી કરીનેજ
જીતેપે તેમજ જીનેનર કવિયેએ ઉપરેપ્રધાન પ્રચોદ રચન આપરપદ
મપૂ. એરમે કાવ્યશાસ્ત્રના નિયમોદ પાસન કરવાની તેઓને ખામ

જરૂર ન રહી. તેમ છતાં વાણીમાં વ્યક્ત થતાં સાદા અલંકારો તેઓની કૃતિઓમાં કોઈ કોઈ સ્થળે વ્યક્ત થનાર રહ્યાં.

આ રીતે આપણા ગૂઝરાલી સાહિત્યમાં મામાન્ય રીતે ઉપ-દેશાત્મક કાવ્યો લખવાની પ્રથા મર્વસ્વીકાર્ય જેવી થઈ, અને નાના મોટા અનેક કવિઓએ પુરાણાદિકમાંથી વસ્તુઓ લઈ કથાઓ તેમજ મનઃકલ્પન પણ અનેક ગાથાઓ-લોકકથાઓ સ્વભાષામાં કાવ્યના સ્વરૂપમાં આપી; અને મામાન્ય રીતે લોકોને અનુકૂળ પડે તે માટે પ્રચલિત દેશીઓમાં ગગ-ગગિળીમાં તાલબદ્ધ ગાઇ શકાય તેવી જાતની રચના રચી.

ઉપદેશ એ આવા કાવ્યનો પ્રધાન વિષય હોવાથી જનગમૂહને એ જરૂર લાભદાયક થાય. સદ્ગુણ કવિ હલપનરામ સત્યજ કહે છે કે:—

(મનહર)

“ બાળક પિએ તો તેને જ્ઞાનખજ બહુ વધે.
જુવાન પિએ તો છક જિતરે જુવાનીનો.
વૃદ્ધ જો પિએ તો તેને દિગ્ભત ને જોર વધે;
જીવજીવે અન્તરમાં રસ સોજો આનીનો.
સતીયો પિએ તો તેને સનનો મારગ ધૂજો.
મુધારસ મગ નારી મોટી અને નાનીનો.
મુકવિના કોઇને ન હોય અવગુણકારી,
દોષ ન દેખાય જેમાં જરીએ નાદાનીનો. ”

એથી જિલદ —

“ બાળક વાચે તો તેની બુદ્ધિમાં બિગાડ થાય.
જુવાન વાચે તો તે જરૂર વહી જાય છે
વૃદ્ધજન વાચે તો તે લાગે તેને વિદા જેવી.
થૂ થૂ કહી ને કવિના જગા થૂંકાય છે. ”

લગિનીઓ માલગતા લાઇથી લણાય નહીં.
લાજવાળા માણસો તો વાચતાં લખાય છે.
કાણ એની કવિતાને કહેશે જે કવિતા છે ?
કવિતા તો સૌને મુખ-કારક ગણાય છે.

(દાહરો)

“ પિતા પામ પણ વાચનાં કન્યા લાગે દાહ,
જરૂર કવિતા જાણવી, અનીતિની એ હોય. ”

ખરેખર.—

(ઇન્ડવજી)

“ ભેટી બહેનો પિતૃ ભાત પામે, જે બોલતા બોલ મળું લગ્નમે,
એવું લખે તે કહિયે અનીતિ; રૂકા જનોની નહિ એજ રીતિ. ”

આમ જેમાથી નીતિનો ફેલાવો થવા મળેલ છે તેવી કવિતાની પ્રસિદ્ધિ કેટલી આવશ્યક છે, તે મમજામે

ગૂજરાતી ભાષાના આવા યુગણ્ણ કાવ્યોની પ્રસિદ્ધિમા જેમ નીતિનો ફેલાવો મુખ્ય છે, અને તેને લીધે જે લાભ છે, તેટલોજ, તેવી બાંહે વિશેષ તે તે કવિએ ગૂજરાતી ભાષાની કહેવી મેવાનું ઝણુ ચૂકવવાનો લાભ છે. આવા અનેક અપ્રસિદ્ધ કાવ્યોની પ્રસિદ્ધિથી તે સમયના રીતગિવાજને આપણા જાણવામા આવે છે, એટલે કાવ્યના જે ખાસ પરિણામ વ્યવહારકૌશલ્ય, અમરૂંપનો નાશ, પરમાનન્દની પ્રાપ્તિ અને નીતિમયતા વગેરેનો ઉપદેશ, એ મેળવવાનો અવશ્ય લાભ પ્રજાને મળે છે. અને આ મારેજ સાખો રૂપિયાની મૂઠી રોકવામા આવેલી છે, જેના મદ્દવચના પગિખામ આપણે નજરે જોઈએ છિયે.

૩. મહાભારતની પ્રસિદ્ધિનો આરંભ

૧૫૨ ચૂચ્ચૂંજ છે કે-મનવ્યમાન યુગમાંના તેમજ તે પછીના પ્રમાણેનું યુગના કેટલાક નાના પરન્તુ કીમતી કાવ્યો સહગત ઇન્દ્રારામ દેશાઈ તેમજ મદ્યત કાટાવાલાયે પ્રસિદ્ધ કર્યા છે, પરન્તુ મોટાં કાવ્યો હજી સૂધી અપ્રસિદ્ધ દશામાં છે. ઉદ્ધવકૃત રામાયણ સહગત કાટાવાલાયે પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. પરન્તુ તે તેના મૂળ સ્વરૂપમાં હજી અપ્રસિદ્ધ થયું નથી. ખીજાં રામાયણ તેમજ મહાભારતના નાના એક કે બે સિવાયના બધાજ ઉપલબ્ધ પર્વો અપ્રસિદ્ધ દશામાં પડ્યા છે. આવાં કાવ્યો પ્રસિદ્ધિમાં લાવવાને નાણા તેમજ સમયનો મોટો ભોગ આપવો પડે તેમ છે. તેમજ એકલા એક વિદ્વાનથી એ કાર્ય થઈ શકે તેમ નથી. આવી રીતિમાં શ્રી ફોર્મસ ગૂજરાતી સભાએ મહાભારતની પ્રસિદ્ધિ જેવું આ મહાભારત કાર્ય જાહેરી લીધું છે, તે કાર્ય ગૂજરાતી પ્રગના થોડા સદ્ભાગ્ય નથી.

સને ૧૯૩૦ ની માયમાં ગૂજરાત વર્નાક્યુલર સોમાઈટી તરફથી શ્રી હીંગલાલ ત્રિભુવનદાસ પાંચે દલપતરામ હસ્તલિખિત પુસ્તક સર્જહની યાદી પ્રસિદ્ધ કરી તે યાદી મારા હાથમાં આવી. તેની બુનિકામાં તેમણે મહાભારતના પ્રકાશન માટે અતુલ્યતા થઈ શકે તેમ છે, તેવું બતાવેલું. આ બપરથી એ દિશામાં કાંઈક પ્રવૃત્તિ આદરવા મારો મનોભાવ થયો. મારા મિત્ર શ્રી નટયગલાલ ઇન્દ્રારામ દેશાઈ (સંપાદક-“ગૂજરાતી”)-દ્વારા શ્રી ફોર્મસ ગૂજરાતી સભા, મુમ્બાઈના સહાયક મન્ત્રી શ્રી અમ્બાલાલ યુવાખીરામ જાની બપર આ વિષયમાં મેં પત્ર લખ્યો, ઉક્ત સભાની મેનેજિંગ કમિટીમાં તે પત્ર મૂકાયો અને હગ્દિસનું આદિપર્વ સારી રીતે સંપાદિત કરી આપવું આજ્ઞાન મને થયું. એટલે ગૂ વ સો. ના હસ્તલિખિત સર્જહમાંથી કવિ હગ્દિસની ઉપલબ્ધ પ્રતિયો શ્રી હીંગલાલ પારેખ-દ્વારા મેં મેળવ્યો, અને આ કાર્યનો તા. ૩૦-૮ ૩૧ ના રોજથી

આરમ્ભ કર્યો. આ રીતે શ્રી હીરાલાલ પારેખ, શ્રી નટવરલાલ દેસાઈ અને શ્રી અમ્બાલાલ બુ. જાની એ ત્રણે મિત્રોના બગ ઊપર આ કાર્ય મેં ઊઠાવી લીધું. હરિદાસનું આદિપર્વ લિખ લિખ પ્રતિયો ઊપરથી સંવ્યાદિન કરી વૈયાર કરી ઉક્ત સભાને મોકલી આપવામાં આવ્યું. ગૂજરાતી સાહિત્યરસિક પ્રજાના સહભાગ્યે સમ્પૂર્ણ મહાભારત (સર્ગો એક એક ઉપલબ્ધ પર્વ સૃષ્ટિલાગદ્) ટીકા-ટિપ્પણ સાથે પ્રસિદ્ધ કરવાને મોટી રકમ સભાના વિદ્વાન સભ્યોએ મંજૂર કરી, જેનાં પરિણામે આજે હું ગૂજરાતી પ્રજાના હસ્તમાં વિક્રમની સત્-રમી સદીના કવિ રાખ્દલાદ કવિ હરિદાસ અને કવિ વિષ્ણુદાસનાં કૃત્રે આદિ અને સભાપર્વ મૂકવા બામ્બલાળી થયો છું.

૪. આદિ-સભાપર્વનું સમ્પાદન

કવિ હરિદાસના આદિપર્વનું સમ્પાદન નીચેની પાંચ પ્રતિયો ઊપરથી કરવામાં આવ્યું છે:—

અ. દશપત હસ્ત. ત્રિ. પુ. સ. નાં. ૩૩૮, (કડવા ૧૧ માની કડી ૧૬ થી અન્ત સુધી.)

બ. " " " " નાં. ૨૫૫ પૂર્ણ } (મનહરના આદિપર્વ-

ક. " " " " નાં. ૩૪૫ પૂર્ણ } માંથી ઊમેરાવાળી,
નહેમાં આરમ્ભમાં મનહરનાં ૫ કડવા ૫-છી આદિવંશાવતરણ થી શરૂ થતી કથા છે.)

૬. " " " " નાં. ૩૪૫ અ અપૂર્ણ (મનહરનાં આદિ પર્વનાં પ્રથમ ૧૪ કડવાં, તે પછી મનહરના ૧૮ મા કડવાની ૪ કડી, તે પછી ૧૫ કડી સિમ્હ; અને તે બાદ હરિદાસના ૨૦ મા કડવાનાં અન્ત મૂલ્યનું કથાનક મનહરના તેજ કથાનક સાથે મેળમેળ.)

૩. દસપાત દસ્ત વિ. પુ. સ્ક નાં. ૨૬૬ હરિદાસનંજ આદિપર્વ

આરંભથી ૩૬ મા કડવાની ૨૬ મી સંધીનં અપૂર્ણ.

આ ઉપરાંત પરિશિષ્ટનું સંપાદન શ્રી નટવરલાલ ઇ. દેસાઈની મનહરના આદિપર્વની હાથ નકલ ઉપરથી કરવામાં આવ્યું છે. તે પ્રતિની ઇ સગ્ગા રાખી છે.

આરંભમા મારા હાથમા અ, ખ, ક, ઇ, એ ચાર પ્રતિયોજ આવી હતી. આમાની અ પ્રતિ હરિદાસના આદિપર્વની છે. તેમા આરંભના ૧૧ કડવા (૧૯ મી કડીના ત્રય પાદપર્વન્ત) નથી. ખ, ક, ઇ, પ્રતિયોમાના કથાનક મનહરના આદિપર્વમાથી ઠેકઠેકાણે જોમેરા લઈ સેજલજ કરી દેવામા આવેલા છે. મુશ્કેલી તો એ નડી કે અ ના ૧૧ મા કડવાની ૧૯ મી કડી એ ઇ મા ૨૫ મા કડવાની ૨૦ મી કડી છે. આમ દેખીતા ૯ કડવા ઇ મા વધારે મળ્યા. ત્યારે હરિદાસના આદિપર્વનો આરંભ કયાથી, એ નક્કી કરવું મુશ્કેલ થયું. અ ના ૮૭ મા કડવામા આદિપર્વની અનુક્રમણી આપી છે. તેમા—(જુવો મુદ્રિત પૃ. ૩૦૬-૭)

“પ્રથમ સર્ગ્ગ પર્વનો, પછિ પુણ્યનં આખ્યાન;

પ્રીક્ષામ અગ્નિ-પ્રથમ્ભ પ્રેમધરા, આરતીક અમૃત-મ-થાન. ૨”

આમ અનુક્રમ છે. ત્યારે ૩ પ્રતિમાનો ક્રમ કે પ્રતિના ૮૮ મા કડવામા (જુવો મુદ્રિત પૃષ્ઠ ૩૦૬, ટિપ્પણ ૩ જૂ.) આપેલી ક્રમણી મુજબ છે—

“પ્રથમ કથા યાદવ તણી, પછે કલિયુગનો મહિમાય;

સર્પ ઝેર કારણ કહ્યું જે, ડર્યા પરીક્ષિત રાજ.

૨

વિદ્યાર્થી ત્રણ ધૌમ્યના, તે કથા કહી વિસ્તાર.

પછે કુણ્ડલની કથા અનોપમ, સાલસી રાજકુમાર.

૩

રૂર રુપિની કથા કહી જે, રૂબીને જીવતી કાધી;

કદૂ વનિતાની વાત કહી, વાચાએ બાધી લીધી.”

૪

આ બંને કમણીની તુલના કરતા એમ સ્પષ્ટ તરી આવે છે કે—હરિદાસ યાદવની કથા કલિયુગનો મહિમા અને પરીક્ષિતસર્પદંશ આ ત્રણ કથા નથી આપતો. આમ જોતાં હ ના ૧૫ કડવાનું કથાનક આ મા નજ હોય, હ ના ૧૬મા કડવામા ખારીકે તપાસ કરતા ૨૪ મી કડીનો ચોથો પાદ બધે ટેકાણે જેમ ઢાલમા વળે છે, તેમ સ્પર્શમાના પ્રથમ પાદ તરીકે વળતો જોવામા આવ્યો. એટલે કંપનાને પૂરતી પુષ્ટિ મળી પડતું ત્યાં એક મુશ્કેલી જિભી યઈ, હ મા ૧૬ મેથી ૨૫ મા કડવા સૂઝીનો સરવાળો ૧૦ થાય, જ્યારે આ મા તો ત્યાં ૧૧ કડવા જોઈએ આ માનું ૧૧ મૂં અને ૧૨ મૂં કડવું એ જોઈ મલી હ મા ૨૫ મૂં એકજ ગણ્યું છે, તે જોતાં હ નં ૨૪ મૂં શા માટે એમા વિભક્ત ન હોય? તેને મે ગણી મેગ મેગવતા મરખાઈ આવી અને ૧૦ કડવા નક્કી કરી નાખ્યા પરંતુ આમા પણ એક મુશ્કેલી જિભી યઈ કુતલક ખાતર મે થી નટવગ્યાય દેશાઈ પાસેથી મનહરના આદિપર્વની કાથ—નકલ મગાવી તેની સાથે હ નો આ વિભાગ મેગની જોતાં હ મા ના જિમેરા તાગવી નાખતા સન્દર્ભ જોગથી હ નં ૧૮ મૂં અને ૧૯ મૂં કડવું એકજ કડવાના રૂપમા હોય, તેમ લાગતા આ બંનેનું ૧૭+૧૭=૩૪ કડીનું મુદ્રિત પ્રતિમા ૩ જૂં કડવું બનાવ્યું. આમ વળી ૧ કડવું તૂટ્યું, એટલે હ ના ૨૨ મા કડવાના જે વિભાગ કરી નાખ્યા વિભાગ પાડવામા કવિ હરિદાસની લાક્ષણિક પદ્ધતિનું યથાનુક્રિ પાલન કરવા ખામ કાળજી રાખી આ રીતે કંપનાશ્રયે પ્રથમના ૧૧ કડવાનો મેગ એસાડી પ્રતિ પ્રેસમા મોકવાઈ ગઈ અને જે ફોર્મનું મુદ્રણ પણ યઈ ચૂક્યું દગમિયાન સોસાઈટીમાથી ખીખનું ફેટલાક પવો નકલો તૈયાર કરવા મગાવ્યા તે સાથે દ. દ. વિ. પુ. સ. ના. ૨૬૬ ની અજ્ઞાત કવિના આદિપર્વની અપૂર્ણ નકલ જોવા માટેજ મગાવી વાચતા તે હરિદાસના આદિપર્વનીજ અપૂર્ણ નકલ પ્રતીત યઈ. તેમા અખલધીજ આદિપર્વ શરૂ થાય છે. મુદ્રિત આદિપર્વની પ્રથમ

મણેથી કડી આ ફે સમજક ગણેવી પ્રતિમા ૧૦ મી માફમ પડી
અને તે પહેલાં સુદ્રિત પૃથ ૨ જામા ક્ષિપ્ત તરીકે મળી કાઢી નાખેલી
૨૦-૨૧-૨૨-૨૩ એ ચાલ કડીયો પણ ૬-૭-૮-૯ તરીકે દેખાઈ

ક પ્રતિ તૈયાર કરનારાયે હરિદાસના આદિપર્વમા મનદગ્ના
આદિપર્વના જોગ દાખલ કરતા વધી પડતી એની હરિદાસની
અમન પ કીયો બાળવ કરી નાખી છે, તેમજ મનદગ્ની જોગેલી
કડીયો હવરાત ક્ષિપ્ત કડીયો પણ વૃસાની દીધી છ આ સાથે ફે
પ્રતિ અનુમાન શોધપત્ર આપ્યું છે, તેમા કડા ૧૧ ના પાયાન્તરે
તેમજ સુદ્રિત પ્રતિમા હગિમનો જે બાજ નથી, તેનો નિર્દેશ કર્યો
છે તે રીતે વાચન પહેલાં જોધન કરી લેવાથી સાચામા
અનુદૂળના થશે

ક-ક પ્રતિવાળાયે આટલા બધા મનદગ્ના આદિપર્વમાથી મા
માટે જોગેરા કર્યો છે, તે નાન અહીં ચર્ચિયે તે અધ્યાને નહીં ગણાય.
કવિ હગિદામે આદિપર્વનું મનનન ચચન કયું છ તેનું કાલ્ય
મુન્દર તેજ મૂળ મહાભારતની કથાને વાગી ગહેવાન બન્ધન
સ્વીકારવામા ઐતિહાસિક છે એટલે ઇટનાકે પ્રસન્નમા તેણે મળ મહા-
ભારતની આદિપર્વની કથાનો ક્રમ ન સ્વીકારતા મનનન ક્રમ સ્વીકાર્યો
છે કથાના નિચયમા પણ ક્યાક આઠ જુદા પડવામા ગસાતુકન રીત
નીકારવામા તેણે પાઠી પાની કરી નથી આ ગીતનો કનિસમ્પ્રદાય
કાઈ આધુનિક નથી મહાભારતમાના અનેક કથાનો જીપરથી તેમજ
ગમાયણના અનેક કથાનકા જીપરથી મચ્છત ભારાના કવિયોયે આ
નુકૂળ ગને ફેરફાર તેમજ પોતા તગ્નના જોગેરાઓ પોતપોતાના
કાલ્ય-નાટકાદિમા સ્વીકાર્યા છે

આપરે પણ અનેક ઐતિહાસિક નનનકથાઓ આ પ્રમાણે
રચાયેલી આપણે જોઈ શકીયે છિયે કવિ સ્પદામે જે કાંઈ છટ લીધી
છે, તે આટલે દુર્બલે જાય તેની નથીજ એ ઉપોદ્દ્યાતમા આપવામા
આવેલી હકીકતથી સમજી શકાયે

હરિદાસના કાવ્યની આ ગિયતિ છે, ત્યારે મનહરની ભુદીગ છે. તે મદાભારતનો ક્રમ બરાબર સ્વીકારી, કથાનકનું પ્રાતિષ્ઠ્ય અરામર સાચી સરલ રીતે કોઈ પણ જાતના અમતકાર વિના કથા પદમા અતિ ટૂંકમાં બિનાયે જાય છે. મનહર પહેલા ૧૪ કડવામાં (૩ પ્રતિ મનહરના ૩ જ કડવામાં ક્ષેપક બિમેરી ૨ કડવા કરે છે, તેથી ૬ ના ૧૫ કડવામાં) યાદવકથા, કલિયુગનો મહિમા અને પરીક્ષિતપર્વદંશની ભાગવતાનુકૂળ કથા આપે છે, અને ૧૫ માં કડવાથી સીધે સીધી આત્મીકની કથાનો આગમ્ય કરી પદ્યમન્થ આપે જાય છે.

આમ હરિદાસનું કાવ્ય સુંદર હોવાથી અને મનહરનું કાવ્ય મૂળને અનુમત્ત હોવાથી કોઈ મોહનદાસ નામના માણસદે મૂળ મહાભારતને સામે રાખી હરિદાસના કડવાઓમાં વચ્ચે વચ્ચે મનહરના કડવાઓમાંથી છૂટક છૂટક બિમેરાઓ દાખલ કરી મૂળ મહાભારતને જ ક્રમે ૩૩ કડવા આપ્યા છે આ બિમેરાઓ ઓળખાઈ ન જાય એ માટે હરિદાસના જે ૮૮ કડવા છે, તેમાં માત્ર ૧ નોજ વધારો કરી ૮૯ કડવા આપી ૩ પ્રતિમાના પ્રથમના મનહરના ૪ કડવા તે પછી મનહરનું ૨૧ મૂ કડવું ૫ માં તરીકે મૂકી ૬ કે કડવેથી ૬ પ્રતિમા આદિવંશવતરણની કથા આરમ્બી ૮૯ કડવામાં આદિપર્વ પૂર્ણ કરે છે મૂળને અનુસરવા કેટલેય અંગે હરિદાસના કોઈ કોઈ કથાનકો બાદ કરી તે જગ્યાએ મૂળને અનુસરતા છતાં નીરસ એવા મનહરના બિમેરાઓ દાખલ કરે છે તેમ કેટલીક જગ્યાએ હરિદાસનો મૂળને કાંઈક પણ અનુસરતો ભાગ હોય તો રાખી મૂકે છે. આમ નાના મોટા ૩૬૩ બિમેરાઓ બિમેરા છે. આ ના ૭૭ માં કડવાની અનુનિવનનકામપર્વની કથાથી પછી તેણે હરિદાસનું જ કાવ્ય કાયમ રાખ્યું છે. કેમકે પ્રાય ત્યાંથી ચર ચત્રું હરિદાસનું જ કથાનક મૂળને અનુસરતું છે. માત્ર જેને અનુક્રમણીપર્વમાં પોતાને અનુકૂળ અનુક્રમણી તે આપે છે હરિદાસના કડવા કેટલા હતા તે વાત આ

માણુમદે આદિપર્વને અન્તે આપી છે —

(ભુવો મુદ્રિત ૫. ૩૧૨, ટિપ્પણ ૧ લં:—)

“ લઘુ દીર્ઘ કડવા તે કીધા, સત્યાશી તે સ્થા ”

આમ મળની વાત તેને કોઈ પણ રીતે રાખવાની ૦/૧૨ પડી છે અને આ માટેજ હ અને હ પ્રતિમા કથાનકના વિભાગ પાડી નાખ્યા છે.

અહીં હગિદામે ૮૭ કડવા અથવા હોષ, તેમ મોહનદાસ કહે છે. હગિદાસના અ પ્રતિમા ૮૮ કડવા છે. તેના ૮૭ કડવા હોષ શકે: અમે હ પ્રતિમા ૧૯ મૂં કડવું ૧૨૩ કડીનૂ મળી આવે છે, તે અ જેમ શકુંતલા રીતે ૧૯ માની ૬૪ મીથે ૧૯ માનો અન્ત માને છે, તેમ હ પ્રતિ માનતી નથી. અ આ પણ એ ૧લી આક તો ૬૫. અને આગળ આનૂ રાખી ૧૨૩ કડીને અન્તે કડવાં ૨૦૧૧ એ સખ્ય છે તમા હ કડવાં ૧૯૧૧ એમ આવે છે, તે સ્વીકારિયે તો છેવટ ૮૭ કડવા થાય આમ ૮૭ કડવા સ્વીકારવામા હ કડો આધ ભેતો નથી

પરિશિષ્ટમાં અનુકૂળતાએ મનદગ્ન આદિપર્વ પ્રસિદ્ધ કરામા આવશે, તે જાપની વસ્તુચિત્ર ખરે જાન થશે

હગિદામના આદિપર્વની ગ્રેમકોપી તૈયા કરામા મર્યાદા અ પ્રતિ જાપ આધાર મખરામા આવ્યો છે તે પ્રતિ પ્રાચ નુદ અને હગિદાસના સમયની તથા ગૂજરાતની સાપાને બંધે અંગે વળગી ગહેનારી છે વણે અંશે એમ કહેવાનું પ્રયોજન એ કે— તેમા અર્ધા-ચીન ગૂજરાતીના સામાન્ય લક્ષણ જેવા કે ક્રિયાપદ તેમજ તૃતીયા-મક્ષમીના હ ને અથલે ય અને સામીના હ ને અથલે લેકલ્પિક રીતે લઘુપ્રવાન યના તેમજ નરભતિસૂચક હંગ્વ ઉકારને અથલે નામ-વિશેષણ-વૃદ્ધ-તોમા સો મળી આવે છે અ પ્રતિ વિ મ ૧૭૨૭ ની લખાયેલી છે, એટલે તેમા આવો ફેરફાર મળે તેમા નવાઈ નથી.

વિ. મં. ૧૬૮૮ માં લખાયેલા ગીતગોવિન્દનાં ગદ્યાત્મક ગૂઢગતી ભાષાન્તરની ભાષા અને વિ સં. ૧૬૮૮ માં લખાયેલા કૃષિ વિષ્ણુદાસના રામાયણની ભાષા અહીં નમૂનારૂપે આપું છું. તે બપરથી મધ્યકાલીન ગૂઢરાતીની ત્રીજી ભૂમિકાની ભાષા અને હરિદામના આદિપર્વની વિ. મં. ૧૭૨૭ ની લખાયેલી પ્રતિની મધ્યકાલીન ગૂઢરાતીની ચોથી ભૂમિકાની ભાષાના તારતમ્યનો અ્યાસ આવશે

“હે કૃષ્ણ તે માહારી મખી તાહારી વિગદિ કરીનિ હરિણીની પિતિ
 “અન્ધન માહિ પદી છિ । તે કિમ । તેહનિ આવામ જે વસવાનું યન ।
 “તે વિપિન સૂત ધોરવન મરધૂં લાગિ છિ । અનિ પ્રિય સખિ, અ
 “આણી યે માયા તે જ્વાયા સગથી લાગિ છિ । અનિ તાપ જે પગિતાપ
 “તે અમિન નિસામ્ય તેણિ કરી દાનનધની જ્વાયા સગપૂં પાગિ છિ ।
 “અનિ કંદર્પ તે જ્યમ સરધુ લાગિ છિ । કિમ । વાધની પિરિ ટેકડા ભગ્નુ
 “સરધુ । યમ માહા વનનિ વિપિ એક પામ્યા વાગરીયા જન માડ્યુ.
 “હુએ । અનિ એક પામ્યા દવ લાગિ થકિ । અનિ એક પામ્યા વાધ પાવા
 “આવી રહિ થકિ । અનિ એક પાસા યમનુ રૂપ ધરતુ એદનુ આહેટી
 “બાણ પૂરી ગદિ થકિ ચેદવૂ લાગિ તેદવૂં તાહારિ વિરહિ ગધાનિ
 “લાગિ છિ ॥ પ્રમથ ૧૮ ॥”

(યુદ્ધકાણ્ડમાથી કડવું ૩ જી —)

રાગ કાફી

“તવ મપગણુ મેન થજાં ગધવજ વગાગિ ચોધ ।
 “દાદાકાગ હોકાગ ધકાગ આણીનિ અત્ય મન્ય કોધ ॥૧॥
 “ગધવિ ઝ્યોઃ ઝણુમ્” હો ॥ મુ ૦ ॥
 “માયારમના ગક્ષસ માહિ ગાહિ નહીં અહીંકાગ ।
 “મેન ધટા માહિ તવ કીધુ છત્રીમ ચોજન અધકાગ ॥૨॥ ગધવિગા
 “નેત્ર તણુ જલ ત્યાદા નમ્ય ચાલિ નિજ જન નમ્ય વદિવાયુ ।
 “કોધ કાગ રાક્ષસ મપગણુ વનનિ તેઈનિ પાપ ॥૩॥ રાગ

"રાવણસૂં જે અગ્નિ ઉપાસિ પાવક પ્રતક્ષ દેવ ।
 "મદમાસ આહુતિ હોમિ ધ્યાનિ નિયમિથં કરિ સેવ ॥૧ રાગ
 "પાવકિ પ્રતક્ષ થેનિ આખો કનક તણો રય એક ।
 "હેમરતન જૂપણ આશુધ જહ સાર સામગ્રીયં વિવેક ॥૨ રાગ"

સભાપર્વની માત્ર એકજ પ્રતિ અને તે પણ છેક વિ. સં. ૧૯૦૮ ની અર્વાચીન શ્રી નટવરલાલ દેશાધની પાસેથી આવેલી. વિષ્ણુદાસની લાપાનો થયાણુદિ સમ્પૂર્ણ ખ્યાલ રાખી એ પર્વનું સંપાદન કરવામાં આવ્યું છે.

આ બંને પર્વોના સંપાદનમાં હું ડેટલો સફલ થયો છું, તે જોવાનું કામ જૂની ગૂજરાતીના અભ્યાસી વિદ્વાનોના હાથમાં છે. આ દિશામાં આ મારો પ્રથમજ પ્રયાસ છે, એટલે અનેક રજાલનો તેમજ ગેરસમજને લીધે થતી અશુદ્ધિયો રહી હશે. શુભ્ધ વિદ્વાનો જરૂર તે ખતાવી ઉપકૃત કરશે.

આ મહાભારતકાર્યમાં આદિથી મારા સહાયકો શ્રી હીરાલાલ ત્રિ. પારેખ, શ્રી નટવરલાલ દેશાધ અને શ્રી અમ્બાલાલ જી. જાની છે. તેમનાજ બળે બપરે આ કાર્ય હું ઊઠાવી રહ્યો છું. તે ત્રણે મિત્રોનો હું કાંઈ ઓછું ઝણી નથી. આવા મહાભારત કાર્યને પ્રસિદ્ધ કરવાની તક આપવા માટે શ્રી કોર્બેસ ગૂજરાતી સભાના કરોળારી મણ્ડજનો તેમજ ખામ નવા ખીખા તેમા પણ શાસ્ત્રીમતા સામવયા યોગ્યેલી જોડણીનું પાલન બરાબર યર્થ શકે તેવા અનુકૂળ ખીખા ખરીદી અનુકૂળતા કરી આપનાર, શાનમન્દિર પ્રેમના માલેક શ્રી શંકરરાયનો ઉપકાર માનવાની તક જવા દેતો નથી.

આ મારો આઘ પ્રયત્ન શ્રી કૃષ્ણચન્દ્રજીના ચરણકમલમાં અર્પી આ મારી લાંબીવચક પ્રસ્તાવના પૂર્ણ કરે છું.

દેસોત્સવ-
 વિ. સં. ૧૯૮૯ } કેશવરામ કાશીરામ શાસ્ત્રી

॥ श्रीकृष्णः ॥

ઉપોદ્ધાત

આ અન્ય ૧ લા મા આરેભવાસી કવિ હુગિદાસનું આદિ-
પર્વ અને રુકમ્ભાનીયંવાસી કવિ વિષ્ણુદાસનું સભાપર્વ લેવામાં
આવ્યા છે. આ બંને કાવ્યો આપણે હાથમાં લઈએ તે પરેવા
કાવ્યના કળી, કાવ્યકૃતિ તેમજ ગુણદોષનું વર્ણન અહીં આપિયે તે
આવકારવા લાયક થશે.

૧. આદિપર્વ અને તેના કર્તા

આખા આદિપર્વમાં માત્ર બન્ને —

“ દ્વિજવર રૈકવ-કવિ ઉત્પન્ન, પુર આરેભ-મધ્ય વામ
આદિકથા અનુક્રમ-મધ્ધાતિ, કદિ કવિ શ્રીહરિદાસ. ૨૨ ”

આ ગીતે કવિની જ્ઞાતિ, નિવાસ અને નામનો ઉલ્લેખ છે.
આ કવિના અભ્યન્ધમાં અન્યન કોયો ઉલ્લેખ નથી, તેમજ તેના
ખીમ્ન પ્રાઇ કાવ્યો છે કે નહીં તે વાત પણ અણપિ નક્કી થઈ
શકી નથી. કવિ હુગિદાસનો અમદાવાદી ખીમ્ને એક જ કા. દો.
ભાગ ૮ માં છપાયેલા મુવચ્ચગિત્ર (૨. મં. ૧૬૩૭)નો કર્તા હુગિ-
દાસ છે કે ના મધ્ધદમાના મુવચ્ચગિત્રને અન્તે આપેલી — (૧
કા. દો. મા ૪ ૩૮૬ ગ્રિપ૨ ક્ષિત્ત તરીકે મળેલી કડીયો; તેમાં
છેલ્લી કડી નથી)

મંવન સોલમાડત્રીસા વોં મામ ચિત્ર તે મ.ગ. ૧

મુવચ્ચનું આક્ષાન કૃષ્ણ એકાદશી શનવાર. ૧૮૧૬૦

સ્તંભતીરથપુર વૈકુંઠ તોલે કવિતાનો ત્યાહાં વાસ ।
માલગતા મુખ વૈકુંઠ પામીએ કહે લહુઆમુત હરીદાસ

। ૨૦ । ૩૦

વાલંદ વર્ણકલિ તે ઉત્પન્ન તેહનો શો અધીકાર ।

કહે હરીદાસ હરીવર્ણન ભેદ રહે વાસો યુગદધાર. ।૨૧। ૩૦

(શ્રી કો ગૂ. મલા. હસ્ત. નામા. ભાગ ૨ભે. પૃ. ૧૪)

આ હકીકત બેપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ બંને હરિદાસ
ભિન્ન છે. આ સિવાય સમકાલીન બીજો કોઈ પણ હરિદાસ નથી.
બંને હરિદાસની એક એક કૃતિ મળે છે.

આદિપર્વકાર હરિદાસ જ્ઞાતિયે રાયકવાળ બ્રાહ્મણ અને બારિજન-
નો વનની છે, આ કાવ્ય તેણે સા ૧૬૪૪મા ગચ્ચું છે. ભુવો
છેલ્લું કડવું:—

“સંવત ૫૮૬૪ વેદ ઉદધિ, વર્ષાત્રિ આપાદ માસ;

ઉત્તમપક્ષ શશાર્દુ-કરાર્દુત, હરિદિન તત વિશ્વાસ ૨૦

નન્દા તિથિ ભૃગુવાગ ઉત્તમ, સિદ્ધિયોગ અપાગ,

દૃશિક-ગરિદિન, મધ્ય દિવાકર, પૂર્ણ અન્ધ વિતાર ૨૧.”

આપાદા સંવત ૧૬૪૪ એટલે ચાલુ ૧૬૪૩ ના આપાદ
માસના શુક્લપક્ષની દ્વાદશી (વૈષ્ણવી નન્દા એકાદશી) ને શુક્રવારે
સિદ્ધિયોગ અને વૃશ્ચિકના ચન્દ્રમા બરાબર મપોરે આ અન્ધ પૂર્ણ
કયો છે

† ગૂ. વ. શો ના સદ્ગ્રહમા નં. ૨૮૧ અનૂ. અર્થમેધાન્તગત
ત્રેમલા રાણીનું અપૂર્ણ આખ્યાન છે. તે સમગ્ર છે કે આદિપર્વકારનું
રોય, પરન્તુ અપૂર્ણ હોવાથી તેનો ચળસંવત ઉપવચ્ચ નથી. લાખા પણ
નવીન છે.

● મૂલમાં વેદ-ઉદધિ છે, તેના ૪૪ પાલ થાય અને ૪૭ પાલ થાય
આ બંનેમા કયી વિધિ સાચી છે, અથવા બેય સાચી છે કે બેય ખોટી છે,
તેનો અગ્રી નાણિતિક દૃષ્ટિયે તથાગ અસ્થાને નહીં અભાવ.

દ્વયંચીન્દ્રોનિતશકં ઈશત્ત્વફલં સ્યાત
ચક્રાણ્યં રવિહતશેષકં તુ યુક્તમ્ ।

ચૈત્રાયૈઃ પૃથગમુતઃ સદ્યન્નચક્રાદ્
દિગ્યુક્તાદમરફલાધિમાસયુક્તમ્ ॥ ૪ ॥

હત્રિન્નં ગતતિથિયુક્તિપ્રચક્ત—
જ્ઞાંશાદય પૃથગમુતોઽધિપક્કલ્પ્યૈઃ ।

કનાર્હિર્વિયુતમહર્ગળો ભવેદ્
વારઃ સ્યાચ્છરહતચક્રયુગળોઽજ્ઞાત્ ॥ ૫ ॥

(પ્રહલાદય)

—૧૪૪૨ નેમાંથી બાદ થયા છે તેવા શકને ૧૧ થી બાંબી લીધેલું
૨૬, તેને ચક્ર કહેવાય. (આનો ન) શેષ રહે તેને ૧૨ થી શુભી
તેમાં ચૈત્રાદિ બત આસો નેડવા. તેને જુદા (મડવા). ૨ થી શુભેશ ચક્ર
સાથે ૧૦ ભેળવેલા આ (છપરના સરવાળા) ને ૩૩ થી બાંબી લીધેલું
૨૬ તે અધિક માસ થાય તેને (છપરના સરવાળામાં) ભેળવવા. તેને
૩૦ થી શુભી તેમાં મયેલી તિથિયાનો સરવાળો કરવો અને તેમાં ચક્રને
શેષ વિનાનો ૭ કો બામ ભમેરવો. તેને જુદા મૂકવા. (પછી) આ સર-
વાળામાંથી ૬૪ થી બાંબી તેવાર મયેલા ક્ષય દિવસોને બાદ કરવા : આ
અઠર્ગલ્પ થાય. તે અઠર્ગલ્પને ૫ થી શુભેશ ચક્ર ભેળવવું. (અને તે
સરવાળાને ૭ થી બામતાં ૦ વધે તો સોમ, ૧ વધે તો મર્ગળ વમેરે.)

સા. ૧૧૪૪-૧૩૫ (સાં. અપાદાદિ જન્મતાં) = શકે ૧૫૦૬

૧૫૦૬

~૧૪૪૨

૨X૬ ચક્ર=૧૨+૧૦+૧૫=૩૭

૧૨) ૧૭ (૬ ચક્ર ૩૩) ૩૭ (૧ અધિક માસ.

૦૦૬૭

૧૬

૩૩

૧ શેષ

૪ શેષ

૧ X ૧૨ = ૧૨	૧૫ મધ્યમ માસ	ચક્ર
૧૨	+ ૧ અધિક માસ	૬) ૬ (૧ સાગ
+૩ ચૈત્રાદિ ગત માસ	—	૬
—	૧૬ સ્પષ્ટ માસગણ	—
૧૫ મધ્યમ માસ	૧૬ X ૩૦ = ૪૮૦ અહર્ગણ	૦ રોધ
	+ ૧૧ ગઈ તિથિ	
	+ ૧ ચક્રનો ૬ઠો સાગ	
	—	

૪૬૨ મધ્યમ અહર્ગણ

૬૪) ૪૬૨ (૭ દાયક દિવસ

૪૪૮

૦૪૪ રોધ

૬ ચક્ર X ૫ = ૩૦

૪૬૨-૭ દાયક દિવસ = ૪૮૫ સ્પષ્ટ અહર્ગણ

૪૮૫ + ૩૦ = ૫૧૫ સ્પષ્ટ અહર્ગણ

૭) ૫૧૫ (૭૩

૪૬

૨૫

૧૧

૪ રોધ.

૪ વચે છે માટે શુક્રવાર

સં. ૧૬૪૭-૧૩૫ (સાં. આષાઢાદિ ગણતરી) સાકે ૧૫૧૨.

૧૫૧૨

-૧૪૪૨

૦૦૭૦

૨ X ૬ ચક્ર = ૧૨ + ૧૦ + ૫૧ = ૭૩

૩૩) ૭૩ (૨ અધિક માસ

૬૬

૭ રોધ

૧૧) ૭૦ (૬ ચક્ર

૬૬

૪ રોધ

૫૧ મધ્યમ માસ

+ ૨ અધિક માસ

૫૩ સ્પષ્ટ માસગણ

ચક્ર

૬) ૬ (૧ સાગ

૬

૦ રોધ

$$૪ \times ૧૨ = ૪૮$$

૪૮
+ ૩ ચૈત્રાદિ વત માસ
—
૫૧ મધ્યમ માસ

૪૪)૧૯૦૨(૨૫ સપ્ત દિવસ
૧૨૮

૩૨૨
૩૨૦
—
૦ રોપ

૧ ચક્ર
× ૫
—
૩૦

૪૪)૧૯૦૩(૧૨૬

૧૪
—
૨૦
૧૪
—
૬૬
૬૬
—
૪ રોપ

૫૩×૩૦=૧૫૯૦ અદર્શ
+ ૧૧ મહિ નિયિ
+ ૧ ચક્રનો ૬ કો ભાગ
—
૧૬૦૨ મધ્યમ અદર્શ

૧૬૦૨ મધ્યમ અદર્શ
- ૨૫ સપ્ત દિવસ
—
૧૫૭૭ ૨૫૬ અદર્શ
+ ૩૦ ૫ થી ઊંચેના માસ
—
૧૬૦૭

૪ વર્ષે ૬ મહિ ચક્રવાર

આ રીતે જાણે જ્યાંમાં આ વાદ મુદિ ૧૨ ને ચક્ર આવે છે. કાંઈ મૂળમાંથી ૨ ગણતર નેત્રી પુનઃ જન્મને ભરતે આવતી ૨૫૬ વર્ષે આવે છે. મહિ માનવા ૬ રજુ અને ૬ ગાં. ૧૬૪૭ થી રજવા પરી કરી દે. ૮૬૬ ચક્રનો ૫૦૫ વાચક છે, તેમ માનવે. ૫૦૫ વાચક છે.

૨. કાવ્યપદ્ધતિ

કવિયે મૂળ મહાભારતનાં કથાનકોની સૃષ્ટિલા જળવવા પ્રયત્ન કર્યો નથી. કેવી રીતે રસ જળવાઇ રહે તે ધ્યાનમાં રાખી કાવ્યનો વિસ્તાર કર્યો જાય છે. આ રીતે કેટલાંય કથાનકો મૂળ મહાભારતથી જુદાં પડતા પ્રતીત થાય છે, કેટલાક મૂકી પણ દીધાં છે, બ્યારે કેટલાંક બિલટપાલટ મૂક્યાં છે.† પૂનામાંથી પ્રસિદ્ધ થયેલ મહાભારતની સાર્વદેશિક મંસ્કૃત આવૃત્તિ સાથે હરિદાસ અને મનહરનાં આદિપર્વ સરખાવી ગયો છું. મનહર ત્રાયઃ મૂળનેજ અનુસરે છે, કવચિત જુદો પડે છે પણ.

† કુતૂહલ ખાતર અહીં હરિદાસના આદિપર્વની અને સંસ્કૃત આદિપર્વનાં કથાનકોની તુલના આપું છું—

- ૧ ૧ લા કડવાની આરમ્ભની ૧૦ કડીનું ૧થાનક સંસ્કૃત મ. ભા. નથી.
- ૨ સારમેય અને સરમાનો મૂળનો સંવાદ હરિ. છાડી દિયે છે.
- ૩ સારમેયને માર્યો માટે રાત્ર નાના લાઈને બોલાવે છે, ત્યાં સંસ્કૃતમાં શ્રુતશ્રવાના પુત્ર સોમશ્રવાને બોલાવવામાં આવ્યો છે.
- ૪ રાત્ર લાઈયોને બોલાવી તક્ષશિવો જિતવા જઈ જિતે છે, તે હરિ. માં નથી.
- ૫ ૩ ન કડવાની ૧૯ થી ૨૪ નો ઉપક્રમ મ. ભા. માં નથી. તે દાખલ કરવામાં કવિની અવગણ છે. પ્રશ્ન મૂકી ઉત્તર આપવાની લાક્ષણિક પદ્ધતિ તેમાં દેખાઈ આવે છે.
- ૬ હરિદાસ રિશ્યાજમન વિસ્તારથી આપે છે, તે તેટલું સં. મ. ભા. માં નથી.
- ૭ ઉપમન્યુની કથા મ. ભા. માં આરણિની કથા પછી છે.
- ૮ ૪ થા કડવાની કથા હરિ. વિસ્તારથી આપે છે. સં. મ. ભા. માં આરણિ તરતજ બેઠી જાય છે. ત્યાં 'ઉદાત્તક એવું' નામ આરણિનું શરૂયે આપ્યું તે હરિ. નથી આપતો.
- ૯ હરિ. દહ્યાપગાદ કહે છે. મૂળમાં જનમેજય અને વૈશ્યનું નામ છે,

- ૧૦ ઉપાધ્યાયની સ્ત્રી અને ઉત્તરૂનો સંજ્ઞાદ મ. ભા. માં નથી. ત્યાં તે માત્ર બીજી સ્ત્રીએ કલ્પમતી દોષાનૂં ઉત્તરૂને કહે છે. ઉત્તરૂ નતો નથી.
- ૧૧ ૬ કૃ. કડવાની ૧-૧૦ કડી 'પ્રવર્જી બદલાવવા હરિ. પ્રયોગ છે. ૧૦-૧૪ મી કડી સુધીની પણ રમ માટે.
- ૧૧ પૌંધ્યગત યોદ્ધાં જોલ્યા તે કથા કવિ લખાવે છે, પાંતુ કનકૂનૂં મુખ એકું કેમ રહ્યું, તે વાત નથી આપતો.
- ૧૧ પૌંધ્યને ત્યાં જે ભોજન આપ્યું તેમાં ચોરાણે હતો, તે જોઈ કનકૂં કહ્યું કે- 'કુદ અત્ર આપવા માટે તું અન્ધ થા.' રાત્રિએ સામે ગાય આપ્યો, 'તુ અનપત્ય થા.' અનાજમાં રાણીનો બાલ પડી ગયેલો, તે રાત્રિ નાખતો ન હતો, એટલે દયાથી ઉત્તરૂં તેને સાપથી મુક્ત કર્યો. રાત્રિએ સાપથી મુક્ત ન કર્યો. (અર્હો મ. ભા. નો સ્થાનક:-

નાયનીતં હૃદયં બ્રાહ્મણસ્ય વાચિ કુરો નિહિતસ્તીક્ષ્ણચારઃ ।

વિપરીતમેતદુભયં ક્ષત્રિયસ્ય વાહ્વાનનીતી હૃદયં તીક્ષ્ણચારમ્ ॥)

- ૧૨ નામં જમીનમાં પેસી ગયા પછીનો કનકૂંનો કકળાટ મ. ભા. માં નથી.
- ૧૩ ઉત્તરૂનો દરમાં પેસવાનો પ્રયત્ન મ. ભા. માં નથી. ત્યાં તે પેસીજ નય છે. જોઈ સમય તેમ છે કે રમ બદલાવવા કવિએ આ પ્રયોગ્યું છે.
- ૧૪ ઉપાધ્યાયિની પતિને ગાય દેવા કહે છે, તે વાત મ. ભા. માં નથી. પોતે મનમાંજ સાપ દેવા તૈયાર થાય છે, તેથી વાત મ. ભા. માં છે.
- ૧૫ ઉપાધ્યાયિની ઉત્તરૂને ગાય દેવા તૈયાર થવાની વાત કહે છે, તે કવિનીજ છે.
- ૧૬ પાંતુ વસુદેવી ધાતા-વિધાતા હતી તે વાત કવિ નથી આપતો.
- ૧૭ કડવા ૧૨ મામાં આપેલો ધૃતરાષ્ટ્ર સમજાવેલો પ્રવર્જી, મ. ભા. માં અં ૧ લામાં આવી નય છે. જ્યારે અધ્યાય ૪ થા ની કથા હરિદાસ ૧ લા કડવાની છેલ્લી કડીઓમાં આપે છે.
- ૧૮ પૌંલોમ પર્વમાં કવિ અગ્નિની કથાનો પ્રસ્તાવ કરી ચંચલનો જન્મ કહે છે. જ્યારે ને. મ. ભા. તો સીનક માત્ર જુગુપ્સાનૂં વર્ણન

અને તદ્દલે ચચવનત્વ મ્મ મળ્યુ તે પૂછે છે, તમા ખાસ પુલોમા
(બૃગુની સ્ત્રી) પ્રથમ પુલોમા નામના શક્ષને વસાયેલી, પાછળથી
તેના પિતાએ બચુને આપી

૧૯ ૧ કૃા અધ્યાયની ૨૦મી પ થી ૮ની કથા જેમા પ્રજ્ઞાએ પુત્રવધૂને જોઈ,
અને વધૂની આખમાથી નીકળેલા આસૂની વ્યનન જવિના આશ્રમ
પાસેની વધૂસરા નામની નદી થઈ, તે ય્યા હરિદાસ નથી આપતો

૨૦ ૧મધરા (પ્રમદગ)ની ઉત્પત્તિની કરા કવિ નથી આપતો

૨૧ કરુના કલ્પાન્ત સમય મ ભા દૂત આવવાનું કહે છે દેવગણ નહીં

૨૨ મ. ભા. મા આ પછી જરતકારની કથા છે જે હરિ ૧૮મા માં
આપે છે મ ભા મા ત્યા ચારાવર નામના ઝવિયા છે વાન-
ખિલ્ય નહી

૨૩ તે રીતીની આસૂનીના જન્મની કથા ૨૦મામા છે

૨૪ મ ભા. ની તે પછીની કથા હરિ ૧૬મામા આપે છે ત્યાનો શી-
નમ્નો પ્રગ્ન હરિ નથી આપતો

૨૫ હૃદયે શ્રવાન જોયો અને અમૃત મરિ મેરુના શિખર તપઃ દેવતાઓએ
પ્રયત્ન થયો ત હરિદાસ નથી આપતો

૨૬ મ ભા મા વિનતાના દામી થવા બાદ ગરુડ ઈન્દ્રમાધી બહાર
આગે પ્રજ્ઞ અગ્નિ પાસે ગઈ પછી ગરુડ પાસે આવી તે વાત
હરિ મા નથી

૨૭ અધ્યાય ૨૧ માની કદ્મુએ કરેલી ઇન્દ્રસ્તુતિ, અં ૨૨ મા મા વરસાદ-
નું આજ્ઞ, નાગોનું પ્રસન થવું તે રિ નથી આપતો

૨૮ ગરુડે માતા ઉગત સર્પાને ઈસીપાપાની મુક્તિનું પૂછ્યું હરિ માત્ર
માતાને પૂછ્યું તેટલું જ કહે છે

૨૯ ગરુડને વિનતા મ ભા મા બવા નિષાદોને ખાઈ જવા કહે છે

૩૦ કવચ અને ઝજ જે મૂળ વિભાવજુ અને સુપ્રતીક નામના મુનિ દતા
તેમ મ ભા કહે

૩૧ મ ભા મા પર્વત તે ગન્ધમાદન અને વૃક્ષ રાહિણપાદ્ય છે

૩૨ તે રી ગરુ પિતા પાસે ગયો પિતાને વાવખિલ્યાદિકને તકલીફ ન
થાય, તેમ ક્વચાચ્યુ, ગરુડે તેઓની મૃતિ કરી એટલે વાવખિલ્યો
દિમાદયમા ૧૨૧ આ વાત હરિ નથી આપતો

૩૩ મ. ભા. નો આ પછીનો અમૃત-રક્ષણ, દન્દ્ર સાથેનું યુદ્ધ એ પ્રસન્ન હરિ. પ્રથમ આપી દિયે છે. ત્યાં સર્પોનાં નામ હરિ. આપતો નથી.

૩૪ આ પછીની શેષનામે સર્પના નામ માટે તપ કર્યું, બ્રહ્માણ્યે વર આપ્યો. તે પછી શેષ પૃથ્વી ધારણ કરવા ગયો. વાસુકિને નાંગાયે તેને સ્થાને સ્થાપ્યો, આ વાત કવિ નથી આપતો.

૩૫ અ. ૩૬ થી ૪૬ સુધીનો પરીક્ષિતનો વૃત્તાન્ત, જનમેજય ઇન્દ્ર અને જનમેજય કાશીરાજની દ્વંદ્વરીને પરણ્યો, આ પ્રસન્ન કવિ નથી આપતો.

૩૬ વાસુકિયે બહેનના વર માટે નોકરો મોકલ્યા તે વાત મ. ભા.માં નથી. ત્યાં તો બ્રાહ્મ બહેન પરસ્પર વાત કરે છે.

૩૭ અ. ૪૫-૪૬ માં પરીક્ષિતનું ચરિત્ર ફરી આપે છે, તે પણ હરિ. માં નથી.

૩૮ સર્પસૂત્રની તૈયારી પહેલાં હરિ. આસ્તીકના આવવાની વાત કહે છે.

૩૯ સર્પસૂત્રના ઋષિ મહરથોનાં નામ હરિ. માં નથી. સૂત્ર સમયની ઇન્દ્ર તક્ષકની આકળાઈ મ. ભા. ૫૧ માં આપે છે.

૪૦ આસ્તીકને મોકલવા બહેનને વાસુકિયે કહેલું, તે હરિ. નથી કહેતો.

૪૧ નરત્કાકથે આસ્તીકને કદ્મુ-સાપ, સમુદ્રમયન, દેવોનું વરદાન, એ વાત કહી તે હરિ. નથી આપતો.

૪૨ આગ્નીકે આવી જનમેજયની પ્રસન્ન કરી તે વાત કવિ નથી આપતો.

૪૩ બળી ગયેલા સર્પોનાં નામ કવિ નથી આપતો.

૪૪ આસ્તીકે સર્પમન્ત્ર આપ્યો તે કલ્પના કવિનીજ છે. મૂળ મ. ભા. માં ક્ષિપ્ત વરીકે સિન્ધુજ્ઞની વાત છે.

૪૫ આ ૫૪ માની કથા હરિદાસ કહવા ૧૨ મે થી માટે છે, અને ત્યાંથી મહાભારતની બધીજ કથા વેશમ્પાયને જનમેજયને કહી તેનું વિધાન કરે છે. સંસ્કૃત મહાભારતમાં તો ૫૩ મા અધ્યાય સુધીની કથા માત્ર સૂતજ શૈલકને કહે છે. ૫૫ મામાં મહાભારતની કથા દ્રંકમાં વેશમ્પાયન જનમેજયને કહી બંધ છે.

૪૬ ૫૬ મા અધ્યાયમાં વિગ્તાર માટે જનમેજય પ્રસ્ન કરે છે. વેશમ્પાયન મહાભારતના માહાત્મ્ય સાથે પ્રગ્તાવ કરે છે, તે વાત હરિ. છાંડી દિયે છે.

૪૭ ઉપરિચર વસુની કથામાં, “ઉપરિચરને પાંચ પુત્ર યાય છે, તે પછી પાસેના પર્વતમાંથી એક નદી યાય છે, તેમાંથી એક સ્ત્રી, એક પુરુષ નીકળે છે. પુરુષને રાજ સેનાપતિ બનાવે છે. ગિરિના નામની સ્ત્રીને રાણી બનાવે છે. એક દિવસે શ્રાદ્ધ નિમિત્ત મૃત્યુ રમવા રાણીનું સમરણ કરતો રાજ જાય છે.” તે વાત કવિ નથી આપતો.

૪૮ ગિરિકાંચે પક્ષીને કાગળ આપી મોકલ્યો તે કલ્પના કવિની છે.

૪૯ વ્યાસજન્મ પછીની કથા—વ્યાસે કરેલા વેદવિભાગ, તે વેદવિભાગ શિષ્યોને આપ્યા, વસુઓમાંથી ભાષાની ઉત્પત્તિ, ત્યાં માણડવ્યની કથા, પરશુરામે ક્ષત્રીઓને મારી નાખ્યા પછી બ્રાહ્મણોથી ફરી ક્ષત્રિયોની ઉત્પત્તિ; પ્રજા વધતાં દેવોની આજીવ્યી દૈત્યોની ઉત્પત્તિ, દૈત્યોએ પ્રજાનો કરેલો સંહાર, નવે દક્ષ કન્યાનો વંશ, તે પછી દેવ દૈત્યોના અંશવાળા કથા કથા રાજ્યો યયા; આ પછી કથા કવિ છાડી દિયે છે.

૫૦ દુષ્યન્ત-રાકુન્તલાના મેલાપમાં હરિ. કહે છે કે-રાકુન્તલાયે પ્રથમ વરવા ઇચ્છા બતાવી. મ. ભા. દુષ્યન્તે આર્ક્ષાન કર્યાનું છે.

૫૧ રાકુન્તલા જે પોતાની ઉત્પત્તિ પગેરેની વાત કહે છે, તે તેણે ‘કવ્ય કહેતા હોય’ તે સ્વરૂપમાં આપી છે. હરિ. તેમ બતાવતો નથી. તે પછી પુત્ર નવ માસ રહ્યો તેમ કવિ કહે છે મ. ભા. માં ત્રણ વર્ષ ગર્ભમાં રહ્યાનું છે.

૫૨ રાકુન્તલા દુષ્યન્તના દરબારમાં જાય છે, ત્યાં અધ્યાયને અન્તે મ. ભા. માં દુષ્યન્ત બહુતો છતાં ઢોંગ કરતો હતો તેમ છે. હરિ. રસ ભળવવા દુષ્યન્ત બૂલી ગયો હોય તેમ આપે છે, ત્યાં રાકુન્તલાયે કહેલા આકથા રાખેલો હરિ. છાડી દિયે છે.

૫૩ દુષ્યન્તના પુત્ર બરત ઉપરથી ભગવતગુરુ કહેવાયો, તે વાત અહીં મ. ભા. માં નથી.

૫૪ કથના દ્રઢકડા કરી સાવાટકને ખવડાવ્યા, એ પછી વનમાં ગયો ત્યાં મારી નાખ્યો, આ બે વાત કવિ નથી આપતો.

૫૫ રાકુન્તલાની કૃપની કથા, અવનીમાં ભણ્ડારવાની કથા અને પછી ગાય ચારવા બાંધી કથા કવિની પોતાની કલ્પના છે.

૫૬ મ. ભા. કથા કહે છે કે—“કં જેને બહુલીશ, તેને વિદ્યા ફળશે.” હરિશ્ચંદ્ર આ વાતને ઉલ્લેખ કરતો નથી.

૫૭ કડવા રજ માની રજ મી કડીથી બન્ત સુધીની કથા મ ભા મા નથી
મ ભા તો માન કય ચરણભાગી થશે તેલજીવ વિધાન કરે છે
૫૮ કડવા ૨૮-૨૯-૩૦ ની કથા કવિ ખાસ મવારી કહે છે મ ભા મા
અતિ દુઃકમા છે

૧૬ દેવયાનીના અપમાન બાદ શુક ક્રોધનું ખજૂન કરે છે, જ્યારે દેવ
યાની વૃષપર્વાના શહેરમા રહેવાની ના કહે છે, એ બધું હરિદાસ
નથી આ રતો

૧૦ વૃષપર્વા-શુકસંવાદ હરિ અતિ દુઃખમાં આપે છે

૧૧ મ ભા કહે છે દેવયાની હબર દાસી સાથે વનમા ગઈ ત્યાં થયાતિ
તેને પાછો મલ્યો હરિદાસ જીવોજી જીકાવ કરે છે, અને આ કથા
જાણે રહેવા મિત્રાપ ટાલેજ બની ગઈ હોય તેમ કહે છે

૧૨ વૃષપર્વાને પત્ર લખ્યો તે આવ્યો તે મ ભા નથી ત્યાં તો જર્જર
માન જ્યાં દેવયાની થયાતિ છે ત્યાં પિતાને જોવાબધા અને આવ્યા

૧૩ દેવયાનીને એ પુત્ર થયો ત્યારે શર્મિષ્ઠાને ગાળનો ચોમ થયો તેને
બદલે હરિદાસ નજી પુત્ર થવા તેમ પટી દિયે છે ત્યાં કવિ
આપેલ વૃષવનનું સુંદર વર્ણન મ ભા મા નથી

૧૪ સ્ત્રીએ થયા પછી એ પુત્ર થતા દેવયાનીયે તપાસ કરી તેને બદલે
કવિ નજી પુત્ર થતા પછી તપાસ કર્યાનું કહે છે

૧૫ શર્મિષ્ઠા-દેવયાની પ્રથમ મલ્યા તે વાત હરિ નથી આપતો

૧૬ દેવયાનીયે પુત્રને જોયા એ બધું વનમા થયું હરિ ગાળદાખા
થયાનું કહે છે

૧૭ દેવયાનીયે શર્મિષ્ઠાને કપડો આપ્યો તે વાત હરિ નથી કહેતો

૧૮ થયાતિ દેવયાની શીસામત્રે આજ્ઞતા પાછજીવ આવ્યો આવ્યો તે
મ ભા મા છે

૧૯ અ. ૮ માનો શ્લોક-થયાતિ પ્રશ્નોનર હરિ નથી આપનો તેમજ
૮૩ માનું અલકનું પ્રશ્ન-મગ્ન થી કથાનક અને તેને થયાતિ જવાબ
આપે છે તે પણ નથી આ રતો

૨૦ અ. ૧-થયાતિસંવાદમા પ્રતર્દન વસ્ત્રમના અને સિંહિ પણ કહે છે,
તે વાત ન કહેતા અલકનું કથન પણ અતિ દુઃખમાં કવિ આપે છે

- ૭૦ આ ૮૬-૯૦ માં એવવંશનું પદ્ય-અદ્વાત્મક મંત્રો નું વર્ણન કવિ આપેલો નથી
- ૭૧ મહાભિષ-અર્જુનો પ્રસર્જ વગેરેનો કવિએ આપેલો વિસ્તાર મંત્રો માં નથી, તેમજ વસુની કથા પણ વસુ માર્ગમાં મળ્યા તેથી મંત્રો માં નથી
- ૭૨ પ્રતીપ-અર્જુન ચિત્રાવ કવિ દ્વકમાજ પતાવે છે, પણ તેનો જરૂર વિસ્તાર ૭૩ માં ૬૮-૭૦ની ૨૬-૩૦ કડીમાં કરે છે
- ૭૩ વસુની કથામાં, આકાશમાં વૃક્ષ વસુને ચોવન મળે તે માટે તેની સ્ત્રીએ ગાય ચોરવા કહ્યું તેમ હરિદાસ આપે છે, તેને બદલે મંત્રો માં તે સ્ત્રીને ચોતાની સખી હસીનર રાત્રની પુત્રી નિલવતી માટે ગાયની જગર છે, તેથી વિધાન છે
- ૭૪ શંતનુએ યોજનગન્ધાને જોઈ, ત્યારે તેણે પુશ્ચિદને મોકલ્યો તેમ હરિ કહે છે મંત્રો માં યોજનગન્ધા જગર મળી છે
- ૭૫ દેવદાસ યોજનગન્ધાને મનાવવા પ્રધાનાદિક સાથે ગયા, તપ્ત મંત્રો માં
- ૭૬ ચિત્રાર્જુન અર્ચા પછી બીજી વિચિત્રવીર્ય માટે કન્યાની શોધ રી, તેમ મંત્રો માં છે જ્યારે હરિદાસ ચિત્રાર્જુનની સ્થિતિ માને છે, અને સ્વયંવરમાં મત્સ્યરત્નની વાત કહે છે
- ૭૭ અર્જુન અમ્બાનો રાક્ષસ તરફ પ્રેમ સ્ત્રી મ-રાક્ષસનો કુટુંબનો પ્રસર્જ હરિ છેલ્લી દિવે છે
- ૭૮ આ ૮૮ ની પરશુરામ નિશ્કનીય પૃથ્વી અર્ચા પછી આશ્ચર્યે કાનિ યાજ્ઞીનોના પ્રત્યેષત્તિ કરી ત્યાં જુહોત્પતિથી ઉત્પન્નની સ્ત્રીમાં દીર્ઘતમા વોરેની ઉત્પત્તિ એ બધું કવિ છેલ્લી દિવે છે
- ૭૯ મંત્રો માં પૃથગ્જ ઉત્પત્તિ થયા પછી અમ્બાવિકા ગઈ, તેમ છે ત્યાં અમ્બાવિકા ફિલી પડી ગઈ તેટલુંજ, અન્દનાદિના લેખનું નથી તેમજ અમ્બિકાને ફરી વ્યારણ પાસે જવા કહ્યું, તેણે ઘસીને મોખ્લી
- ૮૦ માંદબંધના પ્રસર્જમાં બધા એકત્રેને કાસી દીધી તેમ મંત્રો માં હરિ વિરુદ્ધ હજીજત આ પ્રસર્જની આપે છે તે મંત્રો માં નથી
- ૮૧ તે પછીની દેરાની સ્થિતિ સારી હતી તે વાત કવિ જાણી કરે છે
- ૮૨ કુન્તીના મન્ત્રપ્રયોગ વખતે સૂર્ય સાથેનો સંવાદ એ સ્થિતિ કહેવા માત્ર છે ઇન્દ્રે કહ્યું પાસેથી કનક-કુણ્ડલ ગઈ સંજ્ઞિ આપી ન

વાત કવિ મૂકી દિયે છે, તેમજ તે પછીનો પાણ્ડુ-ગ્નિષ્ઠ/યનો પ્રસર્જ પણ છોડી દિયે છે

૮૩ કુન્તીને માત્ર એક પુત્ર થયો ત્યાજ માન્વારીને ચિન્તા થઈ, ન્યારે હરિદાસ પામેની હતપત્તિ પછી ચિન્તા થવાનું કહે છે વ્યાસના વગ્દાનથી માન્વારીને જન્મ રહેજો તે કવિ નથી કહેતો

૮૪ માન્વારીને કાત્યવ્ર યોગે બધા પુત્રોના નામ પણ હરિ નથી આપતો-
૮૫ પાણ્ડુને ગ્રાપ થવાના પ્રસર્જમા ઓરે નહીં જન્મ મુનિનેજ સાપ આપ્યો નેવું મ ભા માં છે આ કથા હરિદાસ કુન્તીનાં લક્ષ્યાંકિ થયા તે પ્રસર્જમા આપે છે અહીં નહીં.

૮૬ લક્ષ્યાંકિ પછીની કથામા પાણ્ડુયે તાપસોને સન્તાનોત્પત્તિ માટે કહ્યું તાપયોરે આશીર્વાદ આપ્યો અને ગભરે કુન્તીને બોલાવી ન્યારે ત્યા હરિદાસ, 'કુન્તી જાતે આવી રાત્રને વાત કરવા લાગી,' તેમ કહે છે

૮૭ સામ્વત્સરિની અને બુધિતાથની વાત હરિ છોડી દિયે છે

૮૮ મ ભા ના પાણ્ડુ દેવનું નામ આપ્યે ગયા અને પુત્રોત્પત્તિ થઈ તેમ છે, તેમજ માદ્રીયે ગભરે કહ્યું તેમ હજિ મા નથી

૮૯ પાણ્ડુય બીજ વાગ માદ્રીને મન્ત્ર આપવા મળ્યું તે વાત હરિ મૂકી દિયે છે

૯૦ આ પછી હરિ વ્યાસાનમન અને માન્વારીના પુત્રોની હતપત્તિ કહે છે તે બાદ તમ્ભજ પાણ્ડુનું મૃત્યુ -કે છે ત્યા માદ્રી રાત્રને આલિ ક્ષેન આપવા મ્, તેવો ઉલ્લેખ છે, ન્યારે મ ભા માં માદ્રીયે વાર્યા છતાં પાણ્ડુ તેને આલિક્ષેન આપે છે, તેવું વિધાન છે

૯૧ પાણ્ડુના મૃત્યુ પછી માદ્રીને કપકાના સબ્દો હરિ નથી આપતો

૯૨ તેવે નાગદનુ આગમન મ ભા માં નથી ત્યાં તે વાપસો આરે છે અને તેઓ બધા મગી બાપ્માદિ પાસે જાય છે નાગદ આખ્યા પદેશાં જપિયો આવ્યાનું હરિ કહે છે પણ તેઓ દક્ષિનાયુગ ગયા તે વાત નથી કહેતો

૯૩ આ પછીનું વ્યાસનું આગમન અગ્નિકા-સત્વતી વપ વપો સ્વર્ગે સીધાવે છે, તે વાત હરિ નથી આપતો, બાકીના જન્મમા ભાગને

નાખવાનું, જેર દેરાનું વગરે અહીં ન આપતા હવિ ૫૪ મા કડવામાં આપે છે.

૯૪ મે ભા ની અહીં કૃષ વગરેની લખતિ ૪૯ મા કડવામાં આપે છે.
૬૫ કૃષે બચ્ચાઓને બહુઓયા ને વાત આ પહેલા ૪૮ મા કડવામાં આપે છે

૬૬ આ પછીની દ્રોણોત્પત્તિ, અશ્વત્થામાનો જન્મ અને દ્રોણે પશ્ચિમ પાસેથી વિદ્યા મેળવી, તે વાત કવિ પડતી મૂકે છે

૬૭ આ પછી દ્રોણને કૃષદ પાસેથી મળેલ જપમાનની વાત દ્રોણ પૂત-ગાંધારીને કહે છે, તે હરિ અહીં ન આપતાં ૫૧ મા કડવામાં આપે છે.

૬૮ ૫૦ મા કડવામાં આપેલી રમાન જમવાની વાત મે. ભા મા નથી
૬૯ દીવાનો અને એકવચ્ચનો પ્રસંગ હવિ ૫૩ મા કડવામાં આપે છે.
પગ્નુ તે કૃષદને તમાની પાછી વળી રખતે બન્યાનું કહે છે

૧૦૦ અં ૧૨૩ માં જાન (કૃતિમ) પછીને તાકવાની પરીક્ષા મે ભા આપે છે, તે હરિ ૫૦ મામાં આપી દિયે છે આન પ્રસંગે ૮ મા ન્યાં છે

૧૦૧ દ્રોણને એક દિવસ માહ બનવા માડ્યો, તે વાત હરિ છાંડી દિયે છે

૧૦૨ અં ૧૦૪ મા મા તાલીમ જુલે છે, તે વાત પણ છાંડી દિયે છે મનહર આ બધા પ્રસંગો મે ભા. ને ક્રમે લિતાગ્તો આવે છે

૧૦૩ અં ૧૨૫ થી અર્જુનની પરીક્ષા, કૃષ્ણ જ્ઞાનમન અને દુર્યોધનને તેને અર્પદેશનો રાજ બનાવ્યો કૃષ્ણના દુર્યોધનને કરતા વખાણ, આ વાત હરિ નથીજ આપતો.

૧૦૪ આજ ક્રમમાં સુધિષ્ઠિરને ગાન્ધ આપવા બધાની મરજી હોવા છતાં દુર્યોધન પિતાને તેમ ન થતાં કહે છે તે વાત મૂકી હરિ. માન દ્રેવની વાત ૧૪ મામાં આપે ■

૧૦૫ કૃતરાષ્ટ્રનો વિચાર ફેંવી નાખ્યો તે વાત પડતી મૂકી હરિ. સ્ત્રીથી રાક્ષસવતની વાત આપે છે, અને જતી વખતે વિદુર મત્યા તે હરિ. પુરોચનને મોકલ્યો, પાણ્ડવો ગયા, શીખ્યાદિ વળાવા ગયા તે પછી આપે છે

- ૧૦૭ કાશ્યપશ્રુદ્ધના ભેદના સમ્યગ્નયમા હરિ પાણ્ડવોનુ અજ્ઞાન આપે છે
ન્યાયે મ ભા મા તે બધી વાતથી વાકે છે તેમ છે
- ૧૦૮ ખનકે વિદુરની સલાહથી સુરજી ખોદી તે પૃથ્વીમાં કદવામાં કહે છે
પાણ્ડુ પાણ્ડવોને તે તે વાતની ખબર નથી
- ૧૦૯ બીમેજ પુરોચન ડાકી ગરા બાદ તે સૂતો દનો તે ભાગ સજ્જનો
અને મુર્ઝમા પેસી યા તેને બાદે હરિ એ પુરોચન પાસેજ
કગાવે છે પાણ્ડવોને બચાવ મટિની ધાવાવેલી વગે હરિ ની મુખ
ના માત્ર છે
- ૧૧૦ દિગ્વિજ્ઞા-ભીમનો સરુવાતનો સંજ્ઞાદ હરિ આપતા નથી
- ૧૧૧ દિગ્વિજ્ઞા એકી જાતી કુન્તીની સેવા કરના લાગી ત્યા કુન્તી
જાણ્યા તે વાત મ ભા મા નથી ત્યા ચારે શાસ્ત્રોયે તેને માતા
પાસે જોકે તેટલું છે
- ૧૧૨ વૃક્ષની અન્તર્યથી જોયું તે વાત મ ભા મા નથી તે પછી ધટાત્મ્ય
ની ઉત્પત્તિની વાત હરિ ને કહે મ ભા મા નથી તેન કોઈ વધ
ગણસીને ત્યા ગણાની વાત પણ મ ભા મા નથી તે કવિનીજ
કવપના છે
- ૧૧૩ ગત્રે ભીમને પાછા મૂખી જવાનું દિગ્વિજ્ઞાન સુધિગિહે કલ્ય તે હરિ
મા નથી અર્હો આ પ્રસંગે હરિ જુદાજ સ્વરૂપના આપે છે
- ૧૧૪ બ્રાહ્મણીને ત્યાંના પ્રસર્જ મ ભા મા જુદા / સ્વરૂપમા છે અર્હો
માત્ર રસ જળવવા હરિ ય જો કથાનક ફેરવી નાખ્યું છે અર્હો
જન્માવગે વકલુ રસ જો હરિ નીજ કવપના છે
- ૧૧૫ બક પાસે ભીમ ગયો તેમા પણ હરિ જુદાજ કહે છે સુધને અન્તે
ભીમે શક્તિને તે કેમ જાતી જ્યા કલુ તે વાત પણ હરિ નીજ
કવપના છે
- ૧૧૬ ગરતામા જતા બ્રાહ્મણે દ્રોણી-સ્વધ્યનર થવાની વાત કરી તેને
બાદે હરિ પાશમાં એક વિપ્રના આશ્રમમા મહાભારતની વાત
ચર્ચા કરી તે ત્યા જાત જાતની અવ્યાન કહે છે
- ૧૧૭ અર્હો બ્રાહ્મણ દ્રોણોત્પત્તિ વરિ કહે છે તે વાત પણ નથી આપનો.
- ૧૧૮ ચિત્રાવના પ્રમર્જમા બ્રાહ્મણી કાઠ કર્યાને હરિજ મ ભા મા નથી

- ૧૧૬ આશુપી નિવા આપી એ વાત હરિ. આ પવને અન્તે કહે છે
- ૧૨૦ તપતી માટે સંવરણે સૂર્યનૂ તપ કયું સૂરને સંવરણુજ તપતી માટે વર યોગ્ય લાગ્યો, તે હરિ જણ કરે છે
- ૧૨૧ પ્રથમ મેલાપસમયે તપતી-સંવરણને સંવાદ થયો, તે વાત હરિ. જાતી કરે છે
- ૧૨૨ રાત્ર વનમા બાર વર્ષ ગહા, ને નરસાદ ન પડ્યો સહેમાં આગ્યા પછી વગસાદ થયો, આ વાત હરિ જાતી કરે છે
- ૧૨૩ કામ ક્રોધને વશ કર્યાં મટે વસિંઠ કહેવાયા, તે વાત હરિ જાતી કરે છે.
- ૧૨૪ કલ્યાણપાદને ત્યાં બ્રાહ્મણ આગ્યો અને તેને મનુષ્યનૂ માંમ ખવડાવું, તેમજ સક્ષિને મળ્યો તે વાત મ. ભા. માં જોવામાં છે હરિ ત્યાં બીજા બ્રાહ્મણની વાત કરે છે, તે મ. ભા. માં નથી
- ૧૨૫ પરાશરે રાક્ષસ-ચક્ષુ કર્યાં અને અગ્નિ ગેરવે આવી ચક્ષુ મમાસે કર્યો, તે વાત હરિ નથી આપના, નીચે ક્ષિપ્ત છે
- ૧૨૬ દ્રૌપદીસ્વયંવરપરના નારગજમા ફરી વિદ્યા બદલાવવાની વાત છે તે વાત અગાઉ આવી જતી હોવાથી અહીં હરિ નથી આપતો આમ કલ્યાણ બેનડા પ્રસાદનાં તેણે જતાં જ્યાં છે
- ૧૨૭ વ્યાસ ફરી મલ્યા તે વાત હરિ. છાંડી દિયે છે
- ૧૨૮ દ્રુપદે બ્રાહ્મણોમાથી માધ વટે તેમ કહ્યું તે હરિ રસ માગેજ આપે છે અહીં અર્જુન વેધે છે, તે પ્રસન્ન હરિ થે બહવાળ્યો છે
- ૧૨૯ અગડાને અન્તે કૃષ્ણે આવી નાર્યાં તે વાત હરિ નથી આપતો
- ૧૩૦ કૃષ્ણારને મેઝ કૃષ્ણજી હાજર હતા તે મ. ભા. માં નથી
- ૧૩૦ વ્યાસે જ્ઞાતી “ જલિલા નામની ચક્રિરત્નોની વાત ” મહી તેજ્જ હરિ. નથી આપતો
- ૧૩૧ પંચેન્દ્રનૂ આગ્યાન અને દ્રૌપદીના જન્મની કથા હરિ, ૧ પા આપે છે
- ૧૩૨ કૃષ્ણચંદ્રને પારિજહાં મોકલ્યું, ત્યાં હરિ ગહે, પ્રજા હાજર હતા

- ૧૩૩ હસ્તિનાપુરમાં યથા પછી પાણ્ડવોને ફરી હેરાન કરવાની કોપેલીની પેશી, એ જાન હરિ છોડી દિયે ॥
- ૧૩૪ ભીષ્મ વિષ્ણુની નાપસન્દ્વી જતાવી દેડે છે, દ્રોણ સમજાવે છે—'માનો, નહીં માનો તો તમારો નાન થશે,' વિદુર કૃષ્ણનાદિકની ઠાકરમત ખ્યાલમાં ન લેવા કહે છે. ધૃતરાષ્ટ્ર વિચેક કરી પાણ્ડવોને તેડાવે છે, વગેરે હરિ છોડી દિયે છે. હરિ માત્ર મળ્લમ સૂચવી દિયે છે
- ૧૩૫ હરિ. સુન્દ હપમુન્દનું' વૃત્તાન્ત દૂંકવી કેટલુંક મૂકી આપે છે
- ૧૩૬ જોનેર જોતેર દિવસના આગજાની વાત મ. જા. માં નથી
- ૧૩૭ હરિ બ્રાહ્મણની માયની વાત આપે છે, ત્યાં મ જા. માં ધનની વાત કહે છે
- ૧૩૮ સુભદ્રા બાળકમાં જલબદ્ધ સાથેની મન્ત્રણા મ જા. માં નથી
- ૧૩૯ સુભદ્રાહણુ બાદ જે જલબદ્ધને મધ ચડયો તે વાત હરિ. નવી કહે છે
- ૧૪૦ કૃષ્ણે દિવામો આપ્યો તે વાત હરિ લ પા આપે છે.
- ૧૪૦ ખાણ્ડવદાહના પ્રસંગમાં ઇન્દ્રપુષ્પ અને અશ્વમેનના મોક્ષનો પ્રમજ્જ હરિ. લ પા આપે છે.
- ૧૪૧ અર્જુની કેટલાંક પ્રસંગો મૂળનાં આખાહ બાવાન્તરરૂપે દેખા દિયે છે
- ૧૪૨ મન્દપાથ નરિતાને મૂકી લપિતા પાસે બેસે તે વાત હરિ ઉચ્ચે સૂચવે છે.
- ૧૪૩ નરિતાના જમ્યાઓએ સ્તુતિ કરી તેને બદલે હરિ ખુદ નરિતાધેન સ્તુતિ કરી તેમ કહે છે
- ૧૪૪ નરિતા આગત કહે છે, તેને અગ્નિ જવાબ આપે છે, તે વાત મ જા. માં નથી
- ૧૪૫ લપિતાનો પ્રસંગ હરિ મૂળથી જુદોજ આપે છે. તે પછી હરિ. ઉન્દપુષ્પ અર્જુ આપે છે, અને અનુક્રમણી ઉચ્ચે આપે છે.

મૂળ મહાભારતની કથામાંના પ્રસંગોમાં ફેરફાર કરવામાં કવિને મુદ્દો કયો હોયો જોઈએ તે સ્પષ્ટ છે. લાક્ષાગ્રહના પ્રસંગમાં પાપા-વોની અમાનતા આપવામાં તેમ જ શકુન્તલા દુષ્યન્ત પાસે જાય છે ત્યાં કાલિદાસની માફકજ દુષ્યન્તને વદન વિસ્મૃતિ થઈ તેમ આપવામાં તે તે પાત્રોની નિર્દોષતા સ્વયંવા તરફ કવિ દોરાયો દીસે છે. કુન્તી વગેરે બ્રાહ્મણને ઘેર જાય છે ત્યાંનો પ્રસંગ પણ કરણ રસ બહુભાવવા કવિ મુન્દર રીતે ચોળે છે.

મુદ્દે કાવ્ય કેવી રીતે રસિક ગને, પાત્રતા કેવી રીતે જળવાઈ રહે, તે ખ્યાલ રાખતા સ્વાભાવિક રીતે તેને છૂટ લેવી પડી છે. તે તે કવિનું બૂપણ છે, દૂપણ નથી.

કાવ્યબંધના વિષયમાં વિચાર કરતા એક વસ્તુ મળે છે કે તત્કાલીન કવિયો સામાન્ય રીતે કહવાને અન્તે ઊથલો આપતા, તે આ આખા કાવ્યમાં ક્યાં પણ જણાતો નથી. સભાપર્વ કાશીસુતે સં. ૧૬૪૮ માં સ્વયં છે, તેમાં તેમજ બીજા કવિયોની કૃતિયોમાં પ્રાયઃ બધા કહવાને અન્તે ઊથલો હોય છેજ.

ગ્રામીન સંસ્કૃત સર્ગબંધ કાવ્યોમાં દરેક સર્ગને અન્તે છન્દ બદલાવવાનો કવિસમ્પ્રદાય હતો. આ છેલ્લા પદ્યમાં સામાન્ય રીતે નવા સર્ગમાં શું થવાનું છે તેનું મૂચન આપવામાં આવ્યું હોય છે તેને સ્થળે આપણા કવિયો ઊથલો પ્રયોજતા, જેનજ બીજું નામ વલ્લણ છે.

અત્રે સ્વાભાવિક શંકા રહે છે કે કવિયે આ કાવ્ય અન્તે ખતાવ્યા મુજબ ૬૯૯૭ કડીનું બનાવેલું, તેનું આ દ્રષ્ટે સ્વરૂપ તો નહીં હોય ને ? જો આમ હોય તો ઊથલો વગેરેને રમ આપી હોય; તેમજ મૂળના કેટલાક વર્ણનો રહી જાય છે, તે પણ પ્રથમ રચાયેલાં પાછળથી નીકળી ગયા હોય. આનો ખુલાસો તો ત્યારેજ થાય કે ત્યારે જોવી કાંઈ ગ્રામીન પ્રતિ ગણી આવે.

આદિપર્વ જોતા એક બીજા પછી આશ્ચર્ય થાય છે, બીજા કવિયો બહુને ચાગ ચાર કે બહુ તો દસ કડવા પંજી દોહરી ચાલને બદલે ચોપાઈ અને ચોપાઈ ચાલને બદલે દોહરી બદલાવે છે. જ્યારે અહીં ૮૮ કડવામા માત્ર ૪૮ મા કડવામા ચોપાઈની ચાલ છે. તેમજ ૨૮ મા અને ૭૫ મામા છન્દફેર કર્યો છે. ૨૮ મા ચોગામી છન્દ પણ કવિ નાકર વગેરે તે ઢાળનો છન્દ પ્રયોગે છે તેના કગ્તા થોડોક વિવક્ષણ છે. નાકર તેવા પ્રમર્જમા મૂળ દોહરી ચાલના દરેક ચરણે “ સુખ્ય સુન્દરી ”, “ ઘેલી કા કરી ” એ વગેરે આપે છે, જેમા દરેક સમપદનો અનુપ્રાસ મળે છે. જ્યારે આદિપર્વમા આ રચણે તે પ્રમાણે નથી

લાની લાબી દોહરીચાલના કડવા હોવા છતાં રસ જળવાઈ ગયો છે, તે કવિની મક્કળતા સૂચવે છે

અની આપેવા બન્ને કાવ્યોમા મહાપર્વ કગ્તા આદિપર્વ વધારે રસિક પદ બદલે કાવ્ય કહેવાવાની ચોગ્ગના ધગવે છે ખડ જોતા બન્ને બન્નેની દિશામા અનેરી ભાત પાડે છે, એમ કહેઈ તો અયોગ્ય નહીં જણાય

૩. મહાપર્વ અને તેનો કર્તા

કાવ્યના આગ્રહમા —

૧૨ કૃપા મુજ કચે મરી, કર જોડી કિદિ વિધ્લુદાસ”
વચ્ચે કડવા ૧૯માને અન્તે — ૧-૩

“ વિધ્લુદાસ કિદિ, તે વામક, રાય જનમેજે શ્રવણિ ધરે રે”
અને અન્તે. — ૨૯

“ શી ગુરુચાણુ-પ્રતાપિ કગી, કિદિ સેવક વિધ્લુદાસ રે”

આમ ત્રણ રચણે વિધ્લુદાસની છાપ છે. આમા કાવ્યને અન્તે કવિના નિવામાદિકનો ઉદ્દેશ ન હોવા છતાં રચનમંદ્યને

આધારે આ કાવ્ય રકમ્ભતીર્થનિવાસી મકરકુલોત્પન્ન નાગરકવિ વિષ્ણુદાસની કૃતિ છે, તેમ હું માનું છું.

વિષ્ણુદાસને નામે એક બીજું પણ સભાપર્વ ચંદ્રેલું છે. આ સભાપર્વ વડોદરાથી રા. લાલુચંદ્રરામ નિર્ગુણરામ મહેતાએ પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. આ પાછલા સભાપર્વના ૨૦ કડવા છે. જેમાં ૧ લા કડવાની ૫ મી કડીમાં, છેલ્લી કડીમાં, ૨, ૪, ૮, ૯, ૧૦, ૧૪, ૧૬, ૧૮ અને ૨૦ આ કડવાઓને અન્તે આમ ૨૦ કડવાના કાવ્યમાં ૧૧ વાર વિષ્ણુદાસની છાપ છે. બ્યારે પ્રથમના ૩૬ કડવાના સભાપર્વમાં માત્ર ત્રણ મથળે છાપ છે.

પાછલા સભાપર્વનો રચનમંડળ :

“મંવત સોળસતર ને વ્યાર, જેઠ માસનો મગળવાર;

તે દિવસે આ કીધો અથ, આજ તેને શ્રીભગવત.” ૧૧

આમ ૧૬૧૭ ના જેઠની ૧૨ અને મર્ગજ આખો છે. ગાણિતિક દૃષ્ટિએ આ સંવત ખોટો છે, તે વાત બતાવી જાણન્દરે આખ્યાનના ઉપોદ્ધાતમાં ગ. ગમવાલ મોદીએ સ. ૧૬૭૦ જેઠ સુદિ ૧૨ મર્ગજવારે મિલ કર્યો છેજ (પૃ. ૩૮).

આ રીતે આપણી પામે બે સભાપર્વ છે, ૧. સ. ૧૬૫૪ ના આશ્વિન કૃષ્ણપક્ષની ૩ ને ગવિવારે રચાયેલું અને ૨. સં. ૧૬૭૦ ના જેઠ સુદિ ૧૨ ને મર્ગજવારે રચાયેલું. આ બેમાં કયું વિષ્ણુદાસનું, અથવા બન્ને વિષ્ણુદાસના, એ વિષય ખામ ચર્ચા ગામે છે.

રા. ગમદાસ મોદી કહે છે કે (જ્વ આ. પ્ર. પૃ. ૩૯) —

“જુ. કા. દો. માં આપેલું મ. ૧૬૫૪ નું વર્ષ સભવિત નથી, કેમકે એ વર્ષમાં તો તે રામાવલુ રચતો હતો.”

રા. રામવાલ મોદીને પ્રથમના સભાપર્વની નકલ મળી હોત અને નિષ્કુલપત્ની વાલ્મીકિ હાસ્યપદ્ધતિદે. નિચર ફરી આશ્ચિત્ક દૃષ્ટિએ જોઈ હોત તો જાપર મુજબના મત જાપર નજ આપત,

તેમણે માત્ર રા. ભાનુસુખરામવાળું નાનું સભાપર્વ જોયું હોવાથી તેમજ બુ. કા. દો. મા રા. નટવરલાલે ચર્ચેયું મહાપર્વ તો ૧૬૫૪ વાળુંજ હોવાથી આ જાતની સગતચૂકે બની ચઈ છે.

૧. સા. ૬૧૬૫૪ ના આશ્વિન વદિ ૩ ને રવિવાર એ ગાણ્ધિ-તિક દહિયે માત્રી તિથિ છે. એટલે સભાપર્વ તે દિવસે રચાઈ પૂર્ણ થયું તેમા કશો શક નથી. આ મંવત મર્વત્ર આપાદાદિ લવાના છે એટલે આપણો તો તે સ. ૧૬૫૩ થાય તે બૂલી જવાવા જોવું નથી. આ વસ્તુ ખ્યાનમા ન ગમે તો તિથિ શોધવામા બૂલ થવા સંભવ રહે છે.

હ આ મિતિ સાચી છે, તે નીચેના ગણિતથી જણાશે—

સં. ૧૬૫૪-૧૩૫ (સં આપાદાદિ ગણતાં) = સાકે ૧૫૧૯

૧૫૧૯-૧૪૪૨=૭૭ $\times ૭$ ચક્ર=૧૪+૧૦+૬=૩૦-૩૩=૦ અધિક માસ.

૧૧)૭૭(૭ ચક્ર	૬ મધ્યમ માસ	૬ ૨૫૬ માસ
૭૭	+૦ અધિક માસ	$\times ૩૦$
૦૦ રોપ	૬ ૨૫૬ માસ	૧૮૦
		+ ૧૭ ગત તિથિ
૦ $\times ૧૨=૦$		+ ૧ ચક્રને ૬ દો માસ
+૬ ચૈત્રાદિ ગત નાસ		
		૧૯૮ મધ્યમ આદ્યમાસ
૬ મધ્યમ માસ		

૧૯૮ \div ૧૪=૩ દાય દિવસ ૧૯૮-૩ દાય દિવસ=૧૯૫ ૨૫૬ નવમંભ

૧૯૫
+ ૩૫ ચક્રના પાંચ મંભ

૨૩૦

૭)૨૩૦(૩૨
૨૧

૨૦ ૧ વધે મટિ રવિવાર.
૧૪

૬ રોપ

૨. વિષ્ણુદાસ ધણું કરી પોતાનાં કાવ્યોમાં નામની છાપ જવદશેજ આપે છે. તેણે દ્રોણપર્વ જેવા મોટામાં મોટાં ૭૪ કડવાના કાવ્યમાં માત્ર નીચેને છ રથળે છાપ આપી છે:— (૨૧. નટવરલાલ દેશામની પ્રતિ:—)

૧. ૧૯ મા કડવાની છેલ્લી કડી,	૫. ૪૫, ૧ લી લીટી.
૨. ૪૦ મા " "	" ૧૧૬, છેલ્લી "
૩. ૪૭ મા " "	" ૧૪૩, ૫ મી "
૪. ૪૮ મા " "	" ૧૪૫, ૭ મી "
૫. ૫૪ મા " "	" ૧૬૦, ૧૦ મી "
૬. ૭૪ મા " "	" ૨૫૩, ૬ ટી "

આવડા મોટા કાવ્યમાં માત્ર છ રથળે છાપ આપે છે. ત્યારે ૨૧. જાનુમુખરામવાળા સભાપર્વમાં ૧૧ વાર છાપ મળે છે. આ જાપરથી સ્પષ્ટ થાય તેમ છે કે — પાઠશૂં સભાપર્વ વિષ્ણુદાસને નામે ચડેલું છે.

૩. ૨૧. મોદીનો એમ કહેવાનો આશય છે કે—વિષ્ણુદાસ તે સાલમાં રામાયણ રચતો હતો એટલે તેને સભાપર્વ રચવાનો સમય ન હોય. પરંતુ આમ માનવા હું કશું કારણુ જોતો નથી. એક સમયે એકજ ગ્રન્થ લખવા એવું કાઢ હોતું નથી. અનેક ગ્રન્થો એકીસાથે લખવા આરંભેલા હોય છે. માત્ર ત્યારે જેને ગ્રન્થ પૂરો થયો હોય ત્યારેજ તેની તિથિ તે આપે છે. આ રીતે કાવ્યને અન્તે આપેલી તિથિ માત્રથી એમ ભડકી જવાનું નથીજ કે તે સમયે ખીજે ગ્રન્થ ન રચાતો હોય. પૌરાણિક ગ્રાંથોના કવિઓ તે કાવ્યો નિયમિત ગાંધ સમ્મજાવતા હતા. તે એક દિવસમાં માત્ર એકજ આખ્યાન ગાતો હોય તેમ પણ માનવાનું નથી. જો કે ત્રણ કલાક માટે ગાનારો કવિ કટકે કટકે જુદા આખ્યાનો લઈ સમ્મજાવતો હોયજ. સાં. ૧૬૫૪ ના ચૈત્ર સુદિ ૧૩ ને રવિવારને રાજ વિષ્ણુદાસે કિશ્કિન્ધાકાણ્ડ પૂર્ણ કર્યો છે, જે સભાપર્વની મિતિ પછી લગભગ

૬ મામની વાત જીપર છે. તેટલા સમયમા તેણે કિષ્કિન્ધાકાણ્ડ :ચ્યે હોય, તેમ માનવામા પણ ખાધ નથી

રા રામલાલ મોદીયેજ એક વાત બતાવી છે કે-વિષ્ણુદાસે રકમાર્જુન આખ્યાન અને ચન્દ્રદામ આખ્યાન સં. ૧૬૨૪ મા ૨૨યા છે તે પછી તેના કાવ્યો છેક મા ૧૬૫૪ ના મળે છે આ વીમ વર્ના ગાગામા તેણે ય ક્યૂં, એવો ગ્વાલાવિષ્ પ્રશ્ન જાહે છે. સા ૧૬૫૪ પછી તો એકાએક કેટલાય કાવ્યો તેના નામના મળી આવે છે આમા જગ ગિરો વિચાર કરિયે તો એમ નથી થતુ કે-આટલા વીસ વર્ના ગાગામા એ મમૃત મહાભારત-સમાવણાદિક જીપરથી મુન્નગતીમા કાવ્યો જિતારવાના ગ્રન્થ કામમા પડ્યો હોય ?

મા ૧૬૫૪ ના તેના કિષ્કિન્ધાકાણ્ડ અને મલાપર્વ મળે છે તે તેણે તે માનમા પ્રથમ વાર ગાઈ મગ્નલાવ્યા હોય તે પૂર્વે તેણે આદિપર્વ, અયોધ્યાકાણ્ડ અને આશ્વિનકાણ્ડ ગાઈ બતાવ્યા હશે. આદિપર્વ નુદિત હો ન ના સંપ્રદમા છે અયોધ્યા-આશ્વિન ગૂ વ મો મા છે તેમા તેની માન નથી ગ નટવરલાલ દેરાઈ પાસેના આશ્વિનમા પણ માવ નથી ખીજ પણ તેના કેટલાયે કાવ્યો છે કે જેમા રચનતિથિ નથી મળતી

• કિષ્કિન્ધાકાણ્ડની સાલનૂ ગણિત નીચે મુજબ છે -

૧૬૫૪-૧૩૪ (આરાદાદિ નણ્તા પણ ચૈત્રમાં તો ૧૩૪ નોન ફેર) = ૧૫૨૦

૧૫૨૦ ૧૧)૭૮(૭ થકે ૨X૭ થકે = ૧૪+૧૦+૧૨ = ૩૬-૩૩
- ૧૪૪૨ ૭૭ = ૧ અધિક માસ

૦૦૭૮	૦૧ શેષ	૧૨ મધ્યમ માસ	૧૩ સ્પષ્ટ માસ
		+ ૧ અધિક માસ	X ૩૦
૧X૧૨=૧૨			
+ ૦ ગત માસ	૧૩ સ્પષ્ટ માસ	૩૬૦	
૧૨ મધ્યમ માસ		+ ૧૨ ગત તિથિ	
		+ ૧ ચક્રનો ૧૬૬ ભાગ	
		૪૦૩ મધ્યમ અદર્ગણ	

૪૦૩-૬૪=૬ કાય જિવસ ૪૦૩-૬ કાય દિવસ=૩૬૭ ૨૫૮ અહર્ગણ

૩૬૭+૩૫, ચંદ્રના પાચમણા=૪૩૨ ૭)૪૩૪(૬૧
૪૨૭

પ એટલે સનિવાર.

છતા ૧ જિવસનો ફેર આવા rough જણિતમા નથી મણવામા આવતો.
એટલે રવિવાર આવી સે

† વિષ્ણુદામે બાહ્યકાણ્ડ ગ્રંથોજ નથી તે તેણે ઉત્તરકાણ્ડમા
આપ્યું છે — (કડવું ૧ બ —)

આદિ અયોધ્યા કાંડ યાવન રામ જન્મ થઈ
તોનકી સ્વયંવર પરમ પ્રાક્રમ સ ન ગ્રંથક તેહ ૮ ।

X X X X

ખીન્દ આર્ણવિક કાંડ ઉત્તમ દુર્લભરણ માંહિ
૧૦ દુષ્ટ ત્રીશગ દુરયા બહુ દૈત્ય સાથિ ત્યાહિ ૧૦ ।

X X X X

નીન્દ વીરુચ્યાકાંડ માહિ મલ્યુ કપી હનુમત ૧૨

X X X X

ચોથા સૂરકાંડ માંહિ ગૂંફર બાંની સેત ૧

X X X X

(કડવું ૨ બ —)

શ્રી ગમ તણાં પ્રાક્રમ કલ્યાં હવિ પાંચ કાંડ પૂર્ણ થયા
અહીં થવી ઉત્તરકાંડ આરંભીય ૧ "

(૨૧ નવગવાવ ઇ દેશાઈની સા ૧૯૬૮ ૮૬ માં નકલ રાથેવી
પ્રતિ પૃ ૨૫)

ઉત્તરકાણ્ડની ગ્રંથો સાવ અન્તે મળતી નથી

ચુદ્ધકાંડની ગ્રંથો સાવ નીચે મુજબ (તેજ પ્રતિ પૃ ૨૫૭).

૧ સંવત ૧૬૬૦ નીરખાર રાજ્ય ગ્રહિ પૂ થમ રવીવાર

ચુદ્ધકાંડ ઇમ પૂરણ થઈ કપીતાઈ કર નેત્રી કહ્યું ૨૩

૪. વિષ્ણુદાસ માનાન્ય ગીતે તેના કાઓને અન્તે પ્રાપ્ત થઈ ગાનિ વગેરે આપે છે, ત્યારે આ બન્ને સમાપર્વમાં તેમ નથી મળ્યા હતા કે કડવાવાળા મમાપર્વમાં પદમગ્ધ્યા, કડવની મગ્ધ્યાએ ઊંચનાની મગ્ધ્યા આપવામાં આવી છે, જે ૨૦ કડવ ૧૧ કડવ પર્વમાં નથી

વિષ્ણુદાસના રૂઝૈઝૂંદ-આખ્યાનને અન્તે પણ તેણે પ્રાપ્ત ગાનિ નથી આપ્યા, ત્યારે પદ-મગ્ધ્યા, રામમગ્ધ્યા અને કડવ મગ્ધ્યા તમજ મંબન આપ્યો છે

“ઉત્તમ રામ ગંગલી ઝોગણી, મુલુના પાપ દરે છુગી,
મવન સોગ માંત્રીસો માર, જેટ મુદી દસમી ગુરવાર
પદ પાચશે ઉપર વીસ, સંસેપે કડવા વીસ.
અમલે કીધો અખ્યાન, કડવેલી કહે વિષ્ણુદાસ”

(જુ કા રા ભાગ ૮મો પૃ ૧૧૭)

૪. ૫ મા ની ન ૪૭૭ અની પ્રતિમા —

“ઉત્તમ વાણી રામ ઉમણીસ, સંસેપે કડવા ચોવીસ

એવો ઉલ્લેખ મળે છે ત્યાં વાણી = ઊંચસો અને ૪૪ મુલુ
ણીમ રોપ તેમ લાગે છે “વાણી કડી” એ વિષ્ણુદાસના કડવ
વાક્ય રૂઝાઝૂંદ-આખ્યાનમાં સાત ગ્રંથે મળી આવે છે અને તેમાં
પર્વમાં તે વ્યવસ્થિત રીતે કડવાઓના અન્તમાં દસ વાર મળે છે
તેમજ “તેમાં કદા સંધે નહી” આ વાક્ય પણ બન્ને ગ્રંથોમાં
કેટલાં જગનાઓમાં દેખાય છે રૂઝૈઝૂંદ-આખ્યાનમાં વિષ્ણુદાસની
છાપ બાર વાર આવે છે આ તેની આરમ્ભની બીજી કાવ્યોમાં છાપ થયેલું
તેમાં તેણે તેમ કહ્યું હોય પરંતુ પછીના કાવ્યોમાં છાપ થયેલું
આપવાની રેવ ગણેની તેમ દ્રોણપર્વ વાચવાથી પ્રતીત થાય છે કે તે
બનન્ધર આખ્યાન જોઈએ જિે ત્યારે તો ખાત્રીજ થાય છે કે તે
માન પોતાની છાપ છેલ્લા કડવામાં આપી હોય અને તેમાં
છાપવા તે કાવ્યમાં જે કડવો છે

૫. આ બન્ને સભાનું રચન જોતાં પણ તે બન્ને એક કતીનાં સમ્ભવતાં નથીજ, જાકે પાછલું સભાપર્વ પૂર્વેના સભાપર્વને જોયા પછી લખાણ હોય તેમ લાગે છે. કેટલાક પ્રસર્જોમાં જ્યાં મોટા સભા. માં દોહરી ચાલે છે, ત્યાં નાના સભામાં ચોરાઈની ચાલ મળી આવે છે, તેજ રીતે મોટા સ. ના પ્રસર્જો જોઈ ખાસ નાના સભા. માં પ્રસર્જો જ. પા. આપવામાં આવેલા છે.

મોટા સભાપર્વને હું સંસ્કૃત સભાપર્વ સાથે સરખાવી ગયો છું. સરખાવતા સ્પષ્ટ માણુમ પડ્યું છે કે બીજે કડવેથી છેલ્લા કડવા સૂધીયા સંસ્કૃત સભાપર્વનાં કથાનકોને દૂંઠવી શુદ્ધલાખદ કવિ અનુસરતો આવ્યો છે. ઋગ્વાની સાથે કાશીસુત અને નાકરના સભાપર્વ પણ જોઈ ગયો છું. કાશીસુત રાસક રીતે મૂળને અનુસરતો જાય છે. વચ્ચે સાદા ઉત્પ્રેક્ષાદિ અલકુરો આવે છે. નાકરનું તો કાવ્ય કેવળ સ્વતન્ત્ર છે, તેને ખરૂં જોતાં સંસ્કૃત મહાભારતનું બન્ધનજ નથી અને નાના સભાપર્વનો કતી ધણે સ્થળે નાકરને અનુસરે છે.

× માત્ર ૪ થા કડવામાં તે રાત્રીઓને પહેલાં ગણાવે છે ને જાણી-યેને પછી ગણાવે છે. જ્યારે સંસ્કૃત મહાભારતમાં પ્રથમ ઋષિ અને પછી રાત્રીઓ ગણાવ્યા છે. આછી બન્નેની દૃષ્ટના અરથાને નહીં ગણાય.

સભાપર્વમાં નીચેનાં દૂંઠવું થા મૂકી લીધું છે:—

- ૧ પ્રભુ દ્વારકા પધાર્યાની વીમલ દૂંઠમાં આપે છે.
- ૨ કૃષ્ણ દ્વારકા પધારતાં પિતા વિગેરેને મળ્યા તે મૂકી દિયે છે.
- ૩ ચારે સજાનાં વર્ણન માટે ચાર અજ્ઞાચરે બદલે અતિ દૂંઠવા નાંખે છે.
- ૪ રાજસૂય કરવા બાબતમાં ધૌમ્વાદિ સાથેની મન્ત્રણા મૂકી દિયે છે.
- ૫ જરાસન્ધના જુદા પહેલાં મૂળનું હૃદયકિમ્બકનું આખ્યાન.
- ૬ “જરાસન્ધને છતે તે સમ્રાટ થાય.” તે કથા અતિ દૂંઠમાં આપે છે.

(કાશીસુતે આ વાતજ મૂકી લીધી છે.)

- ૭ શુધિષ્ઠિર યજ્ઞ કરતાં અજ્ઞાય છે. તે પછી અન્તુન હિમ્મત આપે છે. તે વાતને બદલે વિષ્ણુદાસ લીમને ગાઈવે છે.

૭ માની ૪૬ મી કડી સાથે મૂળનું સરખાવેલું—

૪. વિષ્ણુદાસ મામાન્ય રીતે તેના કાવ્યોને અન્તે ગામ-દામ-
જ્ઞાતિ વગેરે આપે છે, ન્યારે આ બન્ને સલાપર્વમા તેમ નથી. આમ
છતાં ૩૬ કડવાવાળા મલાપર્વમા પદમડ્ખ્યા, કડવાની મડ્ખ્યા અને
જાયવાની સડખ્યા આપવામા આવી છે, જે ૨૦ કડવાવાળા મલા-
પર્વમા નથી.

વિષ્ણુદાસના રુદ્રાંજ્ઞદ-આખ્યાનને અન્ને પણ તેણે ગામ-દામ
જ્ઞાતિ નથી આપ્યા, ન્યારે પદ-મડ્ખ્યા, રાગમડ્ખ્યા અને કડવાની
મડ્ખ્યા તેમજ મંવન આપ્યોજ છે

“ઉત્તમ રાગ રાગણી ઓગણીશ, મુણના પાપ હરે જુગદીશ,
મંવત સોળ ઓત્રીસો માર, જેષ્ટ સુદી દશમી ગુરવાર. ૧૬
પદ પાચસો ઉપર વીશ, સંક્ષેપે કડવા વીશ.

અગત્યે કીધો અખ્યામ, કર જોડી કહે વિષ્ણુદાસ.” ૧૭

(જુ કા દો ભાગ ૮મો પૃ ૪૧૭)

ગૂ વ મો ની નં. ૪૭૭ અની પ્રતિમા—

“ઉત્તમ વાણી રાગ ઉગણીસ, સંક્ષેપે કડવા યોવીશ.”

એવો ઉલ્લેખ મળે છે. ત્યાં વાણી=જાયસા અને રાગ ઓગ-
ણીમ હોય તેમ લાગે છે. “વાણી કદી” એ વિષ્ણુદાસનું લાક્ષણિક
વાક્ય રુદ્રાંજ્ઞદઆખ્યાનમા સાત ગ્યજે મળી આવે છે. ન્યારે સલા-
પર્વમા તે વ્યવસ્થિત રીતે કડવાઓના અન્તમા દમ વાર આવે છે.
તેમજ “તેમા કામ મન્ધે નદી” આ વાક્ય પણ બન્ને કાવ્યમાં
કેટલાક જાયવાઓમા દેખાય છે. રુદ્રાંજ્ઞદઆખ્યાનમા વિષ્ણુદાસની
છાપ બાર વાર આવે છે આ તેની આરમ્ભની બીજી રૂતિ દોર્જાર્યા
તેમા તેજે તેમ કચ્છે હોય પરન્તુ પાછીનાં કાવ્યોમાં છાપ થોડે સ્થળે
આપવાની ટેવ ગળેવી તેમ દ્રોણપર્વ વાચનાથી પ્રતીત થાય છે.
નવમંદુર આખ્યાન જોડે રીતે ત્યારે તે ખાત્રીજ થાય છે કે તેણે
માત્ર પોતાની છાપ છેવળા કડવામાજ આપી જેવ, કેમકે તેના ગુટક
છપાવવા તે કાવ્યમા આદિમાં કે વચ્ચે ક્યાંય છાપ મળતી નથી.

- ૧૮ શિશુપાલે બીજીને તરછોડતા કૃષ્ણની નિન્દા કરી તે અતિ દુઃખી
૧૯ શિશુપાલને મારવાનું બીજી કૃષ્ણને માફ દેવડાવ્યું તેટલું જ મૂકી
દિયે ॥ અને ત્યાં સુધી પાંડવાનું કહે છે
- ૨૦ ૪૪ માં અધ્યાયની ૧ શ્લોકનાં વાક્ય, ૨ તેનો શિશુપાલ જવાબ
આપે છે - 'અધાને મૂકી કૃષ્ણનો સત્કાર મા મટી' અને
સ્વવિપક્ષ મમથાન કરે છે બીજી કહે- 'અમે સદ્દેખતા મનમાનિયે
કિયે ન સહન થતુ હોય તો કૃષ્ણ માયે લડવા તૈયાર થાવ' આટલું
કથાનક રિણુદાગ મૂકી દિયે છે
- ૨૧ ૪૬ માં અધ્યાયની કથા - બ્રાહ્મ યુધિષ્ઠિર પાસે આવી બધાનું
કાગજ દૂ છે' તેમ કહે ૩ અને યુધિષ્ઠિરને સ્વપ્ન આવવાનું અને
તેમાં શિવજી આવવાનું કહે છે યુધિષ્ઠિરને ચેરાગ્ય આવે છે આ
વાત આદિ સંભાષણવાળા મૂકી દિયે છે
- ૨૨ આ ૪૭ માં દુર્યોધનને જયસ્થન શ્રાન્તિ પર્ષિ ત્યારે દ્રૌપદી હસ્યા તે
આજ મથળે મ ભા મા નથી મ ભા મા દુર્યોધનને બાપની
પાસે રિચિદ કરી ત્યાં દુર્યોધન 'દ્રૌપદી હસી' તેમ કહે ॥ (માત્ર
આજ મથળે નાકર સુન્દર રીતે મૂળને ગતુમરે છે
- ૨૩ ૨૦ માં કથાની ૨૧ મી સરખાવો -
અશુભ વા શુભ વાપિ હિત વા યદિ ના હિતમ્ ।
પ્રવર્તતા સુદ્ધસૂત દિષ્ટમેતન્ન સરાય ૪૯-૫૬.
- ૨૪ ૫૦ થી ૫૭ માં અધ્યાય સુધીની કથા ગતિ દુઃખા ૨૩ માં કથાના
આપે છે ૧૩ મી કી સરખાવો -
દૃષ્ટ હોતદ્વિદુરેણૈર્ સર્વ વિપથિતા બુદ્ધિનિધાનુગેન ।
તદેવૈતદવશસ્યામ્યુપેતિ મહદ્વય ક્ષત્રિયજીવઘાતિ ॥ (૫૬-૧૬)
- ૨૫ રિણુ ૫૩ ના અન્તમાં રાહ ગણાવે છે ત મ બા મા નથી
૫૬ જુગાગના અજ્ઞાન મારે ૧ મી કી અને ૮ મી સરખાવો -
નિઠુ તિર્દેવન પાપ ન ક્ષાત્રોડત્ર પરાક્ષમ ।
ન ચ નીતિર્ધુના રાજન્' કિં ત્વ ગૂર્ત પ્રશસસિ' (૫૯-૫)
ધર્મેણ તુ જયો યુદ્ધે તત્પર ન તુ દેવનમ્ (૫૯-૮)

મીમાર્ણનાતુમો નેત્રે મનો મન્યે જનર્દનમ્ ।

મનઃશુદ્ધિનીનમ્ય કીટગં જીવિત મયેન્ । (સ. પ. ૧૬-૨)

૮ ૧૬ મા અધ્યાયની ન્યાસ-એ મહુરા બપોર ગદા ફેંકવાની વાત વિષ્ણુ દાર નથી આપતો બાકીની હકીકત - મા કદવાની ૨૨-૨૬માં સમાવી દિયે છે.

૯ ૮ માની ૨૭ થી કદીના મૂળમાં ન્યાસ-અધ્યયન રીત પાપ છે ૩૨ થી ૫૨ી સરખાવે -

યદિ મે હૃદય યેસિ યદિ તે પ્રયયો મયિ ।

મીમમેનાર્જુનો શીઘ્ર ન્યાસમૂર્તો પ્રયચ્છ મે ॥ (સ. પ. ૨૦-૭)

૧૭ મા — ન શૌરિણા વિના પાર્યો ન શૌરિઃ પાણ્ડવ વિના ॥ ૧૪ ॥

૧૦ ૨૧ મા અધ્યાયનૂ હૃષ્ય માનધપુરીનૂ નક્ષત્ર આપે છે તે વિષ્ણુ મૂળી દિયે છે માનધપુરમાં મયા ત્યા છતાં મયા તેમ વિષ્ણુ કહે છે

૧૧ ૬ માની ૧૫ થી કદી નરખાવે -

અદ્વારેણ રિપોર્ગેહં કારેણ સુદ્ધો ગૃહાન્ ।

પ્રવિશન્તિ નરા ધીરા દ્વારાપ્યેતાનિ ઘર્મત ૨૧-૧૩.

૧૨ ન્યાસ-એ લટવા તેવાની બતાવી, પરંતુ ૫૩ી "તે સદ્દેવને બ્રાહ્મણી ગાદી આપી બહાર લટવા આપ્યો" તેટલી વાત મૂકી દીધે છે

૧૩ મેની કોની સાથે લડવું તે વાત મૂળ મ બા મા નથી મ બા માન બીમનોજ હૃદય કહે છે

૧૪ પાદકૃત્ લઈ બે કદા કર્યા તે મ બા મા નથી, ભાગવતમાં ॥

૧૫ અધ્યાય ૨૫ થી ૩૨ સુધીમાં અર્જુનાદિના દિગ્વિજય વિગતારથી છે તે વિષ્ણુદાસ અતિ દુઃખ આપે છે

૧૬ અ. ૩૬ માનો પ્રસર્જ મૂળ પ્રમાણે આપે છે છતાં નારદજીના વિચારમાં મહાસવનની વાત છે તે માન મૂકી દિયે છે

૧૭ ૩૮ મા અધ્યાયમાં બીજા ખુદ શિષ્યપાત્રને તરછાટી હૃષ્યના પૂજન માટે કહે છે, તેને બદલે વિદુગ્ના મુખમાં "બ્રાહ્મ્યે નામ કલ્પ" જેમ આપે છે (કવ. ૧૦ મૂ.)

- ૧૮ શિશુપાલે લીખને વરછોડતા કૃષ્ણની નિન્દા કરી તે અતિ દુઃખી
૧૯ શિશુપાલને મારવાનું લીખે કૃષ્ણને યાદ દેવડાબૂ તેટલું જ મૂકી
દિયે છે અને ત્યાં સુધી પાડવાનું કહે છે
૨૦ ૪૪ મા અધ્યાયની ૧ લીખનાં શબ્દ ૨ તેનો શિશુપાલ જરાબ
આપે છે — ‘અધાને મૂકી કૃષ્ણનો સત્કાર ગા મટે ?’ અને
અવિષય અમર્યન કહે છે લીખ કહે ‘અમે સહ દેખતા મનમાનિયે
છિયે ન સહન થવું હોય તો કૃષ્ણ માથે લડવા તૈયાર થાય’ આટલું
કથાનક વિષ્ણુદાસ મૂકી દિયે છે
૨૧ ૪૬ મા અધ્યાયની કથા — બ્યાસ યુધિષ્ઠિર પાસે આવી અધાનું
કાળ લૂ છે તેમ કહે છે અને યુધિષ્ઠિરને સ્વપ્ન બતાવવાનું અને
તેમા શિનષ્ઠ બાનનાનું કહે છે યુધિષ્ઠિરને વૈરાગ્ય આપે છે આ
વાત આગે સભાપરિવાળા મૂકી દિયે છે
૨૨ બ ૪૭ મા દુર્યોધનને જનમ્યન-શ્રાન્તિ થઈ ત્યારે દ્રૌપદી હરયા તે
આજ રથએ મ લા મા નથી મ લા મા દુર્વારને બાપની
પાસે રરિયાદ કરી ત્યાં દુર્યોધન ‘દ્રૌપદી હશી’ તેમ કહે છે (માન
આજ મથએ નાકર સુન્દર રીતે મળને અનુમરે છે
૨૩ ૪૮ મા ૩ બાની ૨૧ મા સરખાવો —

અશુભ વા શુભ વાપિ હિત વા યદિ વા હિતમ્ ।

પ્રવર્તતા સુહૃદ્ઘૃસ દિષ્ટમેતન્ન સશય ૪૯-૫૬.

- ૨૪ ૫૦ થી ૫૭ મા અધ્યાય સુધીની કથા અતિ દુઃખી ૨૩ મા કથાના
આપે છે ૨૩ મા કડી સરખાવો —

દૃષ્ટ દ્યોતદ્વિદુર્ગેષ સર્વ નિપથ્વિતા બુદ્ધિનિચાતુરેન ।

તદેવેતદવશસ્યામ્પુપૈતિ મહદ્વય ક્ષત્રિયજીવઘાતિ ॥ (૫૬-૫૬)

- ૨૫ વિષ્ણુ ૫૩ ના અન્તમા સત્તુ બધાને છે તે મ લા મા નથી
૨૬ નુગાગના અવસ્થા મટે ૫ મા ૨ મા અને ૮ મા સરખાવો —

નિરુત્તેર્દેવન પાપ ન ક્ષાત્રોડત્ર પરાક્રમ ।

ન ચ નીતિર્ધુવા રાજન્' કિં ત્વૂત્ પ્રશસસિ ? (૫૯-૫૯)

ધર્મેણ ત્વ જયો યુદ્ધે ત્વપર ન ત્વ દેવનમ્ (૫૯-૬૦)

- ૨૭ યાહે ચઢી યુધિષ્ઠિર ગયા તે વાત મૂળ મ. ભા. માં નથી.
- ૨૮ દૂતમાં એટલી ચીજોમાં કાંઈ મૂકી દિયે છે, કાંઈ વધારી દિયે છે.
- ૨૯ ૧૩ માં અધ્યાયમાંની કાવ્ય નામના વિદ્વાનની વાણીનો અનુવાદ છાંડી દિયે છે.
- ૩૦ પાશ્વ દૂતમાં ગવાજી, બહુધેનુક, અભવિક, જનપદ, રાજપુત્રો મૂક્યા તે વાત મૂકી દિયે છે.
- ૩૧ યુધિષ્ઠિર દ્રૌપદી ન આવતાં દ્રુત મોકલ્યા, તેટલું માત્ર છાંડી દિયે છે.
- ૩૨ વિકલ્પનાં કેટલાંક ઉપયોગી વાક્યો મૂકી દિયે છે.
- ૩૩ દ્રૌપદીની કુલ્પરુદિતિ વિષ્ણુ મૂળ કરતાં હાંની આપે છે. તે પછીનાં લીમનાં વાક્ય કુ:સાસન વાક્યો તે પછી આપે છે, જ્યારે મ. ભા. માં પ્રથમ છે.
- ૩૪ દ્રૌપદી કહે છે કે “યુધિષ્ઠિર કહે, ‘હારી’ તેા મને માન્ય” તે વાત વિષ્ણુ. નથી આપતો.
- ૩૫ સમાપાન થતાં કહ્યું દ્રૌપદીનાં વખાણ કર્યો-લીમ અર્જુનનાં વાક્ય, લીમનું જોડ યુધિષ્ઠિર વાળે છે, તે બધું દ્રુતમાં તેમાં માત્ર અર્જુનનાં વાક્ય વિષ્ણુદાસ નથી આપતો.
- ૩૬ ૭૫ માં અંવાયની માંધારી ધૃતરાષ્ટ્રને સમજાવે છે, તે વાત ચારેયમાંથી કાંઈ પણ સમાપવર્તમાં નથી.
- ૩૭ અનુદ્રુત પછી લીમ-અર્જુન વગેરે કહે, “અમે ફલાણા ફલાણાને માર્યા.” તે ત્રણે બાઈ ન લેવા, માત્ર લીમેજ બપાની સાથે કહી દીધું તેમ વિષ્ણુદાસ કહે છે.
- ૩૮ ૭૮ માં યુધિષ્ઠિર રત્ન માગી તે વખતે “વિદુરે ઉપદેશ આપ્યો,” તે હપીકત છાંડી દિયે છે.
- ૩૯ કન્તીનો દ્રૌપદીને ઉપદેશ, પુત્રોને ઉપદેશ, બધી સીયોનું સ્વન, ધૃતરાષ્ટ્રની મૂંઝવણ, એ બધું વિષ્ણુ. પદોક્ત રીતે આપે છે.
- ૪૦ વિદુર દ્રૌપદનાં વાક્યો લાગે છે, તે મૂળ મ. ભા. માં નથી.
- ૪૧ યુગ્મય કહે છે તેમ વિષ્ણુ. નથી કહેતો. બાકી ધૃતરાષ્ટ્રનાં વાક્યોનો સાર આપે છે.

વસ્તુરિચિત્તિયે નાના સભાપર્વનો કર્તા સંસ્કૃતમાં હોય તેમ જણાતું નથી. મોટા સભાપર્વના કર્તાયે તો સંસ્કૃત મહાભારત સામે રાખીનેજ કાવ્ય લખ્યું છે.

સમ્ભવ છે કે નાના સભાપર્વનો કર્તા શિવદાસ હોય. કેમકે દ્રોપદીશ્વરવંશરની એક પ્રતિમા શિવદાસને ખદ્ધે વિષ્ણુદાસનું નામ મળી આવે છે. તે વાત રા. મોદીયે જાલન્ધર આખ્યાનની પ્રસ્તાવનાને ૩૨-૩૩ મે પાને આપી છે. શિવદાસ સંસ્કૃતમાં ન હતો તે વાત પણ તેમણે ત્યાજ પૃ. ૧૪ માં જીપર ખતાવી છે. તે માત્ર શુરુમુખેથી વાતો આસળા કાવ્યો રચી કાઢતો. જાલન્ધર આખ્યાન મૂળ શુરુ-મુખે સાસળા ત્રણ દિવસમાંજ રચી કાઢ્યું હતું. ત્યારે એથી ઊંચા 'વિષ્ણુદાસ = અણુજાણે કીધો અભ્યાસ,' એમ પોતે મૂળ કાવ્ય ન જાણના તેનો અભ્યાસ કરી પછી કાવ્ય રચતો, એમ અનેક રચણે કહે છે.

એક જાલન્ધર આખ્યાન વગેરેમાં રસ જમાવ્યા છે, તેમ આ મોટા સભાપર્વમાં જમાવી નથી શક્યો; તેમ છતાં મૂળ સંસ્કૃત કાવ્યને પ્રામાણિક રીતે અનુસરવામાં તો તેણે કયાશ રાખીજ નથી.

આ રીતે અહીં મુદ્રિત થતું સભાપર્વ પ્રસિદ્ધ કવિ વિષ્ણુ-દાસની કૃતિ હોય તેમ માનવામાં કશી અડચણ નથી, ત્યારે નાનું સભાપર્વ શિવદાસનું હોય તેમ માનવામાં પણ કાંઈ વાધો જણાતો નથી. શિવદાસની કાવ્યપ્રવૃત્તિ અં. ૧૬૬૦ પછી છે, તે પણ આના સમર્થનમાં જામશેજ.

૪. વિષ્ણુદાસ

વિષ્ણુદાસની કાવ્યપ્રવૃત્તિ સં. ૧૬૩૪ થી થાય છે. તે આપણે જીપર રૂઢાંઈ-આખ્યાનની વાત જીવગથી જોય. તેના પ્ર-ધોની સચી રા. મોદીયે જાલન્ધર-આખ્યાનમાં આપી છે. તેના કાવ્યોની સમ્ભવિત રચન-તિથિયો જીવગથી તેની કાવ્યપ્રવૃત્તિ રા. મોદી સં. ૧૬૮૧

સુધી માને છે. પરંતુ આ વિષય હજી ચર્ચાસ્પદ છે. આ વિષય હજી
 ટાલી શોધ અને અભ્યાસની અપેક્ષા ગણે છે. તરતજ માત્ર મળના
 મન લેખક આવડુ એ સાદમ માત્ર છે

પ્રસ્તુત મહાભારત અન્યમાલ્યમા તેના બીજા પર્વો લેવાના છે
 તે સમયે ઉપરજીય માદિતીકાગ વિષ્ણુદામના નિયત મમલાદિની
 અભ્યાસના આપણ ઉમેદ ગમ્ય છે.

વિષ્ણુદામ પ્રેમાનન્દ જેવો નમય કવિ ન હોવા છતાં પોતાના
 ક્ષેત્રમા રહી કવિગો ન ઉત્પન્ન થાય તેવી રીતે પોતાનું કાવ્ય
 વિસ્તાર્યે નય છે, તે તેની પ્રસિદ્ધ કૃતિયોથી અમઝી શકાય છે અને
 આ સમાપર્શ વાચના તો વળી એક ઉત્તમ સ્લાસાન્નકાર તરીકે તે
 નજર અનુપમ આવે છે મૂળ સંગૃહિત મહાભારત હાથમા ન હોય
 તો કદાપિ એવો ખ્યાલ ન આવે કે તેમાના કેટલાક અનુદ્ધા આખા
 નૂળની પ્રતિકૃતિ છે. એ અવગણ્ય કૃતિ જેવીજ લાગે છે, એ એની
 વિશેષતા છે

જન્દના વિષયમા તેણે લાઇક વૈવિધ્યનો આશ્રય કર્યો છે
 કોઈકે ચાલ, નોપાણ ચાલ ઉપરાત ૨૪ મા કડવામા તેણે હરિગીત-
 ની ચાલ પ્રયોજી છે તેના કલ્પપર્વમા પણ આ ચાલ મળી આવે છે
 પ્રાય ઔચિત્ય સાથવવાની દરકાર ગમનાગઓમા વિષ્ણુદામ પ્રથમ
 કેસાયે આવશે એમ એના જુદા જુદા કાવ્યો જોવાથી પ્રતીત
 થાય છે

એકી સાથ અર્ધી સદી સુધી કાવ્યઅવાહ રેજાવનાગ કવિઓમાં
 વિષ્ણુદામ આવી જાય છે તેણે પ્રેમાનન્દની માફક પ્રગ પીરાણિક
 વસ્તુઓ લઈ કાવ્યો રચ્યા છે. સિવદાસની માફક તે કાવ્યનિષ્ઠ લોક

૧ આ રાજદય. લાખાન્તર નથી તે વાત અહીં જુદા ન જવો
 એકલે મૂળનાં ઉપાનમે દેહરી બની શકે ત્યાં મૂળના રાજદો આચરણ
 તેણે કાળ રાખી છે, માત્ર તેને લાખાન્તરકાર કવો છે

કથાઓ રચવામાં દોરાયો નથી. ચૂંટી કાઢેલી કથાઓના પ્રાતિક્રયમાં તે પ્રેમાનન્દથી પણ વધે તેમ છે. પ્રેમાનન્દે અનેક રચનો કથાઓમાં કલ્પનાનો આશ્રય કર્યો છે, એ તેના અભ્યાસીની જાણ જણાર નથીજ.

વિષ્ણુદાસની સાથે વૃદ્ધનામાં મુકવા જેવો તેના જન્મસમયનો વૈરયકવિ નાકર ખરો. પરન્તુ નાકરનાં કાવ્યો જોવાથી સ્પષ્ટ રીતે પ્રતીત થાય છે કે નાકરે સંસ્કૃત ભાષાનાં મૂળ કથાનકો કદાચ નહીંજ જોયાં હોય.

તેનાં આરણ્યક અને વિરાટપર્વ હ' આખાં જોઈ ગમે છ'. તે જીપરથી સ્પષ્ટ માણુમ પડી આવે છે કે તે મૂળ સંસ્કૃત કથાને અનુસરવામાં કેવળ રચનન જ દતો.

આ રીતે તત્કાલીન કવિઓમાં વિષ્ણુદાસ કથાના પ્રાતિક્રય, ભાષાના સારસ્વ અને કાવ્યના ઔચિત્ય ગુણ માટે અમત્વ મેળવે તો તેમાં ખાસ કોઈને અચ્છો પામવા જેવું નહીં રહે. હજી એની બધીજ કૃતિયો લોકસન્મુખ મૂકાઈ નથી. મૂકાતા આ વસ્તુ અતિ સ્પષ્ટ થઈ જશે.

અક્ષયતૃતીયા }
સં. ૧૯૮૯ }

કેશવરામ કાશીરામ શાસ્ત્રી

અનુક્રમણિકા

વિષય	પૃષ્ઠ
૧. સુખપૃષ્ઠ	૧
૨. પ્રસ્તાવના	૧- ૨૩
૩. ઉપોદ્ધાત	૨૪- ૫૫
૪. અનુક્રમણિકા	૫૭- ૫૮
૫. શોધપત્ર	૫૯- ૬૨
૬. આદિપર્વ:—	૧-૩૧૪
૧. ભારતકથોપક્રમ	૭૩૫ ૧- ૨ ... ૧- ૬
૨. પૌષ્યપર્વ	" ૩-૧૨ ... ૬- ૩૧
૩. પૌષોગપર્વ	" ૧૩-૧૮ ... ૩૧- ૪૮
૪. આસ્તીકપર્વ	" ૧૯-૨૦ ... ૪૮- ૬૦
૫. આદિવંશાક્તરણુપર્વ	" ૨૧-૨૨ ... ૬૧- ૬૫
૬. સમ્ભવપર્વ	" ૨૩-૫૩ ... ૬૬-૧૬૫
૭. લાક્ષાત્કદાહપર્વ	" ૫૪-૫૬ ... ૧૬૬-૧૭૬
૮. દ્વિદિગ્ગવધપર્વ	" ૫૭-૫૮ ... ૧૭૭-૧૮૪
૯. બંધવપર્વ	" ૫૯-૬૧ ... ૧૮૪-૧૯૭
૧૦. ચૈત્રયપર્વ	" ૬૨-૬૩ ... ૧૯૭-૨૧૬
૧૧. દ્રૌપદીસ્વયંવરપર્વ	" ૬૪-૬૯ ... ૨૧૬-૨૩૭
૧૨. વૈવાદિકપર્વ	" ૭૦-૭૩ ... ૨૩૮-૨૫૩
૧૩. વિદુરાગમપર્વ	" ૭૩ ... ૨૫૪
૧૪. રાજ્યાધિભાષર્વ	" ૭૩-૭૬ ... ૨૫૪-૨૬૫
૧૫. અર્જુનવનવાસપર્વ	" ૭૭-૭૮ ... ૨૬૫-૨૭૫
૧૬. સુભદ્રાહરણુપર્વ	" ૭૯-૮૦ ... ૨૭૫-૨૮૧

१७. दशरुहादिपर्व	"	८१-८२ ...	२८१-२८६
१८. आपञ्चदशपर्व	"	८३-८६ ...	२८६-३०५
१९. अनुक्रमणीपर्व	"	८७-८८ ...	३०६-३१४
७. सभापर्वः—	...	...	३१५-३६७
१. सभाशिरापर्व	३३वा	१-६ ...	३१७-३२८
२. मन्त्रपर्व	"	७-८ ...	३२८-३३६
३. नरासन्धपर्व	"	९-१० ...	३३६-३४०
४. द्वित्रिंशत्पर्व	"	११- ...	३४१-३४२
५. राजसूयपर्व	"	१२-१४ ...	३४२-३४७
६. अश्वमेधपर्व	"	१५-१६ ...	३४८-३५५
७. शिशुपालवधपर्व	"	१६- ...	३५५-३५७
८. द्रुपदपर्व	"	२०-३३ ...	३५८-३८४
९. अनुद्रुपपर्व	"	३३-३६ ...	३८४-३९०
८. आदिपर्व - विवेचन	...	...	३९१-४१४
९. राक्षसपर्व - विवेचन	...	...	४१४-४१६

શોધપત્ર—ક પ્રતિ અનુસાર

કંઠ્યુ ૧ લૂ-રાગ કેદારો

- મીરાઈ-ગિરિભસુત શુભનિધિ, વિદ્ય-વિનાશન વીર,
નાગાનન નય-ગુણ-ગુણ-મવિહત, બધણ સુભગ સીરીર. ૧
- કરિ કહૈણ, ધરદાર-મરદન, મરદણ-સુર-તેવીસ,
સેવ સદા નિરન્તર શુભ કૃત, હિરણ્યમય કંઠરીસ. ૨
- સેવિ સિદ્ધિ-શુદ્ધિ, સદા રંચદાયક સુરનર મુન્ય,
સીરિદ્ધિપાદ નિ નામ ગણ-ગા-ધર્મ, સ્તવન કરિ અનુદિત. ૩
- સ્તુત્ય કંઠે, અનુસનન-ભન્યા! યલિ અવની-દોષ,
આધિ-વ્યાધિ-મદ-મચ્છર-મમતા, અનુ નવિ લાગિ શોક. ૪
- અનરમતિ આદ્યનિશિ અનુભવતાં, અનુભવિ લૂં આપે,
વાગ્વાદિની! લૂં હિ માતા, વાણી સ્થિર કરી વાપે. ૫
- બધા-હરિ-હર-વ્યાસ-વાર્ધિમકિ-શુભ-નારદ મુનિ બેઠ;
રમરણમાય રાકલ મિત્રિ આધિ, આધ નવિ લાગિ દેહિ. ૬
- પસિધ-મધિ-કુળ પ્રગટ પરાસર, સુત તેહ તણા બધાસ;
જેહુનિ નામ-સરોવર-આદિ કલ્ય મહાકાર-પદ-પ્રકાસ. ૭
- બધાસવધન-ગલ, નિમમ-મદા નદી, લેપમ પ્રથમ બધાવિદા;
નાથિ રેણુ; રંગેશુભ-વાલક-કુમ બાળિ શતમુદ. ૮
- પથન-ગાધર-પદલવ-અમૃત-રમ ગલિત અનન્ત અપાર,
કથન-પ્રથ-અવલ-ગુણ-ગુણનિધિ, અનન્ય પુષ્કર-વારિ. ૯
- શુભસાગર ગણનન ગિરિભ-નામમ ગદાધર દેવ.
અવની અમર અનેક અકલમતિ, કર બેઠી કંઠે સેવ. ૧૦
- (અને આગળ મુદ્રિત પ્રતિ પ્રમાણે ચાલ)

મુદ્રિત કંઠ્યુ ૧ લૂ:—

૩. C. "મર બાલકમતિ, મરે પદલવ-પુટ-માત્ર.
૧. C. પાર નદી" અથવા પર્વત એક વિન્યયનિરિ.
૭. "ત્યારિ કમલનાભિ આગિત-પુષ્કરોતમ, લદલુ જુલમ જાપાઈ.
કહું આ અરિત પરિપૂરણ મનિ, કંઠ-ગન્ધ અન્ય કરી રાહી. ૧૧."
૮. B. સુણી આકાશ— ૧૦. D. અપર અપર મે ધાર.

કલ્પ બુદ્ધિવ પ્રતિભા ૧૫ કડી છે તેમાં બીજર આપેલી નવ કડીયો
 કમરતા ૨૪ થાય, પરન્તુ “મૃત્યુને એક રથએ બાંધ્યું” એ કડી ૬ માં
 નથી, એટલે ત્યાં ૧૯૧ કડવાની ૨૩ કડી છે

કલ્પ ૨ ભૂં:—૧૪ b ૧૬ સંલપલી-તન તે બોલ્યા વ્યાસ વચન.
 ૧૧ મી ની અશુભિ સારમેય (૧) ૬ માં પણ ૨૧ ક આસન આપી.
 સરવાળો: ૪૮

કલ્પ ૩ ભૂં:—૧ લી કડીમાં ૮b અને ૮ વચ્ચે—
 “હતર્જ એવડી પરિ કરી, પછિ રાય નનમિનિ મનિ ધરી”
 ૩ b ૮d તમ ઠાવી કાણુ બાજી ૧ બ્યાસ તાજા સારાત સિંધ્ય, જે
 કલિએ તે છાનિ
 ૪. ૮d થી ૧૦ ab સુધીની ૧ કડી ૬ માં નથી ૧૦ c મહામુનિ
 બાન્દિ ૧૧. ૬ નેદુનિ ચિતિ ૧૨ ૮d “શુક નિ સિવ ચિત્તે
 સમયા રતિ નવિ આશ્ચિ કોઈ” ૧૩ ૬ નિસાચે તે ૧૫ મી કડી
 ૬ માં નથી ૧૮ મી પણ નથી
કલ્પ આ રીતે આ ૨૬વામા ૩૪ બાલે ૬ ૨૧ કડી આવે છે
 સરવાળો: ૭૪

કલ્પ ૪ ભૂં:—૭-૮ મી કડી ૬ માં નથી ૧૨-૧૩ મી પણ નથી
 ૧૧ મી થી કલવા ૫ માં ની ૩ છ કડી સુધીને બાલે—
 “વેદિ શ્રદ્ધિ ડારજ કષ્ટાં, મન્તોપ્યા મુનિરેષ
 તમુ સિંધ્ય શુક-પ્રતાપિ પોદૂતા રથલ તરવિવ. ૧૨ *
 તાપિ તણી વેદાએ બહડી, મડિયો મુદરયા-પમં.
 મહા-માયન-બધ્યન-અધ્યાપન, આવરતાં ૫૦ કમં ૧૩”

કલ્પ ૫ ભૂં:—૫ મી થી ૬ મી સુધીને બાલે—
 “એકવારનિ સગિ જાખ્ય સુધલે મડિયો દૂતો નવ્ય;

• ૬ પ્રતિ પ્રાય લાલની કડીથી આંક ૧ રાય કરે છે, તે રીતે તો
 આ ૧૧ મી છે. તે પ્રમાણે બધે સમજાવું

તહા નેહ જાણિને તેડૂ આખૂ અતિ બહી મહાભાગ ૧૫”
૧૦-૧૧-૧૨ થી ૩ મા નથી ૧૬ થી ૨૦ થી સૂધીને બદલે —

“કામ કદાશ નેત્ર દેખાડી, હારા કરી દેષ માન,
આડા હાથ કરી રહી ભણી, ‘આપ, હતકુંડી જાતુદાન’ ૧૬”
૨૧ ૦૮૦ કારણ એ મુજથી કિમ નીપજી ? ૧૨ ૫”
૨૨ થી કડીયે ૩ નૂ ૪ થૂ ૭૩૫ ૫૩ (૫૬૨૧) સરવાળે ૫૬૬૫
૨૩ થી થી ૨૭ થી સૂધીને બદલે —

કડવું ૫ મું—રાગ આશાહિરી

હતકુંડી અતિ ચિન્તા પડી, અખવા યે અતિ આન્હી
બ્યાડુથી મનિ, મારગ મુકિ નહી રે ૧
હાલ મુનિ તણો મારગ નવ્ય મુકિ, મહે ‘મુજનિ લાગિ પાપ
માહુક કહુ ને નહી કરિ તો, દેશરા દુઝને સાપ’ ૨”

■ ૦-૮ થી ૪૩ થી સૂધીને બદલે —

‘એટલે મુનિવર આવિયા મનિ થરી અતિ આહારાસ ૩
આમમ દેખી અતિ બલો, મુનિ બપનો આનન્દ
હતકુંડી આવી થરણે લાગો, પામ્યો પરમાનન્દ ૬
હાંકાડી કર અહી વાડય ‘બલો વૂ દિનરાજ
અવિચલ વિદ્યા હવી પૂગલુ, સિદ્ધ થયા સવિ માન’ ૧૦”
૪૬ ૦ ‘અત્રાપે ત્રણ પદારથ

કડવું ૬ મું—૧ થી ૩ કડી ૩ મા નથી ૪ થી ૭ થી પછી —

“અનેક આભરણુ સોહનતા તિહા, તે પહિરી પ્રીત આપ
મધ્યાહન પહિવો નહી આવિ, તો દેશ દુઝને સાપ ૨૧
૩ મા અહી કડવું ૫ મું ૫૩૫ સરવાળે ૧૧૬
૫ થી ને બદલે —

કડવું ૬ મું—ગાગ એજ

મુનિવર વેગિ મગ્યવિ, મનમા અતિ ચિન્તા મગિ,
વિચારિ બહુ કામ કુચલ લજ રે ૧ હાલ—
૨૫ થી યે ૩ ૧ ૩ મું ૫૩૫ સરવાળે ૧૩૭ ૨૬ થી ને બદલે —

કર્કશું ૭ મું—રાગ એજ

પછિ રાય અવલે સુણી, વાત વિપ્રના ગુરુ સ્થી;

મોડલ્યો હતકે જાળ રાણી ભણી રે.

૧."

૨૭-૮. હાલ—ઝપિ મોડલ્યો.

કર્કશું ૭ મું—૧૬ મી યે ૩૧ મું પછુ કર્કશું ૭ મું પૂરું. સરવાળો ૧૫૮.

" ૮ " —૨ માં પછુ તેજ પુરુષ. " ૧૭૬.

" ૯ " —૨૪ મી કરીયે ૩ માં કર્કશું પૂરું. " ૨૦૮.

૨૫ મી થી ૧૦ મું રહે.

" ૧૦ " —૧૮ મીયે કર્કશું ૧૦ મું પૂરું. " ૨૨૬.

" ૧૧ " —૬-૧૦ વચ્ચેની ક્ષિત્ત મણેલી મૂળમાં જ

આવે છે. ૧૧ માને છેડે " ૨૫૫.

આથી સૂધીમાં ૫૬ કરી મુદ્રિત પ્રતિમાં આ પ્રમાણે વધારે છે
મુદ્રિત પ્રતિમાં ૨૦ મા કર્કવાને અન્તે ૧૫૧ કરી આપી છે. ત્યાં નીચે
ટિપ્પણમાં ' ૩ માં ૫૬ પછુ છે,' એમ લખાવ્યું છે. ૩ પ્રતિમાં ૨ ના
કર્કવામાં ભેદયે ૨૬, છતાં ૨૪ આપી છે. સળખ ત્યાં ફેર પડ્યો ગણ્યો છે.

૧૨ મે કર્કવેથી આ પ્રતિ પ્રમાણેજ મુદ્રિત થયું છે. તે પછી ખાસ
ઉપરોક્તિ યાદગેદ ૩ માં ઉપલબ્ધ નથી. ૩ પ્રતિ અપૂર્ણ છે, અને આ ના
૩૧ મા કર્કવાની ૧૬ મી કરીમાં " નેત્રે નિરીક્ષણ કરી સવા-મણિ "
ના સૂધી ઉપલબ્ધ છે.

(પ્રતિ પ્રાયઃ અશુદ્ધ છે. તેના પાઠો આ ને અનુસરતા છે. ન્યાં ફેર
આવે છે, ત્યાંના પાઠ ઉ-ક ને અનુસરતા છે.

આદિપર્વ માં ન્યાં ન્યાં પુરુ અને ઉરુ શબ્દ છે, ત્યાં
પુરુ અને ઉરુ વાંચવા, તેમજ ઉરુપીનું વચ્ચી.

आदिपर्व

७। देवा निव। सी
श्रीहरिदासविरचित

શ્રીકૃષ્ણઃ ॥

બારેબારાસી રૈકવકુલોત્પન્ન દ્વિજકવિ હરિદાસ-વિરચિત

શ્રીમન્મહાભારતે

૧. આદિપર્વ.

૧. ભારતકથોપક્રમ—

^૧ [કંઠ્યું ૧ લું—રાગ રામગી]

[શુણ્ણસાગર ગગનન ગિરિજા-તનય મદાધર દેવ;
અવની અમર અનેક અમરપતિ, કર બેઠી કરી સેવ. ૧

૧. અ પ્રતિમાં પહેલાં રક થાનાં નષ્ટ થયેલાં છે. ત્યાં સુધીનો ભાગ
ઉમાંથી ઊપર []માં આપવામાં આવ્યો છે. આ અપરબ્ધ પહેલાં ઉમાં
પરિશિષ્ટનાં *૧ અને *૨૪ની ૪ કડી તે બાદ નીચેનો વપારો—

“માયાવદનિ કલ્મષ કાપી, આપે નિર્મલ વાવન;
હતિહાસ ભારત પ્રાકૃત, સમ્ભવત્રાવું મન્ય ભવન. ૫

નામ માત્ર અય-એકજ નામે. શ્રવણ કરતાં પાવ;
મન સ્થિર કરી સાંભલયો, વેદ પાંચમે ગાવ. ૬

ત્હારે પૃથવી માંહિ કલિ આવ્યો, સવરાચર તેણી વાર;
દેવ ઋષિ ધણું મન્ય દુઃખ પામ્યા, ત્હારે કીધો મન્ય વિચાર. ૭

તેનીસ કોટિ મયલી મુનિ આવ્યા, વેગે ભ્રમસાદન્ય;
“મહા બય પામ્યા ને આંહાં આવ્યા, અગ્યો તમારે સમ્ય. ૮

ધર્મ વિના મુનિ જોશ્યા કટલા, તોયે પામ્યા અરણ્ય;
તે માટે અગ્યો તમ ભણિ આવ્યા, અગ્યો છે તમારે પ્રા. ૯

વૈરાગ્યાયન કહે રાબને, ગર્જીતટ પાવન;
ભ્રમણે કનિરવાગત કીધી, વિને કયાં પ્રસન. ૧૦

વચન સાંભલી ધાતા લક્યા, કમવદ્વચ્ચ મથું તેની વચ્ચ;
સ્વર્ગપત્રી તે વેગે પરવર્ષો, નેમિષવન્ય જોડાવું. ૧૧

જાણ-સ્તંભન કરૂં કર જોડી માતા, આપે અવિચર વાણિ,
 લંસાદડ ઘડી તું ચતુરાં, વેણા-પુસ્તક-પાણિ. ૨
 ગર્જાનીર કુહીર ચન્ન્ય ભરી, આપે કિન્નિયત માત્ર;
 તમ વિષ્ણુકથા-સાગર દ્વં જાત્રમતિ, ભરૂં પદ્મવ-પુર-પાત્ર. ૩

એ વનમાંલિં કલિ સ્પર્શ કરે નહીં, વિરજ્ય જોડ્યા વાત;
 દેવ મુનિને કૃપા કીધી, સદ્ કીધા સનાય. ૧૨
 પછે દેવ સર્વને આજ્ઞા આપી, પામ્યા તે સ્વસ્થાન,
 ઋષિ આશિષ દેવને બ્રહ્મા, પામ્યા અન્તરધાન. ૧૩
 તદ્વાર પછી કથા કોણ લવી, નૈમિષ ખેત્ર પાવના;
 સૌનકાદિક તદ્વાં ઋષિ બેઠા, તપ કરે અતુલિત. ૧૪
 સદસ અકપાશી તદ્વાં મુનિ આબ્યા, સૌનકાદિક મુનિજન;
 મંદોમાદિ સ્વાગત બહુ કીધાં, આપ્યાં શુભ આસન. ૧૫
 તમ આગ્યે રહિયાત્ય થયા, હમ કહે સૌનક વચન;
 હવે બ્રહ્માપુત્ર તદ્વાં પ્રશ્ન કરે છે, કહો સત્ ! મુનિજન ! ૧૬
 મહાભારત અમને સમ્મલ્લોભ, વિસ્તારીને વાત;
 અહર્નિશ અમ્મો તે સાંભલ્યાં, કથા તે સાશાત. ૧૭
 હવે પૃથ્વી માંહે કલિયુગ આબ્યા, નહિ નૈમિષારણ્ય મલિં;
 આ વન માંહે સ્પર્શ ન કલિનો, કિરપા તમ ઋષિરાય ! ૧૮
 વલ્લભા મુલ કીલ્લી પેધં જોડ્યા, કિરપા ભગલવન;
 પ્રજુની કિરપા ઘડી સમ્મલ્લોભ. આદિપર્વ રલ્લ. ૧૯
 બ્રહ્મા હરિહર બ્યાસ વાલ્મિકિ, શુકનારદ મુનિ બેઠ;
 સ્મરણ માત્ર સકલ સિદ્ધિ આપે, અપ ન લાગે દેહ. ૨૦
 નસિષ્ઠ ઋષિકુલ પ્રગટ પરાયર, બેઠ લજો મુલ બ્યાસ;
 બેઠનાં વાક્ય-સરોવર આદે હૃદય, મહાભારત-પ્રમલ. ૨૧
 બ્યાસ વચન નવ નિગમ-મહાનદી, વચન પ્રથમ બ્રહ્માદ્ય;
 નાણે રણ રમેણુ પાતક-દુમ બાલે સવળદ. ૨૨
 વચન અધર અમૃત પલ્લવ-રસ, અલિપ અનન્ત અપાર;
 કથન પ્રશ્ન અવણુ જુલુ જણનિધિ, મર્દન પુષ્કર્ષ વાપર. ૨૩
 ૧. ઉમાં હાલનું નામ નથી. અહીંથી ને બાગ અમાં નથી તે મોટા

શ્રીગુરુપદ-પદ્મ શ્રી-સવિતા, પ્રત્યક્ષ પ્રભાકર દેવ;
 જોડને ઉદય અનન્ત અન્ધતમ, પામે ત્રાસ તતખેવ. ૪
 વિશ્વઉદય ઉદરમધ્ય દીપક, અવિગત્ય વિમલ ઉદ્યોત;
 ગોચરૂ વિલાસ વિવિધ નર, ત્યજે દષ્ટ શુભ મોત્ય. ૫
 પદ્મનાભને નાભ્યકમલથી, ઉત્પન્ન આદ્ય-શરીર;
 ત્યાદ્રે નહિ સ્થલ પર્વત મેરુ (વ્યન્ધ્યગિરિ), દેવઋષિ નરમૂપ. ૬
 ત્યાદ્રે કમલનાભ ત્યાં જો કલિએ, આશ્રિત-પુરુષોત્તમ;
 તાક્ષણ્ય બુધ્ધ ઉપાય કરૂં, આ ચરિત્ર પરિપૂરણ્ય. ૭
 મુણી વાણિ-આકારા અપૂરવ, ધરે વિધાતા ધ્યાન;
 'કરે સૃષ્ટિ ધરો વિશ્વસ્થિતિ,' પ્રસન્ન હુઆ ભગવાન. ૮
 પછિ ઋષિગણ દેવત્યક્ષ કિન્નર, પક્ષી પશુ ને વ્યાસ;
 બ્રૂ-અન્તરિક્ષ સરિત મેરુ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલ. ૯
 બ્રહ્મા કરિ ધરી કુણ્ડલ માપ, ધરી ચક્ર સંસાર;
 માયાદેષ દેખી નૈમિષા વન, આબ્યા ઋષિ અપાર. ૧૦
 ત્યારે ધર્મરથલ બાણિ ઋષિ શૌનક-આદે મુનિવર જન્દ;
 સહસ્ર વરસ બ્રહ્મવત આરમ્ભ્યો, જોદા કરિ આનન્દ. ૧૧
 મૃત્યુને એક થભે બાધ્યું, માદ્રે યાગ પૂરણ હોય;
 કીડી કુચ્છર આદે દેહને, મૃત્યુ ન 'પામે' કોય. ૧૨
 મદમત્સર મમતા નહોં જોડને, અથ નભ્ય લાગે અર્જુન;
 ભોમદર્પ તણુ સૂત પુરાણિક, આબ્યા કુશલ પ્રસજ્જ. ૧૩
 કે સવિતા કે ગોમ દેવ ઋષિ, અનલ વાયુ કે વરણ;
 વિવિધ વિચિત્ર રૂપ અતિ સુન્દર, કુણ્ડલ ઝલકે કરણ. ૧૪
 ત્યજિ આસન ઋષિ વેગે ચાલ્યા, ધક્કી કર્યા પરણામ;
 'અધ્યાપાદ પૂજા બહુ કીધી, કલ્યું 'ભલે પદાર્થો રચામ્ય!' ૧૫

૧. ઉમાં ૩૮ દરીથી કડવું. ૧૬મું પૃ. ૫૬ ૪૦૦, અહીંથી અર્થ
 સધી ઉનો સંવાદ છે ત્યાં સધીમાં હવે ઉનું ચૂચન નહોં આવે. કે પ્રતિ
 આવશે ત્યાંથી તેનો નિર્દેશ દરી તેનું નામ પણ નહોં આવે. તે તે રચણે
 તે પ્રતિષે છે તેમજ સમજવાનું છે.

૧ [કકૃષ્ ૨ જૂ—રોગ કેદારો.]

સુત તણી પૂઝ કરી, મુનિવરિ વાણી જિયરી;
કૃપા કરી તદ્ભ્યો ભલે પધારિયા રે.

હાલ—કૃપા કરી તદ્ભ્યો ભલે પધાર્યો, અનેક રૂઝ તીથે જોહ;

તે ઘેપે જોહ થયાં સર્વ પૂરણ, તેમાં નહિ સન્દેહ.

ગર્જાયમુના મિન્દુ સરિતા જન્મ, તાપી સરપતીર;

અનેક મુનિવર બ્યાન ધરે પ્હા, નિર્મલ રેવા-તીર.

આચી સિન્દુ સરસ્વતી, ક્ષિપ્રા કાવેરી કેદાર;

ગૌનમી ગોદાવરી ગોમતી, ગર્જામાગર સાર.

અનેક આરામ પુણ્ય વત્તરૂં, શુદ્ધ પર્વત ધવળ આમાહ;

નિગમ તણા નિર્ધોષ હોએ, અપિ કરિ વિલાવાહ.

અનેક વિશ્વ-ઉપકાર-અર્થે, જે કૃષ્ણ દ્વિપાથન મુન્ય;

વિદ્યારથી તદ્ભ્યો વ્યાસ તણા, અતિ પાવન તમ દર્શન.

કહાં થઈ પધારિયા તદ્ભ્યો, પવિત્ર કૌમુ હામ ?

મહા પુરાણિક તદ્ભ્યો આભસ્યા, યોદ્ધા મનોરથ કામ.

મુણી વાણી વદે વસતા, હર્મિનાપુર સ્વસ્થાન;

ગર્જાતટ પાવન સોમવંશી, જનમેજય રામન.

રાગએ ત્હાં યમ યજિઓ, મથ્યા દેશદેશના રાય;

સુર અસુર મુનિવર જહા કિલગ, જોડા યમજ જ્યાહ.

ત્હા વ્યાસજ્યે-કથા કહી, નારદ-દુષ્યન્ત-ગાન;

બ્રહ્મા આસન્ય પ્રત્યક્ષ જોડા, સાગિધ્ય શ્રીમગવાન.

એડવી વાન મુણી સૂત્રી, સૌનક બૌધ્યા મુન્ય;

તે કથા કહોજી અમને, કૃપા તમાકે પુણ્ય.

અનેક યદ્ય અદ્ભુતો આગત્સા સાલત્યા, અન્નમેધાદિકં જેહ;
સર્પયદ કોણ કારણ કીધો ? એટલું અમ સન્દેહ. ૧૨

આસન આપી અર્ચા કીધી, કપકચ કુસુમની માલ;
અનિવર સધલા સ્તુતિ કરે, જિયરે ઋષિ કિરપાલ. ૧૩

હૈંકાર આણે અનુભવિનિ, કહું કયા વિચિત્ર;
ગુરવચન અન્તર પ્રણમીને, બોલ્યા સત વિચિત્ર. ૧૪

મર્પસત્રનું કારણ મોટું, એ થયો બહુ પરકાર;
ઉત્તરું કદૂ ગય જનમેજન્ય; ગરક સહિત એ આર. ૧૫

એક વાર ને સમે રાજા, બેઠા હતા એકાન્ત;
એક સારમેય (? સરમા) તે એમ બોલી, “નાણી મનમાં આન્ત. ૧૬

બાણ-અપરાધે કુંઘર માહરો, માર્યો દાહરે બાત;
અકરમાત અન્તા જીવજન્યો,” અમ બોલી એહવી આત્મ. ૧૭

ગમયિ તેડી પૂછિયો, પોતાનો નિજ વીર,
“શા માટે તેં જ્ઞાન માર્યો ? કહું સુભટ મહાધીર !” ૧૮

વચતુ વીર વદિ ઇમ વાણી, “સાબલુ તે મહારાજ !
જ્યેષ્ઠી-દ્વાધ્ય કરીને હાક્યો, દ્વ્યરપર્શ કરતા કાળ.” ૧૯

એહવી વાત કરે છે રાજા, એહને આન્તુ ઋષિ ઉત્તરું;
મસ્તકે મુગટ કુણલ ઝંઘકે, પાંચ નમ્મા રાય નિંચરું. ૨૦

આશ આપી અર્ચા કીધી, “કહાથી તદ્ભ્યો પધાર્યો ?
દૂતારથ તદા અદ્ભ્યો કીધા, સેવક ભલિ સમ્ભાર્યો.”

“અદ્ભ્યો ગ્રહું ગર્જાનિ તારિ, કિહવી તમારી વાત;
પરમ ભક્ત મહારાજ પરીક્ષિત, તમારો જે તાત. ૨૧

વર્ણાશ્રમ સક્ષ ધર્મ જાણે, તક્ષક નાગે ડસિયો;
મહારાજને મૃત્યુ પમાડી, નાગચોક્ક જો વસિયો. ૨૩

તે માટે તદ્ભ્યો યદ્ય યજો ને, હું સર્પયદ કરાવું;
નવકુલ નાગ તક્ષક સંધાધ્યે, મન્ત્રમત્રે આંત્ર લ્યાવું. ૨૪

તે માટે રાજા જનમેજય !, પિતા તણો રિપુ જોડ;
 “યસ યજ્ઞે હાય પમાડો, પાતિક નાવે દેહ.”

૨૫
૪૦

૨. પૌષ્યપત્ર—

૨ [૬૬૧ ૩ જૂ—રાગ એજ]

સૌનકિ વાણી જીચરી, ઋષિશ્ર ! તદ્ભો કૃપા કરી;

આદરિ અવનીપતિ જણિ આવીયા રે.

હાલ—આદરિ અવનીપત્ય જણિ આવીયા, કૃષિ એહ ઉપાય;

પિતા કૃંદે વૈર સખારી, ઉચ્છવ કૃષિ રાય.

તે સન્દેહ જાપનો અમને, ઉત્તરકે શી ઘઝપ ?

પરીક્ષિત કેર વૈર સખારી, પુત્ર પરચો આજ.

વચન ગુણી ઋષિ એમ જોડ્યા, સાંભળુ સૌનક ! વાન;

સન્દેહ ભાંજે મન તણો, તે વિસ્તારી કહ્યું વાત.

આદિ આરંભ ધૂમ (૩ ધૌમ) ઋષિ જે, તપ કરે અનુદિન;

આન તાલિ (૩ ધાલી) નેત્ર મીચી, બેઠા ત્હા મુનિજન.

ઋષિ-આશ્રમ શિષ્ય ત્રણ આવીયા, ઉપમ-યુ, વેદ, આરણિ નામ;

એકે પાગે જામા કરસમપુટ, ઋષિને કૃપા પ્રણામ.

“સ્વામી ! અમને કૃપા કરો અદ્ભો, આવીયા આ મીમુન્ધ !

પુત્ર ત્રણ પોતાના જાણીને, કૃપા અમ્યમન.

નિત્ય સેવા તમારી કર્યું, જે બાતું દેશુ ઋષિરાય !

જલ લરીને આણી આપિયું, તુમ વાદવા સન્ધાય.

૧ અમાં જિયજાની પદ્ધતિ મથી. અહીં જિયસે—

“પાતિક ન લાગે દેહને,” એવું ઉત્તરકે વાણી કહી;

સુતનાં વચન સાંભળી પછિ, સૌનક મુનિ જોડવા સહી.”

૨૬
૪૨૬

૨. ૬૬૧ ૧૮ મં.

- કુશ સમિધ અહમ્થો સ્વાવિશં, નિત્ય ધેનુ આરિશં વન્મ્ય;
 ગૃહસ્થ ઋષિ ધેયં લિક્ષા માગી, સ્વાવિશં અનુદિન. ૯
- ત્રણ શિષ્ય મ્હલીને જમિયાં, જેડા આશ્રમ માંલ;
 જે કે તાપસ મુનિ ઋષિ આવશે, સન્તોષીયાં લાય." ૧૦
- વચન સુણી ઋષિ એણી પેઠે બોલ્યા, " સંબલુ શિષ્યો! વાત;
 ધૌમ્ય નામ મહાઋષિ માહરૂં, ચૌદ લોક વિખ્યાત. ૧૧
- તહમ્થો ધેયં ત્રણે શિષ્ય લણી, ઉપમન્યુ આરણિ વેદ;
 શુરુ શિષ્યમાં જઈ નહીં વેદરો, મન્ય ન કરવો ખેદ. ૧૨
- નિશાય તહમ્થો અધ્યયન આદરુ, દિવસે કરુ ગૃહકામ;
 ઉપમન્યુ ગાય આરે પર્વત મધ્ય, વન ગર્જર ત્રિરિ દામ. ૧૩
- આરણિ નિત્ય પ્રત્યે જઈ રાખે, શાલી તણા કેદાર;
 વેદ ગૃહનું કામ કરે ને, સ્થાવે વનફલ વાર્ષ." ૧૪
- શુરુવચન સુણી શિષ્ય હરખ્યા, પ્રસન્ન થયું ધણું મન;
 નિમિષ દ્વેષ મહિં હસતા રમતા, નિર્ગમ્યા બહુ દિન. ૧૫
- એક વારનિ સમે ઉપમન્યુ, શુરે દીકું મહારથૂલ;
 " વિઘારહિત હશે શિષ્ય માહરો, એ અવિઘા-મૂલ. ૧૬
- કાણુ કિત્ય કરતો હશે એ ? દીમે દેહ પ્રચ્છડ;"
 ચિન્તા શ્રે મુનિ શિષ્ય તણી જે, દેખી પોદો પિપ્પડ. ૧૭
- " શુરુ કહે, " કાણુ ગતિ તાહરી ? દીમે દેહ પ્રચ્છડ,
 ચિન્તા થઈ મુઠ્ઠે તાહરી, દેખી પોદો પિપ્પડ." ૧૮
- " ગાય તણું ખીર વનમા, નિત્ય કરિએ આહાર; "
 તે કારણુ સુણી ધૌમ્ય ઋષિયે, કીધો મન્ય વિચાર. ૧૯
- " કહાં, " વચ્છ તણી જૂતમ ધમ લાગે, લુપ કરેશ પચપાન;
 શુરુવચન પ્રતિપાલન કરવાં, આણી અન્તરે સ્થાન." ૨૦
- " વછ ધાવતાં શીણુ ચેદે, કરવા માડ્યુ આહાર;

- તોહે પ્રાણ અર્જુન અતિ દીસે, કષિ કરે મન્ય વિચાર. ૨૧
- ૧૦૦ કોણુ વૃત્ત કરી તનને પેપે? કહે મુઝને મર્મ;
- ગુરુ-આચાર વિના આધાર આદરિ, નહીં શિષ્યનો ધર્મ." ૨૨
- ૧૦૧ ધાવનાં જે ધરણ્ય પડે, તે ત્યાં લક્ષ અદ્ભુતો દીજે;
- પણ સન્તોષ તણું એ કારણ મોટું, હૃયણુ કર્મનિ દીજે." ૨૩
- શિષ્યને શીષ્યમણુ દીધી, "તેહ મ કરશે કર્મ;"
- સ્થૂલપણે વિદ્યા નહીં પામો, જુઓ વિમાણી મર્મ." ૨૪
- પછિ વચન પ્રભુનું શીય ચઢાવી, મધ્યં શીણું ખીર;
- અર્ધ-શુષ્ક-પત્ર લક્ષતો, તોહે રપૂલ શરીર. ૨૫
- દિવસે ત્યાં દેખે નહીં, ને, ચયો નેત્ર અન્ધ;
- વનમધ્ય કૂપ એક અન્ધ હૃદય ત્યાં, પડ્યો ધયો ગનિમન્દ. ૨૬
- ૧૦૨ રાત્રિ યઈ ગી ઘેર્ આવી, કાં નાન્યો ઉપમન્ય?
- કહ્યું અર્ધે શીસાળી યો," વિચારે કષિ મન્ય. ૨૭
- પ્રાત કાલ યયો એમ કરતાં, જોતા આત્મા વન્ધ;
- વન ગર્જર શૂઘ ગિરિવર કહી, સાદ કરે "ઉપમન્ય!" ૨૮
- "ઉપમન્ય! ઉપમન્ય! હો ઉપમન્ય!" કહિ, સાદ કયાં બે આર;
- ત્યારે કાને સાંભળ્યું, પણ, ધન કરે તે વાર? ૨૯
- નિજ-ગુરુવચન ગુણી તવ જોત્યો, "હું પડ્યો કૂપ મુઝાય;
- તમ ચરણપ્રતાપે અર્જુન કૃપલ પડ્ય, નથી નેત્ર નિરધાર." ૩૦
- ૭૦ ત્યાં આવી કષિયે બાદ્ય કારી, હૃદય સરસો લીધ;
- નેત્ર તણી વ્યથા નબ્બ લાંજે, ઉપકર્મ અતિ ઘણુ કાધુ. ૩૧
- "અશ્વિનીકુમાર તણું રતોત્ર એક, દુનું કષિની પાણ;
- કતાં "દેવદેવ કૃપા તહિં દરણિ," એટલી દીધી આણ. ૩૨
- સ્તુતિ કરતાં આન્યા અન્તરથી, દિવાકરસુત બોડ્ય;
- કપોલિકા એક આપી બક્ષ કરવા, તત્કણુ દાસી ખોડ્ય. ૩૩

અતિ આનન્દ પામ્યા છે ત્રણિજી, આપ્યું ત્યાં વરદાન;
 “કલ્પુ”, “ચૈદ વિદ્યા પૂરણ યર્ધતાદ્રે, પ્રસન્ન હુઆ ભગવાન.”

૩૪
 ૭૪

૨ [કડવું ૪ થું—રાગ એજ]

ઉપમન્યુ અતિ આદર કરી, પ્રદક્ષિણા અતિ ગુરુને કરી;
 મન્ય ધરી આશ્રમ્ય તત્ક્ષણુ ગાલિયા રે.

૧

દાસ-મન્ય ધરી આશ્રમ્ય ગાલિયા, જૈ પોહતા સ્વસ્થાન;
 આરણિ વેદ રહ્યા તેણિ રચાનિકમ, નિત્ય કરે ગુરુપદધ્યાન.

૨

એક વારને સમે આરણિ, ગયો હતો શાલી-કેદાર;

મેધજલનો પ્રવાહ ચાલ્યો, ત્રણું નવિ રહિ ત્યાં વાર.

૩

કર્મ નાખી નાખી થાકો, પપ્પ થોભ્યું નવિ રહિ નીર;

ગુરુકાર્ય જણી વિને આણી, પછિ ધર્મ આહૂં શરીર.

૪

ધમ કરતા તે પાશ્વજ યમ્બી ને, રહ્યુ દિવસ ને રાત્ર;

અવિ આરત્ય ગુરુને ત્યાં લાગી, ન્હારે યયો પરભાત.

૫

“શું કાગણિ રાત્રે ઘેરું ન આવ્યો ? મેઘે તાપયો મુન્ય;”

વેદ શિષ્ય સદ્ગાથે તેડી, જોવા ચાલ્યા વન્ય.

૬

શાસ્ત્ર સમીપે વેગે આવ્યા, સાદ ક્યો દસ વીસ;

પપ્પ આરણિ શ્રવણે નવિ સાલસે, કાદવ-ભરિયો શિષ્ય.

૭

વણિ આધેરા જોતા જોના, આવ્યા શાસ્ત્ર મુઝાર્ય;

“આરણિ ! આરણિ !”, સાદ કરે ને, યમ્બ્યું દીમે વાર.

૮

કાદવ-ભર્યો દીકો પરિપૂરણ, દોહો દિશે ત્યાં પાણી;

અતિ ગારે સાદ ક્યો ત્યારે, પાસ્યે જોત્યો વાણી.

૯

સાંભલી ઋષીશ્વર જોવા આવ્યા, સુતો દીકો તેહ;
જલકદંભ-સંયોગે વિગતવત્, રચૂલ યયુ અતિ દેહ. ૧૦

મહા સાહસિક દેખિ ધૌમ્ય ઋષિ, હાય સાહિ જોડાડ્યુ;
કહે, "કદ કોણુ કારણુ કીધું? કિ કુણિ કોલી પાડ્યુ?" ૧૧

કહે પુત્ર! તું એમ કાં પડ્યો? કહે મુઝ સાચી વાત;"
આરણિ તવ કહે વાર ત્હાં, "સાંભલુ ગુરુજી તાત!" ૧૨

પાવસ પાણી ખલુ જન્મ આવ્યું, ખાંધ્યું નવિ રહિ તેહ;
કેઈ થ્રમ પપ્પ થાપિ મિથ્યા, પછિ વિચારી મત્ય એહ. ૧૩

તહમ્યો વચન ઠલૂં તું મુઝને, રખે વહિ જાય નીર;
આવ્યું જન્મ કદંભ નવ્ય યોગે, ત્હાં આડું ધર્મ ચરીર." ૧૪

કૃપા ઠરી મુનિવરિ વર આપ્યો, "જ્ઞાદ વિદ્યા તેં પામી;"
વિતે વચન ત્હાં કહેવા લાગો, રહ્યો ચરણ સિર નામી. ૧૫

અન્તરજ્ઞામી, ક્રિપા આપી, પ્રસન્ન હવા ઋષિરાજ;
"જેહ તણી ત્હા કરે કદંપના, સિદ્ધ હસિ તે કાજ." ૧૬

ગુરુ-આચાર્ય હવી તેને, "જે કર્મ ચૂરકાથમ્મ;"
શ્રીગુરુ-વાણી શિષ્ય ચલાવી, માંડ્યો તે આશ્રમ્મ. ૧૭

આરણિ તેજ વિદ્યા પરિપૂરણુ, પામ્યો ચૂરકાથમ્મ;
પદ યાજન અધ્યયન અધ્યાપન, આચરે પદ કર્મ. ૧૮

સૌનક પૂછે સૂત્રને, જે જણુ, વિદ્યા પામ્યા પાર;
શ્રીજ્ઞે વેદ વિદ્યારથી રચુ, તેહની કથા કહુ સાર. ૧૯

વેદ સધતાં કામ કરે [છે], તપ્યે જણનાં જ્ઞેઃ
ગોધન ચારે, ચાલી રાખે, ઘેર્ જ્ઞેષ્યે સ્થાવે તેહ. ૨૦

એમ કરના આપાદ તે વામ્યો, યાવણુ ચરધો જાય;
સિંહ સંકાન્ત્ય, મધા મેહ વૂહા, વસુધા આગ્ર યાય. ૨૧

રવિ આકાશે છપાદિ રહ્યા ને, ધનગર્જિત મહારાજ;
વીજ તણા માંજ હોષ સવકારા, ઇન્દ્રધનુષનાં ચિદ્ર. ૨૨

એકવા માંજે પાંસુ આવી, નવિ મુઝે કોહર્ વદન;
જ્ઞાતાયા મહી રહ્યો વેદ, ધૂજે તેહર્ તાલ. ૨૩

- ત્યાર પછી કોણ કયા હવી, કહે સત તેણી વાર,
શૌનકાદિક સામયો [તહમ્યો], કયા તણો કિતાર. ૨૪
- ગાય ત્રાસ પામી ઘેર આવી, ઘણુ ખેદ પામી મન,
ધોમ્યે ગૌ આનતી ઘેર નિગમી, ગાલા કર્યા બન્ધન. ૨૫
- હવે વનમા વેદ શી ગત્ય પામ્યો, મધ્યાહ્નકાલ જવ થાય,
સૂર્ય ત્યા આકાશે ગ્યમ્યા, મેઝ ગ્યમ્યા વન માલ. ૨૬
- વેદ ઋષિ આકાશ છુએ તો, મેઝ ઝગમર વરમે ધગધ, ૨૭
- સૂત પુરાણિક કહે શૌનકને, બેઠા નૈમિષારણ્ય
પછિ વેદે મન વિચાર કીધો, “હ જા આશ્રમ્ય વન,” ૨૮
- ઝગમર મેહ જ્યા વરમે છે, વિચાર કીધો મન ૨૯
- “ગુરુશ્યે જે શાસ્ત્ર વાવી છે, જોતો જાઉ તેહ,
નહિ તો ગુરુ મને રીસજ કશો,” ઉચાટ મન માલ તેહ ૩૦
- વેગે શાલી-કેદાર આવ્યો, લાગા દીઠા તેહ,
“તાપસ મુનિ બૂખા રહેશે, થ કરવું ઘટિ એહ ? ૩૧
- હવે આશ્રમ્ય હ જાઉ તો, વિદ્ય શાસ્ત્રને થાય,”
પાત્ર બન્ધ કરીને સતો, વેદ ઋષિ વન માલ ૩૨
- મેઘ સામતા થયા વન માહે, રવિ અગ્તાગ્ત્ય દિન,
વેદ ઋષિ [ત] ત્યાથો બેઠો, વિચાર કીધો મન ૩૩
- “હવે હ જાઉ આશ્રમ પ્રત્યે, મ્તોકે સ્તોકે મેહ થાય,
હવે શાસ્ત્રને વૈગુણ્ય નહિ હોય,” નિચાર્ય મન માલ ૩૪
- એમ કગ્તા લગનમધ્ય આવ્યા, ગુરુદેવનિ લાગો અગમ્ય
“પુત્ર તને વડી વાગ કા લાગી ? કા આસ્વો દેહે વર્ણ ? ૩૫
- વનતો વેદ એણી પેરે જોત્યો, “હ ચારવા ગયુ હતુ ગાય,
અક્રમાત મેહ આવી વૂહા, નૈમિષારણ્ય તે માલ ૩૬
- શૌન લાગુ, ધેનુ ઘેર આવી, આશ્રમ્ય ગુરુલવન્ન,
હં તો જોત્યે રહિ ગયો, યજ્ઞ-ઓત્યે તન. ૩૭

- નિગ્રા થેને મન વિચાર્યું, ગુરે શાસ્ત્ર વાવી છે માંઢા;
ત્યાં વેગે હું જોતો જાણી, વિચાર્યું મન માંઢા. ૩૭
- શાસ્ત્ર-ક્યારેકે હું જો પોહતો, પાસ્ય રેલાઈ જાય;
હું એકે પાસ્ય જન-ધન થે બેઠો, સૂતો કમોદ-ક્યારણ માંઢા. ૩૮
- વૃષા રથમ્ભ થયા ત્યારે ઘેર્ય આવીયો, ગુર ! લાગું તમારે પાપ;
તમારી કિપાયે ત્યાં છિ કુચલના, સ્વલભો ઋષિશય ! ૩૯
- શાસ્ત્રની રક્ષા કરવા રહ્યોંતો, દવિ થયું તમ દર્શન; ”
એહવા વચન સાભલી દરખ્યા, પ્રમથ થયું ધણું મન. ૪૦
- “ વેદ વેદાન્તે રામશ્ચ રમણ વિદ્યા, તું પામજો નિરધાર;
અને શિષ્યને વિદ્યા આપે, છુને શીખ એ સંસાર. ૪૧
- ખીજું વરદાન છુમને કહું છું, માથ્થ જો ગૃહસ્થાશ્રમ;
આશ્રમ્ય ઋષિને વિદ્યા આપે, સન્તોષજો મુનિજન. ” ૪૨
- ગુરુની વાણી શીશ ચલાવી, આવ્યો તેણી વાર;
૧ પોતાને આશ્રમ્ય ત્યાં આવ્યો, વેદ ઋષિ નિરધાર. ૪૩

૪૩
૧૧૭

૧ [કૃષ્ણ ૫ મું-રાગ એજ]

- શૌનક ! સાભલો ચિત્ત રે, વેદ તણી વિદ્યા વિસ્તરે,
એક ઋષિની કન્યા સુંદરી, આવત ખેવ પરિગ્રહ કરી. ૧
- હાલ-આવત ખેવ પરિગ્રહ પામ્યુ, ઋષિની કન્યા સાર;
સુંદરી કન્યા નામ ઋષિ, મુખ્યમન્ત્ર જાતકાર. ૨

૧. આ પા. ઊપલેખ:-

“ આશ્રમ્ય આવીયો સાર ને, પોહતા મનોરથ મન તણી;
સહ શૌનકને હઠે ત્યાં સંજો ‘મોતા અવિ ધણી. ૪૪”

૫૪૨

૨. ૧૧ મું-

વેદો વેદ ઋષિ વિદ્યા લક્ષણે, આશ્રમશાસ્ત્ર માંવા;
વિદ્યાપાત્ર વિદ્યારથી આવે, સર્વ મુખ પામે ત્યાલું. ૩

અનેક દ્વિજ તેહને ઘેર્ય બેઠા, કરે વિદ્યાભ્યાસ;
ઉત્તરું સાધુ સકલગુણપૂરણ, તે નિત્યે રહેતો પાશ. ૪

એક વારને સમે જીવનું, ઉત્તરુંને મુનિજન!
“વેદ ઋષિની કઈ સેવા, જો કરાવે અધ્યયન.” ૫

આવી ગુરુને પાઘ લાગે, “માગું છું અધ્યયન;
વિદ્યા લક્ષણે આવ્યો તમ પાસે, કૃપા કરો મુનિજનન!”

વેદ ઋષિ કહે, “લણો સ્મૃતિ વિદ્યા, અને ધેનુ ચારું
દસ સહસ્ર ધેનુને સમ્ભાલો, એ તમ શિષ્ય! વચન.”

ઉત્તરુંને એહવી આજ્ઞા આપી, ખીજ લધુ શિષ્ય બાલ;
ઉત્તરું ધેનુને ચારવા જાયે, એહવો શોભાયે ગોવાલ. ૮

એક વાર ગુરુને તેડું આવ્યું, જલ્દા કંઠમાયપાદ રાજન;
યજનું તેહને કામ આવ્યું છે, ત્યાં મ્યઘ્યા છે મુનિજન. ૯

સાષ્ટાંગ ડણ-પ્રણામ કરીને, કહ્યું “છે કંઠમાય રાય;
વેદ ઋષિ તમ્હે વેદલા પધારો, અન્તેષ્ઠાપુર માલ.” ૧૦

પછિ વેદ ઋષિયે ઉત્તરું તેડ્યો, લાલચ્યો આશ્રમ વન;
“દસ સહસ્ર ધેનુને ચારિ આવજ્યો, રખે જૂખી રહે તે મન્ય.” ૧૧

પછિ વેદ ઋષિ આજ્ઞા માગીને, અન્તેષ્ઠાપુર જાય;
ઉત્તરું ધેનુની દરે શુશ્રૂષા, આશ્રમ [ને] ગૃહ માલ. ૧૨

જાણી જ્યાર મુનિ વેગે ચાલ્યા, લધુ શિષ્ય લીધા સમ્પ્રદાય;
ઉત્તરું ધર રાખવાને એહવો, આપી સમ્પત્તિ આપ્ય. ૧૩

“તું છે સકલ વિદ્યા ગુણ-પૂરણ, ગુરુપત્ની કહે તે કરજે;
સાધુ જાણી મૂકું છું તુઝને, ધીરપણું આચરજ્યે.” ૧૪

એહવાં વચન કહી ઋષિ ચાલ્યા, ઉત્તરું દરે સર્વ કામ;
ઋષિપત્ની રક્ષિતાત્મ થયાં, તે દેખી રૂપ અભિરામ. ૧૫

- એમ દિવસ એ ચાર વહિ ગયા, ગુરુ આવ્યા (સ્નાત્યા) આશ્રમ વચ્ચે;
 ઋષિપત્નીને ઋતુકાલજ આવ્યો, વિચાર્યું તે મન્ય ૧૬
- એટલે ઉત્તરું ભણતો હતો, ભવન વેદી મોઝાર્ય,
 ગુરુપત્નીએ સાદજ કીધો, નવન માણ તેણી વાગ. ૧૭
- નેત્ર સમશ્યા-સાનજ કીધી, કાણુ ન લાગી વાર;
 ઉત્તરું ૨૫ દેખી કરી, વ્યામોહ પામી નાર્ય. ૧૮
- પતિ વિના મન કેમ ગ્હે તે, વિરહિણીનું મન ?
 શિષ્ય પ્રત્યે એમ ભરે, તે સાળમો મુનિજનન. ૧૯
- “આત્મજ્ઞનીની ઇચ્છા મુઝને, ભાવ જપતો અર્જુન,
 તે માટે ઉત્તરું મુઝને, મેં સાદ કીધો સર્જન ” ૨૦
- એટલું વચન મુણી ઋષિ બોલ્યો, “તું તો માદૂરી માત,
 આત્મજ્ઞન એમ કષમ હોયે ? ગુરુપત્ની સાક્ષાત.” ૨૧
- “વચન સ્વામિનું શિષ્ય અદાવિ, શિષ્ય તણો એ ધર્મ;
 કહ્યું તું ‘હી કહિ તે કરજે,’ તો તું કા ન જાણે મર્મ ?” ૨૨
- “અરે માતા ! એહ થ’ બોલ્યા ? હ તો તમારો તન,
 ગુરુપત્ની તે માતા કહિયે એટલું વેદવચન. ૨૩
- યમ સ્વમાતા મિત્ર-પત્ની, ગજપત્ની કહિવાય,
 પત્ની-માતા ગુરુપત્ની એ, પાત્ર માતા સ્મૃતિ-વાપ.” ૨૪
- પછે ગુરુપત્નીને ક્રોધ આવ્યો, વિચાર્યું મન માણ,
 “વેદ ઋષિ જ્ઞહારે આશ્રમ આવે, એટલે ત્યજવું મર્વમાય ” ૨૫
- ઉત્તરુંને અતિ વ્યન્તા પડી, આઠા કરિ ગહિ હાથ,
 “બાહ્ય જાવા નહિ દેજી મુઝ, બીડી રાખિશ જાય ” ૨૬
- “માતા મુઝને એમ કા કહુ છું ? મુઝને લાગે પાપ.”
 “માદૂર કહ્યું જો નહિ કરે તો, દેઈશ મુઝને શાપ ” ૨૭
- મુણી મુનિ-ર વડે વસતો, “મુઝને લાગે દોષ,
 ખીડ પાનક લિપજે, તદ્દ્યો, કા કરો છો રોષ ?” ૨૮

- ધરુણી ગુરુભાતા કહાવે, એહલો માહરી કેડય;
માહર પાતક મ્મલ્યું મુઝને, સાથે ન ગયા તેડિ.” ૨૯
- ગદગદ કણકે ઊઝરે, અતિ દુ.ખી થૈ નિરવાણય;
“ પૂઠંય મૂકો પ્રેમદા ! કે, આપિશ માહગ પ્રાણુ. ૩૦
- મુને કલૂંદૂં ‘ સ્ત્રી કહે તે કરળ્યે, જે ઘર વિદ્યા-વ્યાપાર;’
કપટું મુઝને જાપજે તે, ન કડ અઝીકાર.” ૩૧
- આગ્રહ દેખી અતિ ઘણું પછે, મુઝ્યો મુનિને માગ;
‘ ધટ ધીર જાડે નહોં અરો, નથી કલાનો લાગ.’ ૩૨
- ઉત્તરું અતિ રક્ષિયાત્મ થયો ને, છટો જન્ધન-પારા;
ધેનુ ચારવા નીગર્યો તે, આપી મન્ય ઉચ્ચાસ. ૩૩
- ત્હાર પૂઠિ કથા કુણું હતી, ત્હા કસ્માપ-દેશ રાજન !
યદા પૂર્ણ કરાવ્યું ઋપિજ્યે, ઘણું આપ્યા વસ્ત્ર-અલકુરણ. ૩૪
- ઠોટિ મુવર્ણ દક્ષિણા આપી, કીધો મ[હ]ા પસાય,
આશીર્વાદ ત્હા ઋપિજ્યે દીધો, “ અધિક તેજ ગુઝને રાય !” ૩૫
- આરા માગી વેદ ઋપિ આળ્યા, વેજે આશ્રમ્ય વન્ન્ય,
એહવે સૂર્ય અગ્તાઝંત્ય થયો તે, અસ્ત પામ્યો દિન. ૩૬
- સન્ધ્યોપાસન દન્વા બેઠા, ઋપિજ્ય તેણી વાર,
એહવે ધેનુ ચારી ઘેર્ય આળ્યો, ઉત્તરું ગુરુને દાય. ૩૭
- ગુરુ આળ્યા જાણી પગે લાગ્યો, તવાગે ત્હા પાય,
વિદ્યાની સિદ્ધ આપી ઋપિજ્યે, ઘણું પ્રસન્ન મન માલ. ૩૮
- એહવે ગુરુને નિદ્રા આવી, ત્હાથા ઉત્તરું મુન્ન્ય,
અખ્યન-ગાવા માલે આવી, લાણુતા બેઠો તન. ૩૯
- એમ કરતા પ્રભાત થયું ને, ઉઠ્યો કશ્યપતન.
ગોગણી [તો] સમીપે આળ્યા, ત્હા છે વેદ ગુનિજન્ન. ૪૦
- એકાન્ત્ય બેઠીને કલૂ, “ સાબલો ગ્વામી ! વાત,
“ ઉત્તરું માહર વગ નદો, બોલે ત્હા અન્નાહાત ” ૪૧

- શુરુજ્યે ગાન વિચારિ ભેદું, સ્ત્રીપુરુષનો ભાવ,
 “શિષ્યે સર્જ ન કીધો એહનો, તે કરવા આની ગવ.” ૪૨
- જિતાવયો શિષ્ય તેડિયો, “તું ભયો દ્વિજરાજ”
 અખિલ વિદ્યા હવી પૂરણ, સીવા સર્વે કાજ.” ૪૩
- કર ભેડી જાઓ રહ્યો, “કાઇ કહુ અમને ઈશ”
 શુરુદક્ષિણા અમ માગિયે, તે ચઢાવું હ શિષ્ય (૧ શીશ) ” ૪૪
- “ખાપ ! તાડરી પૂર્ણ દક્ષિણા, હવી છે મુક્તિ આજ;
 પરમ પાનન શિષ્યથી માફરા, સકલ સીધાં કાજ.” ૪૫
- નહીં દાન વિદ્યા સમૂં, યુઝ, સમો કો નહિ પાત્ર,
 કારણ એહ વિચારતા અન્ય, વરણ ક્યમિચ્છન માત્ર.” ૪૬
- શિષ્ય કહે છે, “કાઇ એક માગો,” ત્યારે કહિ છિ કાખ,
 “હું તો કાઇ માગૂ નહીં, જા શુરદારાને પૂછવ ” ૪૭
- આગમ્ય જે જાઓ રહ્યો, “આઠા ઘોને માત”
 વિદ્યા પૂછણ થઇ અમને, તમ દેહી કાઇ એક વાન ? ” ૪૮
- તમ ચણુ-પ્રતાપે સકલ વિદ્યા, પામિયો હું આજ,
 શિષ્ય નાણી દીજિયે, શુરુ-દક્ષિણા સરખૂ કાજ.” ૪૯
- મુનિવર જે મે પૂઠિયા, પ્રણમ્યો જેને ચણવ,
 હું પાગ તમરે મોકલ્યો, કાઇ માગે વન્ન આભરણ ” ૫૦
- મુણી વાણી શિષ્ય તણી, વિમારો પછિ મન્ય;
 “સવ્વત્સરી સસગ તણૂ, આજથી ચોથે દિન ” ૫૧
- આજ થઈ અતિ દુર્ધ છે, ગય પુધ્ય કોરો દેશ;
 ૧ પતિનતા સ્ત્રી તેડની [છિ], એક પત્નીવત નરેશ.” ૫૨

૧[કહ્યું કહ્યું—રાગ આસાવરી]

- મૂલ પુરાણી જિયરે, શૈનક મુનિ શ્રવણે ધરે;
વૈરામ્પાયન કહે રાગને, કથા જે કુણ્ડલ તણી રે. ૧
- હાલ—કથા જેહ કુણ્ડલ તણી, સાંભળુ શૈનક! પાત;
ગોરાણીયે તાં જે કહ્યું, કહ્યું તે સાક્ષાત. ૨
- “પૂર્વે તક્ષકની સ્ત્રીનાં છે, કુણ્ડલ જૂયણુ જેહ;
ગુરુદક્ષિણામાં આણી આપો, સોહાવું હું તેહ. ૩
- કુણ્ડલ તે સ્ત્રીનાં કણ્ડનાં, ભ્યાવજે ચોથે દિન;
શીઘ્ર થૈને આવ્યો ત્હારે, કાલ થાય મધ્યાહ્ન.” ૪
- “મુનિવર વેગે સગ્યરે, મન માંલે અનંતા યાવ;
“મારગ્ય મન્ય જાણું નહીં, કિમ પોહ્યિસ જામ? ૫
- કામ કહિણુ કુણ્ડલ તણું, કમમ આવે મુઝ પાપ્ય?”
કહ્યું, “જવળતારણુ, દુઃખનિવારણુ, કારણુ સારજીપાપ્ય.” ૬
- કરી રમરણુ શ્રીહરિનું પછે, મુનિને નામે શીસ;
અન્ય દિવસને અધિક કાર્ય, કરે શ્રીજગદીશ. ૭
- “આશા માગી નીસયો, મારગ્ય મુનિવર જામ;
કોશ પતર ગયા પછે, બિમારો મન માંલ. ૮
- એમ કરતાં અગત્ય આવ્યું, મહા ગર્વર વન;
હુધા લાગી અતિ ઘણી, પપ્પ નહીં જલ ને અન્ન. ૯
- ત્હાં પુરુષ નામે કો નહીં, નહિ પશુ પર્જીનો નાર્ય;
ત્હાં વૃષલ ઉર્જવલ ચઢી આવ્યો, એક પુરુષ તેણે કાર્ય. ૧૦
- “કપ્તાં થકો તું આવિયો? મુઝને કહો દિગરાજ!
એકલો ચાલ્યો અરણ્ય માલે તારે, કોણુ સાચ્યે કાજ? ૧૧
- “હું શિષ્ય મુનિવર વેદનો, ઉત્તરું માહરું નામ;
સકલ વિદ્યા જણ્યો ત્યાંલે, પોહતા મનોરથ કામ. ૧૨

આંઘાં યજી અતિ દુર્ધ છે, રાય પુખ્ત કરે દેશ;
કુણ્ડલ તેડની સ્ત્રી તણાં સ્થાવો, મુને દુષો હો ઉપદેશ. ૧૩

તે માટે હું નીસર્યો, માદગ ગુરુ કેઈ કામ;
દિય નગર રાખા તણું, ન જાણું તેડનું નામ.” ૧૪

તેજે કર્પ ધરીને આપિષ્, મહા વૃક્ષ કેઈ જાણ;
“તું બહુ કર્પને વિપ્રવર! તુઝ, પવિત્ર યાશે પ્રાણ.” ૧૫

વપનો વિપ્રવર બોલિયો: “આરાધું મુઝને યાય;
મત્યહુ પુરિષ પશુ તણું, મેં ક્યમ ખાધું જાય. ? ” ૧૬

“એક વાર તાદરે ગુરે સ્વામી! કીધો હતો આદાર;
એ ખાધે મન્ય આનન્દ થાયે, મ કરેશ મન્ય વિચાર.” ૧૭

લીધું ત્હારે નામ ગુરુનું, ત્હારે કીધું બચ;
ત્હારે વૃક્ષ પુરુષ બેહ છત્પતી, જો રણા અન્તરિક્ષ. ૧૮

વિપ્ર ત્હાંથી નીસર્યો ને, જીવનું દિવ્ય ગાન;
ક્ષણ એક માલે જો રણો, યહાં હતા પુખ્ત રાખન. ૧૯

રાયે નિરખ્યો આવતો ત્હારે, જોડી કયોં પ્રણામ;
“પવિત્ર કરવા કહ્યા યજી, શે કાર્પ આખ્યા આમ ? ” ૨૦

અર્ધ પાઘ પૂજા કરીને, આસન આપ્યું સાર;
સ્તુત્ય કરિ રાયે આગા પૂજી, “કહોને મુનિ વિચાર.” ૨૧

એડપૂં વચન સાંભળી, ઉત્તરું કહે છે વાત;
“માનુભાવ મુનિ વેદ તણો, હું શિષ્ય તે સાક્ષાત. ૨૨

કૃપા કરીને વિગ્રા આપી, મુને જાણી શિષ્ય;
ગોરાણીયે ત્હાં માગી દક્ષિણા, તે મેં ચડાવી શીરા. ૨૩

‘કહું’ પુખ્ત ઝાળ અતિ લસો, પુણ્યવન્ત પૃથ્વી મધ્ય;
પતિનતા સ્ત્રી તેહ તણી, ત્હાં વમે અષ્ટમાસિદ. ૨૪

કણે કુણ્ડલ ગણી તણે, તે સ્થાવ માદરે કામ્ય;
તે માટે હું આનિયો, રાય પાવન નામ.” ૨૫

પાછી રાય થવણે સુણી, પૂછે ગુરુની વાત;	
મોકલ્યો ઋષિ રાણી લણી, “તુને આપણે સાક્ષાત.”	૨૬
રાયે મોકલ્યા રાણી કને, “જાયો અન્તરપુર માંદા;	
રાણીને કરે વીનતી, જે કાર્ય તમારું થાય.”	૨૭
	૧૬૬

૧[કડવું હમું-રાગ એજ]

વચન સુણી કર રાયનાં, પછિ આત્મા રાણી પાશ;	
એક એકથે દીપતા [એક], અનોપમ આવાસ.	૧
રથમ્મ મણિમમ્મ જલહસે, જાણે દીપક કરી હાથ;	
દાર પાપત્વ રચી રચના, દિવ્ય કનકમે દાર.	૨
માસાદ દેખી પરમ પાવન, મુનિ ચયા રહિયાત્વ;	
સકલ મન્દિર વસ્યા ખોલી, જ્યાં કરતુ નાના જાત્ય.	૩
મધ્ય મન્દિર જો રહ્યો, નવ્ય દેખે રાણીરૂપ;	
“શું સાંભલ્યો મેં સમવાદી, અનૂત જોત્યા મૂપ ?”	૪
કારણ કાંઈ જાણે નહોં ને, વિમાણે મન્ય વાત;	
મનભરૂં થિને સામે આવ્યો, ત્યાં બેઠા હતા રાય.	૫
“સત્યવ્રતા સાંભલ્યો, નવ ખણ્ણ થ તારૂં નામ;	
તુને મન્દિર મોકલ્યો, એ નોયે તારૂં કામ.	૬
મનુષ્ય નામે દો નહોં, રાણી કયા મરી હોય ?	
હું તો સકલ મન્દિર વસ્યો ખોલી, ત્યાં ન દીમે કોય.”	૭
મુઝી વાણી વિપ્રની વચતા, વટે પુષ્પકવર્ણ;	
“પખાલી મુખ ચરણ મુનિવર ! કરો હરિનું સ્મરણ.	૮
પધારો તરૂંમ્યો મધ્ય મન્દિર,” એટલું જોત્યો રાય;	
“તમ ચરણ પૂજા કરે રાણી, અને પાવન થાય.”	૯
સત કહે છે વીનતી, સાલતુ જ્ઞાનક મુખ્ય !	
“પવિત્ર પાણે પવિત્રતાનું, નવિ હોયે દર્શન.”	૧૦

- મુણી વાણી વલ્યો પાછો, ગયો મન્દિર માંહે;
રાણી નપછે નિરખિયાં ને, હરખિયો મન માંહે. ૧૧
- આસન આપ્યું પૂજા કીધી કરૂં, “લલે પધાર્યા નાથ!
સકલ તીરથ એહાં પામ્યાં,” હરખ્યો સઘલો સાથ. ૧૨
- “કોણ કોણ તલ્લ્યો પધાર્યા? કહુને કોણ આજ;
માંતુભાવ પર-ઉપકાર જાણી કે, અમ પાવન કરવા કાજ?” ૧૩
- વિપ્રો કહે “બાપ! સાંભલો, હું વેદ શ્રવિનો શિષ્ય;
તે ચરણપ્રનામે સકલ વિદ્યા, હું તે પામ્યો નીશ. ૧૪
- આલતો મેં એમ કરૂં, ‘કાંઈ માગો માહરે પાથ;
શુરુદારાયે કુણસ માગી, મને દીધી આથ. ૧૫
- કરૂં, ‘રાણી રાજ પુખ્તની, પતિવ્રતા જે નાથ;
કરૂં, ‘કુણસ તેહના કર્ણના, લ્યાવે માહરે દાર.’ ૧૬
- તે માટે હું આવિયો, અતિ દુઃખ જાણી માત;
રાજ્યે હું મોકલ્યો [તે], તમ કને સાક્ષાત.” ૧૭
- રાણી વાણી વેદ વગર્તા, “ધન વસ્ત્ર અખર પાત;
રાજ્ય છે તે તમ તણું, તો કુણસ કેહી માત? ૧૮
- પણ કુણસ-અર્થે નામ તણક, કરે છે ઉપકર્મ;
‘માર્ગ જાતે લેશે હરિને, એકા નન્ધ રહિ ધર્મ.” ૧૯

૧૯
૨૧૫

૨ [કૃષ્ણ ટીપ્પ. રાગ એજ]

મુણી વચન રાણી તણું, વિમારો વાડવ ધણું;
અરધિયો ઉતપન્ન દોષ દેખે નહીં રે. ૨

૧. આ પા. ઉપલેખ:-

“ન રહે એકા ધર્મ ને”, એહી રાણીયે વાણી હી;

વેદશાસ્ત્રન ઉચરે, રાજ જાગેજ્ય! સાંભલ્ય સહી. ૫૩”

૧૪૮

૨. ૨૩ મૂ.

- દાસ—“આગત્યો દોષ દેખે નહીં, જે શર કહાવે નામ; ૧
 શુરચરણ-પ્રતાપે તણક, નવ્ય લે માહૂં નામ.” ૨
- વિપ્ર કહે “વેગે કરી, આપ્ય આલારણ માત!
 તાહરે સત્યે કરીને કાંઈ, મારગ્ય નવ્ય કરે ઘાત.” ૩
- સુણી વાણી રાણીએ પછિ, આપ્યાં કુણ્ડલ હાથ;
 નમ્ર થૈને નમી ચરણે ત્હારે, વિપ્ર બોલ્યો વાત. ૪
- “જન્મ-જન્મે અવતરે તું, કરે વિપ્રનાં કાજ;
 તાહરે તો કાંઈ ન્યૂન દેખું તો, ઊચકું કાંઈ આજ.” ૫
- અતિ હાઈ ધરતો આવિયો, ન્યાંજી હતા રાજન્ન;
 કહે, “કાઈ માહૂં સિદ્ધ પામ્યું, મહાપુરુષ! તું ધન્ય.” ૬
- વક્ષતો રાજા ઊચરે “આજ, પિતા માહરાનો હિન્ન;
 પ્રસાદ કરિને પધારો જે, નીપજે છે અન્ન.” ૭
- ઉત્તરું વક્ષતો બોલિયો, “રાય! યાશે મુજને વાર;
 રાયે મન્દિર મધ્ય જૈને, વેગે માખ્યું વાઈ.” ૮
- પ્રથમ મહોજન કરી રાજા, નિત્યે સારે શ્રાદ્ધ;
 વિદ્યમ્ય યાશે વિપ્રને અતિ, ઊપજરો અપરાધ. ૯
- બોજન-અન્નયે અચ્ચાં કીધી, બોલ્યા રાય વ્યન્ન;
 “કુલ દેરા ને મન્દિર માહૂં, કર્યું ઋષિ! પાવન્ન.” ૧૦
- રાયજી નીચા નામ્યા, ઋષિ આલિયા તતકાલ;
 કાઈ યથે દરણાની પેરે, ભરવા માઠી કાલ. ૧૧
- નગર મહી નીસર્યો ને, મારગ્ય ચાલ્યો જાય;
 જલ્લ-કમણ્ડલ હાથ માંહે, જલદ અગ્રંચ ન માય. ૧૨
- દિવ્ય કુણ્ડલ કણ્ઠનાં કર-મધ્ય રાખ્યાં સાર;
 “મખ્યાત પેદલાં જૈ રહું, જલણે કાણુ ન લાગે વાર.” ૧૩
- અનેક મણિમય કુણ્ડલ કારણ, નિત્ય તણક નામ;
 રાય-આંગણુ કરે ઉપકર્મ, પપ્પ કર્યો ન પાને લાગ. ૧૪

અનેક વેપલ પારટીને, ધરે વિવિધ સ્વરૂપ;	
જાણી કુણલ વિપ્ર-કર્ષ, થયો ઘાતાણુ અનૂપ.	૧૫
ઉત્તરું પૂઠે આલિયો ને, અન્તર અન્તર જાણ;	
એટલે મુનિને તૃપા લાગી, ચાલને વન માણ.	૧૬
કુણલ મુઝ્યા કાઠ જપર્ષ, પીવા બેઠો નીંગ;	
તક્ષક વેગે ત્હાથી આઝ્યો, જાણ્યે છૂટો તીર.	૧૭
મહી કુણલ હાથ માણે, મારતં-વેગે જાણ;	
ઉત્તરું થયુ અતિ આકર્ષો ને, તક્ષક પૂઠે ધાપ.	૧૮
વન અતિ ગમ્ભીર દારણુ, વસ્ત્રિક ઝાઝા ત્યાણ;	
વિપ્ર શીટી સર્ષ થયુ પતિ, જીં પોહતો દર માણ.	૧૯
ઉત્તરું ત્હા અતિ કલકલે, “હવિ યં કંઈ મહારાજ ?	
શુરુદારા મુઝને શાપ દેરો, ન સર્ષ” એકે કાળ.	૨૦
રાણી દેરો વાકે નહિ, મુને કલૂ દૂધં એમ;	
“કાપ” માહૂં થયું કંઈ, કહુ હવિ કરવું કમ ?”	૨૧
	૨૩૬

૨ [૩૬૫ હ મૂ-રાગ રામગી]

“એણી પેથે બોલ્યા સન વચનનથ, પાછી યં કીધું ઉત્તરું મુન્યથ ?”	
“શુરુપાયે મુઝ જાણ હોયથ,” માર્ગે ઉવમ માંઓ સોયથ. ૧	
હાલ-મારગે ઉવમ માંઓ, પતિ ખણુના લાઝ્યો બોમ્મ;	
ત્યેણિકા લીધી હાથ માણે, ચડ્યો ઉકાટો રોમ્મ.	૨
દર માંખૂં જોદનાને, કરે અતિ આપાસ;	
રમરણ કરે શ્રીસારજીવરનું, મુખ મૂકે નિશ્વાસ;	૩

૧. આ પા ઉચલો:—

“દરે કરવું કમ”, ને, ઉત્તરું અન્તા અતિ ધણી;

વેરાગ્યવન લચરે, સંભલ્ય હસ્તિનાપુરના ધણી । ૨૨”

૧૭૧

૨. રામ. ૩. ૩ શ્રી કીન્ત ૨ કીન્તે ઉ.

- એટલે અન્નરૂપ ઇન્દ્રજાલે, વિમાન્ય બેઠો સોય; .
 અતિ દુઃખ દેખી વિપ્રનું, પછિ યાન-દષ્ટે જોય. ૪
- વજ્રને આપી આગ-યા, કહ્યું, “વેગે વેદ્યો જાય;
 વિપ્રને વાહરે ચડે જૈ, પેસે ૩૯૩૪ માલ.” ૫
- વજ્રે આવી અર્જુન કીધું, વિપ્રને આપ્યું પાણ્ય;
 ૩૯૩ મારી ગર્ભ પાડ્યું, જોમ્મ નાખી તાણ્ય. ૬
- મારગ્ય કરતો ચાલિયો, જૈ પરવયો પાતાલ્ય;
 વજ્રમથે જૈ બેઠિજો, રસાતલ તટાલ. ૭
- એક ચક્ર પરિભ્રમણ કરતું, તેણે (? તેને) આરા બાર;
 મધ્ય એક મહાપુરુષ બેઠો, પાસે ખટ કુમાર. ૮
- ત્યા અશ્વ બાંધ્યો એક દોસે, વિમાશે છે મન્ય;
 “શુરુપલીયે જે કણૂ તે, યથાર્થ પૂરણ દિન.” ૯
- તે ત્રપિ ખિજ(?) ક્રી રતુલ કરે, “ઉત્કૃષ્ટ માહૃત નામ;
 હું શિષ્ય મુનિવર વેદનો માહરે, શુરુદારાનું કામ. ૧૦
- આભરણ સેવા જોકલ્યો ત્યા, પુષ્પ રાખને ઘેર્ય;
 લેઈને મારગ્ય આવતા મેં, કાઈ ન જાણી પેર્ય. ૧૧
- મૂકીને જલપાન કરતા, આબ્યો તક્ષક નાગ,
 મહી કુણ્ડલ આણ આબ્યો, છેદી અવની-માર્ગ. ૧૨
- કુણ્ડલ-કારણ કમિં લાગ્યું, શી કર હવિ પેર્ય ?
 કાર્ય માહરે યથા નિષ્કલ, કથમ જાજો હવિ ઘેર્ય ? ” ૧૩
- મહાપુરુષનું રતન કરતા, પ્રસન્ન થયા તેણી વાર;
 પાશે બાંધ્યો અશ્વ દેખાડ્યો, કણૂ “સાબલ્ય તું નિરધાર. ૧૪
- આ અશ્વને [જૈ] પાવન કરને, અહીં એ ઉપકર્મ;
 પૂંછને પાસે વાયુ કરવો.” માબ્યો તેણે મર્મ. ૧૫
- નાસિકા મુખ નેત્રથી એક, બીડી અર્જુનથી ઝાળ;
 નાગજોકને દહન કરયા, કાંધ્યો મુનિવર-કાલ. ૧૬

- હુકાર કરતો રહે નહિ ત્હારે, સર્વે જાણ્યું એમ; -
 “કષ્ટાન્ત કૃતો અગ્નિ ઊઠ્યો, હવે કરવું કમ ?” ૧૭
- કારણ કો જાણે નહીં જો, તક્ષક કેરું કર્મ;
 આકુલ વ્યાકુલ થાવા લાગ્યા, ન જાણે કંઈ મર્મ; ૧૮
- એટલે કૃષ્ણ જઈ કહ્યું, “એક વિપ્રનું આભરણ;
 તક્ષક લેધને આંહી આવ્યો, તેણે જાપાયું મરણ. ૧૯
- એ રે! પાપી! આપ્ય એટલે કે, બાંધી કરશે રાખ;
 આપી આભરણ લાગ્ય પાપે જો, રહે સર્પની સાખ.” ૨૦
- તક્ષક આવ્યો જિતાવશાં, લેધ કુપડલ પાણ્ય;
 મદમદ કપડે જાયરે “અપ-રાધ કાષી નિરવાણ્ય.” ૨૧
- દણ્ડવત કરિને આપિયાં પછિ, કનકકુપડલ હાથ્ય;
 પછિ થયો જિતાવશો ને, વહે એટલી વાત. ૨૨
- યેના પુરુષ અથે જાયરે “અણુલ મમ (૧ તમ) મહિમાય;
 મધ્યાહ્ન પેહ્યાં ગુરુ તણે ધેર્ય, કમ કરિનિ જવાય ?” ૨૩
- મહાપુરુષે વાણી વદી એ, “અથે થા અસવાર;
 તાહારા ગુરુને ધેર્ય જાતાં, કાણુ ન લાગે વાર.” ૨૪
- વિપ્રે અથ-આરોહરણ કાધું, થયો તે અસવાર;
 મધ્યાહ્ન માંલે જઈ પોદતો, મુહૂર્ત માંલે સાર. ૨૫
- કાણુ એક વાર લાગી નહિ ને, આપિયો તત્કાલ;
 ગુરુદારા ધેર્ય વાટ જુએ. “ત્હારે, થયો મધ્યાહ્નકાલ. ૨૬
- ઉતારું તો આવ્યો નહીં, અનૃતવાદી એદ;
 ઠણું કારણ નવિ કરે ધેર્ય, શિષ્ય રાખ્યો તેદ. ૨૭
- એટલા શિષ્ય પાણે રજૂ જો, ન કરે ગુરુનું કામ;
 કાર્ય કરવા મોકલ્યો જો, એકો એટલે કામ. ૨૮
- તે માટે તમને કહું છું, જુઓ વિમાસી આપ;
 સમે જાપયું કાં ન આવ્યો? હું દેહસ એટલે કામ.” ૨૯

“ક્ષણ એકે રહિને વાટ ભુજો” એમ બોલ્યા ગુરુ ભગવાન;
અથ ચત્રી ઉતારું આવ્યો જન્હારે, કાલ થયો મધ્યાર્ધ. ૩૦

“ભલુ! ભલુ!” ત્હારે કહ્યો મહા ત્રણે, “સાહસિકે, સત્ય, વિરાલ;”
ગુરુદારાને કુણલ આપ્યાં, હરખી તેણે કાલ્ય. ૩૧

બ્રાહ્મણ સમયા આવિયા, નોદત્યાં દૃતા જેહ;
ગુખી (૧ગુરુ)—પિતા કેઈ ત્યાહ કીધું પછિ, આરોગાવ્યા તેહ. ૩૨

૨૬૮

૧ [કહ્યું ૧૦મું—રાગ એજ]

કુણલ પેદરીને પાક કીધો, વિવિધ પેદનાં અલ;
ત્હાર પૂઠે થં થયું [તિ], સાલણુ શૌનક મુન્ય! ૧

ત્રપિ પત્ની કહે શિષ્યને, “તું મોટો મહાનુભાવ;
હં કાલ જાણું નહીં તારે, ગુરુથં એવડુ ભાવ. ૨

જેણિ સમિ તુઝને વાર લાગી, મેં વિમાથં નિજ આપ;
પાપ્યણી હું મીઝ્યા વિના, દેતી હંતી શાપ. ૩

ઔદ વિદ્યા હલ્ને પૃથું તુઝને, રખે જીપજે કુન્ય;
ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાન ત્રણે, હયો તાહરે મુખ્ય.” ૪

એહ્યું દેહતા ચરણિ લાગ્યો, “તદ્મયો માદરી માત;
બાલક હં એ અતિ અત્પ્રભુદિ, પણ્ય વૃદ્ધ ન કરે ધાત.” ૫

એહ્યું કહિ ગુરુ પાશે આવ્યો, ચરણિ નામ્યું શીસ;
લસો ગુરુ કહે “કહિણ કામે, ન ચત્રી તુઝને રીસ. ૬

અતિ કાલ થયો ક્યમ આવતા? તે મુઝને છેલ્લે ચર્મ;
કે આવનાં અન્તરાય જીખી, કે થયો તુઝને રમ?” ૭

શિષ્ય પવતો વહે વાણી, “સાબલો ત્રપિરાજ!”
વિદ્યા સમયાં નાશ પામે, કરતાં મુનિદું કાજ. ૮

કરતાં ઊપજો કર્મ અતિ ઘણું મને, કુણ્ડલ લાગ્યા હાથ્ય;
વિનય કરિ રાથે શીખ દીધી ત્હારે, દરખ્યો મન-સદ્ધાથ્ય. ૯

મારખ્ય મુઝને આવતા, તક્ષકિ કીધો ભેદ;

‘વિપ્ર-વેળા કરિ યથો પૂઠે, ઊપનો એહને ખેદ. ૧૦

જલપાન કરતા બેસતાં મેં, મૂક્યા કુણ્ડલ બોમ્ય;

તત્કણુ મદિ નિજ નાગ યથો ત્હારે, અદ્યો ઉકાંટો રોમ્ય. ૧૧

દર થે પાનાલ્ય ચાલિયો, મેં જોયું તેણી વાર;

કુણ્ડલોને અણુવા બેઠો ત્હારે, ઇન્દ્રે કીધી સાર. ૧૨

વળને આપી આગન્યા, કહ્યું, ‘વિપ્રે વાદ્રે ધાય;’

બોમ્ય વિહારી વળાણુધે, ત્હાં કીધી માદ્રી સાદ્ય. ૧૩

પાતાલ માણે જી રહ્યો, મહાપુરુષ દીડો એક;

અક આરા બારનું ત્હાં, વિવિધરૂપ અનેક. ૧૪

શ્વેન ને રથામ તનુ દોસે, બાંધિયો અથ એક,

મહાપુરુષની સ્તુત્ય કરી મેં, પૂછ્યું ચાન વિવેક. ૧૫

તેહને કરી મેં વીનતી ‘તદ્મ્યો, સંભસો મદારાજ!’

હું કુખી થયો છું અતિ ઘણું, તદ્મ્યો કરો માદ્રૂં કાજ.’ ૧૬

મુઝને દીધી આગન્યા, ‘તું, અશ્વને કર્ય વાય;

ત્હાં ધડી અમિ પ્રગટ થાશે તાદ્રૂં, કામ સિદ્ધજ ધાય.’ ૧૭

અમિ ત્હાંથી પ્રગટ થયું ને, બાંધિયો નાગ-સોક;

‘તક્ષક થયું અતિ આકસો, આવિયું ધરતો સોક. ૧૮

૨૮૬

૧. આ પા. ઊચલો:-

“આવિયું ધરતો સોક ને, ગુરુ સિખનાં વાપક લહે,

સદ કહે સીનક પ્રત્યે, દેશખાપન શાનને કહે. ૫૨”

૭૨૩

૧ [કફલું ૧૧ મું-રાગ એજ]

- ઉત્તરું બોલ્યો એહ વચનછ,
સાંભલો સાચું તદ્મ્યો ઋષિજનછ! ૧
- હાલ—“ મુનિજન! તદ્મ્યો સાંભલો, પછિ નામે કીધું જેહ;
‘અપરાધ કીધો અતિ ધણો, કિ આપું આભરણ એહ.’ ૨
- પછિ મેં પૂછ્યું મહાપુરુષને, ‘તદ્મ્યો કહો મુઝને મર્મ;
આજ મધ્યાહ્ને જો મેં જવાયે, તો હામ્ય આવે સર્મ.’ ૩
- પછે મુઝને કહ્યું તેણે, એ અશ્વ છે અતિ સાર;
આશ્રમ્ય જાતાં ગુરુ તણે, એક ક્ષણ ન લાગિ પાર.’ ૪
- તે અશ્વ મુઝને જાપિયો, તે જીવર્ધન યથુ અસનાર;
તમ ચરણ—કિયાયે કરી, હું આવિયો નિરધાર. ૫
- વહી એક પ્રથમ કહું તે મન્ય, સાંભલો વિપરીત;
આંજ યદી મારગ્ય લાતા (? જાતા) મેં, કાષ્ટ ન જાણી રીત્ય. ૬
- વાટે જાતા વન દીઠું ત્યાં, નહીં નર પશુ કોય;
કપ્તાં નગર કપ્તાં રાજ-મારગ, કાપું કહી પેર્મ હોય? ૭
- પછે જપ ચક્રી એક પુરુષ આવ્યો, મહા અસમ્ભવ તેહ;
મુઝ કહ્યું, ‘તું કોણ? કપ્તા રહે? કારણ કહેને એહ.’ ૮
- નામ મેં લીધું તમારું, કહ્યું, ‘વેદ ઋષિનો શિષ્ય,’
ત્યારે જપલ કેદું જાણ્યું આપું, કહ્યું ‘કરજો લક્ષ. ૯
- ગુરુ તાદરે એ ભક્ષ કીધું હૃદય, તો તું કા કરે વિચાર?’
ખાધા પૂંઠે મારગ્ય જાતા, મુને ટાણું ન લાગી પાર. ૧૦
- કોણ પુરુષ ને કોણ જપલ તે? આપું તે ય જૂપ?
મહાવનમાં આવિયો તે કોણ અકલ્પરૂપ? ૧૧

૧ ૨૫મું. ૨. ૬-૧૦ વચ્ચે સંભલું જપરથી શિષ્ય—

“પુનિ નામે એ કહાવે, એ કવચ ખાપું જાય?

હાલ, “જુલ વાણસ મુકને મેલો, અનુલ છે મહિમાવ. ૧૦”

- પાતાલ માહે પુરુષ દીકો, અને ચક્ર દીઠું જોહ; '
 આરા બાર બાલક [દીપ્તિ, અતિ રૂપ દર્શન તેહ. ૧૨
- , કાલા ધોવા તન્તુ દીકો, અથ કૈં રૂપ;
 વાયે કરિને આમિ પ્રગટ્યો, કહોને કોણુ સ્વરૂપ ? " ૧૩
- મુનિવર કહે " તું શિષ્ય ! સાબલ્ય, વૃષભ, દીકો જોહ;
 ઔરાવત તે ઇન્દ્ર તણો, દગ્ધિરૂપ કહાવે તેહ. ૧૪
- ઇન્દ્ર જાપયે બેઠા હતા તે, દીકો તેણી વાર;
 કરિ કરીને અમૃત આપ્યું, તે કયું તે આહાર. ૧૫
- પાતાલ માહે ચક્ર દીઠું, તે સંસાર કૈં રૂપ;
 આરા તે ત્હા માસ બાગે, પુરુષ કાપ-સ્વરૂપ. ૧૬
- કુમાર હતા તે મહુ છ [હતી], એમ અમિનો વેપ;
 પરતક્ષ દેવ તા પુરુષ દીકો, ટલ્યો તાપ અણેપ. ૧૭
- જેત ને શામ જે તન્તુ, દી[કો], તે તો દિવસ ને રાત્ર; "
 વચન મુણ્ણતા વિગળર ત્હા, અતિ યથો રહિયાત્મ ૧૮
- પ્રદક્ષિણા કરિ અગ્નિ હાગ્યો, હાગ્યો મન-સન્દેહ;
 જાપિ-દારા રહિયાત્મ થે, અતિ હરખ] પામી તેહ. ૧૯]
- " [મેં પ્રથમ નવિ આગળ્યો, તું બા]પુ સાહસ ધીર;
 આર [પદારથ પામજે તાદ્ગ, મુખી સકલ શરીર. " ૨૦
- આ દીપ્તિ [વન્દી સમ્યથો, અ]તિ રૂપ ધરતુ જન્ય;
 પણિ તક્ષકે નાગિ [પરબળ્યો, તે સરોવ અતિ] મન માલ. ૨૧
- " એણિ હ [ત્હા કુખી કાપો, હવે શો કૈં] બેદ ?
 હવે રચના હું કૈં [ધન, નામ પામે બેદ.]" ૨૨
- સુત કહિ હિ વીનતી [તત્ત્વો, સાબલુ] સીનક મુન્ય !
 [તે કા]રણથી સમ્બારિયા, ત્હા જનમે] જન્ય રાજન. ૨૩

તદ્દિમ્યો મુઝ્ઝનિ ગ્રથ કાધું, [તે કલોં મેં] મહિમાય;	
કણુ વેર ઉત્તરુનિ બિપરં તે, આઘ્યા પ્રિરી રાય.	૨૪]
ઉત્તમ કથા આદિપર્વની, તેમાં આખ્યાન એહ;	
સાંભલતાં મહા પાપ નાસિ, [યાય પાવન] દેહ.	૨૫
	૩૧૧

૧ [કિણુ ૧૨ મું—રાગ એજ.]

એણી પિરિ બોલા ઋષિરાય થી;	
આદિપર્વનુ કહું મહિમાય થી.	૧
હાલ—મહિમા કહું આદિપર્વનુ, તલો સાંભલો [સમજા મુન્ય !	
એ કથા એણી પિરિ સાંભલી, [જનમેજય રાજન.	૨
વૈરાખ્યાન વ્યાસ-શિષ્ય], ઋષિ [અનોપમરૂપ;	
કહી કથા રાય કપોં] પાવન, પામ્યો અઠલસવરૂપ.	૩
હસ્તિનાપુરિ માહિ સાંભલિ, ધૃતરાષ્ટ્ર રાજન;	
તેહિ સંજય સારથિ, [પાસે] રહે અનુદિત.	૪
ચેણિ સમિ કુરુક્ષેત્ર મધ્ધિ, [કોરવ] પાપડવ વીર;	
મ્પત્રાં દય, સંજય પ્રતિ, પૂછિ શૂર ચરીર.	૫]
‘તે સમે મિ સાંભલું, દુપદી સાખી નારિ;	
અપરાધિ પામિ અર્જુના તે, આણી સલા મુઝારિ.	૬
બીધ્મ કેરૂ અર્જુ બેટે, શિષ્યપટ્ટીનાં બાણ;	
ને ધર્મસાતા સત્યવાદી, સુભટ ચ[ર] સુગણ.	૭
બ્રહ્મવર્ષ—વ્રત સદા લગિ અનિ, મૃત્યુ રહિ ચેહ્નિ દ્વર્પ;	
સર્ગામિ સન્મુખ નવિ રહિ કર[ણ]—રામ સરખા ચર.	૮
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલ ગાદિ, [સુભટ] ચે કહિવાય;	
ગાદેવશં સર્ગામ કરવા, કો ન મિ[કેર] થાય.	૯

- તે પોદયા પિતામહ બાણુશેખા, નિ [યથં સિ]ચિથ સરીર;
પાતાલ ભેદી બાણુ અર્જુનિ, પાપં [મર્દા-નીર. ૧૦
- રત્યંવર]¹ દુપદી તણુ રાય, દુપદ ડરિ [ધિરિ;
મહય અર્જુન વેધયો, ત્દારિ] લેહિ વિજયની પિ[રિ. ૧૧
- અર્જુન કેરુ કૂંચર અભિમન્યુ], ચૌદ² પર[સ³નો બાલ;
ચક્રવ્યૂહમાં ચક્રો રણિ વધ, આપ્યુ અરિદ્ધ કાલ. ૧૨
- ઉભય પક્ષ સામર્થ્ય જોદને, યુરુ દ્રોણુ સરખા જન;
તે પદયા પૃથિ સજ્જય ઝેવિ! ક્યમ, વિજય હોય રાજન ? ૧૩
- જરાસન્ધનિ છતવા હરિ, બીમ ને અર્જુન;
અમિ-કારજ કથૂ⁴ અર્જુનિ, દહ્નુ ખાવડવ વલ. ૧૪
- વૈરાટ મધ્યે વેગ વ્યવડલ, ધયો⁵ રાજકુમાર;
એકલિ આવી અગ્રલ બલ સર્વ, યર પમાડયા હાર્ય. ૧૫
- સુભદ્રાનું હરણુ કીધું, પાદવ સરખા જોધ;
ને બાણિ અર્જુનિ પ્રાણે કીધા, જે ધરતા આવ્યા કોધ. ૧૬
- કણુ મહા ભટ્ટ પદયો પૃથ્વી, યુદ્ધ બાણુનો પ્રોદ;
તો કુશલ કીરવનિ કપ્દાં યદ્, સુણી હું યયો દિશ્મદ. ૧૭
- તીર્થપાત્રા કરી આવ્યો, અર્જુન જેણી વાર્ય;
નારદ કેડે વચન પામ્યું, યયો જેજેકાર. ૧૮
- હેડખ-વધ મેં સાંભલો જે, બીમ કેડે કર્મ;
ત્દારિ સજ્જય! બાણુઓ, રાયજી કરો મર્મ. ૧૯
- દુર્યોધનનિ મહી ગાન્ધર્વ, અન્તરિક્ષ લેધનિ જાય;
યોધ સધના જોધ રથા, પણિ કાણિ કાંધ ન યાય. ૨૦
- અર્જુન કરાં અત્ર આવ્યાં, અન્તરિક્ષ રાખ્યો રથ;
દુર્વિતાયી સત્ત્વ ન ચૂક્યા, એદવા તે સમરત્ત. ૨૧

૧. દુપદી કેર. ૨. ચૌદ જપરાંત સોળ. ૩. આ મોટા કીસરાજો
ભાગ આમાં અવિડલ ધર્મો આ નથી. એટલે એ હરિદાસનોજ ઉ.

સહા માંસિ સહ સન્મુખ દેખી, માર્ધુ ત્હાં એદી-રાજ;	
કહુ તિ પ્રાણે કિમ પામિ, જેની પાસિ શ્રીમહારાજ ?	૨૨
એણી પિરિ સન્નય પ્રતિ, ધૃતરાષ્ટ્ર રાજન;	
પૂછવા લાગુ અતિ ઘણું, ત્હારિ દુખ ધરણ મન્ય.	૨૩
આદાર પર્વ તણી કથા, મહાભારત કહિ જેહ;	
સન્નય કહિ હિ ધૃતરાષ્ટ્રરનિ, યમ ભાંજે મન સન્દેહ.	૨૪
વૈશમ્પાયન કહિ વસિ, મુણિ, જનમેજય રાજન !	
સદા પુરાણિક વદે વન મધ્ય, સાંભલિ શૌનક મુન્ય :	૨૫
	૩૩૬

૩. યૌલોભપર્વ—

૧ [૪૬૪ ૧૩ મું—સગ ગૌડી]

દોહરો—સૂત મહામુનિ કહિ સહ, મહાભારતની વાત;	
ગર્જ સિન્ધુ સરસતિ રેવારનન, શ્રવણપાન સાક્ષાત.	૧
જનમેજય કહિ, વૈશમ્પાયન ! મુનિ કહેાનિ મર્મ;	
અમિ દેવ તણું મુખ કદાવિ, તે કરિ અનિત્યજ કર્મ.	૨
મેખ્યામેખ્ય વિચાર ન લાગિ, કાણુ કારણે મર્મ ?	
નરરાજ વનવ્યાલ સરીસૃપ, બાલે તેહના તથ.	૩
પાવન પરમ સદા મુખકારક, દેવ તણું એ રૂપ;	
તે કારણુ મુનિ કહુ પિસ્તારી, ત્રપિ પ્રતિ કહિ ભૂપ.	૪
મુણી વચન મુનિ એણી પિરિ બોલ્યા, સાલણુ [નિ મહા]રાજ !	
એક વાર આશ્રમ્ય ભૂયુ મુનિવર, કર[તા ઉત્તમ] કાજ.	૫
તેણિ સમિ નિમન્ત્રણ આપ્યું, ત્રપિ [કરતા શુભ] કામ;	
અમિકુપક પાસિ સ્ત્રી મૂડી, મુનિ ગયુ [તેણિ કામિ.	૬]

- “સિંહ વ્યાધ [ચક્ર ગજ પત્રગ], દુષ્ટ દિસક યે [જન;
 . તે કો] અમ આશ્રમ્ય નવિ આવિ, જીઓ વિમાશી મન્ન્ય.” ૭
 સ્ત્રી]નિ કહ્યું, “તદ્વ્યો આંહાં રહિયો, આ વહિ તમારે પાસ;]
 આણિ રથાનકિ કો નવિ આવિ, રક્ષક શ્રીઆવિનાશ.” ૮
 એહ્યું કહીનિ મુનિવર ચાલ્યા, સ્ત્રી મેહલી આશ્રમ્ય;
 એદસિ એક રાક્ષસ ત્હાં આવ્યો, મન્ન્ય વિમાસિ મર્મ. ૯
 એકાકી અમલા વન અખિ, પાસિ નહોં તહા કોપ;
 સમીપિ અમિ તણુ કુણડ દેખિ, મન્ન્ય વિમાશી જોય. ૧૦
 “દિવ્ય રૂપ કહિનિ મનિ માર્ક, સત્યવાદી તૂં દેવ;
 [ઘોડ ભોક તોભારિ વરા વર્તિ, ઇન્દ્ર વિષ્ણુ મહાદેવ! ૧૧
 [ભૂગ તણી જે સ્ત્રી] પુત્રોમા, મહા અનોપમ વેપ;
 સત્યવાદી માટિ છુનિ પૃથ્વી, રજે મન્ન્ય આણિ દેવ.” ૧૨
 મન્ન્ય વિચાર કરે, વૈશ્વાનર, “કઈ કુણ ઉપાય?
 સાચું કહું તો મુનિવર શામે, અસત્ય કથમ બોલાય?” ૧૩
 કાષ કારણ દેવિ નવિ જાણે, [કહ્યું] “ભૂગ તણી એ નાર્મ,”
 અતિ આનન્દ થયો [રાક્ષસ]નિ, લેખ ચાલ્યો તેણી વાર. ૧૪
 ઉદરિ ગર્ભ દ્વિતો ઋષિ પત્ની, ગમિત થયુ તેણિ ઠામ્ય;
 મોહ નિવેદિત [વિષ્ણુ આગે (?), અ]વન ઋષિ ઘેહ્યું નામ. ૧૫
 ક્રોધ કરી જોઈું તે આદમ, બલી થયુ તે રામ;
 તેણિ સમિ આવ્યા ઋષિ આશ્રમ, મન્ન્ય જોયુ ઉત્પાન. ૧૬
 “કુણ કારણ જપનું છે? હું ન જાણું મર્મ;
 કુણ દુર્મતિ આવ્યો રથણિ એણિ, કરવા કુછિ(ત્તિ)ત કમર્મ?” ૧૭
 પુત્રોમા પરતિ મુનિ પછિ, “કુણ અવ્યુ દેવ?
 કોપ કરી બાલક ચં બિહુ, ચં દામિ વિપરીત?” ૧૮

- વલતા ઋષિ પ્રતિ કહિ વનિના, “પ્રજલ પુરુષ એક આલ્યો;
 ‘વિનય વચન મુતિ [કરીને, વૈશ્વા]નર બોવાલ્યો. ૧૬’
- ‘ગકલ દેવ તણું [મુખ કહા]વિ, તું મોટો નૈવેકય;
 માનુભાન માદિ તુ[નિ પછું, અ-ત-થ] અવિલોક.’ ૨૦
- મત્તવાદી કહિ, ‘મુ[નિ તું સાચું,] તાત બૃગુ તણી એ નાગિ;’
 મુખ વચન બોલ્યો [નવિ પાવક, શાન્ત કરી] તેણિ કાર્ય. ૨૧
- તે ગદ્યમ મુનિ લેધને ચાલ્યો, મિ કાઇ બેદ ના જાણ્યુ;
 ઉ[દર ગર્ભ યજ્ઞ] મુનિકૃચ્ચ, તત્કાલ કોષ ભગણ. ૨૨
- [અતિ આ]કર્મણિ પડ્યો પૃથિવી-તણિ, કોષ થયો [તેણિ કાલિ,]
 દેખી પ્રીત ગદ્યસ લોચનથી, હીડી આત્મ [ની આલ. ૨૩]
- બાલી ભગ્ન કરો [ક્ષણ માહિ], હીડી એહ પ્રકાર,”
 મુનિવરિ કોપ ક્યો પાવક પ્રતિ, બોલ્યો તેણી વાગ. ૨૪
- કણ, “મિ સ્ત્રી સુ’પી’તી, તે મત્તવાદી જાણી,
 પણિ કર્મ કર્યું તે જાણે, કહી ગદ્યસ વાણી ” ૨૫
- એહવૂ વચન કહી મુનિ બોલ્યા, “મર્વલક્ષી તૂ ચાચે,
 નરવપુ બાસ તરણુ પક્ષી પશુ, મેખ્યામેખ તૂ ખાચે. ” ૨૬
- ‘કહિ સૂત, આભલિ શૌનક મુનિ’ તે દિવમ દેહ આલ્ય,
 વચાદિ ઋષિ બૃગુ શાપિ કરી, પછિ વહિ થયો કલ્યાદ. ૨૭
- તદ્દમ્યો ચે પ્રશ્ન કર્યું મુઝ પ્રતિ, રાય જનમેજય માગ,
 એ કારણિ સકલ દેવ [ઋષિ, વહિ દહે] સર્વ નામ. ૨૮

૩૬૪

કલ્પલું ૧૪ મું—૨૧૦ એજ

- વૈશમ્પાયન કહિ [જનમે]જિ, કારણ કથાવિન્તાર,
 પૂર્વિ ઋષિ તેણિ ધિર્મ પુત્રી, પ્રેમધરા] એક નારિ ૧

૧ નિને વચન તેણિ રતુલ્ય કરીને ૨ આ પા —

“અગ્નિ હશે, ‘એ અમેશ્વ-આહારી, તો યજ્ઞ ચાલન કયમ ધારો?’

હશે ઋષિ, ‘મુજમાં આળ્યા પછિ, પવિત્ર સર્વ’ કેહવારો ૨૭”

૩. આગે ‘પૂર્વે’ બૃગુ.

- ૧ મદા મનેહર રૂપ ધનુલી, કૃત્તી અતિર શૂર્ણર,
 દેવ-ગ્ન્યા મન્ધર્વિ [અભી, નાગ]કન્યા અવતાર ૨
 ક્રાપાગ વામુદિ, બુજ સુડા, અપુષ્પ પ્રવાલી તન્તુ^૩ સીમન્ત,
 કમલુ આય-યુગન ઝનકિ, બ્રુગતિર શુભ ચન્ત ૩
 નારા અપક-કલિકા જાણે, લિપરિ મુક્તામિન્દુ,
 રતનજડિત કુન્તન પદિ શોભિત, દીપકૂવ-આનન્દ ૪
 લોચન મામ્બ ધવનપ શુભ આનક, અચન ખચન જાત્ય
 હરિશુ-વિશાવ સ્થામ જમર^૬ પદિ, મુખગન^૭ કમનની ભાત્ય ૫
 હાકિમ દન્ત, મિત્રાધર પદન, હિતમ અનના-અર્ધો,
 કપ્તક કપેત તણી^૮ પરિ જાણે, આતિ દાર નવગર્જ ૬
 ૯ શુનિદાન ઉચ્ચ કુચ-મઠન જાણે, અકવાકની જોડપ,
 ૧૦ કગીનર મિન્દ, સિન્દ લાલિં પિરિ, [અન]ના આદિ નતિ જોડ ૭
 દંસ તળી ગતિ, [ગમન ગજ] દેઈ, જડી કદરિધમ્બ,
 વિપરીત અતિ કંદરી જાણિ, મુન્દર શોભિત રમ્બ ૮
 આદિ પિદિ કન્યા સરિ તણી, દેખી હિતમ રૂપ
 આદિ કેરુ કુબર રુર નામિ, હિતમ અતિ રૂપ ૯
 તે કન્યા રગનિ પન્પાની અનિ હરખ્યો મન માદિ
 રમ કગતા દિન્ય બૂ થવા, ઝડપયણિ દિન જાત્ય ૧૦
 આધિક ગેર સાધિ, અર રગનિ, પાનુ પ્રેમ-ધગ નામ,
 એએકપિ પ્રેમ અધિમ, અનિ પામિ મનિ અભિરામ ૧૧
 રાતિ દિન્ય અધમાલુ ૧૨ અનગા નર્તી, વન્ય વનિયા વેન
 આદિનિ ઉગમ અપાધુ, તેણિ આપુ અનન્દિ રૂપ ૧૨
 પ્રેમધગને ન ખે વલયુ અનયુ થયુ તેણી વાર
 ગમત રમ્યા ગા જ બેદી, અલી ગધિગી ધાર ૧૩

૧ 'વેદાચાર્ય' નાગી કગી જડી ૩ પૂ પાર ૨ અક્ષ ૩ દન્ત
 ૪ બુદ્ધી ૫ ધનુષ ૬ જમર પદિ અ ૭ મુખગન ૮ વરે આશરે
 ૯ અનિદાન ૧૦ હિરવાલુદ પદિ રૂપ ૧૧ અદના, અ

“જય જય [ગમ કૃપણ]” મુખ વાણી, કહિતા [ત્રેમધન] ઝાઝા પ્રાણ;
સખી જન પામિ ત્રાહિ કષિ ગરનિ, તક્ષણ કીધું જાણ, ૧૪
આની આગલિ જોવા લાગુ, લાગુ ભવ-પગપત્ત,

“શ્રમહા પાતક લાગું ગુર્જનિ, દૈવિ કીધુ સંચ” ૧૫

મુંદા-ડણે ન ડધરી નલિની, ધમ કાદિ ગજ મત જાદુરિ,
ફૂલવના વાસી દુમ કાળી, ત્યમ [પડી] જૂનવ મધ્યિ નાગિ. ૧૬
ઝપિફ અર અતિ અર્જ પછાડે, ત્રાહિ ત્રાહિ કદિ કર્મ;

૫ “તું જાકિ અમવા! મું સૂતી? મિ ન કલો કવચન મર્મ” ૧૭

છૂટા દેમ [પકચા] પૃથ્વીનલિ, વીખગણા આભગણ,
જીભુ અર્જ પછાડિ મુનિવગ, અકાવિ અમવા મરણ. ૧૮

જો વધુ વચગુ, ન ગદિ અવગુ, કગિ કષિ આકન્દ,
“કલ્પ અપગમ માદગ? કમ કીધું, ગુર્જનિ શ્રીગોચર” ૧૯

મિ અપરાધ કાષ નયો કીધુ, અતિ સાધી માદૂરી નાપ,
સંમાગ તણુ ફલ મિ કમ લાચું? ૨૦

કલિ કષિફ અગ, ‘કલિ તૂ અમવા’ શિ નરિ જોમિ સાદ?
૭ પ્રતિવચન વિમદ વગિ કહિતા, રો ન કગિ તૂ વાદ? ૨૧

મુળી જોક અમવા કષિ મનના, “રોતુ ગદિ તૂ મુન્ન”
તનારે પદાગ્ય ક્યમ ન છૂટિયિ, ૨૨

રર કષિ મનિ કલૂ નવિ માનિ, આણિ દુખ મન માદિ,
તે આભણ વસ્ત ધગિ વનિતા, ૨૩

એટલિ દેન તણો એક અનુચગ, અન્ત-ગનિયો આગો,
અર્જના કગિ કારણિ મુનિફ અગ, રોતા રૂડ ન લાગ્યો. ૨૪

શુદિ મુનિનિ નાવિ ધીગત્વ, ત્યાગિ જોલ્યો તેદ,
“મિથ્યા શોક ન આણુ મુનિવગ” એ પ્રપચકાજણિ દેદ ૨૫

૧ ત્રાસ ૨ માફક પાતક ૩ કરી કર્મનિની. ૪. આદી કરી.
૫ “કલ્પ અભણા! તું કા સૂતી? મિ ન કરૂં વચન મર્મ” ૬ વેરાણા.
૭. પ્રતિવચન ૮. કલો કિમ.

ઉપાધ્યય સંભાર તારી ગતિ, તદ્દમ્યો યં જાણ્યુ એદ ?
 એક અમકાનિ કાગણિ બિહા, કુખિ ત્યજ્યા દેહ. " ૨૬
 તોહિ ૨૨૨ં કુખ ન નિવર્તિ, સુરગણ્યુ જોલ્યા વાણી,
 " જો તું એદનિ જન્મ વાગિ, હૃદય આખ્ય-તર જાણી. ૨૭
 આખ્ય અગ્ર આયુષ અખવાનિ, એદ જીવિ નિગદા,
 એદનં આયુષ હૃદ તહા એદનિ, એલા પિગિ જીવિ નાયં." ૨૮
 ૩૬૭

૨ કૃષ્ણ ૧૫ મૂ-રાગ એ જ

સુગી વચન સુરઅતુચર દેગ, કહિ ૨૨ વક્તવુ વાણી,
 "એદ વાક્ય તદ્દમ્યો સમ જાણો તુ, કહેાનિ અન્તર આણી ૧
 કે પ્રેમજા-કાગણિ મિ માદ્દ આખ્ય, આયુષ તહા તે અર્ધ,"
 વિગદ તણુ કારણ મનિ જાણી, જાણી નાણીય વગ્ધ. ૨
 એદનુ કહી વેગિ પછિ આખ્ય, નિગમ્ય મર્જાની,
 દનન કરી નાપિદ્ધ અગ જાઓ, પાવન પ્રથમ શરીર. ૩
 કહિ ધરી નીર વચન મુખિ જોલ્યો, " ક્રત્તક પ્રભાકર દેવ,
 આયુષ અધ આખ્ય પ્રેમજાનિ, તુ જાણે અવશ્યમેવ. ૪
 વળી મુક્તિ માદ્ગિ કાદ હૃદ, તેણી તપિ એ નાગિ,
 જાણ્યો," જી ધરી કહિ મુક્યં, ગજો દેક વાગિ ૫
 કહિ તનખેવ જાગી તે અમયા, નાપિ યયુ રસિયાન્યઃ
 કરુ મુનિ દેશ ગોક પનિરત્યો, ત્રેલોક્ય આવી અમ્યાત્મ. ૬
 પ્રેમધગાયિ પગ્ગિજન તેહાની, પુઠ્યુ તેહી વાગ,
 "સર્વ તણુ કાય હૃદ કણુ નતિ ? મુનિ તે કહુ પ્રતિકાગ." ૭
 અમયા એદનું નત અચગિ, રરુ કહિ ઉપકર્મ,
 જોહિકા કામ્ય ધરીનિ પછિ માક્ય, નાગદનન તહા કર્મ. ૮

૧. ૨૬મું પૃષ્ઠ ૫૬ ૮૩૦.

૨ ૨૭મું ૩ પ્રેમધગા. ૪. ૭મું ન ૩લી રજ. ૫. નિવર્તી

૬ નાયના સદ નિત્યમં.

આ આ સર્પ તણું વણુ દેખિ ત્યા ત્યા, ત્રણિ કિ પ્રાટા;
 તેણિ સમિ કુણ્ડલ એક આન્યો, ૧૫૩યો પૃથિવી મુઝાગિ. ૯
 તે દેખી જપગિ ત્રણિ ધાયો, ત્યાગિ જોલ્યો તે નાગ,
 “છ ન હ અપગાધી તારો, તૂ મ કરેગ મુઝ જપરિ લાગ ” ૧૦
 રુ કહિ, “માદરી સો તદ્મયો ખાધી, તુઝનિ નહીં હ મેદય;
 માદરો વાક જો દુષિ તે મનિ કહુ, કાષ આધ પિદિલ ” ૧૧
 વણતુ નાગ એણી પિરિ જોલ્યો, “તૂ કુણ્ડલ મુઝનિ જાણ,
 અહારી જાણ કુણ્ડનિ નવિ પ્રખરિ, વિપ્ર તણિ ધધાલ ૧૨
 અથ ગજ પક્ષી પગ, એ આ ગિ ઇલાલ,
 આજણુ વૈશ્ય શ્રમ નિ કસત્રી, બેદ આ આર થે જાણિ ” ૧૩
 કહિ ત્રણિ, “તૂ દીસિ દિવ્યતાની, કુણુ કાગણિ એ અવતાર ?
 જાત સર્પયોનિ કિમ પામ્યો ? કહિ મુઝનિ રિગ્તાર ” ૧૪
 કહિ કુણ્ડલ, “સાભયિ તૂ મનિવ ? હ પૂવ આજણુવે,
 વેદ સાસ્ત્ર-સકથ ગતિ જાણુ, નહિ કુકુ સાથિ દેવ ૧૫
 એક વાર મિ મિત્રસાધાતિ, કરવૂ માડવૂ હામ્ય,
 સ-આકાલિ વન મધ્ય શાના, કગના વહિ પ્રકાસ ૧૬
 મિ જાણુ હ હમ્મ કરે છ, દોર સપ્પાકારિ,
 મત્રનિ મન્દિર મધ્ય જાણી, લેષ જોભો ધ્યો કાગિ ૧૭
 માક્ષાત સર્પ જાણી જય પામ્યો, દીધુ મુઝનિ શાપ,
 અકસ્માત જયભીત પમાડયુ તે, મુઝનિ રહાયુ શાપ ૧૮
 કહુ ‘તૂ કુણ્ડલ’ સર્પ ચઢનિ પડ્યો, કગ્યો તાહુ કામ,
 રવનચર બ્યાધ અવર નર હિંસક, ન લિ તાહુ નામ ” ૧૯
 વણતૂ મિ પૂછ વાડવનિ, ‘કિહિમિ અનુબદ્ધ યાસ ?’
 “સો-કાગણિ મારણિ વનિતાવસિ, રુ ત્રણિ મારગ જાસિ ૨૦

૧ દંટે પડ્યો કુણ્ડલને રથજો સર્વત્ર દુન્દુભ્ય ર લાગ. ૫૫૫
 ૩ વને બ્યાધ અવરિ ગરહંસક આ ૪ “ સીમરણ મહાવન મન્યે,
 કર ત્રણિ દણ્ડા જાસિ ”

સ્થારિ તું માગે મુનિ પાસિ, નિર્વિષ રખે કો મારિ,
 માનુભાવ મનસિ મુનિ માગિ, યામેય નિજ વધુ ત્યાગિ.” ૨૧
 તેણિ સમિ કુણ્ડલ શીમનિ, વિષ્ર મથુ તેણી વાગ,
 કહ્યું, “તાદ્રા મત્રુ ક્ષય પામસિ, જનમેણિ-પથ મુઝારિ” ૨૨
 એટલું તે ન્યાનકિ કેહી યેદ્તો, પઠિ ઋષિ આશ્રમ્ય આશ્રયો,
 યેણિ ૧વિષ્ર કહિ વનિતાનિ, મહાન્ત વચન એક લાવ્યો ૨૩
 પ્રેમધરા-કારણિ સોનકમુનિ ૧૦૪ [૧૦૫] પડશિ નાગ,
 રુદ્ર આદિત્ય મુગ્ધ મુનિજન, નગ સેસિ યેદ્તુ ભાગ. ૨૪
 ૫૧૬

૩ કડનું ૧૬ મું-રાગ એજ

મન વદિ, સાભવિ ઋષિ સોનક. ઉત્તમ કથા વિખ્યાગ,
 પૂર્વિ તેજ દશાની તનયા, કરયપ ઋષિની નાગિ ૧
 પ્રગટ નાગ નવકુચ કદૂચી, વિનતાના બિ વીર,
 પ્રાકમ દેવ અસુર નર બાણિ, પરતપ્રાપ સરીગ ૨
 એક અરણ્ય નિ બીલુ ખગપનિ, ચોદ લોક-વિખ્યાન,
 એક વાગ મનિતા ૩ બિ અન્તગિ, કરિ અન્તો-અન્ત વાન ૩
 ૧કિહિ કદૂ, “કદૂ તરણી” તગણિ-અથિ, કેદૂ અમ્બન રૂપ ?
 નેત રયામ લગ્નિ કહિ ગદૂ, પાછુટ કિ પીત સ્વરૂપ ? ૪
 ૧કિહિ વિનતા, “ઉદ્ધવન વધુ તેદૂ, ચેદૂ ગાપન” કીગ,
 સદા નિગન્તો સુર નર બાણિ, મમ પાવન ગદૂની ૫
 ૭કદૂ કહિ, “અમ્બ અતિ કાવુ, ઉચ્ચૈશ્વરા ચેદૂ નામ,
 પૂર્વિ ચોદ પ્રગટ ગાગચી, તેમા મન અમ્બક કામ ” ૬

૧ વાત ૨ “આદિ સુરનર મુનિજન, સેસે તેદૂના ભાગ.

૩ ૨૩ મું આદ્યજ. ૪ એક નાગ અન્તર્ગ એ શોકયો. ૫ ૬
 ૫૧૬ રવિ તણે ૧૫. આ ૫ ૭૨ ૬ વધી કદૂ એકામ્બ એદર. આ
 ૫. ૭ ૩ ૭ અથ ઉ તે કાલા નાગ, આ ૫. ૭ ૪

- " ના આપ્ત ' શ્યામ કિમ હુષ ? સવિતા ઋગિ રથ્ય.
 ધમ કલિતા દૂપણુ આપણુનિ, ઊપજિ અતિ અનરથ. " ૭
 " વચન મુણી વઝ વિનના કેગ, કલિ કદૂ, " મુણિ વાત
 શ્યામ હુષ તો મુઝનિ થ આપિ ? એ ઉર્જવન સાક્ષાત ૮
 કલિ વિનના, " તૂ કલિ તે આપૂ, જો એ હુષ અતિ શ્યામ, "
 ત્યારે અતિ ઉચ્છૃંચ યજ અનના, કદૂ ચેહનૂ નામ ૯
 " તે શ્વેત હુષ હુ હ તાદરી રદાસી, " " જો હુષ શ્યામ રવશ્પ, "
 વિનતા કલિ, " હ તાદરી દાસી, " મુણિ જનમેજે ભૂપ ૧૦
 ઈએહુ કહી વિનતા વશ આણી, પછિ કલિ દૂઅરનિ વાત,
 " જો સવિતા રથિ હમ શ્યામ કરુ, ચે શ્વેત ર્ષે નરખ્યાત " ૧૧
 ટટલા નામ છણી પગિ યોવા, " માતા ' સાલવ્ય સત્ય વચન,
 ધમ કરતા મતા પાનક લાગિ, લુચેા નિમાર્થી મન્ય " ૧૨
 ત્હા કેમે મન્ય કણૂ નનિ માન્ય, દીધુ તેહનિ શાપ
 " જો રાય જનમેજિયર પડયો, ઊપજયો સન્તાપ " ૧૩
 પછિ ટટલા કર જોડી થ્યા બભા, " માતા આચા દીજિ,
 તૂ કલિ હુ જો સવિતા શ્રે ઉર્જવન, ત્ય તે હરિત કીજિ " ૧૪
 " કહી વચન ત્હાથી તે આત્મા, અથ-અર્જુન વીગણા
 મુખ પગ કરણ પૂઠ શ્યામી જો, રોમિ રોમિ વેરાણા ૧ ૧૫
 જોણિ સમિ કદૂ કલિ બેગ, " વિનતા ' આપણુ (રથ લેવા) જમધ,
 શ્યામ કિ શ્વેત તુરી સવિતાનુ પ્રગટ પારખૂ હલિધ " ૧૬
 એહનૂ કહી ત્હાથી તે આત્મા ૫૧ ઊગિ શ્રીસુર
 એટલિ મિ આત્માને જિલા જોના લાગા દૂર્ધ ૧૭
 ઈએટલિ અથ અન્તરિથી દોરે શ્યામ અખ આકારિ
 " હાય હાય કહો હિ ' એ શ કહાનિ? " કરિ વિમાસણુ નારિ ૧૮

૧ આ ૫ ૭૫ ૨ કચ્છરી ૩ આ ૫ ૭૬ તે પછી ૧૨ મી પછી
 ૭૭ અને પછી આ ૭૧ ૪ દૂપણુ ૫ કહે તત્ત્વેવ આ ૫ ૭૮ ની ૬ કહી
 ૨૦ મૂ પૂર પદ ૮૮૫ તે પા ૭૮ ની બામીની ૬ કહી ૬ મરાણા
 ૭ આ ૫ ૮ કૌસવણો લાગ નથી ૯ આ ૫ ૭૧૦

તેણે સમિ કહ્યું “કેલી બેઠી, “વિનતા ! માદ્રી ઘણી
 તપ્ય લોક દસ દિશ સાગર ગિરિ, ઉત્તમ રચિતિ આવાસ. ૧૯
 બિચું પૃથિ દેખાડિ મુઝનિ, ગરુ તાદ્રો તન;
 ડગપરિ કુંઝર માદ્રો બિસિ, ” પછિ, કલાં એહ વચન. ૨૦
 બાંધી વચને કરિ કિમ વિનતા, યે કહ્યું તે કાધૂં;
 ગરુ-૫૪ બપરિ અદિ બિસિ, દૂપણ કમ્મનિ દીધૂં. ૨૧
 ધ્યેય સમિ એણી પરિ માતાનિ, પૃથિ ખગપતિ વાન;
 “કહુ એ કદ કેલી પરિ છટુ? કહુનિ માદ્રી માન!” ૨૨
 “જે વિનતા પૃથિ કહુનિ, “દામપણું મૂકાવુ;
 જે તદ્દ્યેયો મુઝ પાસિ કાંઈ માયુ, ” તુ કહ્યું “ગરુનિ સ્વાવુ”. ૨૩
 “ઉચ્ચમૂત ધન્ન તણું જે લાવિ, ગરુ તહારો તન;
 આણી પુત્ર માદ્રાનિ આપિ, પાણિ મત્ય વચન.” ૨૪

૨૪
૪૪૦

“કંઠવું ૧૭, મું—રાગ આંદોલ

સ્વામી એણી પિરિ બોલ્યા ઋષિરામ રે;
 વચન મુણી વિનતાસુત આશિઆ રે. ૧
 -કાલ—“વચન મુણી વિનતા—સુન આત્મા, “માન ! આણી દીનિ;
 પ્રબલ કુધા લાગી છિ મુઝનિ(કાંઈ), આપુ આદાર અદ્યેયો કીજિ.” ૨
 વિપરીત વપુ દેખી કુંઝરનું, પછિ વિમામિ વાત;
 “શું કરવું નિ દવિ શું ચાચિ? એ તુ વિસમી વાન.” ૩
 પછિ મન્ય વિમાશી વિનતા, કિટિ છિ મત્ય વચન;
 “ઉત્તર સાગર તીર નિરન્તરિ, કુદ વસિ અનુદિન. ૪

૧ કહે “જાણને વિનતા ! ૨. કેલાસ ૩ લખાડે કુંઝર માદ્રાને.
 ૪. આ પ. ૭૧૧. ૫. મુઝને સારાત. ૬. આ પ. ૭૧૨. ૭. આ. પ. ૭૧૩.
 ૮. આરમ્ભની કહી નથી. કંઠવું ૨૮ મું. ચાણ. ૬. “આદ્ય ! તમ
 કેટુ ૧૧ (?) મામું, પછે ઠાન એ ઠીએ, ” આ. પ. ૭૧૪.

- નિપાદ તણુ એક અધિપ વસિ છિ, તેનિ ભક્ષ તું કર્યે;
પણિ દિજવર-વધુ દેખિ તે, રચાનકથી ઓસર્યે.” ૫
- વયતુ ખજ છાની પિરિ ઓસ્યો, “તેણિ ગ્યસિ વસતા ચેહ;
ઉત્તમ વેપ અધમ મધ્યમ, હું ચું જાણું તેહ ?” ૬
- વક્તલી વિનના કહિ કુંઞ્ઞરનિ, સાભવિ ખગપતિ ! આજ;
ખદિરાજાર તાની પરિ દાઝિ તે, તું જાણિ દિજરાજ.” ૭
- વચન મુખી વિનનામુન ચાલ્યો, ગયો તેણિ કામ્ય;
વર્ણવણું ભેદ નવિ દેખિ, ન જાણિ કહિનું નામ. ૮
- અધિપ નિપાદ તણુ તેણિ અસનાં, કાઠ ન જાણી વાન;
જગત એક આપી વૃક્ષની પિરિ, પાડયુ અન્તરિ ધાન. ૯
- તવ જનપદું ‘ઝો આય્યો વાડવ, કાણે કરિ ઉપધાત;’
વખી આહિરિ કાળે તત્કાલ, નીડો દિજ સાક્ષાત. ૧૦
- તેણિ ગરુડ પ્રતિ કહી પીનતી, “તિ ગચી માદરી નારિ;
મિ કહી હામ્ય ઉપક્રમ કરતા, ચાલી ઉદર મુઝારિ.” ૧૧
- કહિ ખગપતિ, “નુદિ સી તાદરી, દિજ હુષ્ણ ત હું જાણું;
તે કાગણુ મુનિ કહું વિતારી, વખી પ્પાહિરિ આણું.” ૧૨
- કહિ દિજ, “નહીં આઘણુ-પુત્રી એ, નિપાદ તણુ કુમારિ;
મુખી વાત ૨ ઉદર માહિથી, આણી આપી નારિ. ૧૩
- કહી વચન ગરુડ ત્હા ચાલ્યા, દિજવર ય્યો રસિપાત્ય,
ત્યારિ (ત્યાહિ) વિમાસણુ કરવા લાગ્ય, વિનય કરીનિ વાત. ૧૪
- તેત્યા શકી પછિ વેગિ ચાલ્યો, મ્હા કશ્યપનો આશ્રમ,
અર્ધ આહાર થયો ત્રણિ પૂરણ, ચે કહ્યું માતામિ ગર્ભ. ૧૫

૧. આ બે લીટીઃ — “જનતુ આપી ખરખરવો લાગે, વચન સાંભલ્યું
માત. ૪૦. મન જાણ્યું, ‘કો વાડવ ત્વકે, કરે મુઝ ઉપધાત;’”

૨. ઉત્તમ સર્જત્યધી ૩. આ ૫. :—

“ગરુડે ગરુડા માટે ગૂંચળી, પવિત્ર સર્જતિ ભેદ;
નિપાદ ને દિજવર—સંધ્યાએ, ઉત્પત્ય ચાલી તેહ. ૪૬.

પાંચસે પરિપૂરણુ સરિયા, અધિક આછા નવિ થાય;

દારાવલીયે વાસ જ આપ્યો, એ ગરુડ તણો મહિમાય ૪૭,”

- “તોન’ ઉદ્ધ શાપિ અમ પૂજુ, આપુ અમનિ દામ,
યમ માતાયિ કલોતો, નિપાદધિપ એદ્ન’ નામ. ૧૬
- ઇન્દ્રમદન મિ જ્યૂ ડિ માર્દિ, કગ્ન મોદ્દ કમ્મ,
આણી આપૂ અમૃત કદૂનિ, ઘુ ગદિ આદ્ગો ધમ્મ.” ૧૭
- વચન સુણી કરચપ સપિ બોલ્યા, “સાભધિ મુન’ એક વાન,
ઉત્તમ સેરાવ ઉત્તર દિસિ મોદ્દ, ત્થા સુદ કગિ મિ ભાત ૧૮
- એક કચ્છપ એક હસ્તી કેડ, રૂપ ધગિ નિગ્ધાર,
અમિ કલેય કરતા નવિ ભાનિ, કચ્છો તેદ્નુ આહાર ” ૧૯
- કદિ ખગપતિ, “કલ્લે મુઝનિ, એટલુ મનિ સન્દેદ,
કુણ કારણિ ત્થા સુદ કરિ ડિ, [ગ-૪] કચ્છપ બાન્ધવ બેદ્દ ૨૦
- “સાભલુ ખગ’ કદ્દ વિત્તારી, એ વૈરપ તણા કુમાર,
મુખતિક નિ વિમાસુ તેદ્નિ, દ્રવ્ય તણુ નહી પાગ ૨૧
- પિના તણુ ત્થા મૃત્યુ હવૂ નિ, વિત્ત ત્થા લણ્ઘ્ય,
એક કદિ, ‘તે ઘઝ પામિ ડિ’ એક કદિ ‘તાદ્ગિ હારિ’ ૨૨
- ઇમ કરતા તે પાર ન પામિ, કગિ બદ્ધ મુદ્ધામ,
કુદુના મીઝ્યા વાત નવિ મીઝિ, વજ્જા તેણિ દામ્ય. ૨૩
- એકિ કલૂ ‘તૂ હસ્તી યાયે, મહાવન ગદ્ગ શહ,’
બીજિ કલૂ ‘તૂ કચ્છપ યાયે, દિવ્ય સેરાવ યાહ,’ ૨૪
- રતે હસ્તી જ્ય પીના આપ્પો, કચ્છપ દદિ પગિઓ
પૂર્વ વૈ તણુ મહા કારણ, તે રેખી લઙ્ઘગિઓ ૨૫
- આવી કચ્છપ અગ્લે વનથ, આગ્લ કિહિ નવિ ય.પ
કેટલા સુમ યથા મુન’ તેદ્નિ, સુદ કગિ માદોમાદિ ૨૬

૨૬
૪૬૬

૧. માહરી મામ, ૨. આ. ૫ “સુદ કલે સીતક મુન્યને, વેસાપાવન રાય
મન આદ બે અવતરિયા, તે સાભધિયે મહિમાય = ૫૮.
૩. અહીં ૨૮ મૂ ૫૬ ૫૬ ૬૪૫

૧૮મું ૧૮ મું-રાગ એજ

- સ્વામી એ ખગપતિ, કચ્છપ ઋષિની વીનતી, આહાર આનન્દે ધરી;
પિતાની પ્રણામ કરી, જિવ્યરી અતિ ભલું ચાલિયા રે. ૧
- દાસ-[જિવ્યરી અતિ ભલું ચાલિયા, પોતા] સરોવર-તીર;
માતૃ કચ્છપ નિગખિયા, ત્યાં ભૂતાં મિહુધ વીર. ૨
- ઝરિ પ્રણી ચરણિ નિ ચાચિ કચ્છપ, ભેષું વિભાશી મન્ય;
જન્મ દુકુ તે વેગિ ચામ્યો, પાલિ તાત વચન. ૩
- વટ વૃક્ષ અનોખમ એક દીપ્ત, શત યોગ્યન શાખા અપાર,
ત્યાં જે મિહા ઘેટલિ, ત્યારે યથો હિ અતિ ભાર. ૪
- શાખા ભાગી ઘર્ષ કટકા, પડવા માહી કચ્છપ,
તલિ સાહિ સદૃશ ઋષિ વાયખિઆદિક, [ગરિ] હિ તેહની શરણ. ૫
- જાણ્યું તેહ ઋષિની વાળશિ, ચાચિ માહી કાચ,
કરી કચ્છપ બિ ચચ્છપ પ્રણા, પછિ વેગિ દીધી કાચ ૬
- જિતાવયો પછિ આવિઓ, કચ્છપ ઋષિની પાસ,
જન પ્રદેશિ જે અલ્યા, દીધી મુનિવર આગ ૭
- દિમાચપતિગિ-રાત્રિ જિપગિ, જે પગેલી તે કાલ,
પછિ શુદ્ધિ ગ્રહીનિ ભક્ષ કાધા, પશુ તેણિ કાલિ. ૮

૧ ૨૮ મું —

“સ્વામી ખગપતિને કચ્છપ કહે એ, આહાર આનન્દે તેહને કરે એ,
પ્રણામ પિતાને કરી, વચન તા મસ્તકય ધરી, જિવ્યરી અતિભલું ચાલિયા રે” ૧

૨ વડતા ૩ એજ ૪ “એકાન્તવે એથી આહાર આનન્દે તો, પલે
તાત વચન ” ૫ એકલો ૬ નિર્જર પ્રદેશ જેને મેહવો ૭ મુઢી.
૮. આ ૧ લીટીને બદલે નીચેનું અને ૭૧૫ —

“ મિરિશુર્ણે કાચુ ધૂળવા, તે જોડો તે લટકાવ્ય ૮
પછે કાલ્ય સાહી ચલચ, કતચ તેહનું આગ,
વધી ત્યાથી આવિઓ, અરુણ કરે કામ્ય ૯

તમ થેયનિ આલિઓ અતિ, હરખ ધરતુ જાય;
 ૧આકાશ-મારગિ રહિતપથો, પોહતુ અમરપુર માંલિ. ૯

અકાસિ જાણ્યું મેલ આવ્યો, થયો દાદાકાર;
 અતિ રેણુ જાડી પડી ગિરિવર, ધરથરિ પ્રાકાર. ૧૦

અમરપતિ થો આકલુ જાણ્યું, “હુછ અરિષ્ટ અપાર;
 અમાર ગાળિ પડિ તરઅર, રૂપડિ પાંખના પ્રાદાર. ૧૧

દિશાવિદિશ મુઝિ નહો, એ કુલુ કારણ હોય?”
 ૪સુરપતિ સધલા અલ્યા ટોસિ, પણ ન જાણિ ડાય. ૧૨

મામાપી કો દૈત્ય દીસિ, કિ કો ૫કારણ-૨૫;
 કારણ કો જાણે નહો કો, દીસિ અકલ્પરવ૫. ૧૩

અમરપતિ અતિ ગુણિ કરિ, જીવ્યરિ એહવી વાણ્ય;
 “આતિ કમા કર્યો દેવદાન એ નગર તાહરું જાણ્ય.” ૧૪

એહવી વાણી સુણી અમરપતિ, સંવર્ણુ ત્યાહરિ ૨૫;
 જીવેન્દ આવ્યો અમૃત લેવા, વિદ્યુલ થો જિ જૂપ. ૧૫

“એ કુલુ કારણુ આવિયો, કશયપ મરિપિનુ તલ?”
 “આંબુ છું હું અમૃત લેવા,” જોલ્યો ગરડ પચમ. ૧૬

૧સુણી અમરપતિ યમા સનહ, માડિઓ સફ્રામ;
 સુર સધલા તેડિઆ, ચે હતા સુરવર નામ. ૧૭

પ્રાત સમે એમ જોલિયો, ‘દેખાડય મુજને વાસ;

મુને હુધા પીડે અતિ ધણી, હું કહાં જિશી કર માસ ?’ ૧૦

કય હાંકયા કેર જાણ્યો, અરણ્યે, આડે કીધે જોદ,

ગરડ જોડા આવડે, (૧) કરવા આદાર તાં તેદ. ૧૧ ”

૧. અન્વય. ૨. જીડતો આવ્યો. ૩. પાવાણુ કેરા. ૪. “વિનવા-

સુત ચદેવો અતિ કાષે, તે ન પ્રીતે ડાય ” ૫. રાક્ષસરવ.

૬. સુણી અમરપતિ યમા સામ્રાટ, માંડિયુ સફ્રામ,

ચુદ્ધ કરવા તેડિયા, ચે હતા સુરનાં નામ. ૩૨ ”

આ કડી પહેલાં ૭૧૬.

પાખ-પ્રાહાગિ પડયા મહા ભડ, દુર્ગ પાડયુ બેલ્ય,	
મધ્ય ગુહ થઇ 'આપિયો, ચે કગતા હતા રવિ	૧૮
યોધ સહ પ્રાણિ થયા ત્હાગિ, ગયો મન્દિર આદ	
અમૃત રથાનક-રક્ષા-કાગણિ, ચક્ર ભમિ છિ ત્યાહિ	૧૯
થે મે પાસિ જન્તુ આવિ કરિ, તેહનિ આ ઝહાર,	
દેવગણ સહ હાથ પામ્યા, થયો વખતો માર	૨૦
અગગતીયી ત્રાસ પામ્યા, ભાગ્યા દહોદરા જાય	
પક્ષીયિ તા પિગિ કીધી, પિયો મન્દિર માહિ	૨૧
મધ્ય ગુહ મહા કુમ્ભ-અમૃત, પાસિ ગહિ [છિ] મિ નાગ,	
મેખાનમેખ તેહનિ નહીં પછિ, છુદિ ન પામી વાગ	૨૨
નેર નિરી નથુ કગિ ત્હાગિ, કરી ગરગિ પિય,	
ગેલ મિ પામે મિ ભરી પછિ, જો નાખી ભણિગિ	૨૩
બુગ્ગું ય્યા અતિ આકુવા, યાગિ પ. ચા અવની-મધ્ય,	
કુમ્ભ લેખિ નીમયો, ખગકાજ ત્યા ઠિ મિદ્ય	૨૪
ધન્દ ત્હા પૂઠિ ધરયો મે, જોગવતિ આરદ,	
૨૧ "ઉપેન્દ્ર હ, મિ પ્રભૂ અમૃત, તૂ શીદ આવિ મુદ ?"	૨૫
અમૃતપતિ અતિ પુહ કીધૂ, કાષ્ઠ ન આલિ પ્રાણુ	
જગતિ કરીનિ વદિ નાથ, ગરુ. પ્રતિ વાપર	૨૬
૫૧ "હ તુ રનામી" સેરકે તારો, મનિ એ ઉપકાર,	
તદમ્યો યેહનિ આપશે તે, કરગિ અમૃત આહાર	૨૭
તે આની આસન માદર લેસો, કગિ એ ઉપવાત,	
તે માદિ છુગનિ કહૂ તૂ, મહા પુરુષ સુણિ વાત "	૨૮
"પહીં કહિ ઠિ, 'યતુ માદરો, કહૂ કેરા તત,	
માતાપિ થે ઉચ્ચર્મ, પાલના સત્ય વચન	૨૯

૧ પાદ આગ્યા ૨ આ પા ૧૭ ૨૮ મૂ. પૂર પદ ૬૮૫ ૩. આ

૫ ૧૮ ૪ "કુલક સપને ઇન્દ્રગુણ સુલ્ય કરે, ગરુનિ નિર્વાણ"

૫. આ ૫ ૧૮ ૧ આ, ૫ ૨૦

- તહા લગિ તદમ્યો સન્નિ આવો, દોષ દષ્ટિ વ્યાવ;
આપેશ અમૃત તાદૃક, લેઇ આવશે તન્કાલ. " ૩૦
- ઇન્દ્ર અતિ ગલિયાતિ થ્યા, તવ આપિયું વગ્દાન;
" એ ઉરગ તાદૃક આદાર થાયો, " બોલિઆ ભગવાન. ૩૧
- અમૃત લેઇનિ આવિઆ, સ્થા હણુ આશ્રમ,
' આ અમૃત આપ્યું ' ઉચ્ચરી, પછિ કીધુ એહુ મર્મ. ૩૨
- " તેડય દ્રુ ! પુત્ર તાદૃક, ચે કગિ અમૃત-આદાર;
માત માદરી દાસ શીટિ, કરો તેહ વિચાર. " ૩૩
- ગલિયાતિ ધૈયનિ ઉચ્ચર્યા, " એ બાપ ' તાદરી માય;
અમૃત આપી યયું અદુરણુ, અતુન તુમ માદમાય. " ૩૪
- વચન એહવા સાંભલીનિ, વિભામિ હિ મન્ય,
આપ્યું અમૃત માત દાગ છૂટી, સાંભતુ સત્ય વચન. ૩૫
- " અમૃતનિ ઉપ-છવવા જાયો, કરી આવો રતાન, "
આપ્યું અમૃત યયા આણુ, આવિઆ ધગવા ધ્યાન. ૩૬
- ૧૬ન્દ્રનિ આપી આસા ' તું, અમૃતકુમ્ભ લેઇ જાય; '
અમગપતિ ત્યાગિ ઉતપત્યા, ગલિઆતિ થ્યા મન માદિ. ૩૭
- નિત્ય કરી ઊનાવયા આઆ, કદૂ કેગ તન;
અમૃત તુ દીમિ નહોં, પછિ વિર્જ્ય થ્યા હિ મન્ય. ૩૮
- દર્ભ ડગિ માયરિ મુખ્યું, દર્ભ ચેણિ હામ્ય,
પ્રવેદ દાગા ચાટવા, ભુગર્જન એહુ નામ. ૩૯
- વચનિ અદુગણુ કરી વિનના, અનિ કાઇ ન મેણિ લાગ,
અમૃત ૥ પામ્યા નહોં પણિ, નિર્દા યે બિ જાગ. ૪૦
- એણી પિરિ ઉચ્ચર્યા, ઉચ્ચર્યા મુન વચન;
ઉપેન્દ્ર-કાણિ એ કર્મ, માંભતુ ઝીનક મુન્ય. ' ૪૧
- ઝીનક મુનિ મનિ યયા વિગ્મિ, દિદિ અપિાન વાન;
ઉપેન્દ્ર દદાવિ કાણુ દાનણિ, પશી કરો નાય. ૪૨

- સુન કહિ ઊ, સાલતો ફ, સત્ય કહ જે વાણિ,
એક વાર સુરપતિ આપિયા, નખમારગિ ચે વિમાનિ. ૪૩
- બ્રહ્મા કેર મર મમના, પછિ વાલ્યખિલ્યાદિક મુન્ય,
સાઠિ મહસ અરૂપ તેહના, અગુપમાન તે તન ૪૪
- ગોપદ માલિ પાણિ ભરૂં તે, થય સામગરૂપ,
પીપયા કેર પત્ર શિર ધરિ, વ્યાકુલ થયા અરૂપ ૪૫
- દો ખડિ દો તરકડિ, દો તરિ ડગડી ખાય,
ગોપદ નથ્ય પાણિ ભરૂં, મુનિ જતરૂં નથ્ય જાય. ૪૬
- ઇન્દ્ર અન્તગિ આપિયા, દેખી દુખિયા મુન્ય,
હરયા મુગપતિ ખડખડી, અતિ અત્ય દેખિ તન ૪૭
- મુનનર મન્ય ચિન્તા પરી, “એવડ કંઠિ અભિમાન,
અન્યો અતિ ઉવમ કર, ડાનાડ એહૂં માન ” ૪૮
- “ મુનિનર અતિ તપ આદરિ, કંઠિ કંઈ અપાર
“ ઉપેન્દ્ર એહૂં ગોપજિ, ઋષિ કરમપ કંઠિ દ્વારિ ” ૪૯
- ત્હા થપી પાઠા ભિમરી, મિત્ર ધગવા ધ્યાન,
હન્દ્રિ અતિ અભિમાન આપ્યુ, પામિયા ઉપમાન ૫૦
- અમનપતિ થયુ આકલો, આવ્યો કરમપનિ પાશ,
વાનખિલ્યાદિક તપ કંઠિ, કરવા મુગપતિ-નાશ ૫૧
- વશપ ઋષિ ત્હા આપિયા, જોયા મુનિવર વાણિ,
“ એવડો ક્રોધ ન કીજિયિ, મુનિનત ભાચૂ જાણિ ” ૫૨
- મુનિ-ચાણી હૃદય જાણી, કરમપનિ કહિ વાત,
“ ઉપેન્દ્ર જે જિજ્ઞાસિ, તેહ તણો વૂ તાત ” ૫૩
- ઇમ કરી વશપ પ્રીજયા, અતિ થયુ રહિયાતિ,
“ એવડો ક્રોધ ન કીજિયિ, તદ્મયો મોટા મુનિ સાક્ષાત. ૫૪
- વશપ ઋષિનિ ઉદગિ ઉત્પન્ન, તે કારણિર જિ વીર,
વિનતાયે જે પ્રસવ્યા તે, પર્વતપ્રાય સરીર ૫૫

- અન્મારિ કુલિ કો નથી, એ કગિ પિણ્ડનું દાન,
પિતૃનર્પણુ એ કગિ નહીં, તે પુરુષ-નિધાન ૧૭
- મૃત્યુ યમ વીરુદ્ધ તણા, ક્ષય પામતાં જાય,
એણિ દષ્ટાન્તિ પુરુષ તણા, કુલ નિત્ય પ્રતિ ક્ષય થાય ૧૮
- જન્મ્ય કુલ માહિ એવ જિ, જગત્કાંત ચેહનુ નામ,
તીર્થયાત્રાણિ કહીયિ ગહિ જિ, કોઇ ન જાણિ કામ ૧૯
- ૪૧ કુલુક કુણુ ઉપાયથી, તમનિ ત્હોં સુખ હોય ?
તે વિચારી કહુ મુનિ, " વિરૂપ ચ્યા મુનિ જોય. ૨૦
- " યુ યુ રવામી પૂર્વજ મહાદ્વજ, તદ્મયો તા સાક્ષાત,
જગત્કાર તા નામ માહુ, વે પુગણિ વાન ૨૧
- " ગૃહમ્યાશ્રમ જો તદ્મયો માહુ, જો કરો વિદિવાય,
પુત્ર કુલ મધ્ય ડાપણિ, "વર્તિ આનન્દ મન માય " ૨૨
- " રવામી ' માદરિ પ્રતિજ્ઞા હતી, એ ન માહુ આશ્રમ,
તદ્મયો આદિથી છૂટવા, કરતુ પડયુ ઉપકર્મ. ૨૩
- માદરિ નામિ નામ ચેહનુ, દક્ષિ તા મંમાર્થ,
પિતૃ-તપ્પણુ તેણિ કાગણિ, વરેશ તેહજ નાય ૨૪
- ઉદ્ધમ કમીનિ નીસરું, વન મધ્ય કરતુ સાદ,
" આપો કન્યા જગત્કારી, " વદિ એહુ વાદ. ૨૫
- ગિગિનુ નિ પ્રાકાંત પર્વત, ગક્ષ નિ નવખણ્ડ,
પ્રામાદ નિ મગ મન્તિ સાગર, લતા તરુ પન્થણ્ડ ૨૬
- આદ કરતુ નીમયો, મ ન જાણિ મર્મ,
વામુકિ નાગિ મધ્યા અનુચર, કરતા હોડિ રમ. ૨૭
- " જગત્કારી કહી પોકરિ ત્વાગિ, મુનિનિ કયો જાણુ,
વન મધ્ય ચક્રી કો આવિ તાપસ, " એ આપ્તુ ઈધણુ ૨૮

મુણી વાણી અનુચર આજ્યા, વાસુકિનિ કહી વાત	
માલનતા તે ધરી આવ્યો, પદ્મિ સખતો સાથ	૨૯
૧અર્થ પાછ પૂઝન કરી, રતનન કરી પરણામ	
“ અમરણ કૃતા હૃદિર્જન, તદ્ભયો ભવિ પધાર્યા મ્યામ્ય ।	૩૦
તે કન્યા તમનિ આપિયો, ” ઉચ્ચર્યો મુખિ વાત,	
“ માનુભાવ મોટા તદ્ભયો મુનિવર । ચૌદ ચોક વિખ્યાન ”	૩૧
રૂપમ કહી આશ્રમ્ય તેડયા, ત્યારિ પોત્યા મુન્ય	
“ યે હ કહ [તે] તેણિ ગૂઘૂ, આપો સત્ય વચન	૩૨
મુનિ ચારિ નહીં ગમિ ત્યારિ, નઅથ માદરિ કામ્ય, ”	
વાસુકિ આત્યા પૂછવા, ભગિનીનિ ઉકરી પગણામ	૩૩
“ વર તદ્ભયો આજ આજ્યો, જગત્કાર યે કહિવાય,	
(પણિ) યારિ તેનિ મન્ય નાવિ, ત્યારિ ઠીરી આશ્રમ્ય જાય	૩૪
પણ્ય યે તે કહિ તે તદ્ભયો કરૂં ધગૂ અતિ મન્ય ધ્યાન	
૪આજ અધિક ન પોનવૂ, ત્યારિ ગ્રાપિ મુનિ ભગવાન ”	૩૫
“ અર્થ તદ્ભયારિ સીં । માલગ, કવો અર્પીકા	
યે કહિ તે શિર ધર, પગે ઉચ્ચર નાકાર । ”	૩૬
આભવિવાદ ત્ત્ર આજ્યો, આખૂ ન્યાદાન,	
વચન-વિવેકિ પ્રીત યા વેદ અતિ સન્માન	૩૭
પગણાનિ પધારિઆ, જી પોદતા આશ્રમ્ય	
ગૃહમ્ય મો આદર મુનિગ, આચારિ અનુલિન ધર્મ	૩૮
પ્રાતઃનાન સન્ધ્યા નિત્યમેના, રીનિ પુકર્મ	
પિતૃનર્પણ કમિ મુનિવર, પારિ ગૃહઆશ્રમ	૩૯
ધીરણિય વનગા યે દના તેનિ થયુ ઉદ્ધાર,	
અતિ અનોખમ સન્માનથી, ઠીનથી પેનો પાર	૪૦

૧ આ ૫ • ૪૬ ૨ અહીંથી ૩૨ મૂ શરૂ આ પદેતા • ૪૭
 ૩૬ મૂ શરૂ ૪૬ ૧૦૭૮ ૩ સ્વરચાન ૪ ભરવારને તા બેમ નાણ્યો,
 પદ્મ શીમરવાન. ” ૫ ન દરેક ઉચ્ચાર

ઈડા બિ ચારિ ઝંગટ થયાં, ત્યારિ દીધી મુનિવર આશ;
 “સદસ વરસ લગિ મેવા કરયો, રાખયો તદ્દમ્યારિ પાશિ.” ૫૬
 પાંચ રાત વરસ થયાં ચારિ, ત્યારિ બિઘાંડ્યું તેહ;
 એક બિઘાડીનિ લોષજી, અરધ નીપતુ દેહ. ૫૭
 “અરે બાપ! હમ કાં કર્યું? અપૂરંણુ અમ અજ;
 ઉતમ અરધ પૂરણુ થયું, પૂરવતું થયુ ભજી. ૫૮
 આનિ તદ્દમ્યો મ બિઘાડી, સદસ વરસ ત્યાં થાય;
 એક પુરુષ એહવો નીપજિ, યે મદિમા કહ્યુ નવિ જાય.” ૫૯
 ત્યારિ વરસ પૂરે ઝંગટયુ, વિનતામૃત મહાવીર;
 વાલખિલ્યાદિકનિ તપિ, ઉચેન્ન ચેહ સરીર. ૬૦
 ચેણિ વૈર કીધું વ્યાલશ્ચં, નાગિ વિમાઘી વાન;
 વામુકિ કિલિ “રૂં” નહોં, કગશિ એ ઉપધાત. ” ૬૧
 જૈ બ્રહ્માન ગુણિ કરિ, “વિસ્ત્રિય” મુણિ વાત;
 “કરયપ-મૃત અતિ કોપયો, યે વિદર્શમ સાક્ષાત. ” ૬૨
 ૫૨૮

૪. આસ્તીકપર્વ-

૨ કડવું ૧૯ મું—રાગ ભૂપાલ

“કુટુમ્બ માહકું કાષ ન જાણિ, કરિ તેથં ષરાદિ;
 જનમેજિનિ યય મજ્જવું, ચેષ હૃદય માહિ ષરાદય. ૧
 ચિન્તા થઈ મન્ય અતિ ધંભી, સમીપ આલ્યો યાગ; /
 “તમ-આદિક દેવ સયજા, લેસિ” તેહુ જાગ. ૨
 તે માટિ તમનિ કેલુ, કરો નાય! ઉપાય;
 સાખ ગદિ યમ અમ તણી, તેહુ કહું ઉપાય.” ૩

૧. આ ૫લી ૭ રૂ. ૩૦ મું પૂરું. ૫૬ ૧૦૩૧.

૨. ૩૧ મું. ૩. કાચું. ૪. દાઝવ ૫. બ્રહ્મા અં.

- બ્રહ્મા વચ્ચતા બોલિઆ, ‘સાંભલુ એકે વિચાર;
 માનુ તુ તમનિ કહું, જીર્ણોનો અતિકાર. ૪
 તમારિ ચે છિ ભગિની, તેહનું જરતકારી નામ;
 અતિ અનોપમ નાગક-યા, અપૂરવ કુલિ દામ. ૫
 તેહિ નામિ નામ ચેહનું, ચે તુ કુલ સંસાર્ય;
 ક-યા તેહનિ આપયો, સન્તાન-અર્થિ નાર્ય.” ૬
 “સ્વામી ! અહમ્મે કયમ બલુથું, તેવ વર એ હોય, ?
 તેહિ નામિ નામ ચેહનું તે મીટિ [ન] પડિ કોય.” ૭
 કમલમૂ પગ ઉચ્ચરિ, “સાંભલિ વામુકિ ! વાત;
 ચે જરતકારી નામ જપતુ, આચિ વરિ તે વિખ્યાત. ૮
 તેહિ એ પરથાવયો, દેયો ક-યાદાન;
 જીમરશુ ત-મ્મે તે ચપ્પી”, પછિ ત્રૂહા શ્રીભગવાન. ૯
 ઇમ કહીનિ મોકલ્યા રે, જૈ પોહતા સ્વસ્થાન્ય;
 ભગિની કેગ વરનિ અર્થિ, ધરવા લાઆ ધ્યાન. ૧૦
 તેણિ સમિ એકે મુ-યદ્દંઅર, તીર્થયાત્રા ભયિ;
 મર્ગાસાગર થકુ આલ્યો, આવિઓ વન માલિ. ૧૧
 તપ કરીનિ તમ બાલ્યું, અતિ ચલુ ક્ષુદ્ધામ;
 જરાઇ કરી કૃશ થયું, ધરતકાર ચેહનું નામ. ૧૨
 ૧૫વર્ષ ત વન મધ્ય આસતા, એકે અન્ધ દીકુ કેપ;
 અધોમુખિ કો ત્હાં રજા છિ, ઝગટ પુરુષસ્વરૂપ. ૧૩
 વીરણિય ડેરિ રથમિલ વચગુ, દયામણુ દોસિ મન્દ;
 મૂલ સવજા ઉનરે ખાધા, એકે જાણુ કન્દ. ૧૪
 ત્હા મુનિવર રપૂછિજો, “તહમ્મે કણુ પુરુષ પુરાણુ ?
 કશિ કારણિ મહાં રજા છુ ? (તહમ્મે) સ્વય કહુનિ વાપ્પ.” ૧૫
 “ભાઇ ! થું અહાઈ કારણુ પૂછિ ? અહમ્મે ઝવિસ્વરૂપ;
 આગિ હતા આશગી હવિ, થયા પૂર્વજરૂપ. ૧૬

૧ [કાંડ ૨૦ મું-ગંગા એક]

- ઇમ કરતા નિગ્નયા આનિ, ધણુ નરિઈ દિન,
 ત્યાગ પૂરિ થ ચપ્પુ, સાલનુ યૌનઠ મુન્ય ૧
 ગર્ભ ધરિઓ નાગિણીઈ, જગદાગ્રી પેદુ નામ ,
 વંશ્ય યુ નિપ્રવર તણુ પેદુ મનોગ્ય કામ ૨
 એ વાગ મુનિનિ જાપની, નિદ્રાવ નરિ ૧૫,
 સન્ધ્યાસભિ જાગિ નહીં, ઓ રિમ મિ મન માદિ ૩
 અતિ કાન થયુ નારિ ઠાઠિયા, ચિન્તા ઈરિ છિ મન્ય
 "કરો દરિ થ મોગિવિ? કિમદિ ન જાગિ મુન્ય ૪
 ગામી નિદ્રામિ જો જગા, ઇ અનિ કુડ યાવ
 કાન સન્ધ્યા વહી જાગિ, ઇ મેપણિ મન મનિ ૫
 કહો દરિ થ [ક] ઇ? એકિ ન રુઝિ વન
 અતિ ક ન થયિ મુનિ મેપણિ ઇ યાગિ ઉત્પત્ત ૬
 રાસ યોનિ નારી નિ, નિદ્રાવગ થયુ દેવ
 ' આજ કા હા ચપ્પુ અનનુ, અઘા ન લા મે ૭
 સન્ધ્યામાન જાગિ ૧૫ કાગિ ' વિમમિ મન સાધ્ય
 "દનાગ પદાગ્ય તે દરિ, હ જગ એ નાય ૮

૧ આ પ્રતિમા કટી ૮ ૩ કદ નથી ૧૬ મૂળ ચાર
 શાખી ૪૦+૨૪-૧૪ નેને અતે દિદિયારે ૧૬ મૂ ૬૬૨ (૫૫) લખ્યુ
 ઉ જતા એ પછીના ૩ શાખી દીનીના આક તો ૧૫ ૧૧ એમ ચાવ
 રાખ્યા છે સમગ્ર છે ૩ દિદિ ને મૂળ પ્રતિમા જ મરેદ રહો દોવ
 એકે ૧૪ મી દી પછી ૨૮૫ ૧૬ ૩ એમ લખી આક ચાર રાખ્યા
 દોવ ૧૪ મી દીરે ૬ ૩ ૬૬ ૫૬૪ મ સ લારનુ નથી તેથી બીજ
 કડવાએના બારમની મૂક કટી કજ કહેવાને રૂન આગમ કદના
 દોનાથી કાંડુ ૨૦ મુ અગ્રમ પાઠવ દીક લાયકે ઉપેતે લેપા ૩૨ મી
 કીટીજ કાંડુ નર ૫૬૬ ઉ ૨ પ્રતિ તો જુદ ન ૫ ૧૧ જેનુ એક
 ૧૬૨ મે છે જાગી ૩૧ ક, અ ને અનુકરે ૬

નિદ્રા ન હતી આવડી, વિશેષ સામર્થ્યથી; "

હતાર પદારથ ભાવિ થે પછિ, બોલાવ્યા તતકાતઃ.

૯

૧. "નિદ્રા ન ઘટિ એવડી, તદ્ભ્યો જાડું અકલ-સ્વરૂપ ! "

ધમ કહી ગારિ સાદ કીધું, પ્રત્યક્ષ પ્રગટ-સ્વરૂપ.

૧૦

સાદ કરતાં જાગિઆ, નવિ, દેખિ દિનંદર કિરણ;

"કાચી નિદ્રામિ હું જગાડ્યો, સુત્રુ હુત્રુ ધરણ્ય."

૧૧

ઉઠાડું એહાન શીસ દીધું, સરિ લાગુ ભાર;

જાડ્યા થઇનિ આકલ્યા મન્ય, ધરતા એહ વિચાર.

૧૨

અખલા જાડી ધરી દેડિય, જૈનિ સાચા પાણ્ય;

"કશિ કાર્ય કર અણુ ?" બોલ્યા એહવી વાણ્ય.

૧૩

"સ્વામી ! સામર્થ્યના સમિ માટિ, મિ જાણ્યું ધરશે દોષ;

કિલિશે 'જગાડ્યો [શે] નહીં, ?' નિ ઉપજશિ વિરોધ.

૧૪

ધમ મિ નવિ જાણિજે, એવડી ચડશિ રીસ,

થે તદ્ભ્યો દીધી આગન્યા, મિ તે ચડાવી શીસ."

૧૫

"કાલ જવા શિ ન દીધું ?" બોલિઆ લગવાન;

મખ્યરાત્રિ પિલિહુ ચારિ જાગતો, ત્યારિ ધરતુ ધ્યાન."

૧૬

વનિતા અતિ ધણું વક્તવલિ, મુખિ વદિ ચીદરિ-નામ;

"અખલા મિ નવિ જોલખ્યું, અપરાધ માદશે સ્વામ્ય !

૧૭

બ્રહ્મામિ વામુકિનિ કલ્હું 'તાદરી, લગ્યની વરશિ મુન્ય;

તેણિ કરીનિ તદ્ભ્યો જાગરશે, તે પાલો સત્ય વચન."

૧૮

કહું તેહની શી પિરિ થાસિ ? હત્રુ અતિ વિશ્વાસ;

વીર વામુકિનિ હતી તમારી, અતિ ધણી ત્હા આશ.

૧૯

કહું એ ક્યમ મિથ્યા થાશિ, ત્રિરજ્યનું વચન ?

તે માટ મૂકી એકલી, આગશે ક્યમ વન્ય ? "

૨૦

મુનિવર વક્તતા વદિ વણી, હદિ આણી યાન;

"મિ તુ માદરિ વન્ય આલપું, આગરવા તપ ધ્યાન."

૨૧

પિતૃ માદરા હતા વન મધ્ય, મ્યક્ષતા એકાન્ત;

આશ્રમ માડી બેઠણાં, બાગી મનની બાન્ત.

૨૨

મારિ મન્થ વિચાર દ્વણ, દશિ એક સન્તાન, ત્યાર પદિ [વન્થ] જૈશિ, આચરવા તપ ધ્યાન.	૨૩
તે અવધિ માદ્ગિ ચર્મ પૂરણ, મિ તુ નિશ્ચિ જાવું; મુનિવર મોટા તપ કરિ, ત્હા જૈનિ ^૧ છના યાવું.	૨૪
આધાન તાદ્ગ ઉદર માદ્ધિ, ગર્ભ ચે કલિવાય; પુત્ર એહ્વો પ્રગટ થાશિ ચેહ્નો, મદ્ધિમા કલ્લો નવિ જાવ.	૨૫
તે નાગ-કુલ મકાવગિ, ત્હા દશિ મોટા યાગ, ત્હા માન પામગિ અતિ ધણું, મોટું તાદ્ક ભાગ્ય.”	૨૬
અનેક વચને પ્રીજ્યા, કીધી અતિ ધણી સેવ, એણી પિતિ ઉચ્ચરી, પઠિ ચાલિઆ મુનિ દેવ	૨૭
ઉદર મધ્ય દિન યથા પૂરણ, હુઆ છિ દસ મામ, આશ્રમિ મુનિપુત્ર પામિઆ, પોહતી મનની આસ	૨૮
દિવસ પ્રત્તિ વૃદ્ધિ પામિ, વમ શુકલપક્ષનો ચન્દ્ર, વિદ્યા અતિ ધણી અનુભવિ, માતા મન્થ આનન્દ	૨૯
ધમ કળા યથો મોટો, પામ્યો વિગ્રાયાગ, સર્પસન્ન-ચર માદ્ધિ, જન્મેજિ તેણી વાર.	૩૦
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાક્ષથી, આલ્યા મુગ્ધ દેવ, આમન આપી અગ્નિઆ, કીધી અતિ ધણી સેવ. ^૩	૩૧

૧ પ્રગટ. ૨ આ પ ૭ ૪૧ અને નીચેનું -

“એહ્વે કલ્લો નવિ ત્હા આચિયા, ચલ્લ જાણી તેહ,
જીનું મરણ હજ સર્પથી, જોર ખાતા ચેહ.
તેહનું દુઃખ જાણી મુનિ કોપ્યા, ‘કસર’ ચલ્લ ચે સાર,
સર્પ-સન્ન જાણી અતિ હજાર, જોડા ત્હા નિર્ધાર.
‘તમારે જેર પિતા તણ, રાત્રી’ એ સર્પ-જેર કેલ્લાય,
તે મોટું સર્પનું દુઃખ યાલો, સર્પચલ્લ કલ્લો રાચા.”

૩. આ પછી -

“કીધી અતિ ધણી સેવ ને, ચલ્લ જોવા સફ્ત કો આચિયા;
હુત દ્રવ્ય સામગ્રી સઘલી, સેવકનન સર્પ દ્યાવિયા.

૧૫૨૦નો આરંભ માંડ્યો, હુત દ્રવ્ય હોમાય;	
દીક્ષા ધરીનિ આવી આસનિ, બિદા છિ ત્હાં રાય.	૩૨
તે સર્પયજનું કારણ જાણી, આણી મન્ય વિચાર;	
વેગિ કરીનિ વિભવર, ત્હાં આવ્યા તેણી વાર.	૩૩
જીવિ તુ ત્હાં યજ્ઞ હુધ છિ, મર્જા કરિ તીરિ;	
જાદવીનું મર્જન કીધું, પાવન ^૨ થયું શરીર.	૩૪
સિદ્ધિ હુધ રમરણથી તે, દર્શન-મર્જન મુન્ય;	
અસ્તુતિ ^૩ હુધ ત્હાં ધણી, થયા અતિ પાવન.	૩૫
વેદી મધ્ય પધારિઆ, ત્હાં વરણ ઋષિનાં થાય;	
હોતા બિદા વેદવાદી, હુત દ્રવ્ય હોમાય.	૩૬
વાજિત્રના ત્હાં નાદ હોયિ, વિવિધ પિરિના વાદ;	
આવાર દાન, અજ કરા, પદ્ધિ નમર માહિ સાદ.	૩૭
ઋષિ તણાં બહુ વૃન્દ દીસિ, [થાય] વેદના નિર્દોષ;	
આસ્તીક આવી રહ્યા ગભા, અધુ મન્ય સન્તોષ.	૩૮
“ભલો ભલો તું રાય જનમેજિ, પરીક્ષિત કરા તજ!	
સાન્વિદ નિ વલી સોમવંશી, પાવન તુઝ દર્શન.	૩૯
સત્ર માડ્યો સર્પ કરો, અહરણ કરવા તાત;	
દેશદેશ વિદેશ વિસ્તરી, મોટી તાદરી ખ્યાત્ય.	૪૦
બ્રહ્મા કરો યજ્ઞ મોટો, વલી વરણ કીધુ મેહ;	
ધન્વ યમ નિ ધનક કરો, સત્ર કહાવિ તેહ.	૪૧
ન દીકું નિ ન સાભસ્યુ, સ્પર્શ મૃત્યુ નિ પાતાલ્ય;	
જૂત નિ ભવિષ્ય માહિ, નહીં હુધ આણિ કાલ્ય.	૪૨
તુઝ વિના કણુ આદરિ? તું રાય! મોટો વીર;	
દેશ ઉધર્મ નિ રાય! તું ઋષિ, પાવન મર્જા નીર. ”	૪૩

૧. ૩૩ મું શરૂ. ૨. પ્રથમ. ૩. “સ્તુત્ય હોયે વિદ્યા તણી ને, અતિ ધેજે પાવન.” ૪. હદગાતા. ૫. સમલે. ૬. અન્તરિક્ષ માહે ન દીકો, તે યજ્ઞ. ૭. કાલ.

ગાયિ નયણે નિરખિઓ, અતિ હરખિઓ મન માહિ,

“એ કુણુ મુનિવર ? કહ્યાથી અવ્યો ? રદાસિ છિ દિગરાય ૪૪

વય લધુ પણુ માનિ મેટો,” રાયિ પૂજન કીરી,

“કાઇ વર માગો મુઝ કનિ,” પછિ એહી આઝા દીધી ૪૫

અર્ધ પાછ પૂજન કરીનિ, પૂછિજીં યાગિ રાય,

“સમય જીપરિ માગસ,” હમ ઉચ્ચારી દિગરાય ૪૬

ઉત્તરું આનાહન કરિ, આવિ નામ અનેક;

ઉત્તારિ જનમેજિ રાયિ પૂછિયુ, કરી વિનય વિવેક ૪૭

“સર્પ સધવા આવિઆ, કા નાવ્યો તણક નાગ ?

વામુકિનૂ કુલ કહ્યા ગયું, થે માગિ મુરનગ-ભાગ ? ” ૪૮

તણક-કારણિ કયિ ઉત્તરું, પછિ કગિ મન્ત્રનુ ધ્યાન,

“કથિ કારણિ તે ન આવ્યો ? ” અપિઆ રાજન ૪૯

ચેણિ અર્થિ ઉપક્રમ, હ કગુ કગુ આજ,

તે તણક આવ્યો નહીં, કગિ પરીક્ષિતનિ ૧૫૯વાન્ય ” ૫૦

૧ પારિ અ ૨ પૂછે છે રાય ત્યાહ ૩ આ પહેલાં —

“આવી પટે તે કુણુ માહે, મન્ત્ર જલ નિરોજ. ૧૭

અનેક નાગનૂ કુલ તે આયુ, કલ્પવૃક્ષ વણારિહ;

વાસિકું નાગનૂ કુલ તે આવ્યુ, પીતવણાં તેહ ૧૮.

કળીલ નાગનૂ કુલ તે કેહવું ? નાના શક્તિ બાલ્ય,

પદ્મનાગનૂ કુલ તે આવ્યુ, સુદૃઢ નાના નવલ્ય ૧૯

મહાપદ્મ નાગ તે મેટો, દીર્ઘ તેહના માગ;

હાલિ નાગનૂ કુલ તે કેહે, મહા નિવધર પાગ ૨૦

રોષ નાગનૂ કુલ તે આવ્યુ, સહ શૂલા સિર સોષ

મહારોષ નામ તણુ કુલ આવ્યુ મહાધારી સર્વ કાલ ૨૧

મેમ ચલણા આઠ કુલનાં અસંખ્ય નાગ તે આવ્યા;

બન પર્વત શેર નલભાષી, મન્ત્રજલે બોલાબા ૨૨

અનન્ત નાગ તે જલતા દીસે, પછિ અન્તરિક્ષ આગી અને,

- આવાહનિ થ્યો આકસો, કહી ન દેખિ મર્મ;
 “એ સર્પસત્ર ચે યજિ મહા-ઋષિ તે સર્વં માહુરં કર્મ.” ૫૧
- ઋષિ મન્ત્ર-પ્રતાપિ કરી, આકલી ચર્ષ ધરણ્ય;
 બીજૂં સ્થાનક કો નથી, હું જાજિં ઇન્દ્ર દેરિ શરણ્ય.” ૫૨
- પાતાલિયી તે ઉતપત્યો, જૈ પોહતુ સ્વર્ગ લોકમ;
 ત્યાં તેણિ રહિવાઈ નહોં, જલુ કરવા લાગ્યો શોક. ૫૩
- ઉપવીતની પિરિ જૈ વક્ત્રુ, રાખે મુરપતિ શરણ્ય;
 આકન્ઠ કરિ નિ દલવસિ, પ્રતક્ષ દેખિ મરણ્ય. ૫૪
- “એટલિ એણી પિરિ ઉચ્ચયો, જનમેજિ ભૂપાલ;
 “કહુનિ તક્ષક ક્યાં ગયો ? નાવ્યો આણિ કાલ્ય.” ૫૫
- ઉત્તરું કહિ, “રાખ સાભસો, એ ઇન્દ્રનિ આધારિ;
 મુરપતિ-કષિંક જૈ વક્ત્રુ, ઉપવીતનિ આકારિ. ૫૬
- જેયો રાજા ! બિહાં આવિ, ઇન્દ્ર-સહી એ નામ;
 તુ તૂં જાણે મન્ત્રવાદી એ, કરિ પૂરણુ ગામ.” ૫૭
- ધગ કહિનિ ઉચ્ચયો, “આણ્યો મુરપતિ સાથ્ય;”
 આહરી ઉત્તરું બિહાં, ઘણી શરૂઈ દાથ્ય. ૫૮
- “ઇન્દ્ર થ્યો અતિ આકસો, આસનિ રત્નુ નવિ જામ;
 તક્ષકનિ મુકિ નહોં પછિ, એઆકુલ બ્યાકુલ થાય. ૫૯
- ભીડનિ તાં નીસર્થો, વિમાન બિશી જામ;
 મન્ત્ર-ગપ્તિ સતિ તરફકિ નિ, આવ્યા કલ્પ એક માહિ. ૬૦
- અન્તરિ ચર્ષ છિ ગર્જના, જાણે મેઘ આવ્યો બ્યોમ;
 આકરમણિ અતિ આરકથો, પછિ ચડ્યો ઉકાટુ રેભિ. ૬૧

૧ આ પહેલાં:—

“સત કહે સૌનક પ્રત્યે, શરણ્ય રાખિયો મુરસાય,
 ત્યાર પહે શું થયું તે, કહો મુઝ મહિમાય. ૩૧”

૨. આ પહેલાં:—“મન્ત્ર (જાતિ) આકર્ષણ કરે, ઇન્દ્રાસન મુજે રાખ;
 સ્વર્ગ લોક સહ જાવજાવ્યો, બ્યાકુલ વિરમય થાય. ૩૬”

૩. મુરપતિ કેરો તાય.

- રાય અતિ ગ્ધિઆતિ થ્યા, મુખી તક્ષક-નાદ,
મુનિવર ત્હા ઉત્તરું જીજ્ઞો, કંવા વિચા-વાદ ૬૨
- “ હન્દ્ર સાથિ અગ્નિ માદિ, નાખૂ તમ રિષુ એદ,”
તક્ષક ત્હા અવગુ યયુ જગ્ધ, જયસિ મુગ્ધનિ-દેદ ૬૩
- તેણિ સમિ આત્મીક જાયા, આણી અન્તરિ રાન,
“ તિ મુગ્ધનિ વચન કલૂ તે, આપ્ય રય' વદાન ” ૬૪
- “ કદુ સ્વામી' તદ્ધ્યો થ માગુ છુ? કદુનિ મુગ્ધનિ આજ,
ધન અમ્મ કિ ગજ માગો, રકદુ તે આપૂ મહારાજ' ” ૬૫
- “ રાય' માગૂં તુઝ કનિ ચે, યગ પૂણુ થાય.
મર્ષ મહુ ધ્યાનમ્મ ગદિ, પૂણાદુનિ હોમાય.” ૬૬
- ગય અનિ જાખા થયા “ તિ એ થ માગ્ય? દિગ' ”
સ્વાતુ કાણિ માડિઓ, અન્નિ આત્મા મુઝ ૬૭
- નાગ બિ મોટા ગજા ચે, વાસુદિ તક્ષક નામ,
અપગધ પાખિ અન્થ બાધ્યા, એકિ ન સર્પ કામ. ૬૮
- તદ્ધ્યો ચે માગુ તે આપૂ, પણિ એ ન આપ્યુ વતય,”
આત્મીક કદિ, “ હુ એદ જ માગૂ, આપો તુ આપો ગય' ” ૬૯
- “ હન્તી સત્તા કદિ તુ આપૂ, કેકદિ તુ આપૂ ગાન્ય,
અમ્મ રથ ભણાગ આપૂ, જો માગિ દિગગજ' ” ૭૦
- ગાધનિ ક્રપિ સત્તા, બોઝિઆ જ મુખિ વાણ્ય,
“ આત્મીક કદિ તે આપિયિ, પુણ્યવન્ત' જોડી પાણ્ય.” ૭૧
- “ પિના ધ્યો ચેદ ધાનક, શત્રુ મહરો એદ,
આણિ કાલિ માગિય, [મુનિ જિપતુ સન્દેહ.] ૭૨

૧ કે માગે માહર રાન્ય. ૨ સત્કરણિ અ.

- ૩ “ આપૂં સર્વ તોખાર,
કેથી સદિત ભણાગ આપૂં, પણ્ય નાગ નાપૂ આ વાય' ૪૮ ”

- ૧ એણિ [ને] માગિજી, દક્ષિણા કરિ હામ્ય;
 ઋષિ દેવ સુરનર સાંભલિ, આપ્યું કહી મુખિ નામ." ૭૩
 જિજ્ઞાસુ તે ત્યાં હુધ, હુધ હુન્હુલિ-નાદ;
 યજ્ઞ પૂરણુ યજ્ઞ નરપતિ, પદ્યો સઘલિ સાદ. ૭૪
 સર્પસત્ર એહનો થયો પૂરણુ, આપ્યું મુનિ-વર-દાન;
 ઋષિ દેવ સુરનર હર્ષિઆ, અતિ પામિઆ બહુ માન. ૭૫
 આશીર્વાદ જ ત્યાં હુધ, [અવભૂથ કીધું સ્નાન]
 યજ્ઞ ચે દે આલિઆ તે, જોડાઆ દેહ માન. ૭૬
 આસ્તીક કહિ જિ વીનતી, "તદ્મ્યો સાંભલુ રાજન!
 એક મન્ત્ર સમુખ ઉચ્ચારું, અદિ તણે સ્તવ વચન. ૭૭
 'આલિ સર્પ! તું આંહિ થકુ, જે ભદ્ર વાઙ્મિ આજ;
 હરિ જ તું ગરલ-ધારી! સરિ રાઘલું કાજ." ૭૮
 જનમેજિના યજ્ઞ-અન્તિ, મુનિવર જોડ્યા વાપ્ય;
 આસ્તીક મુખિથી ઉચ્ચારી, "તેહ વચન સાચું જાણ્ય. ૭૯
 ન જાણિ ચે નવિ અલિ અલિ-શીસ રાત ખણે થાય;
 શિંશ વૃક્ષના ફૂલની પિરિ, ત્યાં મુણિ જનમેજિ રાય!" ૮૦
 એ મન્ત્ર મુણિની રાયછ, થયા અતિ ગણિઆત્ય;
 યજ્ઞ મોટો હવો મુનિ! ત્રેલોક્ય આલી ઉવાત. ૮૧
 યજ્ઞન રાયતું સાંભલી, કિહિ સૌ મુનિ વચન;
 પૂજિ કહિ નિ સાંભલિ, જન ત્રણે યાગિ પાવન. ૮૨

૧. આ પદેલાં:—“ઉપકર્મ” ચે મે કર્યો તે, હામ્ય નાજીયા સર્પ;
 નિમ્ન વેગે આલિયો, પાગિજી નેહ મર્મ. ૫૨” ૭-૬.
 ૨. આ ૫. • ૪૮. ૩. ખ્યાત્ય. ૪. “એકે યજ્ઞ રાધનો સાંભલે,
 ચે સ્તવે મુખ્ય વચન.” ૯. ૬.

સપ્ત ત્થાંથી સચ્ચરિ, ત્થાં વન એ કહિવાય;
ચતુ કો નવિ પરિભવિ, સુણુતાં પાવન યાય.

૮૩
૬૫૧

૧. પાતક ભય. ૩૬.—૩ ભાગ આ પછી:—

સત શીતકને કહે, નેમિષારણ છે યાહે;
વૈશમ્પાયન કહે રાભને, ગર્જાના તટ માંકે. ૧૧
સર્પયજ્ઞનો સન્દેહ ભાગે, સાંભળી કથા વિસ્તાર;
પછે જનમેજયે આદ્યો, અશ્વમેધજ સાર. ૧૭
માનસ-પાતક જઘાડત્યા, રાયને નિરધાર;
જઘાડત્યા ઊતારેા મુને, કહી પવં અદાર. ૧૭
પરીક્ષિત પેણ્ણો સોમવંશી, વ્યંસ કહે છે રાય;
તે પૂવંજ કેરી જ્વાલ્ય મુઝને, કહેા વિરતારિ મદિભાય. ૧૮
પાણ્ણવનો સેઝીપ કરી, શીકૃષ્ણ અર્જુનનો બેટી,
કૃતપત્ય કહેાનિ ધરયહી, તે સાંભલવા મુઝ કોડ. ૧૯

બિચરો—તે સાંભલવા મુઝ કોડ કાપિલ ! પચ્ચ આ અપચરા મોટા કહેા;
રાભનું મન સાંભલવાને, આશ્વપર્વ વિસ્તારી કહે. ૭૦
૧૧૬૫

(ફૂ અહીં ૧૭ નેા આંક બે વાર. એટલે ૫૬ ૧૧૬૧. આમાંથી
અસલની ૧૫૧ કટી જતાં ૫૪૫ વધારે.) ફૂ માં ૫૬ ૫૬૭

હવે અહીં ૮ પ્રતિ પૂણં યાય ઉ. તેની પ્રતિષ્ઠા નીચે મુજબ:—

“ઉતિ.....સમ્પૂર્ણ: ॥ અહીંથી આશ્વપર્વ વંશાએલી રેનેવાયે: ॥
॥ શી ॥ સં. ૧૭૧૨ થા ૧૬૨૭ બાદપદ નહિ ૧૨ દ્વાદશિ ચંદ્રે
હિરિત: ॥”

૫. આદિવંશાવતરણપર્વ:—

૧ કહ્યું ૨૧ મું—ગા મીંધૂડુ

મૂન વચન ગુણિ ઉચ્ચગિ, વ્યામ તણી ત્તા મૃતિ કગિ;
અનુભવિ વચન આનિ આદગિ કે. ૧

હાલ—આનિ અદગિ ગુરુ વચન સમ્ભારી, કહિ કથા તેણી વાગ,
પ્રથમ હિતપતિ કહ તેહનિ, યેનિ કીધો મકન વિભાગ. ૨

મૃત કહિ, તદ્મયો સ્થાપયુ, તમનિ કહું તે સાગ,
૨મધુ ભાગત નિ કમ્પરી, [નવિ] કહિય તેહનુ પાગ ૩

સાગ હુ તે સોધી લીજિ, કીજિ નાં વિચાર,
૩વેદપારનિ અદિ કે, દ કદ મકન વિભાગ ૪

૪એક એરી દેશનો મોટો નનપતિ, વમુગવ ચેહનુ નામ,
મળય પાણિ આચ્ચગિ તપ, ધગિ દગિનુ ધ્યાન. ૫

હન્દ અતિ આનન્દ પામ્યા, આપિય વન્દાન,
અન્તગિજ્ઞ જાણિ રિમનિ મિગિ, ઉપનિચર ધર્મ નામ. ૬

૫ઉપનિચર વમુ નીમયાં, મૃગયા ગાના જાણ,
સીધમિર્ ધરિ ગિગિકા ધર્મ, પઠિ વિમાનિ મન માહિ. ૭

૬પઠિ એક પાત્રો હતો ખોપટ, શ્યેન તેહની જાતિ,
એક પત્ર પ્રેમદાયિ લખી આમ્મ, મન્ય નિમાણી ઠિ વાન. ૮

૧ પરિસિદ્ધમા આપેલ ૦ ૧ ના ૭ પ્રતિ અનુસારના ૪ કહ્યું
તે પછી ૭૪૬ નું ૦૬૪ એમ ૫ કહવા પછી ૬ આ પ્રતિમા આ કહવાનું
અનુસંધાન છે આ પ્રતિ ૬ ને અનુસરતી અર્ચાગીઠ છે એટલે દરેકનાં એ
પાઠા તરો તે ૬-આ ના સમકલા અડીની તા કહી બદલ ૭૫૦

૨ મપમા મહામારન ને સ્તૂરી ૭ કી ૩૦ મીનો ઉત્ત ૧૫. ૪
કી. ૫ ૬ જાલ ૭૫૧ ૫ “વહી તબ જીસર્ધો મે, રમતો રમતો જાય”
૬ ૨૪ ૫૮૫ એક પાટો હતો

- ૧૨ "એન એહુ યીજ્યોતો, જાણુતુ હુ મર્મ,
 ૨ પત્ર લેઇ પહી મોકલ્યો, ત્હા જાતા કાઇ નહિ મર્મ. ૯
 એહ વિદ્યા તેહિ આશ્વિ, ય્હા મોકલિ ત્હા જામ
 લખી પત્ર આપ્યુ રાણીયિ, તે ધર્મુ ચચ જ માહિ ૧૦
 "ગર્વ માડુ મહી કરે, પક્ષિવ' તૂ ધીગ,
 ગય પામિ જૈ રી વ, વહિયુ આવે વીગ!" ૧૧
 ઔપ્રથામ કરીનિ નીસયો, ડિતાવતુ ત્હા જામ
 ઉપગિચગ વમુ ય્હા હતા, ત્હા આચ્યુ કાણુ એક માહિ ૧૨
 ૪ પત્ર લેઇ રિ આપિયુ, પછિ વાચ્યુ ઠિ ગજન,
 વિચાગિ તુ વિપરીત દેખિ વિમાસિ ઠિ મન્ય ૧૩
 "અન્યો છુ અતિ દુઠિ હ, પચગિ નાગિ ઠિ સીવમ્ય" ૧૪
 આનર્ષુ કરી વીર્ધન, ૧ અનિ પ્રધુ એહ્વો મર્મ
 પક્ષવ ડેશ પુટ કરી, માહિ મધ્યુ તેહ
 પક્ષી પ્રગિ હાચિ આપ્યુ, તૂ દઇ જાનિ એહ ૧૫
 રાણીનિ જૈ આપયે, ચારિ અતિ ગનિઆત્ય ૧૬
 પક્ષી નેહનિ નીમર્ણુ સુણી, મુખનનનતી વાત ૧૬
 ૭ નાવતુ ત્હા આશ્વિ, યમુના રે તીગ
 પક્ષી વગિ તેહિ જાણિયે, હતા મુખગ ચરીગ ૧૭
 પક્ષીએ માડ્યુ બોજવા, ત્હાગિ બોલ્યો તેહ
 પત્રવપુ પ, ચો આચ્ય માહિથી તિચિન ચયુ છિ દેહ. ૧૮
 જનપ્રસાદ માહિ જૈ પડચો, તરજી ચાલ્યો જામ
 માજીયિ જાણ્યુ લગ દીમિ, લેઇ મલ્યુ મુખ માહિ ૧૯
 ઉદગ મધ્યિ જૈ જિરો, ગર્મચાનક માહિ

૧ "તે પાખી એહવ જાણુતો, યીજ્યોતો મર્મ." ૨ પત્ર આપી મોકલ્યો ૩ આ. ૫ ૭૫૨ ૪ આ. ૫ ૭૫૩ ૫ પણુ કહ્યુ એક વિચાર ૬ ઘેર જાતુચી નાથ ૭ ૨૧ ૧૭-૧૮ ને બદલે ૭૫૪

અમોઘ સીર્ષં યે ગયન્ તે, ક્ષમ પત્નિ પેટ માદિ ?	૨૦
દિવસ દિવસિ વૃદ્ધિ પામિ, યથા છિ દમ મામ,	
એક વાગ માઘી જન મધ્યિ, કઠિ મહી નાખ્યો પાગ.	૨૧
દીમગ કરિ મહી મત્તિયકા, અતિ મ્મૂઘ દીસિ દેહ,	
“એના ઉદર મધ્યિ કાષ્ઠ દીસિ,” કર કરી કાઠમ્ તેહ.	૨૨
મ્મૂઘ કરીનિ લેધજી, વિચારી મન માદિ,	
(મુગ્ધ માનુષ દેહ) એક પુરુષ નિ એક કન્યા, કરિ મજા મિહ તેહ.	૨૩
“વિપરીત દીમિ શ કક ?” મેધ આખ્યો રાગદારિ,	
માઘી ઉદરિથી જાપના, મુખી કઠિ મન્ન્ય વિચાર	૨૪
કન્યા આપી દીમગનિ, “જા પુત્રી કરીનિ પાલ્ય,	
વગ આપસિ અપુચ્ચિન્તખ્યો, પન્થાવે તેણિ કાલ્ય”	૨૫
પુત્ર હતુ તે રાધિ ગખ્યો, મેનના કારણિ જાળ્ય,	
કાગળુ મે પ્રીતિ નહોં મહી, આખ્યો પુત્રી પાલ્ય	૨૬
દિવસ દિવસિ વૃદ્ધિ પામિ, વગસ યથા અચ્ચાર,	
દિન દિન પ્રતિ દીમિ દીપતી, મહામનોહર નાગિ	૨૭
યમુના મધ્યિ નાવ ચનાવિ, જિતાગિ જાકુ જન,	
વસિખનિ કુનિ પગગર, અલ્પવિદ્યા એક જ દિન	૨૮

૬૭૬

૨ કલ્પું ૨૨ મું—ગગ એજ

મધ્યિ પરાશર આદર કરિ, નારિ ગિસવા સચ્ચગિ,	
વિચારિ અગર નર દીસિ નહોં રે	૧
હાલ-વિચારિ મે નર ન દીમિ, નારિ ચનાવિ નાવ	
અતિ રૂપ દીસિ અર્જુના, ત્યાગિ થયો મુનિવર-ભાવ	૨

૧ અહીં થી કલવાના અન્ત સુધીને બદલે કપય ની ૨૦ કડી, ૬ કૂં
 પૂરે પદ ૧૭૨ (અસ ૧૭૧) આ પછી કપય ની બાકીની
 ૨ ૭ મૂ ત્રાવ હાલથી

- આગિત્ય પાદાનિ નાવ મધ્વિ, કેષ ન દેખિ જત,
અનોપમ આતિ અર્ધ દેખી, વિદ્વન્ યથુ છિ મુન્ય ૩
- દશી દશીનિ હિચ્ચતિ “તદ્મયો, આલુનિ નાગિ”
હિચ્ચા છિ ઝગુ દાનની, તદ્મયો કરો તે પ્રનિકા ૪
- ૧૧સિદ્ધ અપિતુ પીત્ર કદાચૂ, પગગત માદક નામ,
હિચ્ચા પૂરે અમ તણી, મોદ્યિ મનોગ્ધ-કામ ૫
- ૨“મહાનુભાવ મોટા તદ્મયો મુનિ-૧” અધમ અદ્ભારી જાત્ય,
એ તો તદ્મનિ નવિ ઘટિ, મોટી તદ્માગી ખ્યાત્ય ૬
- વધી એક કારણુ અમ તાણૂં, દુષ્ટ ઉક-ચાનનનો ભર્જ,
પશ્ચિ ચ કીર્તિ ૧ અદ્મયો અધમ કુનિ, મોગે અપિ-પગસ્થા” ૭
- ૨માનુભાવ વાળી વદિ વનના, “કન્યાનન નદિ જાય,
પુત્ર મોગે પામસો, ચેદ્વત અનુવ મહિમાય ૮
- મત્સ્યગન્ધા ચે નામ ણિ તાદક, પામેલ દેહ મુગન્ધ,
ચોજન લગિ ચે વિચ્ચતિ, પામેજ આતિ મુખ-મન્ધ ૯
- વધી વનિના હિચ્ચતિ, “દિવાનૈયુન નાય”
એ નિપિદ્ધ ણિ દમ સ્થમચ્ચુ છિ, વેદ પુગણે વાત.” ૧૦
- ૫અઝ્ઝતિ પૂરી ચયા જાયા, લેલ કાપિન્દ્રીવ નીગ (૧૫૫),
ધુષ્ટિ આણી અન્તગિદ્ધથી, કીધુ લ્હા અન્ધકા ૧૧
- ૧નાવ લેષ જન્મમ્ય મેદ્વુ, તે પ્રવાહિ તાવચુ જાય,
છીલી જલનિ જગર કીધુ, માદિ ફેગ ખાય ૧૨
- તે દિવસ નર્વાદા કગી, જન્મજગર નિ નીહાગ,
અવાપિ તે દ્વજ જાગિ પૃથ્વીયે, કીધુ મુનિ-પ્રતિકાર ૧૩
- અન્નરિ અનિ કે ન દેખિ, હુઓ મુનિચ્ચેયોગ,
પુત્ર દેહ-મુગન્ધ પાની, પ્રમદ્ નાના ભોગ ૧૪

૧ તતકાલ પુત્ર પ્રગટ થયો તેવું, કૃષ્ણ દ્વિપાવન નામ;	
કાલિન્દીનદિ દીપ કાવુ, શુભ ભોગિ પાવન કામ	૧૫
૨ આપી વગ મુનિદેવ આત્મા, પુત્ર પ્રતિ ગાય;	
માયા થઈ અતિ માતાનિ, જીવી પાણિ આદ્ય.	૧૬
“ મૂકી મુકનિ એકલી, તું કહ્યા ભયિ છિ તન ? ”	
કુંભર પરદ્રાણા કરી પછિ, બોલ્યા વિનય વચન.	૧૭
૩ “ અદ્ભુતિ છોનિ આગન્યા, એ નદિ અદ્ભારો ધર્મ,	
વન પર્વત કિ ગદા મધ્ય, આચરવા પદ કર્મ. ”	૧૮
૪ અતિ દુઃખ આણિ એકવી, મત્સ્યતી મેદુર નામ,	
“ પિતા તદ્ભારો વ્યા દુષ્ટ, જે ગદિયો તેણિ દામ્ય. ”	૧૯
૫ પુત્ર કહિ છિ વીનતી, “ માન ’ તૂ અવિધાપ્ત,	
ત્યારિ માદક અમરણ કાપે, ત્યારિ પકિ ઢોલ્લી વાગ.	૨૦
તેણિ સમિ અદ્ભ્યો આવશ્ય, કાવા તમારે કાળ,	
કૃત-સર્કુદ્ધ-આશી કવ થાયા, ” એમ બોલિ દિવરાજ.	૨૧
માતા અતિ આનન્દ પામ્યા, દીધો આશીર્વાદ,	
પ્રગટ થ્યા કાપિ ઇન્દ્ર-સદન-મધ્ય, કુઓ કુ-કુબિનાદ	૨૨
૬ મુનિદેવ શૌનક ’ સાલસો, ઉત્પન્ન એણે પિતિ બ્રાહ્મ,	
ચેણિ જણાવ્યા શારણ સકલ, અમ તણી મોદતી આશ.	૨૩
	૭૦૨

૧ આ. પ. ૭૬૧. ૨. “ પાચર જેણી દિશ આત્મા તે દિશ પોતે
 નય ” આ. પ. ૭૬૨. ૩. તે મારે અમને ભવર છોને, આ. પ. ૭૬૩.
 ૪ આ. પ. ૭૬૪ ૫ આ. પ. ૭૬૫ ૬ આ. ૧ ૬૩૧ જાદલ ૭૬૬. ૭ મું
 પૂર ૫૬ ૨૩૨ (જરો ૨૩૧)

६. सम्भवपर्व—

१ कल्पं २३ भू—राज ओज

- सूत वयन भुनि उच्यते, भुनि शैलक अवशे धरि;
विस्तारि अति अनन्त अन्य धृतिदास तस्यै २.
- हाल-अर्थ अनन्त धनिदासनो, ये मुखि पातक जय.
पृथि कहि नि सावधि जन, तप्य पावन थाय. २
- अत्रि ऋषि आगि हवो, ये अहा डरो तन;
सोम सुत अत्रि तासु येथी, सोमवंश-राज्य. ३
- सोमवंशी अक गण हवो, दुष्कन्त तेहूँ नाम;
अतिप्रसन्न कहि अजग तस्यो, पुरि मनोअ-काम. ४
- आधि व्याधि न प्रभवि, भाआ वरसि भेद;
शास्त्र-भागि अह यापि, दुष्म न पाभि देह ५
- भाआप पिहिया तन न भगि, आपि अज अवगि,
निज धर्म गहू डो आहगि, ये वलुँ उत्तम आग. ६
- कपट दुड नि दूतविद्या, रनानाविधना कर्म,
अविद्याथी आगि, पासि सहू डो धर्म. ७
- अक वार गण नीअहो, उभृगथा रमना जय;
गङ्गानि उपकण्ठि आआ, विपट अज्जय न आय ८
- अनेक गिगि वन अण्ड-मध्य, सैन्य आ'य' जय,
भृग व्यास हंस नि कौज्य पक्षी, नासि ते डेडिच थाय ९
- पिगिशृङ्ग पाण्यवि तरवर्षा, डो गया नदीनि तीर;
वान[प्र]म्य वन आहि रहि, लहा जैनि रखा वीर. १०

१ प्रथमनी उा जखे ८८३ २ मद्य बोरी कर्म. ३ सेना लेधने
जय ४ आ ५ -६८ ५ अ ५ ७१६ ६. "वस्तु करता वन विरो ते,
सह ॥ आ'य' वीर."

- ધૃમ કરતા આશ્રમ્ય આવ્યા, ઋષિ કરિ ત્યા ધ્યાન,
 તૃતીય ચરિ ઋગ્ચલુ અથર્વણુ, કરિ સામનં ગાન ૧૧
 યજ્ઞ યાજ્ઞન નિ અધ્યાપન, દીસિ છિ પદ્ કર્મ,
 ઉપનિષદ ગીતા તણા બહુ, કગ્તા દીદા શર્મ. ૧૨
 વેદાન્તનાદી વદિ વાણી, નૈવાયિક વધી ચેદ,
 મીમાસક નિ તત્ત્વચદી, પૂછિ મન્ય મન્દેદ. ૧૩
 હાનિ હાનિ દીસિ ડગળ્યા, અમ્મગ અનોપમ સાર,
 હુત દ્રવ્ય નિ અગ્નિશાલા, તેહ તણુ નાવિ પાર. ૧૪
 ગય અતિ ગલિઆતિ યયા રે, દેખી મુનિ-આશ્રમ,
 મૈત્ર્ય-મધ્યિ સાદ પડવિ, કીધો એહ્વો મર્મ. ૧૫
 “ગમે કગિ કો શ્વદિ”સા, સૈન્ય માહૂસ માદિ,
 આ તીર્થભોમ્ય પવિત્ર છિ, માનુભાવ ઠિ કો આદિ” ૧૬
 દૂરિ ગહીનિ પૂછિ એ, “કુણુ ઋષિનો હામ?”
 “મહારાજ! નિ નથી જણુતા, રકવ વેદનૂ નામ.” ૧૭
 મૈત્ર્યનિ આપી આગળ્યા, “સહ રહુ એણિ હામ્ય.”
 પરધાન પ્રતિ ડાયયા “આવો, દીગિ મુનિનિ પગણામ” ૧૮
 પ્રધાન સાથિ તેડિઆ, ખોતિ યયા અસનાર,
 જોના જોના નીમર્શ ઋષિ-કુલ અનેક પગિવાર. ૧૯
 ધૃમ કગ્તા આવિઆ મુનિ, ગીટિ આશ્રમ જોય,
 વાડ દીધી અતિ લલી, અતિ આશ્ચર્ય દોય ૨૦
 અનોપમ અતિ નિગખિઆ, ટેનુકા ચેહ રસાવ,
 ૪કામનાણિ કગિ મોગ મુન્દર, વસન્ત કેગિ કાવ્ય. ૨૧
 ચમ્પા દેસર ડેનડી, કદમ્બ નિ કણુતીગ,
 શાદક શાવ તમાવ તાવિ તે, દીસિ ગહિર ગમ્ભીર. ૨૨

દમણ મરુઓ ઘા-હવદગ, ઘડિમ નિ દેવદાર,	
પીયમન્દ પીપિરિ પારગતક, પલુસનો નદિ પાર	૨૩
તાપીસ વૃક્ષ નિ ટોંગર, નિનક તરુઓ ભાતિ,	
અગધિઆ નિ આસોપણન, એવડ અગ્ની ભાતિ.	૨૪
પનાસ પીલુ નિ પીપવા, વટવૃક્ષ અવલી ડાનિ,	
હડા કાકિન્ધ કમંદા, કપિવૃક્ષ કાકિલિ જાન્ય	૨૫
ઉદમ્બર નિ ઊકણ્ટા, અન્ધ નાક મન્દાર,	
રાજવૃક્ષ નિ રમ્ભાચન્દન, રામણનો નદિ પાર	૨૬
નીપવૃક્ષ નિ નાલિન્દરી, નિર્મલ નિગ્રોધ,	
બેર બદિર નિ બીજરી, બીની અમ્બુપયોધ	૨૭
વિકાગ કુન-વની વર્ધરિ, વગ્ગોલીના વન	
આમરી રામા આમલી નિ, અનેક ડાપગિ ઉત્પન્ન	૨૮
ભોજ તણા તરુઓર બુ જૂનિ, શીતામાના વૃક્ષ,	
ઉર્લુઆ આકન્ધ અગ્ની, ઝેઅમીઆ નિ અમ	૨૯
પર્પટ પર્ણગ્યા પૂગીક, પાન્તપીપન પિઆન,	
ચિત્રક નોલ નપન ચન્દન ચતરુ, મુખ્ય નિ મુખ્યન	૩૦
પન્થમોઝ નિ ઇગમણી, કુટંગ નિ કન્થાગિ,	
શવન શાનિ રામણી, સાથેનો નદિ પાર	૩૧
વાળી વનમધ્ય વેત્ય દીમિ, વાનુ વીગ્ગ્ય ભાનિ,	
માધવિ નિ માનતી, માદિ મુખ્યાવની ભાતિ	૩૨
કામરૂપ કૃત્તાર કંગ, કજેર કલ્પીચક્ર	
વનમધ્ય મેટા મત્ત મધુક, કગિ નૃત્ય ગમ્ભ	૩૩

૧ વા. ૧૨૨ (૧) કૃત્તાર (૨) આમલી અસમન્દ અ ૩ ના
શિઆર અમા અન્ધ (૨) ૪ તરુઓર મુખ્ય અન્ધ

II અગ્ની, ને બામ પર્ણ, ડા. ૧ ન રોહી સાર

આદ્યવને અન્ધ અન્ધ, કમ્બુવન નદિ પાર ૪૭ "

૬ કા.માણી, કન્દ ૨ કલિર (૨) રજા અ

- શુક સારસ ને મોર ઘાટુર, કેરે કોકિલા કલનાદ;
તે મધ્ય મુનિવર તણો મણપ, બાણે ધવલ પ્રાસાદ. ૩૪
- આશ્રમ દેખી અતિ બલુ, મન હર્ષ ધરિ રાજન;
માતુલાવ-દર્શન કિમ હુઇ, પછિ વિમાસિ છિ મન્ય. ૩૫
- “શું જાણિયે મુનિ દષ્ટિ ન પડિ, દેખી સાર્થ સાધ;”
રાય આત્મા એકલા, અશ્વ, આપી પ્રધાનનિ હાથ. ૩૬
- આશ્રમ્ય જી બલા રહ્યા, ત્યાં ઋષિ ન દેખિ ભૂપ;
એકે કન્યા મહ-મધ્ય એકલી, તેહનું મહા મનોહર-રૂપ. ૩૭
- રાય નયણે નિરખિઆ, ત્યારિ દર્શી બોલી વાણ્ય;
૩“ અતિથ્ય કાલિ આવિઆ, કુણુ દેશ નગર ઉધાણુ?” ૩૮
- “ કુરદેશ-મધ્ય અહમ્મે રહું, હસ્તિના-પુરિ માહરો વાસ;
ગર્જાતટ શુભ ભોમ્ય પાવન, વિખ્યુભક્તિ-વિશ્વાસ. ૩૯
- સોમવંશિ અક્તરો, દુષ્કન્ત માહરું નામ;
ઋષિ કણ્વ કહે દર્શન કરવા, આપ્યા આણિ હામ. ૪૦
- આળ્યો છું હું એકલો, સર્વ સૈન્ય મેહલી ખારિ;”
એહવા વચનજ સાંભલીનિ, વધતી બોલિ નાર્ય. ૪૧
- “ એક મુહર્ત ધરું આંદિથી ગયા છિ, કરતા હતા ધ્યાન;
સાથિ શિષ્ય નિ રૂઝ સમિધ્ય લેવા, કરવાનિ નિવરનાન.” ૪૨
- રાય વાણી વદિ વલતા “ તું તે કહિની કુમારિ?
કહ્યાથી આવી કિમ રહિ છિ? કહિનિ મુઝનિ સાર.” ૪૩
- વનિતા વદિ “ સુણિ રાય! ઋષિ કણ્વ માહરો તાત;
તું સોમવંશી પુરુષ મોહ, જીવન ત્રણ વિખ્યાત. ૪૪
- વરયોગ્ય યર્ધ હું વાટ જોતા, પામી નિજ ભરતાર;
પાણિગ્રહણ માહરાનિ અર્થિ, ઋષિ કરિ મન્ય વિચાર.” ૪૫

૧. કલનાદ સ્વર (૧) કરી કરિ કુંજન (૨) અ. ૨. આ ૫. ૭૭૧.
૩ એકલા અર્થ. ૪ કરવાને નિવરધ્યાન. ૫. વહી કહે સુણિ રાયજી!
-આ ૫. ૭૭૨. ૬. વન્ય રહેતા.

રામ વક્તા ઉચ્ચર્ષી, “ કાંધ દોસિ છિ વિપરીત;	
આશ્વળીમિ આવી વરિ એ, નહોં ઋષિકુલની રીત.	૪૬
“માનુભાવ મુનિનિ સાંભળ્યા છિ, મોટી ચેહની ખ્યાલ્ય;	
૨ઉદ્ધરેતા કણ્વ કહાવિ, ચે વેદ પુરાણે વાત.	૪૭
તેહનિ પુત્રી કહ્યાં થકી? હં ન માનું એહ;	
વાત એહી સાંભલી, મન્ય જાપનો સન્દેહ.	૪૮
“કુમારિકા કણ્વ તણી તે, ક્યમ વરૂં હં આજ?	
૩પિણ્ડ પાતક જાપજિ, અમ કુલિ લાગિ લાજ.”	૪૯
	૭૫૧

—:૦:—

કણ્વે ૨૪ મૂં-રાગ આસાકિરી

૪રાકુન્તમા ધ્રમ ઉચ્ચરિ, રાગ તાં અવલે ધગિ;	
ઉત્પન્ન યમ આગિ ધર્મ રે.	૧
હાલ-આગિ યમ એ જાપની, કહિવા માહી વાત;	
કુચ્છન્ત રાગ સાભલિ, ત્રૈલોક્ય ચેહની ખ્યાલ્ય.	૨
૫ “એક વાર માંડ્યું ડાકવા, ધન્વનું આસન;	
વિશ્વામિત્ર ઋષિ તપ કરિ છિ, ગાધિ કેરો તન.	૩
ધન્વ અતિ ભયભીન થયા, ‘હવિ કહું કુણુ જાપાય?	
વિશ્વામિત્ર ઉઘમ કરિ તપ-હાનિ કેહી પિરિ યાય?’	૪
૭મેનકા પ્રતિ ઉચ્ચર્ષી, સાંભલિ માદરી વાત;	
ગાધમનુન અતિ તપ કરિ, ત્હાં જાવો વનિ વિખ્યાનિ.	૫
તે ખ્યાનથી ને ધીરય હણિ, તુ કામ મોટું થાય;	
નહિ તુ ગહિનાયું નથી, આપણિ અમરપુર માંહિ.”	૬

૧. આ પ. ૭૩૩. ૨. શુદ્ધચક્રમ નહિ થર થકી. ૩. આ પાળી ૭૩૪. ૮ મૂં પૂર્વે પદ ૨૮૭ (ખસાં ૨૮૬) ૪. પ્રથમની કહી બાદ ૭૩૫. ૫. તે વારે લાન્ડ-આ પ. ૭૩૬. ૬. તપને તેજ, ધાર દીરો ૧૧૧. ૭. પાળી મેનકાને તેહીને હણું.

- માનુભાવ કહિ છિ મેનકા, 'મુનિ આપો મહાય વસન્ત,
 ઉપાય પાળિ અતિ થણા, રકિયમ ઝોતલિ મારૂં મન ?' ૭
- મધુનિ આપી આગા, 'કુસુમાકર' તૂ જાય,
 વિશ્વામિત્ર ચ્હા તપ કરિ, જૈ ઉત્તરુ વન માહિ ૮
- અંકલિ વનમધ્ય યમોહર બહુ, પુષ્પ પરિમય લાતિ,
 પકિંશુક દોસિ દોપતા, વહી, કુસુમ ફેરી જાતિ ૯
- કાકિયા કસરન કરિ, મધુરા બોલિ હંસ,
 મિહિમત મધુકર રણા પાખલિ, કરિ ખપિ-પરમંસ ૧૦
- મધયાઅવનો મન્દ મારત, ચન્દન ગિશિ-મુગન્ધ,
 ઝોહ્લી આવિ મેનકા પછિ, કગતી ગજ-મનન્ધ ૧૧
- ૧૬કિ કંકુલુ ખજુકિ અજુકણિ, લટકિ કંકુલી-અજુકા,
 પાપે નેપુર અજુકણિ, વીઝિઆ વાજિ સાગ ૧૨
- જીવીણા વાજિ વિમય રવરિ, મુખિ બોલિ મધુર માન,
 મુદર્જ કરતય તાપ-પદ ગતિ, નાજિ ગર્જા તાન ૧૩
- વતેણિ સમિ મનમય થયુ મિમત, સન્ધિઆ પચચજ બાણ,
 વેગિ જૈ વિરૂપ કર્યા મુનિ, જાણ્યુ 'વેશિ પ્રાણુ' ૧૪
- ગાનતાન મુગન્ધ શીતન, અપર્ગ મનમય સાન,
 તપ તક્ષીન તત્ક્ષણુ ત્કા ગહી, પછિ જાગિઆ ખપિગય ૧૫
- આગિદ્ય બિભી અર્જુના, તેડુ દિવ્ય દોસિ રપ,
 ન દીડુ નવિ રાજાચુ, કો કાગળુ ૧૦ પ્રગટ ૨૫૨૫ ૧૬
- ૧૨વિશ્વમ્ભર આ વીસરી, પનિતાવશ થયુ મન,
 આશ્રમ માઠી ત્કા ગહા, નિમત્તર્થ બહુ દિન ૧૭
- માનુભાવ મમતિ મેનકાનિ, રહુ ગર્ભાધાન,
 "અપત્વનિ હં ય કરે ?" બિપદ અન્તરિ જ્ઞાન ૧૮

૧. માન માગી કહે મેનકા, -આ ૫ ૭૭ ૨ કયમ ચિત્ત ચલે માનુ. ૩ આ ૫ ૭૭૬ ૪ આનિયો, ૫ કેર ૬ આ ૫ ૭૮૦ ૭ વિમલ રંપે તે બિચરે, ૮ આ ૫ ૭૮૧ ૯ જુએ રહ્યા ૧૦ કપટ અ ૧૧ આ ૫ ૭૮૨.

૧ પ્રસન્ની મુખી એકલી, ચાલિની નદીનિ તીર;	
૨ અપસરા ગર્ભ ઉત્પત્તી, ધરિ ધ્યાન મુનિવર ધીર.	૧૯
૩ શકુન્ત પક્ષી દરી ચાંચિ, લ્યાવિ નિર્મલ નીર;	
૪ મુખમધ્ય મુકિ, [હલ ન મુકિ], ચાલિ સદ્ગમ સરીર.	૨૦
૫ હમ કરતાં આવિઆ, ઋષિ કપ્તવ યેદુ નામ;	
૬ નાન કરવા સ્તમ્ભર્યા, ૭ આત્મ્યા તેણિ કામ્ય.	૨૧
૮ પછિ પાખલિ ભમિ સધલિ, ૯ દોસિ નાદુ નામ;	
૧૦ કન્યા માટિ કરિ કરી, લાગ્યા ઋષિ કિરપાલ.	૨૨
૧૧ પિતાધ પુત્રી કરી લીધી, ધર્મ શકુન્તલા નામ;	
૧૨ શકુન્ત પક્ષીયિ પોથી માટિ, પાત્રી કપાવન કામ.	૨૩
૧૩ તે માટિ તમનિ કહું, ૧૪ હમ જાપની સંસાર્ય;	
૧૫ અવરિનિ નવિ આલખૂ, ૧૬ પણ કપ્તરી કુમારિ.	૨૪
૧૭ રાય ગાધિ દેરા મુત્ર મોટા, વિશ્વામિત્રજ યેદ;	
૧૮ મેનકા-ઉદરિજ જાપની, તેદ્માંહિ નદિ સન્દેહ."	૨૫

૭૭૬

૧૩ કંડુ ૨૫ મૂ-રાગ એજ

વચન મુખી ચનિતા તણાં, સળા[વિ ત્યાં] અતિ યજ્ઞાં;	
સાંભલી ઉત્પત્તિ તે અજસા તણી રે.	૧
હોલ-ઉત્પત્તિ અજસાની સાંભલી, રહિઆત્ય થ્યા છિ મન્ય;	
ભાવ અન્તરિ જાપનો, મુખી સની-વચન.	૨

૧. આ મ. ૭૮૩. ૨ "પુત્રી મુખી એકલી તે. નદી દેર તીર."
૩. શકુન્ત પક્ષીય શ' દેર ચાંચિ. આ ૧. ૭૮૪. ૪. તેણે સમે ત્યાં નીસર્યા, ૫ ઋષિ આરવ તેણે સ્નામ. ૬. ૧૦૨. ૭ "રોડે બાલક સંભલોને, યવા મુનિ કિરપાલ" ૮. દણે પુત્રી કરી લાપી. ૯. તમમ ૧૦ કપ્તવની કું કુમાર્ય. ૧૧. રાય ! રૂં અવિમાર્ય. ૧૨. આ મ. ૭૮૫. — આ કંડી ૯ મૂ ૫૬. ૫૬ ૩૧૮ (ખર્ચ ૩૩૩)
૧૩. કરી ૨ છને બાલો ૭૮૬.

- ૧ વાત કરતાં જીવનું પછિ, માહોમાંહિ રજ્જી;
 માન્ધર્વ વિવાહ ત્યાં કર્યો, પછિ હોઆ રાય-પ્રસર્જ. ૩
- વેષ વપુ વર ચોઆ પાત્રિ, શકુન્તલાની પોહતી આશ;
 મોટો મહીપતિ મહા મનોહર, આણિ દંડ વિશ્વાસ. ૪
- શકુન્તલા કહિ, “ક્યમ કર્કે? આવેશ તમારિ સાધ્ય;
 આજા ઝપિની નથી લીધી, એહજ વિસમી વાત.” ૫
- રાય અતિ રલિઆત્ય ધ્યા, સુણી વિનય-વચન;
 [એ] કુલીણુ હુછ કામ્યની, માનિજીં લડુ મન. ૬
- “તદ્મયો રાણી! આંહિ રહુ, યહાં આવિ તદ્મારો તાત;
 મુઝનિ આયો આગ-આ, પરિ વાટ બુઝ સર્વ સ્થથ. ૭
- હં નગરિ જૈયનિ મોકલું, પાલખી નિ પરિધાન;
 સૈન્ય સાથિ સગ્યરિ તદ્મયો, પધારયો બહુ માન્ય. ૮
- વેશાવીનિ નીસર્યો, મન્દિર દ્વરિ દારિ;
 માયા ધર્ધ મોટિ નિ અતિશિ, નયણિ આલિ વારિ. ૯
- હુકન્ત કહિ, “તહો કુન્થ માણો(=મ આણો), નાખ્યો એહ સન્દેહ;
 નગરિ જાતા આવતાં, એટલુ અન્તરિ નેહ.” ૧૦
- ધમ કહીનિ સગ્યર્યો, રાય સૈન્ય-મખિ જામ;
 એટલિ કણ્વઝયિ પધાર્યો, તીર્થ જૈઘ વન માહિ. ૧૧

૧૧
૭૮૭

૨ કહવું ૨૬ મું—રાગ રામગ્રી

- પુત્રીયિ દીકુ પિતા આવતુ આશ્રમ્ય, [પોતે પામી રમ્ભ;]
 “પિતા પ્રશંસી પૂછશિ, હવિ શો કરવો મર્મ? ૧
- એ તો કારણુ જાણિ નહો, સંસારની ચે વાત; ”
 લક્ષના લાગી લાજવા, “અનિ દેખસિ ત્યાં તાત. ” ૨

૧. આ કહીની લીટી જ. પા.

૨. ૧૦ માની ૨૪ મીને ચાથ.

અન્તરિ અવલોકન કરી, પિંડી [બાલ] મહા માંહિ;

ઋષિ લાગા હિ ન્યાદ્વવા, આવી બીજા ત્યાંદિ.

૧ “બાલ હાં દીસિ નહીં? હાં ન ત્યાવિ નીર?

દૂર થકી અહો આવિઆ, કંઠાં હિ ગર્જાતીર?

તહો છાત્રી સાદ્માં આપનાં, આજ શો હિ વિઘ્નભ્ય?

૨ થાં કારણુ હિ એવડં, માંડચો મોટો પ્રારમ્ભ?”

૫૫૫ કુટીર પિંડી રહ્યા, ન આવિ બાદરિ;

એ તુ કે પ્રીતિ નહીં, મુનિ ધરિ [હિ] વિચાર.

કારણુ દીમિ કેદજૂં, ધરી જ્ઞેયં ધ્યાન,

જલ-અમ્બજિ પ્રાણાયમ કરી, ઓ આણી અન્તરિ જ્ઞાન,

“પુત્રીનિ પુરંધ્રમદ્રે ધ્યો, તેણિ ચર્ધ [હિ] યશાન્ત;

લક્ષ્મિ નવિ નીમરી, વિભાસિ હિ મન્ય [આન્ય].

રાજન સ્મિનાપુર તહો, કુચન્ત ચેદ્નં નામ;

માન્ધર્વવિવાદ ત્વં કયોં, પેદ્તો અર્ધં નિ કામ.

તેણિ કારણિ દેખી મુજનિ, મનિ માણુગો (અ માણુગો) માન!

વર થોમ્હ હિ અન્ધવંગનો, ચેદ્ની મોટી ખ્યાલ.

વચ્ચિજ્ઞ વર તહો પામિઆ, વિઘ્ન કુચ વપુ ચેદ્;

એ રાજન મુનિવર ચેવજા, તેમા નહીં સન્દેહ,

વિધ જ્ઞાણિ વર્ણપ્રમના, અચારિ પદ કમં,

મનવચ્ચિજ્ઞ રૂપ પામ્યા તહો, રજો આપજો: ધર્મ.”

૩ વચન મુજી ઋષિગણનાં, અનિ ચર્ધ રહિઆલ;

સરૂપાની નીમરી, ૧ કહી વચગી તત.

ઉદયી રમાત્રી પ્રીતી, કન્દ લાગી કામ;

સ્મિનાપુરનો અમ્બજી, જી પેદ્તો [નિવ] રમ્ભ.

૧. આ પ. ૭૮૩. ૨. - કારણુ ૩૧ નહીં નહીં, એ સ્વરૂપ હિ ૨૧૧૦૫.”

૩. ધરી એક જાગ. ૪. અ. ૫. ૭૮૮. ૫. એ. ૫. ૭૮૮. ૬. એ. ૫. ૭૮૮.

૬. ૧. ૭. જલ કમળાદિ અ. ૫. ૭૮૮. ૭. એ. ૫. ૭૮૮.

૧ સુત ભણિ, મુનિ' સાલયો, એ કૃતા ભગવાન;	
૨ અરી કણ્વ મુન્યની, તેહન ગ્લૂ ગર્ભાધાન.	૧૫
૨ દિન દિન દીસિ દીપતી, ચારિ થ્યા દસ માસ,	
૩ અરીધ ક્રૂ અર પ્રસળ્યો, મન્ય પોહતી આરા	૧૬
દિશિ દિશિ દીસિ નમ્મલી, સુલ ત્હા વાસુ વાધિ,	
૩ પાખલિ ૪ પુષ્પિત વૃક્ષનિ, વન્ય ફેરા ખાય	૧૭
૫ પછિ ૧ ખાધી વધામણી, ઝપિ થ્યા ગદિઆત્થ,	
વેવા અનોપમ અવતર્યો, એહની મોગી ખમાત્થ.	૧૮
ઝપિકન્યા ટોચે મલી, ૭ આપિ ઠિ સન્માન,	
સન્નુષ્ટ યર્ષ શકુન્તલા, ૮ ત્રૂઠા શ્રીભગવાન.	૧૯
૯ યમ ચન્દ્રકલા સિત પક્ષની, વૃદ્ધિ પામતી જાય,	
૧૦ જમ સંભાવતા શકુન્તલા, તમ મોટો થાય	૨૦
૧૧ થોડિ કાલિ ચ્ચૂલ થ્યો, નીસર્યો વન-મધ્ય,	
વનિ મહિય નિ સાદ સાધિ વદિ, નળ્ય આણિ શુદ્ધય	૨૧
મહી કરિ ગજ એકઠા, ૧૨ આધિ તે આશ્રમ્ય,	
સિંહ વ્યાઘ સાધિ વદિ, ૧૩ કગિ મહા પરાક્રમ	૨૨
૧૪ ઝપિ કણ્વે મન્ય વિચારિહી, 'એ તો [ઠિ] વિપરીત,	
મુનિનો મારગ એ નહો, ગજકુલની રીત્ય	૨૩
૧૫ શિષ્ય સાધિ મોકલ્યો, એહજ માત નિ તમ,	
એ કારણે દો પ્રીછિ નહી, 'અહો ગદિવૂ વત્ત	૨૪

૧ "વેરામ્ભાવન વીનવે, સામલ્ય શ્રી રામન ।" ૨ આ ૫ ૭૯૦.
 ૩. આ ૫ ૭૯૧. ૧૦ મું પૃષ્ઠ ૫૬ ૩૬૯ (ખરા ૩૮૮)-એ પછી ૮૬૫
 ૧૧ માની ૩૧ કડી ૨. પુષ્પ વનની શેખા, ત્હા નામ ૫ આ ૫
 ૭૯૨. ૧ રાય સિરાપ (૭) આ. ૭ દે છે તા સન્માન ૮ આજા શ્રીભગવાન
 ૯ "જમ ચન્દ્ર શુક્લ પક્ષનો, તમ વધ્ય ચમતો જાય." ૧૦. સુમ્માલે
 શકુન્તલાને, ઝપિતમ મોટો થાય" ૧૧ આપ ૭૯૩ ૧૨ ત્યાં ૧૩
 આચરિ. ૧૪. આ ૫. ૭૯૫ ૧૫. "સિષ્ય સફળથે મોકલ" એ, માત
 ને તા તમ."

- ૧ શિષ્ય સદ્ધાતિ આપિઆ, રજહુ વસ્ત્ર નિ આભરણ,
 ડગ્ધાતિ માન દેધનિ મોકલ્યા, ગયા પ્રભુનિ શરણ્ય ૨૫
- ૨ રામસલામા બિહા હતા, જે કીધુ જાણુ,
 “ શકુન્તલા સાથિ સગ્યર્થો, તૂ રામ સાચું જાણ્ય ” ૨૬
- ૩ નરપતિનિ આપિ વધામણી, “ ધરિ આવ્યો તત્ત, ”
 વચન સુણી ગ્રાખા થયા, વિભાગિ છિ મન્ય. ૨૭
- ૪ “ ભાઈ ! માણેરો કે અર કહેા થકુ ? એ શી બોલ્યા વાત ? ”
 “ શરણ્યો હશિ ॥ પામશુ, સાલભો નગનાથ ! ” ૨૮
- ૫ કિહિ ગગન, “ શુ ઉચ્ચરો ? કુણુ આવી નારિ ? ”
 “ શકુન્તલા શિ ન આશ્ચરિ ? રિહિતી વન્ન મુઝારિ ૨૯
- ૬ કણ્વ ઋષિની દિક્ષયરી, તલ્લો પરણ્યા એહ,
 પુત્ર પ્રગટ થયો તેહનિ, ધરિ આવી તેહ. ” ૩૦
- ૭ “ કપટ વચન તહમ્યો કા કલ્યા ? ” ધમ કહિ રાજન,
 “ કુણુ તે નારી શકુન્તલા ? કુણ કપ્પ મુન્ય ? ” ૩૧
- ૮ કહિનિ નવિ આશ્ચર્ય, આવિ શાસ્ત્રિ કાળિ ?
 એ અણુવટ ન ઉચ્ચરો, અમ લાગિ લાજ. ” ૩૨
- ૯ શકુન્તલાયિ સાલસ્ય, એ તો વિમગી વાન,
 લાજ મૂકી સભા તણી, મન્ય આણી નામ ૩૩
- ૧૦ “ મોટાનિ નવિ આભરિ, લોક કહિ છિ વચન્ન,
 માન્ધર્વવિવાહ થે કયો, કિમ બૂઝા [આવી] વન્ય ? ” ૩૪
- ૧૧ પુત્ર સદ્ધાતિ તેહિઓ, મૂકા દ્રષ્ટિ બારિ, ”
 અમ્યગ-અન્તગિ જે ગલા, સતી સાખી નાગિ ૩૫

૧ આ ૫ ૭૬૪ ૨ આ પહેલાં — “ . . . આવ ને તે તત્ત,
 રાજને સોપી કરી રી, આવજે વ વન્ય ૨૩
 પછે તેહને આપિયા, . . . ”

૩ માન દેધને મોકલ્યા વગેરે, જાણે પ્રભુને શરણ્ય ” ૪ અર્દાધી
 ૬ કહી બલ ૭૬૧ ૭ આ પછી ૭૬૭ ૮૮ મું પર્વ ૫૬ ૪૫૧
 (ખાં ૪૪૦). ૬. પછે પુત્ર આવસ્ય થયો.

જાણે દીવિથી દીપક કર્યો, એહૂ વૂ દીસિ રૂપ,	
મકલ સભા થઈ સણમણી, નવિ તેડિ જૂપ	૩૬
કાન્તા કહિ, “જિ ન ઓતખિ ? તૂ [છિ] મોટો રામ,	
દર્શન કરવા દેવનૂ, આઘ્યા’તા વન માહિ	૩૭
આશ્રમ્ય જિભી હૂ રહી’તી, તહમ્યો પૂછ્યા મુન્ય,	
કહી કયા કિમ વીસરી ? ઇમ કહિ સત્ય વચન	૩૮
તહમ્યો કહ્યું’તૂ, ‘વાહન મોકલી, તેડય તતકાલ’,	
અનસર આઘિ ‘ઓતત્યા, નવ્ય ઘટિ જૂપાલ’	૩૯
કાન થયો અમ ટટલુ ? જિપનૂ સન્તાન,	
તેડયા વિના તન પામિઆ, ન દીજિ જિપમાન ”	૪૦
“નારી’ હ નવિ ઓતખૂ, એહ જુહી વાત,	
સભા સાચૂ માનસિ, “અમ સધનો સાથ ”	૪૧
વધનિતા વનતી હિચ્ચગિ, “જિ ન સાભરિ તેહ ?	
‘કણવનિ કૂ અરી કહ્યા યમ’ ? પૂછ્યા એટ સન્દેહ	૪૨
માતા મિ કહી મેનકા, સ્કરિ કીશિક તાત,	
હિપતિ—આદિ યે અમ તણી, તહમ્યો પૂછી વાત ”	૪૩
નરપતિ કહિ ઓ નારિનિ, “ એહ સાચી વાત,	
મિ માન્યુ યે મેનકા, હુધ વાહરી માત	૪૪
એવા કારણ તે કરિ, યે વેરયા[કસિ] હોય,	
ચરિત્ર અચ્ચન ગાત્રના, નવિ ખીછિ કોમ	૪૫
નિરન્તર રહી નીચચ, નિ હિચ્ચન નામ,	
વાહવા હોંડિ વીરનિ, તેનો નોહિ હામ ”	૪૬
કહિ તતખેન પેપિ ચની, વાત લાગી હાડિ	
શિખનિ આપી આગન્યા, ‘મુતનિ જિહાડિ ’	૪૭
“ ગમ સરસન ચેવડો, પિ પિઆરો દોપ	
દેખીન દુ ખિઆ થયા, મન્ય આણો રોપ,	૪૮

પોનાનો પર્વત જેવો નથી જાણના મર્મ;	
અખણ માટિ ઓસરુ, અમ આવી શર્મ.	૪૯
૧૫ણિ એલ ફેંચર એલ્લો દીસિ, અતીપતિ ગય;	
પરાક્રમ યેવેકથ માંહિ, એણિ કથું નવિ જાય. "	૫૦
ધ્રમ કહીનિ નીસર્થો, નારી પામ્યા મર્મ,	
" વિશ્વભગ્નિ નર્દો ગમિ, યે દોષિ રઅધર્મ. "	૫૧
એઆકાશવાણી ત્હા હવી, માલવી રાજન;	
" વાક નર્દો વનિતા તણો, એલ તદ્મારો તત્ર.	૫૨
પુત્ર પ્રતક્ષ પિતા તણો, રાકુન્તલા તે માય,	
આત્માયિ આત્મા બેપજિ, સુણિ સાચું ગય. "	૫૩
અન્તરિથી વાળી વદી, મહ અભવિ ઓ કણ.	
" પુત્ર એ ગગ્ગ' તમ તણો, આપો વજ્રાભગ્નુ.	૫૪
રાકુન્તલા એ સાધી, અય રાજ્ય વાણ્ય, "	
મમા મહ જામી રહી, બિહ જોડી પાણ્ય	૫૫
ગગ્ગ હુ નીચો નમ્યો, પુષ્પિ વન્મિ મેદ,	
દુન્દુભિ વન્મિ દેવના, અતિ વાધિ નેદ	૫૬
'જિ જિ' ગમ્દજ ઉન્મગિ, સહ જોડી હાથ,	
" સત્ય તિ ગમ્મુ રથામા તણુ, મોટો વૈકુણ્ઠનાથ.	૫૭
૧ભગ્નુપોપણુ આપો પુત્રનિ, "	
૧૫હ અન્તર વાણ્ય;	
ભરત નામ તેણિ ધૂર્ધુ, તૂડા માણિપાણ્ય.	૫૮
જન્મપત્રિકા ત્હા કગી, જોડ શુભ લગન,	
તદ્ભણુ ત્રપિય દુષ્ટિઆ, ઋણુ [યે] ગગ્ગ. "	૫૯
સગ્ગય કહિ ધનગટ્ટનિ, તદ્મયો સાલયો વાત,	
૧ભગત એગી પિગિ બેપ-યો, એડી મે.ગી ખ્યાલ્ય.	૬૦

૧. આ કડી ૭૯૯ ની ૩ કડી પછી ૨ ધર્મ ૧ આ ૩. અદોથી કડી બદલ ૭૯૯. અને પછી ૭૧૦૦. ૪ આ ૫ ૭૧૦૧ ૫. રાય જોડયા વાણ્ય. ૬. આ. ૭. ૭૧૦૨.

ભરતખણ્ડ થેણિ કર્યું, ચક્રવર્તી રાવ,
 દેશ દેશ ત્યાં જીતિયા, ભુવન યૌદ્ધે માહિ ૧૧
 ચેદના વંશ તણી કયા, મહાભારત નામ,
 પેવા-દર્શન સાલાલિ, સર્વ પોદયિ કામ ૧૨

૮૪૯

કહવું ૨૭ મૂ.—નગ દેશાખ

મૃત તણા મુનિ વચન મુણી, ઉત્તમ ઝયા એ મોમવંશ તણી,
 અતિ દગખ ધરી મુનિવગ વાણી જીયર્થો રે ૧
 હાલ-મુનિવગ વાણી જીયર્થો, મુનિ તે કહુ નિગ્તાર,
 ભગ્તનિ ટાણુ જાપનો, તે માહી કહુ નિગ્તાર ૨
 ભરતનનો ભૂપ મોગે, નિધુપ થે ગજલ,
 શત મત તેણિ કર્યો પૂજણ, પુરુષ તેનું નામન (૧) ૩
 વિખ્યાત ન મૃત તેહ તણો, જ્યાંતિ ચેદનૂ નામ,
 શુક તણી તનવા વયો, પોદતા નોનથ કા ૪
 રશીનક-મનિ મન્દેહ પાચો, મુનિ તે કહુ નિગ્તારી,
 સોમવંશી કિમ નયો, કનિ તણી કુમારી ૫
 દેવ ને ગુર વડો વાચમ્પતિ ચેનૂ નામ
 નિજ ધર્મ નિત્ય આચરિ, હગિ ઉત્તમ કામ ૬
 વૈભાવિ સદા વર્તિ, દાનવ નિ વની દેવ,
 શુક લણિ સગ્ગનની, તેણી કરિ નિત્ય એવ ૭
 ઉમાનુમાન મોટા શુકાચારજ, અણગુરુ કહિવામ,
 વાચમ્પતિનો કય રૂ અર, તે કનિ લણના ગમ ૮
 દેવ ને સ્થાલ કગવા, માકચો િ ઉપદર્ભ,
 યદાડી કહિ, “મગ્ગવનીનો, કા ન જાણુ મર્મ ?” ૯

૧ આ ૧ લીમી જલ્લ ૭૧૦૩ ૧૨ મૂ પૂરે પદ ૫૦૦ (પરા ૪૮૮).
 ૨ જલ્લ ૭૧૦૩ પૂરિયુ, જ્યાં ચક્રવર્તી ૪ મૂ મદલ ૭૧૦૪ ૩ આ ૧.
 ૩ ૧૦૫ ૪ જલ્લ ૭૧૦૩

- કથ કહિ જિ, “ પિતા માદ્યે, દેવચુર કાલવાય,
સન્નિવની દ શીખી આયુ, સન્નોયુ સુગમ.” ૧૦
- ૧૧મ કહીનિ નીસ્યો, આ-યો કવિ તણિ આશ્રમ,
૨૬૭૫૧૧ કરિ મુનિ પ્રણમ્યા પછિ, રાખ્યો શિષ્યનો ધર્મ” ૧૧
- અતિ[થ્ય]પૂજા કરી મુનિવરિ, “ ભતિ પધાર્યા આજ,
શિ વિશેષિ કરી કરણા ? કહુ અમ સગખૂ કાજ ૧૨
- કવણ દેશથી આવિઆ ? અપિ’ આશ્રમ કેહિ હામ્ય ?
કુણ મુનિ-કુણિ જાપના ? કહો, ય તજાર નામ ? ” ૧૩
- “ અકિંગ અપિનો ધોત્ર કેહાવિ, બૃહસ્પતિ-મુન સાખ્યાત,
કથ નામ તે અમ તાગૂ, સાલતુ સ્વામી’ વાત ” ૧૪
- “ ભલિ પધાર્યા ભણિ મુનિવર, તદ્મયો મોટા દેવ,”
અતિથ્યપૂજા ત્યા કરી અતિ, સકન કન્યા સેવ. ૧૫
- “ આવિઆ અદ્યે અર્થ-અપ્યમન, સન્નિવની ચેહનૂ નામ,”
“ ભતિ પધાર્યા મુનિ’ તદ્મયો, દરો રહિ હામિ.” ૧૬
- ૪૬૧મ દિવમિ ગામ આગિ, રાતિ વિવાહ્યાસ,
માનુભાવનિ કાષ ભેદ નહો, ચેહનિ વિષ્ણુચ વિશ્વામ. ૧૭
- શીતકિરણ સમા સુન્દર, દીમિ રૂપ-નિધાન,
દૈત્યે દેવ તણો ચુરુ જાણી, આણી અન્તરિ જાન. ૧૮
- ૫અનુચ દૈત્ય તણા આ ભેવા, દિવમિ ર(હિ)જિ યાદિ,
૧૭૫વાત કરીનિ પઠિ નાખ્યો મારી, અન્ધ કૃપજ માહિ ૧૯
- ગત્રિ યર્ષ અપિદ આ નાવિ, વાટ લુપ્ત ચરદેવ,
શુક તણી કન્યા દેવયાની, સુણી આવી તાભેવ. ૨૦

૧. આ ૫ ૭૧૦૬ ૨ “ સન્નિવની વિદ્યા મુને આપો, ૨૬ શિષ્યનો ધર્મ ” ૩ આ ૫ ૭૧૦૭ ૪ આ ૫ ૭૧૦૮ ૫ આ ૫ ૭૧૦૯ ની ૧૮ ૫ડી ૧૩ મૂ ૫૨ ૫૬ ૫૫૩ (ખર્ગ ૫૪૨) એ ૫ડી બાકીની ૬ ઉપાય કરીનિ

- “ કુણુ કારણ કય ધરિ નાવ્યો ? જુઓ વિમાશી વાત;
ઉપાધ કરી એનિ નહિ લ્યાવો તો, કરશું આતમધાત.” ૨૧
- અતિ રૂપ મનોહર દેખી-વનિતા, વિચાર કીધો મન્ય;
કરી મન સાચિ વયોં એ, વાચસ્પતિનો તન. , ૨૨
- અ-તરિ માન આણી ઋષિ જ્ઞેયું, “આધ ! કહું કિમ કરિ આવિ ?
મારી અન્ધ રૂપ-મધ્ય નાંખ્યો, કુણુ સમરય યર્ધ લ્યાવિ ?” ૨૩
- એહ્યું કહી જીડીનિ ચાલ્યા, કરતા મન્ય વિચાર;
થેણિ રથાનકિ છિ ઋષિદૂંઝર, આવ્યા તેણિ દાય. ૨૪
- અભિમન્ત્રીધનિ જીવાડ્યો, રસેષ આવ્યા મૃદુદારિ;
રૂપ મનોહર દેખી કયનું, આનન્દ પામી નારી, ૨૫
- વલી દૈયે જાણ્યું “ એ જીવ્યો, શુક તણે પ્રતિકાર;
મારી અવનિ-મધ્ય ભણારો, ન આવિ મન્દિરદારિ.” ૨૬
- મુનિ તણી કન્યા દેવયાની, માંડયુ છિ આકન્દ;
આવિ કય જિતાવસો, તો જીપજિ આનન્દ. ૨૭
- અતિ આદર અમલા કરિ, દેવયાની ચેહનું નામ;
પુત્રી કેરો પ્રેમ જાણી, મુનિ આવ્યા તેણિ કામ્ય. ૨૮
- કાદયો અવની-મધ્યથી, નાંખી ઋષિ અભિપેક;
વિદ્યાવિધિ સજીવની પછિ, દોઢો શિષ્ય વિશેષ. ૨૯
- વેવલી મુનિવરિ મોકલ્યો, ગૌ ચારવાની વન્ય;
દૈય કરતા વારુણી, તે મધ્ય ગાલ્યું તન. ૩૦
- ઝંઝમ પાત્ર ભરી કરી, દીધું મુરુનિ દાન;
અદ્ય દોપિ શુક મુનિવરિ, કાધું મદિર-પાન. ૩૧
- પઅહોરાત્રિ યર્ધ કય ધરિ નાવિ, દેવયાની કરિ રુદન;
શુક ઈરે ચિત્ત નાવિ, ધ્યાન ધરતા મન્ય, ૩૨

૧. કાદયો રૂપથી જાહ્યું. ૨. સઘ વિદ્યા સ. ૩. “ યે” ગોરજ
વાટ જુએ, “ કાં વાર લાગી વન્ય ? ”-આ. ૫. ૭૧૧૦. ૪. આ ૫. ૭૧૧૧.
૫. આ ૫. ૭૧૧૨. ૬. વિદ્યા ગાંધે મન.-આ પાંચી ૭૧૧૩.

- સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલ લેખ, વિમાસી મન્ય વાત;
 'એ ઉદર માદરા મધ્ય આન્ધ્રો,' ઇમ કુંઝરિનિ કહિ વાત. ૩૩
- ૧૨૬૧ રક્તી રહિ નહીં, "જીવોડો રત્નપિ-તન;
 જે એ કથ આવી નહીં, તુ હું ન મરું તન." ૩૪
- "જે એ આંહિ થકી નીસરિ, તુ ઉદર યાઇ જિ ભાગ,
 કિ હું કિ વસી એ યાવિ, એક બેઠા માંહિ [માગ]" ૩૫
- ૩ "તહાનિ જે વસી એહ બેઠાકિ, તુ અતિ રૂઝું થાય;
 કહો, કશે ઉપાય કાનિ?" વિમાસિ મન માંહ. ૩૬
- વિદ્યા અન્તર અભ્યાસિ, સજીવની ચેહનું નામ;
 અભિમન્ત કરી યજ્ઞકાંડો, પોહતા મનોરથ-કામ. ૩૭
- સાદ ગુરનો સાંભલ્યો, કથ આન્ધ્રો બાહર;
 "પૂણું વિદ્યા કુદ તાદરી" ઇમ કહૂં વાર જિ આર. ૩૮
- પપાદ મારી નીસર્યો, મૂર્ખ પામ્યો મુન્ય;
 "તાત માદરાનિ જીવોડો," કરિ નારી રદન. ૩૯
- ૧૬૩૫૩૪થી નીર લીધું, નાખિઓ અભિનેક;
 દેવગુર-ઉતનિ નિરખિઓ, વિદ્યા તણો વિશેષ. ૪૦
- ૮ "જે તાં માદરા ગુરદેવ બેઠ્યા," અતિ થયા ગલિયાત્મ;
 કથ પ્રતિ એ બિચાર્યા, "સાંભલિ શિષ્ય ! તું વાત. ૪૧
- સકલ વિદ્યા હવી પૂગણ, ઉરણ કુવા અહો આજ;
 તું વિદ્યા પામ્યો અતિ બધી, સિદ્ધ થયાં સર્વ કાળ. " ૪૨
- ૬૬૫ ૧૦ અતિ રહિઆતિ થ્યો, પોહતી મનની આરા;
 આરા માગી નીસર્યો, યો ગોરાણીનિ પાર. ૪૩
- "અહાનિ ઘોનિ આરા, અહો અજિં છું રવર્યાન્ય;
 આહિ રહી અતિ સન્તોષ પામ્યા, હયાં રૂઝિ દામ્ય. " ૪૪

૧. આ પ ૭૧૧૪. ૨ કહિ મુન્ય. ૩. આ પ. ૧૧૫. ૪. ઉદર માંદાં બેઠો. ૫. આ પ. ૭૧૧૬. ૬. આ પ. ૭૧૧૭. ૭ તવ વદન નિરખે, બધો. ૮. આ પ ૭૧૧૮. ૯. આ પ. ૭૧૧૯. ૧૦. મન્ય. -

- “ વહી વહિલા આવ્યો, ” પછિ દીધો આશીર્વાદ;
 પ્રદક્ષિણા દેઇ પગે લાગો, પામ્યો અતિ આશ્વાસ. ૪૫
- પ્રીતિ માગી સગવડો, આવ્યો ઝગપિનિ પાસિ;
 “ અમનિ ઘોનિ આજા, અહમ્યો જાણિં અમ અવાસિ. ” ૪૬
- દેઇ પ્રદક્ષિણા ચરણે લાગો, વિનય કરીનિ વાણિ;
 આજા આપી જય્યા, “ આ, આશ્રમ તમારો જાણિ. ” ૪૭
- “ મનસા વાચા કમ્મણા હું, પામ્યો વિદ્યાપાર;
 ત્રિકાલ થઈ અમ યોગ્યતા, તમ ચરણનો ઉપકાર. ” ૪૮
- પ્રણામ કરીનિ રનીસર્યો, આવ્યો મન્દિરદારિ;
 આઠી આવીનિ [જભા] રહી, દેવ્યાની તેણી વાર. ૪૯
- કર ધર્યા બિ બાર સાથિ, “ કય! તું કંદાં જાય ?
 મન-સપ્પાતિ મિ જ્યેં પારિ, આવ્યો આ આશ્રમ માંદિ. ૫૦
- લગન આવિ ટૂંકડું, વિવાહ ઉત્સવ કાળ;
 આપણુ જાણિ એકઠા, તલો સાલવો દિગરાળ. ૫૧
- માયા થઈ મનિ અતિ ધણી, તે ક્યમ મૂકી જાય ? ”
 મુનિકુંચર કહિ, “ શું જાયરિ ? ” પછિ વિમાસિ મન માંદિ. ૫૨

૬૦૧

૩૬૬ ૨૮ મું-સગ ગોડી

- કય કલિ છિ વાત, “ દેવ્યાની ! મુણિ મુન્દિરી !
 ક્યમ કંડે અગ્રીકાર ? તું ચુરની દીકિરી. ૧
- સાર વિદ્યા સગવડની, મુણિ મુન્દિરી !
 અહમ્યો પામ્યા તાતપ્રસાદિ, તું એ શું ઉચ્ચરી ? ૨

૧. અહીંથી ૨ કડો નથી. ૨. પરવર્ષા.

૩. આ મુન્દર કડવું જ એળ. તેને જાહે લેપરનાના અવસાનમાં

૦૧૨૦. ૧૪ મું ૫૩ ૫૬ ૧૩૩ (જરાં ૧૧૧).

- પિતા શુર અન્તર નહોં, તે શિ નવિ જાણો ?
 : તદ્ભ્યો વિમાસોં મન માંહિ, બુદ્ધિ એહવી કાં આણો ? ૩
- વિપરીત દેખી વિપ્ર-તણો મૃત આવડી;
 ૩ ધરી આગ્રહાય, એ તમનિ નવિ ધરી. ૪
- અમ શુર તાત એ તમ-તણો શિ ન વિમાસિ ?
 પામ્યા વિદ્યાપાર, પણિ ભરાણા સાસિ. ૫
- વનિતા અતિ વિદ્વંસ, ચર્ધ ઇમ ઉચ્ચરિ;
 “ મિ જાણ્યો ચણુર મુજનથ, એ કય ! ઇમ કાં કરિ ? ૬
- જુમિ દૂષ ઉદર થકી, એ તદ્ભ્યો નીસર્પો;
 શુક ન જાણિ વાત, ઉપામ એ મિ કર્યો. ૭
- આદર એ અર્થિ થયો, તે તદ્ભ્યો શું જાણો ?
 કાં ન ધરો વિશ્વાસ, કિ અન્તર શો આણો ? ૮
- મનસા વાચ્યામિ કર્યો, તે તદ્ભ્યો સાંલસો;
 અદ્ભ્યો વિના ગાસિ એકલા, તદ્ભ્યો કયમ પલો ? ૯
- શ્વશુરનિ શુર સદ્દ કો કહિ, તે શિ ન જાણો ?
 ભોટા પશ્ચિતરાજ ! તો, દુઃખ તદ્ભ્યો કાં આણો ? ૧૦
- સાર પદારથ આપિમિ, ” કહિ કામ્યની;
 “ એ ચાલિ આમાત્ર, મુનિ ! ” બોલિ ભામ્યની. ૧૧
- “ પૂજ્ય કરી પૂજા કરી, કિહિ કાં કરી ?
 પછિ આપ્યું વિદ્યાદાન, પાત્ર તમનિ કરી. ૧૨
- દાન વડું કન્યા તણું, કવિ એ કરિ;
 તિ કર્યો અફીકાર ”, વચન ઇમ ઉચ્ચરિ. ૧૩
- કય કય માનિ નહોં, મન અતિ દુઃખ ધરિ;
 વિરદ તણિ વણિ ન ગિ, નેત્ર બિ જડ ઝરિ. ૧૪
- : વર દેવર વાચસ્પતિનો, તેણિ [ન] ચિત્ત ચમ્પું;
 દીસિ અન્દ્રકાન્તિ, પન્ન મન આકર્ષું. ૧૫

- કાચર મન કઠિણ, કરી કચ નીસ્યો;
દેવયાની વચગી હાથિ, પક્ષવપુટ કરિ ધર્યો. ૧૬
- વિનય-વચન વનિતા તણા, મનિ નવિ ધરિ;
બીડી રહી જુજખાય, પ્રયત્ન યર્ષ નીસરિ. ૧૭
- “મારગ મૂક્યનિ માન્યની ! શ્રમ કાં કરુ ?
સતિય સસિ એ વાણિ, તુંહિ હું નહિ વરે. ૧૮
- શ્વસુર નિ ગુરુ તે કહિ, ચે કન્યા પ્રથમ પરણિ;
વિદ્યા હુધ સાર, પછિ આવી ભણિ. ૧૯
- આદિ વિદ્યા મૂંહનિ આવડી, સુણ્ય લાભ્યની !
ગુરુપુત્રી કહીધ માત, કપટ નહિ કામ્યની. ” ૨૦
- વચન મુણી વનિતા તણાં, ઘો આકલો;
અલિ મૂકાવી પાણિ, મન્દિરથી નીકલ્યો. ૨૧
- કોથ થયો અતિ કામ્યની, “કચ ! તું સાભલે;
શીઘ્ર જઈ આશ્રમ, પિતાનિ તું મ્મલે. ૨૨
- તાહરિ અર્થિ અનેક, ઉપક્રમ મિ કરુ;
તું પામ્યો વિદ્યા પાર, ” વચન ચે ઉચ્ચર્યું. ૨૩
- “ મ હરો સિદ્ધચ સમજવની, આહિ રહિ ચે ભણ્યા; ”
સાભલિ કઠિણ વચન, મુનિ થયા શણમણા. ૨૪
- “ શ્રમ માદરો મિથ્યા કર્યો, એ શું ઉચ્ચરી ?
‘કચ પામ્યો વિદ્યાપાર’, વાત ચે નિસ્તરી. ૨૫
- કાલ તણો ઉવમ્મ, માદરો, મિથ્યા કરિ;
બ્રાહ્મણ દરો તમ, રખે ગુઝને વરિ. ” ૨૬
- કચ સ્વરથાનકિ ચાલિઆ, ધમ ઉચ્ચરિ;
જઈનિ ભણાઆ તાત, વિદ્યા તે વિસ્તરી. ૨૭
- ઋષિકન્યાનિ ચિન્તા, યર્ષ અતિ ગૂરિ;
“ કઈ કુણુ ઉપાય ? વિપ્ર કા નહિ વરિ. ૨૮

વર વધુ દેખા વિષ્ણુ-પ્રીતિ ચે 'કરી;

ધૈર્ય ન ચૂકવો ધીર, ગયો મિથ્યા કરી.

૨૯

દક્ષિણ કર માફરો ગ્રાહ, તેહની વર;

ચે હોયિ પુરુષ પ્રમાણ, પ્રતિજ્ઞા એ કરે."

૩૦

૯૩૧

કકત્વું ૨૯ મું—રાગ સીંધુફેર

શુક તણી તનવા વડી, મધ્ય મન્દિર જતાં અકવડી;

આખડી, કારણ કે પ્રીતે નહીં રે.

૧

હાલ—કારણ કે પ્રીતે નહીં, ચે કચ્છ' દીધી વાત;

શુકઆર્ય મુનિ ન જાણિ વડી, ન જાણિ એહની માત.

૨

અણચિન્તન્યું ઇશ્વર કરિ, ચિન્તન્યું નવિ થાય;

"જુઓ ઉપક્રમ એટલો, મુનિ કેવ મૂડી જાય."

૩

વિચાર કરતી તેહ વનિતા, આવી મન્દિર માંહિ;

ત્યાર પૂઠિ થ' થયું તલ્લો, સાંભલો રૂઢિજાય!

૪

દૈત્ય કેરો વૃષ વડો, વૃષપત્રી ચેહનું નામ;

શર્મિષ્ઠા તેહની દીકરી, નિત્ય કરિ ઉત્તમ કામ.

૫

ઠગેક સમિ તે રાજકન્યા, શુક તણી કુમારિ;

કોડા કરવા નીસર્યા, વાડી વન મુઝારિ.

૬

શર્મિષ્ઠા નિ દેવવાની, સાચિ રદારીદન્દ.

નગર બાહરિ નીસર્યા, કિ પછિ કરતાં લીલાનન્દ.

૭

વાડી વન-મધ્ય મહા અનોપમ, સરોવર સુંદર વારિ;

ઝીલવા કારણિ નીસરી ત્યાં, આવી સજ્જી નારી.

૮

જાતિ વસ્ત્ર મૂકી પિતા જલ-મધ્ય, તાંડિ રૂઝકી ખાય.	
કરિ કરી છાટિ કુગલે, જલ-મધ્ય ફેરા ખાય.	૯
નિતઅમથી અમ્યર ખસિ, રૂટિ મુકતાહાર,	
તરતા તરતા જઈ મલિ, પછિ કરિ કરના પ્રહાર.	૧૦
રૂપુ દેખી નૂતન નારીનું, પછિ પુરુષ ચચચ વવાય,	
રૂપશી-અર્થિ અર્જનનાં પછિ, જિતયો વન માહિ	૧૧
જલમધ્ય આની નવ સકિ, ઉપકૂચિ ફેરા ખાય,	
વસ્ત્ર યે વનિતા તણા, તાંડિ મેહલ્યા માહોમાટિ.	૧૨
તે કરી 'ભારો એકમ, પછિ દુરિ ગીની બેય,	
જલમધ્ય મર્જન કરી કન્યા, ઉચ્ચરી સર્વ કોય	૧૩
વસ્ત્ર શર્મિષ્ઠા તણા, દેવયાનીના સ્તેણી નાગ,	
પવનિ કાધા એકલા પછિ, વિમાસિ તેણી વાગ.	૧૪
એક કહિ, 'પટકૂલ માહરા,' એક કહિ, 'માહરા એહ,'	
વડતા મિ પ્રીછિ નહી, પછિ પદ્યો મનિ સન્ધેહ	૧૫
"માહરા સરખા તારિ કહ્યા ચકિ?" ગજકન્યા કહિ વાત,	
હ" ઉપયીવિ આખૂ માહરે, શુક તાહરો વાત"	૧૬
૧૦વચન એહવા સાલવી, કરિ તણી કન્યા યેહ,	
કોધ કરીનિ ઉચ્ચરી, "માણુશે મન્ય સન્ધેહ	૧૭
જો પિતા નોહિ અમ તણો, કિમ શવિ તાહરો બાપ ?	
મૂઝ્ય વસ્ત્ર તૂ અમ તણા, કિ દેશ તુઝનિ શાપ "	૧૮
૧૧મ કન્ટી નીસરી, નગ લણી તે મય,	
રાજકન્યાનિ મેપ ચો, નવિપુત્રી કોડિ ધાય	૧૯
રીસિ ચર્મ અતિ રાતકી, શર્મિષ્ઠા આની ત્યાદિ,	
મારગ અન્તગિ કૂપ અન્ધ, લેછ નાખી છિ જલ માહિ	૨૦

૧ હાટે. આ ૧. ૭૧૨૩ ૨ કળી ૩ આ ૫ ૭૧૨૪. ૪ યાય
 ૫ વપકવેડ. ૬. માહરા ૭ નીસરી ૮ તે સાર. ૯ આખૂ અમાર
 આરોગે. ૧૦ આ ૧ કહી બહલ ૭૧૨૫ ૧૨. આ ૫ ૭૧૨૬

- ૧ સેવક સાથે પરવરી, ર રાજકુલ્યરી ગઈ આશ્રમ્ય;
 કૃપજલમધ્ય દેવયાની, તે કો ન ગણિ મમ્મ. ૨૧
 ૩ તે સમિ ત્યાં ય આવિઓ, રાય નધુવ કેરો તન;
 ૪ હસ્તિનાપુરથી નીસર્થો, મૃગયા રમતો વન્ય. ૨૨
 જ્યાતિ નામજ તેહ તણું, સૌમવંશી સાર;
 સૈન્ય ઘૂં પૂઠિ રણું છિ, એકલો અસવાર. ૨૩
 મૃગ-પૂઠિ ખાણુ મેહસ્યું, તેહ નાઠો જનય;
 અન્ય કો પપોહ્યિ નહીં, એકલો કડિ ધાય. ૨૪
 અશ્વ તો અતિ શાન્ત થયો, ૧ તૃપા લાગી બૂપ;
 જભાસયનિ ન્યાહલતાં, વન મધ્ય દોઢો કૃપ. ૨૫
 આવીનિ ઉપકષિકે જિભા, જોઈ છે જલ માહિ;
 કૃપ કેરી કૃષ્ણિ બિહી, નારી ૭દીડી ત્યાંહિ. ૨૬
 કિ ખેચરી કિ ગણસી, કિ વન કેરી દેવ ?
 વિપરીત દોહું પીરવરિ પછિ, જોલાવી તનખેવ. ૨૭
 “ તું કોણુ વનિતા આંહિ રહી છિ, કહિનિ મુઝનિ મમ્મ.
 ૮ જલમધ્ય આવી આંહિ રહી, એ કોણુ તાડો મમ્મ ? ” ૨૮
 ૯ વૃક્ષતી ઝપિકન્યા વદી, “ હું કવિ તણી કુમારિ;
 અહમ્મો કીડા કરવા નીસર્થો, આભ્યાં વન મુઝારિ. ૨૯
 પુત્રી તૃપવર્ધ તણી, શમિર્મજા યેદ્દું નામ;
 સાથિ દાસી નીસર્થો અહમ્મો, આભ્યાં આખિ હામિ. ૩૦
 આ વન-મધ્ય મોટું સરોવર, મહાન કીધું વારિ;
 વજ્ર તટિ મકી કરી, જલમધ્ય પિડી નારિ. ૩૧

૧ આ પ. ૦૧૨૭ ૨. શમિર્મજા. ૩. આ પ. ૦૧૨૮. ૧૫ મ.
 પૂરું ૫૬ ૬૭૫ (ખરાં ૧૫૭). ૪. યં યયું રે. ૫. પાપ૩. ૬ એકલો
 અતિ બૂપ. ૭ અહમ્મુત. ૮. “ વજ્રી ઝપિક કન્યા વદે જલમધ્ય, નાખી
 થયો મમ્મ. ” ૯. પછિ વાળી લેચરે.

મન્દ મારુત વન તણે તે, થયો ચન્દ્રચંદ્ર રૂપ;	
વનિતા તણાં વપુ કનક સુન્દર, તે દેખી સુભગ રવરૂપ.	૩૨
વસ્ત્ર કીધાં એકઠાં ને, મ્મલાં માહોમાંહિ;	
શર્મિર્મધ્યા અનિ માહરાં, ઓળખ્યાં નવિ જય.	૩૩
“માહોમાંહિ વિવાદ કરતાં, નીસર્થો” આશ્રમ્મ;	
આ રૂપ દેખી રાજકન્યા, કીધો એહવો મર્મ.	૩૪
ઓચીતાં આંહિ દોહી નાખી, પડતાં પામી પાર;	
જલસંધ્યોગિ થીવતી વલગી, ઈંટિનિ આધારિ.	૩૫
તે માટિ મુનિ કોદો આંહિથી, રૂં કા કારણરૂપ.”	
વચન એહવા સાંભલી, પરપચ્ચ કીધુ જુપ.	૩૬
છોડિ સાંકસિ હય તણી, મૂકી રૂપજ માંહિ;	
“ હૃદયેષ્ઠિનિ તું—અજ વલગે, રમે છૂટિ બાહ.”	૩૭
વલગાડી વનિતા વેગિ આવી, શ્રી દક્ષિણ-પાપય;	
કર સાધી કાંઠિ કરી જીબી, ત્યારિ બોલી વાપય.	૩૮

૮૮૯

૩ કડવું ૩૦ મું—રાગ એજ

દેવ્યાની ધમ ઉચ્ચરિ, રાજ ત્યાં અવલે ધરિ;	
વાર દેખી આદર અતિ અખલા કરિ રે.	૧
દાસ—આદર અખલા અતિ કરિ, “તદ્ધ્યે સાંભલો મહારાજ!	
કુણુ દેશ નગર નિ નામ તમારું? કહોનિ મુઝનિ આજ.”	૨
“ હસ્તિનાપુર તે નગર મહારું, મુલિ, જ્યાતિ માહું નામ;	
મૃગવા રમવા નીસર્થો, આલ્યો આણિ ઠમ્મ.”	૩
વચન એહવા સાંભલી, દેવ્યાની કહિ હિ “રામ!	
ગાન્ધર્વ વિગ્રહ આંહિ કરી, પછિ પધારો દલ માહિ.	૪

૧. વિવાદ કરતાં નિ (૧) નીસર્થો રે, આલિયાં. ૨. અખલા જાણી રૂપ.

૩. ૧૯ મું આલ. આરમ્મની કડીનાં ૨-૩ અને દાસનું ૧ લું ચરણ નથી.

૪. નિવાસી. ૫. કુરુપ કુલિ. અ.

શાપ છિ મનિ કય તણો, યે ધ્યાણણુ કરેા તન,
 દેવયાની તુઝનિ નહિ વરિ, ‘સાભયો સત્ય વચન.
 અધ્યયન-અર્થિ’ આવિઓ, પિનાયિ બણાબ્યો તેહ;
 મિ જાણ્યું મુઝનિ વરસિ, પછિ આણિઓ અતિ નેહ.
 કહિ, ‘તું કન્ધા કવિ તણી, ગુરુ તણી કુમાગિ;
 હું તુ તુઝનિ નહી વરું, તું માનિ સાચું નારિ!’
 મિ કહ્યું, ‘દાનવ વિદ્ય કગતા, મિ તું રાખ્યો મુન્ય!
 મનસૂધાતિ મિ વર્ષો, સાભયિ સત્ય વચન’
 ‘મ હરો! સિદ્ધય વિદ્યા તણી,’ હુ ધ્રમ બોલી વાણ્ય,
 આક્રમો યૈયનિ નીચર્યો, કય ચૂકાનીનિ પાણ્ય.
 જાતિ મુઝનિ ગાપ દીવો, ‘માભરિ કહ વચન,
 તો કો તુઝનિ નહી વરિ, વિદ્ય કરેા તન.’
 સ્મારિ મિ મન માદિ ધાર્યું, ‘યે ત્રિલોકિ દક્ષિણ પાણ્ય,

૧ ‘ને બ્રાહ્મણુ કરેા તન. (લેખક દોષ) ૨ પછિ તા મે પણ ક્રીડુ.
 —આ પહેલા —’ સામલતા યે આ જી, મે વરી તેહને વાત,
 અનુમદ મુઝને આપિયે, બણ્યો માહરો તાત. ૨૭
 વલ્લતો મુનિવર બોલિયો, ‘તે પિદ્ધે દીવો શાપ,
 તે માટ્યે તું ક્રિપા કરી, અનુમદ મુઝને આપ્ય’ ૨૮
 દેવયાની વહે વલ્લુ, ‘તા લને બણાબ્યો એહ,
 તું ને તા મે શાપ દીવો, સિદ્ધય પામયો તેહ?’ ૨૯
 વલ્લતા મુનિ રવિઆત્ય ચર્ધને, કહી એહવી વાણ્ય,
 ‘વિદ્ય તુઝને નહિ વરે, કો રાય વરયો, જાણ્ય’ ૩૦
 એહવી તે આશિય દીધી, મુનિ વેગે તે જાય,
 પોહતો ચઢ સ્વસ્થાન્ય વેગે, પિતાનિ લાગે પાય ૩૧
 જલાન્વ તેહને પદિજી, ને નીપની તે વાત,
 દેવયાનીએ અનુમદ કર્યો, ‘તું બણાબ્ય જેને તાત’ ૩૨
 તે માટ્યે તમે સામલો, બણે સગજવની નામ,
 વાચસ્પતિ રવિયાન્ય, યા, કહ્યું, ‘સિદ્ધ પામ્યું’ કામ. ૩૩”

ભત્તર ભાપી તે અમ તણે, મનિ રાખિજાં નિરવાણુ.' ૧૧

તે માટિ તમનિ કહું તહમ્મે, મોટા રામ કૃપાલ !

વરો અમનિ પછિ ચાલો." ૧૨

"તું તુ કન્યા કવિ તણી, હું ક્ષત્રી કરો તન;

શુક તો સાનિધ્ય નહિ, કહો, કિમ માનિ માહું મન ?" ૧૩

"સત્ય વચન અમનિ આપિયિ," દેવયાની કહિ હિ વાત;

"વેગિ તહમ્મે પધારયો, ચારિ તેડિ અહારો તાત." ૧૪

"જો શુક મુઝનિ કહિસિ સન્મુખ, 'વરિ નહીં તુંહિ દોષ;

દેવયાનીનિ પરણાવિશ,' ધરો મન સન્તોષ." ૧૫

એહવું કહીનિ ચાલિઆ, આગા આપી નારિ;

સૈન્ય સમલું ચાંદિ હવું, આવિયા તેણિ દારિ. ૧૬

દેવયાની નીસમાં, નગર પ્રતિ જાય;

રાખિખાણિ થે કયું, તે દુઃખ ધરિ મન માહિ. ૧૭

નગર આવ્યું દૂકડું, જઈ પોત્ય કેરિ દારિ;

આકન્દ કરિ નિ અર્જ પછાડિ, ઋષિ તણી કુમારિ. ૧૮

પૂછિ જન, "કારણુ કયું ? તું કા ધરિ હિ ખેદ ?"

જોવા સહ ટોલે અસ્થ, પણિ કો ન જાણિ બેદ. ૧૯

જઈ શુકાચાર્યનિ કહ્યું, "તઠારી તનયા થેલ;

પ્રાકાર આગલિ એકલી, જીભી પછાડિ દેહ." ૨૦

કવિ કહિ, "તે કુણુ કારણુ ? હું ન જાણું મર્મ;

દેવયાનિ અતિ દુઃખ ધરિ, તે કહિ તણુ હપકર્મ ?" ૨૧

વાત કરતા વેગિ ચાલ્યા, આવ્યા તેણિ દામ્ય;

"આકન્દ કરો છો આંહિ રહ્યા, આવ્યા ત્હા રાહનિ કામ્ય ?" ૨૨

મુત્રી વધી અતિ દુઃખ ધરિ, દેખી પોતાનો તાન;

"કુણુ કારણુ ?" પૂછિજાં ઋષિ, "મુઝનિ કહીનિ વાત." ૨૩

“અહો ગર્ભાંતાં ઝીલવા, કીડા-કારણિ વન્ન;	
શર્મિષ્ઠા નિ સખી સદ્ધાતિ, હર્ષ ધરતાં મન્ન.	૨૪
સરોવર મધ્ય રનાન કરવા, વસ્ત્ર મૂઢી બાદરિ;	
કમલિની ત્હાં અતિ લલી, તે મધ્ય પિકી નારિ.	૨૫
આવિઓ ભારત મણ્ડલી, ષટકૂલ તાણ્યાં જન;	
માદુરાં નિ શર્મિષ્ઠા તણ્યાં, લલી આં મોદેભાંદિ.	૨૬
વિવાદ માંડ્યો વસ્ત્ર-કારણિ, એક કહિ, ‘માદુરાં એહ;’	
મિ કહ્યું, ‘એ અમ તણ્યાં,’ છુદ્ધિ ન માનિ તેહ.	૨૭
વડતાં વડતાં નીરસ્યો, આગત્વ આવ્યો કૂપ;	
અતિબલિ તે મધ્ય નાંખી કહિ, ‘તેતાત માદુરાં બૂપ.’	૨૮
હું રજદિશ વસ્ત્રગી રહી, એટલિ આવ્યો એક રાવ;	
સોમવંશી નિ વડો [નરપતિ], જ્યાતિ ચેહનું નામ.	૨૯
મહાવન-મખિ નિરખિજ, ક્રોતક-કારણિ બૂપ;	
આવીનિ ઊભો રહ્યો પછિ, યજ્ઞેવા લાગો કૂપ.	૩૦
પૂછ્યું મુઝનિ ‘કુણુ તું, અન્ધ કૂપ મુઝારિ ?	
મિ કહ્યું, ‘કુંઆરિ કવિ તણી,’ પછિ તાણી કાઢી બાદરિ.”	૩૧
પતે માટિ તહમ્યો નગરિ એહનિ, રહિશો એક દિન;	
‘હુ તહો નિમ્મે જાણ્યો, ચે પારિ પુત્રીનું તન.”	૩૨
“કુંઆરિ’ ઇમ નવિ કીચિદ, તું છુ અપરસુખલ;	
એ અસન અબલા કાંઈ ન જાણિ, બોલિ મિથ્યા વાણ.	૩૩
એવડો ક્રોધ ન કીચિદ, સાંભલનિ તું વાન;	
૧૪૫માં રાગ વડો, ચેહની મોટી ખ્યાત.	૩૪
તે માટિ તમનિ કહું, તહમ્યો આવુ બાધ ! ધિરિ;	
રાગનિ સમ્ભલાવ્ય, વારણિ રૂડી પિરિ.”	૩૫

૧. અમ્યો તમારાં ૨. ક્ષોડે (૩). ૩. એવા લાગ્યો કૂપ. ૪. ક્રોતક કારણિ બૂપ-(બન્ને જો. પા. ૦). ૫. ને વમ્યો એહને નવર જીને. ૬. હિ માટે વમ્યો જાણ્યો—આ કીડીની લીડીયો જો. પા. ૦.

કન્યા કહ્યું માનિ નહીં, ત્રપિ ગયા રામનિ પાસિ;	
“અમનિ આપો આગા, અદ્યો, જાજી” અમરપુરિ વાસિ.	૩૬
દેવયાની દુઃખ ધરિ, શમ્ભિષ્ઠાચિ કીધું કમ્ભ;	
નાંખી અન્ધ કૂપ જ માંહિ, તે કો ન જાણિ મમ્ભ.	૩૭
હસ્તિનાપુરનો રાવ ચે, જાયાતિ ચેહનું નામ;	
તેણિ ત્હાંથી બાહરિ કાઢી, આવી આણિ દામિ. ૧”	૩૮
રસુણી વાણી સમ્યર્થા, પછિ રાવ પાસા જાય;	
દેવયાની માંહિ હતાં ત્હાં, આવ્યા કણુ એક માંહિ.	૩૯
“બાધ! ઘોનિ આગા તહો, કયમ પધારો ધિરિ?	
ચે તહો કહો તે હું કરું, તહારા મનની પિરિ.	૪૦
જોડોનિ આશ્રમ્ય આવો, કાં કરો વિદ્યમ્ય?	
અપરાધ સધસો ગિ કર્યો, તું માનિ સાચું અમ્ય!”	૪૧
૨“એ વાત દારજે (?) કરિ, તું રાવ! ચતુર મુગલુ;	
અઠાઈ ચે નામ લેસિ, તેહનિ આપેશ પ્રાણુ.”	૪૨
રાવ વાણી ઉચરિ, “હું, કરિષ કણુ ઉપાય?	
તહો કહો તે હું કરું, તું માનિ સાચું માય!”	૪૩
“કહું, માહરો વિનાદ કુષ, સત્ય વ્યન ઘો દાયિ;	
દાસી કરીનિ મોકલો, શમ્ભિષ્ઠાનિ સાચિ. ૨”	૪૪

૧. આ પછી:—

ઉચ્ચલો:—

“આવી આજે દામ્ય ને, પુત્રી દુઃખ મનમાં ધરે,
વેરામ્પાયન કહે કયા તે, જનમેજય શ્રવણે ધરે. ૬૨

૭૩૮

(ખર્તા ૭૧૯)

૨. આ ૧ કડી બદલ:— કડબું ૧૭ મૂં.

“જનમેજય પૂછે તપિરાવ! દેવ જાયાતિનો કહો મદિમાય;
જાણ્યાચિ સુક દીક્ષા જાણે, જાણેતા પાતક જેણે ૨. ૧.”

—એ પછી ૭૧૩૦. ૩. આ ૧ કડી બદલ ૭૧૩૧, ૭૧૨૯ અને ૭૧૩૨.

વાક્યં યથાં, રાયં થં કરિ? પછિ દીધૂં સત્ય વચન;
દેવયાની આપ્યા આશ્રમ્ય, માનિજિં છિ મત્ર.

૪૫

‘મૃત કલ્પિ છિ, સાલયો, તદ્ભ્યો શીનક મુન્ય’

ત્યાર પછિ થં યથાં તે, કલ્પં સત્ય વચન.

૪૬

૧૦૧૫

“કલ્પં કૃત મૂં—રાગ એજ

શુક તણી તનયા વડી, વિવાહ તણી ચિન્તા પડી.

વિચારિ મુનિવર ધડી ધડીધ રે,

૧

હાલ—૪૫૨ વિચારિ ધડી ધડીધ, પછિ કહી ન દેખિ મર્મ;

“વિવાહ કતિ એહ તણો, તો ગદ્ધિ આપણો ધર્મ.”

૨

વાર્તા કીધી વર તણી, ત્યાગિ મુણી કુંઝરી કલ્પ;

વિનય-વચન પિના ‘તણા, પ્રણમ્યા જૈનિ ચરણ

૩

“ઋષિકુંઝર કો નર્મી વગિ, મૂંડનિ કવ્ય કરો ચાપ;

પ્રાર્થના કીની આમના, મુખિ વચા મુનિવર આપ.

૪

અતિથા મિ ત્હા કરી, ‘અલ્પિ દક્ષિણ પાણિ;

પુરના હં તેડનિ વડ,’ મુખિ ગોલી એડની વાણિ.

૫

રાગકન્યાયિ નાખી જવમધ્ય, કાગી જ્યાતિ મજન;

દક્ષિણ કર તેણિ અણો, ત્યાગિ માન્યું માહડું મત્ર.

૬

મિ કલ્પું ‘રાય’ મુનિ વગે, આદિ કરો વિદવાય.’

એમવંશી ધ્રમ વચા, ‘મિ અપદવં કિષમ ચાપ?’

૭

મિ કલ્પું ‘મિથ્યા નથી, મુનિકુંઝર કરો ચાપ,

તે કાગણિ ઋષિકન્યા વગિ, નહીં લાગિ તુઝ પાપ.’

૮

૧. “રેરામપાચન નદે સામતો, તરો પરીક્ષિત કેસ તમ ?” ૨. આ ૫.

૭૧૩૩—આ હીરીયે ૧૭ મૂં પૂર ૫૬ ૭૭૭ (જરાં ૭૪૮).

૩. પહેલો કહી બન્ધ ૭૧૩૪ ૪. વિતાને મન્ય ચિન્તા ૫. ને,

૫. વિવાહ થાવ વર મણે તો, ૬. ને કીપું.

- રાય કહિ, “કવિ તણી કન્યા ! જો આપિ મુનિ વરદાન;
તો હું તુમનિ વરું, ઋષિ, પદાન્તિ અમનિ માન.” ૯
- રમુનિવર મન્ય વિમાશિજિ, “વ્યન સાચું હોય;
કય ફેરા શાપ માટિ, વિષ ન વરિ કાય. ૧૦
- સોમવંશી રાય મોટા, દિજ સરીખા એહ;
આચરણ અધ્યયનિ વડા, તેહ માંહિ નહીં સન્દેહ. ૧૧
- એ કન્યા એહનિ આપિષ્ઠ, થાપિષ્ઠ કરી યામાત્ર;
બ્રાહ્મણ ધારિ નવિ વરિ, ત્યારે એહ મોટું પાત્ર.” ૧૨
- વિમાશીનિ પત્ર લખ્યું પછિ, હસ્તિનાપુર શુભ સ્થાન;
“તમ તણી કરણા કરીનિ, વર વહા મીલગવાન. ૧૩
- તહમ્થો વેગિ પધારથો, ધર્યો કરુણા મન્ય;
પત્ર દાઠિ આવથો, શુભ લક્ષ ઉત્તમ દિન.” ૧૪
- હસ્તિનાપુરનો રાય મોટો, જ્યાતિ થે કહિવાય;
પત્ર મુનિવરિ મોકલ્યું, રહિઆતિ ધ્યા છિ રાય. ૧૫
- સેના સર્વ સજદ થઈ, હસ્તી રય હય વીર;
વૃષપર્વાનિ નગરિ આલ્યા, રહિતમ ગર્જાતીર. ૧૬
- કુન્દુભિ વાજિ આતિ ધણાં, બેરી ફેરા નાદ;
સજદ થયનિ સહ પદ્યું, પછિ પડ્યો દલમથ્ય સાદ. ૧૭
- વેગિ કરીનિ અવિઆ, ઋષિ શુક તણિ આશ્રમિ;
નગર પાખલિ જીત્યાં, પછિ કરિ નૃપદલ મર્મ. ૧૮
- રાય સાદમા સમ્યર્થો, વૃષપર્વા નિ શુરુદેવ,
વિનય-વચનિ સન્તોષિઆ, પછિ સહ્ય દાધી સેવ. ૧૯
- શુક કહિ, “તહમ્થો યાવો સાંતરા, વિવાદ-કારણિ ભૂપ !
દેવયાની કન્યા-કારણિ, મગટ મુન્દરપ.” ૨૦
- રાય કહિ, “ઋષિ ! સાંલસો, તહો મોટા મુન્ય !
કન્યા વરનાં દેવાયાની, ક્યાં જાપનિ પુણ્ય ? ૨૧

- કથમ કન્યા એ વર ? માયિ પુણ્યની હાણ્ય;
બીજા ક્ષત્રી દોષ દિ, તું મુનિવર ! સાચું જાણ્ય. ૨૨
- રકતિયિ કર્મ કથં કર્મ, વરી મુન્ય-કુમારિ ?
તે માટિ તમનિ કર્મ, દુષણ એ સંસારિ.” ૨૩
- શુક કહિ, “તલો સ્થાપ્યો, તમનિ નહિ મધ દોષ;
ગેશાપ છિ મુનિકૃંઅર કરો, તેણિ કરતી રોક. ૨૪
- દક્ષિણ-કરનું પાણુ કર્મ, ત્યારિ પ્રજો યમલો પાણ્ય;
‘ભત્તાર છિ એ અમ તણે,’ ઉચ્ચરી અન્તર વાણ્ય.” ૨૫
- પ્રત્યક્ષ સહ કો દેખનાં, આપિજીં કન્યાદાન;
કાર્ય વર-કન્યા તણું, માનિધ્ય શ્રીભગવાન. ૨૬
- રાય અતિ રસિઆત્મ થયા, મુલો એહ વચન;
કારણ કરીનિ શ્રીજ્ઞા, અતિ હર્ષ પામ્યા મુન્ય. ૨૭
- કન્યા પરધ્યા કેવિ તણી, વતિઓ જિજિહાર;
વિપ્રવર નર ભાટ ચારણ, સન્તોષ્યા તેણી વાર. ૨૮
- અનેક વસ્ત્ર આભરણુ આધ્યા, કનક ભૂષણુ સાર;
અમ્બ ગજ રથ દ્વય અમ્બર, આપિયા આ વાર. ૨૯
- કરિ કવિ પિદ્મામણી, એક લક્ષ આપી ગાય;
‘દસ સહસ્ર દાસી સાચિ આપી, હર્ષ કરી મન માહિ. ૩૦
- શર્મિષ્ઠ ત્યારિ સદૃશ માગી, રાગકન્યા એહ;
સત્ત્વ વચન પહિલું હૃદય, તો કથમ ન આપિ તેહ ? ૩૧
- દાસી કરીનિ ગોઠવી, પણ્ય મહા મનોહર રૂપ;
અનેક સાચિ મેઝી, સૂર્ય-કોટિ-રવરૂપ. ૩૨
- આવીનિ જાબી રહી, દેવયાની કરિ પાણ;
લગ્ન પામિ દેખી વાવણ, ‘સૂર્ય-કોટિ-પ્રકાશ. ૩૩

૧. ધર્મની ૨ સ્વામી ! એટલે કથમ વર ? વધો, - આ કંડીની લોટી
જા. પા. ૩. “મુનિકૃંઅર દેસા ચાપથી એ, વરો વચ્ચે નિર્દોષ.” ૮. વચ્ચે.
૫. અમ અમ્બર. ૬. ‘દસ’ નથી. ૭. ચન્દ્ર

પિતા પ્રતિ હિચરી, “ તહમ્મે, સાંભલો ઝપિરાજ !
 શમિષા ચારિ સર્જ્ય આવિ, ક્ષમ સરિ માહું કાજ ? ૩૬
 રાત્રાનિ કહો પ્રીછવી, એકાન્તિ બિશી આપ;
 ‘ શમિષા-ચં સર્જ કરશે, તુ દેશ તુઝનિ શાપ. ’ ” ૩૫
 પછિ ઝપિછ રાત્રાનિ કહૂં, “ તમ સાથિ રાજ-કુમારિ;
 અતિ રપ દેખી અનુસરશે, તુ દુઃખી ચારિ નારિ. ૩૬
 હું તમનિ છૂં છૂં આણા, તહમ્મે રખે કરતા સર્જ;
 શાપ દેશ હું રામ ! આપણિ, નહોં સહિ[શિ] રજ. ૩૭
 ‘ પ્રમાણુ ’ કહીનિ આલિઆ, પછિ હસ્તિનાપુર લણી જાય;
 ત્યાર પૂઠિ શં થયું, તહો સાંભલો ઝપિરાજ ! ૩૮

૧૦૫૩

કહ્યું ૩૨ મું-રાગ એજ

સૈન્ય મફતું રાજ તણું, મુનિગર મન્ય દખાં ઘણું;
 કવિ કરી કારય કન્યા તણું રે. ૧
 કાલ-કન્યા તણું કારય કરી, પછિ ધરી મન ઉલ્લાસ;
 ઘુલાવી પાછા વળ્યા પછિ, આગ્યા નિજ આવાસિ. ૨
 રામ વેગિ સમ્યગી, આવિઆ સ્વસ્થાનિ;
 નગર-મધ્ય પધારિઆ, પછી બેતયાં દેઢ માન. ૩
 મન્દિર-મધ્ય જૈ બેતયાં, મર્જલ ઉત્સવ થામ;
 નગર દેરી કામ્યની, પછિ વધાવા ગય. ૪
 મુકાદ્દસની ચાલિ લરીનિ, બેતારિ બહુ નારિ,
 ફુન્દુલિ વાજિ અતિ ઘણા, પછિ ગાતિ મર્જલચાર. ૫
 શમિષાનિ આપિઆ યે, સ્વતન્તર આવાસ,
 દેવયાની તણિ મન્દિર, રજા ધરી વિશ્વાસ. ૬

ધમ કગ્તા ૧નિતયો, ગજાયિ ત્હા બહુ દિન;
 ૧દેવયાનો સાથિ ર્નેહ અધિકુ, નિત્ય ધરિ ગજન.
 ર્મસપિકન્થાનિ હુઆ દુઆ, યદુ પુર્વસુ નામ,
 મિ અનોપમ અતિ ભયા, પોતા મનોઘ-કામ
 એક વાગ રાજ્ય નીસયા, ૧ઉદ્ધાન જોના જાય,
 સાથિ અનુચર ૧નીસયા, પછિ ઉત્પત અર્જુન ન માય. ૯
 વાકી વન ઉપકણક સુન્દર, અનોપમ આવાસ,
 સ્ત્રી તણા બહુ જન્દ દીપ્તિ, ત્હા ર્મિષ્ઠાનુ વાસ. ૧૦
 અનેક પુષ્પિત વૃક્ષ દીપ્તિ, લતા ફેરી ભાતિ,
 પ્રસૂન અર્કુર ગતમક પદ્મવ, [ગોલિત] નાના ભાતિ ૧૧
 ૧તે પુ જોતા નીસયા, વનિના તણુ આશ્રમ,
 અનુચરનિ કણુ, “આદિ રહો, તહો, જાણુ સ્ત્રી-કુલ ૭ ધર્મ.” ૧૨
 વ્યુષ્ઠિ મિદા રામ દીપ્તિ, ર્મિષ્ઠામિ તેણી વાર,
 અતિ રૂપ વગતનુ ધીર નાવર, અકિત યત્ર હિ નાગિ ૧૩
 દાસીનિ દીધી આગન્યા, “ઓ, આયિ હિ રાજન,
 હ આપુ ત્હા ભગિ ગામથે,” ધમ ઉચ્ચર્થ ૧ વચન ૧૪
 અટાલીલથી જનરી જાણે, સદસકિગણુ “સુગણુ,
 નિપુર વજિ વીંટિઆ, જીવ ચતુર-સુગણુ ૧૫
 નાસા જાણે અમ્પક-કલ્પિત, બ્રુભર્જ ધનુષાકારિ,
 નેત્ર મૃગ મત્સ્ય મધુષ ખચ્ચન, મિદા હિ જન આર. ૧૬
 જિમ્બહવ પગ્ધિદૈ પન્નવ, અધર અમૃત-કુન્ડલ,
 કેશરી-કટી ૧૦૬૨મુખીના, જાણી કદલીરથમ્બ ૧૭

૧. નીચઆ ૨ “દેવજવાનીય રાવણ ધરે, અધિક ર્નેહ અનુભવ.” ૩ કાવિપુત્રીને પુત્ર હવા જો ૪ વાકી વન મેળાયે.
 ૫. આવે તે, ધરે દર્શ અપાર ૬ જોતા જોતા ૭ જન ૮. આ ૫ ૭૧૩૫.
 ૯ “જાણુ ૧૦. ઠપાત.”

વેણી વાસુદે નાગ-સરખી, દન્ત દાહિમ-ચીજ;	
અર્જુ કેરી ગીરતા ધન-મેધ મધ્ય યમ વીજ.	૧૮
ધમકાર કરતી કિર્તુણી, કટિમેખલા-ચરણકાર;	
માતર્જંગતિ ત્યાં ચાલતી, આગલિ આવી નારિ.	૧૯
અન્તરિક્ષથી થું બતરી, કિ પ્રગટ થઈ પાતાલિ ?	
ન દોડી નિ નવિ સાંભલી, અર્જુના આણિ કાલિ.	૨૦
મદમત યોવન ઝલહલિ, ધરદરિ પદમાત ધરણ્ય;	
ઉનાસાકેસર કપટ પદકમણિ, ઝલિ ઝલકિ દણ્ડ.	૨૧
કદન્તરેખા કનકમણિ યમ, ચલિત દામિની ખવડ;	
પચકિત થઈ રાગ રથા, પછિ દોસિ રૂપ-પ્રચણ.	૨૨
નાદુનાધી દોડી ફૂતી મધ્ય-યોવન દર્શન રાય;	
અતિ તેજ આઠિ અર્જુ આવિ, મન સાદ્મું નવિ જોવાય.	૨૩
કદીવલ કેરુ મહી પશ્ચવ, હથી બોલિ વાણિ;	
"આધારિ તોદરિ અર્જુના, નરદેવ ! સાચું જાણ્ય.	૨૪
પિતા અહારિ પાલવિ તોદરિ, બાંધિઆ અહો, ધસ !	
અમૃત ફેડી વિષ કરિ, અન્યથાગતિ જગદીશ.	૨૫
મૃગા કુદ ઇન્ધર તણી, વિષ શ્રીડી અમૃત યાય; "	
"સન વાણી ઉચ્ચરિ, તહો સાંભલો અધિરાય !	૨૬
ઉવચન મુણી વનિતા તણા, પછિ મલિત થયા રાજન;	
અતિ રૂપ ફેખી અર્જુના[૧], વિદ્ય થયું છિ મન.	૨૭
તેડયા રાય ગયા મધ્યમન્દિરિ, આખૂં આસન સાર;	
પપરું મણિમય રચિત કમ્બલ, બિહા તેણી વાર.	૨૮
નેત્રે નિરીક્ષણ કરિ, ધરિ ત્યાં ત્યાં મન;	
વિધાતાયે કરી મનિ, "આજીઝું ઉતમ તન.	૨૯

૧. ધનમધ્ય જાણે વીજ. ૨. ધમકાર. ૩. સોલ કલા યશિવદન-
 સુન્દર. ૪. નાના કેસર કપટ પદકમણિ. ૫. સ્થાનકથ જો. ૬. "વેગપ્રાપ્ત
 લિખરે, સંભલ્ય જનમેજય રાય ! " ૭. ગા પ. ૭૧૩૬. ૮. ઉમદાસન (૧).

રલિયાતિ ય્યા નિ^૧ વીસં, યે શુક્રનું વચન;

શર્મિષ્ઠા-સંયોગ પાત્રી, ઉચ્ચયો રાજન.

૨૦

“ કાંઠ માચુનિ મુઠ કનિ, યે વસ્તુ વચ્ચલ જાણિ; ”

શર્મિષ્ઠા ઊભાં રજાં પછિ, જોડીનિ બિ પાણિ.

૨૧

“ મોટા મહીપતિ રાયજી ! તજો દયા-નિધાન;

વિદ્યા ચતુર્દશ રક્ષા-લક્ષણુ, રૂપ નિ ગુણુ-માન,

૩૨

અન્તરથં અનુદિન વસિ, ચેદ્નિ સકલ વાત વિચાર;

દશિનાપુરિ વૃષ સોમવંશી, મર્ગો-તટિ અવનાર.

૩૩

કન્યા હુયિ યે કુલ તણી, જતારથં ચેદ્નિ મન;

તે અન્યનિ નાવિ અનુરુરિ, સંભવો સત્ય વચન.

૩૪

વિવાદ-કારણિ વિપ્રતનયા, દેવયાની ચેદ;

શર્મિષ્ઠા સાયિ પચિ પછિ, માગી લીધું તેદ.

૩૫

વૃષપદાંની દીક્ષરી, આપી તજાનિ તાત;

મનસા વાચા કર્મણા, રાય ! તું માદરો નાય.

૩૬

દાસી તણી હુયિ તનયા ચે, તેદ્નિ અન્યથં ઇચ્છા થાય;

અમાનની અનુચિન ન કરિ, કલ તાની કન્યા રાય !

૩૭

જાણે દૂપણુ દેશિ દેવયાની, જો ન માનિ મન;

“ એક વાર નિતિ પધારવું, ” મુનિ આપો સત્ય વચન. ”

૩૮

એદ્વું પદિતાં રૂપયાનિ, મન્ય વિભાસણુ થાય;

“ હવિ તણી કુંઅરી શાપ દેશિ, મિ સાચું ક્યમ કલિરાય ? ”

૩૯

માન્યું યારિ માનની[યિ], “ ના ” કલૂ ક્યમ જાય !

“ એક વાર આશ્રમિ નિત્ય આવેજ, ” દમ ઉચ્ચયો [છિ] રાય. ૪૦

એદ્વું દક્ષિતા દર્પ પાત્રી, દક્ષી જોડી વાણિ;

ઉવોક્તાવી વનિયા વદિ, આંગણિ જોડી પાણિ.

૪૧

૧ મ.ય નન્ય અર્યુ. ૨ એદને કલ, ૩. કુલવતી, તેદને બરવાર
જાપયું મન, ૪. “ કુલવતી અન્ય ચિત્ત નન્ય ધરે, તે માનજો સાચું
રાય ” ૫. “ મુણે તે વિનાશજી અનિ થાય. ૬. વજની કરા. ૭ “ રંધી
વદી વનિયા દહે. અનિ દર્પ જાણી મળે ”.

આતા માગી સમ્યક્, આપ્યા સથાનકિ શૂપ;
ત્યાર પૂઠિ શં થયું, શં કયું અકલ-સ્વરૂપ ?

૪૨
૧૦૬૫

કહ્યું ૩૩ મૂં-રાગ એજ

તપપર્વાની દીકરી, નૃપપ્રસર્જ થયો નિ દરખિ ભરી;
મન્ય ધરી મન્દિર-મધ્ય પરવરી રે. ૧
દાસ-મન્ય ધરી મન્દિર પરવરી, સાથિ દાસીવૃન્દ;
'હમ્મશ [પુ]હુતી રઅમ તળી,' તેણિ જિપનો આનન્દ.
અતુસમિ રામા હતી, અતિ યોગ ઉત્તમ દિન;
આધાન પામી અર્જુના, પછિ માનિયું છિ મન.
સમમ કીધુ રામશં, અનુદિન આવિ પાશ;
રૂપશિરોમણિ રાજકન્યા, મનિ થયુ વિશ્વાસ.
દિવસ પૂરે પ્રગટ કુંઅર, હપં પામી મન્ય;
શર્મિષ્ઠાનિ સન્તોષથી, રક્ષિઆતિ આ રાજન.
ઉપાશ્રમ્ય નરપતિ નિતિ આવિ, હવા ત્રણ કુમ
દિવસ દિવસિ વૃદ્ધિ પામિ, દો નવિ બાણિ પાઠ.
રમતા રમતા નીરાગિ, અનુદિન આવિ બાહરિ;
સરખા સરખા સાથિ બાલક, આવિ ગજદારિ. ૭
એક વાર રાજદારિ આપ્યા, શ્વે રાણી ક્રોધ વાસ;
દેવયાની-મન્દિરિ રામ બિહા, જો રહ્યા ત્હા પાશ. ૮

૧. આ પછી ગીથલો:—

“ કયમ કયું” અકલ સ્વરૂપ, એમ જનમેજન્ય પૂછિ ચલા.

વૈરાગ્યાચન વીનવે, જ્યપાત્યને જો થૈ કયા. ૪૯

૮૭૯ (પર્વ ૮૫૦)

૨. મન. ૩. શર્મિષ્ઠાને યેય રામ નિત્ય આવે.—આ પ. ૭૧૩૭.

૪. મન્દિર મધ્ય.

રાત્ર-મન્ય ચિન્તા પડી, “ હવે કુણ કંઈ ઉપાય ?

અણુબોલિ જાલક દુઃખ પામિ, બોલિ કુંડે યાય.”

વિભાથી જિહ્વા આસનિથી, યથા અન્તરિ ભૂપ;

દેવયાની જોવા [લાગી], નૃપ-કુંઠર સુન્દર રૂપ.

રાયનુ આકાર દેખી, ચક્રિત થૈ છિ નારિ;

પૂછવા લાગી પ્રેમદા, જીવનુ મન્ય વિચાર.

“ કુણ કુંઠર ! તહો કુંઠર કહિના ? કુણ તહારી માત ?

કપ્તાં થકા આવ્યા ? કપ્તાં રહો છો ? કુણ તહારો તાન ? ”

જિહ્વાજી તેડી અનિ પૂછ્યું, ફરી વિનય વચન;

“ બાહ ! શિ નથી જાણનાં ? અહો સામજના તન.

આસનિ આદિ બિકા હતા, જડી અન્તરિ યાય;

અવરનિ નવિ જાણિયિ, [અમ] પિના એ કહિવાય.”

સુણી વચન થૈ આકલી, અતિ ક્રોધ જોડી ઝાલ;

‘ઋપિ તણું વાધું નવિ કહ્યું, મિદિમત્ત યથો ભૂપાદ.’

‘રીસાવીનિ નીસરી, અતિ ક્રોધ ધરતી જાય;

રીસિ થઈ છિ રાતડી, પછિ વિમ્બસિ મન માદિ.

‘પાલખી બિશી નીસરી, ગઈ હવે તણિ આશ્રમ્ય;

ધણે દિવસે મ્યથ્યા મુનિવર, હર્ષ પામ્યા મન્ય.

“ બાહ ! કુણ તહો ક્યમ આવ્યાં ? પ્રસન્ન નહોં કા મન ?

કાઇ કારણુ હમિ તિ કહ્નિ અહ્નિ, ” બોલ્યા તાન વચન.

‘કહ્યું તદ્દમાઈ નવિ કહ્યું, તહો ભુજો રાયનું કમ;

“ ઇર્ષ્યાનિ સુત દુઆ [વચન], હું ન જાણું કામ.”

૧. રાય લકિયા. ૨. પ્રેમદા જાલક. ૩. જે મદિપાલ. ૪. આ પ.

●૧૩૮. ૫. સુખાસન્ય બેશીને ને તે. ૬. આ પહેલાં:—

“ પછે તે તાં પિતા આગલ્ય, કેદવા લાગી મમં,

સ્ત્રીલોચન દેવા લાગી, રાવિ કુંડે પ્રાપ્ત કમ. ૪૦ ”.

મુનિ તણિ મન્ય વિચાર થયો; “કામ કરિ કુંડ કામ ?	
રાજાનિ પૂછાવિયિ, કિ જાણિ તેણિ હામ્ય ?”	૨૦
એટલિ નરપતિ જાણુ થઈ, “કવિ તણી કુંઝરી ચેહ;	
રીસાવીનિ નીસરી, જૈ પીઠરિ પુટી તેહ.”	૨૧
રાય કહિ, “કુંડ ચમું મુનિ, દેશિ મુનિવર શાપ;	
શુદ્ધાચારય કોપિ [કર]યિ, ” થયો છિ મન્ય તાપ.	૨૨
૧ જીડીનિ પૂઠિ પસ્યા, સર્વ સૈન્ય સાશિ જાય;	
૨ કારણ જાણી કવિ તણું, પછિ આગ્યા હણુ એક માંહિ.	૨૩
	૧૧૧૮

કહ્યું ૩૪ મું—રાગ એજ

જ્યાતિ રાય ત્હા આપિઆ, દેખી અગિ આશર્પ થયા;	
આવીનિ મન્દિર-મધ્ય જિલા ગલા રે.	૧
હાલ-મન્દિર મધ્ય જિલા રલા, અપિનિ કરી પ્રણામ,	
આપું આસન એકલા, પછિ ખિહા એકિ હામિ.	૨
“કારય ચે કુંડ કર્યુ ઘનિ, નવિ ઘટિ મહારાજ.”	
આગા લોખી એમ તણી, એકા કરિ એહૂ કાજ ?	૩
દેવયાની કુ.ખ ધગતી, આવિ આણિ હામ્ય,	
મતિગા નવિ રહી કુલની, ચૂક્યા એણિ હામ્ય.”	૪

૧. રાજા જતા જણિયા—આ પહેલાં—

“વિચારી મન્ય જીડી ચાલ્યા, ન કહ્યુ કેહને રાય,
અણુહણુ પત્રે જિજ્ઞાસા તે, પાછલ્ય પાલા ધાય રય.”

૨. આ પછી

જિથલોઃ—

“હણુ એક માંહિ રાજા આગ્યા, અણુહણુ પત્રે અનાગ;
વૈરાગ્યાયન હહિ રાજાને, ત્હાં રયો જોડી હાય

૪૭

૬૨૬

(અરાં ૮૬૭).

૩. એ મહા કુંડ કામ.

- રાય નીચું જોઈ રહ્યા, મુખિ જોડ્યા એહવી વાણ; ૫
 “અત્રિશયુ અપરાધ થયો, તું મુનિવર! સાચું જાણ્યું.” ૫
 “અપિણ્ણિ મન્ય વિમાસિજી”, “આશ્રમ્ય આળ્યો રાય; ૬
 વિનય કરી જીજો રહ્યો, તું કેવયન કિમ કલિવાય?” ૬
 “દેવયાની કહિ જિ, “હું મન્દભાગી આજ; ૭
 ત્રણ દૂઝાર શર્મિષ્ઠાનિ, સિદ્ધ થયાં સર્વ કાજ. ૭
 પુત્ર માહરિ જિ દયા, તહો જાણુ છુ, મુનિદેવ! ૮
 અન્યાય કીધુ એવરો, અહો સદા કરતા સેવ.” ૮
 શુક કહિ, “મુણિ ગયજી” તમ તતુ વરવપુ ચેહ; ૯
 યૌવનમસિ જાણ્યું નહીં, તું જરા વ્યાપુ દેહ.” ૯
 મુણી વચન રાય થયો જાખો, જોડ્યો એહવી વાણ; ૧૦
 “અઘાનપણિ મિ નથી કીધું, મુનિદેવ! સાચું માન્ય. ૧૦
 અતુરમિ રાણી હૂતી, વૃષપર્વો-તનયા ચેહ; ૧૧
 મનમા વાચા કર્મજી, મન ધરી રાખ્યું એહ. ૧૧
 ‘ભત્તાર તું એક રાય માહરો, અવરિ ભાષ નિ બાપ;’ ૧૨
 અતુદાન જે આપું નહીં, તું મુઝનિ લાગિ પાપ. ૧૨
 કાંઈ અપદર્શ મિ નથી કીધું, લો જો મુઝનિ દોષ;” ૧૩
 વચન એહવા સાબલી, આન ગેજતરી જિ રાય. ૧૩
 “જરા ચેહનિ આપશે, યૌવન લેઈ રાજન! ૧૪
 ય્હા મોકલશે ત્હાં ન.શિ,” પછિ કલાં એહવાં વચન. ૧૪
 પચાસા માગી નીસર્યો, દેવયાની સાથિ જાય; ૧૫
 એવે કશ નિ રશિયન કાપા, “જરાજીવું થ્યો જિ રાય. ૧૫
 હસ્તિનાપુર-મધ્ય આવિઆ, જે જિહા આસનિ રાય; ૧૬
 “જરા આપું પુત્રનિ” પછિ, વિમાસિ તજ “રાય. ૧૬

૧. આ ૫. ૧૦૩૯. ૨. વર પુત્ર પિતાને કહે છે. ૩. જાણ્યો. ૪. રાય.

૫. આ ૫. ૧૦૪૦. ૫. “રાય દેવરાણી શું કીધું, તે દેવયાની-અન્યાય ૧”

—આ ૫ ૧૦૪૧. ૬. છણું. ૭. શિવિલ થયો. ૮. આસન, ૯. મન્ય.

- ૧૬ વપાની કેરા વડો કુંઝર, યદુ યેહનું નામ;
 રાધિ તેડી પૂછિજિ, કહ્યું, “કુંઝરનું એ કામ. ૧૭
 પિતા કેડે વચન પાલિ, સુત તણુ એ ધર્મ;
 કવિ તણિ કારણિ જરા આવી, કો ન જાણિ મર્મ. ૧૮
 રઘૌવન તાહડે આપ્ય મુઝનિ, જરા લેખનિ અગ્નિ;
 બોગ્ય વસ્તુ નિ વખાભરણ, ચે ભેષછ તાહરિ સર્ગ. ૧૯
 ચે માગિ તે આપું તુઝનિ, કરુ અગ્નીકાર;
 યૌવન આપી જરા લેખું, મ કરશે મન્ય વિચાર.” ૨૦
 વલી રાજા કહિ, “તનિ રાજ્ય આપું, મર્થ સકલ ભરુકાર;
 સર્વરવ આપી તાહરિ કરિ, અહો જન્યું વન મુઝારિ.” ૨૧
 ઉકહિ કુંઝર, “નથી કામ માહરિ, રાજ્ય કેડે રાધ !
 યૌવન બલ વપુ તેજ આપી, જરા કિમ લેવાય ?” ૨૨
 “મુલ્કી વચન પછિ ઉચ્ચર્યા, “તાહરિ કુંઝર ! [કુલિ] દાય;
 રાજ્યતુ અધિકારી નહીં જો થર મુઝટ બલ હોય.” ૨૩
 ૧૪ વલી રાધિ ઉપ્પિઓ, તુર્વસુ યેહનું નામ;
 “યૌવન આપી જરા લ્યો, સુત ! અમ તણું એ કામ. ૨૪
 પછિ રાજ્ય કેડે આસન આપી, યૌવન આપી તમ;
 જરા અહારી ગ્રહી કરી, અહો જન્યું વન્ય.” ૨૫
 હપુત્ર કહિ, “તે કામ કડ, ચે જરા ગ્રહું હું શીશ ?
 પોતિ કષ્ટ જ ભોગવી, પછિ યાવાનિ પૃથ્વીશ ? ૨૬
 ૧૦ રાજ્ય કેડે કામ નહીં માહરિ, મ કિલિશે એ વાત;”
 એહવા વચન જ સામલી, પછિ વનતા બોધ્યા તાત. ૨૭
 “વચન માહડે ક્યૂં મિથ્યા, ધરી મન્ય અભિમાન;
 તેણિ કારણિ કુંઝર તાહરિ, નહીં હોયિ સન્તાન” ૨૮

- દેવયાની કરા પુત્ર પૂછ્યા, યદુ પુર્વસુ નામ,
 ચેષ્ઠ જાણી કહ્યું પણિ, એકિ ન સર્વ કામ ૨૯
- રામિંદા કરા પુત્ર સુત, પછિ તેડી પૂછી વાત,
 " પિતા કેં વચન પાવે, પુત્રવર વિખ્યાત ૩૦
- આપિ યૌવન તંત્ર તણુ, પછિ જરા લેધનિ અર્જુન,
 સસદસ વરશે આપથ, આસન યૌવન-સર્જિ ૩૧
- પુત્ર કહિ, " નહી કામ માદર, જગ સેવા ભૂપ !
 પ્રિય ભોગ કો પુત્રિ નહી, અતિ શિથિન યાપિ ૩૨
- સંસાર સરવિ અનુભવ્યા વિણ, જરા કિમ લેવાય ? "
 " યૌવનસુખ [તૂ] ગ્ને ભોગવિ ' ' પપ્પઠિ વરના બોલ્યા રાવ, ૩૩
- અનુ નામ અપઃ તનય તણુ, તે પૂછિયો ગજન,
 " જરા સેધ અમ તણી, તૂ આપિ યૌવન તમ ' ૩૪
- અવાધથી અહો આપથ રે, રાજ્ય અર્થ જપ્પાર,
 જરા અહારી લેધ કરી, આપથ યૌવન સાગ " ૩૫
- હા તે અર્થ અમથી ન યનીપજિ, રાય ! વચન યૌવનવેર, "
 વચન સુનના સાભળી પછિ, નગપતિ મન્ય થ્યો દેવ. ૩૬
- હા અપકામિ પ્રજા તાદરી, પામયો સુગતોક
 વચન માદર કર્મ મિથ્યા, જપજ્યો તનિ શોક " ૩૭
- હા પુત્ર રામિંદા તણુ પામયો, પુરુ મેહર નામ,
 રામિ તેડ મોકલ્ય, આવી કર્મ પ્રણામ ૩૮
- ૧૦૭ અર્જુનિ બિમારીનિ પૂછ્ય, ' સાભસિ સુત ' એક ૧૧ વાત, "

૧ ૩૬ (૧) આ ૨ આ ૫ ૭૧૪૮ ૩ આ ૬૦૬૧ ૫ ૭૧૪૬.
 ૪ મુવ ૫ એદવ ૬ " આયો પુત્ર અનુ ક્રતો તે. તેડાવો રાજન " -
 આ ૫. ૭૧૫૦ ૭ આ ૫. ૭૧૫૧. ૮ નહીં સરે. ૯ આને બદલે
 ૭૧૫૨ ની ૬ કહી ૧૦ મું પૂર્વ ૫૬ ૬૮૨ (ખર્ચ ૬૫૩) એ પછી બાકીની
 ત્યાં દુટનોટમાં ૧૦. આ ૫. ૭૧૬૩. ૧૧. અમ અર્જુન.

- ૧વિશેષ સુતનું ધર્મ પાલિ, વચન કહિયે તોત; ૩૯
 ૨ શુક-શાપિ જરા આવી, સુત ! અહારિ અર્ધિ,
 વચન છિ, 'યેહનિ આપશો, એ જાશિ તેનિ સર્જિ.' ૪૦
 તે માટિ ઘુઝનિ કહું તું, આપિ ઘોવન તન !
 જરા આપી લેશ પાછી, સંભલિ સત્ય વ્યવ્ર. ૪૧
 પછિ ઘુઝનિ આપશું અહો, રાજ્ય ગચ્છે ભણ્ડાર;
 સમૃદ્ધિ સધલી તનિ સૂંપું, મ કરેશ મન્ય વિચાર. ૪૨
 "વાર, રવામી ! કા નહીં, એ તલે કહો તે સત્ય;
 અભિમાન મત્સર દેહ, મમતા એ સર્વ અનિત્ય. ૪૩
 સંસાર માહિ એહ સૂધું, સેવા તજારી યાય;"
 વચન જોહવા સાભલી, રવિઆતિ ય્યા છિ રાય.
 જરા આપી પુત્રનિ, લેછ ઘોવન આપ; ૪૪
 વિવેક નૃપ ચું કરિ, જે શુક કરે શાપ ? ૪૫
 ૧શત્રુ કો નવિ પરભવિ, પછિ માઝા વરસે મેહ;
 વ્યાધિ કો નવિ ઉદય પામિ, સુખી માનવ દેહ. ૪૬
 બ્રાહ્મણ કાત્રી વૈશ્ય યદ્ર, પાલિ ધર્મધર્મ;
 રાજ્ય-મારગ ૩ સહ વદિ નિ, આચરિ પદ્ધત્ કર્મ. ૪૭
 ૪ સત્ય મુખપથી ઉચ્ચારિ સહ, આરાધિ ભગવાન,
 આતિથ્ય સેવા પિતૃતર્પણ, કરિ પિણ્ડનું દાન. ૪૮
 સહસ્ર સંવત્સર એણી પિરિ, પછિ રાજ્ય કાંધુ વીર,
 આધિઆધિ ન પાલવિ, પછિ સુખી સર્વ સરીર. ૪૯
 શત્રુ નામિ કો નહીં કો નહીં દીન અનાથ;
 ઘોવન આપ્યું પુત્રનું પછિ, જરા લીધી સાથ. ૫૦
 ૫ પદ્માસિખેક તજા કરિ પછિ, ૬ પુરુનિ આપ્યું રાજ્ય;
 અમાત્ય સધલા ઉચ્ચાર્યા, "મમ ન ઘટિ ઉત્થા કાજ. ૫૧

૧. કડી ૩૯ મીનો ઉત્તર અને ૪૦ મીને પૂર્વાં નથી. અને ૪૦મીના પૂર્વાંનું રત્ન ચરણ ૩૯ મીના પૂર્વાંનું રત્ન. ૨ આ પ. ૭૧૫૪.
 ૩. સર્વે માને. ૪. અસત્ય મુખપથી ન ઠાવરે ૫. આ પ. ૭૧૫૫.
 ૬. લધુને. ૭. રાજ્ય (૨ રાજ) આ.

યેષ્ટ પુત્રનિ આપિન્ને, ઘટનૂ હુયિ ગજજન ।

આસા આપો અનનીપતિ । ॥ આપિયિ આસજ ॥

૫૨

“ પિતા ઃ વ્યન પાલિ, કૃ અગ્નૂ એ દામ,
અદોગરિ સશ્રુકા(=શુશ્રુષા) કઠિ, પુત્ર તેહનૂ નામ ”

૫૩

એહવૂ કટી આસજ આપી, લધુ કૃ અગ્નિ રાય

આસા માગી નીસનાં, પછિ ચનિઆ વન માહિ

૫૪

પુરુ ગજ્ય પાલ આતિ ભાનૂ, પ્રજા આનન્દ મન્ય,

ત્યાગ પઠિ ચ યથા, [સુષિ] જનમેજિ ગજજન ।

૫૫

૧૧૭૩

“કડવું ઉપ મૂં—રાગ કેદારે

જ્યાતિ ગય ત્હા અગ્નિ, તપ ક ના વ મનિ ધરિ,

ધરિ ધ્યાન શીકમનામ્નયનૂ રે

૧

હાલ-ધરિ ધ્યાન કમનામ્નયનૂ, રપછિ જે પોતા આશ્રમ્ય

ગર્જાનિ ઉપમરિ રાત્રી, પછિ કીધો એવો મમ

૨

પરિહાર કીધો અભો, પછિ ધરિ વનરજ-આદાર

પાન આર્નિશિ આદરિ એ ગર્જા મં વારિ.

૩

રજિષ્ઠુમાનિ અગ્નિ મેવિ, લીનન જલમધ્ય વાન

નદિકારિ મેડિ ધરિ, પછિ કઠિ નૃપ-અભ્યાસ.

૪

કાન કેટલા હમ ગણા, પછિ દરતા દ્વિપદ-ધ્યાન,

એકિ પગિ ગિજા ગદી પછિ મેન્યા શીતમવાન

૫

૪સપ્ત પૂનઃ યથા મલ્લમગ, એવી પઠિ પરાય વન માહિ,

“દેદ મૂઝી દગી પછિ, મયા અમગપુર માહિ

૬

૧ ૨૨ મૂ હાલથી આગળ ચ જુલ હાલ પહેલાંની ૧ જાણ ૭૧૫૧
૨ સપ્તમી મૂળી કર્મ ૩ — “વપ્તુકાલે આદરે પચમ સાપે દુલાલ,”
ચાલ હાલે જલમા નસે, તથા ધિરે અભ્યાસ ૨૮”

૪ ના ૫ ૭૧૫૭ ॥ કર્મ ૧૧૭ ૧ “માયા દેહ મૂઝવા પિતા, હન્દ
સન ન જાણ —અ પાળી ૭૧૫૮

- ઇન્દ્ર કેરી સભા બિડી, ત્યાં જ રહ્યા રાજન;
 પુણ્યવન્ત જાણી અમરપતિ, પછિ આપિજીં આસન. ૭
 “ઇન્દ્ર દેવાઓ પૂછ્યા “તહો, કહો મુનિ મહિમાય;
 તયોખલ કિહિતું ભલું? તું કહિનિ સાચું સય!” ૮
 જણાવિ વક્તા જોલિયા, “તું સાલલિ સાચું દેવ!
 મનિ જાણ્યું સુરપતિ-નિ ગમિ,” તપ જોલિયા તતખેવ. ૯
 “મહારાજ! મિ અમ વણો કીધો, તેણિ કારણિ બૂપ!
 અન્તઃકરણિ આવિ નહીં, ઋષિ દેવ માનવ-રૂપ.” ૧૦
 “ઇન્દ્રનિ અતિ ક્રોધ થયો, ‘એ શું જોલ્યો મન્દ?
 અનેક ઋષિ અતિ તપ કરિ, વલી દેવ કેરા વૃન્દ.” ૧૧
 જાયો રાય તહો પડો પૃથ્વી, નિષ્ક્રાંધ્યુ સુર લોક;”
 વચન-જલ જાણ્યું નહીં, પછિ પામિયા [મનિ] શોક. ૧૨
 પશાપ થ્યો સુરપતિ તણો, ત્યારિ પડ્યા માડ્યુ ધરણ્ય;
 એક અજક નામિ મુન્ય હ્રદ, પછિ આંખો તેહનિ સરણ્ય. ૧૩
 “કહો કપ્પા યત્રી આવિયા? કુણ દેશ નગર હધાણ?”
 “સ્વર્ગ આવે ગતાવલા તે, કુણ કારણ, જાણ્ય. ૧૪
 પૃથ્વીતલિ મિ રાજ્ય કીધું, હમ્તિનાપુર યેણિ હામ્ય;
 સોમવંશી અન્તર્યો, જણાવિ માદૃં નામ.” ૧૫
 અજક કહિ, “ત્યાં માતામહ માહ્ના, તહો તા મહારાજ!”
 કિહિતાં મનિ સન્તોષ થયો, પછિ સિદ્ધ થયા સર્વ કાજ. ૧૬
 દેવયાની કેરી દીકયરી, હથીનરનિ આપી ચેહ;
 પુત્ર આર તેહનિ હુઆ, પછિ ટહ્યો મન્ય સન્દેહ. ૧૭

૧ આ પ. ૪૧૫૬. ૨ કપટે પૂછે છે. ૩. આ પ. :—

“કહવાં પુણ્ય તયો આચર્યાં ને, કહ્યા કીધા ધર્મ?”

સ્વદેહ તયો સ્વર્ગ પામ્યા, કહો તેહનો સર્ગ.” ૪૦

૪. આ પ. ૪૧૬૦-૨૨ મું પૂર. પદ ૧૦૩૧ (૭) (પદાં ૧૦૦૮). ૫.

આ પ. ૪૧૬૬. ૬ મુનિનો આગ્રમ છે. આ પ. ૪૧૬૨. ૮. જેને

જોવડ્યા. ૯. હરું માતામહ. (માતૃલ છેડી નાંખી) ૯. માતૃલ અ. ૬.

- ૧ અષ્ટક પ્રતદિનં વસુમતા શિષિ, એહવા વ્યાગિ નામ,
 “ ન બગો નૃપ ! અનનીતવિ, નૃપ ! રહો આણિ હામ્ય ’ ૧૮
 રાય કહિ, “ મનિ સાપ હિ, ઇન્દ્ર ડેરો આજ્ઞ,
 વચનઝનિ મુગપતિ દુવાણા, ચયૂ કૂં ક જ ” ૧૯
 એવચન સુણીનિ ઉચ્ચર્યો, પછિ દુહિતા ડગ તન,
 “ અહ્માગિ પામિ રહો, એહ નિર્ભય પદ ગજન ’ ૨૦
 પુણ્ય તપ્ત સચ્ચન વણો, તેણિ કરી મહાગાજ !
 આપણ રહિએ એમ્મા, અગિ ઉત્તમ કાજ ૨૧
 આતોક હિ તે તમ તણ, આદિ સુખી ગહો રાજન ! ”
 પએણી પગિ પગગંસા કરી, પછિ મ્હા અને વચન ૨૨
 ગાય તે ૧ વચ્ચા પાછા, ગયા સુ પતિ-દ્વાગિ,
 મુનિ-કૂઅર ઉઆવિઆ, પછિ મરિ મન્ય વિચાર ૨૩
 અષ્ટક કહે ઇન્દ્રને અતિ ધણે અન્તગિ નેહ
 “ મામત સુ પનિ ! માનનો, તાન મ્હાવિ એહ ” ૨૪
 પુણ્ય પુત્રીગતન તાણુ ગય પામિઆ મ્મગંતોમ્,
 ઇન્દ્ર ડેરો સાપ નિજતા, દત્તો મનનો મોમ્ ૨૫
 એણે પિગિ મોમવંશી મોટો મોટો ગય જમાત્ય
 સુણી મુનિ સન્તોષ થો મન્ય મહાભાગતની વાત ૨૬
 ૧૧વૈશમ્પાયન કહિ વતીરે, જનમેજિ રાજન !
 સચ્ચય કહિ ધૃતગામ્ધરિ, સામતો સૌનક મુન્ય ’ ૨૭

૧ અષ્ટક, પ્રતિદિન, વસુમતા એવિ આ શિષી ક ૨ આ ૫.
 ૧૧૬૩ ૩ આ ૫ ૧૧૬૪ ૪ કહ (૧) આ ૫ આ કી ૫૫ી ૧૧૬૫
 ૬ રાત્રને તેડી ગયા દયાળ્યા ૭ કહેવાથી આપિવા ૮ ૧નિ નિદ્રા
 અતિ (૧) આ ૯ માતા જરા (૧) આ ૧૦ રાય (૧) આ

૧૧ “ સત કહે સૌનક પ્રત્યે, વૈશમ્પાયન રાજન,
 સમા સદ્ સન્તોષ પામી મુણી એહ વચન ” ૪૪

સૂત વાણી વદિ પ્યન-મધ્ય એણી પિરિ રાય;
 તપિ કરી રતન થયું પાવન, રહ્યા અમરપુર માહિ. ૨૮
 મહાભારતની મુણી કયા, યે જ્યાતિનું આખ્યાન;
 વપુષ્ઠિ, કહિ નિ સાલણિ, તે પામિ પરમ નિધાન. ૨૯

૧૨૦૨

કૃષ્ણ ૩૬ મું—રાગ કેદારે

પ્રસન્ન વાણી ઉચ્ચરિ, અનિ કૌરવસુત શ્રવણે ધરિ;
 મનિ ધરિ કયા કહું કૌરવવંશની રે. ૧

હાલ-મનિ ધરિ કૌરવવંશની, યે કયા ઉત્તમ સાર;
 ત્યાર પૂઠિ થું થયું, તે પકહું મુનિ ! વિસ્તાર. ૨

પ્રમથ પુત્ર દુતા^૧ રાજાનિ, પુરુનિ આપ્યું રાજ;
 યદુ તણે કુલ કુલ કુંઆર, યેણિ કીધું આસન-ત્યાગ્ય^૨ ૩

યદુ યદ્રી કલા યાદવ, મથુરા કેરા ધરિ;
 અતિ પાવન જાણી પ્રમદ યયા, મહા કૃષ્ણરૂપ જગદીશ, ૪

પ્રતીપ નામિ પુત્ર તણે કુલિ, શત્તનુ યેહનુ તન;
 ગર્જા સાથિ મૃદુલ થયિ, પછિ રાજ્ય કરિ રાજન. ૫

તેહ તણે તા કુંઆર મોટા, ગાર્જેય યે કહિવાય;
 અધ્યયનમણિ આચરણુ સમોવડિ, દેવે પશ્ચિ ન યવાય. ૬

વયન મુણી વિરમે પામ્યા મુનિ, સૂત પ્રતિ કહિ વાણી;
 એ સન્ધે મોટા મન્ય, રહ્યો હૃદય માહિ જાણી. ૭

માનવરાય તણુ તન કહિયિ, યે જગતપાવની ગર્જ;
 મનુષ્ય દેવ તણું કુણુ કૌરણુ, હુઓ સુત-પરસર્જ ? ૮

૧. વસતા, મુણે. ૨. મન ૩. આ ૫જી ૧૧૬૬. ૨૩ મું પૂરું.
 ૫૬ ૧૦૮૬ (ખર્ચ ૧૦૫૭).

૪. પ્રથમની ૨ કડી જાણ ૧૧૬૭. ૫. કહો અ. ૬. જ્યાત્યને,
 તેમનાં.

- મુન વદિ, સાભલિ મુનિ યૌનક^૧ પૂર્વિ એ ગજન,
 મહાભિપક નામિ પૃથ્વી-મધ્ય, ગત્ય કઠિ અનુદિન
 યત શત તેણિ કીધા, મન્ડ્યોક-મધ્ય આવ્યો,
 અતિ પાવન જલ્પી જલ્પ્યાન્ધર્વ, કરી પુષ્પિ વધાવ્યો ૧૦
 એક વાગિનિ મમિ સુગપતિ, જૈ બિદા આમન્થ,
 જહ્મા કે તેડ આવ્યુ, ચાલ્યા જહ્મમદન્થ ૧૧
 મમા ગ્ધા આમનિ જૈ બિદા, ચતુનનન ચેદ્વ નામ,
 ઇન્દ્રાદિક દેવ સહુ મિત્ર, જૈ પોતા-નિ હામ્ય ૧૨
 મહાભિપક ગજ ત્હા બિંદા, જહ્મમદન મુઝાગિ,
 તેણિ સમિ ગર્જા ત્હા આવ્યા,^૨ લેવા તેણી વાગ ૧૩
 પોડય વર્ણની નારી તાજુ, ત્હા દીમિ રૂપ વિશાળ,
 કેનકનના દામની પિરિ અન્થવ્રત, ધન ગર્જિત તેણિ કાવિ ૧૪
 ર સૌમ્ય તેજ ગવિ કોટિ પ્રકાગિ, તે દીપ્તિ અર્જુ અભિગમ,
 કહિ જહ્મા, “ઓ આવી અમયા, ગર્જા ચેદ્વ નામ” ૧૫
 નેત્ર નિરીક્ષણ કઠિ સમા-મધ્ય, ય ન સદ્મુ લેય,
 જગન્નાન જલ્પી અવની-તનિ, દષ્ટિ કઠિ ગર્હ નેય. ૧૬
 શીઘ્ર ગતિ કરી અભા આગવિ, આદી હિતરી જાલ,
 અતિ અનોપમ દેખી વપુ, મન્ય ચાચન ય્યો જિ ગય ૧૭
 અતિ મૂઢમ અન્થગ કઠિ ધરી, ચાલ્યા એણી વાગ,
 માગનિ યોગિ કરી પઠિ, વજ્ર તાલુ નાગિ ૧૮
 જલ્પા જલ્પાગી યર્ષ ત્યારિ, જન્મ પામી નાગિ,
 મહાભિપક ગન દનો તે, દરયો તેણી વાગ ૧૯
 ર દષ્ટિ બ્યર્હની એક યર્ષ ત્યાગિ, જહ્માનિ ચની રીમ,
 અર્જ મૂર્જિ આકલા યસા, અતિ ધૃષ્ટિ ચીસ ૨૦
 “સત્તામા એ શાનિ આવ્યો, માનવ ટ્રેરી જાલ્ય”
 ગર્જા સાદ્યું જોઈ દર્યો, ચે જગન પાવની માન. ૨૧

- એ હસ્યો તે અલ્પજ્ઞાની, કમળ હસ્યાં ગર્જા સાર ?
 પૃથ્વી-મધ્યિ જિ પડ્યો, અક્તરો સ્ત્રી-લતાર. ” ૨૨
- ૧ શાપ થ્યો બ્રહ્મા તણો, પછિ અવનીતલ-મધ્ય રાય;
 ૨ પ્રતીપનો સુત સોમવંશી, ચન્તનુ યે કહિવાય. ૨૩
- દિવસ દિવસિ જલિ પામિ, યથો મોટો તન;
 અસવાર અશ્વ જપરિ ચર્મ, અહોરાત્ર હોડિ વન્ય. ૨૪
- એક વાર રાજા નીસર્યો, ગર્જા ધ્રેરિ તીર;
 મૃગયા-અર્થિ જૈ રજા, ઉપકણિ જલનિ તીરિ. ૨૫
- જુમિ તુ એક મહા મનોહર, દીડી વનમધ્ય નાર્ય;
 ‘ગાન્ધર્વી’ કિ નાગકન્યા ?’ કરિ મન્ય વિચાર. ૨૬
- ‘કિ વન તણી કો દેવતા, કિ કો કારણુ રૂપ ?
 મહાવન માહિ એકલી, અતિ નારિ સુન્દરૂપ.’ ૨૭
- દેખી રાય તે ગમા પાસિ, જૈનિ પૂછી નારિ;
 “મહાવન માહિ એકલી તું, કિદિનિ, કિદિની કુમારિ ? ૨૮
- કશિ કારણિ આવીયા ? તહો કહોનિ મુઝનિ મર્મ;
 વનમધ્ય આવીનિ રજા, કહો શો તહારો ધર્મ ? ૨૯
- ‘વાન્ધૂ’ વર’ તુ વરો મુઝનિ, ” ઉચ્ચર્યો ધમ રાય;
 વમણુ જોડ્યા હસી જનિતા, હામ્ય કરિ માહોમાહિ. ૩૦
- “વિવાહ ગાન્ધર્વ’ કરો તહો તરણી’ આણી મન્ય વિચાર;”
 વસુ તણા વચન સમ્ભારી, જોડ્યા તેણી વાર. ૩૧
- “વસુનિ શાપ હતુ ઋષિ દેરો, પડ્યો પૃથ્વી માહિ;
 ગર્જા-ઉદરિ આવી અક્તરયો, શાપાનુગ્રહ યાય. ” ૩૨

૧. આ પ ૭૧૬૯. ૨ અહાંથી કવિના અન્ત સૂક્ષીને બદલે

લિખ્યો:—

“ચન્તનુ જે કહવાય, તેજને, ગર્જાયાં સમન્ધ હતો;

વસુને શાપ વસિષ્ઠનો, તેજનો શાપ મોગન થયો. ” ૫૭

પ્રતીપ ગાયના વચન થયા, યે જન્મભાવની મર્જા,
મમય દનો ચન્તનુ નૃપ મેરો, મન્નિઆ ઓક સર્જ્ય
બ્રહ્મા મેરો શાપ મુણ્યો, ગય જનમેજિ વાત,
પૂઠ્યુ મનિ પ્રતિ, દો વસુની, જન્મકથા વિખ્યાત

૩૩

૩૪

૧૨૩૬

૬૬૫ ૨૭ મું—રાગ એજ

૧ વૈશમ્પાયન હિ, જનમેજિ' સ્થામનિ મતિ વચન,
આ વસુ મર્જા મળીનિ, પઠિ જાના હતા વચ્ચ ૧
૨ હાલ—આત અલી આગનિથી આવિ, અન્તગિ એક અપાર,
પઠિ પડયા હેટિથી આવિ, સાથિ તેનિ નાગિ ૨
૩ મ કળા આચો નરિ—આશ્રમ, વસિષ્ઠ હિ યેણિ હામ્ય,
તીર્થ ભોમિ પાવન થન ટેમહાકરિ, દિન્ય વપોવન નામ ૩
૪ નરિ—આશ્રમિ હા અમદ્યા, પઠિ મનની આલ
પ્રણામ કરી વસુ ૩ નિ બાવ્યા, અન્તગિ અનિ પૃથ્વીમ ૪
૫ આથિ સ્ત્રી, “અભનિ” મહિ “વનિના” આ વમિર મનિ કામપેન,
વૃદ્ધવપુ નવમૌવન થાયિ, યે પિયિ દુષ નિ દેન ૫
૬ સુતી વચન વચતી હિ વાળા, “મુઝ હેલજિ ગદ્દી ભન્તાર,
વૃદ્ધ વપુ અતિ દુષ મનિ, વન નવમૌવન થાય [માગ] ૬
૭ તે કારણિ પય લ્યો તહો એહન, યમ સગિ સમ ૭ ક ૪”
મુણી વચન વનતો વસુ મોલ્યો, “સાલતિ રથામા” અજ ૭

૩૭ મું—૧. આ પદેલા—“સૌનક પૃથે મુલને, જનમેજય નધિરાય.

વસુને શાપ શા માટે હવો ?—દો મુઝ મદિમાય ?”

૨. દાવનથી, દી છે ૩ રંગે ૪ ના પદેલા—

‘મહા એભાષમ રથાન’ દેખી, પામ્યા મન્ય અનિરામ,

આક વસુ ત્વદા દર્ષ’ પામ્યા, મુજ પામ્યા તેણે હામ્ય.” ૫

૫ રહસ્ય ૬ આકમો વસુ સૌને કહે ૭ શાગિની (?) ૮ “વૃદ્ધ વપુ
તે જન્મ’ર હાયા, જન્મની નાવત વન સાર.”

કામધેન આંદિથી લ્યો સાથિ, શું કરશિ એ મુન્ય ? ”

સાથિ સ્ત્રી અદુરૂર થયો, અભિમાન કહી વચન. ૮

કામદુધાનિ લેધનિ આલ્યા, મારગિ વસુવર જાયિ;
ભતારે તણું કારણુ જાણી, સ્ત્રી હર્ષ ધરિ મન માંહિ. ૯

વસિષ્ઠ નિત્ય કરીનિ ઊકચા, જોયું “ ક્યાં કામધેન ? ”
તેડી શિષ્ય પૂછ્યા મુનિ સ્થવરા, “ કો ગયું રાયનું સેન ? ” ૧૦

કો નવિ જાણિ કામદુધા-ગતિ, કુણુ લેધનિ જાય ?
ધ્યાન ધરી મુનિ રથાનકિ બિદા, વિમાસિ છિ મન માંહિ. ૧૧

અનન્તર્ગત અવયોકન કરતાં, જાણ્યું, “ વસુ લેધ જાય; ”
ક્રોધ થયો ઋષિ નેત્ર બિધારી, કોપ ધરિ મન માંહિ. ૧૨

“ જાઓ પાપીઓ ! પડો પૃથ્વી-મધ્યિ, આઠિ અમર-સ્વરૂપ; ”
વચન ૧ કણુ ઋષિ, આ વસુ વ્યાકુલ મુણિ જનમેજિ રૂપ ! ૧૩

૨ “ કુણુ કારણુ ઊપનું આપણું ? ” કો ન જાણિ મર્મ;
કામધેન દીઠા દેડિ થકી, એહ તણુ એ કર્મ. ૧૪

“ કહિ પાપી ! કુણિ કેણુ ? લિઉ વસિષ્ઠની ગાય; ”
પરિતાપ થયો મુનિ વચન યક્ષી, અતિ ક્લેશ ધરી મન માંહિ. ૧૫

ધમ કરતા પાછા વળ્યા આઠિ, વસિષ્ઠ-આશ્રમ આલ્યા;
મન્ત્રમનાપ તણિ બહિ મુનિવર, કામદુધાનિ લ્યાલ્યા. ૧૬

“ સ્વામી ! અહો અપરાધી તારા, કેપણિ અહો ન જાણું વાત;
અણુજાણિ અપરાધિઆ, ” ધમ જોટ્યા વસુ સાત. ૧૭

“ શાપ હુઓ, ” મુનિ કહિ મુખિ વાણી, “ કરવો કુણુ ઉપાય ? ”
વિનય કરી મુનિ પ્રતિ કહિ વસુ, “ અનુગ્રહ કમ થાય ? ” ૧૮

વસિષ્ઠ ઋષિ કહિ, “ ગર્જાતટ મુન્દર, હરિતનાપુર પાવન;
સોમવંશી ત્યાં રાજ્ય કરિ, જાડ શાન્તનુ ચે રાજન. ૧૯

૧. વચન મુદ્ધુ ઋષિ બ્યકુલ. ૨. નેત્રે ન દેખે શું થયું આપણું.

- બ્રહ્મા કેમ સાપ થઈ મે, જન્મભાવની ગર્જા
 જર્જમ રૂપ ધરી ચન્તનુ-ધરિ, આવી ગદી અર્ધાંગિ ૨૦
 તેની ઉદગિ તહો અવનગ્યો, દોડ તહારો જાગિ,
 જનભાત્ર પ્રવાહ માહિ મૂકયિ, સાપાનુગ્રહ યાશિ ૨૧
 પશ્ચિ પેશ્ચિ કામદુધા લીલી, આ મો વસુ કદિવાય
 એ અવનીતલિ ગદિશિ અતિ ઘણૂ, અણુવ શૂપ-મહિમાય. ૨૨
 પશ્ચિ સ્ત્રી તાડ મુખ એ નદિ પામિ, શર હસિ એ વીર,
 બ્રહ્મચર્ય પારિ સત્યાચારી, ધનુવિદ્યા-ધીર ' ૨૩
 વસિષ્ઠ કેમ વચન થઈ મે, આનિ વસુ કદિવાય
 ગર્જા ગિ ઉદગિ અવનગ્યો, મેઠ મૂખ્યા જન્મ માહિ ૨૪
 તે કાગણિ જનમેનિ ગગન ' ભાગીરથી ચેહન નામ,
 બ્રહ્મા કેમ સાપ થઈ પહિ, આવિઆ એણિ હામ્ય ૨૫
 પ્રથમ પૃથ્વીનન-અધ્ય આવી, બિંદા પુવિન મુઝાગિ
 પ્રતીપ રાજા પિના ચન્તનુનો, રાન્ય કગિ તેણી વાર ૨૬
 'મૃગયા ગમતા ગયિ દીગ, મન્યા મુન્દ રૂપ,
 વગવા કાગણિ વચન ઉચ્ચરિ, વિદન થયો હિ જૂપ ૨૭
 અધધમી હે ! જનરી, બિંદા રૂપવન માહિ
 કન્યા આની પામિ જભી, મન્ય વિમાસિ ગય ૨૮
 રૂઆવીનિ ઉચ્છ ગિ મિરી 'દક્ષિણ ગયનિ અર્જુન
 " પુત્રી ' ' દહીનિ ગગન બેલ્યા, પહિ થયા હિ મનભર્જ ૨૯
 " એણિ રયાનકિ આની ગિમિ, જગિની વધૂ કિ કુમારી,
 'મૃત માદરો ચન્તનુ તમ વસિ, મો મન્ય વિચાર ' ૩૦
 'એણૂ કહી રાજા ઘરિ આપ્યા, ગર્જા તેણિ હામ્ય,
 વગ ચોવા બિંદા વન મધ્ય, રયાનકિ આનિ અન્નિરામ ૩૧

૧. આ ૧ી જદણ ૦૧૭૦ ૨ પુવિન તટ ૩ આ ૫ ૦૧૭૧

૪ જદા યમણ અર્જુ ૫ 'મૃત માદરો કે નહીં તો હયમ પરણાવ
 નાય ? ' ૬ એમ દહીને અદ્ય મે, આ ૫. ૦૧૭૨

પત્યાર પૂરિ દિવસ કેટલો, પ્રતીપ રાયનો તત્ત; ૩૨
 વન્ય રમતો આઘ્યો તેણિ સ્થાનકિ, સન્તનુ ચે રાજ્ય.
 તેણિ સ્થાનકિ મુરસરિત વર્ષો, માન્ધર્ વિવાદ વિખ્યાન;
 વસુ ઉત્પન્ન ઉદરિ ધમ ગર્જા, મુખિ જનમેજિ તાત ! ૩૩
 હવિ સાત ફેંચર ગર્જાનિ હુઆ તે, લેહ મૂક્યા જલ માંદિ;
 પ્રથમ પ્રમન્ધ કર્યો નૃપ સાથિ, “હા, રના,” કિમ કદિવાય ? ૩૪
 ખઆહમુ પુત્ર હતુ લેહ આસ્થાં, રાય વિભાસિ મન્ન્ય;
 દેવ તણૂં કારણ મુનિ ચીનક ! બોસ્થા મૂત વચન. ૩૫

૧૨૭૧

કંકરૂં ૩૮ મું—રાગ આરાસારી.

નૃપ સન્તનુ ધમ ઉચ્ચરિ, અજલા ધમ કરિ; ૧
 કરિ ધરી પુત્રનિ પરવરિ રે.
 દાહ-કરિ ધરી પુત્રનિ પરવરિ, રાયિ વિભાસ્ય મન્ન્ય;
 “ મૂક્યા આલી માન્ધની રે, આહમો એ તત્ત. ૨
 રાજ્ય માહૂં કથમ રદિસિ ? કરો કુલુ ઉપાય ?
 વચન મુખિ લો ઉચ્ચરે તો, અજલા બી જાળ. ૩
 સાત ફેંચર હવા પહિલાં તે, જૈ મૂક્યા જલ માંદિ;
 પૂર્વે મુત્રનિ ધમ કહૂં તૂં, ચારિ હવો તો વિવાદ. ૪

૧. આ ૧ કડી બદલ ૧૧૭૩ ની ૧ કડી ૨૫ મું પૂ. પદ ૧૨૦૨ (ખરાં ૧૧૭૩.)

—આ પછી બાકીની ૧૭ કડી. ૨. આ પછી “૧૪૦. ૩. એહવા સાત ફેંચર ગર્જાયે, ૪. હનાર કથમ ૫. આ પહેલાં: —

“ વૈરાગ્યાયન કહે, સુણ્ય રાજ ! હવે રહો વસુ એક;
 જન્મેજયિ એમ પૂછિય, કહો વિસ્તરી વિવેક.” ૬

૬. ૨૬ મું ૨ ૭ કડીથી આગળ આવે.

- કહ્યું, ‘મુઝનિ વારસો, જો કરતાં કામ અનેક,
ત્યારિ મિ માહૂરિ સ્થાનકિ જાવું, મોટો એટ વિશેષ. ૫
- કહ્યું માહૂરું કરિ રાજ, તું આપું તાહરિ દારિ;
તે માટિ હું શું કરું ? ” પછિ કરિ મન્ય વિચાર. ૬
- “ આજ એ છિ આઠમો, લેધ નાખસિ જલ માંહિ;
તે માટિ હું શું કરું ? ” મનિ વિભાસિ છિ રાય. ૭
- “ એ જાએ તું જાવ્યો છું પછિ રાખું એહ જ તમ; ”
વનિતા પ્રતિ વદિ વાણી, પછિ એહવું વિભાસી મન્ય. ૮
- “ પુત્રનિ એમદા ! કહ્યું કારણિ, રનાંખિ લેધને નારિ ?
પિહિલું કાંઈ કહ્યું નહોં યારિ, મુકિઆ સાત વાર. ૯
- સોમવંશી રાયનું હસિતના-પુરનું મોહું રાજ્ય;
એકનિ નથી રાખતી તે, કયમ સરસિ કાજ ? ” ૧૦
- પ્રસૂતી વચન વનિતા વદિ, “ એ રાખિ તાહરો તમ;
મુઝનિ આપો આગન્યા, પાલવા સત્ય વચન. ૧૧
- વચન માહૂરું મિ કહ્યું, તે નહોં કરિ તું રાય;
ત્યારિ માહૂરિ સ્થાનકિ જાવું, એહવો છિ મહિમાય. ૧૨
- “ કુંવરનિ હું શું કરું ? ” ધમ હિચાર્યો રાજન;
જાતમાત્ર અણજો કયમ રહિ તે, માત પાખિ તમ ? ” ૧૩
- લેધ પુત્રનિ પરવર્મો, ત્યારિ કહ્યું સન્તતુ રાય,
“ એટલા માટિ જો પલો, [તું] વચન કિમ કહિવાય ? ” ૧૪
- પ્રઆતા માગી સન્ધ્યર્થો, સુરસરિત મુહુર્તા દામ્ય;
પુત્ર માકયો પાલવા, ‘ગર્જા’ ચેહનું નામ. ૧૫
- દિવસ દિવસિ વૃદ્ધિ પામિ, યમ શુક્લપદનો ચન્દ્ર;

૧. ‘ને કયમ કહું’ વાણી. ૨. જેને નાંખે નીર કે. વીર. ૪. આ ૫. ૭૧૭૫. ૫. આ ૫ ૭૧૭૬ ની ૧૧ કડી. ૨૬ મું પૃ. ૫૯ ૧૨૬૨. (ખરાં ૧૨૩૩)—એ પછી જાણીની ૧૩ કડી. ૬. ગાંધીયે.

અતિ રૂપ સુંદર તેજ આધરૂં, અમરપતિ જાણે ધન્દ.	૧૬
ઉપરીતનો અધિકાર કરી, પછિ જાણાંયુ વેદ;	
કેટલા ઘાડા બ્રહ્મા પામિ, પછિ પ્વરણુ વિદ્યા દીધ.	૧૭
અન્નવિદ્યા શીખવી, સાક્ષાત (રવ્ય) પરશુરામ;	
સકલ વિદ્યા હવી પૂરણુ, સિદ્ધ થયા મર્ત કામ.	૧૮
એક વાર રાજા બિડા હતા, સન્તાનુ ચે કલિવાય;	
અમલા તો આશ્રમ્ય ગયા, પછિ વિભાસિ મન માદિ.	૧૯
સ્તેણિ સમિ રાધનિ જાપનું, વેગિ થયા અસવાર;	
ગર્જાનિ ઉપકણિકે આવિઆ, દીપ્ત નિર્મલ વારિ.	૨૦
ચૂરિ રહીનિ નિગમિઓ, એક પુરુષ સુંદર રૂપ;	
મુગટ મસ્તાકિ કણિ કુણ્ડલ, દીમિ દિવ્યવરૂપ.	૨૧
પુલિન-મધ્યિ લક્ષ દીસિ, આસન વાલ્યું પીગ;	
મહાર પ્રત્યગ્યા તણા, પછિ ગર્જિ ગિદગ ગમ્ભીર	૨૨
દેખાનિ આશ્ચર્ય હોઆ, રાય જોવા જાય,	
“પુરુષ મહા પરાક્રમ ઉકરિ ક્રો,” આવિઆ તદ માદિ.	૨૩
સ્તેણિ સમિ ગર્જા થયા સન્મુખ, ધરી અદ્વય અતિ રૂપ,	
કરિ ધરીનિ આપિયો, “આ પુત્ર તારો ભૂપ.”	૨૪
મકલ શાસ્ત્ર જ એ જાણાંયુ? પામ્યો વિદ્યાપાર,	
ધનુર્ધરી એ હરિ, તણો માનયો નિર્ધાર.”	૨૫
અદ્વૈત કહી અન્તાગિ થયા પછિ, જગત-જનની માન,	
વૈશંપાયન ઉચ્ચરિ, તૂં સુણિ જનમેજિ. વાત	૨૬
	૧૨૬૭

૧. વરુણે આપ્યા એક ૨ આ ૫ ૭૧૭૭. ૩. આ ૫૫૧ ૭૧૭૮.
 ૪. દરેક એક પુરુષ દીડો, મહા ૫ આ ૫ ૭૧૭૯. ૬ આ ૫૫૧
 ૭૧૮૦. ૭ દીડો, ૮. અર્જા સન્મુખ જોલિવા ૯. આ ૫ ૭૧૮૧.

કંઈકે ૩૬ મૂંગાગ એજ

- ૧ હિતમ મુન રાગ તલો, દેખી હર્ષ પામ્યો ઘણો,
સાથ અસ્યુ નગપતિ પામિ અતિ ઘણો ૨
- હાલ--નરપતિ પાસિ મહુ અતિ, હર્ષ પામ્યા મન્ય,
ગાર્જ્ય સાથિ પગવર્ષા, ધતિ આરિઆ જન ૩
- વિધાવન્ત સુત ગયનિ, અતિ શર મુગટ મુગલુ,
અન્દિજનગણુ ગીત-કાગણિ, કરિ મુખિ વખાણુ ૩
- વાનિત્ર વાનિ અતિ ઘણુ, પછિ હુયિ કુન્દુલિ-નાદ
શ્યોધ રાગ જન્દ ઉનૃપધતિ, કતિ વિદાવાદ ૪
- આનન્દ પામ્યા અતિ ઘણુ, પછિ મુખી સરતા લોક,
વસિ વર્ણુ અગર નગર-મધ્ધિ, રત્નો મહનો શોક ૫
- ૪એક વાર રાગ નીમર્ષા, મુગધાયિ ગ્રમવા જન
પ્રમુનાનિ ઉપમણિ આવી, જિનયા તપ માહિ ૬
- ૧યેણિ સ્થાનતિ યોજનગન્ધા, હી જગની કુમારિ,
સુગન્ધ અર્કિ અનર્ક-અર્કિત, નાવ ચનાવિ નારિ ૭
- ૭ઉપરિચરથી જીપની, ઇમ વ્રજલી મન્ય રાજન
વિવહ-અર્થિ “પુરોહિત સાથિ, હહાવિજિ વચન ૮

૧. ૨૭ મૂ. ચાલુ આરમ્ભની ૧ મ્હી બાલ ૭૧૮૨ ૨ વા'ય

૩ સપદા ૪ આ પહેલાં

જિયલો—

‘ રત્નો સધલો શોક ને, વર્ણુ અગર મુખી થયા,
વેદગ્રપાથન હલે મુગલ રાગ ’ એક વાર સથ મુગલ થયા ૪૨
૧૩૦૪
(જરાં ૧૨૭૫)

૫ આ ૫ ૭૧૮૪ અને ‘ કાલિન્દીમા મર્જન કીધુ, અથ ધાવા ત્યાહે ’
૬ આ ૫ ૭૧૮૫ ૭ આ ૫ ૭૧૮૬ ૮ બંધ (ચૂકી રાગ મ્હોરી
હોય તેમ) ૯ મન્ત્રી (અપપાઠ જીવો હી ૧૩ મી)

- ૧૬૬, “સોમવંશી રાય ચન્તનુ, સાંભલિ દિગ્ધર! વાત;
ગર્જો રણાં અર્ધાંજી તેદ્નિ, જીવન ત્વમ્ વિખ્યાત. ૯
વચન-કારણિ ચયાં અન્તરિ, દેવ રેકું કાળ;
કુંઅરી તહારી આપો નૃપ-કુલિ, એ મોટા મહારાજ.” ૧૦
દિગ્ધર કહિ, “મિ સાંભલ્યું એદ્નિ, પર કુંઅર ગાર્જેય;
તે જિભાં ક્યમ પામિ આસન, પુત્ર એદ્નુ તેહ? ૧૧
રાત્ર સાથિ કરિ સમ્બન્ધ, તેદ્નું કારણ એહ;
મૃત દુમિ પુત્રી તણુ પછિ, રાત્ર પામિ તેહ.” ૧૨
પુરોહિત પાછા વસ્યા જૈ, રાયનિ કહિ વાણ;
“કારણુ એણી પરિ ઉચ્ચગિ, વિવાદ સાચુ જાણ.” ૧૩
જરાત્ર કહિ, “કે રમે કરતા, દવિ એહ જ વાત;
ગાર્જેય કહિયિ જલ કરી, પરણ્યા ફતા તાત” ૧૪
“એદ્નું” કહી રવરથાનકિ આખ્યા, જિતયાં જૈ આશ્રમ્ય;
ચેણિ કારણિ ત્યાં ગયા, નૃપ તે જાણ્યો મર્મ. ૧૫
પ્રતેકિ લાખ્યા પૂછવા, ચે મોટા પુરુષ પ્રધાન;
“ચં કારણુ કહૂ દિગ્ધરિ? મુર્ચનિ કહોનિ કામ.” ૧૬
“કહૂ, ‘કન્યા કિમ કરી આપિયિ ચેદ્નિ, ગાર્જેય સરખા તન?
આધકાર આસન એહ તણું, નવિ માનિ માદૂં મન.” ૧૭
જુણી વચન ઉતર થ્યો સગદ, એકલો થ્યો અસવાર;

૧. આ પહેલાં:—

“તત્કણુ તે ત્યાં ચાલિયા, ગવો ધીમર-દ્વાયં,

કહૂ, ‘કન્યા તમ તણી, પરણાવો કુમાયં.’” ૨૦

૧ કરી લાય. ૩. મોટો એ મહિમાય. ૪. આ પહેલાં:—

“કન્યા કહી પેયં આપિયે? એ સચનો ચોહો તત;

એ માટે દૂં ક્યમ આપૂં? જુઓ વિમાશી મન્ય.” ૨૧

—અને ૧૧૮૭. ૫. અહીંથી ૨ કડી જલ્લ ૧૧૮૮ ની ૧૨ કડી. ૨૮ મું
પૂર્વ. ૫૬ ૧૩૫૪ (અર્થ ૧૩૨૫)—તે પાછી જાણીની ૮ કડી. ૬. આ
૫. ૧૧૮૬. ૭. ને સર્જ થયો.

- ચઢી નૃપસુત નીસર્યો, ત્યારિ પૃથિ દલ-પરિવાર. ૧૮
- ઉતાવડા ત્હાં આવિઆ પછિ, યમુના કરી તીરિ;
દિગ્ધરનિ આશ્રમ્ય આવી, ગતર્યા છિ વીર. ૧૯
- ૧૫૫ પ્રવાહ ગમ્ભીર જલમંધ્ય, નાવ આશ્ર્ય જાય;
અતિ રૂપ ૨૫૬૨ વરવધુ, નારી છિ તે માદિ. ૨૦
- ૩૬૬૬૬ લાખા પૂછવા, “તું દિગ્ધર! સુણિ વાન;
પ્રાર્થના કરવા તમ તણી, અહો આગ્યા છું સાક્ષાત. ૨૧
- ૪૬૬૬૬ રાગ સાંભળ્યો, પિતા માહરો થેહ;
ગર્જા ઓ પધાર્યો પૃથિ, ચિન્તાવુર અતિ દેહ. ૨૨
- યે તહો કહો તમ કરે, આપો કન્યા આગ્ય;
પિતા મનિ સન્તોષ પામિ, અમ મરિ સદસાં કાળ.” ૨૩
- ૫ “કન્યા કિમ ૧ કરી આપિમિ, તમ સરખા થેહનિ તન ?
પુત્રીનિ પરણાવનાં, નવિ માનિ માહરૂ મન.” ૨૪
- ૭૬૬૬૬ કહિ, “દિગ્ધર! સુણો, જો અધિ પર્વત મેર;
અસ્તાચલ-મંધ્ય ઉદય પામિ, અકરૂ આધિ ફેર. ૨૫
- જલ્દનિધિ જો મર્ષોદા મૃકિ, વહિ રીતજ માય;
પરિમલ નવિ આદરિ, ગર્જાયે થે કહિવાય.” ૨૬
- જેવ તણાં દુન્દુભિ દુઆં, યે વત્સ્યો ગિનિદાર;
“હરીશ્ચ” નામ જ ત્હાં ધરૂ પછિ, સદ્ ઉચ્ચરિ લેણી વાર. ૨૭

૧. આ પ. ૧૦૬. ૨. દેહ કુમન્ય વપુવર. ૩. હોને આગ્યો પૂછવા.
૪. આ પ. ૭૧૬૧ ૫ આ પ. ૭૧૬૨. ૬. પરણાવિયે. ૭. આ પ. ૭૧૬૩.
૮. સર્વ કો કુમ પામિયું. આ પ. ૭૧૬૪.

ક્રમ ૪૦ મું—રાગ એ ૪

- ૧ ધીર ઝાણી પિરિ છુટ્યગિ રે, અનિ મન માહિ અતિ આનન્દ ધરિ રે,
સાહસિકિ સાચિ આમદ એ કિ રે ? ૧
- હાલ—૨ સાહસિક માયિ ગો કિ રે ? આદરનો ના હતો ક્યમ જાય ?
શન્તનુ ગમ વગિ કન્યા, હર્ષ ધગિ મન માહિ ૨
- નિર્ધાર કહી ગાંધેપનિ, આપ્યુ મતિ સ્વરત
વિવાદ ત્હા ૩ પિતા તણુ, કડી ગાન્યા તલ ૩
- વિરાદ ત્હા પૂગણુ હવો, થયો મન્ય આનન્દ,
પિતા કેરી કાયિ બીખિ, ૪ મન્ય થયો આનન્દ ૪
- ૫ પુન જિ ગયનિ હવા, તે મદા મનો ૬ રૂપ,
વિચિત્રીયં નિ ચિનાર્જદ, ચેલવા અર્ધુમ્મ-અરૂપ ૫
- ધમ ક્રતા તે થયા મોટા, ગમ જયા વનનામ,
વિચિત્રીયં નિ ૭ જન આપી, કયો અમગપુરિ વાસ. ૬
- ગાંધેય પાવિ આગન્યા, ચે સાહસિક સત્ય વિશ્વાન
પરણુના ચિન્તા કિ, વગ મોખ થયા હિ બાન ૭
- ૮ કાશીગજ રાજ દગો, તેનિ નણ્ય કુમારિ,
અમ્યા અમ્યાના અગિમકા તે મદામનોદર નાગિ ૮
- ૧૦ મત્ય ઝેર મન માન્યા “ વેધિ ચે ને વીગ
એ કન્યા તેલ્લિ આપિયિ, ચે વેધિ મત્ય-સરીર ” ૯
- તેણિ સમિ ત્હા આવિઆ રે, દેશ દેશના રાય,

૧ આરમ્ભની કડી નથી ૨ જ થી આગળ ૨૯ મૂ. ચાલુ
૨ “ સાત્તિ-સારે સો અનાદર ? ના કહી ક્યમ બય ? ૩ તમ
પિતા કેરો, કરવા હવ મુક મન ૪ લીધા કમ ક્ય પરામાનન્દ
૫ આ ૫ ૭૧૯૫ ૬ ચોલ્લ દા ■ રાજ્ય ૮ આ ૫ ૭૧૯૬ ની
૩ કડી ૨૯ મૂ પૂર પદ ૧૪૧૧ (ખરા ૧૩૮૨)—તે પછી બાકીની
૩ કડી ૯ કાશીરાજ મદા મોટો ૧૦ આ ૫ ૭૧૯૭

- ગાર્જેય સાથિ વીર જિ તો, ક્રોતક જોવા જાય; ૧૦
 “ માતા ! ઘોનિ આગન્યા, સ્વયંવરનું કામ;
 આવી છિ કંક્રોતરી, અહો જાજીં તેણિ હામ્ય. ” ૧૧
 સત્યવતી ધમ ઉચ્ચારિ, “ તહો કુશલિ ત્રણિય વીર;
 કાર્ય સિદ્ધ કરી આજ્યો, ગુપ્તી સકલ સરીર. ” ૧૨
 શીખ માગી સમ્યર્થા, વેગિ પોહતા હામ્ય;
 અનેક દેશના રાય આગ્યા, [ન] જાણું તેહનું નામ. ૧૩
 મત્સ્યપન્ન કો વેધિ નહીં રે, ગયા દિવસ અનેક;
 ગાર્જેયિ જાભા રહીનિ જોયું, પૃથ્વી-મધ્ય ભડુ એક. ૧૪
 પછિ ધનુષ સાહી હાથ માંહિ, અનિ ચડાવ્યું છિ ખાણુ;
 સુભદ્ર સહકો દેખતાં, ભલો પુરુષ પ્રમાણુ. ૧૫
 કેહિ કાશી-રાજ, “ વરો કન્યા, વરો ત્રણ છિ બ્રાત;
 યસાદસિક નિ વલી સોમવંશી, ભુવન ત્રણ વિખ્યાત. ” ૧૬
 “ જોઈ અનુકમિ વરિ, ” ધમ ઉચ્ચાર્યા રાજન;
 ગાર્જેય કહિ છિ, “ અમ પ્રતિ, મ કહિશો એક વચન. ” ૧૭
 કન્યા જિ નિશ્ચય વરિ, જિ વીર માહ્ય ચેહ;
 પાણિઅહણુ નવિ કરે માહ્ય, તેહ માહિ નવિ સન્દેહ. ” ૧૮
 વચન કહ્યા વડુ વીરનિ, પછિ કયાં અનેક ઉપાય;
 ભીષ્મ વિવાહ નવિ કરિ, જો અર્ક પશ્ચિમ યાય. ૧૯
 પછિ ત્રણિ દેવ મલી પ્રપન્ન કીધુ, જો વીનગ્યા પરશુરામ;
 “ એક કન્યા કુંઆરી રહિ છિ, એ પ્રભુ ! તમ સરખું કામ. ૨૦
 ગર્જા કરે પુત્ર વડો, ગાર્જેય ચે કેહવાય;
 કાશીરાજ-મણિપિ મત્સ્ય વેધ્યો, તે સિધ્ધ તમારો યાય. ૨૧

- તેહનિ કહો કન્યા વરિ, એહજ મોટું કામ;”
 વચન એહયું સાંભલી, તપિ આવ્યા તેણિ સમ્ય. ૨૨
- બીધ્મ પાલા પત્યા બીડી, ગુરનિ સાહ્યા અય;
 સ્તુતિ કરી નીચા નમ્યા, પ્રભુમ્યા જૈનિ પાય. ૨૩
- પરશુરામ કહિ, “સાંભલો, કાંઈ માગું તહારિ પાસિ;
 કહ્યું માહું સહી કરશે, મુઝનિ છિ વિશ્વાસ” ૨૪
- ગાંધેય કહિ છિ, “સાંભલો, તહનિ કહું એક વાત;
 પેલી કન્યાનિ હું નહીં વરૂં, મુનિ! માનયો સાક્ષાત. ૨૫
- બીજૂં “મુઝ કહિ માનયો, કીજિ એહ પસાય;
 કાશીરાજની કન્યા નહીં વરૂં, બીજૂં કહુ તે યાય.” ૨૬
- પરશુરામ કહિ, “તું ક્યમ ન વરિ? હું બલિ પરણ્યાવું આજ;
 મુદ્દ કરીનિ એહજ કીજિ, હુ એહજ મોટું કાજ.” ૨૭
- શિષ્ય કહિ, “ચાઉ શાંતરા, તહો પૂન્ય છો ગુરદેવ!
 કાર્ય એણિ મુદ્દ આપી, પછિ કરશું સેવ.” ૨૮
- એક ગુરુ નિ શિષ્ય બીજો, બાયે આવ્યા વીર;
 ભડતા ક્યમિ નવિ આસરિ, નિ પર્વત-પ્રાય સરીર. ૨૯
- બાહુમુદ્ધિ બિ ભડિ રપછિ, વિવિધનાં મુદ્દ હોય;
 મુનિ અધિક નવિ ભીતરિ, પ્રાજિ ન પામિ કાય. ૩૦
- સત્તાવીસ દિન એણી પિરિ, અવિચ્છિન્ન મુદ્દજ થાય;
 આકાશવાણી ત્હાં હવી, સાંભલિ સમક્ષા રાય. ૩૧
- “દિન સત્તાવીસ ડેથા પૂરણ, જોયું વિમાશી જાગિરાય;
 ભડિ બૃગુપતિ [કન્યા-અર્થા], બીધ્મ જિત્યો નવિ જાય.” ૩૨

“કેલું જરૂર મૂં—રાગ એજ

૧વચન સુણી ઝાંખા થયા, શિખ્યાનિ મૂકી શુરુ રહ્યા;

ભડ જાણી બૃહુપતિ સ્વસ્થાનકિ ગયા રે.

૧

દોહ—બૃહુપતિ સ્વસ્થાનકિ ગયા, રાજા વિભાસિ મન્ય:

જેઠ કન્યા રહી દુઝારી, ઉપાય નહીં કો અન્ય.

૨

અમ્રમાલા ખીજી અગ્નિદા, કારીરાજ—કન્યા ચેદ;

૨વિચિત્રવીર્ય નિ ચિત્રાર્જુન ઉગ્રાય, જિહ્વ પરપ્પયા તેહ.

૩

વિવાહ—ઉત્સવ ત્યાં હવે, પછિ નાના વિધિનાં દાન;

પિરામણી બેલી રાધિ કીધી, પછી આવિયા સ્વસ્થાન્ય.

૪

ગાજેય પાલિ રાજ્ય ભલી પપિરિ, આસનિ છિ લલુ વીર;

પ્રભ મન્ય આનન્દ અધિકુ, સુખી સકલ શરીર.

૫

૧એક વાર ૭ચિત્રાર્જુન યોદ્ધા, મૃગયા રમવા વન્ય,

રત્નામ થયો ગન્ધર્વ સંધાતિ, પદ્મો તેણે ધરણ્ય.

૬

૮ધાતુકમ થયો વિચિત્રવીર્યનિ, પછિ તે પામ્યો મરણ્ય;

સત્યવતી ચિન્તા કરિ, “શ કયું? અશરણ્યશરણ્ય!”

૭

૯ભીષ્મ^{૧૦}નિ કહિ વીનતી, “હવિ કરિયિ કુણ ઉપાય?

ગત્ય ક્યમ રહિ આપણું, તેલ્લો ધાધમિ ધાય.

૮

કન્યા જોઈ કુલ તણી, અનિ તણો પરણો વીર!

રાજ્ય રહિ સોમવંશનું,” કહી નયણિ દાસિ નીર.

૯

૧. “... .. , સત્તા સપલા રાય.

ત્યાર પહે શું થયું? કહું તે મહિમાય.” ૩૪

૨. આ પ. ૭૧૯૮ અને ૧૯૯ ની ૭ કડી. ૩૦ મૂં પૂરું. ૫૬ ૧૪૫૬ (ખર્ચા ૧૪૨૭)—તે પછી બાકાની ૧૭૫ કડી. ૩. તે, વર્ચા બેઠું એ નાવું.

૪. રાય મોક્ષી. ૫. રીત્યે. ૬. આ પ ૭૨૦૦. ૭. મૃગયા ગયો દુતો, ચિત્રાર્જુન મહાવન્ય. ૮. “ચિત્રાર્જુનની સિંચ સાંભળી, લલુ પુત્ર પામ્યો મરણ્ય.” ૯. આ મ. ૭૨૦૧. ૧૦. પુત્રને.

- બીજી વહિ, “ તુ કામ ન માહર, યે કરે હ વિહિવાય,
મિન્દુ મર્યાદા ચનિ, જો મેરુ નાઠો જાય ” ૧૦
- ‘સત્યવતીનિ જીપનુ “ યે રૂઝા કરે કામ,
“ દોહલી વેનાયિ સ્મરણુ કરયો, ” સાલરૂં તેણિ હામ્ય ૧૧
- રૂઝ આરા-આ કૂઝર જન્મ્યો, કૂણુ દૈયાયન નામ,
રૂઝરણુ કગ્તા માતાનિ, આવિઆ તેણિ હામ્ય ૧૨
- મમ્ભારતા ત્થા આવિઆ જી, બ્યામ તેણી વાર,
માતા અતિ સન્તોષ પામ્યા, પુત્રિ કીધી સાર ૧૩
- જાહ્નિનાપુત્રુ ગળ્ય માહર, પુત્ર પાખિ જાય,
શાખા ગહિ અમ કુન તણી, તહો તે કરુ ઉપામ ” ૧૪
- પાંખેત્ર વિચિત્રનીયનિ, જો જીપજિ સન્તાન,
ગળ્ય રહિ ગળ્ય તણુ ”, અપિ મોનિઆ લગવાન ૧૫
- “ હજી વિધ કરે પુત્ર કહાપિ, તે માહિ કુણક મોનક નામ,
ખેત્ર રાયનિ જીપજિ, તુ સરિ સધના કામ ’ ૧૬
- “ અખના નામિ અગ્નિકા, તે મોકલ્યા તમારિ પારા,
પ્રત્યક્ષ પુત્રજ જીપજિ, પોત્તિ અહારી આરા ” ૧૭
- સત્યવતીયિ મોકલ્યા, અખલા નપિ આશ્રમ્ય,
લગ્ન પામી અર્કના, પઠિ કીધુ એવો મર્મ ૧૮
- જ્નેતાનગીનન કરી પછિ, આવ્યા તેણિ હામ્ય
સમ્યોગ મુનિવર રાજકૂચરી, એ અતિ અલિરામ ૧૯
- વ્યારસ પ્રતિ વદિ માતા, “ કહોનિ કૂઝર ’ મર્મ,
પુત્ર કેવો પ્રગટ યાસિ ? શીલ ગુણુ પ્રાક્રમ ” ૨૦

૧ આ કડી બદલ ૧૨૦૨ ની ૯ પંક્તિ ૩૧ મુ. પૂર પદ ૧૫૦૮ (ખરા ૧૪૭૯) — તે પછી બાકીની ૭ ૨ આરાઓ જો કૂઝર જન્મ્યો ૩ રૂઝરણુ માત્ર માતા કહુને ૪ આ ૫ ૧૨૦૩. ૫. આ ૫ ૧૨૦૪ ૬ આ ૫. ૧૨૦૫. ૭ ‘લો માહરે. ૮. સધલી ૯. આ ૧ કડી બદલ ૧૨૦૬

- ૧ “અગ્નિદાનિ સુત દશિ પશુ, નેત્રદીન મુખભુ
કાગ્નુ છિ આદિ એટલૂ, તૂ માત ' સાચૂ જાણ્ય ' ૨૧
- પછિ આપી આગન્યા “ અગ્નિ-પાસિ,
પુત્ર મુન્દર પ્રગટ થાયિ, મન તણી પોદયિ આશ ” ૨૨
- ૨ અર્જુન ઉત્તર ન કરી, ચન્દન ઉત્તમ નાગિ
કૃષ્ણપાયન પ્હા દતા, ત્હા આગ્ય તેણી વાગ ૨૩
- ૩ પ્રસન્ન થયો મુનિવર તણો, પછિ આદિઆ આશ્રમ્ય,
માતા લાગ્યા પૂછવા, “ મુન તણો મૂલો મર્મ ? ” ૨૪
- ૪ કહ્યુ, “ અત્યવતી ' સુણો વીનતી, પાઠુ દશિ એકનો તન, ”
વચન એદવા સાભરીનિ, માતા વિભામિ મન્ય ૨૫
- ૫ અપર દૂતી એક દાસી, મોદની તેણી વાગ,
હાવભાવ કટામ કગતી, આવી જેલ અપાગ ૨૬
- દાસીનિ લક્ષ્મી કહી રે, અપન ચેદન મન ?
જનમેજિ ! તણો સાખતો, સરિ ઉચ્ચર્યા, રાજન ! ૨૭

૧૩૮૩

કંકડું ૪૨ મૂંગા એજ

- ૭ ઋષિ વૈશમ્પાયન ઉચ્ચરિ, ગગા ત્હા શ્રવણિ ધરિ
વંશ વિશાન રામનો વિત્તગિ રે ૧
- હાલ-વિશાન વંશ વિભયો, પ્રથમ આ-યો પુત્ર
નેત્ર બિ તેદનિ નહી, મ્હુ, “ ત્રિમ ગદિશિ રાત્મ[મુત્ર] ? ” ૨

૪ આ પહેલા —

“ નેત્ર બન્ધન કરીને, આવી એણે કામ્ય,
પુત્ર પામે રાજકુળરી, હવે અતિ અલિરામ ” ૨૧

૨ આ કરી બદલ ૨૨૦૭ ૩ “ મુનિવર કહે ને માન્યની પછે
આવી નિજ આશ્રમ્ય ” ૪ આ પહેલાં —

‘ અર્જુન ઉત્તર ન કરી ચન્દન, આવી અમલા નાય’,

પુત્ર વાવકર પામરો, માન ‘ એ સ’સાવ’ ૩૧ ”

૫ શુક્રાર સારી મુન્દરી — આ પહેલા ૨૨૦૮ ૬ મુખ્ય વચર્થો ઋષિનત

૭ ૩૨ મ્હુ ચાલૂ આર લાગી ૧ કરી બ.લ ૨૨૦૯.

એટલિ કુંઆર હુઓ ખીજી, પાણુ તેડું નામ;	
વિદુર નામ ત્રીજી તણું પઠિ, સિદ્ધ થયા સર્વ કામ.	૩
ધુનગાટ્ર નામ તે અન્ધ કેર, પઠિ હુઓ સત્યાનન્દ;	
કુંઆર ત્રણ ગગ્ગ તણા, મદ પામ્ય પગ્માનન્દ.	૪
ત્રિઆસ રંગયાનકિ ગયા, “ આજા દીજિ? માન ’ ”	
દાર્ય થય મન્તોપ પામ્યા, ઉચ્ચાર્યાં મુખિ વાત.	૫
“ તલ્હાનિ શી આગિય દીજિ? તહો તપોનિધાન,	
મનસાધિ ^૨ કરી જિપજિ તે, પૂરિ શ્રીજગન્ન.”	૬
ધુનશા ^૩ પાણુ નિ વિદુર નામિ, પુત્ર કલ્પિય ત્રણ,	
દિવમ દિવમિ વૃદ્ધિ પામિ, તે કૃપા અશરણુગણ.	૭
ધર્મગજ ^૪ ત્રાપિ અવનર્થો, વિદુર એડું નામ,	
વિપ્લુભમા વિગ્રામિ અધિદો, પૂરિ મનોગ્ય કામ.	૮
ગૌનન્મનિ મન્દેદ પડચો, કુણ કાણુ ધર્મગજ,	
શદ્રથોનિ અનર્થો તે, મુજનિ કહોનિ આજ.	૯
પ્રમુત કહિ ઠિ, તહો સાજયો, સાય ત્રાપિ મુનિજન્ન ’	
એક વાગ ^૫ ત્રિઆશ્રમિ તપ કરિ ઠિ, માણડ્ય નામિ મુન્ય	૧૦
આમન પૂરી ગિરા અનિ, થયો કેટલો કાવ,	
દર્શશાખા ^૬ ઉમહુ વડાણી, દુમ તણા પગ્ગાત.	૧૧

† આ ૫ ૨૨૧૦ ૨૧૧ દીપી ૨ મનસા તમારી વપજો તે,
 ૩ આ ૫ ૨૧૨.૪ અંશ અવતર્યાં ૬. આવશિઅ. ૫ “ વૈશમ્પાયન
 કહે મુણ્ય રાજા ’ સત્યારથ વચન ”—આ પહેલા

જીથલો—

“ તે કહો મુજને આજ ને, ચીનઝ એછે સૂને,
 જનમેજલ કહે છે ત્રાધિને, વૈશમ્પાયન કહો મુને ! ”

૫૩

૧૫૧૧

(ખર્ચા ૧૫૩૨)

—તે પછી ૨૨૧૩ ૬ વનમાં ૭ અદ્દ વેધ્ય

- ૧નગર-મધ્ય યૌધ-કર્મ કંવા, આવ્યા હતા ચોર;
 દ્રવ્ય લેહાન નીસર્યા, અ-ધકાર થયો છિ ઘોર. ૧૨
- ૨સેનાપતિ પુકિં ચક્રો, હોયિ ંદદામાના નાદ;
 થોધ સપલા ધસિ દહોદશિ, પદિ ૫સ્યસિ સાદ. ૧૩
- ૫ચોરે જાણ્યું, “દ્રવ્ય નંખો, મુનિ તણિ આશર્ય્ય;”
 સુખટ સપલા, ૧પુકિં આવ્યા, તે ન જાણિ મર્મ. ૧૪
- “જિહો છિ કો કપટ-રૂપી, એ કરિ એલવાં કામ;
 રાજાનિ કહો, ‘યૌધ’-કર્તા, જિહો આણિ દામ્ય. ” ૧૫
- જૈનિ નરપતિનિ કહ્યું, “કો કરિ જિહો પાખણ;
 મુનિ ચર્ધનિ ચોરી કરિ, કહો કશો કરવો દણ્ડ ?” ૧૬
- ૭રાજાધિ દીધી આગ-મા, ચલિકારોદણુ-કાગિ;
 તરકર કહીનિ વાત પુછિ, શં જાણિ મદારાજ ? ૧૭
- રાજાની ચર્ધ આગ-મા, ચલિકા-રોદણુ ચાય;
 કામ કેદલા વહી ગયા પણિ, ન જાણિ ત્રપિરાય. ૧૮
- ૮માનુભાવ મન્ય જાણિ નર્સો જ્યે, હુઓ છિ આણિ કર્તિમા;
 કેદલા ઘાવી લોક આવી, જ્ઞેવા લાગ્યા મર્મ. ૧૯
- તથો-અગ્નિ કરી તેજ દીગિ, સૂર્પ કોટિ પ્રકાશ;
 તેજ દીસિ નરવધાદી, નર્સો સરીરનુ નાશ. ૨૦
- ૧૦રાજાધિ શ્રવણે શુભ્યું, ચે તેજપુરજ સરીર;
 આશ્ચર્ય થયો જિનાવયો, ત્હાં જ્ઞેવા આવ્યો ધીર. ૨૧
- ૧૧માનુભાવ મુનિ દષ્ટિ ૧૧પડ્યો, દણ્ડવન કરી પરણામ;
 જિનારી જિમા રથા, કર્યું, “અપરાધ કીધો આમિ !” ૨૨
- અવન કરતા મુનિગર જાગ્યા, ગાનિ દીયો સાદ;

૧ કોઈ નયમપરે યોગી કરવા, ૨ આ પ. ૭૨૧૪. ૩. દુન્દુભિના.

૪. ૬૨૬માં પ આ પ ૭૨૧૫ ૬ સોપતા આવે. ૭ આ પ. ૭૨૧૬.

૮. આ પ ૭૨૧૭ ૯ કર્યું ને કર્મ. ૧૦. આ પ. ૭૨૧૮. ૧૧. આ પ.

૭૨૧૯ ૧૨ દેખી :યો દણ્ડપ્રણામ.

- નેય બિઘાડીની જોઈ, લોક કરિ બહુ વાદ. ૨૩
- એક કહિ, ‘અપરાધ તાહરો’, એક કહિ, ‘તાહરો વાંક’;
રાય કહિ, ‘અપરાધ માહરો, એ તો આડો આંક.’ ૨૪
- “ મુનિવર ! હું અપરાધી, મહા શક, ” ધ્રુમ કહિ રાજ્ય;
ચરણ આગલિ કરી દણ્ડવત, જોલ્યો વિનય-વચન. ૨૫
- રવદિ ઋષિ, “ અપરાધ કેહવો, હું નવિ જાણું ઇમર્મ; ”
કારણ હું નથી જાણ્યો, તલો કાં કરો છો ધ્રુમ ? ” ૨૬
- પરાજ લણિ, “ અજ્ઞાનથી, અપરાધ કાણુ ઇશ !
તરકર કો પામણી વન-મધ્ય, કહિતાં જિપની રીરા. ” ૨૭
- વચન એહવું જિપનું, નિર્દાશિ કણું નવિ જાણ;
શલિકા-રોહણુ જો કરો, તરકર ચે કહિવાય. ૨૮
- વચન અનુચરના થયી, જિપનું એ પાપ;
કર્મ એહવું છૂટવા કાઠ, ઉચરો ઋષિ ! શાપ. ” ૨૯
- મુનિવર કહિ, “ નહીં વાક તાહરો, કર્મભોગ નિજ હોય;
ઋષિ દેવ તાપસ કો ન છૂટિ, ભોગવિ ઉસદ્દ કોય. ” ૩૦
- પિયારિ મુનિ જ્ઞાનદષ્ટિ, “ કુણુ જિપનું પાપ ?
કો એક કર્મ અમ તણુ, કિ દેવ ઋષિનો શાપ ? ” ૩૧
- અજ્ઞસિ પ્રાણાયામ કરી પછિ, ચિત્ત રાખ્યું કામિ;
જ્ઞાનદષ્ટિ જિપનું, ધર્મરાજ કેર કામ. ૩૨
- આવાહન કરીની તેકચો, દિવાકર-મુત ચેહ;
આવી આગલિ ગ્યો બિલો, અવન કરતો તેહ. ૩૩
- “ કર્મ, કહોજી, કુણુ કારણુ, શલિકારોહણુ અર્જિ ?
એ પાનક શ અમ તણું, કિ દુષ્ટ કરો મર્જ ? ” ૩૪
- તે માટિ તલો નેડ્યા છો, સ્વય કહોનિ વાણિ;
અજ્ઞારો અપરાધ દોષિ તુ, તમનિ નહીં કાંઈ દાણિ. ” ૩૫

ક્રૂર ૪૩ મૂર્તિ-રાગ એજ

ધર્મવચન મુખિ ઉચ્ચરિ, માણસ્ય ત્રાપિ ત્રવણે ધરિ;

“ શુભાશુભ કર્મ મનિ અનુસરિ રે. ”

૧

હાલ-અનુસરિ [સર્વિ] પૂરવ કર્મનિ, મુખ દુઃખ પામિ અર્ગિ;

પ્રાયશ્ચિત્ત રહિ ભોગવિ, કિ દલિ સન્તાનિ સર્ગિ ?

૨

માનુભાવ મુનિ જાણી નહીં, ચે વપૂર્વોશ્રમનો મર્મ;

જનનુ વિખ્યો યલિકાવિ, જાપનું તે કર્મ. ”

૩

પંતેણિ કારણિ હમ ચથં એ, અહારો નહીં વાંક;

ભોગવિ એ જન્ધન છૂટિ, એ તો આડો આંક. ”

૪

મુનિદેવ હલિ, “ મિ સમી જાણ્યું, તમ તણું એ કામ;

પીપા નહીં લાગી આપી તણી, માણસ્ય પાકું નામ. ”

૫

ધર્મરાજ પ્રતિ ઉચ્ચર્યા, “ હલે મુર્ખ દુરા તત્ત !

અપરાધ આપ નિ દણ્ડ અધિકો, વતી વિશેયિ મુન્ય. ”

૬

વતે માટિ તુઝનિ હલું, મુણો શાપ મુનિરાય !

યદ્યપિ અવરે, રાતનુ-કુલ મહિમાય. ”

૭

અતિ મુદ્ધિ તાદરિ હસિ, તું કુણેય પુરય પુરાણ;

૧૦ ધર્મ-અંશિ તું અવનરિ, વિશ્વભક્તિ ધધાણ. ”

૮

મૂન કલિ-મિ તે કલ્ય, પૂજામો ચે મન્દેદ;

૧૦ ધર્મરાજ દાસી-ઉદરિ ઉત્પન્ન, વિદુર દ્વાવિ ચેદ. ”

૯

દિવસિ દિવમિ જલિ પામિ, ઔઠ ત્રપિય [દુમિ] જાત. ”

પ્રતરાષ્ટ્ર પાણક અનિ વિદુર જપ-કુતિ, દમ્બિનાપુરના નાય. ”

૧૦

રાત્રવતી રાતોય પામ્યાં, રણ આસન રાગ્ય;

ગોપૈનિ આનન્દ અધિકો, સિદ્ધ ચયાં સર્વકાજ. ”

૧૧

૧. આશ્રમની ૧ દહી જલ ૭૨૨૨. ૨. દાને દશે ૩. પૂર્વ જન્મનો

૪. “ એક તીરું વેધ્યોતો કાંટ, તેજ જાપનું. ૫ આ ૫ ૭૨૨૩. ૬ નહીં

૭. ન નથી. ૮. આ ૫. ૭૨૨૪. ૯ મુખિ તાદરી નિર્મલ ધારો, મલરો.

૧૦. આ ૧ લીટી જલ ૭૨૨ : ૧૧ મન્ય.

- पाण्डुनि पद्मलिपेकं शोधे, राज्ञ्य करि राजन्-न;
 विवाह-अर्थि विचारिणि, गार्जेय माता मन्त्र-य. १२
- १२रसेन यादव तण्डी पुत्री, पृथा येदन् नाम;
 भाशीनि १२अति वल्लभ हृती, पात्नी तेषु क्षमि. १३
- उकुन्तीमोक्ष नाभि नृप वडो, ते हृतो अपुत्रवान;
 तेदन्ती स्त्रीयि पात्न्यां भाटि, कुन्ती धरिणि नाम. १४
- अवयववर राज्ञ्यि शोधे, आल्या देश देसना राय;
 ४आमन्त्रयि आल्या तेडवा, हस्तिनापुरनो राय. १५
- गार्जेय सायि सन्मयी, पाण्डुनि तेडी सर्जय;
 १२राजद्वन्द्वरि गिडा हता, भयउप रयना रजि. १६
- कुन्ता आल्यां निरभया, रहा हता राजकुमार;
 भाता आपी पाण्डुनि, वल्लो निजिहार. १७
- विवाह करी पाछा यत्या, माता-मन्त्र आनन्द;
 "पुत्र परव्यु प्रेमदानि, देभि नृप-कुलचन्द. १८
- कन्या कुल भोटा तण्डी, सायि सत्य विशाद;
 यादवकुलि अति अधिक वनिता, जेता आलि क्षलि. १९
- १६आरा कुन्तायि जन्म्यो, कर्ण सरपु तनन;
 ते प्रथा कृषि वधु "आपयि", अति हर्ष पाभ्या मन्त्र. २०
- त्यारि जेण्डी पिरि विषयार्थे, जनमेजि राजभ;
 कर्ण कृषि पिरि विषयार्थे, ते मुञ्चनि कृषानि भर्त. २१
- देशम्पावन कृषि वडी, सुपय जनमेजि राय !
 अक वार आश्रम आविजा, मुनि दुर्वासा कृषिवाय. २२
- कुन्ता नाभि कन्या कृषावि, अति सेवा मुनिनी शोधि;

- “ કાષ્ઠ માત્ર પુત્રી! મુઝ કનિ”, ત્રાપિ આત્મા એહૂપી દીધી ૨૩
- “ કરુણાનિધિ!” કુન્તા કહિ, “ ચે જાણો તત્ત્વવિચાર; ૨૪
- હું છું કાષ્ઠ જાણું નહીં, તદ્વચ્ચે જાણો માત્ર.
- તે વસ્તુ મુઝનિ આપીધ, કીર્તિયિ એહ પસાય, ” ૨૫
- મુત્તી વચન સન્તોષ પામ્યા, ઉચ્ચર્યા ત્રાપિગમ
- “ બાધ! મુખિ ચે ઉચ્ચર, ચે ગણે રૂઢી પિગિ, ૨૬
- ચે દેવનું આગધન કગ્ગો, તે જિય આવસિ ધિગિ. ”
- એહૂનું કહી આશ્રમ્ય પોહતા, દુર્વાસા એહનું નામ; ૨૭
- કુન્તા વિચારિ ચિત્તથ, જિય તેણિ દામ્ય.
- “ દુર્વાસાયિ ચે કહ્યુ, તે કથમ જાણ્યું જાય? ૨૮
- આવાદન કર અકેનું, મુનિવચન માચું થાય. ”
- જાભા ગહીનિ એયચ્ચે, કેસ્યપ કરે તનન; ૨૯
- માન્યું મિથ્યા કિમ કુચિ, માનુષાવન વચન ?
- ત દાણુ આવી ગણા યિભા, સહસકરિણુ મુનિજી, ૩૦
- અર્જુનાયિ અનુભવ્ય, મુનિવર તણું એ ધ્યાન.
- લક્ષ્મીયિ લાગા લાજ્યા, સાદ્યું નવિ જ્ઞેયથ, ૩૧
- અકે થયા જિનાવયા, તું સુણિ જનમેનિ ગય !
- “ આજ્યા અહો નિષ્ફલ ન જાગે, માલયો તહો નાગિ! ” ૩૨
- “ કન્યાતત કિમ કરી ગહિ ? ” પછિ કરી મન્ય વિચાર
- ૪ “ એયિના તહો આવિઆ, મુઝનિ કહુનિ મમ, ૩૩
- મુનિવચનનો વિચાર કરતા, કુણુ ઉત્તમ ધર્મ ? ”
- કરપમુત કહિ, “ કામિની! કન્યાતત નહી જાય, ૩૪
- પુત્ર એહવો પ્રગટ થાસિ, અનુલ આતિ મહિમાય ”
- દિવાકર દિવસિ મત્યા પછિ, દૌઆ ત્હા પરસર્જ, ૩૫
- તત્કાલ કહ્યું પ્રગટ થયો, નહીં કન્યાતતનુ ભર્જ.

શનવમી નામિ દૈત્ય કદાનિ, નગનાગાયણ્યમં સર્જામ,
 ૧૬વય આણુ ગયા ત્રી, એક ગદિતુ તેણિ દામ
 સૂયં ૩ગિ સરણ્ય યો તેહ, હતો દિનજ ૫ શિ,
 કન્તી કેગિ ઉદગિ આન્યો, ગખ્યો મીઅવિનાન.

૩૬

૩૭
 ૧૪૫૫

કફલું ૪૪ મું-રાગ રામમી

એણી પિગિ બોધ્યા મુન વચન,	
વૈશમ્પાયન કહિ રાજન	૧
કાલ-વૈશમ્પાયન એકહિ વધી, મુણિ જનમેગિ ગાય	
કણુ એણી પિગિ નીપનો, તે કથો તુમ મહિમા	૨
૪વિનાદ યો ગય પાણુ દેશ, બપનો આનન્દ,	
કુશલ હોયિ કુન્તા ચક્રી, પઠિ પામ્યા પગમાનન્દ	૩
એક મદ દેશના ગયની પુત્રી, માદ્રી ચેહનુ નામ,	
પાણુગયનિ તે પગણની, પામી પાવન દામ	૪
ગાન્વાઝ દેશનો ગય મોગે, તેહની કન્યા ચેહ,	
ગાન્ધારી નામ તેદ તણુ, ધૃતગદ્ધ પગણા તેદ	૫
વિદુનો નિનાદ કીધો, થયુ રાવં સન્તોષ	
ગગન-મનિ આનન્દ અધિગે, મુખી સદના લોક	૬
૫પાણુ પૃથ્વીપતિ વડો તેનિ, મૃગયા બપગિ મન્ય,	
સૈન્ય સદા ગાયિ લેખનિ, ૧નિત્તિ ગાયિ વન્ય	૭

૧ વચન વાળું જય. (૧) અ. ૨ કડી ૧ લી નથી ૩૫ મું આંક
 ૩. વીનવે. ૪ અહીંથી ૪ કડી ક ના નથી ૭ મીથી રાર પતી કયા
 ક ના ૩૬ મામા છે ક ના ૩૫ માની ૧૮ મી કડી (અ ના આ ૪૪
 માની ૨૯) પછીનું કથાનક અ ના ૪૬ માની ૨૪ મીથી રાર થતા
 કથાનક સાથે સમાપ્ત. ૫ આ પ. ૭૨-૧ ૧ તે જાન તો મદાવન્ય

- એક વાર રાજા નીસ્યેઈ, મૃગયા રમવા જાય;
સ્ત્રી જિ સદ્ધાતિ તેડી, આવિ અરણ્ય જ માંદિ. ૮
- તેણિ સમિ વન-મધ્ય મારગિ, વિપ્ર સ્ત્રી-ભરતાર;
એકાન્ત સ્થાનક થય ભલું, ત્યાં આવ્યાં તેણી વાર. ૯
- એહવું જાણી વિપ્રવર[નિ], અભિલાષ સ્યો છિ મન્ય;
પ્રાર્થના કીધી અર્જુના, ત્યાં કહ્યાં વિનય-વચન. ૧૦
- “ નિષિદ્ધ છિ, રમિ સાંભલ્યું, દિવામૈથુન નાથ!
તે માટિ તમનિ કહું, જીઓ વિમાશી વાત.” ૧૧
- ૭ “હવિ રૂપ કીજિ મૃગ તણું,” ઇમ ઉચ્ચરિ ત્યારિ મુન્ય;
અર્જુનાગિ ઇમ કહ્યું, “તહો ચાઓ હરણીનન.” ૧૨
- વિહાર વનમધ્ય દરિ તે, પછિ સ્ત્રી-ભરતાર;
પાણકું રાજા ચડ્યો મૃગયા, આવ્યો તેણી વાર. ૧૩
- ૪૨૧-મ સમય રહ્યું દેહિ, એકથો અસવાગ;
હરિણુ હરિણી રણાં વન મધ્ય, દીકાં તેહ અપાર. ૧૪
- ૫૨૯-મ મુનિ મૃગ તણિ રૂપિ, રામિ મધ્યે બાણ;
મર્મસ્થાનકિ જૈય વલગો, તત્ક્ષણુ છાંડયા પ્રાણ. ૧૫
- રામકૃપણુ વાણી વદિ, પડતાં થયું મુનિ-રૂપ;
૬૫૨-મ રહી અર્જુના, તેહનું, મહા મનોદર રૂપ. ૧૬
- ૭૨૫ મન્ય ભયભીત થયા, “શું થયું? યુરુપપ્રભાણ!
વિપ્રવરનિ બાણુ લાગું, રમે છાંડિ પ્રાણ!” ૧૭
- ઊતર્યો અમ્મ જાપરિ ચકી, પાસિ આવ્યો રાય;
“ એ કાણુ મુનિવર? ક્યાંથી આવ્યો? તું સાચું કહિનિ, માય! ૧૮

૧. “ એમ દરતા રાય આપા ચાલ્યા, સૈન્ય રહ્યું સર્વ પૂડેછ; રાજા મનમાં એહવું જાણે, ને મૃગ પડે ॥ ૬૫૭. ” ૫
૨. નારી હશે સાંભલો. ૩. “ હે રૂપ ધર મૃગ તણું, ઉચ્ચર્યા જાપિ વચન. ” ૪. નથી. ૫. મૃગ સ્વરૂપે કીડા કરતા. ૬. “ પાસે ફરી મૃગલી તે, થઈ મુનિરૂપછ. ” ૭. આ ૫. ૭૨૩૭.

હં ગમ્ય હગિતનાપુર તણે રે, પાણુ માહર નામ, સૈન્ય સહ પૃથિ રણ, હ આલ્યો આણિ હામ્ય.”	૧૯
“હનાર પદાગ્ય કો નવિ છટિ, ‘તાહરો નહીં કાષ્ટ વાહ; ‘કારણુ કર્મ કો નવિ છટિ, એથો આડો આંકે.”	૨૦
અવગન વિપ્રવધ તણા, મુણા [ગમ્ય] બોલ્યા વાણિ: “બાહ! હં અપરાધી તાહરો, પતિત મુઝનિ જાણ્ય. એ કારણુ ખેજા ભવ તણું, મુઝનિ લાગું પાપ, પુગતન તે છટવા બાહ! દિહ મુઝનિ શાપ”	૨૧ ૨૨
“શાપ દેધનિ થં કરે સાલસિ સાચી વાણિ ભર્તાર સાથિ દહન કરિ, મુનિ એ મત સાચું જાણ્ય. મિ ગહગમન સહી કરવું, સાલાલ સાચું ગમ્ય’ ત્ર કાષ્ટ દગિનિ એકો, અતિકાવ ‘અખલા સાચ.’”	૨૩ ૨૪
ગમ્ય પચતિ તદા મન્ય વિમાસિ, “કુણુ ઊપનૂ કર્મ? ‘હનાર પદાગ્ય ‘ભારી થે, તેનો કો ન જાણિ મર્મ.”	૨૫
એ કર્મ મોટૂ છટવા, પછિ રાય દહિ હિ, “જમાત! જાપ દિહ સનાય ચાવા, હ સત્ય કહૂ હું વાત.”	૨૬
મુણી વાણી મન્ય આણી, બોલી ઝાપિની નાગિ, “થેણિ મગિ સીસર્જ નગપતિ’ કરિ મન્ય વિચાર. મુખસર્જ, અમવાનિ અત્યો, ત્યારિ છટયો તાહરા પ્રાણ, થેણિ સમિ મુઝ ભર્તાગનો, મન્ય કહૂ તુઝ વાણ્ય.”	૨૭ ૨૮
જાપ સતીનુ શિગિ ધરી પછિ, કરિ મુનિનૂ કામ. તેણિ મગિ પછિ મેના સવખી, પછિ આવી તેણિ હામ્ય.	૨૯

ક૬૩૦ ઈપ મૂ-રાગ એજ

- રાય જનમેજિ જોડ્યા વચનજ;
સાચું કહોનિ મુઝનિ મુન્યજ! ૧
- હાલ-મુનિ! મુઝનિ સાચું કહો, જે મહાભારતનો મર્મ;
પિતામહાદિક પૂર્વ પુરુષ, ચેદનાં મહા પ્રાક્રમ. ૨
- વચન મુણનાં વિપ્રવર! આનન્દ મુઝનિ યાય;
ભાગ્ય ખોટું અમ તજૂં, પછિ કિદિ જનમેજિ રાય. ૩
- ત્યાર પડિ રૂં થયું, રૂપાણુસાયની પિરિ;
સહગમન સાચિ ઝેનાય મુનિવર! કુણુ કયા ભપિરિ? ૪
- વૈશમ્પાયન કહિ વલી, ઈરાય જનમેજિ! મુણિ વાત;
પ્રપાણુરાજ ખેખતાં પછિ. આપ્યો સઘયો સાય. ૫
- ૧૨૨૫ કુન્તા માદ્રી [અનિ], હસિનાપુરિથી જન્દ;
કિદિવા ભાગા રાય ત્યારિ, “ મિ કયર્ કીધું નિન્દ; ૬
- ઉપધાત યો ઝાવની-અમર, સહગમન કીધું નારિ;
મૃગશ્વ ધરી વન માહિ વ્હતા, મિ નવિ લણો વિચાર.” ૭
- ૬૨૨૫નિ આપી આગન્યા, “ તહો જાઓ નગર મુઝારિ;”
૧૦૩૫નિ નવિ કહ્યું જે, દૂતો શાપ વિચાર. ૮
- ૧૧૬૦નાર ૧૨૬૫િ તે એણી પિરિ કુયિ, તેહનો નહીં પ્રતીકાર;
વનમધ્ય રહિયું આપણિ, સાલણિ સાચું નારિ!” ૯

૧. કડી પ્રથમની ૩ નથી. ૩૫ મૂં ચાલુજ. ૨. પાણુ રાજને સાર.
૩. નાય રૂં, પછે કણુ કયા લચ્યાર? ૪. રૂં સાંભલ્ય પૃથ્વીનાય.
૫. આ પછી ૭૨૩૯. ૬. “ કુન્તા માદ્રી સાચે આપ્યાં, સાચે કારી-મન્દજ.
કુન્તા પ્રત્યે પૂછવા ભાગાં. સ્વામી! સહમણા કાં મન્દજ? ”
અને તે પછી ૭૨૪૦. ૭. તેના સ્વામીને. ૮. રમતાં. ૯. આ ૫. ૭૨૪૧.
૧૦. “ મુખ સહમણાનું કારણ પૂછ્યું. તે વખતે કહ્યું નાવુંજ. ” ૧૧.
આ ૫. ૭૨૪૨ ની ૨ કડી ૩૬ મૂં પૂરું. પદ ૧૭૭૭ (ખર્ચા ૧૭૪૮) અને પછી
બાકીની ૧૮ કડી. ૧૨. કાંઈ હનાર હોએ એણે ચેરું.

- ગર્જાનિ ઉપકષિં આન્માં, આં મુનિ તણો આગ્રમ્મ;
 પલ્લુકુટીસ કરીનિ રહ્યાં, પછિ પાલિ એડ્ડુ ધર્મ. ૧૦
- કુન્તા કહિ, કહો કિમ કરવું? એકિ નહીં સન્તાન;
 રાન્ય હરિતનાપુર તણું, રકિમ રહિ ન જાણો કાં ન? ૧૧
- પાણ્ડુરાપ! તહો સાંભલો, કાંઈ જાણ્યો વિચાર;
 રાન્ય રહિ યમ આપણું, તહો તે કરો વિચાર." ૧૨
- " મોટા કુલની કન્યા તું, કુન્તા! ચતુર મુજબ્ધ;
 ધર્મ સધસા તું વદિ, ચે લખ્યા વેદ-પુરાણિ. ૧૩
- પૂર્વે રાન્તનુ રામ-કુસિ, કૃષ્ણ દ્વૈપાયન મુન્ય;
 પ્રગટ કરીનિ ચાલિઆ, મુનિવર પોદ્તા વન્ય. ૧૪
- તે માટિ તમનિ કહું, ચે ધર્મ દુષિ નિજ નારિ!
 રાન્ય રહિ રાજ તણું, તહો તે કરો વિચાર. ૧૫
- સ્વામી દેરી આગન્યાથી, સ્ત્રી કરિ ચે કામ;
 બન્ધન શિરિ તેદ્દનિ નહીં, પછિ પામિ અર્થ અનિ કામ." ૧૬
- કુન્તા કહિ, " તહો મુણો નરપતિ! એક અસમ્ભવ વાત;
 આણા હોયિ તમ તણી વૃ, વીનતી કહું એક નાથ. ૧૭
- એક વાર કુન્તીભોજ[નૃપ]નિ, બિરિ દુર્વાસા ઈમુન્ય;
 અર્ધ પાદ પવિટરિ પૂજ કીધી, આપિજો આસન્ન. ૧૮
- મિ જાણ્યું, ' માનુભાવ ' દેખી, વિશેષ કીધી સેવ;
 અર્ધા કીધી અતિ ઘણી, ત્યારિ સન્તોષાણા દેવ. ૧૯
- કહ્યું, ' મામ્ય પુત્રી ' મુઝ કનિ, વુનિ આપું એક વરદાન;
 મિ કહ્યું, ' હું જાણું નહીં, શં મારિયિ લગવાન. ૨૦
- મન્ત્ર એક આપ્યો મુનિયિ, ' ચે દેવત્ર કરશે ખ્યાન;
 પ્રસન્ન યઈ પ્રતક્ષ આવી, આપસિ વરદાન." ૨૧

- એહૂં કહીનિ ચાલિઆ, રુમિની જાણી વાત;
પ્રતક્ષ જાણીનિ ઝેતવ્યા, પછિ કરમ-મુત સાક્ષાત. ૨૨
- દિવાકર આવી રહ્યા, ' મુનિ આપ અમલા! કામ;
તિ સ્તુતિ કરીનિ તેડિઆ, તે અર્ક માહૂં નામ. ૨૩
- તું સાચું માન્યનિ માનિની! કન્યામત નહીં જામ;
પુત્ર એહુવો પ્રગટ ચાશિ, અતુલ તે મહિમાય. ૨૪
- સૂર્ય કેરા સંજીવી, પ્રતક્ષ પામી કહ્યું;
કન્યામત ભાંજ્યું નહીં, તૂઠા અસરણસરણ. ૨૫
- તે માટિ તમનિ કહ્યું, ચે આઘા આપો આપ;
ભત્તાર કહિ તે સ્ત્રી કરિ, તેહૂં ન લાગિ પાપ. ૨૬
- દેવ કેરી સ્તુતિ કરિ, કુલિ જાપજિ ચે તમ;
ધર્મ હુયિ તમ કીજિયિ, ૨૭
૧૫૧૧

કહ્યું ૪૬ મું—રાગ એજ

- પરૈસામ્પામન કહિ, સુલિ રાજનજી ૧
વનિતા વિચારિ ફરી ફરી મન્યજી.
- ટાલ-વિચાર મન્ય વનિતા કરિ, “ ચે કુલુ કારણ રપ? ૨
ચેના સંજીવી જાપજિ, ચે ધરા કેરા જૂપ.
- ધર્મરાજ મોહ દેવ અમરપતિ, ધકે તેહૂં જ્ઞાન;
અણવિ આરાધન કર્ક, જાપજિ સ-તાન. ૩

૧. આ પહેલાં—

“ જે મન્ય ચે દુઝને આખો ડ, એમ સમરણ્યો લેધ નામજી;
તતાલ તે અહીં આવશે, પૂરે મનોરથ લામજી. ૩૦. ”

૨. મન્ય. ૩. મેં. ૪. દેવ એહુની સ્તુતિ કરે.

૫. ૩૬ મું ચાલુજ. પ્રથમની ૩ કડી જાલ ૭૧૪૩.

- ધર્મ ૩૩ ધ્યાન માડ્યું, એકાગ્ર કરી મન,
જનાનના ત્યાહા આવિઆ રે, દિસાકગ્ગે તન ૪
- ૧ પ્રસન્ન ૨ થો પ્રેમદા સ્વાતિ, ગલ્લુ ગમ્મધાન,
દિવસ પૂરે પ્રગટ્યો એપુણુવન્ત, યુધિરિંગ ગમ્મન ૫
- હિત્તમ અનિ આનન્દ અધિ, ગયમનિ સન્તોષ
જન્મપત્રિકા ત્યાહા કરી પઠિ, ગયો ૨મદ્દનો ગો ૬
- ધર્મધુગન્ધો એ દગિ, સત્તનાદી ૫ભૂપ,
મનુ ૧૦ ના ૧૨ભાનિ, મદા મનોહર ૩૫ ૭
- ૧૧ની ૨ અ એવો ૭ગપન્નગિ, બનપુદ્ધ ૬૨ સુવેર,
આન ૧૦ ધૂં ધાધુન, મગિ કાર્ય-નિરો ૮
- “મારન તાજા માનિની, ત્યાગિ આની આધ્યો તન,
અનિ ન્યૂન ૧૦પુરન નિરોધ ધધુ-૧૨મન જનમેજિ ગમ્મન ૯
- ૧૨હિત્તમ, થો અનની પદ્યો, દીમિ દેવ પ્રયત્ન
માન ૦ યા જનાનના પડયા, શિના ચર્ધ સન-મપડ ૧૦
- “ [મહુ આહાગી હરિ એ] ૬ અગ, -દેવ દિહિ ઠિ વાણિ
“ જનન-કુદિ મહાધ વરિ, ગજન ૧ સાચુ જાણિ ” ૧૧
- “ ૧૧ની ૩૦તા મન્ય નિમસિ “ કુણુ દેન મુલ્લણુ ? ”
“ ૧૨નૂ આસાન ૩, ” મુખ હિત્તગિ ધમ વાણિ ૧૨
- મુગપનિ આ મા સ્મરણુ ૩૦તા, આપિગિ વરદાન
નિમ્મન વગ્ગુ વીરિ ગુણુનિધિ, વદિ ગુણુ લગવાન ૧૩
- સન્તોષ થો નૃપ હર્ષ પામ્યા, વર્યો જિજ્ઞાસકાર,

૧ આ ૪ ૦૨૪૪ ૨ ૬૪ પ્રસન્ન પ્રેમદા ૩ નિધિ ૪ મનનો
૫ મહાભૂપ ૬ આ ૫ ૦૨૪૧ ૯ ૦૫ભવો ૮ “ આર્જુન ક્રોધે
એહવાનુ, ધુત જિપ્તે એપદ ” ૯ ના ૫ ૦૨૪૬ ૧૦ ૨૫ ૧૧. સુવેર
૧૨. “ હમ્મધુધી જવલી પતા પ્રાકમ એહુર યાવણ,
માત્રા દહે જિયાયા પના રમે, પૃથ્વી રસાતલ જાવણ પર ”
આ ૬ પડેવા ૦૨૪૭ ૧૨. અહીથી ૨ ૬લી જાણ ૦૨૪૮

- દુન્દુભિ વાયા દેવના, અમગ નામિ સાગ ૧૪
 અતિ અનોપમ ઉદ્ધવન ચરણ નણી, ધર્મ અર્જુન નામ,
 કુન્તા મન્ય અતિ હર્ષ પામ્યા, પેદના મનોગથ કામ ૧૫
 યુધિષ્ઠિ જીમમેન નિ, અર્જુન ઔદ ઋણિ તણ,
 મગન-મન્ય અતિ હર્ષ આધરે, ઉચ્ચર્યા ત્યારિ મન્ય ૧૬
 ત્યામિ ડીબી માદ્રી પઠિ, કરણા ચર્ચિ ડિ ભૂપ,
 કુન્તા નિ તદ્દા મિદિવા લાન્ધા, દેખી નુન્દર રૂપ ૧૭
 પ વગમન્ત આપે માદ્રીનિ, ચે મિ દેવરૂ ધ્યાન,
 અમના અતિ સન્તોષ પામિ, [લ્લે] જીપજિ મન્ય ન ૧૮
 ૧ "પ્રમાણુ કદિ પ્રેમદા, પઠિ આપિત વદ્ધાન
 વિમાગિ, " હિનિ આગવૂ, આળી અન્નગિ જાન ૧૯
 ૭ સૂર્ય કગ નુન વડા, બિ અશ્વિનીકુમાર,
 મત શુભ કુનિ સાલન્ધા, અતિ રૂપ ચૌરન-સાગ ૨૦
 એકમના નીનિ આગધ્યા, અન્નિયા ત કાવ,
 નકુલ મદ્દેવ ડિપના, નન્નુદ્ધ મધા ગોપાન ૨૧
 નકુલ સદ્દેવ એકિ કાનિ, લોન્ધા યુગમ અપાન
 નાપ-મન્ય કન્તોષ ધ્યો, પ્રસન્ન વિશ્વાધાર ૨૨
 લગન્તોષ ધ્યો નિ નૃપનિ મિત્ર, ડિ હન્નિ રમ જી,
 પુત્ર પ્રીત પાન પામ્યા અનિ, રૂપ ધર્મ અવતરણ ૨૩
 ૧૦ સૂર્ય " મગ ન્યા ઉપરનિ, કન્ન્ય કિ ધન્ય રૂ.

૧ નનમેનવ । અવિધાયે—આ કહી ૩૭ મૂ ૫૬ પદ ૧૮૩૭ (ખરા ૧૮૦૮) ૨ દેખી ૩ હર્ષ ચરેરો, તિચાર લખેના મન્ય ૪ માદ્રીનું મન ઉદાસ નળી આ ૫ ૭૨૪ ૫ મન્ત આપે માદ્રીને માન્યો ૬ પ્રણામ કરી—આ ૫ ૭૨૫ ૭ નદીથી ૨ કહી ખાલ ૭૨૫ ૮ " સન્તોષ મધા મન્ય નરપત્નને જોડા રહેવિચાર " ૯ મધા અવતાર આ ૫ ૭૨૫૨ હિનિ પળીને કોનો ૧૦ કુના મૂ યુ સમ્બન્ધનો જનાન્ત, અના ૪૭ મ ની ૧૪ મીથી સમ્બદ ૧૦ અના ૪૪ માના કન્ન ટિપણનો અદી સમ્બન્ધ કહી ૨૪-૨૫ ૨૬ જ લ ૭૨૨૬.

પુત્ર પાચિ હવા ગયનિ, તે જાણ્યુ પાણ્ડરી મૃદ્ધિ	૨૪
ગાન્ધારીમિ શ્રવણે મુખ્ય, ઠન્તાનિ ડુમાગ,	
મનિ મિત્રાગ કગિ અતિ વનિના, ઉદગિ ગલનો ભાર	૨૫
“ પુત્ર પાચ ગય પાણ્ડુ દેગ, પ્રોત્ત પર્વત-અય,”	
ગાન્ધારી-ગતિભાગ્ન યર્ષ, વિભાગિ મન માદિ	૨૬
અર્જુના-ઉદગ-મધ્ય ગર્ભ હતો, ગલ્થો તેણી વાગ,	
માસ ગેગ પિણ્ડની પગિ, પડયા ધગ મુઝાગિ	૨૭
જોનાનિ ત્હા સહ પચ્ચસ્ય, “ આ ચ ચયુ, મહાગજ ?	
“ ગલ્થો ગર્ભ ગાન્ધારી તલો, કૂનુ ચયુ ઠિ નજ ”	૨૮
વલ્યાસજી ત્હા આવિયા પઠિ, ડીધુ ઠિ ઉપકર્મ,	
અવેન દીગિ અતિ પલો પઠિ, કીધો અલ્લે મર્મ	૨૯
પેશી પ્રે પિણ્ડ દીગિ, અનેઝ અર્જુ આકાગ,	
કુમ્ભ આણી વૃત તણી પાઠ, દીધી ઠિ ત્હા ધાગ.	૩૦
યમ યમ ત્હાથી ચાય અનશુ, પિણ્ડ પ્રે અંશ	
ધૂનુ-મધ્ય તે મૃકિ, કરીનિ પગલમ	૩૧
જોનાતગ્નત યમશ આ, ધૂતભાણ માદિ મુકયા તેહ,	
“ રામદ માદિથી ઉચ્ચગિ, ત્યાગિ ડિવાડયો નેહ ”	૩૨
	૧૫૪૦

૨૬૬ દહ મૂ—નાગ એજ

પએણી પિગિ જો ના શીનક મુચ્ચજી	
કહો મિત્તારી મુન' વચ્ચજી	૧
દાસ-ચ્ચન મિત્તારી એ તલો, લોમડાંજુના તનન'	
ત્યાગ પૃગિ ચ ચયુ ? ધમ ઉચ્ચયા ગજગ	૨

૧ દા અસિજ ૨ આ ઠી પછી ૨૨૩૦ ૩ અહીંથી ૩ કડી
બદલ ૭૨૩૧ ૪ ચતુર-મમા મૂ ૧૦૦૦ છે બેહ

૫ ૩૫ મૂ ચાવુ-પ્રથમની ૨ ૧ બદલ ૭૨૩૨.

- સૂત કહિ, તહો સાબતો, ચે ગભી ડોગ ખણ્ડ;
 ધૂનકુમ્ભ [પ્રથમ] હોતો તે, થયો અતિ પગ્યણ ૩
- ૧૫૦ શબ્દ કીધો કુમ્ભ માદિથી, તે સુણ્યો સનતિ સાદ,
 ' કુણુ કાણુ ? સ યથુ ? ' ઇમ વદિ સહ કો વદ ૪
- વ્યાસનિ તેડીનિ રકલૂ, ચે કાણુ કુમ્ભજ માદિ,
 " ખગના સખો શબ્દ મુનિનઃ । ઉકુમ્ભમધ્યિ યાય " ૫
- ૪ પાત્રમધ્યથી ઉદ્ધર્ષા, યાગિ દોરો બાનક ડપ,
 ધૂનરાષ્ટ્રિ કહી પનીનતી, ગ્લીઆતિ ધ્યા છિ ભૂપ. ૬
- ૧૬૧ તેણિ મમિ તેડાની ઉપ્પજયા, થોતિરિદ ચે જન્ન,
 " અપષ્ટ અશ્તઃ ને વદિ મુરુનિ, કેડ્વો હગિ એ તન્ન. ૭
- ૮ " અભિમાની અવનીનમધ્યિ નરપનિ ' હસિ વિરોધી વીર,
 પણિ એક કારણુ અઠિ મોદ્દ, (તે) તહો સાબતો મહાધીર । ૮
- કુનક્ષય હસિ એ કુ અગથી, ધ્યુ કુચેંધન નામ,
 ઇન્તિનાપુત્ર ગાળ્ય કરણિ, પામગિ સર્ કામ " ૯
- " ચે યમ બાનક વદિ વાણી, બિનાકયો તે કુમ્ભ,
 લ્યમ તેડ્નિ લાગ્યો, ' નયિ કયો એ પ્રારબ્ધ. ૧૦
- મુગાનની પગિ ઉચ્ચગિ, દુશાસન તેડ્ નામ,
 એક એકિ શબ્દ બપગિ, કારિઆ તેણિ દામ્ય ૧૧
- શન પુ । પ્રોદા " દવા ગયનિ, બપગિ કન્યા એક,
 ગાન્ધારી મન્તો । પામી, મુનિનિ કયા વિનય-રિવેક. ૧૨
- બનપુત્ર ૧૦૫૦ પ્રમટ પામ્યા, ધૂનરાષ્ટ્ર ચે ગજ્જન,
 ત્યા પૂઠિ સ યથુ ૧૨૫૮, બો'યા ૧૨ સૂત વચન ૧૩

૧ કીનો ભણ્ડાર માહેથી અ. ૨ પૂછતુ ૩ 'ભણ્ડાર ૪ સ્તમધ્યથી બાહ્ય ૧૬૫૦, ત્યાહરે ૫ વધામતી ૬ આ ૫ ૭૨૩૩ ૭ 'વિયો નક જન્મ નજે જે જન્મ (૧). ૮ ' એસી કહે, અભિમાનની નરપત્ય, હરી વિરાગ્ય વીર (૧) " આ ૫ ૭૨૩૪ ૯ રાયને હરા પછી ૧૦. થોહડા, ૧૧ નવી ૧૨ સન-આ કહી પછી ૭૨.૫ ૩૫ મું પૂઠ ૫૬ ૧૦૧૮ (ખગ ૧૬૮૯)

- ૧પાણુ રાખનિ પ્રગટ વનમધ્ય, દુઆ પગ્ય કુમાર;
 ઋષિ-સર્ગિ આવી ત્યાં રાખજી, બિહા વન મુઝારિ. ૧૪
- બ્રહ્મવિદ્યા અનુભવિ બદ્ધ, બ્રાહ્મણ કેરા વૃન્દ;
 રામ અતિ રહિઆતિ ય્યો, પછિ પામ્યો પરમાનન્દ. ૧૫
- આશ્વેપથી નવિ આસરિ, એવઢા ઋષિ કરિ અભ્યાસ,
 દિવ્યગ્ધાની યથો રામ, આણી મનિ વિશ્વાસ. ૧૬
- ૨એક વાર પાણુપનિ સધલા, પાસિ કુન્તા માત,
 રામ પાસિ માદ્રી [મર્ધ], એકાન્ત કરવા વાત. ૧૭
- અતિ રૂપ-સોવન-મદ વેઝરિ, ચરહરિ કુચલુગ-ભાર;
 વેણી વામુકિન્નાગ સરખી, ભોચન કમલ-આકારિ ૧૮
- કલિદા-અમ્પક-નાસિકા, ગજરચલ અતિ ગીર,
 વદન ચન્દ્ર, ચક્રોર ભોચન, અધર મુધાધગ પૂર. ૧૯
- ૪ધનુષ-૫શ્મમધ્ય તરલ વર્તિ, દામિની કેરા કિંગણુ,
 દશન કેરી કાન્તિ કોમલ, ઝાલિ ઝલકિ કણુ. ૨૦
- ભુજદણ્ડ-સુમ કોગિ-સદિ સગખા, જડુધા કલ્લી-રચમ્ભા,
 કટિ લકુંડેસરી પદ-કમલગતિ, આગમિ બિબી રમ્ભા. ૨૧
- ૧વશ્વઞ્ચય વગ-દારમણિદત, ગ્રીરા કમ્પુ કોપેત,
 કણ પદ્મમણિ, મધ્ય ચગચન, અર્ક-કિરણુ ઉલોત. ૨૨
- ધૃત મેખવા કટી કિર્કણી, ધનગ્રેણી જામ્ભ-આકાર,

છાંદ ૧ અહો કના ૩૮ માની ૧૭ મીથી સમ્મલન્ય અના કંઠવાના અન્ત સૂધીની કડીયો કમા નથી તે જાણ કરપડ. આ રીતે મૂલ કાવ્યનું સુંદર વર્ણન બતાવી દઈ કે પાણુનું મૂલ્ય દૂકમા આવે છે એ પછી લક્ષ્મિનાપુરમા કુળી વાપસો સાથે જાય છે, ત્યાં કે વાપસોના મુખમા માદ્રીનું અહીંનું વર્ણન મૂકે છે તે પછીનો કથાભાગ કરપડ થી. ૨ "એક વાર પાણે રમે પાસે, દૂતાં કુન્તા માત" તે ઝરણી, થર થર ઉર-કુચ-ભાર ૪. સન્ધ્યા (૧) અ. ૫. બે દન્ત દાક્ષિન-બીજ સરખા વર્ણ ૬ માર્ય (૧) અ. ૭ સરજામર (૧) અ.

લીલિઆ વાજિ વિમન સ્વર, પાવિ નિપુર-ઝંકાર,	૨૩
[ભાષે] કામ કેરી ભાષ્ય, ગતિના સરખૂ રૂપ,	
અનર્ગ-આયુધ અર્જુન લાગા, વિદ્વલ થયો છિ બૂપ	૨૪
આધૂ પાછુ કિમ હોયિ, વિપ્રનારી-વચન ?	
હાનારનિ પ્રતીકાગ નરી, નૃપિ દીવુ આનિર્જન.	૨૫
૧૬૭૨ીગેરી કામ કામ્યની, કુસુમ કોમન ભતિ	
નૃપમણિ વનગી, ન ચર્ષ અનગી, અપન આણરી-ભતિ	૨૬
પુરવાગ્ય નૃપ દ્ય કગિ, બે પ્રમન થયો પચ્ચમાલ્ય ?	
ગાપ કાન્ધા ચથમા સન્નુપ, તાલ્લણ છાડયા પ્રાણ ?	૨૭
	૧૫૭૦

૪૬:૫૦ ૪૮ સૂ-રાગ વિનાગી

વૈગમ્પાપન મુનિ ઉચ્ચગિ, ગય જનમેજિ અવશે ધરિ,	
[પાણક ત ા વનિતા આકન્દ કગિ રે]	૧
ટાલ-પાણક તણી વનિતા તેણિ કાન્ધ, માત્રી એરવુ ચેદ્દ નામ	
તે વનિ આકન્દ કગિ રે અપાર, “વાલ્ગિ ધાયો શ્રીવિશ્વાધાર.”	૨
સુણી વચન સહ મે ખનભલ્યુ, વનિતાવચન કુન્તાયિ આભલ્ય,	
ધરી પ્રથા આ યા તેણિ કાન્ધ, પામિ ડિલા પામિ બાવ	૩
ગજાવાગિ નૃપ મગત-ધરી પચ્ચમ ય ઉત્તરન શ્રી	
કેવાની બાન્ધા સરકાગ, માત્રી એરવ્યા તેણી વાર	૪
વચન પુરણે એ વનિતા લાલ્યુ, કુન્તા મન્ન્ય થયા સણમણ્ય,	
“મયમ ભગો લલો એણિ મરિ ? નકુન સદ્દેવ મિ નાહના બાવ”	૫

૧ ‘ હલેર કેરી હરિમય અર્જુ કુસુમ કોમલ જલર ’ ૨ સરથોગ.
૩. આ પછી ૭૨૫૫ ૩૮ સૂ ૫૩ ૫૬ ૧૮૮૮ (ખા ૧૮૫૮)

૪ આરમ્ભાગી ૨૧ મી કહી - ધીના કથાનકને બદલે ૭૨૫૬ ને ૩૯
સૂ ૫૩ ૫૮ ૧૮૨૧ (ખા ૧ ૬૧) એ પછી લક્ષિણાગી ૮ કહી

“બાહ! કુંઞર જિ એ તમ તણા,” પ્રત્યુત્તર કલા અતિ ધણા.
 “યુધિષ્ઠિર ભીમ નિઅશુનયમ, ત્યમ નકુલ સહદેવ તહારિ શરણ.” ૬
 કુન્તાયે આલિજ્ઞન કરી, બાલક જિ હિતસર્જિ ધરી;
 યુધિષ્ઠિરનિ કહી છિ વાણિ, “લઘુ નૃપ! જન્યુ તહારા જાણિ.” ૭
 એહવૂં કહી રાય સાચિ સાંચરિ, પછિ કુન્તા એહવૂં વચન ઉચ્ચરિ;
 “બાહ! હિરવા આલી નાય, જાણિ એકાદર (એ) પાંચિ વ્રાત.” ૮
 મનસા વાચા સાબલયો એહ, ભીમ-અશુનયિ અધિકા બેદ;
 પાણકુ તણા ચે પાંચિ તજ, ” અનેક આશ્રમ્યથી આવ્યા મુન્ય. ૯
 રાજાનિ કીધુ સંરકાર, સતી સજ્જાતિ માદ્રી નારિ;
 દશાહ શ્રાદ્ધ કીધા તેણી વાર, ક્રિયા દાદશા સારી સાર. ૧૦
 ઋષિજનનિ ત્યા આપિ અજ, બહુ સન્તોષ્યા વાયકે જન.
 ઋષિકુલ કુંઞર પ્રશંસા કરિ, મુનિવર! સૂત વચન ઉચ્ચરિ. ૧૧
 એટલિ આવ્યા નારદ મુન્ય, અર્ધપાદ આપ્યૂ આસન;
 “ઋષિ બિસારી પૂજા કરી, આશ્રમ્ય રવય” પધાર્યા હરિ. ૧૨
 કુન્તા મુનિ-અભિવાદન કરી, ગુલ્ય વિનય વચન ઉચ્ચરિ;
 એણી પિરિ બોલ્યા નારદ મુન્ય, “હસ્તિનાપુરિ મોટા રાજન. ૧૩
 પાણકુ તણાં ચે પ્રીટ રાજન, કરિ મુનરાષ્ટ્ર તે સઘલું કાજ;
 બીજમ પિતામહ કહિયે એહ, સન્મુખ પાસિ બિહા તેહ. ૧૪
 હસ્તિનાપુરિ તો આવો તહો, ઋષિજન સાચિ બહુ તેડં અહો. ”
 પાણકુ તણાં તહા કુંઞર એહ, ઋષિ સહમાર્તિ આલ્યા તેહ. ૧૫
 પાણકુપુત્ર જિ કુન્તા માત, હસ્તિનાપુર આવ્યો સર્વ સાય;
 પ્રથમ બીજમ પિતામહ મલ્યા, રાજપુત્ર ત્યા પાલા પલ્યા. ૧૬
 “જે રાજાનિ કરુ પ્રણામ,” મુનિવર બોલ્યા તેણિ હામ્ય,
 “પાણકુ તણાં એ પાચિ તજ, પ્રગટ થયા કુંઞર મધ્ય-વન્ય. ૧૭
 રાજા તુ દેવાર્જન થયા, માત કુંઞર વનમધ્યિ રહ્યા; ”
 મુળી વચન રાય કીધુ શોક, નગરનિવાસી આવ્યા લોક. ૧૮
 કાર્ય મર્વ જર્જાતટિ કર્યો, માદ્રી રાય જિહ ઉદ્યો;

રાજા ભણિ, “ ભણિ આખ્યાં તહો, ધણુ” કૃતારથ કીધાં અહો. ૧૯
 આતા! આતો તહાં રાજ્ય, ધાતુ મલી સર્વ કર્યો કાજ;”
 હૃદયા-સરસા આંખ્યા તજ, મનિ આતિ હર્ષ ધરિ રાજ્ય. ૨૦
 જીતારા આખ્યા આતિ સાર, જીતયા માત નિ પાંચિ કુમાર;
 મુનિવર રવરધાનકિ સર્વ ગયાં, પાણ્ડુપુત્ર હસ્તિનાપુરિ રવા. ૨૧
 અનેક વસ્ત્ર અલકુરણુ ચેહ, રાજાચિ કુંઅરનિ આખ્યાં તેહ;
 રામ તણા રુન કુંઅર ચેહ, દુર્યોધનાદિક કહિયે તેહ. ૨૨
 પચોતાર રાન એકદા રમિ, મુચિ બિસિ, સદ્ધાતિ યામ;
 જીતમજપિનો પુત્ર કિલિવાય, કૃપાચાર્ય વાસ પુર માંહિ. ૨૩
 ગુરુ. શીખામણુ તે રાયનિ કહિ, “ કુંઅર એહ ભણાવો સહી;”
 હિપવીત તણા સરકાર જ કર્યો, વેદવ્યત સુત મુખિ જાયયો. ૨૪
 રમ્યાનશાસ્ત્રનુ કરિ અભ્યાસ, ગુરુનિ દેવ ધરી વિશ્વાસ;
 ધનુર્વેદનું આદર કરિ, કામુક બાણુ લેછ પરવરિ. ૨૫
 રમતા આવિ નગર જ બાહુરિ, માણુ ખેલ પોલિ-હારિ.
 એણી પિરિ અભ્યાસ જ કરિ, રમતા નગર મૂંઝીનિ પરવાર. ૨૬
 કન્દુક યેદિકા મલીનિ હાથિ, એક વાર આ રમવા સાથિ;
 કન્દુક અન્ધ કૃપ માંહિ પડ્યો, વૃષસુત-સાથ સહ ખસબધ્યો. ૨૭
 કૃપ પાખલિ ફેરા ખામ, ભુલિ ડો ન જાક હિપાય.
 કૃપ પાખલિ ફરિ ફરિ વલિ, ધાયિ પુલિનતટિ, સાધ્મા મલિ. ૨૮
 જોછ યોધ પાછા પરવરિ, કિહિ “એ, કન્દુક કયમ નીસરિ?”
 કિહિ ત્રાયિ, જનમેજય રાજ્ય! ત્યાં આખ્યા દ્રોણાચાર્ય મુન્ય. ૨૯

કહ્યું ૪૯ મું—રાગ સામેરી.

- ૧ વૈશંભાચન રહ્યારિ, જનમેજિ રાજન !
ભરદ્વાજસુત ત્યાં આવિયા, પછિ દ્રોણાચાર્ય મુન્ય. ૧
- દ્વિતી દર્શન એહવું દો, દીસિ ઠારણુરૂપ;
પરશુરામ કહિ પુરુષોત્તમ કિ, સદસકિરણુ—સ્વરૂપ ! ૨
- કિ જર્જરમૂળી ચન્દ્રમા કિ, બ્રહ્માકેરો તન !
નિરીક્ષણુ નૃપસુત કરિ, દો દેવ કહિ મુનિજન ! ૩
- સાદ્મા જી નીચા નમ્યા, દણ્ડવત કરીનિ રાય;
“કુણુ ઠારણુ અત્યા કુંઝર ? કહો મુઝનિ મહિમાય.” ૪
- “અહો સપ્તલા આવિયા, આંહિ રમતિ—કારણુ;
દૂપમધ્ય પડ્યો છિ કન્દુક, સાંભણુ સત્ય વચન. ૫
- કુલ્પકર્મ દો દીસિ નહીં, કાદિમિ કુણુ ઉપાય ?
અતિ કાલ ઘ્યો અમ ધિરિ જતાં, વાટ જ જલોતાં માય.” ૬
- મુણી વચન ઝપિ ઉચ્ચાર્યા, “તમ કરિ ધનુષ નિ બાણુ;
પરાજા દેરા પુત્ર વરવપુ, દીસો ચતુરસુગનણુ; ૭
- ઉપાય શિ નવિ આવડિ, યે દો આ બારિ ?
ધનુર્વિદ્યા ભણાતો તે, કહિ નગર મુઝારિ ?” ૮
- મુણી નૃપસુત ઉચ્ચારિ “શે, કૃપાચાર્ય મુન્ય;
ભણાવિ શુરુ અમ તણો “તે, શૌતમ ઝપિનો તન.” ૯
- મુણી વચન ઝપિ ઉચ્ચાર્યા, “ [કહો] કૃપાચાર્ય યેહ;
દૂપ થકી કન્દુક આવિ, કાં નથી ભણાવ્યા તેહ ? ” ૧૦
- “તે તો અહો બાણું નહીં,” યાગિ, બોલ્યા નૃપસુત વાણુ;
અભુન—કરિથી માગિઆં, મુનિવરિ ધનુષ નિ બાણુ. ૧૧

૧. આ કથા ક્રમાં ૪૨ મા સાથે સંબંધ છે. આ ૧ લી કડી પદેલાં
ક ૭ કડી આવે છે. તે અંતમાં ૫૧ માની ૨૮-૩૩ છે. તે ત્યાં અપાયો.
૨. ઉચ્ચાર્યા, હુલ્લ. ૩. આ ૫. ૪૨૬૯. ૬. વાટ જોયો રાય. ૫. રાજકુલ
વપુસ દીસો, અને. ૬. જે કરવપ ઝપિનો તન. અ.

- દૂપ પાસિ આવિઆ પછિ, ચઢાવી ગુણુ ચાપ;
 રાજકુંઘર સહ કો જોવા લાગા, વિદ્યા તણુ પ્રતાપ. ૧૨
 દૂપમધ્ય બાણુ મુઝ્યો, કન્દુક લાગો તેહ;
 તે જોપરિ એક લાગો, સન્ધાન પામ્યા જેહ. ૧૩
 એણી પરિ અન્ધોઅન્ધિ, અનેક સન્ધાણાં બાણુ;
 કાંકા લગિ તેહનિ પૂંખ આવી, જોયો બુદ્ધિ પ્રમાણુ. ૧૪
 બાણુ-અણિ પછિ દૂપ-મધ્યથી, (કન્દુક) કાઢિઓ તેહી વાર;
 આશ્ચર્ય પામીને રણા, સઘડા રાજકુમાર. ૧૫
 "કરી કાર્ય નિ નીસર્યા, મધ્ય-નગર'ભણી જાય;
 બાણક ગયા ધૂનરાષ્ટર પાસિ, "તું સાંભલિ સાચું રાય ! ૧૬
 માનુભાવ કો જનગરમધ્ય આવ્યો, તેણિ કીધું મહા પ્રાકમ્ભ;
 અન્ધકૂપથી કન્દુક કાઢ્યો, કીધો એવો મર્મ. ૧૭
 બાણુનું સન્ધાન કીધું, સહ કો આશ્ચર્ય થાય;
 તેજ તરણિ-સમાન દીસિ, અતુલ અતિ મહિમાય. " ૧૮
 રાય કહિ, "તે કુણુ છિ ? જોઈ કાદો ભાલ;
 પૃષ્ઠાચાર્ય-ગુરુધિરિ પોહ્તો," જો પોહ્તા તતકાલ. ૧૯
 "શૂન વદિ છિ, સાંભલો, તમનિ કહું દિનરાજ !
 કૃપાચાર્યનિ ધિરિ ગયા, તે કુણુ જોપનું કાજ ? ૨૦
 ઉત્પત્તિ કહું ગુરુદેવની, એ ગૌતમ કેરો તજ;
 થેહી પિરિ એ જોપનુ, કૃપાચાર્ય મુન્ન. ૨૧
 ગૌતમ ઋષિ આશ્રમ બિટા, તપ કરિ એક વાર:

૧. વહ્યા અ. ૨. વહ્યા દૂપ.

૩. " રાજસભાએ આવ્યા બાણક, મન માંડે આશ્ચર્ય થાય,
 ધત્રાણ પાસે આવ્યા બાણક, સાંભલો સાચું રાય ! ૨૩ "

આ પ. ૭૨૭૦. ૪. મોટા દીસે, દીધું. ૫. કિપાચાર્ય ગુરુ તણે ધર્મ,
 હજી અહીંથી કનું કથાનક અના ૫૦ મા સાથે સંગ્રહ. (જુઓ ૫૦
 માનું ટિપ્પણ ૧ લું.) ૬. આ કહી નથી. ૭. આ કના ૪૦ મા સાથે
 સંગ્રહ. જુઓ ૭૨૫૭.

- ઇન્દ્ર અતિ લાયજીત યથા, કીધો ત્હા પ્રતીકાર. ૨૨
- અપ્સરાનિ આપી આજ્ઞા, “ જાઓ ચૂકો મુનિધ્યાન, ”
- સાભરતા તે યજ્ઞ સજ્જ, આવી કીધું સન્ધાન ૨૩
- વેણુ-વાદન કરિ કરમધ્ય, નેપુરનો ઝણુકાર,
- તૃતીય અરિ ત્હા જાન માડ્યું, કરિ ગુલ્ય અપાર. ૨૪
- ધ્યાનથા ઋષિ જાગિઆ, પઠિ મીઠિ માહી જોય,
- આગવ્ય જીભી આજ્ઞા, બીજૂ ન દેખિ જાય ૨૫
- દેખી વપુ નિર્જન યથા મુનિ, જીરી માહના જાય,
- અમથા ત્હાથી હિતપતિ, તે જીરી અન્તરિ થાય ૨૬
- વિદ્યુત યથા મુનિ મન્ય વિમાસિ, થયો વીર્યનો દ્રાવ,
- પાગણિ ઠેરિ રથલિ જૈ પડ્યું, જાપનો મુનિ-ર લાય. ૨૭
- વ્યક્તૂ મત્ર જીપરિ પડ્યું, ત્યારિ યથા છિ નિ જાગ,
- નિચારી પઠિ જોવા લાગા, દગિ પન ગમિ ભાગ ૨૮
- ૪૬-આ એક નિ ૫૭-કે કુઅર દેખી, યથા ઋષિ ગલિઆતિ,
- પુત્ર તે તો કૃપાચારય, મુણિ જન્મેણિ ' વાત ૨૯
- કૃપી નામ કન્યા તણુ, ' ઋષિ-ગૌતમનથા ચેહ,
- જલગદાજ-૬ અગ મોટા મુનિ, દ્રોણ પન્થો તેહ ૩૦
- કીરવ કે અરનુ કાર્ય કીધું, અબ્યા નગર મુઝારિ,
- કૃપાચારય તણિ આશ્રમિ, જિતયા નિગ્ધાગ. ૩૧
- આત્મા કેરી અર્જના ચે, કૃપી ચેહનુ નામ,
- કૃપાચારય પાસિ પીહરિ, દૃતા તેણિ હામિ ૩૨
- ધૃતરાષ્ટ્ર રામિ મૂકયા અનુચર, “ જુઓ એ કેહા જાય, ”
- “ કૃપાચાર્ય-ધિરિ પરાણુ, સાભલિ સાચુ રાય ’ ” ૩૩

૧. આ પ ૭૨૫૮ ૨ પિડરૂ (૧) આ ૩ ‘અધ્ય ૬ આ ૫ ૭૨૫૮
 ૫. કુઅર બીજે, રહ્યા તે વા રાત્ય. ૬. ગૌતમસુત-તનયા ૭ અહીંથી ક’વાના
 અનિ સ્પીનું નથી પરંતુ અનુસન્ધાનમા કૃપ-કૃપીર્વ યોગણુ અગ દ્રોણની
 ઉપત્તિ ૭૨૬૦ થી ૬ની પછીની કથા અના પદ મા સાધે સમ્બદ્ધ.

ક્રિષ્ણ ૫૦ મું-રાગ એજ

- ૧ ધૃતરાષ્ટ્ર ગણિ તેડયા મુનિવર, પ્રેમિ પૂજા કીધી,
 “અમ સેવક જાણી માગિયિ,” ધમ રાધિ આજા દીધી ૧
 “ગ્હે મપિ આશ્રમ્ય આપણિ, બણાવો અમ તન,”
 વિનય કરી યાગિ કણૂ નગપનિ, માન્ય મુનિયિ વચન. ૨
 મુનિદેવ ગ્યાનકિ ત્યા રણા, પછિ આધ્યા વચ્ચાભરણ,
 “યે જોધયિ તે (મુઝ કનિ) માગયો, એ કુઆર તમારિ ચરણ” ૩
 રનિયા તણો આરમ્ભ માણ્યો, કરિ અતિ અભ્યાસ,
 વ્યાસ-વાણી મન્ય “આણી, કીધો દ” વિશ્વાસ ૪
 ધ્રોણાચાર્ય પિગિ કીધી, દતો વૃક્ષ ગસાય,
 નવપક્ષવ દોસિ અતિ જનો, તેહની મહા મનોહર ગનિ ૫
 બામ પક્ષી “કયો કૃત્તિમ, મૂંધો” થા માહિ,
 શિષ્ય મધના સાધિ તેડો, આધ્યા ગુરદેવ ત્યાહિ ૬
 “પ્રથમ પૂજ્યા રાય મુધિષ્ઠિગ, “સાલગ્ર ગજમાગ”
 આગિત્ય વૃક્ષ આબા તણો, દાઇ દોસિ તેહ મુઝાગિ” ૭
 વૃક્ષ અનોપમ નિગખિહિ, માહિ પક્ષીનો આકાર,
 દ્રોણ કહિ, “તજો ધનુર અહી, કરો એહ પ્રતીકાગ ૮
 ડામા નેત્ર માહિ બાણ મારી, ડાડી મમણા માહિ”
 ધનુર “અહી બીલા ગલા, જોવા લાગા ત્યાહિ ૯
 “બાણ તાણી મૂંધ્યો, તે કુગિ મધનિ જાય
 વૃક્ષનિ દાઇ એહ રપણ” ૧૦ થયા પછિ, પડયો અરુની માહિ ૧૦

૧ ૪૬ માના ટિપ્પણ ૧૧ મામા બતાવ્યા મુજબનો કના ૪૨ માની
 ૩૨ મીથી અટી સમ્ય-૧ આ ૧ લી પહેલા ૭૨૭ ૨ આ ૫ ૭૨૭૨,
 ૩ જાણી ૪ અહીંની કયા કના ૪૪ મા સાથે સમજાવ આ ૫ ૭૨૭૫
 ૫ કરી તન્ય મૂંધ્યો, તે રાગ પક્ષવ માહે ૬ આ ૫ ૭૨૭૬ ૭ કય
 ધનુષ લેઇ ૮ ધરી ૯ આ ૫. ૭૨૭૭ ૧૦ રીને

- ગાય કરો કુચર મોરો, દુર્યોધન તેહનું નામ;
આત્મા દીધી દ્રોણ ગુરુવિ, “નૃપ” એ તહાર કામ ” ૧૧
- ધનુન ગુરના સાભલી, ગ્રહા ધનુષ નિ બાણ;
મૂકયો પૂરવ ગયો ઉત્તર, એહવો વીગ મુગલ ૧૨
- ભીમસેન પ્રતિ ઉચ્ચયાં, દ્રોણાચાર્ય મુન્ય,
“મહિ ધનુષ કરિ વૃક્ષ-મધ્ય,” ત્યારિ ખવલલ્યો ગજન. ૧૩
- ભીમસેન કહિ હિ, “સાભલો, તમનિ કહૂ એક આજ,
ગદાયિ ભારી કરે કટકા, જો હોયિ પર્વત-રાજ. ૧૪
- ન જાણું ગતિ બાણની, મૂકિયિ કણુ ઉપાય ?
હુ તુ પાડું વૃક્ષનિ પશિ, પછી પાડ્યો નવિ જાય ” ૧૫
- આગિત્ય જિભા રહ્યા અણુન, પછી મુનિવરિ વાણ,
“પશ્ચિ કૃત્યમ વેધો વૃક્ષમધ્ય, ત્યો ધનુષ કરિ બાણ” ૧૬
- આત્મા એવી હવી ચારિ, ગુરનિ નામ્મ શીસ,
ધનુષબાણ પછિ કરિ ધર્મો, પછિ સમર્થ શ્રીજગદીશ ૧૭
- નમરણ કરી સારકુંધરન, મૂકમ નગરિ બાણ,
કેરસાલ યદુમ-મધ્ય વેધો, કણૂ, “ભલો વીગ મુગલ ” ૧૮
- પણિ નિ શબ્દ ત્હા સહ વદિ, પછિ દેખી નર-ગ્રાક્રમ,
દ્રોણિ મરતક્ય કરે ધર્મો, પછિ જોષ મુલત-જન મર્મ. ૧૯
- “મર્ગ મૃત્યુ પાતાલ માહિ, તુ ધનુધારી જન,
હોઆ નથી વલી નહિ હોયિ, એ તુઠ સમો અણુન” ૨૦
- એવી પિતિ પુત્ર રાવના, જોષ પરીક્ષા મુન્ય
દ્રોણ કહિ, “અણુન સમો, એ મિ નથી દીકું જન ” ૨૧
- દ્રોણ ઉપક્રમ અતિ કરિ, પછિ બાણ રાજકુમાર
લક્ષ માહિ બાણ ક્રૂરકિ, રહિ નગ-મુઝારિ ૨૨

૧ ઉપર્ય ૨ આ પ ૭૨૭૮ ૩ આ પ ૭૨૭૯ ૪ રસાતલ (૧) મધ્ય.

૫ આ પ ૭૨૮૦ ૬ હાય મૂકયો ૭ અન્ય ૮ લોદે પછિ, આણ્યા.

૧૨૩ નિદ્રા નવિ રકગિ, ઉચ્ચગિ મન્ત્ર અનેક

૨૩ ૩૫૨ી સુનિતી આગન્યા, પછિ ધગિ અતિ વિવેક

૪૨૩ એક વાર અર્જુન એકના, પછિ જાગિયા મધ્ય-ગતિ

૨૪ દ્રોણ નિદ્રાવશ થયા સહ, પાખલિ હતા પાન

ગુરુતી દુધ આગન્યા, થમતા હતા નાતિ,

૨૫ નિપિદ્ધ િ તે સાલથૂ, તે વેદ્યુગણિ નત

દીપ વિના બોજન નવિ કાજિ, એદવો જોધ મમ્મ,

૨૬ દીપ ત્યારિ વિનય પામ્યો, તે મારત કૅક કર્મ

ત્યાગિ અર્જુનિ ૧૩૨૩ લીધો, ૧૫૩ જોધ વિમાસી મન્ત્ર

૨૭ “ અત્યન્ત આદિ પ્રત્યક્ષ દીપ્તિ, તો અભ્યામ કાજિ શિષ્ય ?

અભ્યામ-ગણિ અતિ બનૂ, ” ધ્રુમ જાણિ જ્ઞતાન્નમ

૨૮ લક્ષ માહી ધનુર સાહી, ગિદા િ અર્જુ ન

૨૯ શઙ્ક જીપગિ બાણુ મૂઝિ, ત્યારિ ગર્જના થઈ ઉચાપ,

૩૦ નિદ્રા માદિથી જાગિયા, નસિ જોધ વિમાસ્ય દઆપ

દ્રોણ “ કહિ “ તૂ ગ્રણુ છિ ? તૂ મુનિ સય મિદ્ધિનિ વાણ્ય ”

૩૧ આગિન્ય આવી રહ્યા જભા, કગિ ધનુર નિ બાણુ

૧ આ પ ૩૨૮૧ ૨ આવે, વિચાર મન્ત્ર અને ૩ ચારે-આ પછી -
જીથવો

“ જરે અતિ વિવેક ને, અર્જુન થશ વાક્યો ધણો,

૪૧ ૧૫૩ એક પ્રાક્રમ કર્યું તે, જન્મેજન્ય । જપણે સુણો ”

૪૧
૨૧૪૮

(જરી ૨૧૨૭)

૪ અર્દ્રાધી કના ૪૨ માની ૪૦ મીથી અનુસન્ધાન ત્યા અર્દ્રાધી ૪
કરીને બદલે ૩૨૭૩ અને —

“ એક વાર ગુરુજી નિદ્રામાં છે, દુર્યોધન સર્વ બાપ

અર્જુનને નિદ્રા નાવે વિચારે મન માપ ” ૫૧

૫ અભ્યાસ માંડ્યો ૬ જોડે વિં ૭ ગુણુચાપ ૮ મન્ત્ર અ ૯ પૂઠે,

“ કાણુ તૂ મુને ”

૧ “કુણુ લોકો એકલો, આણી વેદાયિ જન ?”

કરી વિનય રેનિ પૂછવા ત્યારિ, બોલિઆ અર્જુન. ૩૧

દ્રોણુ સાગા પૂછવા, “ તુનિ કિણુ કલો એ મર્મ ;
યે મધ્યરાત્રિ એકલો બહુ, કરતો હૂતો પ્રાક્રમ ? ૩૨

૩ “સ્વામીજી ! શિ ન સાંભરો, તહો શીખ આપી ચેહ ;
'દોષ વાધિ ત્યારિ અસન ન કીજિ,' મુનિ કહ્યું તું ચેહ ? ૩૩

એક વાર દોષ વડો થયો, અન્ધ કરતાં આહાર ;
અતિ અન્ધારે સત્ય ન જાયિ, પછિ કયો મન્ય વિચાર. ૩૪

મિ જાપણ અભ્યાસ કીજિ, શબ્દ જપરિ આણુ ;”
પત્યારિ અતિ આહર કરિ, મુનિવર ચતુર સુગણુ. ૩૫

મુણી વચન રલિઆતિ આ ઋષિ, દોષો આશીર્વાદ ;
“વીર નહીં કો તુઝ સમોવદિ,” રપછિ વદા એહવો વાદ. ૩૬

ઉસકલ વિદ્યા હપી પૂરણુ, ચરણુ-દ્રોણુ-પ્રતાપ ;
રાજદ્વંધર તેહી સહ, નિ એકિ એકિ આપ. ૩૭

૧. “ કોણુ તુને મોકલ્યા, આણી વેદા રાજન ?” ૨. અણે લાગે.
૩. આ હકીની લીટી લલટપાવટ. ૪. અતિ અભ્યાસતા મારગ જાયિ, અ.
૫. “ અન્ધારે આહર કરતો હૂતો, મુનિવર મનમર્મ જાણ.” ૬ વિદ્યાયે
એહવો સાધ. આ પછી:—

જિથલો

“ વિદ્યા તણે અભ્યાસ ને, દ્રોણે અસવિદ્યા શીખવી ;
વૈરામ્પાવન કહે, સુવ્ય રાજા ! ક્રોણને નામે અનુભવી. ૬૨

૨૦૭૫

(ખરી ૨૦૪૧)

૭. કહવાના અન્ત સૂક્ષ્મની કથા કયાં નથી. તેના સમ્બન્ધની કથા કના
૪૬ માના આરમ્ભમાં છે. ત્યાં શુરદક્ષિણના પ્રસર્જ પહેલાં કર્મા પરીક્ષા-
વિપવક કહ્યું છે. જુવો ૭૨૮૨ ની ૨૩ કહી. પદ ૨૧૭૨ (ખરો ૨૧૪૧)
—એ પછી ૭૨૮૨ ની બાકીની. કની આ પછીની કથા તેજ સ્વરૂપે અના
૫૨ માની ૨ જી.

ધનુર્વિદ્યા હવી પૂજ્ય, હવી વિખિત લાલ,	
દ્રોણ-ઉપક્રમિ અધિક થૈ, કુરુદ્રંઅગ્નિ તેણિ કાલિ.	૩૮
ગમ્મનિ આવી કહ્યુ થે, “ પામ્યા વિદ્યાપાર, ”	
ગાય કહિ, “ ઋષિ આહિ રહો, તહો હસ્તિનાપુર મુઝાગિ.	૩૯
સુરદક્ષિણા મારો મુઝ કનિ, ” વીનતી બોલ્યા રાય,	
દ્રોણ કહિ, “ અહો મારિયિ, જો કાર્ય અહાર થાય	૪૦
પામ્યાન દેશનુ ગાય ઝિ, દુપદ થેદુ નામ,	
સૈન્ય આપો સર્જંચ માદગિ, તે સર્જાતિ ઝિ કામ.	૪૧
નતુદષ્ટિ તે જુયિ, પગપગ્ય કરો તે ગાય,	
કાર્ય માદરિ એટલુ, થે દેખિ દયમદિમાય ”	૪૨
	૧૬૭૪

૬૬૦ પૃ ૫૧ મૂ-રાગ એજ

ગાય જનમેજિ પૂજિય, ઋષિ' મુઝનિ કહોનિ વાત,	
દ્રોણામાય' ઋષિ વો, તે જુનન નય-વિખ્યાત	૧
વૈ થયું વાદનપતિય, દુપદ થેદુ નામ,	
દ્રોણિ માન્ય ના કહી, બહુ મૈન્ય તેણિ હામ્ય	૨
તે કથા મુઝનિ કહો, થે કાણુ કૃપા-નિધાન '	
વૈશંપાયન કહિ વરી, નૃપ ' સાલલો રાય પ્રધાન '	૩
પામ્યાય દેમનો ગાય એટો, આ' તેદુનિ તલ,	
દુપદ લણુ સધવા ચક્ર, મુણિ જનમેજિ ગમ્મન '	૪
દ્રોણુ નિ નૃપકુ આ દુપદ, લણિ એકિ હામ્ય:	

૧. કના ૪૦ ગાની ૩૧ મી પછીનુ અનુસંધાન. કમા અર્દાધી ૩
હરી તપી ૨ પરીખ રાજ, દુપદ તેદુનો તલ ૩ આ પદેલા —

“ ત'દાં તે પણુ આવિયો, કરના વિદ્યાપ્યત, ”

પરીખ તે પગપગ્યનો, આહ તેદુના તલ, ”

૪ આ ૫ ૭૨૬૧ ૫. દુપદ કુ-નર

- ધનુર્વિદ્યા તણે અમ્યાસ, પોગિ છિ [નિજ] કામ. ૫
- એક વાર એકાન્તિ ખિહા હતા, કર જોવા લાગ્યા મુન્ય; ૬
- દુપદ પ્રતિ ઉચ્ચાર્યા, ભરદ્વાજ કેરો તમ. ૬
- “ અકુશ પતાકા છવ દીસિ, ચક્ર અગ્નિજ પાણિ; ૭
- ઉપરિયા મુગ્ધ પદ-તણિ, રાજચિહ્ન ઈધાણ. ૭
- રાજ્ય તાહરિ હસિ પૂરણ, માહું એહ વચન,” ૮
- મુળી વાણી ઉચ્ચાર્યા પછિ, વચન એહ રાજન. ૮
- ‘ રાજ્ય માહરિ કપ્પાં ચક્ર ? જેઠ બાન્ધવ સાત;” ૯
- દ્રોણ કહિ, “ સન્દેહ નહીં, સત્ય એહ જ વાત.” ૯
- રાજ-કુંભર કિહિ, “ રાજ્ય હસિ તુ, અર્ધ તાહું મુન્ય ! ૧૦
- પ્રધાન પુત્ર તૂં વડો, ભરદ્વાજ કેરો તમ ” ૧૦
- સત્ય વચન દ્રોણ કહી પછિ, પોહતા સહ સ્વસ્થાનિ; ૧૧
- દુપદ કેરો તાત જદ તે, આથો ધરવા ધ્યાન. ૧૧
- પુત્ર સધલા ગયા સાથિ, દુપદનિ આખું રાજ્ય; ૧૨
- વચન ઋષિનું સહલ ચક્ર, સીધા સધલા કાળ. ૧૨
- દ્રોણાચાર્ય સાલયો ચે, “ દુપદ ખિહા પાટિ;” ૧૩
- “ ગળ્ય અરધ રૂપિ આપયો, મારિ તુઝનિ હોયિ પાટ.” ૧૩
- એહવું જાણી નીચવા, પછિ મારગિ મુનિવર જત, ૧૪
- નગર આવી રજા જિલા, ભાગદાજ સભા માહિ. ૧૪
- દુપદ રાજ સભા પૂરી, ખિહા ચેણિ હામ્ય; ૧૫
- મુનિનિ કોય ન આલખિ, કો ન જાણિ તહા નામ. ૧૫
- રાય આગત્ય જો રજા, નવિ જોણિ, ન નામ્યું શીસ; ૧૬
- પ્રણિપત્ય પાણિ નિખર તે, ક્યમ હિં આસિય ? ૧૬

૧ અગ્નિજ ૨ દુપદ કહે, મુનિજન. ૩. પરીજ રાખનો વહ કુંભર તે. ૪. જાત ૫ “ તે ચક્ર ધરવા ધ્યાન, લક્ષ્મણ દુપદ તમાગે પિતા, અર્ધો ધરવું તપ-ધ્યાન. ૪૫ ”-૪૦ મું પૃષ્ઠ. ૧૬ ૧૯૬૬ (ખર્ચ ૧૯૩૬) તે પાંચી ૨૨૬૨. ૬. આપવાને, જોતા હશે વા. ૭. આ એક કહી બદલ ૨૨૬૩.

- ૧૬૨) ખાધ અવતો થયો ભડ, રમીટિ માડી જોય,
વરી નપિ આગિત્ય જિજો, નવિ જોનાવિ યય ૧૭
- ત્રોણ વાણી જોલિયા, “ સાલનિ દુષદરાય ।
મુનિ સિ નપિ આવપ્પિ ? સાલવ્યો છુઝ મહિમાય ૧૮
- એઆપપુ ભણુતા એક દામિ, છુઝનિ દહી’તી વાણ્ય
૪ ‘ગન્ધાસન પામેય વૃ, ચણુ ચિદ્ધ ઇધાણ’ ૧૯
- ત્યારિ તિ મુઝનિ કણૂ, ‘ દ આપેગ અર્ધજ રાજ્ય, ’
તે માટિ અહો આવિયા, સાલલિ દુષદ ગણ ।” ૨૦
- ૫ ‘ચાલિ’ વાણી, વદિ વનતો, “ વૃ ડણુ મુનિ દેવ ?
હ નિ વૃ કપ્પા મ વા’તા ? મિથ્યા અવસ્થમેવ ૨૧
- નેત્રી કપ્પાથી તાદરિ નિ માદરિ ? સિદ્ધિ મન્ન્ય વિચારિ,
સગપ્પિ સગમા ગોષ્ઠિ મ્મલિ, વૃ વાન્વ ’ મન્ન્ય વિચારિ ” ૨૨
- “ માફ કણૂ માનિ નહી, કણૂ’વૃ સ્ત્ય વચ્ચ
આજ તે કો વીઆર્થ ? તે મુઝનિ કિહિ રાજન । ૨૩
- સાત બાધ ઠિ તારિ, તિ કહી હતી ચે વાણી,
‘મિ કણૂ, ‘ રાજ છુઝનિ દસિ, ’ વીસરી તે વાણી ? ” ૨૪
- ‘ જા, મુઝનિ ભલિ વીસર્થ, છુઝનિ નાપૂ લામ
જા મૈન્ય તાદર અપયે, યયે તાદર કામ ” ૨૫
- એદનૂ મિહિતા ઉચ્ચયા મુનિ, ‘ સાલલિ દુષદગાય ’
હવ ! છુઝનિ ચ દેખાફ, સૈન્યનો મહિમાય ? ૨૬
- ધન્વ પ્રતા તે નથી, ચે ચિન્તન નવિ યાય
સૈન્ય માદરૂ માગિ આવિયિ, ત્યાગિ જલિઆ થયો રાય ।” ૨૭

૧ આ ૫ ૭૨૬૪ ૨ આડી દ્રષ્ટિ જોય. ૩ આ ૫ ૭૨૬૫
૪ “ આસન પામિશ ઉચ્ચ વૃ, રાજચિન્ન છે એધાણ ” ૫ અહીંથી
૨ કહી બદલ ૭૨૬૬ ૬ લખતા મુને રાજ્ય કહાવું ? તે વીસર્થ કયમ
તય ? ૭ અહીં ૪૧ મ. ૫૩ ૫૬ ૨૦૧૪ (ખા ૧૯૪)

‘એહૂં’ કહીનિ નીસર્થો, પાછા વડ્યા મુનિદેવ;	
વિચારતાં સૂઝિ નહીં, “હું” થાં કરૂં મહાદેવ ?	૨૮
અધિરિ ધરણીનિ કહ્યું, ‘મોક્ષેષ વાહન;	
પાઞ્ચાલ દેશનો રાય દુપદ, બિઠો છિ આસન્ન્ય.’	૨૯
સત્ય વચન ધમ ધૂં, એ ‘આપશાં’ અર્ધ રાજ્ય;	
ખસ તણી મૈત્રી કરી, યથાં ફૂં કાજ.	૩૦
વનિતા બેશિ વાટ વાહન, કરૂં કુણ ઉપાય ?”	
વિચાર કરતાં નીસર્થો, પછિ, ‘હસ્તિનાપુર ભણી જાય.’	૩૧
‘દ્રોણ-પરિ એ અર્જુના, કૃપની ભગિની સાર;	
વિચાર કરતાં દિવસ કેટલે, આવ્યા તેણી વાર.	૩૨
કૌરવ પાણ્ડવ કરે ‘કીડા, હસ્તિનાપુર મુજારિ;	
‘દ્રોણિ નયણે નિરખિઆ, રમતા રાજકુમાર.	૩૩
‘કન્દુક કાઠી આપ્યો કરમધ્ય, ક્યાં રૂં કામ્ય;	
પ્રસન્ન થયા વર આપિઓ, મૃતરાષ્ટ્રે રાજ્ય.	૩૪
સૈન્ય માગ્યું રાજા પાસિ, જાવા દેશ પાઞ્ચાલ્ય;	
કૌરવ પાણ્ડવ અથા સનહ, અદ્યા તેણિ કાલ્ય.	૩૫
એણી પિરિ ઉચ્ચથી ત્રપિ, વૈશમ્પાયન મુન્ય;	
દ્રોણ-દુપદ-વૈર એણી પિરિ, જનમેજિ રાજ્ય !	૩૬
નીત્ય-મારગ છાડતા, નર બિતથ્યા બુપાલ;	
પણિ અઘટતૂં ‘પ્રથિર નવિ કરિ, એ કહાવિ કૃષ્ણકૃપાલ.	૩૭

૧. રાજસભાથી બહિષ્કાર. ૨. કહવા ૪૯ માંના ૧ લા દિપ્પણમાં સત્યવેલી ૭ કહી તે અર્હાથી. ૩. હવે કર કેહની સેવ ૪. આ પ. ૭૨૬૭. ૫. વાટે આલ્યા જાય ૬. આ કહી બાંક ૭૨૬૮. ૭. કહણ અ. ૮. રમવા કરે કામ. ૯. તેણે. ૧૦. અર્હાથી કહવાના અન્ત સૂચીની કથા ૬ માં નથી.

કર્કશૂં પર મૂં-રાગ એજ

૧ દ્રોણ-વચન શ્રવણે સુણી, કૌતવ તેણિ હામ;	
૨ કૃષ્ણર મહ સાથિ ચક્ર, અનિ ગુરુ તણું એ હામ.	૧
૩ અશ્વ મગ રથ ૪ કરભ કરુંદ, કનક ભૂષણ પસાર;	
૫ શકત વેખર કરિણિ કાવડિ, આસિઆં તેણી વાગ;	૨
આઠા ચર્ધ ઓઝિ દ્રોણની, ત્યારિ હોયિ કુ-કુલિનાદ;	
યોધ મગવા ચયા સનદ, પડ્યો સવસિ સાદ.	૩
૬ દનમા નિ દાદડિ, ભેરી ભૂંગવ-બેદ,	
નીસાણ વાજિ, બ્યોમ ગાજિ, પામિ કાચ એદ.	૪
૭ ઘણાએણિ ઘણુક વાજિ, મરણાઈ સુભટ નાદ;	
શૌગી સર્જ નિ અણુ મંદ્રલ, દિવણી (?) ના વાદ.	૫
૮ મન્થીર ઝોમુખ-ગર્જના, ગડગડિ મણુ તદા ચાપ;	
મોહિ શર સમણુ ૯ સધુગિ, મન્મુખ સુભટ પ્રતાપ.	૬
તે થે થોક નિ નીસગિ, તરવગિ પુર-પ્રાકાર;	
૧૦ થોધ નામિ નમગમધ નર, નીમગિ સહ બાદગિ.	૭
મલાદ પિદિયો શોભના, કવરણી જળુમાલ;	
ટાપ તાટક તગ્ય ખેટક, ખાગ નિ કંપાલ	૮
સાગિ તોમર ગદા મુર્દા, પગિધ જમધર પાશ;	

૧ ૫૦ માના કર મા ટિપ્પણનો સમન્વય અર્ધાથી ૨ અર્ધી
અમર સાથે જે વદુ ૩ આ પદેલાં —

“સિ ય સમથા સર્જ યથા, એ કૃતા રાજકુમાર,
શુરવચન તે સીરા વદાન્તુ. કાણુ ન લાગો વાદ.” ૬.

૪. દરદ વેસર ૫. ભાર ૬. શકત થોણી ૭. અશ્વ કાવડય ૮ ગુરુદેવની. ૯
અર્ધાથી ૨ ૧૦. જલેલ —

“રજુ સુલવ (?) રણુદર ન એ, શમ્ભુજ સમથા સાદ,
શૌમરૂં મોહવું સર્જ ને, દોલ દડદો વાદ” ૬.

૬. સનમુખ, સર્જ. ૧૦. જ્યોત્સ સમથા નગરથી. સહ નીસરે તાં.

- મુશય હયસય મોગરી, કરભહ કિરણ પ્રકાશ ૯
- અતિ અનોપમ અણિઆલા અરુકુશ, ૧૫૦૫ કટારી ચાપ,
નગ નીસરિ નૈઝર ચકા એહ્વે, કૈરવપતિ પગતાપ ૧૦
- તેણિ સમિ સનહ થયા, પાણ્ડવ પાચિ પ્રીદ,
અવર્તુરણ સન્નાહ પિરી, પછિ સ્તન્યા ગરુડારુ ૧૧
- આગિય ૧આસિય હિચરિ, કુન્તા તેણિ વેદામ્ય,
“ચિન્તા કરયો ચતુર્ભુજ અનિ, ૪સુર તણૂ એ કામ ૧૨
- શૂ જણિ ૧સર્ગામ્ય ગતિ તુ, રાખે શ્રીગોપાલ”
તેણિ સમિ આદિસ જિઆ, થયો પ્રાત કાવ ૧૩
- ૧શીન તીક્ષણ આયુધ ઝનહનિ, ગનિ-કિરણનિ પરતાપ,
મન્તાકિ મુગટ નિ કાનિ કુણ્ડવ, ગ્રહા બાણ નિ ચાપ ૧૪
- આણા માગી નીસર્થા, માતાન નામ્મૂ શીસ,
ચોધ સપવા થયા ૭મોહગિ, સમર્થ શ્રીજગદીશ ૧૫
- રામ પાસિ જૈ ગ્લા “આણા, અમ દીગે ગજન”
શીસ નામી નીસર્થા પછિ, કુન્તા કગ તન ૧૬
- ભીમ ગજ બિપરિ ચન્ધા, અભુર્ન ધ્યા અસવાર,
નિકુય સહદેન હય અદ્યા, ચાલિઆ તેણી વાર ૧૭
- તો અશ્વ બજ ગચ પાવખિ, ધૂતગજુ ડેરા તજ
થઈ સનહ શત બ્રાત્-સાનિધિ, અદ્યો દુર્બોધમ ૧૮
- ૯હુર્તુરવ દસ્તી તણા, હય તણા હંસાર,
હન મધ્ય ૧૦ખનકિ રુક્ષ્યા, જાજિ ઘોડ નીગાણુ ૧૯
- દ્રોણાચારય થયા આગનિ, વૃદ્ધ પિતામહ મધ્ય
માનુભાવ એહ રહા રહા હુધ દ્વહા, વસિ અષ્ટ મહાસિદ્ધય ૨૦

૧ કણ ૨૮૧ જરિ (૧) આ ૨ આવી ૩ વાગ ૪ ચુકાયા નિશે
તે કાલ ૫ સર્ગામ્યનિધિ, ૬ રાખે દીનદાસ ૭ કા અનહ ૮ આગળ
૯ સાથે ૧૦ કટારી (૧) ૧૦ અવર

ગજચણ્ડ, ટુંકારન ધનુષ, યજ્ઞચાપ-પડધાય,	
રઘિનાથ ધૂળિ, ધરા કમ્પિ, શેષ વ્યાકુલ થાય	૨૧
અવનીતલયી રહેલ ચાલિ, અમ્બા અન્તર થાય,	
આપાદ કેસ મેન કલ્પમિર મમ, જોગનત પમધ્ય જનય	૨૨
મુગટ કુણ્ડલ કરણુ ચન્દ્રન, ચપન વિદુત-હાર,	
વાજિત્ર વાજિ યુગલરિ ધનપતિ, છન-મત્સ્ય-આકાશિ	૨૩
નેમ્મ અમ્બાડી નિ ધન દરદરિ, જાણે, શ્રેણી તન જનાક,	
દિશિ દિશિ મુઝિ નહીં, પછિ પડ્યો સધનિ ઉગ્રાય	૨૪
હલહલિ હમ્તીની હાક વાજિ, હણહણિ દેકાણુ,	
ધુમ્ધારન બહુ પડિ દલ મધ્ય, પાન્થ્યાન પરિ મેદ્યાણુ	૨૫
ચન્ધા નરપતિ સાલભ્યા, દેશ નગર ચર્ધ વાત,	
અશ્વ ગજ રથ વ્હોડતા તે, આવી મ્હલ્યો સર્વ સાથ	૨૬
મારગિ મહીપતિ ચાલતા, આઘ્યા પાન્થ્યાન માહિ,	
દ્રોણુનિ આનન્દ થયો, તૂ મુણિ જનમેજિ રાય	૨૭

૧૭૩૮

૯૬૩૯ પડ મૂ-રાગ એજ

દુપદિ વગ્ધે સાલન્ધ્ર, મે આભ્યો કુર-દય-ભાર,	
ક્ષત્રન છટિ નદી પછિ, કરિ મન્મ નિચાર	૧
“સૈન્ય થયુ મન એકરૂ, કીરન તણો પગિાર,	
શુદ્રિ દનિ હ શ કંઈ?” પછિ, ઉચ્ચર્મા રવ્તેલી વાગ	૨
“ક્ષીણા દન ચાઓ સાતગ,” પછિ વેગે ચે અસના,	
કુરદ-વાદન મન્ધ્ર દહો દિશ, ચાગિઆ તેણી વાગ	૩
માદમા દીકા આપના નૃપ, દાથીયિ આરૂદ	

૧ રથચક્રના. ૨ દિવપાશ ૩ એક ૪ મધ્ય ૫ મધ્ય નથી
 ૬ પદ્મ ૭ હાક (?) ૮ ખવન વેગે ૯ ૪૬ મૂ આગ ૧ લી કદી
 પહેલા ૭૨-૭ ૧૦ તેણે કાર

- દ્વરિ ચક્રં સૈન્ય દેખી, ચૈ રલો દિગ્મુદ. ૪
- અન્નુમ આવી રલો બોલો, રાખિઓ ક્ષત્રીધર્મ;
“દ્રોણકાગણિ કથલ કર, થં હં બાણું મર્મ ?” ૫
- સૈન્ય દેખી રાત્રુન, પડિ નીસાણિ ધાય;
“હસ્તીયિ આરુ આગલિ, બોલો દીકો રાય.” ૬
- અર્જુન આવી ગલા બોલો, દ્રોણનિ “નામ્યું શીમ;
“ગુરુદેવ” તું દેખાડિ મુઝનિ, પાન્થાવ કરો ઇશ.” ૭
- “હસ્તી બપરિ ચક્રયો નરપતિ, મુગટ મ્પાડિ શીશ,”
સુણી વચન ધ્યો રાત્રો પછિ, ચની અર્જુનનિ શીમ. ૮
- વરાળ વિગથ કહિ સાગચિનિ, ગ્રહી ગર-ગુણુ-આપ;
“અપમાન દ્વિજમુખિ હિમચ્યો, એહનિ તેહ લાગું પાપ.” ૯
- પાન્થાસપતિ ત્હો શ કરિ ? કાષ ન આનિ ગ્રાણુ,
બપરિ અર્જુન આપિઆ, નાખ્યા એક બિ બાણુ. ૧૦
- ચોધ મ્પા ત્રાસ પામ્યા, દેખી કુરુદેવ-પૂર,
ક્રન્તામૃત સાદ્મો ધવ્યો, ત્યારિ શ કરિ તેણી વાર ? ૧૧
- પાર્થ બપરિ બાણુ મેહ્યા, દુષદગમિ ચેહ,
અન્થાઈની છતિની પગિ, ચપા નિષ્ફલ તેહ ૧૨
- એકલિ અર્જુન તણો પછિ, સમીપ નાખ્યો ઝઘ,
ચીરવગ નગ બેતરિ બોલો, શ કરે સમરંથ ? ૧૩
- આપ ડેરા કગલ ડેશિ, કપડે ધાતિ ગાય,
કશિણપણિ કરી પૃથ્વો, નાખ્યો અવની માહિ. ૧૪
- પડયો પૃથ્વી, પાર્થ તેણિ, ધઆણિ ક્રીધૂ કામ,
પછિ દ્રોણુઆગ્ય પેરલા બોલો, આખ્યા તેણિ કામ ૧૫
- અર્જુન કિહિ, “આ અગિ તમારો, આખ્યો આગલ્ય મુન્ન્ય.”
દ્રોણુ બોલ્યા, “સૈન્ય લેવા, સપર્થ શા રાજન.” ૧૬

બચું જો, છુનિ દવ દેખાડ, કલૂ હવ ચેહ, "	
મેઢનીપતિ તે લાગિહિ, આગિત્ય બિભો તેહ.	૧૭
નિરીક્ષણુ નગ નમ્ય કગિ, લગ્ન પામ્યો રાય,	
વિનયરચને વદિ વયવુ, " એ ગન્ય તહાકે થાય.	૧૮
મુઝનિ આપો આગન્યા, અહો તેદજ કગ્ય કામ,	
નગર દેન નિ ગત્ય વક્ષાર, ગ્દો આણિ હામ્ય "	૧૯
દ્રોણ કહિ, " હું ચ કર વૃષ ? છુન્ય તાડુ ગન્ય,	
દેખાડુપ નિ નૈય માડુ, આવિયો છુ આજ. "	૨૦
૧પઠિ પાર્થનિ કહિ, " વરો પાઠા, વનિ વૃષતિ કુયોધન "	
અપધીથી ડસરો, અતિમન્દ એ ગગન "	૨૧
મુણી વાણી વચ્ચા પાઠા, કીરવપતિ ધિરિ જાય,	
પન્થાપપતિ પઠિ વચ્ચો પાઠો, લાગિયો મન માહિ	૨૨
પાર્થ-દય પાછું વચ્ચ, ગય વચ્ચા કુયોધન,	
કામ ધયુ મન્તેય પામ્યા, દ્રોણાચાર્ય મુન્ય.	૨૩
રઉક્ષાદભગિ ભડ વચ્ચા પાઠા, મૃગયા મના નય,	
કુરુદેશ ભોમ્ય પોતા તણી, પઠિ આવિયા વન માહિ.	૨૪
ભક્ષણુ એક ઉન્મત મેના-મુન્યુષ કગિ આગન,	
અર્જુન-અન્ત કનણિ થયો, શગ નાખવાનુ ભાવ	૨૫
ધનુઃ કગિ ડભો ગ્દો, એક ભિવ તેણિ હામ્ય,	
ધનુઃ કરમધ્ય શર ચડાવી, ગ્દો ધાવી હામ	૨૬
ભક્ષણિ મુખ રિકાશી કીધું, બોલતા કારણ વાણિ	
મુખો બાણ લાગ્યો તાણુનિ, વિકટ વીર એધાણુ	૨૭

૧ આ પ. ૭૨૮૪. ૪૬ મૂ. પર પદ ૨૨૩ (ખરા ૨૨૦૦) ૨ કલ્યાદ-
ભય.—આ પાઠની હરીકલ આજ હરિવાળી છેકલી હરી અને ૫૪ મા સાથે
સમ્બન્ધ ૨૫ મા હરીથી એન્ધવ્યનો પ્રસંગ ૭૨૭૪ મા એ કનૂ ૪૩ મૂ.
અદ ૨૧૦૭ (ખરા ૨૦૭૭)

- અભુન અતિ આશ્ચર્ય પામ્યા, પછિ દ્રોણાચાર્ય મુન્ય;
પૂછવા લાગા, “ કુણિ લણ્ણાઓ? કિહિનિ સત્ય વચન ! ૨૮
- કોણુ તું? શું નામ તારું? કિહિનિ સાચી વાત;
વિદ્યા પામ્યો કોણુ યદી? કોણુ તારી જાત? ” ૨૯
- “ વનમધ્ય રહું કુણિ લિલ્લ છું, એકલવ્ય તારું નામ;
દ્રોણાચાર્ય હનિ લણ્ણો પછિ, સકલ સીધાં કામ. ” ૩૦
- અભુન કહિ, “ અહો ન જાણું, છાનુ લણ્ણાઓ એહ;
ગુરુ સરખો નહોં ધનુર્ધારી, સીદ કહિ ત્યાં તેહ? ” ૩૧
- પછિ પારથ, “ હું ન જાણું, લણ્ણો કોણુ ઉપાય? ”
પૂછ્યું, “ ક્યાં છિ દ્રોણુ? મુઝનિ કહું, ” “ ઓ બેઠા વન માહિ. ” ૩૨
- “ આસિ તે દેખાડ્ય મુઝનિ, બિહા છિ યેણુ દામ્ય.
કોણુ ઉપાયિ શીખવિ, ઋષિ દ્રોણુ યેહનું નામ? ” ૩૩
- “ આલો, ” કિહિ, “ દેખાડું તમનિ, બિહા છિ ઋષિદેવ; ”
કોતકે જોવા શિષ્ય ગુરુ પછિ, આલિયા અવરણમેવ. ૩૪
- પ્રતિમા કરી માટી તણી, યે દ્રોણુ કેરું રૂપ;
દેખી સેવા ગુરુ [તણી], આશ્ચર્ય પામ્યા જૂપ. ૩૫
- એકલવ્ય, કિહિ, “ સાલ્યો, ઓ દીસિ તારૂં લક્ષ;
અભ્યાસ” આયુધ નિ પછિ, તાણું ઋષિ-પ્રતક્ષ. ૩૬
- સિદ્ધિ હોયિ સાન્નિધ્ય ભાહિ, દ્રોણાચાર્ય-પસાય; ”
“ મુણી વાણી સમ્યગી આવ્યા, હસ્તિનાપુર માહિ. ૩૭

૭. લાક્ષાગૃહદાહપર્વ—

કડવું ૫૪ મું—રાગ એજ

- ધૃતરાષ્ટ્રને ચરણે નમ્યા, પછિ ગુરુનું કીધું કામ;
 મહિમા થયો મહીપતિ સકલમધ્યિ, કીરવ-પાણ્ડવ-નામ. ૧
 નિત્ય વૃષસુત એક નગરિ ચે, પચોત્તર શન બ્રાત;
 પાણ્ડુ-નિ-ધૃતરાષ્ટ્ર-સુત, ભુવનમધ્ય વિખ્યાત. ૨
 એક વાર રમતાં એકઠા, ભીમ સાથિ બાથિ;
 ભક્તા ભદ્ર ભાજિ નહોં, પછિ શિયિત થયો સર્વ સાથ. ૩
 દુર્યોધન મનિ વાત વિમાસિ, “કરવો દ્રાણુ વિચાર ?
 એ તો કાંઈ રૂંડ નહીં, પ્રણવ-ગ્રન્થ-અવતાર. ૪
 રાજ્ય કાજિ કુષ્ઠ ગતિ, જો ચીવતો થેહ ?
 સિંહાસન નર ભોગવિ, તેહ માહિ નહીં સ-ધેહ. ” ૫
 મન્ય વિચાર કરી કરી, કિદિ મન્ત્રીનિ વાત;
 “ભીમ કેરો વાકે કાલી, સાબસો જૈ વાત. ” ૬
 મન્મથના કરી નરવરિ, ગરજ મોઢિક માહિ;
 ભીમસેનનિ આણી આપ્યા, ભક્ષ-કાગણિ રાથિ. ૭
 ભીમિ યારિ ભક્ષ કીધા, વીર ન જાણિ વાન;
 નિદ્રા આવી નવિ જાણિ પછિ, થયો હિ પરભાત. ૮
 ગર્જા કેરો દ્રોહો હતો તે માહિ, નાખિઓ રાજ્ય;
 પાતાલમધ્યિ જઈ પોહતા, જગ્યા જાણી મન્ય. ૯
 જલનીજલ-સંયોગથી વિપ, અર્જુન ન લાગૂં થેહ;
 નાગકન્યા ત્હેા વરી, પછિ ચિરિ આપ્યા તેહ. ૧૦
 રાય મન્ય કિરમે થયો, “ભંડ, પડ્યો તો જલ માહિ;
 ઉપાય એડ્નિ અર્જુન ન લાગિ, ” વિચારિ ત્હેા રાય. ૧૧

- હવિ દુર્યોધન ઇમ ઉચ્ચરિ, “તલ્લો ગ્રામતો મદાગમ”
 પાણ્ડવ હસ્તિનાપુર ગતિ તુ, ન સગિ એકિ કાર. ૧૨
- તે માટિ તમનિ કહ, ગ્યો કાષ ઉપાય,
 પાણ્ડવ આહિયી નીસગિ તો, નિશ્ચિતિ અમનિ થામ” ૧૩
- એવૂં કહીનિ મન્ન કીધુ, પિતા મુતિ તેણી વાર,
 “લાક્ષાગ્રહ-રચના કરો, વાગ્જાયત મુઝારિ. ૧૪
- પાણ્ડવાન તલ્લો ત્પદ પધગવો, વાસિ માતા નિ તમ,
 વાગ્જાનના ગ્યો ગ્યના,” ઉચ્ચર્યા ગજજ ૧૫
- અનેક અનુચર મોક્યા તેણિ, ગ્યી ગ્યના ગાગ,
 હસ્તિનાપુરથી અધિક મન્દિર, રચાયા તેણી વાર. ૧૬
- વિદુર જાણિ મર્મ તેડનો, રચ્યો એક ઉપાય,
 કાગણુ કો જાણિ નહી, રચી ડિ મગ્યના રાપિ ૧૭
- અન્તગિ અન્ની ગદા કીની, તેડનો ડા ન જાણિ બેઠ,
 જાણૂં, “દુર્યોધન કપટ કરિ,” ધરી મન માલિ બેઠ, ૧૮
- બાગ ચોજન ગદા કીધી, તેડનું ડા ન જાણિ મર્મ,
 સાધુ માટિ સિદ્ધિ લાધી એ, નિબલમ્તનો ધર્મ” ૧૯
- ઉદ્યુતગાહર કહિ, “તલ્લો મુજો દુર્યોધન” કરો એક ઉપાય,
 વારજાન મધ્ય ગ્યી રચના, કહો પાણ્ડરનિ, તિલ્લ જાય” ૨૦

૧ તેડની ૨ કીધા ૩ એક ૪ રચનાય ૫ તે વિદુર જાણે
 મર્મ ૬ આ પછી — જિથલો

“નિબલમ્તનો મહિમાય, વેશમ્માયન ઇમ જાલિયા,
 વિદુરને મન્દિરિ રહ્યા જાણી, દુર્યોધન પિતા કહિં ગયા”

૪૭
 ૨૨૭૮

(અર્થ ૨૧૪૭).

૭ અહીંથી ૩ લીંગ જાદવ—કડવૂ ૪૮ મું

“દુર્યોધન એમ જિવરે, ” તચ્ચે સામનો મહિમાય,
 પાણ્ડવને તમે કહો જે, વિદુર-પેચથી જાય

- મુધિષ્ટિરનિ કલ્પું નરપતિ, “સાંભલિં પાણ્ડુકુમાર!
 ધવજ મન્દિર કર્યો નગરિ, તહો વગો તેહ મુઝારિ. ૨૧
 માતાનિ તહો રાખો પાસિ, જો મુખી રહોનિ રાય!”
 મુણી વચન ભડ નીસર્યા પછિ, વારણાવત માંદિ જાય. ૨૨
 સાર્જો મુતનિ માત કુન્તા, પાણ્ડવ પાંચિ વીર;
 રાય દિતવટ જેવડો જાણિ, કુશલ સ્વસ્થ સરીર. ૨૩
 ધૃતરાષ્ટ્રને ચરણે નમ્યા, ગુરનિ નામી થીસ;
 સકલ કારય સિદ્ધિ પામ્યાં, દીધી મુનિયિ આસિં. ૨૪
 પિતામહ જો પ્રણમિયા “પ્રભુ! આત્મનિ આઝા દીજિ;
 વારણાવત મધ્ય મોકસિ નૃપ, કહો તો વાસ અહો દીજિ.” ૨૫
 “અપાર મુત! મુખિઆ રહો, આં નિજાત તમનિ થાય,”
 જવન મુણીનિ નીસર્યા, બીખના પ્રણમી પાય. ૨૬
 વિદુરનિ આશ્રમ્ય ગયા, “આઝા દીજિ દેવ!
 ચરણે તહારે અહો રહિતા, સદા કરતા સેવ. ૨૭
 “રચના કરી જિ,” ધમ રાય કદિ જિ, વારણાવત મુઝારિ;
 અમનિ નરપતિ મોકસિ, કરી મન્ય વિચાર. ૨૮
 આઝા આપો, અહો જનિ, સાથિ કુન્તા માત;”
 ૧૦વિદુરજી વસતૂં વદિ ચે, વિધુલકા ૧૧વિખ્યાત. ૨૯

તે માટે તમને કહું, મેં રચ્યા કથાય,
 પાણ્ડવ તંદાંવા નીસરે તો, નિવાર્ય મુઝને થાય. ૨
 રાય સેવક મોકલ્યો, મુધિષ્ટિર કહે જાય.
 રચી રચના વારણાવતમધ્ય, જેવે વાર મ લાય. ૩
 ચેવકે જૈને હલી વાણી, સાંભલો પાણ્ડુકુમાર!”

૧. ચિન્તાવે. ૨. રેદ્યો. ૩. વચને માલે. વિદુરને. ૪. મુખ્ય. ૫.
 બીઃમપિતા કહે ગયા, “પ્રભુ! આઝા દીજો.” ૬. તંદાં. ૭. “કપટ
 મનમાં જાણે છે ૫૯૪, મુખ્ય નવિ દેહચાય.” ૮. પાણ્ડવ હશે. ૯. આ
 હોની લીધી ૮૦ પાં. ૧૦. મુખી વાણી વદિ દુર્વોધન (૧ વિદુર) અ.
 ૧૧. સાક્ષાત.

" તહો ત્હા મુખી ગહિયો, જ્યો વિચારી મન્ય;
 દૂર નગર અતિ વિષમ સ્થાનક, અશન પાચિ તન ૩૦
 દિશિ વિદિસિ તહો જોતા ગહિયો, યથન કેરો દામ;
 ધવલ ગ્રહ મધ્ય ભોમિ રેખુવન, બહુ જન્તુ કેરો દામ. ૩૧
 ગુણુકાલિ અગ્નિ તણુ ભય, રોભાવિયિ પુરો માહિ;
 અહોરાત્રિ ગદિધ એકદા, રમન્ય જોઇ જ્યો ત્યાહિ. ૩૨
 રૂઢાચિત કાષ્ટ દ્વાય અસમ્ભવ્ય, જોઇયિ ભોમિ મુઝારિ;
 પાપાણુ પગર્ત કિ ગ્રહ પાખલિ, જોઇયિ મન્ય વિચારિ. ૩૩
 રભિત્તિ કેરો ભેદ ભૂતપતિ, ભાલતા ગહિયો જૂપ.
 અગમ્ય અગોચર દામ ઉવિપય ચલિ, રાખિ અકલ-અરૂપ." ૩૪
 "એહૂં" કહીનિ આરા આપી, વિદુરિ તેણી વાર,
 ત્યાગ પાઠિ શ. થયું, ઉચ્ચર્યા તત્ત્વ-વિચાર. ૩૫

૩૫
૧૮૧૦

કેસૂં ૫૫ મું-રાગ શ્રીરાગ

"મુણી વચન ભડ વેગિ આ'ધા, પાણવ પાચિ વીર રે,
 વૃદ્ધ વિદુરને ચગણુ નમ્યા પછિ, મુન્દર મુલગચરીર રે. ૧
 નગરનિવાસી લોકે સહ જોયિ, સાચિ કુન્તા માત,
 પુધાની ચાલ્યા જન પાણવ, પાચિ પ્રીતિ જાત ૨

૧ રચના, નિરખી નરન્વો દામ ૨ હોએ તેણે દામ ૩ સ્તોત્ર
 નિદ્રાદામ ૪ કદાચ અનકે કરી રચના, અસમ્ભવ ધ તદુપરિ ગ્રહ
 ગર્જર, જોતા રહે દાર ૬ " કહા ભેદ, પાણવ પ્રતિજોધા, "જોતા રેહ્યો
 જૂપ!" આ પ-—

"પાપાણુ જોઈ મન્ય નિરખિયે, ખનક કેરો ભેદ,

૧ ભૂતલ રેહ્યો ભાલતા, એ શીખાગણુ તમ વેદ" ૧૭

—આ ઉપ ૭૨૮૭. ૭ અવલા તુ. ૮ કરી નથી. ૬ ૪૮ મું ચાલુ.

- આત્મા સર્જિં સર્જાતિ નગર જન, નારી પુત્ર પુત્રા, કુમાર,
 પુલાવી વિવિધ વિનય કઠિ, વધાવિ પુત્ર નિ નારિ. ૩
- કો કહિ, “ગય શુધિદિર માયિ, જન્યં તેણિ કામ્ય,”
 આસનાસના ધર્મિ દેષ પછિ, સહ વાધ્યા શિર નામિ. ૪
- ગયિ અતિ નીચા નમીનિ, મર્વનિ આગા દીંરી,
 માતા પત્ર્ય પીર-સુવાતિ, અથી વારતા કાંતી. ૫
- ૧વેગિ જે વારણાવત પોદ્તા, આત્મા નગર મુકાગિ,
 અતિ અનોપમ દેખી ધવવગ્દ, હર્ષા તેણિ વાગ. ૬
- ૨કપટ ગૃહ મધ્ય કો ન જાણિ, ૩કઠિ ચિત વિશાન,
 ૪મધ્ય મન્દિરિ ડાતયાં, દેખી તેહ વિશાવ ૭
- અન્ત કઠણિ આનન્દ પામ્યા, દેખી પશ્યતિ અવામ,
 ૧ગમિ રૂઝ ચિન્તન્ય મન્ય, આખ્યો ૭અતિ વિશ્વાસ. ૮
- નગર માહિ વમિ ચે જન તે, આવિ ગજદાગિ,
 પૂઠી કારય સહ કઠિ ગે, વર્ણુ હિતમ આગ. ૯
- ગજદા અગ ત્હા ગલા પછિ જાણી, (ગય) દુર્યોધનિ વાત
 વધુનગજદા પ્રતિ વદિ વાણી, પછિ કણે લાગા તાત ૧૦
- “પાણડય પામિ મુખિયા ત્હા, ગલા જનયર માહિ જન,
 ૧૦એહનિ ઉપાયિ ગમી ગયના કરો, એ, પૂગણ થયા દિન” ૧૧
- પુરોચનનિ કહ્યુ, “[જાઓ], વૂ ગોરો પગ્ધાન,
 ૧૧કહ્યુ મહર્ષ કરો નગર. દોનિ અહાનિ માન” ૧૨
- “અપાગ સ્વામી! કા નદો ચે, આગા આપો ગય,”
 મુગી વચન ગય વદિ વનના, “તું વાગણાવતયા જનય. ૧૩

૧. આર્ય લોકજન પાણડય પાતે.-આ ૫ ૭૨૮૮. ૨ આ ૫ ૭૨૮૯ ૩ અનેકવિધની આસ. ૪ “રાય શુધિદિરે રૂઝ જાણી, પૂરો તેહમાં વાસ.” ૫. હાવા. ૬. રાય મનિ રવિવાસ્ય થયા ૭ મન્ય ૮ “નિ રાગ-પણે તે રેદતા સામઘી, કુન્તા પાંચે ભાત” ૯ જે લાખાગૃહ-મુરજ ૧૦ દને ઉપાય શીખિએ. ૧૧. કં કહું ત્યમ કરો.

પાણ્ડવ પાસે ત્યાં ગદ્દિ ઢિ, માસિ કુન્તા માન,	
કાર્ય ઢિ ત્યાં આપણુ રે, જાઓછુ નિમ્બાત.	૧૪
લાક્ષણિકા ગ્યી ગ્યના, જૈ કીધુ ઢિ ત્યાં વાસ,	
વેગિ કરીનિ પગરો પઠિ, જાઓ તેહનિ પાશ	૧૫
અગ્નિ દહન ત્યાં જૈ કરો, " ધમ વદિ દુયોધન	
" કાર્ય એ તુ સદી કરેશ, માનિજે માહુઝ મન "	૧૬
પ્રગંસા દર્શનિ આલ્યો, વાગ્લાનન માદિ જાપ,	
જિત્તાનનો ત્યાં આપિઓ રે, જનટ અપ ન માપ	૧૭
ગય સુધિદિગિ માબજ્ય, પ્લા ગિના પાસિ વીગ,	
અન્યા પૃથિ પૃથિ, પઠિ " કુશન વૃદ્ધ ગરીગ "	૧૮
અન્યામિકે તે ગહા જાગો પઠિ, આપ્ય આમન ગય	
ત્યાગિ ગદ્દિ કુન્તા કુશન સહનિ, " સુખી ઢિ દહ રાય ? "	૧૯
અને નિધિ પઠનાન વેપિનિ પિનિ કરી વિરિધ પઠિના અન,	
પ્રધાનનિ લાગા પ્રીમના, અટાદગ બોગન	૨૦
આરોગીનિ જી પા પઠિ, પસુખી થયો પ્રધાન	
બાત પાસિ થયા આસુના સુધિદિગિ ગમન	૨૧
તે નિશા ત્યમ ની ગર્જ પઠિ થયો પ્રાત જાન	
હામ્ય હામ્ય સહ ગહા પઠિ અરણ્યોદયનિ કાનિ	૨૨
કુન્તા નિયમ નત પાનિ વસુધિદિગિ ગમન	
દીન યાગકે ચે મ આનિ આપિ તેનિ અન	૨૩
પુરોચન પગધાન પોતે ચાણિ સુધિદિગિ ગય	
આશ્વાસના કરી અરોચા યા, સન્તોડ થયો મન માહિ	૨૪

૧ આ પ — " વાટે જાતા માનશુન તેહને બ્યાસ પૂડે ધાય જગ

કામ દર શાન્દ જણુ તો મુઝને કરે પસાય, "

૨ અન્યમન હી (૧) અ ૩ ચાં ૪ પુરોચન પ્રીશિલ ૫ સુખિ
રોપ (૧) અ ૬ ચમ્યા તે ત્યાં ૭ કુન્તાછ અગ્નિદ મત પાલે, ૮
દુયોધન (૧) અ

નિશા યદ્ધિ સહ ચયન કીધું, પ્રધાનિ માંડી પિરિ;
અમિ કેરં ૨આવ લરીનિ, ૩પછિ દાંદિત્તં બપિરિ.

૨૫

એશીયિ તે લેઇ ચૂતો, ૪અધ્યક્ષ મુઝારિ;

કાપડી પાંચ નિ માત છટી, ૫મ્તા છિ તે દારિ.

૨૬

૬પાણવ પાંચ નિ માત કુન્તા, ૭પુદ્યાં મન્દિર માંદિ;

નિશા યદ્ધિ નિ નિદ્રા આવી, ૮પુરોચનનિ ત્યાંદિ.

૨૭

૧૮૩૭

કહ્યું પદ મૂં-રાગ એજ

૧શ્રુત વચન વન્ધ કિલિ સૌનકનિ, સાંભલો ઋષિ જુપાલ રે!

૨પાણવ પાંચ પોદ્યા મન્દિર મધ્ય, નિદ્રાવશ બૂપાલ રે.

૧

૩અમિસમ્પુટ વળિ ધરયા પુરોચનિ, મેદ્યા મન્દિર હેકિ રે;

૪નિદ્રાવશ ૧૦નર કો ન જાણિ, કો ન જાણિ દેહિ રે.

૨

૫પ્રથમ કપટ પાણવશ કરવા, કીધો નરિ ઉપાય;

(૬જી) અપદ્મતૂં અવિનાશ કરિ ક્ષમ, યે વિશ્વભર કલિવાય ? ૩

૧. આપ આપણે સ્થાનિક સહ સૂર, પુરોચનિ આ પ:—

બચલો.

“ સન્તોષ થયો મન માંદિ, ને સેવા નિત્ય અધિક કરે,

૫૫૫ અવસર કાંઈ પામે નહીં, પુરોચન ત્યાં ધમ કરે.

૫૪

૨૩૩૨

કહ્યું ૪૯ મૂં

(પર્વ ૨૩૦૧)

૧વધી વેશપ્રાપ્તન બચરે, ૨સુદ્ય જન્મભય તાય !

૩પછે બીમના મનમાં ઓપનું, ૪કહે. સુલો આહરે ભાય ! ”

—અને ૫જી ૪૨૯૦. ૨. અર્ધપાત્ર. ૩. બીનું. ૪. આજસ્ય દ્વાર મુઝાર્ય.

૫. પાંચ પ્રાતાને.

૬. ૪૯ મૂં ચાલ. ૭. બૂપાલ. ૮. તે જાલ. ૯. જે દૂર, મેદ્યા

આશાએ ત્યાંદિ. ૧૦. તે વાં ન જાણે, વધી કો ન જાણે ત્યાંદિ.

શિરોવેષ્ટન વસ્ત્ર દ્વૃત્, પુરોચન-સિંગિ ચેદ્,	
અગ્નિ કેગ ભાષ્ટ્ર ઠપગિ, જૈ પડ્યુ છિ તેદ્	૪
તાદાન વદ્ધિ પ્રગટ થયો, પઠિ 'જડી ત્દા જાન,	
લાખ કેરી ભીત્ય વાગી, અધિક ચૈ તેણિ કાવિ	૫
પ્રધાન તે 'ત્દા જલ્યો, ગાગિ અતિ ધણો તાપ,	
અવિનય કીધો 'ચીઝ સાથિ, તેદ્ લાગૂ પાપ	૬
પતોણુ સમિ ત્દા જાણુ થયુ, જગિઆ કુન્તા જાન,	
અન્તગમ્ય અવિચોક્તા, પછિ, લાગ્યો છિ અતિ તાપ	૭
જ્યા શૂ દીસિ? મુન જગાડયા, જઠયા પાચિ વીર,	
મુધિષ્ટિ ભીમ અન્તુન નિકુવ સદદેવ, ધનુષીરી ધીઝ	૮
જ્ઞમરણુ કરિ શ્રીમાન્નુધન્નુ "આગી" વિશ્વાધાર'	
આણિ સમિ તૂ સાગ કરયે, અમન પાચ કુમાઝ	૯
અનેક જન આગિ જગાર્યો, ગાદિ કરતા સાદ,	
પ્રગટ નગહગિરિપિ નિર્મલ, રાખિયો પ્રજ્ઞાદ	૧૦
માદ્યુ વાન્ધુ મજ્ઞ મૂકાવ્યો, ગવણુદર્પ નિવાર્યો,	
ગૌ ગોપાન ગ્જાણુ વ્યકતણાવર્ન-દર્પ મધ્યાર્યો "	૧૧
અનેક વચનિ સ્ત યદ્ દગિ કુન્તા, પાષ્ટક પાચિ ભાષ,	
જ્ઞાણુવ રૂપ અગ્નિ-દન દેખી, ભીત્ય વનગિ ધાષ	૧૨
હા ઉપાય અન્તગિ નવિ 'ગદેખિ, વિમાસિ મન્ય વીર,	
"કાણુ કપટ ગોવપતિ પ્રધૂ," મન્ય નિમાસિ ધીઝ	૧૪
૧૧લાક્ષા રાન તણા મન્દિર મધ્ય, પઠિ ભીત્ય જડુ ભાર,	

૧ ઠા'વ' ઠડી જાલ્લ ૨ આ પ ૭૨૯૧ અને ૭૨૯૬ ૩ કુરે
પતિનો જાણો ૪ સાધુ ૫ આ પ ૭૨૯૭ ૬ સતપાત દીડો ૭
આ પ ૭૨૯૮ ૮ ગિરિ ધરિયો તુષ્ટાવર્ત, સં ૯ અરણ્ય ૧૦ સજો
૧૧. "લાક્ષામન્દિર જપર્થ" પઠિયા, વીત્ય જપર્થ ભાર"

અર અર ગમ્ય ગમનિ વાન્નિ, ગમયા નિશ્વાધાઃ ૧૪

‘‘કોહો રકારણુ તલ્લો અહરેવ’ નરો ભવિષ્ય-જ્ઞાન
કુણ ઉપાય આદિધી નીમગિમિ?’’ એવોત્થા ધર્મ ગમન. ૧૫

‘‘શિના પ્રોટ્ ૫૧ મન્દિ મધ્ય, રો અદિધી ડચી ગય’
ભતા અન્તગિ મેલ ન સ્મિ, ભી દરિ એ માદિ’’ ૧૬

ન્યૂન રિતા નય થાય પાટી, વડગા મના આવ
ભીમ બાય ભરીની વગો, માસ્તમુન સાક્ષાત ૧૭

પ્રમદ ઈષાનાણુ કરી મરિ આન, આ-આ તેલ મુગાગિ
પમાતાનિ ત્યા ન્ધ કરી ભ, પાચિ નમ્યા દેવમુગાગિ ૧૮

માગમમ ધરા મધ્ય વદીમિ, વિદુઃ તલો ઉપાય
પાણન ઉપાણુ ૧૯ ન પ્રીતિ, ભાણુ યેમ્વગય ૧૯

ગિતાવના અવની મધ્ય આલિ વપતિ, પતિ થયા આશ્રાન્ત
ત્યોત્તન માગ થયા પતિપૂણ પતિ આ-ઓ મુખનો અન્ત. ૨૦

મહાવન મધ્ય નીમયાં, આ-ઓ હિતમ દામ
અપિ પરમ વા દુમ દી, ને મધો વિશ્રામ ૨૧

૧ આ પ. ૭૨૬૬ ૨. ૧૭ ઉપાય ધારો ? ભૂતભવિષ્યનુ જ્ઞાન,
૩ પૂછે ૪ ખનક પ્રમાર દેખી ૫. ૩૬ માટે ડેવયાં ભ’, સમરે દેવ’ —
આ હીટી પાટી ૭૩૦૦ ૬ નમ્ય તલે ૭ ભારણુ ૮ આ ચરણ પદેશ —

‘... , આને બેસમા દામ

ભીમ ભ’ આનદયથી દામે, દે આવતા નામ ૪૮
અનુનસ્કમે માતા બેસા, દાર્ય સપથા પ્રલ

અનુકમે ગુપ્તમા આવે પછી દાસોદાસ્ય ૪૬
નિરા મહી દહાવતા હો’,

૬ અતિ પરમ વદ્યુમ દો’,

- ૧ પ્રાતઃકાલિ મ્મત્યા સર્વ માનવ, એ કોણ કીધો મર્મ ?
 નમગ્નિવાસી કોયિ ન જાણિ, રાજા દેઈ કર્મ. ૨૨
- ૨ દ્વિગિતાપુર મધ્ય જાણુ હવું પછિ, મુણી સર્વ કુણિ વાત;
 લાક્ષાગૃહ મધ્ય જાણ્યા પાણ્ડવ પાછ, સધલિ સ્વાધી ખ્યાત. ૨૩
- ૩ પ્રાદ્યુર્લુક ગયો તો રાજાનો, પુરોચન પરધાન;
 જલતિ મન્દિરિ તે જાણ્યો પછિ, મુણી વાત રાજાન. ૨૪
- ૪ સર્વ મેવક સર્જાતિ આવી, જોયું છિ રાજાન;
 [શોધન્તા] લાક્ષાગૃહ માલિ, એકિ ન દીસિ જાન. ૨૫
- ૫ મનુષ્ય છોના આકાર દીસિ, શોધતા લાધા તેહ;
 ક્રન્તાયિ યમાઃ આ દૃતા આવી, સ્ત્રી દૃતા તેહ. ૨૬
- ૬ પુરોચન પરધાનનો, શોધતા જડયો આકાર;
 પિતામહ શુરુ મ્મતી વિચાર્યું, “યં યથું વિશ્વાધાર.” ૨૭
- ૭ માણુ કેમ પુત્ર પ્રોદા ૧ તે, આલિઆ ગૃહ માલિ,
 દુર્યોધન મન્ય હવે ગયો, નવ્ય કહ્યું, “નવિ કાઇ યાવ. ૨૮
- ૮ પ્રધાન પ્રોદા પરજાણ્યો, અન્તરિ દુખ નવિ માવ,
 પાણ્ડવ કહે દુખ ધરતા, જાણ્યા નમ્ર જ માલિ. ૨૯
- ૯ જીભા કોણ નિ કૃપાઆરથ, વિદુર વિભાસિ મન્ય;
 “પાણ્ડુપુત્ર વદ્ધિમા રહિ, ઇમ ન કરિ યુગજ્વલ.” ૩૦

૨ આ પ—

લિલિતો

“જે કીનો વિક્રામ ને, એ કયા અદાથી રહી,
 જન્મેને પછિ મુનિને, ત્યાહરપડે શી પેયં યઈ ?

૫૨
 ૨૩૮૪

—અને ૦૧૬૨.

(ખર્ચા ૨૩૫૩)

૨ આ પ. ૦૨૬૩. ૩. ગાલી ૪ માની.

૫. સેવક સાથે જોવા લાગ્યા, દુર્યોધન રાજાન,

લાખાગૃહમાં નહીં એકો, એ તો દીસે અન્ય.” ૧૨.

—આ પ ૦૨૬૪. ૬. તો, આ કીટા ૭. દાંધ ત્યાહે. ૮. “નું” દુઃખ
 માડ ધરતો, ૯. જીભા શુરુ વિદુર, તે.

‘કો કહિ, ‘પાણ્ડવ રનીસર્પી,’ કો કહિ, ‘કરો એહના કામ,
 દુ ખ ગખો કરો દારમ,’ મિયા તેણિ દામ્ય.
 જપાણ્ડવ કેરું દુ ખ લા, જગિ કાર્ય રાજન,
 ત્યાગ પુહિ ચા થયુ ? ઇમ ઉચ્ચયાં મુનિજન

૩૧

૩૨
૧૮૬૬

૮. ઉદ્દિગ્ધમવધપર્વ—

કંઠ્ય પદ મૂ-રાગ એજ

‘ગજક્રમ્ભ’ પછિ જૈનિ બેઠા, પછિ ચયા આશ્રાન્ત રે
 ‘રમરણુ સાગિજ્ઞધરનુ કરતા, પછિ આવ્યો શુકાનો અન્ત રે ૧
 ‘જન્ય કેરું ય્યાનક નહિ વન મધ્ય, નહી મરોવર કૂપ,
 જમાતા બીમિ રઠનિ મદાભ્યા પછિ, વલ્લા વનમધ્ય જૂપ ૨
 અનેક વૃક્ષ ગર્જર બહુ દોસિ, ‘પક્ષિનર વન્ય બ્યાલ,
 લતા અચ્ચડ રથૂન ગિરિ તરઅગ, દીર્ઘ વૃક્ષ ‘વિગ્મય ૩
 ‘જગડ તણો તગઅગ અતિ મોટો, શીતન તેની છાય,
 ‘જઅતિ તૂરા લાગી મુન માતા, કહી નહિનીર વન માહિ ૪
 તેહ તણી છાયામિ મિટી, કીધુ મન્ય નિચાર,
 અતિ ઊંચી શાખા ન્યાલના પછિ, ચદયો બીમકુમાર ૫

૧ આ પ ૭૨૬૫ ૨ કુરાલ છ, ૩ આ એ- લીલી બદલ —

‘ પાણ્ડવ કેરું કાર્ય કીધુ, કિયા દાદશી સારી,

‘ કૌરવનું કરાવ્યા કોરવે, દુ ખ ધરે નરનારી. ૨૦

એમ કરતા દિન ગયા, રાજ્ય કરે દુયોધન,”

૪ ડાપરના પાના અન્તની લીલી ક આ ૧ લી લીંગ પાળ ૫૦ મૂ
 ચાલુ “ પાણ્ડવ પાચે લંહા જો બેઠા, ” ૫ રમરણુ કરે તે સારિજ્ઞ-
 ધરનુ, શુકાન્તરે -જન્ય ક આ પ ૭૩૦૧ ૭ “ નિશા ધટિમ અચર દ્વેષી
 ત્યારિ, મહાવન આગા જૂપ ” ૮ પર્ણી વનચર બ્યાલ ૯ “ ની રાજ્ય અ.
 ૧૦ આ પ ૭૩૦૨ ૧૧ આ ૧ લી લીંગ બદલ ૭૩૦૩

જન—આશ્રય જાણિ નહી, દષ્ટિ ન દીસિ પારિ,
 પક્ષી ભમતા જનશ્રવના, દીગ પ્તેણી વાગ ૬
 બક સાગસ કૌચ રૂઝ અરિ, દીપ [પર્જી તે હામ્ય,
 યોજન બપગિ ડેલાસિ પક્ષી, જલમય ચેલુ નામ ૭
 ઉત્તર્યા વૃક્ષ બપગિયી હેમ, કદી એલવી વણી,
 " એક યોજન બપરિ ભમિ પક્ષી, હ જાજિ એલૂ જાણી ૮
 ત્હા લગિ તહો આહિ ગિહયો, રખે નન્દા યામ
 મોટા પર્વત મૃક્ષવની, ગે દુષ્ટ હસિ વન માહિ ૯
 " એલૂ કહીનિ આલ્યા વૃગેહ, જલ લેવાનિ જાય,
 (માતા) કુન્તા દુઃખમધ્ધાતિ વનમધ્ય, બિહા ગીતન જાહિ ૧૦
 યોજન વીગ મોહતો જૈ વેગિ, દિ ય સસોગ ત્હાહ,
 " કમન—મૃણાલ ડરી પટ બન્ધી, નીગ લયૂ તે માહિ ૧૧
 બાધી વામઝન્વિ કરી આ યો, સ્તા ફલ માતા નિ વીગ,
 આવી વીર ગલા જોના, નિદ્રાન્ય થયા વીગ ૧૨
 માતાનિ નિદ્રા ત્હા આવી, જોયુ વિમાશી મન્ન્ય,
 આશ્રાન્ત થયા નિદ્રા અતિ દીસિ, ત્પાખલિ ગર્જન વન ૧૩
 " કાચી નિદ્રાધિ કિમ જગાડ ? " નિમાસિ ભડ વાત,
 " હ નિદ્રા જો કંઠ અપ્પનમધ્ય, દુષ્ટ કગિ યે ધાત ૧૪
 જનકમન આતીસિ મેલની, સજગ એકનો વીર,
 મુન્દરપ દેનગિરોમણિ પર્વતપ્રાપ શરીગ ૧૫
 પ્તેણિ સમિ તે વન માહિ ગહિ ઠિ, ગણસ હેડમ્મ નામ,
 જોઇ સુગન્ધ જણ્યુ, " માનન યે, આલ્યા આણિ હામ્ય " ૧૬

૧ કાચ ૨ ચકોર દીઠા પર્જી ત્યાહે ૩ બગે ૪ જલ હસે વન ત્યાંકે ૫ મોટા ૬ આ ૭ ૭૩૦૪ ૭ " કમલની ચોખા અતિ મુન્દર દીસે છે માહે"—આ પછી ૭૩૦૫ ૮ પાસે ૯ અદોથી ૩૬૧ બહલ ૭૩૦૬ નો ૩ કંઈ—૫૦ મૂ ૫૩ ૫૯ ૨૪૩૫ (ખસ ૨૪૦૪) તે પછી ૭૩૦૬ ની બાકીની દહી

- હેડમના નામિ ઠિ ભગિની, તેડી તે કહી વાન, ૧
 “ માનન વન્ય આગ્યા કે આણિ, કચે તેહનિ ધાન” ૧૭
 મુણી વચન વન્ય આવી વનિના, દીગ પામિ બૂપ, ૧૮
 માતા પાસિ સૂતા દીમિ તેહનૂ, મહા મનોહર રૂપ, ૧૯
 રશીમનનૂ દેખી તારણી મન્ય, મોહ લાગિ ઠિ ગાન્ય, ૨૦
 ભક્ષ તણુ કાણુ રમન ભાન્તિ, ભાવ થયો ઠિ અભિન ૨૧
 વક્ષ તણિ અન્તગિ ગહી જ્નેવા, દીરો માયાવેળ, ૨૨
 દીદી રશીમિ, “ જાળો વનિના, આણિ અન્તગિ દેવ. ૨૩
 મતા મનોહર રૂપ દીમિ, માયાવી કે એહ ૨૪
 કિ ખેચરી કિ ગક્ષસી, તેમા નહી સન્ધેદ.” ૨૫
 દણિ દણિ જુઠ જામિ રથાનકિ, કાપિ ન કગિ વાત, ૨૬
 મુહૂર્ત મિ આગ રથવા નવિ આવિ, વટ જુઠ ઠિ ભાન. ૨૭
 વળવળ, “ રૂ થયુ ? ભગિની નાવી,” યયો લ્હા અતિગલ, ૨૮
 “ કારણ કુણ ? ન આવી ગણા,” દેનો આઘ્યો માથ. ૨૯
 દીરો ફગિ થકો તે વનિના, માયામિ માતુળ સાથ, ૩૦
 રીમ ચી ગણા ભણી, કન્વા માડયો ધાન ૩૧
 મુણિ વળાપાડી જાગિ આઘ્યો, “ ગણા ! મારેલ હાથ.” ૩૨
 દેખી ફુટ લાકી ભડ જાઘ્યો, વીર રૂઝદર નામ ૩૩
 “ હ દેખતા સ્ત્રીનિ કમ મારિ ? કાગી અઘારી જાત, ૩૪
 પાણવ કાણુ કા નવિ આણિ, જળુતોક-વિખ્યાતિ ? ૩૫
 એવુ મરિતા કોથ રૂચરુપો, હેડમ પુઠિ ધાય, ૩૬
 બીલક વીર રૂઝદર કેરી, રાક્ષસ સારથો જાત. ૩૭
 “ મતુળ કુળ સુઝ આયિ [જોલે] ? દવના, એહનિ મારે, ૩૮

૧ “ જીમ દેખી તે તારણીને, મોહ લાગ્યો વન ” ર. બૂલી.
 ૨ અન્ય ૪ વન્ય બીમે ૧” ૫ ૭ અન્તર. ૩ વહી ગયા ૭ પેવ વા.
 ૮ આ ૧ દી બાલ ૭૩:૩ ૬ ઉગામી ૧૦ ધરી ૫૭,

મુઝ સદ્ગતિ મન્દમતિ ચે, કુણુ પગમ્મ તાદ્વ ૧"	૧૮
૧એહ્વુ કહિતા અધ્યા મિ બાયિ, મનોન્મત્ત ગુજ જાણિ	
ગય જગજિ કાચી નિદ્રાધિ, ગ્રહા [પછિ] મિહ પાણ	૨૯
૨૩ ૧ હાથ લેઈ દ્વિ આત્મે, યથે આક્રો તેહ,	
ગિદ્રાવશિ બાન્ધવ નિ જતા, ગ્ને જાણિ એહ	૨૦
અર્ધ યોજન ૧લગિ લેઈ આત્મા, ત્હા માકયો મગ્ગમ,	
પ્રગ્નન્દા અતિ ત્રાદ પડિ પણિ, કો ન જાણિ નામ	૩૧
ખખાથ મહા કુણી નિ પાદ, પડિ અનિ આરાત,	
શખ્દ મુણી વનિ નિદ્રા માહિયી, જગ્યા અતુન આત	૩૨
આગનિ ખાખનિ જોયિ પાગ્ય, [પછિ] દીયી જનની મોદ,	
ભીમ જન સ્થાવ્યા પણિ, કડિ દુષ્ક ડોદ	૩૩
મરી ધનુર નિ બાણુ ઝગમગિ, વેગિ ધાયો વીર,	
ભીમ મદ્ગતિ યુદ્ધ કરિ ૧, ૧પછિ ન પીવ નીર	૩૪
"ભીમ" ગ્રો નક્ષત્રનિ માત્ર, ધર ધનુર નિ માણુ	
વડી વાગ વચા ટુઝ માથિ, ગા' એવના પ્રાણુ	૩૫
વદિ વીર, 'સભો જોયો અતુન' ચે નીપજનિ કામ"	
જગ્યા ધમ નિન નિ સદન, આલ્યા તેણિ હાન્ય	૩૬
ડુત્તાનિ ડુણિ કણુ નહી, ધમ જગ્યા તમ આ યા	
આની ભડ પાસિ મદિ વાણી, "હ્રદ રીઝ આપણુ કાન્યા,	૩૭
વ૧ વાગ ચર્ વીર વદતા, અગનિ આગા ડગાયો	
યુદ્ધ ઝરતા આનિ તુ, ૧ધમ-મર્તનિ રેઈ યાથો"	૩૮

૧ આ પ ૭૩૦૮ ૨ આ પ ૭૩૦૯ ૩ 'પણુ મિન્તા બાન્ધવ-
આતની, રજે બો એહ" ૪ આપા જેને, ૫ 'ગદા પાદ કાદૂતી
દ(અણિયા, વાજે અતિ આપાત"—આ પ ૭૩૧૦ ૫૧ મૂ ૫૩ ૫૬ ૨૪૮૬
(ખરાં ૨૪૫૪) ૬ ન ગ્લો પીવાને નીર ૭ આગ જાપણુ ૨૧૦૫૧ ૮.
વકાસ્થા (૧) અ. ૮ દીએ ૯ ૧ સભ્ય પૂર ૧૭—આ ૨૭૧ ૫૭ ૭૩૧૧

"સુભી વાણિ વડ વીર તણી ત્યાગિ, વાખ્યું આર્જુ બન વીર,
 માહી ચગણ નાખ્યો અવનીનનિ, પર્વતપ્રાચ સરીર ૩૯
 વની મત કરી ચાગિ બિહો, ચગણ સાહી પગડયો,
 જિજિહસાર થયો અન્તગથી, મહાભડ દોતી પાડયો. ૪૦
 કરી કામ વધ્યા ભડ પાચિ, માનસભીપિ જય,
 ત્યાર પૂકિ ય ચપ્પ (ધલ્વિ તેણિ,) સુણિ રજનમેજય ગય. ૪૧
 ૧૯૧૦

કંઠ્ય પદ મૂં-તાગ એજ

૧. ધનિદ્રા માહિથી કુન્તા જગ્યા, "ન દેખિ પાસિ તમ રે,
 વનિતા મહા મનોહર પાસિ, મિદા ચાપિ ચગણ રે ૧
 "તુ કુણુ નારી? મહા કુન્તર માહગા? કિહિનિ સાચી વાત
 મહાવન-મધ્ય ન દોસિ મહાભા, પ્રી પાચિ ભાત ૩
 રદન કરિ કુન્તા વનિ બિદા, "કર કુણુ ઉપાય?
 કાઇ કાગણુ કુસન હોયિ "સુત માહરા, આહિ ક્યમ મૂઢી જય? ૩
 તે માટિ તુહિ પૂછ બાઇ. કિહિનિ માચી વાત,
 કહી દીધા નિ કુન્તર માહરા, કિહા ગયા પાચિ ભાત? ૪
 તુનિ આગ્યા થઈ કુણુ વેના? દીકુ એકે કુમાર?"
 એવા વચન સુણી કુન્તાના, વનતી બોલિ નાગિ ૫
 "બાઇ! જો સત્ય વચન મુહિ આપો, યે હુ કહુ તે કર્યો,
 કાઇ એક વગ માગૂ તમ પામિ, સત્ય વચન જિત્યર્યો." ૬

૧. બહી થી ર કી —

"વડી જલ કરે તે કરી થડો, ૧૯૫ ન મૂકે વીર,
 પાહુન સાચે પછાડી નાખ્યા પર્વતપ્રાચ સરીર ૧૨
 જય રાખા તે અન્તય હવો, કુન્તરિ વાખ્યા દેવ
 હેડબ આર્થો સાબહી, પુષ્પરશિ તતખેવ ૧૩

૨. મુદિદિર (?) આ

૩. ૫૦ મૂ આ ૪ ને દીક્ષ તત ૫ તે.

- “બાપ! ચે વૃ માગિ તે આપું, કિહિ ફંઅગ્ની લાલ;”
સત્ય વચન આપીનિ પૂછવું, જોલિ તેણિ કાલિ. ૭
- “બાપ! આ વન ગક્ષસ હેડમ કેડ, તે તો માદરુ ભાત,
તહો આહિ આવ્યા તેણિ જળવા, પાચ^૧ પુત્ર નિ માત. ૮
- મુઝનિ બાન્ધવ કિહિ, ‘લેધ આવો, માનવ છિ વન માદિ;’
આ તેહ તણી [મોઢવી] ફં આવી, તહાનિ લેવા આહિ. ૯
- તહારો પુત્ર ગયો^૨તો જલ લેવા, આવ્યો તેણી વાર,
અનિ નિદ્રા આવી તમનિ તેણિ, મન્ય દાધો વિમાર. ૧૦
- અતિ થામ્યા નિદ્રા વનિ કાચી, ક્યમ જગાડિ તેહ ?
ઓશીસિ મૂઢી જલ મહાભડ, જોવા ચળિહો તેહ. ૧૧
- એટલિ હેડમ તણી આચાચિ, ફં આવી આણિ ઠામ્ય;
‘એટલિ બાપ’ તે પુત્ર તમસિ, દીડો અતિ અભિગમ. ૧૨
- આકારક્ષા જોપની મનિ એહવી, ‘ફં’ ઈવડ એ નાચ,
(પણિ) કિમ કરી પગણિ એ અમનિ ? ફુટ ગક્ષસલુ સાચ. ૧૩
- ‘મહા માયા લાગી વડ દેખી, જોવા લાગી શૂપ;
વૃક્ષ તણિ અન્તગિ રહી લીખી, મહા મનોહર રૂપ. ૧૪
- ઇમ કગ્તા મુર્તિ થયા એકે બિ, લાગી તેણિ વાર,
(અનિ) અતિ કોધ થયો રાક્ષસનિ, કરતો આવ્યો પ્રહાર. ૧૫
- મુઝ જોપરિ મુષ્ટિ ઉઘાગી, કગિ પ્રહાર તહા એહ,
દેખી ફુટ પછિ પુત્ર તમારો, હાકી બેઠ્યો તેહ. ૧૬
- ‘અમ ક્ષત્રી દેખતા કિમ માગિ, ઓનિ એણિ કામિ ?
વૃહિ નપિ જાણિ જડ રાક્ષસ’ પાપડવ ‘ચેહુ નામ.’ ૧૭
- ઇમ કહી થયો ડહાડ જોસો, પડયા બિહુધ બાચ,
‘જાગ્યો તહો,’ જાણી લેધ આવ્યો, મહી રાક્ષસનિ ‘દાચિ. ૧૮
- અતિ પ્રચડ પ્રચન્દા વાજિ, જાગિયા પડ્ય વીર,

૧. પુરુષ ૨. ગયો. ૩. જોવા ‘એટલિ’ પુત્ર ૪ કર ૫. મોહમાયા
વર લાગી દેખી. ૬. આચાર. ૭. આતરો, વલયા બેઠ્યે વીર. ૮. ધીર.

- આગિન્યથા ધાયો ભઠ્ઠા જીવી, ચે ધનુર્વદા-ધીઃ ૧૯
- તે સજ્ઞાતિ યુદ્ધ કઠિં છિ, દુઃ જર્ઘ તે વીર
તે 'આહિ કૃત્વ તદ્ધારા, કુશલં છિ મરીગિ ૨૦
- (પશ્ચિ) સત્ય વચન આપ્યુ છિ મુચ્ચનિ, તદ્ધારા ચે કુમાર
જન્મ લેવા મોક-ચોતો મહાબલ, તે માદુરો ભગ્યાઃ ૨૧
- આપ્યુ મુખિ કરી કુન્તાપિ, ના તે ન-ય મહિવાય
તેણિ સમિ પાળકન તથા આ-ચા, પ્લા દુના કુન્તા માય ૨૨
- જેમિ તો સ્ત્રી પમ તન્નામિ, ભીમિ જનક મન્ન્ય
" માયાની ગદ્ધસી ન્તાનિ, ભક્ષ કઠિ મ વન્ન્ય " ૨૩
- ગદા લેઈ આ ચો ભઠ્ઠા જીવગિ કુન્તા વનગી દાપ્ય
ગત્ત નિકુન મદદેન અનુન ભ આ-ચો મવતો સાય ૨૪
- " કહો કુન્તા ! એ કુણ્ણ કામિની, આવી આણ્ણિ વાપ્ય ?
તમ પાસિ નિધિ મહાવન મધ્ય, મ ન જાણ્ણિ નામ " ૨૫
- કિદિ કુન્તા, " કૃત્વ ! મુણો વણી દેહમ્મ ગદ્ધમ ચેહ
દેહમા ભાગિની ભક્ષ લેવા આદિ મોઝની એવ ૨૬
- દેખી વીઃ વૃકાદઃ સુન્દર, ચિત્ત મન્ન્ય એ નાગિ
વૃક્ષ તણ્ણિ અન્તગિ રહી જોતા, યેઈ મન્ન્ય વિચાર ૨૭
- તેણિ સમિ ગદ્ધસિ આદિ આવી કઠવા માડયો પ્રહાર
ભીમિ કણૂ મારિ કથમ એકનિ, યોધ તણી દષ્ટિ ભાગિ ? ૨૮
- કમ કરતા સર્ગમ થયો, રહકતા આ ભઠ્ઠા દ્વિ
ત્યારિ તદ્ધો ઝગ્યાતા, યુદ્ધ મગિ પ્લા થર ૨૯
- મિ જાણ્ણ, " કૃત્વ મદ્ધા માદુરા " ? જીડી આણી ખેદ
એ કહિ 'સત્ય વચન મ્ધો મુચ્ચનિ, ઘ હ ભાણૂ જોદ ' ૩૦
- પ' જો મ્ધેય તે તો મે જગૂ, આણી સૂધી વાન
મુણ્ણો કર કર જીવરિ ત્યાગિ, કહી મુચ્ચનિ વાન ૩૧

૧ મારે તે ૨ પાતા આ ૩ ક્યારિ આ ૪ કહો ૫ " એ
દે કહ તે વણો કરવૂ, અનિ આયો સત્ય વચન આ ૬ " એ સત્યવચન
મુણૂ કર જીવય, પુત્ર પ્રતિ કહે માત.

- ‘ દિગ્ગમ્ નામિ રહિં છિ રાક્ષમ, આતિં છિ તેદ્દનં વન;
 ભક્ષ કરિં પશુ પક્ષી નરનિ, ૧(તિ કારણિ) કો નાવિં ત્થાં જન. ૩૨
 રમાનવ વન્ય આઘ્યાં ત્થાં જણી, ભક્ષ લેવા મોકલી આતિ;
 મુન ૩તાદ્દરો દોડો ૪વરવધુ, ચર્ધ છિ વિગમી વાન. ૩૩
 જ્ઞેતાં જ્ઞેતાં સિ લાગી પછિ, ઘટિકા ચર્ધ મિ આર;
 ૫રીસ અદી આતિ કોધ ધરતો, આઘ્યો દુષ્ટ અપાર. ૩૪
 મુદ્ધ-કારણિ તત્ત્વો ત્થા ગયા, મિ આર્યું સત્ય વચન;
 એણીમિ ત્થાદિ ધમ કહ્યું, ‘મુઝનિ વરે તત્ત્વમે તત્ત. ૩૫
 જલ લેવાનિ દૂરિ ગયોંતો, ચેદ્ધું લધુ ચેદ;
 વર ચોગ્ય ૧મનસા વર્યો, માદ્દરો ગ્વામી એદ. ૩૬
 ઉદુન્તા તો ના કિમ કદિ રે ૧ તેડી ગર્ધ આશ્રમ્ય,
 હેડમ્ય તણાં મુદ્ધચાનકે વનગમ્ય, દેખાડ્યા ગદ્ડ મર્મ. ૩૭
 ૮અનેક ઉગ્ગાન વૃક્ષ બદ્ધ પિગિના, વત્તુ અનોપગ ગતિ;
 ૯અગ્ગર રન બદ્ધ અગ્ગ ગદ્ગમ્ય, દીમિ છિ ગદ્ધ ભાનિ. ૩૮

૧. આંદો કો નાવે ભડ જન ૨ આપણુ ૩ કિમા વાદ્દરો નયો
૪. આતિ વર ૫ ફીસે વર્યો આતિ કોનજમે તે. ૬ વર્યો મનસાએ.
૭ આ ૧ લીલી બદલે નીચેનું —

ઉચ્ચલો

‘ રમામી માદ્દરો એદ’ ને. જોમ કહે, “ હું નહીં” ૧૩,
જેઠ જાવ કુમાર છતાં હું લધુ, પાણિમદલ કયમ કરે ?”

૫૧
૨૫૩૬

(ખર્ચા ૨૫૦૬)

-તે પછી ૪૩૧૨. પછી નીચેનું:-

“ આનન્દ પામી આતિ વણું, જોગમ્યા વિવિધ વિલાસ. ૩૧

પછે ત્થાંથી આવિયા ર્થાં, માતા આરે જાવ;

પછે વન્ય વારો રહ્યાં, પ્રથમ તે વાં રાત્ર ૩૨

પછે દિવસ બીજે સર્વકોને, દેખાડ્યા આશ્રમ્ય,”

૮. આસન ૯. અગ્ગર વર જુક્ષી.”

તેવ વામ મુગન્ધ અમૃત ફલ, નાના વિધ પકવાન, અનોપમ આવામ અન્તરમધ્ય, દર્પ ધરિ ગગન.	૩૯
અતિ મુખ પામ્યા રયાનમ્ય તેજિ, કાધુ વિનય વિવેક, વિવાદ પીધુ ભીમ તણો પછિ, રણા મન્વતર એક.	૪૦
પુત્ર એક પ્રગટ થયો, ઘટોગગચ્છ ચેદનું નામ; હેડમ્યા સન્નુષ્ટ યર્ષ પછિ, પોદતા મનોરથ કામ	૪૧
દિવમિ દિવમિ જલ્દિ પાગિ, દીસિ અન્નય ૩૫, હેડમ્યાનિ કિલિવા લાગો, “એ, કુણ માણુમ-૩૫ ?	૪૨
મુગન્ધ અર્જુ તણો મનિ આપિ, કુણુ વસિ ધર માહિ;” વચન મુણી વડ વીર તણા પછિ, ઉવિમામિ ભડ ત્યાદિ	૪૩ ૧૯૫૩

૯. બૃહવધપર્વ —

કડનું પદ મૂ—રાગ એજ

પાણડવ મન્ન્ય નિચાઝ થયો પછિ, મુણ્ય જનમેજિ ' વાત, વિમાસી કહિ, “ પનીથ, મ્હની પામિ જાત.	૧
સન્વત્સર પૂરો કર્યો, ગણમનિ આશમ્ય; હવિ ત્હા ઘણુ થોભિયિ તે, નહી આપણો ધર્મ.	૨
હેડમ્યા ' હો આગન્ધા, જાવુ ' પતીગ્ય માહિ, સન્વત્સર આહિ થયો પૂણ્ણ, ” જલ્લિયર્થા ધ્રમ ગમ.	૩
મન્ન્ય વિમાસિ ગણસી, “ માદર, કુડમ્ય જાણુસિ વાત, કિલિયિ, ‘ માનર ' ના વરી ? ” આવાસિ ભડ વિખ્યાત ”	૪
હેડમ્યા કિલિ, “ ગમજી ' યાગિ, કહિણુ જીવજિ કાન,	

૧ ઠારણુ ભીમને ત્હા ૨ હેડમ્યાને પુત્ર પ્રગટયો, ૩ આ પછી
૭૩૧૩ ૫૩ મૂં પૂરે પદ ૨૫૬૦ (જન ૨૫૫૩)

૪ આ ૫ ૭૩૧૪ ૫ વન મોહાર્થ. ૬. જળ' સારોદ્ધાર ૭ તે
કરસિ સર્વનિ પાત ૮. આ ૫. ૭૩૧૫.

- ધોરગજનું સ્મરણ કરી પછિ, લેયો માહું નામ. ૫
- તત્કાલ આવી પ્રગટ ચાર્ય, કર્યો મન્ય વિચાર;
સેવા અહો કાંઈ થઈ નથી, તહો મોટા રાજકુમાર." ૬
- નેત્રે નિરીક્ષણ કરી પછિ, જીમનિ આગા દીધી;
રાત્ર દહિ, "અહો સુખી થયા, તહો સેવા અતિ ઘણી કાધી." ૭
- કુન્તા રૂંદે પગે લાગી, કહ્યું "કુસધી તાહરે તન;
સૌભાગ્યવતી તું હશે," પછિ જોડ્યાં માત વચન. ૮
- ૧૮૫૧ થકી પછિ વેગિ આજ્યા, મહાવન માંદિ જાય;
દિવસ કેટલે આવિઆ, ૨એકચક જ માંદિ. ૯
- ૩અરોગી આસન ખિડા, માતા નિ પાંચિ વીર;
બ્રાહ્મણનિ આશ્રમ્ય ઊતર્યા, સુખી થયાં સરીર. ૧૦
- દિવસ ૪સપ્તહો વહી ગયો પછિ, પડી છિ ત્યાં રાતિ;
૫૬૨ અર નિદ્રાવસ થયા પછિ, જાગિઆ કુન્તા માત. ૧૧
- રાત્રિ પોહર જ પાછલી દો, રુદ્ધ ૧એકધી નારિ;
આતિ કુઃખ ધરતી ઉચ્ચારિ, કરિ કષ્ટ અપાર. ૧૨
- કુન્તાનિ કરણા ચર્ચ જોડી, આજ્યા તેણિ દામ્ય;
૭ "કુણુ છિ? તું કહિનિ પુત્રી! કુણુ ત્હા તાહર નામ?" ૧૩
- ૮કુન્તા જાગી પૂછવા, "તું રોતી રહિનિ માત!
કહિનિ મુઝનિ કુઃખ તાહર, સાચી મનતી વાત." ૧૪
- "બાઈ! ૯હં પુત્રી બ્રાહ્મણ તણી, હતા ચ્યાર કુમાર;

૧. આ ૫. ૭૩૧૬. ૨. એકચક નમન માંદિ. ૩. આ ૧ કડી બાકી
-૭૩૧૭—તે પછી:—

- "વિચાર એહવા કરીને, સુતા પેહલી રાત્ર;
નિમિત્ત એહનું આવિયું, તેહ જશે પ્રસાત્ર. ૩૯
- સુધિહિર જે બિજા દ્યાબ્યા તે, સ્તોક પામ્યાં અત;
જીમને તે જાગ્ય નાન્યું, નવિ સન્તોષાણું મન." ૪૦

૪. ન્યમ ન્યમ, ૫ જીમને ભૂખ્યાં નિદ્રા નામે પછે, ૬. વિગ્રની. ૭. "કુન્તાજી
કર વચ તાણી, મૂકાવે તેહ નામ." ૮. તમા. ૯. માહુ કુઃખનો પાર નહીં."

ત્રણ તો માહિ મૃત્યુ પામ્યા, એક જ મુઝ આધાર.	૧૫
આજ વારો તે તણો એક, રાક્ષસ ગહિ ઊ આહિ,	
પ્રાત કાલિ ભય લેધનિ, વન્ય જનૂ ઊ ત્યાદ.	૧૬
એક વાગ રાક્ષસ કોપિઓ, આવિઉ ચેણી વાગ,	
એક ગ્રાસિ નગર સવૃ, કરતો હૃણ આદાર	૧૭
મર્વ મયીનિ એ પણુ છીધૂ, 'એક ગદટ ભરીનિ અન,	
તૈન મહિપ નિ મનુષ્ય માયિ, મોકનૂ મહાવન્ય'	૧૮
ત્રણ કૂચર પશ્ચાતિ ગયા ને, કીધા બકિ આદાર	
પ્રાત કાલિ વારો અ યો ચે, હૃતો એક ડુભાગ	૧૯
તે માટિ રુદન કડ છૂ, સભનિ માદૂરી માન'	
કુખ માદૂર કો નરિ જાણિ " મુળી એદૂરી વાન	૨૦
'કુન્તાનિ કરુણા ધર્મ " ત, સામનિ ગાઇ' વન્ય	
કુખ મ આગેશ અતિ ધણ, ત્યાદ નગિ મદૂરો તન	૨૧
" બાઇ' તણો સાનિ કહો ડો? એદૂરી હિ મ નાગિ?	
મૃત્યુમ્થાનકિ મોકનિ મ, મુળી હિ મ'સાગિ?	૨૨
" મત વચન બાઇ' તુઝનિ આપ્ય, ત્યાદ નસિ માદૂરો તન,	
પાય માહિથી મોદન, સિ ન માનિ તાલડ મન?	૨૩

૧. વારે જે ન્યા પહેલા -

જિથસે.

" સામથી એદૂરી વાત સભ ' ત્યાદે કુન્ત ને કરુણા ધર્મ,
પાછણી રાત્ર પ્રાણ સમે, ભીમને નિદ્રા આવી સદી

૫૧
૨૧૪૧

(ખગ ૨૧૦૪)

કંઠ્યુ ૫૫ મૂ

ચોન પૂઠે સૂતને, રાત્ર પૂઠે વેગમ્પાવ
ત્યાદર પૂઠે મ મય, તે દહો સર્વ કૃપય ૧
વેરામ્પાવન બોલિયા, મુખ્ય જન્મેન્ય રાવ !
બહ તણી તુને વિસારીને, કહ સર્વ કૃપય. ૨

સત્તિ સાગર સિન્ધુ પૃથિ, સત્તિ ભારત વાય;	
સત્તિ થહા ગિપજિ, થહાણક ગોલક ચાય.	૨૪
કમલનાશિ સગ્યગિ સત્તિ, સત્તિ વિગિચરપ;	
મત્તિ પૃથ્વી ૧વાય અનિવ, સત્તિ ગગનગ્ધરપ.	૨૫
મત્તિ નરપતિ ગિપજિ, ક્ષિતિ તણું ગ્ધરુ ચાય;	
મધ્ય ભુવન ત્રણ તપિ તગણિ, મત્તિ દ્વિજ ગાય.	૨૬
મત્તિ ૧ત્રિદાસય ધગિ ગિગિ, અર્જ મૃત્યુ પાતામ્ય;	
ઉનાગેશ ક્ષિપતિ..... અવની ધગિ ત્રણ કાય	૨૭
સત્તિ વાસવ ધગિ ધીમ્ય, ધગિય વગમિ મેહ;	
૪નિગાપતિ ગ્રહ તારક મણ્ડલ, ચલિ નહી ધ્રુવ-દેહ	૨૮
આમી સાયિ મત્ત્યરિ માળી, સત્કુવની [યિ] નાગિ,	
મુગલિ દ્વિજ, કિ ૧ગદ્ કૃપ, કપદ્મ સંસારિ.	૨૯
તે માદિ તુલનિ કહ, 'રધા, જાશિ માહરે તન,'	
અરુપ વનમધ્ય મોઢનૂ,' આપિની સત્ય વચન	૩૦
"બાહી માહરે કામ ૧કવા, ગિપની મંસારિ.	
મયવગના સાધની, આશ્રમિ [આવી] ઉમાદગિ "	૩૧
કુન્તા આગ્યા કૃષ્ણ પામિ, વ્યાપિનિ કહી વાલ,	
"આ નગર માદિ આવ્યો, પુન ૧મિ ઉત્પાન.	૩૨
વનમધ્ય ગદિ ઠિ એક રાત્રમ, બંદ તેડનૂ નામ,	
એક વાર ૧૦પુર બાધુ કલ કવા, ધાતી હતી હામ.	૩૩
નગર-નિવાસી લોકે સુને, વ્યા મન્ય વિચાર,	

૧ વાયુ અતિ જલ રે મીન્દ્રચલ ૩ નાગેશ અવની ખરા કમળ,
 ૪ તે તાં દયાલ " ૪ નિશામણ્ડલ વારમમય ૫ રણ દુમ ૬ એ કારણે, ૭.
 ૭ નાર્ય. ૮ આ ૧ ગરુ પદેલા —

".....યથુ" વચ પ્રભાત.

નિદ્રામાંથી જાગ્યા, તે તાં પાને જાત. ૧૪.

દંતધાવન કરે જોડા,"

ક. મદા. ૧૦. તેને નામે, અસનની દીધી હામ.

- ‘ દિવસ દિવસિ પોદ્તો કરયં, અહો તાદ્રો આદાર. ’ ૩૪
- ‘ સમીપિ રિ[દિ] છિ એક પાસિ, આલણુ કેરી નાર; ૩૫
- ૨મધ્ય રાતિ રુદન કરતી, સાંભલી ગિછિ મિ સાર. ૩૬
- જૈનિ પૂછ્યું તેદ્નિ, ‘ બાઇ! કિદિનિ કારણુ આજ; ૩૭
- આટલી રાતિ આ વેરિ તાદ્રિ, ૪કુણુ સાચિ કાજ ? ’ ૩૮
- રામા રાતી નવિ રહિ, કરિ અતિ આકન્દ; ૩૯
- ‘ બાઇ! માદ્દે ચં કારણુ પૂછિ છિ ? અમાઅણી હું મન્દ. ૪૦
- શકટ એક ૪અજિ ભર્યું દવું, પુરુષ લેધનિ ભય; ૪૧
- તે દેખી વનમધ્ય રાક્ષસ, બક સન્નુદ જ યાય. ૪૨
- પુત્ર આર માદ્રિ હતા બાઇ! ત્રણ મયા તેણિ હામ્મ; ૪૩
- રાક્ષસિ તે ભક્ષ કીધા, તેદ્નં, કો ન ભણિ નામ. ૪૪
- એક દૂંઅર ૫અપર માદ્રો, વારો તેદ્નો આજ; ૪૫
- બક રાક્ષસ ભક્ષ કરતાં, કુણુ કરસિ સાજ ? ’ ૪૬
- ત્યારિ મુઝનિ કરણા બેપની, કરણા તે ત્હાં આજ; ૪૭
- સત્ય વચન મિ આપિજં, ‘ માદ્રો પ્રવ કરસિ સાજ. ’ ૪૮
- રાય વાણી વદિ વલતા, “ આણા આપો માન ’ ૪૯
- યેદ્નિ કહો તે કરિ કારય, ” બાબા પામિ જાત. ૫૦
- માતા કહિ, “ વેગિ પધારો, ૫૧તહો વૃકોદર વીર ! ૫૨
- કાર્ય યાચિ સદ્ તણું, તહો કુમત્ત સરીર. ” ૫૩

૧. આપણે એકદને વેયં રહિએ. તે. ૨. પાછલી. ૩. સંસાર. ૪. કારણુ કેહને કાજ ? ૫. જા અન્નનું. ૬. હે માદ્રો, ૭. ભીમ બૂખ્યા નીર.

કંઈકુ ૬૦ મૂં-રાગ એજ

- સગ્ગય વાણી છિચરિ, તહો સાંભલો કુરુરાજ !
ભીમ થો છિ સાંતરો પછિ, કરવા વિપ્રનં કાજ. ૧
- એટલિ અરણોદય હુઓ, જગ્યા કમ્પતન;
નગરનિવાસી રલોક મ્યત્મા, શકટ જરિજિં અજ. ૨
- માતા યે આઠમજુ તણી, તે હર્ષ પામી અપાર;
માદરિ કાર્ય સગ્ગયરિ, સદલ પુત્ર અવતાર." ૩
- તેહનિ કાચિ વિવિધ પરિનાં, નીપાયાં છિ અજ;
વેગિ આવી તેહવા, "બાધ ! મોકલો તહારો તજ. ૪
- ધન્ય કુંઅર તમ તણો, માદરિ અર્થિ જાણિ વન્ન્ય;
સંસારિ સાર્થક અવતરો, પાલવા માત-વચન." ૫
- ભીમ ગ્યા આરોગવા ત્યારિ, આદ્ય અજ અપાગ;
વિવિધ પરિનાં આદરિ યે, કીધા હતા સાર; ૬
- કંસાર ખીર નિ વડા પોલી, બહુ દાલિ એદન શાક;
આસ મિ તેહના કયાં, યે નીપનો તો પાક. ૭
- કુધાતુર નર શં કરિ? પછિ કયાં જાંચો વીગ;

૧. ૫૫ મૂં થાણ આ ૧ લીટી બદલ:—

- "પછિ સીયે કહ્યું જતારને, "સ્વામી ! સાંભલુ વાત;
આંગણે આપણું જીતયાં છે, પાંચ પુત્ર ને માત ૨૭
- તેજાંએ મુઝનિ ઇમ કહ્યું, "કુઃખ ધરે શા માટ ?
પુત્ર માદરો એક જરો, તાહરા સદિસાદય." ૨૮

—તે પાળી ૭૩૮ અને નીચેનું:—

- "વિપ્રમન્ય વિધાસ નાવે, યે રહ્યો કિમ્મદ;
વિપ્રને કયં વચન આપ્યું, આનિયં તજ મજ,
પરે પરમાં તે ગયે. થયું મજ પ્રસન્ન." ૩૯

૨ ૨૪ અને ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦

૧. વિપ્ર-અર્થે જયે. ૭ સાત્વિક એ બધો.

- ૧ આશિન દિ ઠિ વિપ્ર-આના, “કુસલ હયો સરીર” ૮
 શકટ ઁહીકિ પૂજના, “મિ, જનૂ ઠિ ચેણિ હામ્ય,”
 માન બ્રાન માયિ શીખ કરી પછિ, આબ્ધા તેણિ હામ્ય ૮
 વ્રાજ ૧ આણી જોતર્યા જહુ, અજ ભરિઆ ભાગ,
 તેન ઁરો કૂકનો, પછિ, નર્યો ૧ તેણી વર ૧૦
 વસ્ત્ર પાછુ ધીરિ કીધુ ચેણિ હામ્ય હવુ અજ
 હાથિ અગતિ ડખ્યુ લાગુ, હા ૧ પામ્યા મન્ય ૧૧
 ૧ કિહિત ખેવ તે શકટ સયિ, આનિઆ તેણી વાગ,
 “ભનો ભવો આણ નગપતિ,” વિપ્રિ કીધી વગ ૧૨
 ગતાવના ત્હા આવિઆ રે, બક નહિનો ઁહા વન્ય,
 વસ્ત્ર જપનિથી કગી અનગુ, આરોમવા મિહા અજ ૧૩
 તેન ઁરો કૂકનો તે, વાકો વધ્યો ત્હ મગ ૧૪
 ૭ અજ મિહા આરોમવા, અશીણુ ચેહની ધાર ૧૪
 ૮ અર્ધ ભુખા યાગિ થયા (ત્યાગિ), મન્ય વિગાદી વાન ૧૫
 ૯ “આ વન દીમિ ઠિ ભવ, મક્કમ તણુ વિખ્યાન ૧૫
 ૧૦ સમીપિ કહિ નિગો હયિ, ફ ઁક તેનિ માદ,
 ધણા દિનમ જન પગમન્યા, ગિના તેનો નાલ ૧૬
 ૧૧ “બક” કહીનિ માદ કીધો, ‘આન્ય આપ્યુ અજ,
 વિપરીન મગ્યુ આજની, પછિ વિભામિ ઠિ મન્ય. ૧૭

૧. આ કી યજી ૭૩૨૬ ૫૫ નૂ પૂ પદ ૨૬૨૨ (પાં ૨૬૫૪).

૨. “તનયા ઁ લિનુ બાગ્ને—” સગ મર્ત્યાર’ ૪ તાર. ૫ ઁ તે સાર

૩. અહીંથી ઁ લીધી જહલ ૭૩૨૦, ૭૩૨૧ અને —

‘દાતણુ ઁરવા નરો સક્કલ જક તે વા વન્ય’

૭ અજગાર (૧) અજ નોમવા અખગડ તેદૂ ધી પાર ૮ આ ૫ ૭૩૨૨

૯ “પણુ દિવસની બૂખ જહુ પછે કર દિપાવત” ૧૦ આ નધો

૧૧ “બક બક” ગીને ખીજવે ઁ, ખપુ એત્રે અજ,

વિપરોત સરખો દીસે એ, પછે યો વિદ્ધ મજ ૧૮

- “ નિર્ભય થકો કુણુ ઉત્તરિ હિ? કો દીસિ કારણરૂપ;
મુઝ સહૃદિતિ સુદ્ધ કરવા, આવિગ્ગો કો ભૂપ.” ૧૮
- બોલો થૈનિ પચ્ચાકલો પછિ, આવ્વો ભીમનિ પાસ;
પુરુષ દીસિ પુષ્ટ સરખો, પર્વત-સૂક્ષ્મ-પ્રકાશ. ૧૯
- છાડી એક આવતો, છામણો સરખો દીન;
આવી પાસિ રહીનિ બોલો, થૈનિ [અતિ] અધીન. ૨૦
- કોવિ થયો અન્તિ રાતકો, મુખિ મારિ કૂકુઆફય;
શસિ રાક્ષસ આવતિ, બચડિ અવની આફ. ૨૧
- ભીમિ દોઢો આવતો, ત્યારિ ભયુ મોટો ગ્રાસ;
રૂદ્રાસિ થયો હિ રાતકો, પછિ આવી બીજુ પાસ. ૨૨
- ભીમ કરિ પૃષ્ઠ કીધો, મુષ્ટિ કરો પ્રદાર;
વીર હર્યો ત્યારિ ખડખડી, કળૂ, “હામિ બિડો આહાર.” ૨૩
- વલી પાછો ગોસરીનિ, બીજુ કીધુ પ્રદાર;
અરોગતા બઠિ નદી કાંપ, ન લાગિ મન્ય ભાર. ૨૪
- “શર! થા તું સાસતો, આકલાનું નદી કામ;
આગતિયુ થાં આચડિ? બહુ કરવો હિ સફ્રામ.” ૨૫
- એહયું ઠહી હીલા થયા, ભડ અરોગીનિ અત;
‘હુનંય હિ પચ્ચે જીતવો,’ પછિ, માન્યું બકનું મન. ૨૬
- બીરૂ મિ બાથે ચડયા, બાળે પર્વતસૂક્ષ્મ;
ત્રેરુ વિન્ધ્યામયજ્ઞ લાડિ ત્યમ, અન્નવિ પછાડિ અર્જુ. ૨૭
- શાપ બિડા પડિ પૃથ્વી, ગડદા કુણી પ્રદાર,
દાક લાગિ, વ્યોમ ગાગિ, મુખિ કરિ હુકાર. ૨૮
- અણી પિરિ સફ્રામ કરતા, થયા મુહૂર્ત બિચ્ચાર;
એટલિ આન્યો ભડ તણુ, કુદુંગ સહિત પરિવાર. ૨૯

૧. ભેવા લાગ્યો. ૨. રાવત (?) ચાલતો, અવની ભરેય આડ.
૩. “ રીસે સહુદ્ધ બોલે આન્યો, આડા કેરે પાસ.” ૪. અ. ૫. ૪૩૨૩.
૫. કો ભા. એ, ૬. “સખા, ૭. પાદ. ૮. આ પહેલાં ૪૩૨૪.

અગ્ને સાહી આજ્ઞો ત્યાગિ, ગયા ગક્ષમ-પ્રાણ;	
“ભયો ભયો, તું વીર,” અન્તરિ, દેવ ઋરિ વિખાણ	૩૦
પગિવાર દેખી બક તણો પછિ, રવિસમો કીધો માગ,	
બક-અર્જુન આયુધ કરી પછિ, કરિ સુદ અપાર.	૩૧
રાક્ષસ તણુ કુલ ત્રામ પામ્યું, દેખી વનમી વાન,	
દેશ મુકીનિ ગયાં ચે, ફતી ગક્ષસ-જાત્ય.	૩૨
બલવન્ત ગક્ષસ પડયો પૃથ્વી, જાણે પર્વત-ટૂંક,	
ભીમ-હાથિ મૃત્યુ પામ્યો કરિ, ધરી લીધો રમજૂથ	૩૩
ગીર ત્યાગી નીસર્યો યાગિ, નિશા યર્ધ અન્ધાર,	
અગ્ને સાહી તાણુનો, આવિઓ તેણી વાર.	૩૪
પૃથ્વ ૫ઠાડી હાડી મુક્યા, રાકટિ ફતા ચેદ,	
પોણિ આણી કંધો ડાબો, પ્રોટ ગક્ષસ-દેહ.	૩૫
મધ્ય નિશા યર્ધ કો ન જાણિ, આશ્રમ્ય આવ્યો વીર;	
માતા હમાથિ નીરુ મ્યવિઆ, રોકુશની મકન સરીર.	૩૬
૧૧કહી મનમી વાન વનમધ્ય, ૧૨ભીમિ દુષ્ટ ચેદ,	
૧૩“ચાયો આપણુ આદિ થકી, કો ૧૪ગે જાણિ એદ.”	૩૭
એહવુ કહીનિ નીમયા, આગત્ય ય્યા જૂપાવ,	
અરણ્ય દેરા ઉદય ડુઓ, થયો પ્રાન કાવ	૩૮

૨૦૩૪

૧. અવની કીધો પ્રદાર ૨. અર્જુ ૩. આ પ ૭૩૨૫ ૪. જાડે લે
યાત્રી હાન્તો, ૫. ફતા તે ૬. પછે રાકટ-માદિપ જેદ ૭. કમાડે સરમ્યું
તેદ. ૮. એ જદે જોગદો, ૯. પાંચે. ૧૦. કુશલ સુખદ. ૧૧. જા. પ.
૭૩૨૬. ૧૨. નીચની તાં જેદ. ૧૩. આ પદમાં—

જીને તે તાં પ્રવ જાગજા, હી માં નેદ ૪૪

ત્યાદે સુધિદિર જોલિયા, “તે રૂંડે જોદ” કામ,”

૧૪. કો જાણુએ એ કામ—ઉલ્લી રીરે ૫૬ મૂ. પૂર ૫૬ ૨૦૩૬ (ખાં
૨૦૦૦)

કહ્યું ૬૧ મું—રાગ એજ

- અરણ્યોદય ડહી અર્જુના ચે, પનગ તણી નિજ તાગિ;
પાસિ થઈ છિ એકદી ચે, ભરવા આવી વગિ. ૧
- રવિપરીત સરખૂં મર્વ દેખિ (પણિ), કુણિ કવ્યું નવિ જમ,
કપટય કમાડ-આનકિ, ધ્રોડ દીસિ કામ, ૨
- એટલિ સહજો આવિઆ ચે, ધનગનિવાસી જન,
સહજો લાગા ન્યાસના, વિચાર કીવો મન્ય. ૩
- “બક ગણસ ગણો આરી, ચે રહિતો વન માહિ,”
૪મર્વ કિહિનિ ચિન્તા થઈ, “ભવિ કરવો કુણુ ઉપાય ?” ૪
- મહજો જાણિ, “ધીરો, આગ્રો લેઈ મર્મ,”
મીઝખૂ કહિનિ નવિ પકિ, ચે પત્નીમ ક્રૂર કર્મ. ૫
- એટલિ તથા ઉદય પામ્યા, દિવાળના કિરણ
ફરી ફરી જન જુધ સરણિ, પામ્યો દીસિ મરણ ૬
- “લોક લાગા ઉપૂજ્યા “હનિ, કરવો કુણુ ઉપાય ?”
“વારો કાસિ કુનો હતો,” કહ્યું, “પૂજવો પુર માહિ” ૭
- સહજો લાગા પૂજ્યા, એક વિગ્ર કરો “દિન,
તેડી તેહનિ પૂછિડી, “તૂ, કનિનિ અત્ય વચન,” ૮
- કહ્યું, “પરોણા કો પન્થા જતા’તા, પામ્ય પુત્ર નિ માત,
આશ્રમ આવી ડાલ્યાં નિ, રણા એક જ રાતિ ૯
- નિસાહમધ્ય માત મારી, ૮ તી દૂતી રુદ્રન,

૧ મામની ૨ આ પહેલાં —

“દ્વારપાલિ વાતુ ડાલ્યાં નિ, કો બાર વાલે નાથ,
બડાવ દેઠને પડ્યું આવન્ય, ઝળગી તેણે કાર્ય.” ૨

૩ “કેરા ૪. પોલિવાને ૫ લીએ ૬ આ પહેલાં —

“અટી થી અવગ્રો કવમ થાસે ૭ મારગ રૂધી ૧૧૮,
સહસ્ર મનુષ્યે તાણી નાખ્યો, મુકા દીગા ૧૧૯.” ૮

૭ વાત કરવા ૮ તર ૯ પાછળથી

- दुःखी नगरी माता तेनीष्ट, आभूँ सत्य वयन १०
- ‘बाई! तू हा दुःख आसि? त्या, मोठ्या माहेरा जाय,’
आता भागी ते गयो यागि, यथो प्राण काय ११
- त्या प्रकि ह न नगरी, ये दरी ठि पान
न नगिणि कदीवि गया ते, पाय पुन नि मान ?” १२
- “हाम्य हाम्य लागो गोधरा,” पृथम कदि नगगतो भूप,
“महापुरा ते कदा गया ? दीसि हा ‘हागलु-३५’” १३
- अनुय्य ददोदिग धरचा जेवा, पृथि यदपो भूपान,
पादुप पायि जगता भाजि, जे भव्यो तत्काय १४
- ‘अभ थको ते जिनरीनि, पछि ते कदि प्रलाम,
विनय वयन उच्ययो, कलू, “हृषा क्रीडी स्वाभ्य” १५
- आभ्या तलो नगया नदी, ‘नगभाभ्य सन्त,
मेवा तक्षारी नथी यर्ध, तलो मोटा मदन्त” १६
- विनय करीनि वीनच्या त्यागि, नव्या पान गय
नग-निवासी भव्या ‘सह जन’ भाजतो महिभाप १७
- पूज्य, “आक्रम किम कर्तुं” तलो भागिओ दुष्टराज,”
“गुल्य पोताना मुभि कदि ते, ओठा अरु का” १८
- कर्मभोग पूगे हवे त्यागि, भृत्य पाभ्यो ओद,
आसुप ओनू भोगवी पछि, ते भादि नदि सन्धेद.” १९
- ‘सोड वरता वदि पाणी, “ओरुनि जहु पग्वार,
ते आरी छिपान क-सि, भाजसि जहु आहा” २०
- भीम वनना उच्यगि “ते, आ-योतो अरु भाय,
ते देश जडी इगि गया, मानयो सत्य वान” २१
- १०(पठि) सत्य अति ननिआति यथो नि, आवी लागो यगल,

१. नर नगना कडे नृप २ अ वस्वस्व ३ भावय, भाज भव्या.
४ अथो ५ वितरी, कर्षो दृष्ट-प्रलाम

विनय करीने लियरो, ‘किंवा कीडे स्वाभ्य’ १०

५ अ-तो ६ तभ्यो नगर ७ मदानन, ८ ने, पछे छाट्या देड ९ प्रल.

१० अकरवी १५ कर्तुं-१०

- સાર કીધી 'સાધુની, "અહો તહારિ શરણ. ૨૨
- પગ્યરાત્રિ રહી પધારયો, વીર! તહો દયાનિધાન;
પવિત્ર કરવા નગર અહારૂં, એટલું ઘોનિ માન." ૨૩
- વેશમ્પાયન કહિ વલી તું, સુણિ જનમેજિ! વાત;
પાણ્ડવ પાંચ નિ માતા કુન્તા, ત્યાં રહ્યાં પાંચિ રાતિ. ૨૪
- પાસિ હોતો વિપ્રવરનો, ઉત્તમ અતિ આયમ્મ;
વેદસાસ્ત્ર નિતિ ભણિ, જાણિ ધર્માધર્મ. ૨૫
- ત્યાં કયા નિતિ હુયિં છિ, મહાભારતની રવાત;
તે સાંભણ્યા ત્યાં જઈ સભા-મધ્ય, બિડા પાંચિ બ્રાત. ૨૬
- તેણિ સમિ તે દિજ તણિ ઘિરિ, આવ્યો બ્રાહ્મણ એક;
પાંચાલ દેશથી પરવયો, તે જાણી તત્ત્વવિવેક. ૨૭
- સભામધ્યિ દુપદ દેરી, ઊતેણિ કીધી વાત;
રાય મુધિછિર સાંભણિ ચે, જાણી સમલી વાત. ૨૮
- દ્રોણાચાર્ય દુપદ દેરી, પૂર્વ કયા-સમ્બન્ધ;
પાંચાલ પાંચિ સાંભણિ છિ, આવ્યો તેહ પ્રત્યન્ધ. ૨૯
- દુપદ અતિ ઝાંખો થયો, ચે દ્રોણિ કીધો દણ્ડ;
તે માટિ પુત્રેણિ માંડયો, યત અતિ પરચણ્ડ. ૩૦
- કન્યા એક નિ પુત્ર એક તે, પ્રગટ થયાં કુણ્ડ માંહિ;
'હુતદ્રવ્યનિ હોમતા, રક્ષિઆતિ થયા છિ રાય. ૩૧
- 'તે કન્યા મોડી યઈ પછિ, વિવાહ-કારણિ વાત;
માતૃયવેશનું પણ કરૂં તે, સુણી સમલી વાત. ૩૨

૧. સર્વની હવે, ૨. વિષ્ણુવાત. ૩. કીધી સમલી. ૪. ૨'અર ૫. "હુત ને હોતા ૧.સઆત્ય, અતિ થયા દેખી ત્યાંહે." ૬. આ. ૫. ૭૩૨૭. ૫૭ મું પૂર્વે. ૫૬ ૨૭૯૭ (જરાં ૨૭૬૨)-તે પછી:—

"વલી વિત્ર વાણી વરે, તમો સાંભણોને જગ્મ !

પછે દુષ્ટદરાવે મડિયો, વિવાહનો આરમ્ભ."

૧

૭. સપથે જવાત.

- ૧દેશદેશના મ્યથ્યા નગપતિ, મત્સ્યવેદ નવિ થાય,
ગય મનિ આખો થયો, ' રથે ગદ્ધિ વિહનાય ' ૩૩
- પૃષ્ઠીમધ્યિ માખવ્યોતો, ગય-પાણુ કેરો તન,
શઃ સાહસિઃ ધનુર્ધારી, અનીમધ્ય અભુજ. ૩૪
- યૈઃ કોઘ ગયસ, લાક્ષાગૃહ વસ્યા થેદ,
કપટ ભાવિ વહ્નિ પ્રગટ મધ્ય, કહી ન લાવા તેદ " ૩૫
- ૨સુણી આ લ. થયા મિયા, થયા પાત્રિ ડહિત,
શીખ માગી એકચક્રથી, નીમર્થો ગજન ૩૬
- લોક સહમે મ્યના ટોને, વુલાનાનિ જાય,
" આ નગ ગલિગિ થીવરૂ, તે તમ તણો મહિમાય " ૩૭
- પગે લાગી વ્યથ્યા પાઠા, પુગનિવાસી થેદ,
ટુણુ મ્ અગ્નુ કગતા, આનિઆ લડ તેદ. ૩૮
- ૪આગન્ય જાના મ્ય થા મહાન્સપિ, સયવળી-સુન વ્યાસ,
અન્દ્રમિમ્મ સમાન સુન્, સુર્પકિરણુ-પગકાલ ૩૯
- રાય જી નીઆ નમ્યા, દણ્ડવન કરી પ્રણામ,
પમાતુ સવને પ્રણુમ્યા, " તહો, લાન પધાર્થો વ્યાન્ય " ૪૦
- માગ્ય જાના મ્યથ્યા ૧મહાન્સપિ, મકન સીના કામ,
૭મુદન એક ગહીનિ પુઝિઆ, પઠિ મિયા તેણિ દામ્ય ૪૧
- ૮" કહો, કપ્યાથી પધારિઆ ? કુગન તહારિ અર્જુન ?
અનેક તીગ્ય-૨નુ આ અહ્યનિ, થે મ્યથ્યા તહારિ સર્જપ " ૪૨

૧. ૬૧ નથી ૨ માણજના મનમાં એહવુ આ પહેલાં -

' સુણી વચન થાલણુ તણા, પઠે વિચારે મન માટે

' આપણ જોવા મ્યમ જેરે ? વ્યાસનુ વાચનુ આહે ' ૫

એહવુ નાલી રણા પાણુડવ, એકચક્ર માટે,

વ્યાસ તુ મિ તે વાટ જોવા વરણ પાણુડવ ત્યાહે " ૬

-તે પછી ૭૩૨૮ ઉ દીન ૪ આરે ગામને મલ્યા ૫ ' પ્રાંત

સથડી ભાગી મનની આવી મલ્યા લાગે રવાગ્ય ' ૬ મુનિવર ૭

૮ મુદન એક વર્ષે આજ્ઞા, પઠે મિયા એ દામ્ય ' ૮ વાટ જોવા નીસર્પ,

વ્યાસિ આપી આગ-યા, “દ્રુપદરાય છિ નરેશ;	
મત્સ્ય-ન મોંડયો, રાય મ્યલિઆ, જાઓ તેણિ દેશ.”	૪૩
પ્રદક્ષિણા કરી ગરણે લાગા, ઋષિનિ નામ્નું સીસ;	
“સકલ કાર્ય સિદ્ધ થાયો,” મુનિ, હિચ્ચર્યા આગિય.	૪૪
વ્યાસ [તે] ક્વનમધ્ય ગયા, પાગ્યાલિ પાણ્ડવ જાય;	
જ્યાર પૃથિ થાં થયું, તે મુણિ જનમેજિ રાય!	૪૫

૨૦૭૬

૧૦. ચૈત્રરથપર્વ—

પકડવું ૬૨ મું—રાગ ગાદી

પાણ્ડવ પાંચ ક્વનમતિ આલિ, સાથિ કુન્તા માત;	
આશ્રાન્ત થયાં ભીમિ લીધા ખધાલિ, પૃથિ પાગ્યાલની ૧વાત. ૧	
નિશા યઈ ગર્જર વન આવ્યું, નવ દીસિ ચન્દ્રપ્રકાશ;	
દ્રુમ દેવદાર તણી ત્યાં સાખા, ઘરડી લીધી સાથ. ૨	
અગ્નિ વડે [અબુઆલ] કીધું, અન્ધકાર ધમ જાય;	
મહા નદી માગમધ્ય આવી, તેહનો સ્થૂલ પ્રવાહ. ૩	
તેહ જિતરી સાગિ તટિ જાવું, દીસિ વિરામી વાત;	
નિશામધ્ય નર નાવ ન દેખિ, ક્યમ જિતરિ સર્વ સાથ? ૪	
ધનુષ ચઢાવી રણો જિભો, અબુન ચેહનું નામ;	
ભાથિ-થો કાલી શર ૧૦તાણ્યો, કરવા ઉત્તમ કામ. ૫	

૧. આ ૧ કડી બદલ ૭૩૨૯. ૨. પામગ્યો. ૩. “માં રહ્યા. ૪. આ લીટી પછી ૭૩૩૦. ૫૮ મું પૂર. ૫૬ ૨૮૪૧ (ખર્ચે ૨૮૦૬).

૫. ૫૬ મું—રાગ કેદારે. ૬. પાટ ૭. આ ૫. ૭૩૩૧. ૮. દીક્ષા તેણે વાસ ૯. આ પહેલાં:—

“કાંઈ જેહ ગયન કરીને. અગ્નિ પ્રગટયો વીર;

એક અબુ (૧) આડું કરી લીધું, ચાલ્યા વડે ધીર;

૧૦. સાંચો.

- બાણ તાણી જાણે દાઢ બાધી, રંધેા સગિતપ્રવાહ;
 ૧માત કૃઅર જિનથી એક, ગન્ધર્વ ગદિ છિ ત્યાહ ૬
- ચિત્રરથ એહ્વો નામ તેહન, પાસિ જિભી નારિ,
 બિરદ વહિ ધનુર્ધારિન, ૨સાહસ થર અપાર ૭
- બાણિ કરી બાધ્યુ જન દેખી, જન જિતગતા જાણી,
 “ પ્રાક્રમ પુરપ તાગૂ તહો જોયો,” ઇમ જોયી સ્ત્રી વાણી ૮
- “ તમ સગ્ગો કો નહી ધગ્ગીતલિ, ધનુર્વિદ્યાનો ધીર,
 બાણ-દાઢ નહી જસ બાધી, ઉત્તરિ છિ ઐ વીર ” ૯
- વચન સુણી જોયુ ગન્ધર્વિ, ચિત્રરથ એહન નામ,
 ૩નદીનદિ બિટો આમથ્ય સ્ત્રી જિભી, વાત કરિ તેણિ દામ્ય. ૧૦
- ૪રીસ પચ્ચદાવી જિઠયો મહા ભડ, ધરી ધનુર નિ બાણ
 વહિ તણી પિગિ [મધ્ય ઝનકે], આપ તણા સન્ધાન ૧૧
- તાણી બાણ મૂચ્ચો ૧ચિત્રરથિ, પડિઆ પાણવ પાશ
 “ નિશામધ્ય માગજ “કુણુ ચાનિ? હવડા “કર્ક હ નારા.” ૧૨
- વચન સુણી અર્જુન તવ જોઆ, “ અહો, પાશ વીર નિ માન
 નિશા-સમિ લગ્ગપટ સ્ત્રી “પાસિ, કમ્પ તાદ્રો ધાન ’ ૧૩
- વચન ૧૦સુણી નિ ગાન્ધર્વપતિ તે, કોપ કરીનિ મન્ન્ય
 ૧૧બાણ ચનાવિ બન કરી, નન્ય જાણિ અર્જુન ૧૪
- પાથિ મન્ન્ય વિચારિ મહીપતિ, એ ન જાણિ મમં,
 ગમ્મ ૧૨વાત કરિ અર્જુન પ્રતિ, “ દેખાડો પ્રાક્રમ ૧૫
- વચન સુણી વડ વીર તણા (સાગિ), પારથ તાણી બાણ
 ૧૩અગ-મસ્તિ મારી રથ બાધ્યો, જણ્યુ, “ તેસિ પ્રાણુ.” ૧૬

૧ માત ભ્રાત જિતરવા લાગા, એક ૨ સિરોમણ્ય ૩ “આવીને તે નદીવચ્ચ જોઠા, સ્ત્રીને સાન્નિધાન” ૪ આ પ. ૭૩૩૨ ૫ કોપ ધરીને ૬ સહી છ. ક્યમ. ૮ પમા. ૯ સાચે. ૧૦ એહવ સામઘી, ગન્ધર્વ કોધી. ૧૧ તાણી બાણ તે ચાલવે, ૧૨ અર્જુનને કહે. ૧૩ “અગ્ન્યસ મેહ્યુ અર્જુને, તે વાધ્યુ ચણસુભણુ”

- (તાહિ) બાણુ આવિ અભુજનાં, ગન્ધર્વિ રહ્યું નવિ જનય;
મૂકી આપ પ્રણિપત્ય કરતો, મુણિ જનમેજિ રાય ! ૧૭
- આગત્ય આવો રહ્યો જિભો, “ રાખિ રાખિ તું વીર !
[ન] દીડો ‘દાષ્ટ મિ એહ્વો, ધનુર્વિદ્યાનો ધીર.” ૧૮
- કિલિ ગાન્ધર્વ, “ સુપુત્રો મહાભક્ત, પાણુ તણો કુમાર;
‘ધનુર્વેદવાદો પૃથ્વીતલિ, લાક્ષણ્યક મુઝારિ. ૧૯
- શુભટ શર સકલ શુણુપુરણુ, ધનુર્વિદ્યા-ધીર;
કપટ કરી ‘ધૃતરાષ્ટ્રિ, બાણા પાંચિ વીર. ૨૦
- દ્રોણુ કનિ વિદ્યા પામ્યો, મિ જાણ્યો હતો જન;
રવર્ગ મૃત્યુ પાતાલ-મખિ, વીર એક અભુજ. ૨૧
- તમ કેખી મુનિ તે સાંભરિઓ, કુન્તા કેરો તન;
પ્રાકમ પાર્થ સમાન દીસિ, માનિ માહુ મન.” ૨૨
- ‘એહ્વ’ કહીનિ ચરણે ‘લાએ, અથએ ક્યમિ તવિ થાય;
‘અચિત્રરથ દગ્ધરથ કીધો, મોટો તમ મહિમાય. ૨૩
- કેશ-પાશ સાલ્યો હતો, મૂકાવ્યો ધર્મરાયિ;
વિનયવચન એ બોલિઓ, “ ‘મોટો તમ મહિમાય. ૨૪
- કુરુરાય કેરિ કુલિ વકિ, તણો તાપી કેરા તન;”
એહ્વાં વચન જ સાંભલી પછિ, પૂછિજિ અભુજિ. ૨૫
- “ તાપી કેરા પુત્ર અહો ક્યમ ? કહોનિ તે મહિમાય;”
ગાન્ધર્વ વાણી વકિ વલતો, “ સાંભલોનિ રાય ! ૨૬
- ‘એક સોમવંશી ભૂપ મોટો, સંવરણુ તેહુ નામ;
પ્રગપાલન કરિ નિતિ, આચરિ શુભ કામ. ૨૭
- એક વાર રાજ નીસર્યો, મૃગયા રમવા જાય;

૧. દો વીર ૯૪૮, શુક સંગો જલધીર. ૨. એક સંભલ્યો. ૩. ધનુર્ધારી તે હતો ૫૭૪. ૪. દુર્થોધને. ૫. આ પ. ૭૩૩૩. ૬. લગાડો, સવલો ડીધો ૨૧૬. ૭. “ શત્રુ” જીવે તે અભુજ દીકા, લાગિયો મન માંદો.” ૮. ૧૫ ! મોટો. ૯. આ પ. ૭૩૩૪. ૧૬ મું પૃ. ૫૬ ૨૮૮૪ (ખરા ૨૮૪૯).

- ખડુ પુત્ર ખર્વટ ભોમ્ય સપ્તશ્રી, આબ્યો ખર્વત માંહિ. ૨૮
- સૈન્ય સર્વ પૃથિ રહ્યું રાય, એકસો અસવાર; ૨૯
- ખડુ પિરિ પદ્મી ભભિ સપ્તશ્રી, કરતા ખાલુ-પ્રહાર. ૩૦
- અથ તહાં અવની પડ્યો પછિ, એકસો અસવાર; ૩૧
- પાસે ચાલિ મધ્ય વન પછિ, કરિ મન્ય વિચાર. ૩૨
- ગિરિ-યુગ્મ ઊપરિ ચઢ્યો નરપતિ, જ્વેલા લાગે મર્મ; ૩૩
- અનુચર પાખિ એકસો નર, થાં કરિ પ્રાક્રમ ? ૩૪
- પતેણિ સભિ મુન્દર રૂપ ધરંતી, કરતી સોલ ગૃહ્ણર; ૩૫
- દિવ્ય કંઠુણુ ઝણુદણિ, આગ્યસિ દીડી નાય. ૩૬
- રાય લાગા નિરખવા અતિ, દિવ્ય દીસિ રૂપ; ૩૭
- મહા વન માંહિ ઉમાગિની, આશ્વર્ષ પામ્યો ભૂપ. ૩૮
- મધ્ય ધનથી પ્રગટ વિહુન, દેખી મુન્દર તન; ૩૯
- રાજ મહાગૃત હુઓ, મુણી, અદિત થયા અણુત. ૪૦
- “એટલિ આવીનિ રહી, કલૂ, ‘જગ્ય શ્રીમદારાજ!’ ૪૧
- લાયુ નાખીનિ જગાડ્યા, જાખ્યું, ‘સર્વો સપ્તશ્રી કાજ.’ ૪૨
- રાય લાગા પૂછવા, ‘આ વનમધ્યિ નારિ; ૪૩
- કહાથી આવ્યા ? કિમ રહો છો ? કહોનિ ‘કહિની નાર ? ૪૪
- વિરમય અહો અતિ પ્રામિઆ, દેખી તમારૂં રૂપ; ૪૫
- રાજકુંઠારી કિ દેવપુત્રી ? દીસિ ‘એહલૂં રૂપ.’ ૪૬
- વચન મુણી વનિના કહિ, ‘કસ્યપ ઋષિનો તન; ૪૭
- અર્ક તાન વ/ અમ તણો તહો, મુણો સત્ય વચન. ૪૮
- તાપી માદરૂ નામ કહાવિ, તું માજલિ સાચું રાય !’ ૪૯
- એહવી વાણી સાજલી, રણિઆતિ થ્યા છિ રાય. ૫૦

૧ વન્ય મૃગયા તે રૂપી પડે, ૨ લખતાં, તેહને કરતા પ્રહાર.

૩ રાજા. ૪. વિચારે મન્ય. ૫. તે કન્યા ચિરિયુગ્મ ઊપર, ધરતી-આ

૫. ૭૩૩૫. ૬. એહવી. ૭. દીડી કન્યા. ૮. કાદવી રૂપી ?

૯. એકવરવર.

- १० तहो तारणी! वरो मुळनि, संप्वरलु माहूँ नाम;
सोमवंशि अवतयो दस्तिना-पुर-मध्य [माहूँ] दाम. ४०
- गान्धर्व-विवाह तहो करो ये, सरि सवदां अण्;
- वयतां वाही वदि वनिता, 'सांभलो महाराज!' ४१
- उभूँ माहूँ तात कहावि, आपि कन्यादान;
- प्रार्थना करतां आपि कन्या, आहर करी जहु मान. ४२
- पतो तो हं तमनि वड, अन्यथा कलू नवि जय;
- अेदूषूँ कही १अ-तरि यथा, (वशी) मूर्छा पाव्या गय. ४३
- अेटबि दक्ष राज तथूँ, आव्यूँ तेखि दाम;
- पर्वतमध्य राय दीडो, उपोड्यो तेखि दाम. ४४
- प्रधान आवी रवी उपासि, अश्व हरेषि पाश;
- संप्वरलु राज पोड्या दीडो, ये गलो निज्यास. ४५
- संप्वदाहन करीनि जगाड्या, 'जिह्मि, महाराज.'
- जग्या भिदा यथा नरपति, सकल सीधा दण. ४६
- 'मैन्यनि आपो आगन्या, १०तहो, जळि नजर मुळारि,'
- प्रधान प्रिति छिन्नयो, ११मानयो अेद विआग.' ४७
- अश्विपनि कही वीनती, 'अेटबि, रहो १२अह्यारि पाश;
- 'शैन्यान आपो आसा' गयि, दीधी अेरी आस. ४८
- वनमध्य रवी अेकना, १३सश्विप नि राजन;
- 'भूय' डेरी कन्यका तेखीमि, हूँ माहूँ मज. ४९
- कलूँ मुळनि अेटवूँ, 'तूँ गोमवंशी राजन;
- तु तु हं तुळनि वड जे, १४अर्क आपि दान.' ५०

१. आ. प. ७३३६. २. ते तां, ३. आ. प. ७३३७ ४. ते तां. आहर
रेछने मान. ५. आ. प. ७३३८. ६. अट्ट ७. दीडो अर्द्धित ते स्वाभ्य.
८. जे. ९. न. हे. १०. अहो जळि ११. मन तखी जे. १२. तयो
१३. प्रधान. १४. श्वि आपे कन्यादान.

- એહૂં કહીનિ રૂપતી, તે પરિ કુણુ ઉપામ ?
 તુ આપણિ નમરિ જાવૂ, જો રૂપિં વિદ્યાપ.
- ૫૧
- પ્રધાન કહિ, ' તહો આલયો, વસિઠ કહાવિ મુન્ય,
 આગમના જો આદિ આવિ તો, માનિ માહર મન; '
- ૫૨
- એહૂં કહીનિ આચરિ રે, કગિ અન્તગિ ધ્યાન;
 વસિઠ ફેરી સ્તુતિ કગિ, કહ્યુ, ' સાલવ્ય માન લગવાન ' "
- ૫૩
- એકાન્ત બિશીનિ સન્યા, વસિઠ તહા ગુરુદેવ,
 પાસિ આવી ગણા જામા, અખિન કરતા મેવ
- ૫૪
- વસિઠનિ ફેરી વીનતી, ' માનસો ન્યયિગજ ' "
 માનુભાવ મોટો તમે મુનિવ ' એક મોટુ કાન.
- ૫૫
- સૂર્ય ફેરી કન્યા કહાવિ, ' તાપી ' એહૂ નામ,
 મન્વગણુ ગગન વગિ વનમધ્ય, સરિ સનના કામ
- ૫૬
- વચન અપ ' આની કલ્પુ છિ, અર્કતનયા ચેહ,
 કૃપાનિધિ ' તહો મહાન્ત મોટો, કાર્ય કરવૂ એહ ' "
- ૫૭
- સુગ્રી વાણી સુચર્યા ગુરુ, ગયા તગણિ પાસ,
 અર્ધપાદ વિષ્ટ પૂજા કીધો, ' અર્ક ' કહિ, ' હો આસ ' "
- ૫૮
- ૭ મોમવંડી રામ મોગે, મન્વગણુ એહૂ નામ,
 કન્યા તાપી આપો તેનિ, અગિ મવના કામ
- ૫૯
- દેવ સગમા એહ નગપતિ, ઉત્તમ ' કુચિ અવનાર,
 એ કન્યા એહૂનિ આપવી, તહો માનયો નિધાર ' "
- ૬૦
- કર્યપમુન એહૂ ઉચ્ચગિ, ' સામસો ન્યયિ ' વચન,
 તહો કહો તે કમ ન કીજિ ? ' આપિજ સત્ય વચન
- ૬૧
- ૧૦ મન્વગણુ ૧૧ તેડી આપી કન્યા, વધો મહી મહારાજ,

૧ અરવતિ (?) આ ૨ એહુનો હોય ૩ " પ્રધાન કહે, સામસો, તમે જાણુઓ રાજા - આ ૫ ૦૩૩૯ ૪ આ ૫ ૦૩૪૦ ૫ ૫૭ રાજા આચરે, ૬ ન્યયિ ' વમરો દાસ. ૭ આ ૫ ૦૩૪૧. ૮. તે ૯ આપો. ૧૦ આ ૫. ૦૩૪૨. ૧૧ તે તે કન્યા આપી.

મન્ય હર્ષ પામ્યા અતિ ઘણો, ચે ત્રપિણ્યિ કીધું કાળ. ૬૨

દિવસ કેટલા ત્યાં રહ્યા પછિ, પર્વતમધ્ય ગંગાજન,
 તાપી સાથિ લાખીં તે, શ્રુકિઆ ગય વન. ૬૩

નગરમધ્ય આવિઆ પછિ, હર્ષ ધરિ મન માહિ;
 પુત્ર એક જ હવે પ્રાપ્તો, કુરુરાજ ચે કહિવાય. ૬૪

તે કુહિ તહો અવતર્યો, કોગ્વ કહાવો નામ,
 તાપીસુત તેણિ કહ્યા, " ઇમ, ગોલ્યા ગન્ધર્વ દામ્ય ૬૫

૨૧૪૪

કહવું ૬૩ મું-રાગ એજ

પારથ વાણી વદિ વવતા, " વ. અર્જુનપર્ણુ' સુણિ વાત,
 વસિષ્ઠના ઉપકારથી, વર વંશ એ વિખ્યાત ૧

વસિષ્ઠ કેર વૃત્તાન્ત મુઝનિ, માહી કહોનિ મર્મ,
 વિશ્વામિત્રસ વૈર થયૂ તે, કુણુ જીવનુ કર્મ' ૨

અર્જુનપર્ણુ કહિ, " તહો સાભયો, કુન્તા કેરો તન '
 એક વાર આશ્રમ્ય તપોવનિ, ગિદિ વસિષ્ઠ નામિ મુન્ય ૩

પ્રકાન્યકુખજ દ્રો ગય પ્રોટો, ગામિ ચે કહિવાય,
 વિશ્વામિત્ર નાગિ સુત તેલનો, મુગયા રમવા જાય ૪

એકેકવાડ ગમતા આવિઆ, વસિષ્ઠનિ આશ્રમ્ય,
 (પહા) અનેક ઇન્દ્રિયર લાણિ નિતિ, આત્મગિ પદ્ધર્મ. ૫

૧ વનરાજ ૨ અહીં થી ત્રણ લોગે બદલ-" મન્ત્રી તે મન્દિર્ય ગયા,
 પછે કરે ઉત્તમ કાળ ૪૮." તે પછી ૭૩૪૩ ૩ આ પછી —

અર્જુન અતિ રવિઆત્ય થયા ને, પામ્યા હર્ષનિધાન,
 સન્તોષ થયો ગાન્ધર્વ સાથે, આપ્યુ જીવત-દાન" ૫૮

-તે પછી ૭૩૪૪ ૬૦ મૂ. પૂરે પદ ૨૯૪૪ (૨૯૦૯)

૪ ૧૧ માની આ કડી પહેલાં, ૭૩૪૫ ૫ ગાન્ધાર કરે રાજ્યો

૬ એક પુત્ર ૭ આ ૫ ૭૩૪૬ ૮ એમ કરતા ૬ વિદ્યારથી

- સૈન્ય સાથિ અતિ ઘણું, અને તપોવનમધ્ય જાય;
 માનુભાવ-મુનિ-પ્રજામ-અર્થિ, આવિઆ ત્યાં રાય. ૬
- ૧૫સિદ્ધિનિ ચરણે નમ્યા પછિ, વિનય વાર્તા કીધી;
 'વનિ રક્ષા કરશે આજનાં', એહવી રાવિ આજા દીધી. ૭
- રવણ રાયનો પુત્ર ચે, ગાધિ કેરો તત્ત;
 'રાજા! આશ્રમ્ય રહીનિ આજો,' ઇમ ઉચ્ચર્ષા મુન્ય. ૮
- સૈન્ય સાથિ રાખિઆં રાય, મન્ય વિમાસિ વાન;
 'નૈવેષ માત્ર ન આપસિ, કિમ કેપૂરું યાસિ સાય?' ૯
- ૧૫સિદ્ધિ શિષ્ય ન મોકળ્યા, કહ્યું, 'કરી આવો નિવૃત્તાન;
 'આરોગાવીનિ જાકિહો', એકામ્યા દેહ માન. ૧૦
- ૧૫ર્ણકુદીસ-મધ્ય નન્દિની, ચે કમદુધા દિવાય;
 'ચે જ્ઞેષ્ઠ તે 'આપો અમનિ,' ઇમ ઉચ્ચર્ષા વ્રપિગાય. ૧૧
- કહુ નિજા કપાય હાર મધુર, 'અમ્ય મેહન' નામ;
 પદ્માન નાના વિધિ તણાં, 'નીપના તેણિ હામ્ય. ૧૨
- ચે જ્ઞેષ્ઠ તે નીપન, પોદના પૂર્ણ આદાર;
 કુધાકાન્ત કે દીસિ 'વનમધ્ય' સાદ પડિ તેણી વાર. ૧૩
- રાન આશ્રય પામિઆ, વિશ્વાગિત્ર તેણી વાર;
 'મક દીસિ અગ્નિશો, એ કપ્તાથી પોદ્મિ આદાર?' ૧૪

૧. આ ૫ ૭૩૪૭ ૨ વિજય. ૩ રિશ ૪ આ ૫ ૭૩૪૮.
 ૫. "આરોગવાને આવિયે, તે રિશ્વ હહે રાજા!" ૬ આ પદેશો:—

"રાય-સેવક સગ્ગર્ષા, હાલિન્દ્રીને તીર;
 મર્જન કરતાં નિચાર્ય, 'હ્યમ પોદ્મિ એજન ખીર' ૨૪
 વેરાગપાવન હહે, રાજા 'સ્નાન કરે તે રાય
 વસિષ્ઠ કેરી ૧૫ર્ણકુદીમાં, એજનવિધિ શી યાય?" ૨૫

—તે પછી ૭૩૪૬ અને બાદ—

"એકે રાજા આવિયા, વસિષ્ઠ હહે કે વાવ,
 'એક વારે બેસો રાજા' સૈન્ય સધડો સાય" ૩૩

૭. આપે. ટ. મીઠાં નામ. ૮. તે આખ્યાં આજે હામ્ય. ૧૦. નદી.

આશર્પ પામ્યો ગાય મરતો, કાગણ મરણી પ્રોદ,	
‘નપિ તણિ મત્તિ પ્રગટ દોયિ, કિ પૂઠિ મરણરૂ?’	૧૫
લેવા અનુચ્ચ મોકલ્યા, ‘લુઓ દરિ કોણુ ઉપાય?’	
અન કપ્પાથી લિપજિ તે? લેષ આશર્પ યાય	૧૬
લેષ અનુચ્ચિ કન્નુ આની, ‘પર્ણકુગીન્ય-મધ્ય માય,	
યે લેષલ તિ આપિ કાઠિનિ, માચ્ચિ માચ્ચુ ગય’	૧૭
ગન આની ગ્લો બિતો, પર્ણકુગીનનિ દાગિ,	
કામરેનુ દેખી ઉચ્ચયો પઠિ, કિ મ-ચ મિચ્ચા.	૧૮
‘નપિ’ તત્ત્વા મુઠનિ આપો, તમાગિ ધનિ ચે ગાય,	
નનરેનુ ખીલ આપૂ તમનિ, દરો એદ પગમ’	૧૯
‘શનરેનુનિ ધ ૮૩? માદનિ, એ સુનિ કામ,	
નુન દ્રવ્ય પચ્ચામન-અર્થિ, ‘આપી આપિ દામ્ય’	૨૦
કેદરેસ નાપૂ, યગ આપૂ, દેઆપૂ નદિ, માનિ ગય’	
દગ્ધી અશ્વ નિ દ્રવ્ય આપૂ, દરો મુઠ પસાય.’	૨૧
‘ગાત્ય તા’ગિ શ કદ? શ કો મરચ લખડા?’	
અશ્વ ગજ ન્થ શ કદ? શ કદ મ. દય-લા? ?	૨૨
‘પદાદિ લેનુનિ શ કદ? લે માગિ ગિલિલુ વન્નય,’	
એદવા વચન માલવી પઠિ, ઉચ્ચયો નાજત	૨૩
આખ્યા નિન ‘આદિથી અલો લલ, માગી આપો મુન્નય’	
વસિલ વણી નિ નનતા મુગી દરિણ વચન	૨૪
‘આદુણિયિ લલ રચ્ચર, ‘જન આપી નવિ વનય,’	

૧ મુને આપિય જ, તમાર જ ૧૫ ૨ આપે એજો ■ આ ૫
 ૭૩૫૦ ૮ ગોદ આપૂ ૨૧૧ ૫ તે સરને ૬ શ ૬૩, જે—આ ૫
 ૭૩૫૧ ૬ અન્થો અમથી લેકશ કે ૭ આ ૫ ૭૩૫૨ ૮ ૫૦૫ અમે
 —આ કહી પરી થવા — લિથવો

“જલરો અર્હાથી ગાર,” એહવી રાજવી આજ્ઞા હવી,
 વેશમયાન કહે, મુન્નદ સભા ! એહવી વાત વા અભિનવી
 (જરા ૨૯૬૫)

ગાળયિ અનુચરનિ કણૂ, 'ઉદ્ધરે આહિથી ગાય'	૨૫
એહૂ કહિતા ગયા સેવક, હાકવાનિ ઘેન,	
નિશ્ચામિત્રની થઈ 'આતા, ચઢ્યૂ સવતૂ મેન	૨૬
કામદુધા ચાનિ નહી, ઝાપિછ, સાદ્યૂ જોય	
'ગાદિ ગ્વર તે કરી ત્હા હનિ, નિરારિ નહી મય	૨૭
વૈભવેષ્ટિકા કરા પ્રદાર કોધા, ત્યારિ મુનિ જોલિ યાણ	
'મિ તુ કાષ્ટ ચાનિ નહી માતા' તૂ તા [સાચૂ] જાણ	૨૮
'તાહુગિ નિરિ જે સત્ત્વ હોયિ, દેખાડિ એ'નિ આજ,	
સૈન્ય આહિથી ટચરિ નિ, સગિ સનના કાજ'	૨૯
કિહિતમેવ જ કરી 'જાકયા, ચેહ સાદ્યૂ જોય	
'શમિરોમિથી જીપના જન, સહકા આશ્રમ' હોય	૩૦
વિકરાન ઈશ્વ તેણે ધર્મ પઠિ, મરતા જાકયા પ્રહાર	
વિશ્વામિત્ર તણૂ સૈન્ય ટપઠિ, પામ્યૂ સધા હારિ	૩૧
ભારીનિ પ્રાણિ પમાડયા, દશોગ્ય નામ જાય	
મે મુઆ મે પડયા પૃથ્વી, એક '૦૭૭૦ રાય	૩૨
દેખી કારણુ તપ તણૂ, મન્ય નિમામિ રાજન	
'ગાલ્યમનપિ તપ જાતૂ' પઠિ મુક્ય સિ હાસજ	૩૩
૧૧ઉત્ર તપ નૃપ આચરિ, મુકિઓ ગાલ્યભાર,	
વસિષ્ઠ જીપરિ દેવ ધરિ પઠિ, કરિ મન્ય વિચાર	૩૪
૧૨કૃટલા મળ્લસર ગયા, ધગતા અન્તગિ ધ્યાન,	
દુખ મન્યથી ૧૩ન વીસગિ, ચે પામિઆ ઉપમાન	૩૫
૧૪તેણુ સમિ એમ સર્વ'શી, કહ્યા રાપાદ રાજન	

૧. આજ્ઞાથી ૨ મોટા સ્વરે કરી ત્રાહે ૩ આ પ ૦૩૫૩
 ૪ આ પ ૦૩૫૪ ૫ ઉકાટો ૬ થોડું વેહવા લપના, ૭ મુખ
 તેણે ધર્મ ૮ 'ને તે, વાલવા સર્વેર ૯ આ પ ૦૩૫૫ ૧૦ જગર્થ
 ૧૧ હવે ઉત્ર તપ આચર —આ ૧. ૦૩૫૬ ૧૨ આ પ ૦૩૫૭
 ૧૩ નવિ રામે ૧૪ આ પ ૦૩૫૮

અયોધ્યાનું ગભ્ય કગતા, ચલા ઠિ બહુ દિન	૩૬
એક વાગ આવી પ્રાગ્ધ્યો, અતિથ્ય મધ્યાહ્ન કાલિ,	
મોટો ગાન સાબલ્યો, 'સાદસિક મલ્ય વિશાલ.	૩૭
'મા'સ 'સદિન,' કલ્પે, 'ભોજન આપો,' માઝ્યું અતિથ્ય, કહી વાણી,	
સેવક તેડી ગયિ આતા આપી તે, ધણુ મુધાનુગ બાણી.	૩૮
નગરિ તે મા'સ શાધિ ઇ, મૃત્યુ પામ્યો'તો ચેર,	
તેનું મા'સ મેનક લાવ્યો પછિ, કાર્ય ચપ્પું 'અતિથોગ.	૩૯
તેણિ ગયનિ ગાપ દીધો, 'ગદ્ગદપ વૂં ધગ્યે,	
નગપતિ' કપટ કર્યું મુઝ સાધિ, મનુષ્યબક્ષ વૂં કર્યે.'	૪૦
તે ગજનિ ગ્રેમ અધિગે, નિરિ મૃગયા જળય,	
વમિટ કેગ આશ્રમ આગલિ, તગવર્થો વન માલિ	૪૧
માઝ્ય માઝ્યુ આપવા ત્પદા, વમિટ કેગ તન,	
'શક્તિ એહૂ નામ તેદત્, માગિ આવિ મુન્ય	૪૨
રાય કાપિ સાદયા અબ્યા, માગ ન મકિ કમ,	
મુનિક્ક અગ આવિ નદી 'પપથિ, ટગટગ સાદમૂ જોય	૪૩
ગપ કલિ, 'ગિલિ વેગસો. 'મુકી અથનો માગ,	
શક્તિ પન્થયથો નવિ અનિ, નવિ મકિ અવની માગ	૪૪
કમાપપાદ રીસિ ચદયો, ચાળખિ માયો મુન્ય,	
અપિક્ક અર કોધિ ભયો પછિ, મોયિ એવૂં વચન.	૪૫
'ગાન' કાલ જાણિ નહી, ગમગની પિગિ મર્મ,	
તે માલિ વૂં ગમ્યસ ચાયે, આચરયે કુટ કર્મ.'	૪૬
તેણિ આનકિ અચર્થો પછિ, આશ્રમ આબ્યા ગપ,	
દિવમ એક પિ વહી જયા પછિ, અયોધ્યા મુગ માલિ.	૪૭
અતિથ્ય વાણી કિચર્યો, 'અણુન'વૂં 'આધ્ય અન,	

તેણિ કારણિ તું થયો, રાક્ષસ જેર તન.	૪૮
માણસ કેં માંસ ખાયે, યાયે રાક્ષસ રૂપ;	
પિદિલું ધૈર્વ રાખ્યું હતું, પછિ કરિ તે થું બૂપ :	૪૯
દિગુણ શાપ યારિ હવો, ત્યારિ રાયિ રહ્યું નવિ ગ્રમ;	
નગર મૂકી નીમયો, આવિઓ વન માંદિ.	૫૦
વસિષ્ઠ કેરો મુન વડો પછિ, મથ્યો મારગિ તેદ;	
‘પ્રથમ મુઝનિ શાપ દીધો, યક્તિ કલ્પાવિ ચેદ.’	૫૧
દનાર પદારથ ભાવી ચે રાયિ, ઓઢખ્યો ઋષિ-તન;	
વિશ્વામિત્ર ત્યાં થયો ગ્રેરક, ” ગન્ધર્વ કલિ અશુભ.	૫૨
“ રાગનિ ના શાપ દીધો, તેજથી ચાસિ કામ;	
પ્રથમ મુઝનિ ભક્ષ કરી પછિ, ત્યું ખીઝનું નામ.’	૫૩
વસિષ્ઠ કેરો પુત્રે યક્તિ તે, પ્રથમ કીધો આદાર;	
વિશ્વામિત્રની પડ્યો દષ્ટિ, ઉચ્ચર્ષા તેની વાર.	૫૪
શન પુત્ર ત્યાં પદા દના તેદના, દેખાડ્યા તેણિ કામ;	
ગણસ-અસિ રાયિ ભક્ષ કીધા, (કો ન) લાણિ તેદનું નામ.	૫૫
વહી ત્યાંથી નીસયો, વનમધ્ય ચાલ્યો ગમ;	
ત્રીભત્તાર વિહાર કરિ છિ, પર્વતમધ્ય દિગમ.	૫૬
તે દેખીનિ ધરયો નરપતિ, ભક્ષ કીધો મુન્ય;	
ત્રીયિ ત્યાં સદગમન કીધું, ઉચ્ચરી એદ વચન.	૫૭
‘તાદરિ વીરિ રખે હોનો, કુલ માદિ કો ગન્તાન !	
વસિષ્ઠના મુન ભક્ષ કીધા, રતું મન્ય લાણિ કોન ?	૫૮
તે યકા સન્તતિ હયો, વનિષ્ઠ થે કલિવાય;	
એદવ વચનજ અભયી પઠિ, વચ્યો પાછો ગમ.	૫૯
વનમધ્ય લોકિ કામનો, કો ન, કદામિ મનુષ્ય-ચરીગ;	
ત્યાર પૂંકે થાં થયું ? ગમતો આદમ-ધીર !	૬૦

૧. માનવો બાળી સાફ. ૨. સૂર્ય નિનિવ કામ ૩. રીસિ નધી.
 ૪. સાત્વિક. અર્થ ૧૨ મું પૂર પદ. ૩૦૪૩ (ખર્ગ ૩૦૪૨).

- વસિષ્ઠ ઋષિયિ સંભવ્યું, 'હતા સત સુત મેહ;
કંપાપપાદિ ભક્ષ કીધા, મરણ પામ્યા તેહ. ૬૧
- મુનિવર અતિ દુઃખી થયા, વન-મધ્ય રહ્યું નવિ ભય;
બહુ વિષ આણીને ભક્ષ કીધું, તેણે કાઇ નવિ ચાય. ૬૨
- પછિ વહ્નિ-મધ્યિ મૂકિજાં તે, ખોતા કેડું અર્જુ;
તુલિ ઋષિનિ ઠાંકે ન લાગી, થયા છિ મન-ભર્જુ. ૬૩
- વક્ષી જૈ જલ-ભાંદિ મૂકી, વસણે ભણ્યું મન્ય;
'મોટા ઋષિ માનુભાવ છિ, કિમ હુયિ પતન ?' ૬૪
- જલમધ્યથી નીસથી પછિ, ચંદ્રા પર્વત-ચૂર્જિ;
જાંચા ચટ્ટીને મૂકિજાં, સ્પછિ શિક્ષા ન લાગિ અર્જિ. ૬૫
- ઉપાય વચ્ચેનકે એણી પિરિ કરતા, અજરામર ઋષિદિહિ;
'મુઝ અર્જુ કો ભેદિ નહીં, અતિ કલિયુ કહાવિ તેહ.' ૬૬
- ત્યાં થકી જાકી નીમચ્છો, વસિષ્ઠ વન-મધ્ય ભય;
આશ્રમ આગલિ આવના, આરાવ અભિનવ થાય; ૬૭
- શકિતના સરખો સ્વર દીસિ, સુણી થયા સાવધાન,
'નિગમ-ગાન કરતો દીસિ છિ, અમ કુલિ કો સન્તાન.' ૬૮
- ધ્રમ કરતાં ત્યાં નયણે નિરખ્યા, અદશ્યવતી મેહનું નામ;
શકિત ડેરી સ્ત્રી-વધૂ, જાણી ત્યાં તેણે કામ્ય. ૬૯
- એકામી અગસા ઉચ્ચર્ષા અપિ, 'સાક્ષ્યો વધૂ! વાત;
વેદ ધ્યુષિ ઉચ્ચરિ એ, કુલુ પુરુષ સાક્ષાત ?' ૭૦
- આણિ રથાનકિ કો નવિ દીસિ, મિ બાણિજિ મન્ય;
શકિતના સરખો સ્વર વદિ, મિ, સાલવ્યું સત્ત્વ વચન.' ૭૧
- અદશ્યવતી ધ્રમ ઉચ્ચરિ, 'તલ્લો સાલવો એક વાન;
શકિતના સરખો સ્વર વદિ છિ, ઉદર-મધ્ય સાક્ષાત. ૭૨

૧. 'માં પડ્યા. ૨. તોહિ. ૩. એહવા તે કથં. ૪. અદરાવતી.

૫. -વાણી.

- ઋષિ નામિ આંહિ કે નહીં' યે, કરિ નિગમનું ગાન;
 ઋષિ! તમારા સુત તમે તન, 'અન્તરિ ઉદર-નિધાન.' ૭૩
- મુણી વાણી રમનીની ઋષિ, યથો મન્ય આનન્દ;
 'સન્તતિ સાન્નિધ્યિ અમ તણી,' પૂછિ પામ્યા પરમાનન્દ. ૭૪
- 'બાહ! આચ્યનિ સર્જ્ય અહ્યારિ, તું તુ માદ્રી માત;
 ઉદરિ તાદ્રિ ગર્ભ' છિ તે, રાખવા 'અમ કુલ સાક્ષાત.' ૭૫
- 'અદશ્યવતીનિ અદ્યાતિ તેડી, મારગ પ્રતિ જાય;
 તેણિ મમિ વનમધ્ય જામનો, કદમાવપાદ યે રાય. ૭૬
- જન્તુ હીડિ મોધનો તેડ્નિ, લક્ષનો અભિશાપ;
 પર્વત વન-પ્રમધ્ય આવિઓ, વડ તરુની શાપ. ૭૭
- 'લુપ્ત તો મુનિ દાસિ પાસિ, એક 'તેડ્નિ નારિ;
 'ક્રીડા-કારણિ ત્હાં દતાં પછિ, દાંડાં તેણી વાર. ૭૮
- મુનિ દતો તે લક્ષ દીધો, ઓનિ ખાવા જાય;
 સૂર્યકુસિ અવનાર માટિ, જપનું મન માદિ. ૭૯
- વિમાશીનિ રણો પાછો, આચ્યું કિન્ચિત્ ગાન;
 શાપ દીધો વાદ્વીયિ, 'મ દરો કુલ મન્તાન.' ૮૦
- 'દક્ષિણકુનિ કુસિ અવનયો, એ કુણુ 'તાદ્દં કમ્ભ'?'
 મુણી વચન રાય ઉચ્ચયો, 'બાહ! મિ ન જલયો મર્મ.' ૮૧
- અનુમદ અમ ક્ષિમ તે, કહોનિ માત ઉપાય.
 'મુણી વાણી વદિ વક્ત્રું, 'માંમલો આચ્યું રાય! ૮૨

૧. ઉદર-મધ્ય. ૨. વડ તરુની. ૩. કુલખ્યાત્ય ૪. 'અદશ્યવતીને આશ-
 વાસના દીધી, મારગ્ય મુનિવર જાય.'—આ પ. ૭૩૫૯. ૫. વન સીધતો,
 કહી ન રમે સાખ ૬ આ પ. ૭૩૬૦. ૭. દાંડો. ૮. તાદરો મર્મ.
 ૯. આ ૧ લીટી પછી:— ઉચ્ચયો

“સમિત્વ આચ્યું રાય! ને, એમ વાદ્વીયે વાણી કહી;
 મને કહ્યું સીતલ પ્રત્યે, મેં તમને કહ્યું સહી.

- એહના તહો રાત મુન દરયા તે, વમિદ ઝપિ કહિવાય;
તે આપિ આશ્રમ્ય તહારિ તો, સન્તતિ કુલિ થાય. ૮૩
- એહનું કહી મહગમન કીધું, સ્વામી સાધિ નાગિ;
રાત ત્યાથી નીમરો, આવિઓ વન મુઝારિ. ૮૪
- એતેણિ સમિ વસિદ ઝપિ ત્યા, વધુનિ તેડી જાય;
કહમાપપાદજી ત્યા આવ્યો, દીડો મારગ માહિ. ૮૫
- અદસ્યવતી ધમ ઉચ્ચગિ, વસિદ પ્રતિ વાણિ;
‘ઓ આવ્યો રાય કુદ ઉદોસિ, મુનિવર! સાચું જાણ. ૮૬
- એણિ પુન યતમારા ભક્ષ કીધા, તેહ ત્યા નૃપ એહ;
આપણો હવિ આદાર કરશિ, તેહ માહિ નહીં સન્દેહ. ૮૭
- વસિદ વચતા વદિ વાણી, ‘બીહેથ મા ખાઈ’ આજ;
એહ પાપી દષ્ટિ પડ્યો હવિ, સિદ્ધ થયા સર્વ કામ. ૮૮
- જલકમણ્ડલ હોય માહિ, થયા આગમન મુન્ય,
દુર્ધાર મુખિથી ગળદ કીધો, ખાઓ તેણિ જન. ૮૯
- પાસિ જઈ જલ ગ્રહી કમણ્ડલિ, કીધો એક ઉપાય;
મન્ત્ર લણી અભિગેક કીધો, થયો નિર્મલ ગય. ૯૦
- મગસસ મૂકી થયો અધગો, વસિદનો ઉપકાર;
લજ્જા પામ્યો આગલિ જભો, સ્તુતિ કરિ જતેણી વાર. ૯૧
- ‘હ’ અપનાધી સ્વામી! તાદરો, કાઇ ન જાણું મર્મ;
કુદ દેરા સર્જથી પછિ, આચર્યો નિન્દા કર્મ. ૯૨
- ઝપિ કહિ, ‘નહી વાક તાદરો, રાક્ષસ કેર કામ,
ગાપ હતો ‘શીશ જે તાદરિ, મુણી મોટું નામ’ ૯૩

૧ આ પહેલાં — “સુત કહે ક્ષીનક પ્રત્યે, વૈશમ્પાયન કહે રાય,

વાડવીયે વઘનું કહ્યું તે, સામયો મહિમાય” ૧

૨ “તે દિવસ ત્યાથી આવ્યો જ્યાં, વસિદ વધુને તેડી જાય”

૩. વધી, ૪. માહુરા અ (—વસિદ જોલતા હોય તો સમજવે) ૫ આ,

૫. ૭૩૬૧. ૬. ‘ઓ થયો તે રાત’, ૭. વાંદાવાય. ૮. વિશ્વામિત્રે કું પરીણ,

૯. શિષ્યનો હરી, મુણી.

રાગ કહિ, ‘આશ્રમ પધારો, પાવન કરવા નાથ!’
 વિનય કરીનિ પછિ મુનિવર (પછિ), ગયા તેહનિ સાથિ. ૯૪
 અદશ્યવતી આશ્રમ્ય રપોતાનિ, મૂઝ્યાં તેણી વાર;
 રાય સાથિ આત્મા મુનિવર, ગયા ટેતેહનિ દારિ. ૯૫
 ‘શપ દૂતો ઝપિ-નાયનો, યે રખે હોયિ સન્તાન;
 કૃપા કરી મુનિ પુત્ર આપયો, સિદ્ધ થયાં સર્વ કામ.’ ૯૬
 આનન્દ્ય આશ્રમ્ય આવિ, રાગ કરિ પરણામ;
 ‘વર વંશ દુધિ ઇક્ષ્વાકુને કુલિ તહો, પાવન કીધો કામ.’ ૯૭
 ઇમ કરતાં મુનિ આશ્રમ્ય આન્યા, મન્ય થયા રણિઆત્ય;
 અદશ્યવતી-દૂષિ ઉત્પન્ન મુન, સાંભલી એહી વાત. ૯૮
 ‘જનકમ’ ત્હાં પ્રથમ ઝપિયિ કીધું, ધર્મ પરાશર નામ;
 મોહુ થ્યુ, તપ માઝ્યું મોટું, કરવા ‘ગુરુ’ કામ? ૯૯
 ‘કહિ, ‘કર્યાપપાદનિ પાઘું, ફેડું, આધમુન તણો કામ?’

૧. વસિષ્ઠને, તેડી ગયા સાંવ. ૨. ઘોડતા. ૩. તે નિરધાર. ૪. આ
 :. ૭૩૧૨. ૫. આ પહેલાં:—

“વસિષ્ઠે પછિ વિચારીને, જનમપત્રી જોય,
 અદશવતીને પુત્ર આપ્યો, સોભાગ્ય મોટો હોય.” ૨૫

૬. મોટાં. ૭. આ પહેલાં ૭૩૧૩. ૧૪ મું પૃ. ૫૬ ૩૧૨૦. (ખર્ષ
 ૩૦૮૬) પછી:—

કહ્યું ૧૫ મું.

“શક્તસપ્તમી ચક્ષ માંધો, પરાશરે વન માંધે;
 મન્ત્ર-બલે આર્જુન કીધા, આવી પડે કુણ્ડ માંધે. ૧
 ઉત્તર દિશાના આનિયા, દક્ષિણના કાલ કતાન્ત;
 પૂરવ પશ્ચિમ તેડિયા, આપયો તેહનો અન્ત ૨
 દિશા વિદિશાને કુણ્ડ કરા, શક્તસ દૂતા બેઠ;
 પિતા કરા વેર કારણ, આકર્ષ્યા ઉ તેહ. ૩
 ગ્રંથ મૂર પર્વત વનમંથ, શક્તસ રેહ્યા જ્વલિ;
 પરાશરે તે મન્ત્રપુરો, દોમ્યા અગ્નિ માંધે. ૪

વસિષ્ઠ વિનય જ્વયન કરી પ્રીછવિ, 'એ નહીં આપણું કામ.'	૧૦૦
વસિષ્ઠ કહિ, 'સાંભલિ સુત ! પૂર્વિ, કિતવીપ રાજન;	
યજ તણિ અર્થિ તેણિ તેજો, ગૌતમ ઋષિનો તન.	૧૦૧
યજ તણિ અન્તિ નૃપતિ તેણિ, દ્રવ્ય અનર્થક આપ્યું;	
તપોવનિ આવી ઋષિ-દૂંઆરિ, આશ્રમ આગત્ય યાદ્યું.	૧૦૨
અતિ ઉન્મત્ત યથા પૃથ્વીતલિ, ક્ષત્રી તણા કુમાર;	
માયાં ઋષિ સર્વ દ્રવ્ય હર્ષી, તારી તેહની નારિ.	૧૦૩
ઉદર ગર્ભ હતો ઋષિપત્નીનિ, ક્રોધ અતિ સ્વરૂપ;	
આકર્ષી જર્ઘામાં રાખ્યો," સુણિ જનમેજિ ભૂપ !	૧૦૪
૪" બિસિ વરસ રહો જર્ઘામધ્ય, વન પર્વત ચેણિ હામ્ય;	
૫ઉરમધ્ય રાખ્યો માતાયિ, ઉર પાણ્યું તેણિ નામ.	૧૦૫

અનેક શક્તિ યાજિયા, કુલખ્યાત્ય પ્રાકમ નામ,

વિશ્વના-કુલે વિમાસિદો, નાસવાનો નહીં હામ' ૫

૫૭ યજ-સ્થાનિક્ય આવિયા, રહ્યાં પરાશર ઋષિરાય,

'પૂજાહિત્યને સમે આન્યા, નાહી દુઃખ મહિમાય. ૬

કાંઈ ક્યેક અગ્રો માગિને તે, આપો અમ ઋષિભત !

યજસ્થાનિક્ય ના ન હશે, વસિષ્ઠ કેરા તન !" ૭

'જે માગે તે આપું તમને, પૂરો મનની હામ'

'વિશ્વના-કુલે રાખિયે, જે પ્રસન્નશક્તિ-નામ.' ૮

યજ કરતાં જે માગે તે, ના હપમ દેહવાય ?

તેણે કુલ રાખ્યું રાવણ તણું, હું સુદૃઢ જનમેજય રાય !" ૯

૫૭૭ હો કલ્યાણને જાણ. ૧. કરીને હો, ૨ પૂર્વકયા. ૩. આ ૫,

" હાન્ય હાન્ય તે વન્યા ચોધી, હણિયા ઋષિના દેહ;

૪" ઋષિનો દાસના, ગર્જામાંથી માર્યા તેહ. ૧૪

ત્યારે ગૌતમ ફરી કુલવપૂજે, વિચારી અન્ય વાત;

ઉદર મહિ નજીયે, તો કરશે ઉપવાત." ૧૫

૪. શત. ૫. આ પહેલાં:—

" ૫૭ સત્રીનો વય નિવાર્ધી, આવી ચોતાને ધામ્ય; ૧૭

ઋષિપત્નીયે પુત્ર મસન્યો, ચોદ્દી મનની હામ."

- એક'વાર દુષ્ટ કર્મ કરના, આગ્યા તેણિ દામિ;
ગૌતમ ઋષિની વધૂ એ સ્થાનકિ, લેના દીડિ નામ. ૧૦૬
- પદા ભાવ કહી તેણિ સ્થાનકિ આગ્યા, નેત્રે થયા હિ અન્ધ;
સ્તુતિ કરવા લાગા તેડ્નિ, 'અભાગિઆ અહો મન્દ.' ૧૦૭
- પંડિતિ ઋષિપત્ની, 'હ' નવિ જાણૂં, બાલક કૃદ્ તેજ;
તેણિ કારણિ ચક્ષુહીન થયા, રૈતમ કારણુ તેહેજ. ૧૦૮
- એણિ સ્થાનક્યથી તત્તો વયો પાછા, જો રૂં વાઝો કાજ;
ઝમ્જાણી વચન કો સ્થાનકિ, દીસિ હિ દિવસાજ. ૧૦૯
- એડૂં કહી તે વ્યથા પાછા, થયુ મોટું તમ;
દેખિ માનનિ, તાન [ન] દેખિ, વિભાસિ હિ મન્થ. ૧૧૦
- ૪'કહોજ માન! તાત કંઠાં અઠારિ? કહોનિ માચી વાત;
૫'દુષ્ટ દ્રવ્ય રાખ્યો તેણિ અર્થિ, લેજ કીધો તેણિ ધાન.' ૧૧૧
- ઝમ્જાણી વચન અતિ કોધ થયો પછિ, માડ્યુ ઉમ આચરણ;

૧. એણી વેથે' કહે ઋષિપત્ની, ૨. છા, તમ કણે કહી હેજ (૧)
૩. "તે મારિ તે સ્થાનક્ય દીસે, કારિ કારિ દિવસાજ. ૨૨."
૪. કહો માતાજી! તાત માર્દરા કંઠા ૧. ૫. આ પહેલાં:—
- "ઔરસપુત્ર જો પ્રગટ્યો ફૂં તે, કંઠ આત્મજ-ધાત:" ૨૪
- વચતાં માતા કહે પુત્રને, 'સાંતવો સુત! વાત,
કંઠવીથે' રાજયે યજ્ઞ માર્દરો, ત'હાં તેડયા તમ તાત ૨૫
- યજ્ઞ-અન્તે દ્રવ્ય આપ્યું, અસહ્ય તે ભણ્ડાર,
મન્દિર માટે માન નહીં, ભણ્ડાર્યાં ભોગ્ય-ગોષ્ઠાર્ય. ૨૬
- રાજપુત્ર ઉચ્છૃંલ દવા તે, જાણી ધનની ભાવ,
ધન સપડું લેજ ગયા તે, આણી ઋષિનો કાવ. ૨૭
- બીજા ઋષિ તાં મારિયા, જે ગર્ભમાંવા કાચ;
મેં પુત્ર તૂં સાંતી રાખો, હર માટે કાચ. ૨૮
- સત વરસ પડી તૂંડ પ્રસન્ન, કહી મેં સાચી વાત;"
૧. ને કારણે, ઋષિ દીધા ધાત. ૭. એમ કીધર્થ.

૧૧૧ પિતા માદરો મું ઘાત કીમો ? આણું તેડું મળ્યું. ૧૧૨

અતિ તપ ઉરુ આચરિ, ૨(એક ચિત્તિ), પૂર્વે મન્ય વિચાર્યું.

૩(કર્મ) અઠાઈ લાગું અઠાનિ, નદી ૪(એ કામ તઠાઈ.) ૧૧૩

૫(ત-હાણુ આવી ઇમ ઉચ્ચરિઆ, 'હરુ ! તઠો કોધ ઊનારો;

૧(સ-ચ્ચો દ્રવ્ય તેણિ ક્ષમ પામ્યા, સર્વ ૭(એ દોષ અઠારો. ૧૧૪

નદીનું ઋણિ ! ગદિપું વન-મધ્ય, ગાદનિ માયા આણી ?

કોય ઊનારો, માડો આચમ, ગડો હલ્ય માદિ ગણી. ૧૧૫

વચન મુણી વ્યવના ઉરુ જોવા, કોધ ૭(અનય કપ્તા જામ ?

કુણુ મ્યાનકિ એદનિ લેધ મેડ્યુ ? કહોનિ કુણુ ઉપામ ? ૧૧૬

ઋણિ સપ્તે મલી મન્ય વિચાર્યું, કોષો મુનિવગ-કાવ,

'અવની-મધ્ય જે લેધ મેડ્યુ, તુ તુ ઊઠિ અગિની જાવ.' ૧૧૭

લેધ કોધ [વચ્ચો] મામગ-મધ્ય, મુકયો તેણિ દામ્ય,

૧૦(સપદ્ધિ એણી પગિ ૧૧(ઉત્પત્તિ, વડવાનવ મેડ્યુ નામ. ૧૧૮

એદવા વચન ૧૨(કલ્પા વસિધિ, ઋણિ-પગસ-પ્રમેધ,

'તે કાગણિ તઠો શક્તિ-મુત ઊનારો મન્ય કોધ' ૧૧૯

એદ્યુ કહિ ૧૩(મુનિ, કોધ ઊતર્યો, વરિહ થયા ગદિઆત્ય,

(પઠિ) પગસમુત વ્યાસ ૧૪(ઋણિ, મોટી મેદની ખ્યાત્ય ૧૨૦

૧૫પૂર્વિ પ્રશ્નિ કલ્યુ મુઠનિ, વમિહનુ વૃતાન્ત,

તે કયા તઠાનિ કહી વિષ્તારી, મહામુનિની એકાન્ત્ય" ૧૨૧

૧ "પિતા મારા તણો વેરી, તેહ તણુ આણુ મરણુ ૩૦."

૨. " , કાચી ને હ માર,"

પૂર્વે તેણે વિચારિણ જે, "૬૧૮ કર્મ"થો તાર" ૨૧

અતિ કર્મ આચર્યું એણે, પૂર્વે મન્ય વિચારો "

૩ આ લીટી, નીચેની લીટી પછી ૪ વાક ૫ અન્વિત ૬ રાજ

૭ વાંક. ૮ 'ને ઉરુ કહે, ૯ અઠાણ(૨). ૧૦ નવનિધિવર્ધિ ૧૧ ઉન્મત.

૧૨. કહી વસિષ્ઠે, પરાસર પ્રતિષાધ્યા ૧૩ કહતા કોધ. ૧૪ હવા.

૧૫ પૂર્વે પ્રમ કલ્યુ તુ યજ્ઞે

૧(રામ) જનમેલિયિ પ્રથમ કથું ચે, ઉત્તમ કથા વિન્નાર;
અર્જુનપર્ણુ રંગાન્ધર્વ ચે કહિઠાં, સાભલિ પાણ્ડુકુમાર. ૧૨૨
વમિદ તણું જતાન્ન સુણીવનિ, હૃદ્યાં ક્રેતાનન,
ત્યાર પહિ મું થયું તે, સાભલ્ય ગૌનકે મુન્ય ! ૧૨૩

૨૨૬૭

૧૧. દ્રૌપદીસ્વયંવરપર્વ—

કહ્યું ૬૪ મું-રાગ મારુણી

સૂત કહિ, માભલિષ્ઠ નસિણ! પાણ્ડવ પાય કુમાર;
માયિ માત ગ્લા ગર્જાનટિ, સુગ્રી કથા વિન્નાર. ૧
અર્જુનપર્ણુ પ્રતિ કહિ યવના, “સાંભલિ ગાન્ધર્વશા”!
મત્યવેધ રાય દુપદનિ ધગિ, જનના પકેર કાજ.” ૨
એડૂં કહી ઠહ્યા પાયિ ભડ, સાયિ કુન્ના માન,
દેશદેશના ગય અદ્યા ત્હા, સાભલ્યી એડવી વાત. ૩
ગાન્ધર્વ ઠી અરણુ લાગો, “આમી આરા દીજિ,
કહો, અનુચર થો અર્જુન આપુ, એ કૃપા અમ કીજિ. ૪
અમ પન્થ શન આપુ તહાનિ, દિવ્ય અનોપમ ચેદ્;
અન્તરિક્ષ જલ રાગ પાતાલિ, પર્વત ત્યાયિ તેદ. ૫
વળી વળી વસ્તુ માગો તે આપુ,” ચિત્રગથ કહિ ઠિ વાણી;
“કૃપા કયો તહો મહા, નિરન્નગ મેવક જાણી.” ૬
આશુપી વિદ્યા ચે હતી, અર્જુનપર્ણુનિ પાસ.
અર્જુનનિ ત્હા તેદ જ આપી, આણી દ-વિશ્વામ ૭
અગ્ન્યન્ત્ર આપુ અર્જુનનિ, અનિ થયો ઉદ્ધાદ;
પાર્થ માગિ આગન્યા પઠિ, વહી એડવો વાદ. ૮

૧ આ. ૫ ૭૩૬૪ ૨ ગાન્ધર્વ કહે, “સાંભલ્ય પાણ્ડુકુમાર.”

૩, અતિ-આ કહીયે કહ્યું ૬૫ મું પૂર પદ. ૩૧૬૪ (ખર્ચા ૩૧૩૦).

૪. અર્જુન જ કહે છે. ૬. મનોહર

માનધર્વં વાપ્તી ઉચ્ચરિ, “માલતો કુન્તાનન”	
રાજકૃત્વં ૧ એક તા ચાતુ, નગર પુત્ર નિ વન્ધ્ય	૯
પુરોહિત ૧ પાસિ ગમ્ભો જે, ભણિ મન્ત્ર-વિચાર,	
ગજનીતિ નિ સદન વિદ્યા, બ્રહ્મણિ તેદ્નો પાર.	૧૦
ભવિન્ધ્ય યે નિ ઉપજિ, ગ્યના તત્ત્વ પ્રવચ્ચ,	
નગર વન નિ રાજભારગ, ભણિ તેદ્ના સચ્ચ”	૧૧
અર્જુન વનતા ઉચ્ચરિ, ૪ “તદ્ધારો એ ઉપકાર,	
પુરોહિત દેખાડો અમનિ, અવની ૫ મધ્ય યે સાર”	૧૨
અર્જુનપર્ણુ ૬ મ ઉચ્ચરિ “એક, મારગિ આવિ વન,	
આત દેવન ઋષિ તણો ત્હા, ધૈન્ય નામિ મુન્ય	૧૩
ત્હા જે તેનિ સર્જ તેડો, પધારો પામ્યાસ્ય	
સન્તોષ પામે સન્તથી, મગ્ધાગ્યો તેણી વાર	૧૪
પન્થ ગન લ્યો અશ્વ સજ્જ, પધારો મહાગજ”	
વરી ૧ નગપતિ ઉચ્ચરો કાઇ, અનુચર સગખૂ રાજ”	૧૫
અર્જુન વનતા ઉચ્ચરિ, વની મુધિરિ રાજન,	
“મેટો મિત્ર તૂ જામ તણો, માન્ય અભ્યાસ મમ	૧૬
અશ્વ તણો ઉસમિ યાગિ આરણિ, “કહિય તેણી વાર,”	
એવૂં જહી ૭ આગા ત્હા કીની પઠિ, નદી વેતથી પાર	૧૭
૧૦ અર્જુનપર્ણુ ૮ લો સ્વચ્છાનમિ, અર્જુનિ આગા દીવી,	
પ્રણામ ૧૧ કરી પાચિનિ ગમથ, નિનથ વાતા કીધી	૧૮
ગજા ૧૨ નીગ મનોહર, મર્જન પાચિ વીર	
૧૩ અતિ પાવન યે માતા સર્જાતિ, ઉત્તર્થા પેનિ તીર	૧૯
તપોનન હવૂં ઋષિ ૧૩, ગયા ધૈમ્યનિ પાસિ,	
દેખી ધૈમ્ય હયા પાડકો, આણી અતિ વિશ્વાસ	૨૦

૧ તમ્ભો એવો ન્યમ, ૫ એક રાજિર જે ૩ તેજનો નહિ પાર
 ૪ અમને તાહરો ૫ ચક્ર મુઝાર ૬ અન્ધર્વ જોતિશ ૭ અવસર
 યરો ૮ ઠેક ૯ ને પછે તે તા, ૧૦ માનધર્વપતિ સ્વસ્થક્ય રણો
 ૧૧ પ્રણામ કીધૂ પાચે નૃપને ૧૨ પાવન થયા માતા

પ્રણામ કરી પૂજા ત્યાં કીધી, રજા દિવસ નિ રાતિ, અતિ આનન્દ થયો ઋષિ દેખી, તેડયો જામ્ય સર્જાતિ	૨૧
તેણે રથાનકિથી ત્યાં પાણ્ડવ, પાંચાવન્મધ્યે જાય, દિવસ કેટલે દુષદ કેગ, આવ્યા જનપદ માહિ	૨૨
મારગ જતા મ્યથા પાણ્ડવ નિ, પૂજી દિવનિ વાન, “પાંચાય કરી કન્યાની મુદ્ધિ, મારી કહોનિ ખ્યાતિ”	૨૩
ખાઈલુ કેહિ, “તત્તો કા ન જણો, પર્વિ દુષદ ગય, દ્રોણાચાર્યશ્ચ વૈગ યયુ તેણિ, ગચ્ચો એક ઉપાય”	૨૪
યયુ તત્તો આગલ કીધો, પુત્રેષ્ટિ ચેદન નામ, પછિ દ્રોણનો ગિપુત્રન હેયિ, પછિ મન્ય ધરી એ દામ	૨૫
દામ્ય દામ્યથા ઋષિ મ્યથા, રકીધા પૂણુ યાગ, પૂણુંદતિ દતિ અતિ હખ્યા, આપિ મુન સ્ત્રાગવાન	૨૬
તેણે અભિ પછિ કુણ્ડ માલિથી, પ્રગટ થયો મહાવીર, એકિ કાલિ રૂઢ અગ નિ રૂઢરી, ઉત્તમ અનિ રાગી	૨૭
દષ્ટિવ્રજ નિ પયગમની, ગિ દુષ જાગિની-આત, પ્રગટ ગય દુષદનિ ધિગિ,” ત્રિમ વદિ ડિ વાત	૨૮
“કન્યા મુન્દર રૂપ ધરતી, કો નહી પ્રેક્ષામ્ય કમલ મુગન્ધ કોશ લગિ આપિ, મુરગી દવ્યો મન્ય મોક	૨૯
દેશ દેશના રાય મ્યથા ત્યાં, મત્સ્યમન્ત્ર ગચ્ચાય વેધિ પમત્મ્ય ચે, વગિ તે કન્યા, માડયા એક ઉપાય”	૩૦
ઉચ્છેદવા વચન જ સામથી પછિ, પાણ્ડુગણના તત્ત, સ્વયંવર મુન્દર મુણી, રવિઆતિ યયા છિ મન્ય	૩૧
વસમીપિ આવ્યા દનગરિ દુષદ ગિ, દીગિ બહુ આગમ, વાપી રૂપ તણગ દેઉ, પર્વત કેરા દામ	૩૨

૧ જાણણ, ૨ પૂજી પાણ્ડવ વાન ૩ પુત્રેષ્ટ દોડ યાય ૪ મુદ્ધિ
ઋષિ જાગ ૫ પુત્ર-પુત્રી, પ્રગટયાં પૂણું શરીર ૬ દ્રષ્ટેની ૭ લક્ષ
વરે કન્યાને, ૮ આ પ. ૭૩૧૫ ૯ આ પ. ૭૩૧૬ ૧૦ નામ રેર, રેર

દેશ દીસિ અતિ ભરો અભિ—નરી પોષિ આકાર;	
જોના જોના આવિઆ, નગર ડેરિ દાગિ.	૩૩
મન્દિર પ્રગપતિ તણિ, ઉત્તપાં વીર નિ માન;	
વાડવ ચાચ્યા ગજમણપિ થે, મ્યથ્યા બહુ તદા સાચ.	૩૪
વિચાગિ વડવીર મિદા થે, “કુણ કરવો મર્મ?”	
માત સાચિ મણડપ જાતા, જોપજો બહુ મર્મ.”	૩૫
બીમ અનુન નીમયાં બિ, સિદ્ધા પ્રિ કાળિ;	
નગર—મધ્ય રનીમયાં મનિ, જોપજિ નહીં લાળ.	૩૬
રુપુત પૃથાના પરવરિ, બહુ ચાટિ ગ્યના માર;	
પ્રામાદ જોપગિ ખવળ ફરકિ, તનપાતોગણુ દાગિ.	૩૭
બહુ કેનક મણિમય ગ્યમ્ભ દીગિ, અરથી સવળી લાર્પ,	
ચન્દન અગર નિ ધૂપ ફેસર, ધુણ ફેગ રક્ષાગ.	૩૮
ચમ્પક કેતકી કમન કંણુ, પત્રોમન માવળી જાનિ,	
મુખમના બદકપુણી, કુમુમ નાના ભાતિ	૩૯
કુમુમ ફેગ સાથગ, બહુ નિધ મખ્ય અનેક;	
પટવમ્ભ વ્યાધના પાથયાં, અતિ ભાતિ જાતિ વિશેષ	૪૦
મુવર્ણ રૂપ અભિ હીગ વલી, ધાન્યનો નહિ પાર.	
વિણિજ—કરતા ન કગિ ગણુના, બિરા તેણિ દાગિ	૪૧
વ્યસ્તુ નાના વિધ તણી પઠિ, અનના અખ્યાર,	
જોના જોતા નગર સગલ, આજના ગજદાગિ.	૪૨

૧ *મન્દિર, મવાતા ને સાદર—આ પછી જોયલોઃ—

“કુમ્ભાર-૧૪” ઓતર્યા, વૈરાગ્યાયન વાણી વહે,

જન્મેને રાજા ! સાંભલો પછે, જાત પાતે વિચારે રિદે.

૪૮”

૩૨૧૨

(ખરા ૩૧૭૮)

૨ પરવર્ધા ૩. બેઠ જાત પુરમા પરવરે, ૪ હાર ૫ અહીંથી ૬ ચરણુ નથી ૭. પાથયાં અતિ બહા, નાના વિધ્ય ૭ માણિક ૮ કહી નથી

માતર્જા આંધ્યા મદ ઝરિ, બહુ હલુહલિ તોખાર;	
હામિ હામિ દીસિ ઉત્તર્યાં ત્હાં, વૃપતિ કુચ-પરિવાર.	૪૩
પટ-મણ્ડપ કેરી હારિ દીસિ, વિવિધ પરિ વ્યાપાર;	
રાજમન્દિરિ પરવરિ અનુ-ચર તણે નહિ પાર.	૪૪
નેમ અમર નિ અસ્થ ઝંઝકિ, અકુસ અમ્બાડી થેહ;	
મુગટ-મણિત ટોપ દીસિ, થોધ-મસ્તકિ તેહ.	૪૫
હસ્તી કેરી હારિ મદમત્ત, અન્ધ કેરાં યથ;	
રથ-પડધામિ મૂળિ ધરણી, ધસિ વૃપના દૂત.	૪૬
રજ્જીમણ્ડપ રચો રાધિ, નગર-ઉત્તર ભાગિ;	
કુન્તાસુત ત્હાં જોવા આવ્યા, નહિ વાઘવાનો નામ.	૪૭
તેણિ સમિ પછિ રામ દુપદિ, કીધા બહુ પરપચ્ચ;	
રાજકુંઘર ખિસવા, રચ્યા છિ ત્હાં સચ્ચ.	૪૮
‘દુપદરાધિ રમન્ધ જાણ્યું, “યે કહિ નથી, આવ્યા પાણ્ડુકુમાર.	
કિરીટી કૃષ્ણાનિ વરિ ધ્રુમ, કરિ વિધાધાર.”	૪૯
એહ્યું જાણીનિ નીપાથું, ચાપ નિ દડ બન્ધ;	
નમાચ્યું દોનું ટેનવિ નમિ, ઈન્દ્રાયુધનુ બન્ધ.	૫૦

૧. આ પહેલાં:—

“હો આસન સોના તણાં, હો રૂપા કેરાં સાર,	
હો આસન તાં કાંક કેરાં, ચલાજેચ અપાર.	૧૪
ઉપર્ય આસતરણુ કનક કથીપા (?), એહવાં સેંદાસન;	
કાગવ-કર્તવ્ય વૃક્ષ કીધાં, તે ઉપર્ય પડી જા.	૧૫
એકેક વૃક્ષ ને અનેક આસન, એમ હાર્ય માંડયાં જેહ;	
અણુકમે એમ નિરખતા, મધ્ય, આસન ચોમે તેહ.”	૧૬

૨ જાણિયું, જો આવે પાણ્ડુકુમાર. ૩. તે ૪. ઇન્દ્રાયુધ સ.”

તુષ્ટ દેગ ઓવ યન, મન્થાણું ધૂપિન ધાગ,	
કૃપણાચુરુ પ્રાકારિ ચન્દન, કનકજલ નદિ પાગ.	૭
પુષ્પ દેગ પુષ્પ દીપ્તિ, જાણે પર્વત-ગૃજા,	
કૈલાસ-શિખર મમાન મુન્દા, અમ્બર અન્તરિ અર્જ	૮
પ્રામાદ પાખનિ મોખ-અધિ સુવર્ણ કેરી જાનિ,	
કનક કનકે રચી રચના, સ્વયંવરનિ કાશિ	૯
અદ્વાનિકા અમ્બર લગિ ત્હા, ચિનિધ મણિની હાગિ,	
વૈદુર્ય મગ્ધત ચન્દ્રોપન, ગવિ-કાન્ધ તેડનો પાગ.	૧૦
અતિ મોખના મોપાન તેડના, સુખિ અરોહણુ શાય,	
જ્ઞાન્યાદન ત્હા અતિ રધણુ, આમલ અનંક ઉપાય	૧૧
માયા મુન્તાકન તણી, માણિય કેરી હાગિ,	
પુષ્પ અમ્બક મોગગ, તોગણુ તણો નદિ પાગ	૧૨
રજ્જમણુપ રચી રચના, મધ્ય ચોન્ધા ચ્યમ્બ	
કટાહ આમલિ જલ તણુ, ત્હા લક્ષ્મી આમ્બ	૧૩
ઉપરિ ભમતી મલિન્ધકા, ચ્યમ્બ ગિ મૃગિ,	
ઉવાળિત્ર-નાદિ વ્યોમ ગાગિ, છુલ જન મદ ગૃજ.	૧૪
સ્વયંવર ત્હા આમ્બી બહુ, જ્ઞાન્યા ગજકુમાર,	
દુર્યોધન શત બ્રાત્ર આયિ વધી, યાદવકુલ પગિચા	૧૫
વિશ્વમ્બર બનિભદ્ર આયિ, પદ્માર્ધ કૃષ્ણ-દેવ	
યથાયોગ્ય ચેડની ધટિ, રતેડવી કંગામિ સેવ	૧૬
જનેક નપિંગન ગજકુમાર, અમ્બા પેતણિ હામિ,	
દેવ દેશથી અમ્બા મહાભડ, ન જાણુ તેડન નામ	૧૭

૧ દીસે ૨ લલા ૩ ના ૧ લીગી જાણ —

‘સ્વયંવર રાત્ર તણે, રચના ચોક્ષિત રજ્જ’ ૩૫

માગે વ્યોમ પદ્માર્ધ વાગે, કુન્દુલિ ભેરી મોખ-નાદ,

‘રાત્રકુમાર’ કે કહે પ્રાકર, ‘પડે સપથે સાદ’ ૩૬

૪ તેડની પૂલ કીધી સેવ ૫. સર’ તેણે ૬ ના બહુ આચા.,

દુર્યોધન દુઃશાસન દુર્યુષ, વિકર્ણ દુઃસહ ચેહ;	
ધૃતરાષ્ટ્ર કેરા પુત્ર મહાભક્ત, સકલ ઉપમા તેહ.	૧૮
અશ્વત્થામા દ્રોણમૃત ત્યાં, કર્ણ કુંતાતન;	
શકુનિ સૌખ્ય વૃષભ બૃહદ્ભલ, ગાન્ધાર-મૃત રાજન;	૧૯
બૃહત્સ મણિમાન સહદેવ, જયત્સેન દણ્ડધાર;	
મેઘસન્ધિ સુધાતિ વૃષ, ઝગાન્ધારીય-કુમાર.	૨૦
મત્સ્ય દેશનો રાય મોટો, વૈરાટ ચેહનું નામ;	
શર્પ ઉત્તર બિ કુંભર સર્ણાતિ, આબ્યા તેણિ હામ્ય.	૨૧
વૃહદ્ભોણિ નિ બોજ સુવર્ચા, સેનાવિદુ ચે રાય;	
મુદામા નિ સુવર્ચામૃત, શુરભિ ભૂનર ત્યાંહ.	૨૨
સુચિત્ર નિ મુકુમાર વૃદ્ધક, સત્યધૃતિ નિ અશુમાન;	
શ્રેણીમાન નિ મહાબલ સર્ણાતિ, [સિન્ધુ નિ ચેકીતાન].	૨૩
સમુદ્રસેનનો મૃત સર્ણાતિ, અન્દસેન ચેહનું નામ;	
જય-દણ્ડ વાસુદેવ ઔદ્ધક, આબ્યા તેણિ હામ્ય.	૨૪
ભગદત્ત કલિર્જ નિ તાં મણિ, ઉપહિ પતનાધિપ ચેહ;	
રકુમાર્જીવ રુદ્રેય કુંભરથ, મદ્રાધિપ શલ્ય તેહ;	૨૫
સોમદત્ત કેરા મૃત વડા, ભૂરિશ્રવા થલ્ય નામ;	
મુખેણ પીરવ મુદક્ષિણ, દરધન્યા તેણિ હામિ.	૨૬
કામ્બોજ શિખિ ઉશીનર, સામ્ય નિ પ્રદ્યુમ્ન;	
અ્યારદેખ્યુ સારણ સાત્વિક બહુ, યાદવ કેરા તન.	૨૭
ઉદવ કૃતવર્મા પૃથુ, વિપ્રથુ નિ વિદુર[થ વા] ચેહ;	
અનિરુદ્ધ કુલી પિણ્ડારક, વિક્રાન્ત કૃષ્ણ-મૃત ચેહ.	૨૮
ભગીરથ બૃહત્કેતુ બૃહદ્રથ, જિદ્રથ સિન્ધુનો રાય;	
[શ્રુતાધુ] કીતક સમરજ્ઞય, ઉલૂક ચે કહિવાય.	૨૯

બાહ્યિક ચિત્રાંજલ્યં ભગદત્ત, વત્સરાજ નિ ધૃતિમાન;
અનેક દેશના રામભણ્ડિ, મ્યથ્યા બહુ રાજન. ૩૦

તેણિ સમિ ત્હાં આવિઆ, કુન્તા કેરા તન;
લિટા-કારણિ નીસર્પા ગિ, ભીમ નિ અણુન. ૩૧

મણ્ડપ-રયાનઠિ મ્યથ્યા મહામહુ, તેડનો નહિ કાંઈ પાર;
અશ્વ ગજ રથ સકટ વેસર, કરભ કેરી હારિ. ૩૨

મધ્ય જવા માર્ગ નદી ત્હાં, જોઈ રથા ગિ વીર;
હસ્તી દેરી ઘટા આગલિ, પર્વતપ્રાય શરીર. ૩૩
૨૩૫૨

કંડૂં ૬૬ મૂં-રાગ એજ

રામ પાણ્ડુ કેરા પુત્ર પ્રોઠા, ભીમ નિ અણુન;
મણ્ડપિ જતાં મારજ ન દેખિ, વિમાસિ છિ મન્ય. ૧

એહલું જોઈનિ રથા જિલા, આ ભીમિ કીધો મર્ગ;
"મણ્ડપ-મધ્ય ત્હાં તો જવાયિ, જો કીજિ દો પ્રાક્રમ." ૨

હસ્તીની રથલીનિ પૂછડિ, પછાડિ તે આહોમાહિ;
મૂંઢિ સાહીનિ કરી અસગા, મધ્ય મારજ થાય. ૩

અશ્વનિ કરી જોરાર, રથ જપરિ ચૈનિ જાય;
અનેકનિ જયજાવના પછિ, આવ્યા મણ્ડપ માહિ. ૪

મતુરાગણી ત્હાં સભા બિડી, આહણુ-સત્રી-પન્દ;
વૈશ્ય શર નિ ભાટ ચારણુ, ઠરિ નિત્યાનન્દ. ૫

ત્હાં કુન્તા કેરા તન જિલા, ધરી આહણુ-વેપ;
અહન્યર્ધ ધરતા લિસુક દેખી, કિણિ ન કીધો દેપ. ૬

૧. આ લીટીયે ૬૦ મૂં પૂરું પદ. ૩૨૧૭ (ખર્ગ ૩૨૩૩)

૨. 'પૂછ' ઠાણે, 'આછટ મહો' ૩. 'પાદાતને જડલ કરી જડ',

બલિભદ્ર પ્રતિ ઉચ્ચાર્ય શ્રી-કૃષ્ણ તેણી વાર;	૧
“કહો તો તમનિ દેખાડું ભા, કુન્તા કેરા ‘કુમાર.’”	૨
બલિભદ્ર કહિ, “તે કહ્યો યકા, પાણ્ડવ જૃષ્ણી માંદિ ?	
લાક્ષ્મણ-મધ્ય દગ્ધ થયા તે, સહ જાણિ કરાય.”	૮
કૃષ્ણ કહિ, “તે જીવના, તે કો ન જાણિ મર્મ;	
સર્વ જોતાં મત્સ્યમણ્ડપિ, દેખાડશિ પ્રાક્રમ્ભ.”	૯
નરવર કો જાણિ નહો, તજો રખે કરતા વાત;	
દુપદ દેરી કન્યા વરણિ, પ્રોઠ પાચિ શ્રાત”	૧૦
તેણિ સમિ ત્યાં જીમ અજુન, બ્રાહ્મણ કેરાં ૨૫;	
બ્રહ્મરાજા-મધ્ય જો ગિહા, મક્રી સ્થવરા જૂપ.”	૧૧
દેશ દેશથી સહ અધ્યાં છિ, બ્રાહ્મણ કેરાં વૃન્દ;	
જે મધ્ય દેખી [ચિત્રવર તે], પામ્યા પરમાનન્દ.”	૧૨
તેણિ સમિ સહ રાય ગિહા, જુદા મણ્ડપ માલિ;	
મત્સ્ય દેરો યન્ન જોજો, સાહ્યૂં નવિ જોવાય.”	૧૩
પૂજન-દારણિ મણ્ડપ-મધ્મિ, દુપદ-તનમા ચેહ;	
પદ્મિ દિન પ્રતિ કરિ પ્રદક્ષિણા, યન્ન પાખલિ તેહ.”	૧૪

૧. તત્ત્વ જ્ઞ. પ્રાસ માટે કુમાર. ૨. પામ્યા. ૩. માલિ. ૪.

બ્રહ્મચાર્ય દેખી. ૫. જા ૧ લીટીને બદલે:—

“શુદ્ધાર સારી નીસરી, મન્દિરમાથી તેહ.”	૧૪
ખટલ જૂપણ ભઘાં રોજે, કનક-જડિત શુદ્ધાર;	
સ્થમ્ભ-પૂજા કરવા ચાલ્યાં લેઈ, કુરુકુમ ચન્દન દાર.”	૧૫
અરુણક ભણા બાંધિયા ઝમકે, વાજે નેપુર ચરણ;	
જઈ કદલી-સ્થમ્ભ સોલિએ, પાની અવતા-વહુ.”	૧૬
કદી સૈદ-કપવાથી જાણે, કદીએખલ સારી;	
કણેં કાલ્ય ઝલકે જોઈ, ડલકે દારરણ ભારી.”	૧૭
કંઈજ ચૂક્ય ચૂકો પ્રદિકા, જોઈરખા જાણુનંધ;	
હીરા-પ્રેમ્ય અમૂલ્યક હસતા, રસના રક્ત સુખન્ધ.”	૧૮

શત દામી સાથે નીસર્યા, પાગ્યાલી ચેદુર નામ,
સમા સહ દો લુપ્ત સન્મુખ, આગ્યા તેણિ દામ્ય.

૧૫
૨૩૬૭

૨૬૭મું ૬૭ મું—રાગ સામેરી.

- (ગાય) દુપદ કેરો પુન પ્રોટો, દણિયુમ્ન ચેદુર નામ,
પાગ્યાલી પ્રતિ ઉચ્ચર્યો, બોલો તેણિ દામ્ય ૧
- “ દેશદેશના અમ્યા મહા ભડ, દાત્રી મેગ તન,
કુર દેશ ઠેરો ભૂપ મોટો, મુબદ દુર્યોધન ૨
- કર્ણ નિકર્ણ નિ ગચ્છ શકુનિ, મોટા ગજકુમાર,
પૂતરાષ્ટ્ર કેરો કુઅર શત તે, આગ્યા તેણિ દાગિ. ૩
- દેશ દેશના અમ્યા મહીપનિ, વિપ્રવગ નરદેવ,
દિવમ કેદ્યા થયા અમ પરિ, નિતિ કગ્તા મેવ. ૪
- આ ધનુર નિ બાણિ મેરી, મ અમ-મન વેધિ ચેદ,
વગ્માન કષિઠ આરોપિ તેનિ, દાની મનમ-મેદ ૫
- ત્યારિ શર સપા સાલગ્રોનિ, અવની સાદમ્ જોય,
અનેક ઉપક્રમ કરી કરી ભાગા, બોલો ન થાયિ દાપ ૬

- શ્રીવા કપોત અધર પ્રવાલી, દન્ત દાડિમ-એણી,
મૃગનેત્ર અગ્નન અણિઆણા, વમય આપ છે તાણી ૧૬
- કાગ નાસિકા અધુરમરમતી (?), અદ્વતેજ સિદ્ધ વાળી,
તિલક કેસરી ખિન્દુ સોદાવિ, સેન્દુસ કૃષ યિર બાત્રી ૨૦
- અર્ધા આવી પીતાગર પેદરી, કરમાં કનકની ઝરી
પૂત્રીય અદ્વતથ, પૂત્ર, કરવા આવી નારી. ૨૧
- ૧ “અગ્ન પાસે આવી રહી, રપિ-અન્દ તેજ સામાન્ય”
૨ ૬૮ મું. કરી ૨૩ મી અને આપ ૩ પાથે, મહય વેદે
૪. દણિયુ દામ દુ સદ મન દેખે, બોલો ન થાયે દાપ, ૨૬

પતેણિ સગિ પા ઇલસલામખ્ય, કુન્તા કેગ લંબઃ
પૂઝના લાગા વિપ્ર પ્રતિ, ત્પા બીમ નિ અર્જુન.

■

૧ આ પહેલા —

તેણે સમે નરાસન્ય ઠાકયો, મન માહે કરતો હાસ;	
વસ્ત્ર મુગટ સમ્ભાલી સર્જ્યે, આળે સ્વમ્ભને પાસ	૨૦
ધનુષ લીધું હાયમા, પ્રત્યંગ્યા-અણુ નેહ,	
ધૂંટણ-ભર્યં યે બલ કરતા, થાયે આઠો તેહ	૩૧
પ્રત્યંગ્યા તે નવિ અદે, વાડો તે વ્યસમો થાય,	
અણુ થાયે પ્રત્યંગ્યા તાણે, સ્વેદ છટે રાય	૩૨
તોહે પ્રત્યંગ્યા ઠાગી નાવે, અર્જુન-માત્રુ છેદં,	
હેઠનો નણુ સમ્ભાલવા કારણ, અને નેયુ હેં	૩૩
પ્રત્યંગ્યા નરમાધી ઠગી, પાંચો પાતે રાય,	
મુગટ તે માથેયો લટકયો, સિર ઠપાડૂ થાય	૩૪
સેવકે મુગટ ત્યાની મૂ થો, મોહો-જડ્ડો તે થાય,	
ધનુષ નાખી વલો પાછો, આળે આસન્ય રાય	૩૫
પછે રાત્ર સહ્ય ઠાકયો, નેયુ મન્ય વિચારી,	
‘ધનુષ મહાવી મહત્ર વેધુ, વગ્ન દુપદી-નારી’	૩૬
એહત્ર વિચારી ઠાકયે, થાક ઠાકા જોશી,	
‘મહત્ર વેધીને ન્યા વરવી, ત્હા રા પૂજી નેરી!’	૩૭
એહત્ર મન્ય અભિમાન ધરીને, નનુપ સમીપે ભય,	
ખીલ હકે, ‘હનકાં જાટ મવીને, પાછો વલસે રાત્ર	૩૮
સ્વમ્ભ સમીપે રહો આવી, ધનુષ હાયમા લીધુ,	
જે હાયે બલ નીને, પેહત્ર ઠાકુ કાધુ	૩૯
એક હાયે રહો ચાપી, ખીજે ચઢના ભય,	
ગણ ઠાક્યાં આવે નહીં, તે મન્ય આખો થાય	૪૦
વવી હેડો રાય બેડો, મન્ય એહત્ર આઠ્યુ,	
દીયણુ વ્યણુ ધાત્રીને વાલે, તોહે બલ નન્ય નાઠ્યુ.	૪૧
ઠાકો થેને સરાસન તે, જમા પાઠય ધાત્રુ,	
બલ ને ને અણુ વાને, તે સરીર થાયે સહ્ય.	૪૨

“ યે રાજા યે પણ ક્યું છિ, યત્ર વેધિ ચેહ;

દત્તો દેસે કુંભાર કહાવિ, તે પરણિ કન્યા એહ.

કે બ્રાહ્મણ અથવા બ્રહ્મચારી, યતિ સન્ન્યાસી હોય;

મહી ધનુષ-શર યત્ર વેધિ, કરિ પરાક્રમ કોય.

વધી જિભા રહી અર્જુન આણે, પ્રત્યક્ષા કર્ષ લીધી;

ગણુ જિપચું બાર જ દીવો, જુદાં એહની કીધી.

હડગદી કેસે બાર રેધને, પ્રત્યક્ષા હયાવે યમ;

અર્જુન એક તે રહે છેદું, સુર્ય જનમેજય ! ત્યમ

તાવચું ચાપ ચડું સહી, અધ અર્જુન જાચું થાય;

પ્રત્યક્ષા તાણે ગણુ નમાવે, એહવે ક્રોધથી જય

ન ચહી પ્રત્યક્ષા મધુ જિપરચો, નાસિકાયે વાગું સાર,

નાખી ધનુષ હાથ મુખ્ય દીધો, ચાલી કથિરની ધાર.

દ્રોણમન કહે, “ સુણો રાજ્ય રાજ ! કુંભાર મધરો મન્ય,

રથમ કસે ભોગ પોહતો, બેસો ને આસન્ય ”

પછે પાસેવા કુર્યધનને કહું, “ જો તમ્હે ડોકે રાય !

મહા-વેધ કરી વરો કન્યા, સેહવસ-મરડપ માહે ”

કુર્યધને મનસૂં વિચારું, જે નોકે કપદનું કામ,

હાથ ધનુષ ચડું નહીં તે, જયે સઘલી મામ

મહામ તો કોણે નથી વેધવો, પછે દ્રુપદરાય શું દરો ?

કન્યા તો કુંભારી નહિ રહે, કુવ જોહને વરો ”

એહવું જાણી રહ્યા બેસી, કુર્યધન રાજા;

“ બ્રાહ્મણ તણું તાં કુલ અમારું, એમ વિમારયું મન્ય.

જાયલો.

એમ વિમારયું મન્ય રે, એમ વેરાખાયન વાળી હશે;

મહાવેધની કળા અનોખા, જનમેજય રાજ મહે.

૫૨

૩૩૬

(ખરી ૩૨૮)

હર્યુ ૧૬ ચૂં

સૂત હશે. રાજાક મુનિ ! સાંભળો, એમ જે જણિ પ્રાકમ કીધું

એહવું ત્રીજે નવ્ય સોંજો, મરડપ કાજ ન રીધું ”

૧

- એ રાજકન્યા આપિ તેહનિ, કિ નાપિ તનયા એહ,
કિ ગજપુત્રનિ આપિ ?” પુછિઓ સન્વેદ ૧૦
- ત્યાગિ સભા સપતી વદિ વપતી, “ માલત્રો મહાગજ ”
દિનસ ઘેટવા થયા મપરપિ, કોણિ ન સીધુ ઠાજ ” ૧૧
- રાજા ચિન્તાતુર થયા રાય, દુપદ ચેટુ નામ,
“ બુ રાય કેગ પુત્ર રસધના, આપ્યા તેણિ ઠામ્ય ૧૨
- એ મન્ત્ર યે વોધ નહી નિ, કન્યા રહી કુમારિ,
તે કાગણિ ચે કગિ પરાક્રમ, વગિ સ્વયંબર સાગ ’ ૧૩
- એટલા વચન જ માળતીનિ, બેઠ્યા અલુન વીર,
ભીમિ કીધી સર્જના, મનમથ્ય દીધી ધીર ૧૪
- ચતુર વાસિ જૈ રહ્યા, તંહા જોવા લાગ્યા બાણુ
મન્ત્ર માદમ્ જોવા લાગ્યા ત્યારિ, ઉચ્ચથી મહ વાવ્ય ૧૫
- ગજપુત્ર સહ ગણા પાખનિ, દુર્યોધનાદિક ચેહ
મન્ત્ર યે વોધ નહી, સર્વ ન્યાહનિ ચેહ ૧૬
- “ ઉપદામ્ય પામગિ અતિ પ્રભો, વિપ્રવર મુજણુ ”
બ્રાહ્મણુ જાણી કગિ કઠણુ, સભા જોનિ વાવ્ય ૧૭
- “ ક્ષત્રીનિ ઉપદામ્ય કરના, કગિ હિ ઉપકર્મ,
ચરિત્ર ચચન વિવિધ પગિના, એ વિપ્ર કરો ધર્મ ’ ૧૮
- એટલુ જાણી વિપ્રનરિ છુ, બ્રહ્મ ધનુષ નિ બાણુ
તે તા કાઈ કાગણુ નહી, મુનિદેવ સાચુ જાણ્ય ૧૯
- બ્રાહ્મણુ જાણી દસના લાગ્યા, ક્ષત્રી કેગ તન
‘ આલીંગારી (?) જાતિ વાવર, ગામ ન જાણિ મન્ન્ય ’ ૨૦
- ચમટકન અર્ધ વલી ઉચ્ચરિ, વિવેકી ચે જન,
‘ એ યે કાગણુ—રૂપ દીસિ, ઉત્તમ અર્ધ અતિ ચિદ્ ૨૧

- અગ્નિનશુભ અતિ મુલગ કરતલ, મકર કુણ્ડલ કર્ણ;
કટિ-સર્પ કસરી રૂતમ ઉરુ અતિ, શોભિત દોસિ ચરણ. ૨૨
- વિશાલ રૂક્ષરચલ, કનકગિરિ, દુર્ગ વિશદ કપાટ;
અદ્વરક-ધ પ્રબલ નર-વર, સિંહ કરો ધાટ. ૨૩
- યે જાણિય એ કરિ પ્રાક્રમ, દોસિ છિ કો વીર;
સભા સધસી ભુષ સાદ્મન, ન્યાહુલિ મુલટ શરીર. ૨૪
- સભા-મધ્ય જે બિહા નરપિન્ન, ત્યારિ જોડ્યા તેહ;
“ અતિ હર્ષ ધરતા ચપા જભા, કરિ પ્રાક્રમ એહ. ૨૫
- આગિ અગસ્તિ સિન્ધુ પીધો, કીધો એડ્વો મર્મ;
માન્નર યેને પડ્યા શુરપતિ, તે વિપ્ર કરાં કર્મ. ૨૬
- હરિ પિતાનિ જપના, માન્ધાતા ચે રાય;
કૃષ્ણ બેઠો પ્રગટ નરવર તે, વિપ્રજન્ય-મદિમાય. ૨૭
- નમ્રુપ રાજા શૂકચો, શુરપતિનું આસન;
ઠકમાયપાદ ચે રાય મોટો તે, જમાડ્યો વન્ય વન્ય. ૨૮
- ફરશુરામ કૈં કર્મ કહિન અતિ, પ્રગલ દક્ષી-તન;
સર્ગામ જિતી ક્ષમ પમાડ્યા, પૃથ્વીપતિ રાજન. ૨૯
- હરિચન્દ્ર સાધિ હકીનિ, અશ્વગજ ભપ્પાર;
રાજ્યપ્રદ રાજા કયો પછિ, વેચ્યાઆ મુત નારિ. ૩૦
- જ્યાતિ રાજાનિ જરા આવી, ધન્તુ ચપા અંશવીન;
લક્ષ્મીપતિ રથ તાણતે, ય્યા પ્રપિ તણા આધીન. ૩૧
- દિન-પ્રતાપિ કુણ્ડ માહિ, કૃકલાશ ય્યા નૃગરાય;
ધર્મ દાસીમુત ચર્મ, અવન્યા અવની માહિ. ૩૨
- એક વાર રાજા વેણુનિ, અગ્નિ જપનો ઉન્માદ;
પડ્યો પૃથ્વી એકિ કાલિ, તુઓ આશીર્વાદ. ૩૩

વાતાપિ હૃલ્લવ્ય કુષ્ટ મોટા, કરતા કુચ્છિત કર્મઃ	
જાદર-મધ્યિ તે પચ્ચા, ઝાપિ-રાપિનિ પ્રાક્રમ્ય.	૩૪
વરોધ કરતાં વિમ્ન સાથિ, એક દુષ્ટરાય;	
સખલ કુરદધ્વ[પૂર] દ્રોણિ, દેખાડિછિ મહિમાય.	૩૫
પ્રાક્રમ આદિ અનેક એડ્વાં, કીધાં ઝાપિરાજન;	
તે માટિ મચ્છવેધ કરશિ," જોત્યા વિમ્ન-વચન.	૩૬
	૨૪૦૩

કર્ણ ૬૮ મું-રાગ એજ

જેણિ સમિ રસમદ થયા, મત્સ્યમપડપિ કુન્તાતન;	
નાગ સુર નર ઝાપિ વદિ, મુખટ ચે અભુજન.	૧
વાન્નિજ ^૧ વાદિક અચ્ચા ડોલે, મપડપ-મધ્ય નદિ માગ;	
બ્રાહ્મણ કાત્રી વૈરય ચક્ર પછિ, મખા ધર્મ અચો ભાગ.	૨
ડેરા ^૨ -મધ્ય ચે ઉત્તમાં, દેશ દેગના ગય;	
અન્યોઅન્યિ સાંભલી સહ, આચ્ચા મપડપ માદિ.	૩
વીર નમ્રજે નિરખતા સર્વ, મુખટ આશ્ચર્ય થાય;	
દેખતા નરવર-તેજ વાધ્વ, માદમૂ નવિ જોવાય.	૪
ચર મુખટ નિ ધનુધીરી ચે, હતા ગજકુમાર.	
મૃગરાજ દીઠિ હરિણીકુવ પિગિ, થયા તેણી વાર.	૫
વેણા પંચ મૃદંગ વાજિ, બેરી જૂંગલ-નાદ;	
‘મત્સ્યમન્ત્ર વોધ વીર નગડે’ પદિ સપ્તસિ સાદ.	૬
ત્રેમદા પ્રાસાદે અદી, ગુપ્તિ અદીનિ જોય.	
રાણી અન્ત-પુગ-મધ્યથી, નીસરી સર્વ કોય.	૭

૧. આ પઃ—“સૂત કહે સૌનક પ્રત્યે, વૈરાગ્યાયન રાય;

સખા-મધ્યિ વિમ્ન સપચે, કહો એ મહિમાય.”

૩૩

૧ સાન્નિવ્ય મપડપ, થયા. ૩. વાલે કમલ ડોલે ૪. બ. ૫ શિખિર-
૬. વરા હજીની ચેવે.

- સત દાસી સાથિ દુષદી તે, રહ્યા મણ્ડપ માહિ,
એટલિ આવી ગહા પાખલિ, મહન રાણા રાય ૮
- પાર્થિ ક્રીધી સજ્જના, “જાણ્યો વૃદ્ધાદિ વીગ”
મત્સ્ય-મણ્ડપ કુણુ કાણુ ? તજો ચાયો ધીર ૮
- ગમે કો કન્યા હરિ યાગિ, નીપજિ મત્સ્યવેધ,
સર્જામ યાશે અતિ ધણો, તહા, તેલે કગ્યો બેદ ” ૧૦
- કન્યા પાસિ જૈ ગહા લીમએન તેણિ દામ્ય,
અન્તર્ગતિ અભુન કરિ, શ્રીકૃષ્ણુનિ પગધામ ૧૧
- “ પુરુષારથ પગ-સભા-મધ્ય, વૃ ગમે શ્રીગોપાન । ”
“ મદા નિરન્તર કરી કરણા, કહ રૂણુ કુમાવ । ” ૧૨
- ઉપવીન-સ્થાનકિ ધનુ પોનનૂ, છાનૂ મપિન માહિ
જાણુ, “ કિમ મગ ક ? જ્ઞાનખસિ મર્વ રાય ” ૧૩
- રમ્યા ગમિ યન્ત-“ મગણિ ધનુ નિ પમ્ય બાણુ
મમા સહ ? દેખના પછિ, ગહા અભુનિ પાણ્ય ૧૪
- “ મ્રાકમ મરતિ પુરુષન ત્યાગિ, પડિ નીગાણુ ધાપિ,
પવાજિત્ર વાજિ વિવિધ પગિના, મર્વ સુમટ વ્યાકુન યાપિ ૧૫
- “ ગોખ-ગોખિ દીસિ રચી જાણે, કમનદનની હારિ,
ગોખ મેડી હજ બિખગિ, “ મન્દિગ મન્દિગિ નાગિ ૧૬
- દુ મહ દીસિ અતિ ધણુ, તે સમિ પાણુ કમાગ,
અન્તર્ગતમદ વાગણુવગ પગિ, [મત્સ્ય-મણ્ડપ મુઝારિ] ૧૭
- અવવિ રા ડીમા ગહા, ગહી નાણુ નિ આપ
“ વિશ્વાસ અન્તગિ ઝરી કારય, રૂણુ-ગણુ-ગ્રતાપ ૧૮

૧ આહો—નહીં ૬૯ મૂ પૂર પદ ૩૩૬૫ (ખરા ૩૩૭૧) ૨ આ પ
૩૩૬૭ ૩ પાસે ૪ આ પ ૩૩૬૮ ૫ “ રણુવૃં વાજે વિવિધપર્થ,
જ્યોજ્ઞ વ્યાકુલ ધાય ” ૬ આ પ ૩૩૬૯—“ ગોખ નવામે કામ્યની,
દીસે કમલની હાથ ” ૭ એહ દીસે નાથ ૮ વિશ્વાસે કરે કારણ.

તેણી મમિ આદિત્ય-ગતિ, મધ્યાહ્ન થયો છિ કાલ;	
કરપપમુત રત્ન-તરિ આવી, ચક્રિત દગ દિશ્પાલ.	૧૯
ગરડ ચનો ઊભા ગલા, બલિદેવ શ્રીભગવાન;	
"કુન્તામુત કાગ્ય કરો" શ્રીકૃષ્ણ કીધી માહૂન	૨૦
પાર્થિ કરિ મલા હતા, પૂર્વે ચે પન્થ જાણ્ય,	
અન્ય નાખ્યા અવનીતલિ, એકિ કીધું સન્ધાણ્ય	૨૧
જલધનન્ત્ર જીપરિ રલા આવી, જોવા લાગા મર્મ;	
પ્રતિબિમ્બ દીગિ મત્સ્યકા, પાસવા કુસધર્મ.	૨૨
પુરુષોત્તમનિ પ્રણુમાનિ પછિ, પાર્થિ તાપ્સ્ય જાણ્ય;	
ચક્રિત થઈ જન સર્વ ગલા પછિ, ગાજિ પનનીસાણ્ય.	૨૩
રથગલ ક્રોડિ અગ્નિ ભમતી, મચ્છિકા દીપી ચેદ;	
કટાહનિ મ્લેષણ કરી અધોમુખિ, બાણ તાપ્સ્યો તેદ	૨૪
પ્રત્યન્થા મણ તક્તડિ, કડકડિ ક્રોડી-પ્રમન્થ,	
હ્રુદિ ઉગણ સન્ધાણ્યી, પછિ રાય-મન્ય આનન્દ.	૨૫
તીવ્ર જાણ્ય ચે જો લાગો, ચે વ્યન્ત્ર ક્રોડિ મર્મિ;	
નેત્ર-મધ્ધિ નીસર્યો નૃપ' દેખાડી પ્રાક્રમ	૨૬
પાંધરો અન્તરિક્ષ જધનિ, રણો દિનકર પાલ,	
યન્ત્ર વેધો અર્જુનિ પછિ, દીધી એહવી આશ	૨૭
પાછો વલી પાતાલિ જર્ષ, વરણનિ કીધું જાણ્ય,	
"મન્થવેધ કર્યો કુપદ-ધરિ," કહ્યું "પાર્થ કરો જાણ્ય"	૨૮
જિજ્ઞાસકારજ ત્વેદા હુચ, ગગડિ દુ-દુભિ-નાદ,	
ત્રેયોગ્ય આવી ગર્જના, સાભવ્યો સધલિ માદ.	૨૯

૧ અગ્નિ. ૨ તે રિશર થયા ૩ વાહન્ય રણા ડગા ૪ જલકલ્પ
૫. આ પહેલા —

"ત્યજ મત્ર તે સધ્ય છે. બાંધ્યો અર્ધમે કરે,

અવલી મૂઠે અધોમુખ્ય રહી, વેધવો અગ્ને લેશ"

૨૪

૬ ગોખ — ૭ — સર ૮ અજ ૯ વેધો કુપદ કરો

- પ્રિયમાનિ બિશી આવિઆ, ધન્નાદિ સર્વ દેવ;
ગાન્ધર્વ કિન્નર સિદ્ધ ચારણ, આવિઆ રતતખેવ. ૩૦
- દેશ દેશના મ્યત્યા મહાભડ, યર નિ મહીપાત્ર;
વિચાર કે પ્રીછિ નહીં, કારણુ તેણિ 'કાથિ. ૩૧
- કુન્દુલિ વાજિ દેવનાં, પડિ યુગ્મસમોહ;
ચકિત યઈ અન્તરિક્ષ રણા, પામિ સુરમણ મોહ. ૩૨
- કે કહિ, "દૌરાત્યા-કુંઅર, રામ લક્ષ્મણ વીર;
પ્રાક્રમ તે વિણુ નવિ કરિ, કે યર સાહસ ધીર. ૩૩
- મૈથલી દેશ નિ જનકમણ્ડપિ, ધનુષ ભાંગિ ચેદ;
ખાન્ધવ ખ્યહ પ્રગટ યઈ, કુલધર્મ રાખ્યો તેદ. ૩૪
- કે કહિ, "મણ્ડપ જનકનો," કે કહિ, "ત્રિભુવન-આપ;"
કારણુ કે પ્રીછિ નહીં, દેખી સુભટ-પ્રનાપ. ૩૫
- બહુ દેશ કેરા મ્યત્યા રાજા, મન્ય વિમાસિ વાત;
"એ સાધી વિદ્યા પ્રગટ કીધી, જાણ્યો સર્વ માય. ૩૬
- દુપદ રાજામિ કપટ કરીનિ, એ રાખ્યા'તા ધર માંસિ;
બસ વિદ્યા ક્ષત્રીય કરવા, રચ્યો એદ ઉપાય? ૩૭
- પપછિ રાખી શીખવીનિ, દેખાડ્યું પ્રાક્રમ;
યર-સેની કન્યા-કારણિ, કે ન જાણિ મર્મ. ૩૮
- એડું કહીનિ એકિ એકિ, જિભા રાજકુમાર;
"કુટી મારો કાપડીનિ પ્રલી, કન્યા યાઓ અસવાર. ૩૯
- ગજ-અમખાડી મળ ફરકિ, વરુણ પગિ તોખાર;
વિપરીત દેખી વીરવર ત્યાં, કરના વમગો માર. ૪૦

કન્યા કગિ કરી મ્હન્ય લીધી, [વેગે] જુદોદર વીગ;
 મારનમુન મ્હન્ય ઉદરી થયું, પર્વતપ્રાય થરીગ.
 સ્થગભ માણિક કગિ ગ્રહી, લાભા રણા ભીમ તનખેવ,
 રાન દુપદ પૃષ્ઠિ વયગો, "સાખિ ગાખિ, તું દેવ!"

૪૧

૪૨

૨૪૪૫

૨૬૬મું ૬૯ મું-રાગ એજ

ગય કુપોધનિ સાભય, પછિ વેગિ થયા અસાગ;
 કણું આની ગલા આગવિ, "સાભવિ ગળકમાગ" ૧
 કાપડી કગિ કારણિ તલો, થ ચરો મદાગળ?
 અહાનિ આપો આગન્યા, એ નહી તલગત કાગ." ૨
 શુણા વાણ કણુંની નિ, વિમામિ ગાગમ,
 "ચોદ મધયા મોકેયુ, કણું કહિ હિ અય વયમ" ૩
 એહયું કરી ગાધિ શીખ દીવી, હકાર્યા મરં ચોધ,
 કણું મેનાપતિ ચર્ધ, આગિઓ ધતો કોધ ૪
 અનુનય સદ્ગામ માડયો, નાખ્યા એક મિ ગાણુ,
 હામ્યામ્યા ચોધ આગ્યા, લલો સાયગુ ઉવાણ. ૫
 હલમુગવ નિ મોગરી, પગિધ કરા મહાર,
 અથ્થ ગય પદાતિ આથિ, હમ્તી ટેરી હાગિ ૬
 અગિલ કરી બડભડિ હલ-મધ્ય, ભીમ ચેદનૂ નામ,
 રાન સદસ મારી ચૂર્ણ દીધા, પડયા તેણિ લામ ૭
 વટણિ આની બાણુ મુક્યા, પાર્યં ગપગિ ચેહ,
 આપના અનુનિ દેખી પછિ, ગ્યા નિમ્મય તેહ ૮

૧ અગ્રે હમરયો, તે—૭૭ મૂ પૂર ૫૬ ક્રમ (ખરં ૩૩૮૬)

૨ ૭૧ મૂ. ૧ લી કડી પહેલા જગજ ૩ આ પહેલા—

"દુપદીને સાચવે, રખે ડામેવાય,
 એકે દાયે દુપદી ખીજે, મેતમ લેહ તે માય"

૨૧

૪. અનુનિ ઉદા આવતાં

- પાથિં ભણૂ, “ કર્ણ સાથિ, કરવો હિ સર્જામ, ”
 સુમ દત્ત ચે ધનુષ પોતાનૂ, કાફૂ તેણિ હામિ ૯
- સંખ્યાપસંખ્ય ભાથા ભીડ્યા તે, છોડિ પાણ્ડુકમાર,
 લડવા લાગો ભૂપ સાથિ, થયો હાહાકાર ૧૦
- નફેરીના નાદ હોયિ, ગિદિરા ગગડિ નીચાણુ
 ગાજિ ધન પડિ તુમુવ રણ પહિ, છૂટિ રાગ-સંધાણુ ૧૧
- કહિણુ ગ્ધરજ બોલિ કાલી, પડિ બૂબ અનેઢ,
 દિક્ષાપાત્ર ધૂનિ રવિ ન સૂઝિ, ફણા ધૂનિ શેખ ૧૨
- વીગ બિ વિસમા વદિ બાનિ, પડિ પર્વતશૂર્જ
 પરદન પાડિ પૃથ્વીપતિના, પોતિ ન પામિ ભર્જ ૧૩
- પરશુરામ ટ્રો સુભટ શિખ્ય ચે, કર્ણ કુન્તાતન,
 મર્જામ સાથિ સ મુખ રહી પહિ, વિમાસિ હિ મન્ય ૧૪
- બાણ બાળ્યા અભૂન ટ્રો, અર્જુન બેઠા તેહ
 વક્ષરથન ફેરી આનની, પહિ પૃથિ ફૂટા તેહ ૧૫
- વિમાસિ વિપરીત દેખી દિવાકગ્ધન કર્ણ,
 ‘ મઝ માથિ સર્જામ સુભટ ૧, ધગ્ધ ન ધરિ ચગ્ધ. ૧૬
- શકિ અભૂન એહ રઅવઅ, હામિ હિ ઝેઆકાગ,
 તે વિના અમ માથિ વદિ, મ નથી ગજકુમાર ૧૭
- ‘ શગ્ધિ પડતિ કર્ણ-ગગિ, સર્જામ મૂકી ભય
 ભાગો ભૂપતિ સૈમજ, હા, હતા પંદુરોધન ગય ૧૮
- “ વેગિ નૃપ અમવાર થાઓ, આવિ અભૂન વીગ,
 ગદા કર-મધ્ય લીમ સાથિ, પર્વત-પ્રાય સરીગ ” ૧૯
- દુર્યોધન કહિ, “ કપ્તા યમે અભૂન અવની-મધ્ય ?
 લાક્ષાગૃહ-મધ્ય મથ્યો, એવી તહનિ શુદ્ધિ. ’ ૨૦

‘શરપુર્ણ કૌ મોહ દેખાડી કહ્યું, “માલતી દુર્યોધન’	
રમાગ અર્જુનિ કુણ ભેદિ, અર્જુન વિના કે અન્ય ?”	૨૧
દુર્ગ દક્ષિના-પુ તણો, વેગિ અલો ગળન,	
યોધ-શિગિ સગ-વૃષ્ટિ કરતો, આનિ ક્રન્તાતન	૨૨
કૌરવપતિષ ઇમ આલાપ્ય, હસ્તિનાપુર લણી જાય,	
મૈત્ર્ય સનદ આગૂ દહોદિશિ, મુણિ જનમેણિ ગય’	૨૩
ક્રુરમારવ અતિ પડિ પૃથ્વી, બહુ સોક પામિ ત્રાસ	
‘જાણી પાવડન ‘વત્સો કૌરવપતિ’, યથો મન્ય વિશ્વાસ	૨૪
પનગર-મધ્ય ઇમ સાલન્ય, યે મવડપિ ઠિ અર્જુન,	
કોનાહન-કાળુ ન પ્રીઠિ, ન જાણિ મે મમ	૨૫
નિહન મહદેન ગય ગ્રાધણ, અનિ ક્રન્તા માત,	
મગ્નપતિ-ક્રાંતિ રટીનિ, પૂઠિ મહનિ વાત	૨૬
‘આરાવ સનનિ શિ હયિ ઠિ, નયર પાખનિ ચોર’	
કારણ મે પ્રીઠિ નહો, વાહિજ વાનિ ઘોર	૨૭
આહરિ આત્રી પૂઠિ પરિ પરિ, મુણિ નરિ કહી વાત	
‘એણી પડિ પૂઠિ જનનિ, તપ્ય પુન નિ માત	૨૮
	૨૪૭૨

૧ શરપુર્ણ સમૂહ-દેખી કહ્યું, ૨ માહતી સરીરને ભેદ બદ, અર્જુન પામે અન્ય ? ૩ આ મહેલો —

‘ત્યાહો વિપ્રવર રપિ ઠકિયા, અલો આયુષ સાધન,
કો મૃગચર્મ ને કોણે કોપીન, કો દણ-અવરુદ્ધ હાથ
કો રથ પાડી પૂર જાણેડો અગ્નિ અભિમન્યુ,
કો નાં દુર્ગ દર્શનાળા (સાક્ષાત્), મે સોજાવનના ચન્દ્ર” ૪૩

૪ નણે પાવડને રેલ્યા કુરુપતિ, ૫ આ પ કડણ ક નામ ૭ ને
દાવે ડિતા, ૮ આ કલહ સળગો હોએ છે, ૯ આ પછી
લિયલો — “તપ્ય પુત્રને માત પૂછે, આસ્ત્ય અનમા અતિ ધણી

આન્ધવ જે લિણાને ગયા, આસ્ત્ય મન માટે તેહ તણી ૫૨
(અર્જ ૩૪૩૮) ૩૪૭૨

૧૨. વૈવાહિકપર્વ—

કંઈયું ૭૦ મૂં—રાગ એજ

- સુણી વચન સહ કહિયા લાગૂં, કારણ કહ્યું નવિ જાય;
નગર-મધ્ય મણ્ડપ મત્સ્ય કેરિ, કુલાહલ બહુ યાય. ૧
- મત્સ્ય-વેધ-કારણિ બહુ મ્હણિઆ, દેશ દેશના જૂપ;
વિદ્યા વય પ્રાક્રમિ બલિઆ, મદા મનોદર રૂપ. ૨
- યન્ત્ર-મત્સ્ય કોણિ નવિ વેધ્યો, મ્હણ્યા થયા બહુ દિન;
વણુ પ્રીછિ કહિણુ પણુ કીધું, વિમાસિ રાજન. ૩
- તે સુણી બ્રાહ્મણુનિ વેયિ, કાપડી બિ કો આવ્યા;
મત્સ્યવેધ કીધો જેણિ મણ્ડપિ, નરપતિ-શીસ નમાવ્યા. ૪
- કન્યા લેહ જાતા રૂપ મણ્ડપિ, સપક્ષા ચોધ દહાયાં;
રાજકુંચાર સહ મ્હણી કરી, કાપડિઆ ફેલી માર્યા. ૫
- સુણી વચન ત્હા રાય સુધિયર, રનિકુલ સહદેવ નિ માન;
આણગણિ જગ્યાટ કરિ બહુ, એ તો વિમમી વાત. ૬
- મણ્ડપ રાય તણિ મજ વેધ્યો, તે તો અલુન વીર;
અન્ય આવી કો પ્રાક્રમ કરિ? કો ધનુર્વિદ્યાનો ધીર? ૭
- ધણ્ય મ્હણ્યા કન્યા મહી જાતા, કીધો બહુ સદ્ગોમ;
મદા મુદ્ધ બાણિ નાવ છૂટા, વીર રહ્યો તેણિ કામ્ય. ૮
- વિકટ વન કહિણુ રથાનકિથી ચે, પ્રાક્રમિ જગરિઆ;
મગટ વહિ લાક્ષણુદ જાવાતિ, યુક્ષા જૈ નીસગિઆ. ૯
- બહુ હેડમ્ય મ્હણ્યા કુલ માગિ, તે વીર જોકેદરિ માર્યા;
કીરવ-જન જન વિય મોદિકથી, વિશ્વમ્હારિ જગાર્યા. ૧૦
- અઙ્ગારપર્ણ ગા-ધર્વ અતિ બલિઆ મધ્ય-રાત્રિ મારગિ મ્હણિઆ;
પ્રાક્રમ પાર્ય તણિ વસિ આવ્યો, અનુચર ચઢનિ પલિઆ. ૧૧

- એહૂં કરી અતિ દુઃખ ધરિ રે, રાય યુધિષ્ઠિર ચેહ;
અતિ વિકુલ ચ્યા વાલ જુદ જિ, નિકુલ નિ સહદેવ. ૧૨
- કુન્તા અતિ આકન્દ કરિ નિ, આકુલ વ્યાકુલ થાય;
અમ્મા અર્જુ પછાડિ કીર્ણ, દુઃખાર તણા ધર માલિ. ૧૩
- વીર ત્રપ્ત મર્વ કિનિ પ્રજિ, કો ન કહિ સાચી વાત;
એટલિ હરી કન્યા રસક્રાંતિ દીડી, દીઠા બિહુદ જાત. ૧૪
- શીખ યથા સાદમા જૈ પોહતા, મલિચ્યા ધર્મકુમાર;
નિકુલ સહદેવ અતિ હર્ષ ધરિ, "અગ તૂઠા વિશ્વાધાર." ૧૫
- કુલકન્યા રાગ તણી, દેખી નિ રાજન;
અતુન કર્મ અણુનન જાણી, આનન્દ પામ્યા મન્ય. ૧૬
- વેગિ જૈ કુન્તા કનિ પોહતા, કહ્યુ, "વીર બિ આબ્યા;"
તેણિ મભિ અણુન કહિ, "માતા" વસ્તુ અહો એક લાબ્યા; ૧૭
- શિક્ષા-કાગણિ ગયા "નગર-મધ્ય," માતા જાણી મન્ય,
"અણુજાણિ અન્તરવર-મધ્યથી, બોલ્યા એહ વચન. ૧૮
- "ખાદ વસ્તુ પામ્યા સુત માદરા," તેણિ ચ્યા રલિઆત્ય;
શીખણિ મન્તોપપણિ વચન કહ્યુ, "વિદિચી સ્યો સહ જાત." ૧૯
- "પ્રભાણુ વાક્ય" કહિતા હિત્યયો, ગય યુધિષ્ઠિર ચેહ,
કુન્તા દેખી કુપદીનિ, પઠિ વિભાગિ એહ ૨૦
- "કુઅર સર્વ કહ્યુ કગિ માદર, ગમે વરિ પામિ વી." ૨૧
- અવિવેક થાયિ ઉત્તા અતિ, આહસ માનિ ધીગ. ૨૧
- કુન્તા કુઅરનિ મ્મત્યા અતિ, હર્ષ પામ્યા મન્ય;
કુપદી પાસિ ગજકન્યા, માન નિ પાયિ તન ૨૨
- "લક્ષ દુર્ગ તે સહ આરોગ્યા, સન્તોષ યયો સર્વ સાય,
ત્યાગ પૂરિ શ ચર્ચ, જનમેજિ' મુણિ વાત. ૨૩

૧ હરિ ૨ રુન્ધ ૩ વર્ષ, ૪ જૈને સાદમા મલિચ્યા, ધર્મ
વયો કુમાર" ૫ કુપદની. ૬ હવા તે, ૭ અહીંથી ૮ છીડી નથી.
૯ અવની-મધ્યે ૮. સાથે ૯ શિક્ષા ફરી.

તેણિ સમિ ત્હા કગિ વાર્તા, કરુણાનિધ ભગવાન, કદિયુ રથાનક કષ્ટ પડતિ અત્તો, ધમાડયા બહુ માન	૨૪
તેણિ સમિ ત્હા મન્ય વિમાસિ, દુપદ ચે રાજન, “કન્યા હરી ગયા પ્રહાર્યારી, વિમ કિ ક્ષત્રી-તન ?	૨૫
તે માદિ વૃક્ષિનિ કદ વૃ, પુન' મુણિનિ વાત, તેણિ રથાનક ઉત્તર્યા, ત્હા જૈ જુઓ વિખ્યાત”	૨૬
ગળાયિ સુત મોઢ્યો, દષ્ટિહુમ્ન ચેદુ નામ, પ્રભપતિ-વગિ જૈ ગ્લા પાછ, આવ્યો તેણિ હામ્ય	૨૭
નજયર્થા જોવા લાગો, કહો ન પામિ મર્મ, મન્દિગ જપગિ ચ? નૃપસુત, કીધૂ છે પ્રાકમ્મ	૨૮
અપ્પર તેહના કરી પાછ, જોવા લાગો વાત, કુન્તા પાખનિ ફરી બિહા, ઝોઢ પાચિ જાત	૨૯
શ્રીકૃષ્ણ નિ બનદેન દોસિ, કગિ સપદી વાન લામાગૃહથી નીસર્થા ચા, પ્રગટ થયા માક્ષાત	૩૦
“દેહમ્મવધ નિ બકન્ધ, અર્જુનપણ્ય-છત ચેહ” કુન્તા કૃષ્ણનિ શ્વતિ કગિ, “ત્હા, તહા ગખ્યા એહ	૩૧
મહિમા રાખ્યો [મત્સ્ય]-મણ્ડપિ, સદા કમતા સા જ્ઞા જ્ઞા કષ્ટ પડયા, કમનાપતિ' તહા કીધી વાદ”	૩૨
ગય દુપદ રેરા સુત વડો, દષ્ટિહુમ્ન ચેદુ નામ, પાપકવ પાચ નિ માતા કુન્તા, નવવા તેણિ હામ્ય	૩૩
કૃષ્ણ-કૃપાધિ જગયા એ, પ્રગટ પૃથ્વી માદિ, પાણ્ડુસુત જોનખી પગિ, હવ' ધરતો નય	૩૪

૧ આ ૧ ચરણ બદલ —

“તેણે સમે ત્હા આવિયા, શ્રીકૃષ્ણ ને બજારેવ રે,
ખગપતિ સાર્યે ગરી ધરમન્ય, બેડા છે અવસ્થામેવ રે ૨૩
સર્વ ગ્વહીને કરે વારતા,”

વેગિ નૃપ પાસિ ગયો, કહ્યું. “સાંભલો રેનરપતિ! વાત;
 ભાગ્ય મોટું આપણું એ, પાણ્ય પાંચિ ભાત. ૩૫
 અન્નુનિ મત્સ્યમન્ત્ર વેધો, પાસિ રાજા કુમારિ;
 અન્ય એહવા કુલ્ય હોયિ? બહુ મોધ પમાડ્યા હોરિ.” ૩૬
 મુલ્કી વાણી સુત તણી, રાજા થયો રલિઆત્ય;
 પાણ્ય પાંચ પ્રગટ હોઆ પછિ, સાંભલી સમલી વાત. ૩૭
૨૫૧૦

કદમ્બ કવિ મૂં-રાગ એજ

રાજા દુપદ મન્ય વિમાસિ, પાણ્ય પાંચિ વીર;
 “હર સાલસિક વિલાસિ આધકા, ધનુર્વિદ્યાના ધીર. ૧
 કહિલુ પણ કાધૂં દૂર પણિ, કૃષ્ણ કરુણા કાધી;
 તે પાણ્ય પધરાવો ધરમધ્ય,” સુતનિ આજા દીધી. ૨
 “ભાગ્ય મોટું આપણું એ, કન્યા કુલમધ્ય એહ;
 પાંચિ પણ રાખ્યું પરદલમધ્ય, કાધૂં કારમ તેહ. ૩
 રાય ધુમિધિરનિ પધરાવો, સાચિ સમલા ભાત;
 સ્વયંવર જોવા સુત કોરો, આવિ કુન્તા માત.” ૪
 એહવાં કહી રાય મોકલ્યા, દષ્ટિદુર્ભ સુત નામ;
 રાજકુન્દર પચ્ચનુચર સર્જાતિ, આવ્યા તેણિ કામ. ૫
 તે નિશા ત્યમ વહી ગઈ છિ, થયો પ્રાત-કાલ;
 રાજપુત આવ્યો રાય પાસિ, અરણ્યોદયનિ કાલ. ૬
 મુલક ની નીચો નમ્યો, વિનય-વાર્તા કાધી;
 “પધરાવો પાણ્ય,” દુપદરાગિ, અમનિ આજા દીધી. ૭

૧. પિતા. ૨. ભાગ્યકુમાર.

૩. ૭૨ મું. કદી કદ અને આવ. ૪. સાવિક વિદ્યા-પરણ, ૫. સેવક.

૬. “પધારો મણ્યવ ચંદ્ર (?) કુપદરાગે આજા દીધી.”

ભાગ્ય મોટું અમ તણૂ, ચે પધાર્યો તજો આજ,	
કૃષ્ણા વરવપુ થોગ્ય પામી, સિદ્ધ થયા સર્વ કાજ ”	૮
અતિ ઘણૂ રનિઆતિ યા નિ, મત્ત્યમણ્ડપિ જાય,	
કુન્તા પામિ દુપદી, આનન્દ અતિ અતિ થાય	૯
“ગાય સાહમા જૈ અધ્યા, દણ્ડવન કરી પ્રણામ,	
“કૃતાગ્ય કૃત્વા દેશનગઠ તજો, ભનિ પધાર્યો સ્વામ્ય ”	૧૦
આસન આપી અચા કીધી, બિમાર્યો દેષ માન,	
તેણિ સમિ ત્યા ગરડિ ચીની, અગ્ન્યા શ્રીભગવાન	૧૧
ગમિ જીર્ણનિ પ્રણામ્યા, આનન્દ પામ્યા મન્ય,	
પૂજન કીધી પ્રેમ સદ્ગતિ બિહા અગગણુશરણુ	૧૨
શ્રીકૃષ્ણ કહિ ણિ, “સાલનો, તજો દુપદરાય ”	
સદન ચર્ચ ણિ કપના, મોટા તમ મદિમાય	૧૩
મહિમા જાણી મળડપ તણો, પૂગણુ થયા સર્વ કામ,	
વગ્દાન થો કન્યા તણૂ, કુપદી ચેદન નામ ”	૧૪
સભા મદ્દ સન્મુખ મિત્રા, પામિ પાણકુ કુમાર,	
ગય લાગા પૂજવા, માનિધ્ય વધાધાર	૧૫

૧ આ પહેલા — ઉદયો

“આનન્દ અતિ થાય ને કુમહાર-મદથી પરવરે,
આયુષ ભૂણુ આપણા, તે પાચે પાવડવ તન્ય ધરે

૪૭

૩૫૧૬

(ખર્ચ ૩૪૮૫)

કડબૂ ૭૩ મૂ-રાગ ગોડી દોહોરી

પાવડવ પાચે માત કુન્તા, દુપદતનયા જોડ,
નમ માહે સગ્યર્થો, . બેશીને તેડ ૧
લોહ સર્વ આશ્ચર્ય પામ્યા, દેખી નયુ વશરપ,
એ કુમહારને થર્વ હર્તા તે...નૃપતિ-બૂપ ” ૨

૨ અમ દેશ નમ થયૂ, ૩ અતિ રસિવાત્ય થયા, અને પ્રણામ્યા થયણુ

૪ તમારા ૫ પૂણું મનોરથ-નામ ૬ પગ-આણપુર-સાજન

- દુપદ કહિ, “રાય યુધિષ્ઠિ ! સત્ય કહોનિ વાણ્ય,
સભા સહકો દેખતા, સાભલિ સારિઝંપાણ્ય ૧૬
- અર્જુનિ મામ્યવેષ ધીમો, જોતા સધવા રાય,
દેશ દેશના મ્યધ્યા નરપતિ, દેખાડ્યો મહિમાય ૧૭
- કહો એ કન્યા દુપદી, તહો પાણક કુમાર;
પાયિ મમ્મિ કુણુ વરગિ ? કહોનિ સત્ય વિચાર.” ૧૮
- રાય વાણી વદિ વયતા, યુધિષ્ઠિ ચેહ્નું નામ,
સભા સવળી સાભલિ, ઉચ્ચર્ચાં તેણિ કામ્ય. ૧૯
- “પ્રથમ કન્યા આપો મુઝનિ, પછિ વટોદર વીર,
ચાર પઠિ વરિ અર્જુન, પછિ યુગ્મ-સરીર.” ૨૦
- એહવા વચન જ સાભલીનિ, (પછિ) મૂર્ઝા પામ્યા રાય,
સહકો આશ્ચર્ય થઈ ગયૂ, કોણિ કાઠ નવિ કહિવાય ૨૧
- મુહૂર્ત એક જ વહી ગયું, સાવધાન થ્યા રાજલ,
“સદા સહકો ધર્મ” કહિ તૂ, એ શ જોલ્યા વચન ? ૨૨
- ધર્મ-વચન ૧તો એહવા કુગિ છિ ? એ કોણિ પાડ્યું નામ ?
અઠો ત્હા લગિ જાણ્યા પ્હા લગિ, પડ્યું નોહ્નું કામ. ૨૩
- તહો પાયિ પરિત ચેવકા, એ કન્યા નાહનું બાલ,
નવિ દીકું નવિ સાભલ્યૂ, કિમ હોયિ અણિ કાલ ? ૨૪
- એહવા વચનજ આભલી, શ્રીકૃષ્ણ કહિ ઠિ વાત,
“ગમ યુધિષ્ઠિ ચે કહિ તે, તે માનો વિખ્યાત” ૨૫
- ગમ દુપદ વદિ વનતૂ, “સાભલિ સારિઝંપાણ”
એણિ સમ તૂ, કહાવિ કશિ, કશી જોયિ વાણ્ય ? ૨૬
- એહવું કામ તમ તણૂ ચે, સદા નિરન્તર હોય,
અનેક કપટ આગિ રચ્યા, તે નર જાણિ મય. ૨૭

કૃત તન્નાર કુણુ જાણિ, પુરિં કીધૂ ચેહ ?	
અનાસુગવધ પૂતના, [બક] પ્રત્યઃ ઘેનુક તેહ	૨૮
માનુન કારણિ માટી ગચના, કીડા મધુપુર માદિ	
કુબ્જન-અનુગ્રહ ગજકવધ, ગજ-મદન-મુદ્દ કલિયા	૨૯
કર્મ કહૂ તમ કેટના ? એ કાગળ કૃષ્ણગવરપ,	
મત્સ્ય કેન્દ્ર નેનગદરિ ચકર, વામન લુપ્તપતિ શૂપ	૩૦
અગિ રૂપ અનેક ધર્મો તલો, કીધા વિવિધ રૂપાય	
તે માદિ તલો ઉચ્ચરો અત્ય, એ કહે કુમાધરિ રૂપાય	૩૧
એદવા વચન જ ઉચ્ચરિ, પંદહી નૃપતિમન્ય વિશ્વામ,	
તેણી સમિ ત્હા વેગિ પધાર્યા, ત્યવતી-મુત વ્યામ.	૩૨
દુગ્ધિ દર્શન પામ્યા, મહાન સાદગા ભય	
દણ્ડવત રૂપતા નમ્યા ચન્દ્રો, વેગિ દુષ્ટગાય	૩૩
પટવત્ત પીન, પિચરૂં કવચ, અરિ પારાસર પ્રો	
રૂપી અતિ અભિગમ વપુર, નમ્યા મરુદાર	૩૪
આસન આપી પૂજા કીધી, કહ્યું, "ભલિ પધાર્યા નાથ."	
"મુનિવર કહિ તે કરે નરપતિ", ઉચ્ચરિ મર્વ માય	૩૫
	૨૫૪૫

૬૬૫ ૬૭ મૂ—ગગ એજ

વ્યામ તણી પૂજા કરી, નરપતિ વાણી ઉચ્ચરી,
 "તલો મુનિવર" અમ કૃપા કરી, અનુચર આણ્યા મન્ય ધરી,
 વિનારી વ્યામ ભલિ પધારિઆ રે

૧

૧ પાનાદ નૃસહી ૨ વિચાર ૩ તલો અ ૪ માગ ૫ તે
 નૃપનો નહીં વિશ્વાસ ૬ કરી ચરણે લાગ્યા ૭ આરુણી કનકસમ,
 પારાસરસુત પ્રોદ

૮ ૭૭ મૂ ચાલુ દાગની કીધી આગ

કાલ—“ વ્યાસજી ! તમે લલિ પધાર્યા, સાર અહારી કીધી. ”

‘ વ્યાસવચન તહો સિર ધરો, ’ સર્વ^૧ કુણિ આચા દીધી. ૨

‘ અન્ધકારિ ઉઘોત થયો ત્યમ, ’ દીસિ મુનિવર-૩૫;

‘ દેશોક મોહ ગયા અમ તણા, ’ ત્રાસ ન તરણિ-૩૫. ’ ૩

‘ કન્યા કુણ પ્રગટ ’ ધરિ માહરિ, મત્સ્યવેધ-પણ કીધૂં;

રાજકુંઘર પકા વાત ન જાણિ, કાચ^૨ કિરીટીથી શીધૂં. ૪

રાય મુધિષિરનિ મિ પૂછ્યૂં, ‘ કહો, કન્યા કુણ વરણિ? ’

‘ જામિ ધર્મ ’ વિદ્યાધિ અધિક, જાણ્યું, ‘ સત્ય ઉચ્ચરણિ. ’ ૫

કહિ, ‘ પ્રથમ અહો પછિ લીમ અનુન, ’ નિકુલ નિ સહદેવ, ’

‘ રાય મુધિષિર કહિ તે સાચું, ’ ધમ ઉચ્ચરિ હિ કૃષ્ણદેવ. ૬

તે માટિ તહનિ ‘ કહું ’ મુનિવર ‘ સત્ય આચા દીજિ;

‘ તે તહો કહો ત્યમ નિશ્ચય કર્યું, ’ શીખ સેવકનિ દીજિ, ” ૭

મુણી વચન વક્તા કહિ મુનિવર, “ સાબલિ દુપહરાય !

એ કન્યા ‘ પાચિ વીર વરિ તે, ’ કહું વ્રજનિ મહિમાય. ૮

અગ્નિકુણથી ‘ પ્રગટ્ય ૩૫, ’ પાગ્યાલી ચેહનું નામ;

દેવ ‘ તણા કરણ નાંધે જાણિ, ’ ધસિ તણા એ કામ. ૯

પાચે પાણવ ૩૫ ધર્મા, એ ઇન્દ્ર તણા અવતાર;

માગ્યા વર પામી વ્રજ કન્યા, કહું ‘ રતેહ વિન્તાર. ’ ૧૦

પૂર્વિ [એ બ્રાહ્મણની] પુત્રી, તમ ધાર કન્યા ચેહ;

વૃદ્ધ વિપ્રનિ તે પરણાવી, મહા મનોહર દેહ. ૧૧

અતિ સુંદર વપુ-૩૫ ધરિ નિ, બિહિટિ દેહ મુગન્ધ;

સકલ કન્યા-ગુણ લક્ષણ પૂરણ, જાણિ ‘ તત્ત્વ પ્રગન્ધ. ’ ૧૨

૧ એટલી આજ્ઞા. ૨ હીઠે ઠ. શું કહું તમને નિમિત્ત કારણ, તરણી (૧ તરણિ)-આલ સ્વરૂપ. ૩. હરિ નથી ૪. અવરી ન જાણે. ૫ કન્યા કેહને આપું ૬. જ. “ રાજ ધર્મ ” આચારે અધિક, જાણ્યું પૂનઃ ૭. રી સ્થાપું. ૮. પાણું ૯. “ ને પાણવરણે. ૧૦. અહલ પ્રગટી, ૧૧ તણું કરણ એ ચેહનું. ૧૨ તે સકલ. ૧૩. સકલ.

- યૌવન-મધ્ય ચર્ચ તદ્વા વનિતા, વૃદ્ધ યથો મુતક્ષામ,
 ૧૭૧ પોદતી મૃત્યુ આ યુ, પામ્યો હરિપદ-ગમ ૧૩
- વનિતા મન્ય રવિનારિણિ, 'કગ્વો કુણુ ઉપાય ?
 ૧૭૨ ધ્યાન કેરુ કિ તપ આચર, જૈ ગર્જાનટ માદિ ?" ૧૪
- એકાન્તિ મિતી ધ્યાન કરિ પદ્ય, ચિત્ત ગમ્યુ નવિ જાય
 ૧૭૩ રમ્યમિન્દુ ઠાકિ આમનથી, પડિ ગર્જાનટ માદિ ૧૫
- મહા મનોહર કમન નીપજિ, પણિ, યે ન જણિ બેદ,
 ૧૭૪ નીર-તરુ કમનદન આવિ, વનિતા પામિ બેદ ૧૬
- શિવપૂજ કરવા દિન પ્રતિ, વિષ્ણુ એક તદ્વા અવિ,
 ૧૭૫ પદરિ કરી કમન ગ્રહીનિ તે, શકું-શીરા ચક્રાવિ ૧૭
- કમ જગતા જાનુ દિન યથા, (મધ) નાગણુ કન્યુ નવિ જાય,
 ૧૭૬ જન્ય-પ્રવાહિ કમનદન આવિ, ચૂન દીમિ મહિમાય ૧૮
- શિવ પ્રગટ ચર્ચ બ્રાહ્મણુનિ પૂઠુ, 'મહાથી તુ દત બાવિ ?'
 ૧૭૭ 'જન્ય-પ્રવાહ-ઉમધ્યથી દીમિ, તગ્નિ તન્વાણુ આવિ.' ૧૯
- અનુચર ઇન્દુ તણુ ગ્ના જોવા, વપુગિ પાગ ન પામિ
 ૧૭૮ અમના એક અનોપમ દીમિ, દષ્ટિ કરી તગિ મારમિ ૨૦
- પાનિ જર્ષ પૂઠુ પ્રેમદાનિ, 'તુ દહીનિ માત્રી વાન,
 ૧૭૯ કુણુ કાગણિ ગર્જાનટિ [મિતી ?] કુણુ મન નિ તાન ?' ૨૧
- પૂઠુ વચન, પડિ અમુમિન્દુ, કમન ચર્ચનિ આનિ,
 ૧૮૦ કાગણુ જોઈ આલ્યા અનુચર, ઉમથાપનિ વર આનિ ૨૨
- અનુચર ઇરા પ્રતિ ઉચ્ચગિઆ, 'એક અમમમવ વાત
 ૧૮૧ ગર્જાનટિ મિતી યે વનિન, પ્રગમરૂપ વિખ્યાન ૨૩
- ધનેન ચળી જનણિન્દુ પડિ તે, કમન ચર્ચનિ અવિ

૧ ફે કામ ૨ દેદ ચરી તતજણુ તે કાકયે, ૩ વિમાસે
 વેગે, ૪ આસુ નિન્દુ પડે અર્જુણી, ૫ ગર્જાનટ માદિ ૬ દેદ ચરી
 અમલ કમલ તે, ૭ સિવે સ્વયં વાચને પૂઠુ ૮ અધ્યે તે દેખુ, ૯
 તરતા આવે ૮ નિકટ ૯ તેજ

તહો પધારો ઉભયાપતિ ! તો, વૃત્તાન્ત સર્વ મુણાવિ.' ૨૪

'અતિ સન્તોષ થયો ઈશ્વરનિ, આળ્યા અમત્રા પાસ;
'તું કુણ કારણ કષ્ટ કરિ છિ ? રદિનિ મુઝનિ આશ.' ૨૫

સાક્ષાત ૩૫ ધરીનિ ૩ રદિ, પૂછ્યું છિ વચન;
પિતા દેવ શકુંર શુભ જાણી, આણિ કારણ મન્ય. ૨૬

'પ્રભુ ! સ્વામી વૃદ્ધ અતિ માહરો, તે પામ્યો સુરસોક;
તે મન્ય કારણ ઈશ ! ધરીનિ પછિ, કરતી હતિ શોક.' ૨૭

અતિ આહુર જાણિ મહારદિ, અન્તરિ જોઈ જાન;
'આચરણિ અતિ સન્તોષ થયો ૪ મુઝ, માગ્ય માગ્ય વરદાન.' ૨૮

'વર આપો, વર આપો મુઝનિ, આપો ઈશ અરતાર;
આહુર થઈ ઉભયાપતિ આગલિ, હમ કહ્યું પચ્ચગ વાર. ૨૯

'સાથ પદ્મ' મુજલ શુભ કીર્તિ, સુમતિ સુકમાર યે હોય;
આપયો સ્વામી મુઝ વર જોડવો, યે પ્રાજિ ન 'પમાદિ કોપ.' ૩૦

વચન મુણી વક્તતા કહિ વાણી, 'સાજવો સાચી વાત;
એણિ વચનિ કહ્યું તિ મુઝનિ, પાચ હસિ ભરતાર. ૩૧

મનવન્તરિ પૂરણ દિન થાતિ, સુરપતિ અવની આળ્યા;
૭આશ્રમ્ય તહો, ગુફા ગિરિ-માધ્ય, પુરપ આર રખાળ્યા. ૩૨

તે કારણિ સાજલિ કહ્યું, ત્યા લગિ તું ખ્યાન ધરયે;
પાંચમે હન્દ્ર અવનીતલિ આવિત્યારિ, અમરશ્રમ અવનરયે.' ૩૩

એહવું કહી આગા ત્યા આપી, ઈશ ગયા કૈલાસ;
અગસા તે ગર્જાતટિ બિડી, આણી દદ વિશ્વાસ. ૩૪

તેણિ સમિ વૈવસ્વત મનુષિ, માડયો યશ અપાર;
સદસ વર્ષો આરમ્ભ માંડયો, નવિ તેહનો પાર. ૩૫

૧. આ પહેલાં ૭૩ મું ૧૨, પદ ૩૫૩૦ (અર્થે ૩૫૩૬). ૨. ફેદને
૩. શકુંર. ૪. તું. ૫. જલ યરા શુભ. ૬. કરે. ૭. આસન અચ્ચો
ગુફા. ૮. ત્યાં આવી વરજે.

બ્રહ્મા પાસિ માગી લીધૂ, ' યાગ પૂરણ થાય, માનવ કે મૃત્યુ નવિ પામિ, કાર્ય આજારા માદિ ' ૩૬
ધમ કરતા બહુ દિવસ થયા, નહિ મનુષ્યનો પાર, આકુલ બ્રહ્મા કૃષ્ણ થાવા લાગા, જન સહુ ધગ મુઝારિ ૩૭
દેવ તણુ કારણ મર્વ રખ્યું, મદ્યણિ કાષ્ઠ નવિ થાય, પર્વત સાગર કીપ ઉત્તરી, ઝન્દ્રસદન લગિ જાય. ૩૮
પછિ ઇન્દ્રાદિ સર્વ દેવ અપીનિ, બ્રહ્મા આગલિ આવ્યા, વિનય કરી પૂછ્યું સુગપતિનિ ત્હા, સ્તુતિ કરી જોડાવ્યા ૩૯
(કહ્યું) ' માનવ માગ નહી પૃથ્વીતલિ, ત્હા કૃણિ ન શિદિવાય, ઋષિ દેવ અમુર કિન્નર મહા, આકુલબ્રહ્મા કૃષ્ણ થાય ૪૦
મન્દ્રસદનિ આવી અનુદિન બહુ, દેહણિ ગ્ભૂ નવિ જાય, તે કાગલિ બ્રહ્માનિ કહી વાણી, ' રચયે કુણુ ઉપાય ? ' ૪૧
તણિ મમિ બ્રહ્મા ત્હા જોવ્યા, ' આલલિ સુરપતિ ' વાત, વૈવસ્વતનો યાગ હોયિ ઊ, વગમ સદસ વિખ્યાત ૪૨
તે કારણિ એ માગી લીધૂ, માનવ મૃત્યુ ન પામિ, સદસ વર્ષ પરિપૂરણ થાવિ, જગિ સહનિ કામિ ' ૪૩
દેહ મદ્યણિ ચલે રાગા, સુગપતિ રચાનકિ જામિ વરણ વાયુ ક્રમે સદ્ગતિ, આવ્યા અવની માદિ. ૪૪
સુગપતિ-મન્ય ઉત્કળકા યદિ, વિમાન નિશી જામિ, અન્તરિક્ષથી નલિની-દન દીપ, શુભ મઝા જાય માદિ ૪૫
દેખી સુરપતિ મન્ય વિમામિ, ' દિવ્ય કમય કપ્પા જાય ? પૂર યદી દીપ અતિ સુન્દર, ચિત્તા ગ્રહ્ય પ્રગાદિ. ૪૬
તે દેખી મર્વ ગાય નમે, એકાકી જોડા જાય, દ્વિ યદી દીપિ [તિ] વનિના, બિહી ઊ તટ માદિ ૪૭

૧ મિતરણુ આન્ધર્. તે ૨ તમને થે વાણી કહેવો ૩ નમિયો
૪ " પુલિન અરિત ઉપકલ્પાય થે, બ્રહ્માન આજ્યા જાય " ૫ દિવ્ય
યની આવે અતિ.

- ત્યાં આવી પૂછ્યું વનિતાનિ, 'તું કુણુ કારણિ નારિ ?
કસિ 'કાર્ણિ કદ કરિ જિ, બિડી સરિત મુગારિ ?' ૪૮
- કહિ વનિતા, 'આવો તલે સુરપતિ ! દેખાડું તે 'કામ;
યે 'કાર્ણિ તપ આદરે તે, કદ' 'તમ આણિ કામિ.' ૪૯
- એહનું કહી આગલિથી આસિ, પદિ સુરપતિ જાપ;
ધમ કરતાં તે વેગિ કરી આન્યાં, કૈલાસ પર્વત માદિ. ૫૦
- દિગ્ધ પંકુસુમ ઉપવન પર્વત-મધ્ય, દીસિ અતિ અભિરામ;
સુંદર ભવન 'અન્તર મધ્ય જિહા, પશુપતિ તેણિ કામ્ય. ૫૧
- પોતાના નિજ ગણુ સદ્ગતિ, અક્ષકોડા ચે હોય;
અતિ આનન્દ દેખી સુરપતિ ત્યાં, કાપ કરીનિ જોય. ૫૨
- 'કુણુ પુરુષ અધિપતિ ચે બિઠો ? મુઝનિ કહિનિ મમં;
સુરપતિ 'આગમ્ય મુઝ જિભાં, એ કુણુ તહારો ધર્મ ?' ૫૩
- એહવાં વચનજ સાંભળ્યાં રદ, વનિતાનિ કહિ વાન;
નિરખ્યો ઇન્દ્ર આણ્યો અન્તરથી, અમરપતિ સાક્ષાત. ૫૪
- પર્વત પાખસિ દેવની ધર્યો, શુશગિરિ માદિ;
'પૂર્વિ મિ કલું'તું દુઝનિ, કરવો તેહ ઉપાય.' ૫૫
- તેણિ સમિ કૈલાસ-શિખર-મધ્ય, ગુફા અતિ ગમ્ભીર;
શુકા પાખસિ દેવની પહિ, દીધી સુરપતિ ધીર. ૫૬
- 'પૂર્વિ આર અમરપતિ એ મધ્ય, જુઓ તેહનાં રપ;' ૫૭
- નિરીક્ષણુ 'કરવા સુરપતિ ત્યાં, દીદા તેહ સ્વરૂપ.
તેણિ સમિ પશુપતિ ત્યાં જોડ્યા, 'સાક્ષિ ઇન્દ્ર' તું વાણી; ૫૮
- પૂર્વિ સુરપાત આર ધર્યો, ગમ્ય કરો પ્રવેગ તે જાણી.
કારણુ કહિણુ જાણી ત્યાં ઇન્દ્ર, કલું એહ વચન;
'કુણુ કારણુ (તહો) કહોનિ મુઝનિ, કુણુ ધર્યો એ જાન ?' ૫૯

૮. કાણ. ૯. કાલ. ૧૦. અર્થે તર આગરું. ૧૧. તમને કામ.
૫. વસ્તુ. ૬. દીસે. ૭માં તેણિ નથી. ૮. દ્રષ્ટિ અર્થે મુઝ જિભાં.
૯. કરતાં ત્યાં.

- ઈશ કહિ, ' સાંભલિ તું સુરપતિ ! ઇન્દ્ર તણું એ રૂપ;
એ વનિતાનિ અર્થિ રાખ્યાં, કરવા કામ-સ્વરૂપ. ૬૦
- વર આપ્યો વેગિ વનિતાનિ, પાંચિ દશિ છુઝ નાથ;
તે કારણિ અવતરો અવની-મધ્ય, ચન્તનુકુલિ સ્વક્ષાત. ૬૧
- પાણકુ તણા તહો પુત્ર અર્ધનિ, પૃથ્વીતલિ અવતરયો;
ધર્મ-રામીર-અમરપતિ-અંસિ, કુન્તા તમનિ ધરયો. ૬૨
- મુગ્ધરૂપ ધરાતલિ, [ધરયો], અમરપતિ-અવતાર;
અવનરિઆ તણ્ય કુન્તામુન, ગિ માદ્રીકુમાર. ૬૩
- વિશ્વભૂ ફેરી છુદ્ધિ વિમાએ, [વિષ્ણુ] ગિદ્ધ એ કહિવાય; (?)
મદ્દાઝપિ ફેરા શાપ ચક્રી, હતા ગુણગિરિ માંદિ. ૬૪
- વચન શુણી સુરપતિ ત્યારિ બોલ્યા, ' દુઃ અનુચર ઈશ ! તજારો;
'આવીશ ઈશ ! નિમે અવનીતલિ આ, ગિરિદરથી ઊગારો.' ૬૫
- સ્તુતિ કરતાં રહિઆત્ય થયા સિવ, ઇન્દ્રનિ આચા દીધી;
' દુષ્ટ-મરુ પ્રગટયો વનિતા, ' ઈશિ વાર્તા કીધી. ૬૬
- એણા પિરિ પૂરણ થયા પઞ્ચિ, નિત્ય પ્રતિ ઉચ્ચ કરતા;
વાઙ્મિજત વર પામી તે વનિતા, ઈશ-દષ્ટિ આચરતા. ૬૭
- પઞ્ચિ કુન્તા-ઉદરિ ઊપના, પાણકુ તણા કુમાર;
તે કન્યા 'પઞ્ચિ પરિ પામી એ, ઉત્પન્ન અસિ-મુઝારિ. ૬૮
- દેવ તણું એ કારણ મોદ્દું, માનવ મન્ય વિચારિ;
તે માટિ એ પઞ્ચિ વરસિ, મણપ રામ ! તજારિ. ૬૯
- ગીતમ-કુલિ કન્યા કો પૂર્વિ, જરિલિ એલ્લું નામ;
ઝપિ [તણિ] આશ્રમ્ય અનુદિન, કરતી ઉત્તમ કામ. ૭૦
- મુનિવર સદ્ગતી સેવા કરતી, આચરતી શુભ ક્રમ;

૧. ધરમ્યો નૃપતિ કુલ્ય, - ૨ " અવતરમ્યો કશ્યપ સુત પીત્યે, માદ્રી તણા કુમાર." ૩. વિશ્વભૂ ફેરે છુ ધામાસિ (?) અ. ૪. આપ્યો અંસા અવનીતલિ આવી (?) અ. ૫. પ્રગટ હવો, વનિતાએ વાર્તા કીધી. ૬. છુઝ થયે પગાલો,

- માહિર-મધ્ય પધારિઆ ત્હાં, આપ્યા દુપદ રાય;
મધુપર્ક કરી શુભ ૧આસન આપ્યું, પુષ્પ તણી ખૂબ થાય. ૫
- ૨કન્યાનિ તાં ત્હાં પધરાવો, વર્તિ કન્યાદાન;
૩૨કન્ય રાયિ કરીનિ નમાવિ, રાણી દેખ બહુ માન. ૬
- કર-બ્રહ્મ કરિ અર્જુણી, નિ વરિ પાંચિ વીર;
સ્વસ્તિવાચન ૪ત્હાં કરી પછિ, ન્યાદસિ સુભગ સરીર. ૭
- વરવશ રાય જ્યાતિ પિતૃકુલ, માતૃક યાદવરાય;
ઉચ્ચરી ઉભય પક્ષ તણા પછિ, કન્યા-કુલ કહિવાય. ૮
- ચોરી-મધ્ય પધારિઆ પછિ, વહ્નિ-બ્રદક્ષિણા થાય;
દક્ષિણુમ્ન ત્હા રણા આવી, લાભદાય ૫હોમાય. ૯
- વરકન્યા ૧પરણી ઉત્તર્યાં ત્હા, હોયિ વિવિધ પરિનાં દાન;
કરિ રાય ગિદ્ધરામણી (પછિ), સાન્નિધ્ય શ્રીભગવાન. ૧૦
- હરતી અશ્વ ભણકાર આપ્યા, કનકશૂભ્રણુ ઉતાર;
વસ્ત્ર નાના વિધિ તણા, મુકતાશ્વ નહિ પાર. ૧૧
- દાસી તણા સમોદ સાધિ, અનેક આપી ગાય;
બન્દિજન જય જય કરિ, ઉત્સવ અનોખમ થાય. ૧૨
- દ્વિજવર આશિષ ઉચ્ચરિ તેદ્નિ, ધર્મ આપિ દાન;
માયકે સહ સન્તોષિઆ, ૮અનુક શ્રીભગવાન. ૧૩
- દિવસ દેદલા ત્હા રણા પાછ, આઘા માગી રાય;
રાણી રાય દુપદ તણી, કુન્તાનિ લાગી પાય. ૧૪
- ૧૬દારવતી-પતિ પધારિઆ, શ્રીકૃષ્ણ નિ ભક્ષદેવ;
રાય ભીમ અર્જુન સ્તુતિ કરિ, નિકુલ નિ સદ્દેવ. ૧૫

૧. વિષ્ણુ. ૨. “ કૃષ્ણા ત્હાં પધરાવિયાં, ને આપે કન્યાદાન ”

૩. ચરણક્ષાસન નીચ નામે, ૪ કરીને કુલ-ગોવ સુભટ સરીર. ૫ મુદાય

૧. પરણ્યા સહી, ૭. સાર. ૮. અમ ત્રા. ૯. પછે દ્વારવતી પધારી.

કુન્તા કહિ, " કરુણાનિધિ કેશવ! તત્કારે ઉપહાર;	
મદા કષ્ટ અરણ્ય ભોગવીનિ, પરશ્ચિ પાણ્ડુકુમાર. "	૧૬
આગા માગી નીસર્પા, શ્રીકૃષ્ણ પોહતા હામ્ય;	
અગિ દેવ નરપતિ ગયા સ્થાનિક, કરી રાધનું કામ.	૧૭
પાશ્ચિ મુનનિ કુન્તા મ્યથ્યા, હસ્તિનાપુરિ તે ગય;	
"ધૃતરાષ્ટ્ર ભીષ્મ નિ દ્રોણ બિડા, વિભામિ મન માંહિ.	૧૮
તે વાન તે સર્પલી યજ્ઞતરી, સુર્ય હસ્તિનાપુર માંહિ;	
"કુન્તામુનનિ વોલાવા, આત્મા દુપદરાય.	૧૯
કન્યા સાધિ દુપદી, પેનાની પુત્રી પેદ;	
અનેક દારી-ટુંદ સાથિ, વોલાવિ નૃપ તેહ.	૨૦

૧. અમને તમારો. ૨. "ને શ્રદ્ધામ. ૩. "બાલ વન-મથ્ય વાલિયા, વર્તો વર વિવાહે;" ૪. આ હીરીની પહેલા વચ્ચે કે હાંસિયામાં નીચે મુજબ આપે છે:—

" દુપદ-ધર્મ પત્ર લિખિત, વર્ષાદર્શક વાત,
 જલ ને ગાર્ગ્ય મુરુતી, કિષા ઘડી સાક્ષાત. ૧૮
 મહ વેધી વર્ષા કન્યા, પાણ્ડુ પાત્રે જાત,
 આમન્ત્રણ મનમા ધરીને, આવે છે સર્વ સાથ. ૧૯ "

— "ધૃતરાષ્ટ્ર" વાળી હીરી પછી કમા નીચેનો વિશેષ:—

" વિદુરને આપી આમન્યા, પચ્યાણને પુર્યં ભય. ૧૬
 વિદુર વેગે સજ ઘડેને, હસ્તિનાપુરથી ભય.

(હાંસિયામાં પાઠ ભેદ:—વિદુર ફેણી-દલ લેઈ, પાચ્યાણને પુર્યં ભય,)

દુપદને પેદાં આનિયા, આનન્દ અર્જુન ન માય ૨૦

૫ કમાં આ હીરી પહેલા ૨૧ મી હીરી છે. વિદુરજી તેડના આવે છે, એ પ્રસન્નને જા.ધમેસની ટૂંકી કંઝે કરી હીધી ઘાગે છે. ૬ આ એક હીરી જે હીરીમાં આપે છે —

" વોલાવ્યા તે કુન્તામુનને, વોલાવો દુપદરાય;

ભયજનકાર બન્દિતન જોલે, આનન્દની મર્જીલ ગાય. ૨૨ "

૬ દુપદ

૧૩. વિદુરાગમન પર્વ—

- માહમા આવી મ્યવ્યા [વિદુર] પછિ, મેવા અતિ ધણી કીધી,
પાણડા કહિ અહાનિ ચનાવો, એહવી આચા દીધી ૨૧
- વામા પાચ લગિ ગયા પછિ, વધ્યા દુષદગય,
દિષ્ટિશુભન સર્ધાતિ 'મેહત્યો, મમ્ ૬૧-મહિમાય ૨૨
- હન્તિનાપુ-મધ્ય સાભત્ય, મે આવિ પાણડુમાગ,
ધૃતગાંધૃ દ્રોણ કૃષ સુરુ, કુટુમ્બ અનેકે પઠિવાગ ૨૩
- વેગિ જે સાહમા મ્ય-યા રપછિ, જહનિ આનન્દ યાય
ગાન્ધારી કુન્તા મ્યવ્યા પછિ, દુષદી લાગા પાય ૨૪
- અન્ય વધુજન મત્યા આવી, નામ્મ કુન્તાચરણ,
'લાહાગૃહથી ભગર્થો તહો, રાખ્યા અશગ્ય-શગ્ય' ૨૫
- 'ભગવન્તશ' તહો ભાસ રાખ્યા', જહ કહિ સહ વાણિ,
'સાગ સાધુ તણી કરી તમ, દૂહા સારિજીપાણિ.' ૨૬
- ધૃતરાષ્ટ્ર 'વિદુર સહ અનીનિ, ઉચ્ચર્થો ધમ વાત
'પુત્ર' આદિ સુખિ ગહો તહો, પાચ પુત્ર નિ માત' ૨૭
- જહુયોધન સાચિ મ્યવ્યા પછિ, ગહા નગર-મુઝાગિ,
નિત નહિ તે એકઠા, સર્ અલી ગજદ્વાગિ ૨૮

૧૪. રાજયાલમ્બપર્વ—

- ગ્રામ આપ્યા કેટલા, નિ નગર આપ્યો ભાગ,
લાહાગૃહ ગહા જીવના એ કુન્તાસુત-સોભાન્ય ૨૯
- એણી પિરિ દિવમિ દિવસિ, અમલી રાજકુમાગ,

૧ ગયો ૨ ગાજીવ, ૩ લાખ - વિદુર મહીને, ૪ આ અને
પછીની ૧ કહી હ માર્ગ—

'કુયોધન સાચે રહો, નમ આપો ભાગ'
લાહાગૃહથી ભગર્થો, એ કુન્તાસુત સોભાન્ય ૩૦

ગ્રામ આપ્યા કેટલા પછિ, • • • રાજદ્વારિ ૩૧ "

■ ૨મે

- નિતિ પ્રતિ ગ્હિ ઝોકદા, સઘયા રાજકુમાર ૩૦
- મૃતગાંધ્ય કેરો શુભ વડો, દુયોધન ચેદુરું નામ;
પાણ્ડવ ઊપગિ ધરિ મત્સર, ગહિતા તેણિ હામ ૩૧
- ગય આગત્ય ચૈ કહ્યું, "તહો સાલવો નિર્ધાર;
તુ તા અહો નવિ જીવ્યુ, જો (આહિ) ગહિયિ પાણ્ડુકુમાર. ૩૨
- દષ્ટિ પડિ હિ અમ તણી ત્યમ, ચદિ હિ મુઝનિ રીસ,
તહો દેશો આગન્યા તે, ચદાવશિ રીસ. " ૩૩
- સ્મૃતગાંધ્યગિ વિદુર તેડી, પ્રીજ્યાનિ કહી વાત,
" નિવામ આપો પાણ્ડુકુંઝનિ, ગદિ પાચિ ભાત. " ૩૪
- ઘીમ દ્રોણ સાથિ અલી પછિ, ગચ્છો એહ ઉપાય,
" વામ કરો પાણ્ડવ તણા જૈ, ઇન્દ્રપ્રથ મુઝાર્ય ૩૫
- અનેક જહા નાનાવિધ મુન્દર, વિરિધ વહી અતિ,
જ્યપિ તણા આશ્રમ ઉપવન-મખ્ય, પર્ણ^૧કુટીવની ભાતિ ૩૬
- પ્રાસાદ પ્રોદો જૈ કરો ત્હા, વસિ ગજકુમાર, "
ગયિ દીધી આગન્યા, નીપજિ દુર્ગ-પ્રાકાર ૩૭
- કપિવ નામિ મુનિ ગદિ ત્હા, અનોપમ આશ્રમ,
ગય મુધિષ્ઠિ ત્હા વસિ પછિ, કીધુ એહવો મર્મ ૩૮
- પાણ્ડવ તેડી પ્રીજ્યા, " અયગા રહો તહો વીર " "
ગયિ દીધી આગન્યા, " તહો, સુખી સકય સરીર " ૩૯
- એહવુ કહીનિ આઠા દીધી, ઇન્દ્રપ્રથ લણી જાય,
પાચ પાણ્ડવ દુપદી, સાથિ કુન્તા માત ૪૦
- સૈન્ય પોતાનુ દૂત તે, સર્જય લેખ રાજન,
સાથિ વોલાયા ચાલિઆ પછિ, નગરનિવાસી જન. ૪૧
- " ધરો વરશે દર્શન તહાજૈ, પામ્યા હતા ઇશિ '
સાક્ષાગ્રહ-મખ્ય જોગયો તહો, રાખ્યા શ્રીજગદીશ " ૪૨

૧ તે તાં ૨ જહ્ન પિતાયે વિદુર તેડયા. પ્રીજ્યવી ૩ મુકુરાય
ગાયે મહી, ૪ વન માહે ૫ કુપે જલુ. ૬ દિવસે

૧વિદુઃ કહિ ડિ વીનતી, “ ત્તા, સુખા ગહિયો વીર (૧ ગાય) ”	
એહૂં કહી પાછા વત્યા, વિદુઃ ધગ ભણી બધ	૪૩
ત્યાથી પાછુવ વેગિ પોતા, ઇન્દ્રપ્રસ્થિ વન માલિ (૧ મુઆગિ)	
અને આરામ ગ્યા બહુ વા-મધ્ય, શોભિત ધવન પ્રાપ્ત	૪૪
દોસિ રૂપ મનોહર મન્દિર, તેજ તણા અગ્ર્યાર,	
૨અને રમ્ય ગ્યન ભરા, શોભિન અતિ પ્રાકાર,	૪૫
વાપી રૂપ સંગેવર દેવન, ઉપવન પર્વત દામ	
ધગ હજ ગવાશ બહુ તે, નારક રંગ દામ	૪૬
દેખી ગ્યન ગન્તો પામ્યા, પાણવ પામિ ભાત	
આવામ દેખી અતિ ભરા પઠિ, હૃદ્યા કુન્તા માન	૪૭
૩સરિ તણે આગ્રમે ગહિ ડિ, રિપર નરદેવ	
તે સદ ગન્તો પામ્યા, કગિ રૂપતિ મેન	૪૮
પાણવ પામ પર સુખ પામ્યા, જનમેજિ ગગન	
તેણે મનિ અન્તરિમથી આન્યા દોષ નારક મુન્ય	૪૯
	૩૬૮

૪૬૬૦ જૂ મૂ-ગગ એજ

નાગ મુનિ ત્યા આવિયા, દેખી સુભ સુખિયા સયા	
પ્રણામ કરી પામિ વીર પનીસગિ રે	૧
હાલ-પામિ જઈ નીચા નમ્યા રે, નરપતિ બેડી પાણ	
૧દણન રી ગય મુતિ મગિ, ભવ્યગિ એવી વાણિ	૨
આમન આપી પૂજ મીધી, કલૂ ‘ બનિ પદાર્થ મુન્ય’	
પૂજવા લાગા પ્રેમચ જનિ, સુણી નિનય-નયન	૩

૧ આ લીગી નથી ૨ આ લીગી નથી ૩ આ લીગી નથી
— ૭૫ મૂ ભેલી કરી ૬ મા પૂજ પદ ૩૬૭૦ (ખરા ૩૬૩૬)

૪ ૬ ના ૬ વૂ ૭૬ મૂ ૫ ની ચા ન-ચા ૬ ૬ કતારચ કીધા
અમે, બોલિયા મુખ્ય વાણ્ય

“કુ[સ]લિ કુન્તાસુત તલ્યારો, વર્યો વર વિદિવાય;	
અનેક ધિાપી બિમર્ષો, ત્યાં વૈકુણ્ઠરામ.	૪
‘પૂતરાપ્તરિ મોકલ્યા કલ્પ, સુખી રહો રસર્વ વીર;	
કુન્તા પાસિ દ્રોપદી તલો, પાંચિ સુભગ સરીર.	૫
લાશાચર્યથી નીરાઈ તમ, ‘અન્ધા મારગિ કુટ;	
કુપ્પાચરણ-પ્રનાપથી તલો, ‘ઉત્તરો બહુ કટ.	૬
મવકપ પદ્મપદ્મિ નૈ કર્યું, મદા ‘પ્રાદ પ્રાક્રમ;	
યન્ત્ર વેધી વરિ કન્યા, સહકા ભણિ મર્મ.	૭
અગ્નિ-મધ્યથી બિપની ચે, દુષ્ટની-કુમારિ;	
‘અતિ તેજ [પ્રમટ] વધુ સુન્દર, મહા મનોહર નારિ.	૮
‘આગસિ કસિયુગ આપિ છિ, સાંનધિ, દ્વાપર કરો અન્ત;	
તે ‘કાલ તાગું કારણ અતિ મોદ્, લશણ ‘જાણિ સન્ત.	૯
તે માટિ તલનિ કહું ચે, દુષ્ટરામ-કુમારિ!	
તે કારણિ તલો ભેદ પામશે, કરો મન્ન્ય વિચાર.	૧૦
તલારિ મન્ન્ય બિપનિ ચે, એક અર્જુ પન્ન વીર;	
અર્જુના-કારણિ અધિકે રનેડ, ‘આલો અમિ ન જાંડું ધીર.	૧૧
આક્રમ્યા અન્તરિ કહું, તલો સાંભલો ધર્મરાય !	
‘દૈત્ય બિ આગિ દવા દિરણ્ય-કસપના કુલ માંદિ.	૧૨
નિકુમ્ભ કરા સુત વડા, સિન્ધુ નિ ઉપસિન્ધ નામ;	
અહોરાત્ર ‘હૃદિ એકા નિ, કરિ ઉત્તમ કામ.	૧૩
‘રસુમિ બિસિ એકિ સર્જિ, ઉભય અતિ ઘણુ નેહ;	
એકવાર બિહનિ બિપનું, તપ કરવા આજ્યા તેહ.	૧૪

૧. અન્ધ કુચરો. ૨. તમ. ૩. સુભટ. ૪. બિમર્ષો. ૫. રાય કુપ્પા તલો
 ને. ૬. બહુ. ૭. અર્જુ. ૮. કસિયુગ સાંનધિ આગિયો, દ્વાપર ૯ તેહ
 વણું. ૧૦. ન જાણે. ૧૧. વચ્ચો. ૧૨. રહે. ૧૩. આ એક કડી બાદ ૭૩૭૫

- ૧૭૩ તપ તે આચરિ, કરિ અતિ આધ્યાસ;
 ૧૭૪ વિન્ધ્યાચલનિ નિકટ જૈયનિ, માંડપો અતિ અધ્યાસ. ૧૫
- ૧૭૫ જિહ્વાનુ જિહ્વા રેણા, અર્જુની ધરીનિ ધરણ્ય;
 ૧૭૬ તૃપા ષરીત આતપ એણી પિરિ, અનુભવિ કાર્દમ ત્રણ્ય. ૧૬
- ૧૭૭ સંવત્સર બહુ વહી ગયા નિ, કરિ કષ્ટ અપાર;
 ૧૭૮ તેજ જિહ્વાજ્વાલા જૈ લાગી, કરિ મન્ય વિચાર. ૧૭
- ૧૭૯ ઉપવૃત્ત-મધ્યથી જ્વાલા જીડી, તેણિ તપિ ત્રણ્ય લોક;
 ૧૮૦ આકુલ વ્યાકુલ સર્વ થઈ પછિ, કરિ મન્ય અતિ શોક. ૧૮
- ૧૮૧ અન્તર્ગતિ ઉદય કરિ, ધ્રુવા કૃં ખ્યાન;
 ૧૮૨ હિરણ્યગર્ભનિ ૧૧ જાપનું, વિચારતાં મનિ યાન. ૧૯
- ૧૮૩ માહરિ અર્થે એ કરિ છિ, ઉગ્ર તપ અપાર;
 ૧૮૪ તે કારણે જહજ સાનિધિ, ય્હાં છિ દૈત્યક્રમાર. ૨૦
- ૧૮૫ સ યદીનિ આવિઆ રે, સ્વયમ્બૂ જગવાન;
 ૧૮૬ આમત્ય જૈ જિહ્વા રેણા, જાપનું મનિ યાન. ૨૧
- ૧૮૭ દેખી રૂપ ૧૫ આદિ દેવનું પછિ, દેખી થયા રલિઆત્ય;
 ૧૮૮ નીચા થઈ ચરણે નમ્યા, કહ્યું, ' મોટી તહારિ ખ્યાત્ય.' ૨૨

૧ આ ૧ કડી બાદ ૭ ૩૭૧. ૨. વિન્ધ્યાચલ અરિષ્ટ જૈનિ (૧)
 —અ (—જાપરતો મુધારેલ પાક છે.). ૩. અર્જુન. ■ સિંહિર
 ઉચ્ચકાલ કીણી. ૪. આ ૫. ૭૩૭૭. ૬. જે વાગી જ્વાલા. ૭. આ ૫.
 ૭૩૭૮. ૮. થાયે ધણું, આણે. ૯. આ ૫.:—

“ ઇન્દ્ર કહે, ‘ એક થઈ જીને, તપ વધા જો છાંડે;

કામવાસના કાંઈ જાપને તો, જે મદસ્તાશ્રમ મારે.’ ” ૨૬”

—તે પછી ૭૩૭૯. ૧૦. હિરણ્યકશ્યપને (૧) એ. ૧૧. જે સમ્મલાનું,
 ઇન્દ્રને જાપનું યાન. ૧૨. તમારે અર્થે.—તે પહેલાં:—૭૩૮૦. ૧૩. વિરગ્નિ
 વેગે ગયા,—આ ૫.:—૭૩૮૧. ૧૪. આ ૫. ૭૩૮૨. ૧૫. અતુરાનનનું, તે
 મન્ય થયા રલિ.

- કરિ મહી દીધા ઊભા, ' તજો, માગો કાંઈ જર્મ પાસ;
તપિ તજારિ આત ધણો, મનિ યયો હિ વિશ્વાસ. ૨૩
- યે 'માગો તિ કહો મુઝનિ, 'સાદસિક સત્ય વિશાસ !'
આમદ 'કરી અતિ દીખ દીધી, બોલ્યા તેણિ કાલ્ય. ૨૪
- ' સ્વર્ગ' જૃત્ય પાતાલ મોહિ, દેવ અસુરે નર મુન્ય;
અમ સાથિ સર્ગામિ ન નિતિ કો, રથાવર જર્જમ અન્ય. ૨૫
- એહવો વર તજો આપો મુઝનિ, 'જો પૂછો આરા દેવ;
આણિ કાણિ 'આતી રથા ઊભા, સદા કરતા સેવ.' ૨૬
- પિતામહ ત્યાં મન્ય વિમાસિ, ' કરવો કુણુ ઉપાય ?
અતિ ઉમ તપ કરી એણિ માગ્યું, ના કલ્યુ ક્યમ જાય ? ૨૭
- જ્યે માગિ તે 'આપવું' જો, દૈત્યનિ વરદાન;
મનવાજિહત રૂઠ 'તેહનિ આપી, પછિ વસિઆ ભગવાન. ૨૮
- અકા' અહસદનિ ગવા, દૈત્ય નગર ભણી જાય;
'૦'યોર પુઠિ રાં યધો, સાંભલો યુધિષ્ઠિર રાય ! ૨૯

૨૯
૨૬૯૮

૧. અમે. ૨. એવે તે ૩. સાત્વિક. ૪. દીધો મોન્ય સાથે.
૫. આપો. ૬. આવીયા તમ્મો, ઊભા કરે. ૭. આ ૫. ૭૩૮૩.
૮. આપ્યું. ૯. આપીને, આલ્યા મુનિ ભગવાન. ૧૦. આ પછી:—

જાંધલો

" સાંભલો યુધિષ્ઠિર રાય ! તે, દૈત્યે દાવાનલ પ્રગટયા ખરે;
તેણે અનલ આંકપો ધણું, આચારે તે પરાંવર. "

૪૯
૩૭૨૦
(અર્થ ૩૧૮૫)

૧૬૬૫ ઉપ મૂ-રાગ સથાળ

નગર-મધ્ય આવ્યા દૈત્યકુમાર રે;

એણી પિરિ કરતા મન્ય વિચાર રે. ૧

૧૬૬૬-૨ અર કામ કરી બહુ આવ્યા, વર ઘણા કરો લાવ્યા;

ચેણિ દિરણ્યકશ્યપ (?-ગર્ભ) આગિ, અતિ અતલીબલ કહાવ્યા. ૨

વધાવિ નગરની નારિ, આવી ઊભી મન્દિર-દારિ;

ધરિ ધરિ ઉત્સવ બહુ યાત્ર, માતા યાત્ર હરીનિ જાય;
ધવલ મર્જલ ગાય. ૩

દૈત્ય બહુ રોલે અસિઆ, દશી દશીનિ બ્યસકસિઆ;

એણી પિરિ યોગિ હિ વાણી, 'પિદિલું પૃથ્વીનિ વસ્ય આણી;

યોધ સ્યોનિ વખાણી. ૪

સ્વર્ગ નિ પાતાલ, હરો પર્વત સુધા દાસ,

લક્ષ્મિ કો નદી નિવારિ, ફરી વરો દિશ આરિ;

કહિણુ કામ તહારિ. ૫

એહવું કહિતા સૈન્ય બહુ આસિ, તેનિ બારિ ધરા પર્વત દાસિ;

પડમાયિ પૃથ્વીતત્તિ મૂનિ, રજિ રવિબિજ્ય નરિ સુનિ;

પશુ ૧૧ પક્ષી અમૂઝિ. ૬

વીર બિ જોડિ જોડિ આસિ, બારિ ધરા સેવ-શિર દાસિ;

સાધિ સૈન્ય અનર્જલ યાત્ર, વાટનિ ઊપદિ જાય. ૭

ત્યાંથી આવ્યા માગતીર, પર્વત ફરી વસ્યા હિ વીર;

ગાફા ગર્ફર નિ નવ ખણ્ડ, લતા તરુ અરણ્ય પ્રચણ્ડ;

વડી વન નિ આરામ, ચે ચે ચિત્રમ દામ. ૮

મક્ષ કિજર નિ નાગ, જિત્યા દીપ તણા બહુ ભાગ;

દેવ દાનવ ચે જગ, જોત્યાં મુનિ તણાં બહુ વન;

જલનિધિ નિ પાતાલ, જોસિ વંચના જામ. ૯

પ્તાં પ્તાં જૈ વલ્યા છિ ચોધ, કરતા અતિ ધણો કોમ;
 ધરા-ધીરનિ વશ આણિ, જૂતલ પોતાનું જલ્દી;
 અન્ધોઅન્ધ ઉચ્ચારિ વાળી. ૧૦

હસા દેશ નિ વિદેશ, હયા અવનીના ધસ;
 હયાં જૂતલ-પાતાલ, હયાં નગર વિગાલ;
 હયા દશ દિહપાલ. ૧૧

રાખ્યાં યજ્ઞ યાજન, રાખ્યાં ઋષિ તથાં ધ્યાન;
 રાખ્યાં પ્રતિગદ નિ દાન, રાખ્યાં પુરાણ નિ ગાન;
 રાખ્યાં તીરથ તપ નિ ગ્નાન. ૧૨

સરિ તે રા'સાર-મધ્ય ભાગ, કરતા દ્વીપ ધરાતલિ ભાગ;
 મધ્યું વિરચિતું વચન," તપિ કહિ છિ રાજન;
 "તે આળ્યા ઇન્દ્ર-સદન. ૧૩
 ૨૭૧૧

૧૬૫૦ ૭૬ મું-રાગ સામેરી

સુરપતિ મન્મ વિચારિજી ચે, 'આળ્યા અસુર અનેક;
 પૂર્વિ એહધું સાબલ્યું ચે, વિરચિતો વિશેષ. ૧
 સિન્ધુ ઉપસિન્ધુ જિ દેવ્ય મોટા, તપિ બલિઆ ચેદ;
 પાતાલિ પૃથ્વી વસ દરી, પછિ સ્વર્ગ આળ્યા તેદ. ૨
 'આપણુ કસો ઉપાય કરિજી, એશું પ્રાક્રમ ન થાય;
 સુદ કરતા અસુર-દલશું, આપણિ ન ચોદ્યાય." ૩
 'બલ્લા કેરા શિષ્ય મોટા, એ ક્યમિ વશ ન થાય;
 તે માટિ તલો પલો આંદિધી, નીંધ, બલ્લાસદનજ માંદિ.' ૪

૧. ૭૭ મું ચાલ. ૧ લી કડી નથી. ૨. 'આપણુ સો ઉપાય કરીધું ? તેશું પ્રાણ ન થાય."

૩. "બલ્લાનું વશન નેહને, તે ક્યમ વશ થાય ?
 આંદાં સ્વભા નેજે વસો તે, ચાલો બલ્લા ચલિ.

તલોત્તમા કહિ, ' કા વદો છો ? કોઈ ન જાણો મર્મ,	
બ્યહ મધ્ય હૂ તેદનિ વડ ચે, દેખાડિ પ્રાક્રમ્મ	૨૮
સૈન્યશ્ચ સઙ્ગ્રામ કરો ચે, વિજય પામસિ જન,	
મિ માહિ તેદનિ વડ, ' ધમ, કલ્હુ રઝોહ વચન	૨૯
સુણી વચન સજદ્ થયા પછિ, રઝઝામ જિપગિ મિ વીર,	
નારદ કહિ, " રાય ! સાભતો ચે, હતા એક શરીર	૩૦
સૈન્યના મિ ભાગ કોધા, કરિ યુદ્ધ અપાર	
ભડતા તો ભાજિ નહી, આગતિ જીબી નારિ	૩૧
ધન્દ્રાદિક અન્તરિક્ષ ગહી પછિ, લુહ યુદ્ધ અપાર	
સૈન્ય અન્યોઅન્ય ત્રામ પામ્યુ પડતા વિમરો માર	૩૨
માહોમાહિ મઝામ કરતા, પ્રાજિ પામ્યા પતેહ	
ભડતા ભડતા મૃત્યુ પામ્યા, દલ્યો રસ-સંધેહ	૩૩
જઅસરા ત્હાથી ઉત્પતી, નૈ પોદતી સુરસોમ્ય	
ધન્દ્ર અતિ સન્તોષ પામ્યા, દલ્યો સહનો મોક "	૩૪
વનના નારદ વદિ વાણી, " શુભે શુધધિર રાય !	
તે માટિ પામ્યાની-કારણ કરો મે ઉપાય. "	૩૫

૧ નાર્ય ૨ સિન્ધુ-ઉપસિન્ધુ વીર ૩-આ પહેલા —

જાયસો

' આગ-ચ દેલી નાર્ય તે મૂ મનમા નવિ લહે

નારદ દહે પાવડન પ્રત્ય સુવ શીલકને લહે

૫૦

૩૭૩૦

(ખસ ૩૭૩૫)

૪ આ પહેલા — ' જ તો તે જાણે નહી, આગત્ય દલી નાર્ય ૧
ગ. અઝેરી પ્રાત દાશરે સૈન્ય રસ નહિ પાર "

૫ એ ૧ સુરનર લેહ ૭ આ ૫ ૭૩૬૦ ૮ આ ૧ લીલી પાલ —
" નારદ કહે, " તે કારણ મારે, નિત્ય કરો તો વાણ
ધર્માચાર રહે વમારો, જાણે હને તે સારે ૭
તમ પામ્યા પ્રીત્ય શાખના, સુવચ સાત્વિક રાય ! "

રાય વાણી હિચ્ચારિ ચે, “તહો કહો મદામુન્ય!	
આરા આપો રત્નમ કાળિ, કહોનિ સત્ય વચન.”	૩૬
નારદ કહિ ડિ, “સાંભલો, સંવત્સરનો બેદ;	
બોહતિરિ બોહતિરિ દિવસે આપિ, કા ન પામિ બેદ.	૩૭
“તે માટિ તહાનિ કહું છું, રાય! કરો એહ ઉપાય;	
પ્રસન્ન તહાનિ જીપજિ, નિશ્ચિત સહનિ થાય.”	૩૮
એવું જ કહીનિ ચાલિઆ, કમલમુ-તનય ચેહ;	
રાજકુંઆરિ તેહ જાધું, ટાલી મન-સંધેહ.	૩૯
એણી પિરિ બોલિઆ ત્યાં, વૈશ્યપાપન મુન્ય;	
એ કથા હિતમ આદિની ચે, મુણી થાપિ પાવન.	૪૦
દેવ તણું કારણ હોમોદું ચે, મુણિ પાતક ભય;	
રૂઝ વિષ કહિં ધરું પણિ, માનવિ જહા ન થાય.	૪૧
	૨૭૫૨

૧૫. અભ્યુત્થાનવાસપર્વ—

૧૦૪૬મું ૭૭ મું—રામ કેહારો

પણિ પાવડવે ત્યા પિરિ કરી, વચન મુનિના મન્ય ધરી;	
નરવર પ્રતિજ્ઞા કરી રે	૧
હાલિ-પ્રતિજ્ઞા નરવર કરી, “શ્વહ, એકાન્ત નરવર નિ નારિ;	
અન્તઃપુર-મધ્ય એકાંકી શ્વા, દુપદની કુમારિ.	૨

૧. એણી વચે જયવા, ૨. તે તો કીજે, કહિયે જ વચન. ૩. આ પ. ૭૩૬૧. ૪. આ પ. ૭૩૬૨. ૫. સન્તોષ ૬. આ પ. ૭૩૬૩. ૭. ઉપરેશ. ૮. તે ત્યમ ૯. એ બોહું, સાંભલતાં અપ ભય.

૧૦. ૭૮ મું આલ, ૧ લી કહી બદલે:—

“સત કહે સૌનક પ્રત્યે, રાજને અપિરામ;

અર્જુના એક ને પાંચ પાવડવ, રહ્યા તે ઘર માંહે.

- એહૂં કહીનિ નીસર્પી પછિ, આવિઆ બ્રહ્મભોક્ષ્ય;
બ્રહ્મયિ દીદા આવના, [અતિ] મન્ન્ય ધરતા યોઠ. ૫
- સુર સધલા ટોલે અધીનિ, કરિ મન્ન્ય વિચાર;
'અમુર દસ પૂઠિ યથૂં પછિ, કરતા મારોમારિ. ૬
- પૃથ્વીતસિ સર્વ પરબન્ધ, કોણિ ન વ્યાત્થ પ્રાણુ;
દૈત્યપર નિ 'આબ્યા અમરપુરિ, યથૂં અમનિ જાણુ. ૭
- અહો 'ત્વહાંથી આબ્યા તમકનિ,' બ્રહ્માનિ કહી વાત;
તે માટિ મક્ષી એકદા ઝાવિ-દેવ સુરપતિ સાથ. ૮
- બ્રહ્મા મનિ વિચાર હીપે, 'કરવો કુણુ ઉપાય?
એહૂં રચના રચો સુરપતિ! નિરૂપિ તમનિ યાથ.' ૯
- એહૂં કહીનિ તેડિઆ વિશ્વ-કર્મા તેણિ હામ્ય;
આવી આગસિ રણા ઊભા, કરી દેવ પ્રણામ. ૧૦
- 'અહનિ કોનિ આણા જ્ઞે, જાણો અનુચર' ઇચિ !
કશિ કારણિ, કહોનિ મુચનિ, 'તે યદાવૂં યીચ. ૧૧
- (કહિ) 'સિન્ધુ ઉપમિન્ધુ નિ દૈત્ય મોટા, કોધૂં મહા આચરણુ;
તથ કરીનિ માગિયું ચે, અનુચર આબ્યા સરણુ. ૧૨
- તે યથા માયા-ઊક્ષા, કરિ અતિ આયાસ;
દેવ અમુર ઝાપિ યક્ષ કિનર, 'સહકો પમાડ્યા ત્રાસ. ૧૩
- ઇન્દ્રસદન હગિ આવી લાગા, ઉન્મત્ત 'યથા અતિ તેહ;
તે માટિ તહો તેડિયા, મોટો કાર્ય એહ.' ૧૪
- વિશ્વકર્મા વદિ વાણી, આણી મન્ન્ય વિચાર;
'તેહ કાર્ય અમે કરવૂં ચે, કહો તહો પ્રતિકાર.' ૧૫
- ૧ 'અનેક રત્ન આવિ તમ કરમખિ, વિવિધ ધામ જાણુ જાતિ;

૧ મારવા આબ્યા, અમરપુર યથૂં જાણુ ૨ અમ્બે આબ્યા સરણુ
તમારે, ૩. તેડાબ્યા જાણીય. ૪. તે પમા. ૫. ઉ તાં

૬. " અનેક રત્ન જ તે તમ્બે જ્ઞેન્યો, વિવિધ ધામ જે જાત;

જાણુ વસ્તુ એ જાણી ક્યાન્યા, સ્થાવરજંગમ ન્યાત્ય ૨૫ "

—આ પદોનાં:—૭૩૮૫.

- બહુ વિવિધ વસ્તુ તેજ તમ કારણિ, રચાવર જર્જમ જાતિ' ૧૬
 'તિત તિત માત તેજ લેછ તેહનુ, એકિ રચાનકિ કીધુ,
 અપારા (એક) ઉત્તમ બિપજની ચે, કારણ સુરપતિ દીધુ ૧૭
 'સુર તણિ તેણિ કરી બિપજની, પાડ્યુ તિતોત્તમા-નામ,
 વિશ્વકર્માના પ્રયત્ન થકી ચે, દીધુ સુરપતિ-દામ ૧૮
 'આવી ઇન્દ્ર આગલિ રહી જીબી, "સ્વામી" આણા દીજિ,
 વિકટ કર્મ કહિણુ નર 'સાદમ, કરી કર્મ વરા કીજિ' ૧૯
 'નિકુમ્ભ દૈત્ય તથા સુત મોટા, સિન્ધુ ઉપાસ-ધુ (તેહનુ) નામ,
 પૃથ્વીતલિ પ્રાણિ રૂપ કીધા, આલિ સુરપતિ-દામ ૨૦
 અતિ રનેહ બાન્ધવ મિ અધિકા, ત્હા ભેદ 'જે કર્યો,
 વિવિધ વચન કારણ જાણુ ત્યમ, એહ કરી ઉચ્ચર્યો' ૨૧
 'વચન સુણી વનિતા પરિ કીધી, માગ્યુ દિવ્ય વિમાન
 વીણા-વાદન કરિ કરમાબ્ધ, આની રૂપનિધાન ૨૨
 'તેણિ રચાનકિ તાલણુ આવી, પ્હા હૂતા તે દૈત્ય,
 સૂર્યપ્રભાસ-રૂપ અતિ ધરતી, કરતી અર્જુનારીત્ય ૨૩
 'હૂર થકી પ્હોડી દાનવ ત્હા, બેહ થયા રવિઆત્ય,
 'આ આલિ ઉત્તમ કે વનિતા, રૂપ અનોપમ જાતિ' ૨૪
 તેણિ સમિ દેખી દાનવ બિ, તિતોત્તમાનુ રૂપ,
 વિશ્વલ ધયા તે બેવા લાગા, સુણિ જનમેણિ જૂપ' ૨૫
 એક કહિ, 'એ વનિતા માહરી,' એક કહિ, 'અહો વરય,'
 'સુન્દર અતિ દીસિ કે અનલા, અર્જુનાર અહો કરય' ૨૬
 એહ્યુ કહીનિ વદવા લાગા, કિમિ ન પામિ પાર
 શીઘ શર્ષ 'આવી પાસિ, આગલિ જીબી નારિ ૨૭

૧ સ્વર્ગ મુલ્ય પાતાલે પતન તેહનુ, તેજ ત્યજ ત્યજ લીધુ "

૨ " તથા લોક જન-તેણેયા તે, તિતોત્તમા તેહનુ નામ ' ૩ આ ૫

૭૩૮૧ ૪ કહાવે, તેહને વરય જે કીજે ૫ આચરણ્યો ૬ આ ૫

૭૩૮૭ ૭ આ ૫ ૭૩૮૮ ૮ આ ૫ ૭૩૮૯ ૯ દાનવ બેધને

૧૦ ત્હાં પાસે આગ્યા

- ત્હાં આપણા માંહિ નયણે નિરખિ, " જોત્યા ઇમ રાજન;
- " બાર વરસ ભોગવિ તે, જૈનિ આવિ વન્ધ્ય. " ૩
- એડ્વે "સમય કરીનિ હિંદ્યા, આપ આપણિ ધરિ જાય;
- પ્રથમ આત્યાં દુપદી તે, ધર્મના ધર માંહિ. ૪
- એણી પિરિ દિવસિ દિવસિ ચે, પાણ્ડુરાયના તન;
- ઇન્દ્રપ્રસ્થ-મધ્ય એકાં તે, પાણિ સત્ય વચન. ૫
- એકવાર "આશ્રમિ મુનિ તણિ, ચરતી હતી ગાય;
- ચોરે આવીનિ" હરી પછિ, કરિ કુણુ ઉપાય ? ૬
- " ઇન્દ્રપ્રસ્થ છિ દૂકું, ત્હાં કુન્તા કરા તન;
- ગૌધન આપણું તે વાણિ, જો આવિ બહુ અજુન. " ૭
- એડ્વું કહીનિ આવિઆ, ઇન્દ્રપ્રસ્થ મુઝાગિ,
- "જુઝ્ઞારવ બહુ કરવા સાચા, પાણ્ડુર કરિ દારિ. ૮
- વાન "અજુનનિ સમજાવી ચે, વિષ્ણુ કરી ગાય;
- ચોર કો પૂઠિ થવા તે, દ્વરિ "હરીનિ જાય. ૯
- આશુધ અન્ત પુરિ દનાં ય્હાં, મુધિહરનો વાસ;
- અજુન ત્યા ઊનાવજા જૈ, રથા નરપતિ પાણિ. ૧૦
- પાન્થાક્ષી પાણિ હતાં ત્હાં, હીમાં તેડી વાર;
- " પ્રનિશા પૂર્વિ કરી છિ, " કરિ જમન્ધ્ય વિચાર. ૧૧
- " પ્રથમ વ્રજપિન્દુ કામ છિ તે, વાવીજનિ કામધેન;
- પછિ મન્ધ્ય વિચાર કીજિ, ચડ માથિ સેન. " ૧૨
- એડ્વું કહીનિ નીમયાં પછિ, ધેનુ-વાદરિ "જમ્ધ્ય;
- તત્કાલ પાર્યં જૈ અત્યા ત્યાગિ, કરિ કુણુ ઉપાય ? ૧૩
- તરકર સવવા ત્રાસ પામ્યા, મુણી અજુન-નામ;
- ધેનુ વાણો "જમ્ધ્યિ તલ્લી પછિ, આત્યા તેણિ કીમિ. ૧૪

૧. પદ્ય. ૨. એક કો વિષ્ણુ. ૩. વન્ધ્ય વસ્ત્રી માથ. ૪. તે મલી. ૫. જુઝ્ઞા-
રણ. ૬. અજુને સાંકળી એ. ૭. હેઠને. ૮. વીર. ૯. વિષ્ણુ. ૧૦. ૧૧. ૧૨. વિષ્ણુ.
૧૩. ૧૪. ૧૫. ૧૬. વિષ્ણુ.

- યુધિષ્ઠિરજિ પાસે જૈનિ, બોલ્યા એહ વ્યવન;
 “ અહા પેનિ આપો આગન્યા, અહો જાજી હું વન્ન્ય. ” ૧૫
 રાય કહિ જિ, “ કુણુ કારણુ ? મુઝાન કહોનિ વીર;
 ઇન્દ્રપ્રસ્થ-મધ્ય સુખી થયા, કુશલ સર્વ શરીર. ” ૧૬
 “ આયુધ કારણુ આવિઓ હું, દુષ્ટતનયા ચેહ;
 પારિ તહારિ એકઠાં પછિ, દષ્ટિ પડિઆં તેહ. ” ૧૭
 નારદ કેરા વચનથી, સમય કૌધુ ચેહ;
 “ વરસ ખારજ વનિ જાચિ, એકાન્તિ દેખિ તેહ. ” ૧૮
 યુધિષ્ઠિર કહિ, “ સાંજસો, લધુનિ નહિ કાંઈ દોષ;
 મેઘનિ બાધા રજીપજે, તહો, આણો મન્ન્ય સન્તોષ. ” ૧૯
 અભુત કહિ, “ રાય ! નવિ ધટિ, તહો જાણો તત્ત્વવિચાર;
 ધીર કરી આયુધ ધરવાં, મધીરિ ધરા અવતાર. ” ૨૦
 સત્ય ક્યમિ નવિ મુકિયિ, સત્તિ નિરન્તર દેવ;
 સત્તિ કરી સવિ ઊપજિ, ધરણ વરસિ મેહ. ” ૨૧
 તે માટિ યો આગન્યા, અહો, નિશ્ચિ જાવું વન્ન્ય; ”
 માતપીર નિ પ્રણામી પછિ, આલિઆ અભુત. ” ૨૨
 “ તીર્થયાત્રા કરી આવશે, પરત પૂરણ થાય; ”
 માત જાત હસહ મ્હલી પછિ, કહો એહ ઉપાય. ” ૨૩
 કુન્તાને ચરણે નમ્યા (નિ), રાયનિ નામ્હું શીસ;
 નિકુલ સહદેવનિ મ્હલી પછિ, અર્જુના-મહી આસિય. ” ૨૪
 ઇન્દ્રપ્રસ્થથી નીરાયો સહ, વુલાવાનિ જાય;
 બ્રહ્મચારી-વેપ ધરી, આલિઆ ઉપવન માહિ. ” ૨૫
 બ્રાહ્મણ સહ સાચિ થયા ચે, પુરાણિક કહિવાય;
 તે તીર્થ દેરા ઠાગ જાણિ, આશ્રમ-ચલ-મહિમાય. ” ૨૬

૧. ઇન્દ્રપ્રસ્થ સુખી થયા; ૨. અ. માં નહીં છે, (લલિયાની બૂલ લાગે છે.) ૩. આજો સુવન મુકાવું. ૪. મેઘ વરસે એવ. ૫. જાતને. ૬. વરસ. ૭. જે તમી, કવો એહ. ૮. વન માટે.

વેદશાસ્ત્ર ધનિત્તિ લાણિ એડવા, દિગ્વર લીધા અગ્નિ;
આનન્દ સ્વગતા પરવગિ મન-માદિ વેગાપિ રજી.

૨૭
૨૭૭

૪૬૬મું ૭૮ મું-રાગ આસાહરી

- કુન્તાસુત ત્હા અચ્ચરિ, તીર્થયાત્રાપિ પરવરિ,
મન્ય ધરિ વચન અપિ નારદ તણું રે. ૧
- ટાલ-વચન અપિના મન્ય ધરી, પછિ, આશિઆ તેણી વાગ,
શ્રીકૃષ્ણ અન્ત કનણિ ધરી પછિ, સાથિ અપિ-પરિવાર. ૨
- પ્રથમ પુરુષિ આપિઆ, સમ્યમ કરીનિ મન્ય,
મ્તાન વૃષ્ણ નિ પિતૃનપર્ય, આચરિઆ અનુનિ. ૩
- ત્હા થકી વેગિ ઉવથા અતિ, દુર્ધ ધગતા ભય,
મહાકાવત્ દર્શન કરી, આલ્યા અવન્તી માદિ ૪
- ત્હા થકી વેગિ ગયા મ્હા, તીર્થરાજ પ્રયાગ,
અનેક અપિ નગ્પતિ ગદ્ગામધ્ય, કરિ હિ બહુ યાગ. ૫
- વાગણુસી વિશ્વેશ્વરજી, કરીનિ દર્શન,
ગયા જૈનિ વધ્યા પાછા, કુન્તાસુત અનુન. ૬
- દુઃશિશુગિ જૈ જિમા ગ્લા ગય, પાણ્ડુ કેરો તન,
દિગ્વર વસુદેવિ જૈનિ પછિ, કીધું પાવન તન. ૭

૧. નિત્યપાઠી ૨ કરતા ૩ અતિ—આ પછી—

જિથલો

= મન માટે અતિ આનન્દ અનુનને, એમ તીર્થ કરતા ભમે;
વેસમ્પાયન દેહે દેશા, તે રાજના મનમા ગમે.

૨૭
૩૮૧૭

(ખરી ૩૫૮૨)

૪ ૭૮ મું. ૫ ના સહી રે. ૬ સરોવરમા દુર્ધ, આદિ સાયું
અનુન. ૭. નીસર્થા તે ૮ સકુમાર્યે, તા પાવન પ્રીધા મન.

- ૧ મુગસરિત-મષ્ટિ સ્નાન કરવા, પિંકા પાણ્ડુકુમાર,
નિત્યતર્પણ કરી પ્રથમ પછિ, કીધો મન્ય વિચાર. ૮
- “ અગ્નિ-પરિચર્યા કંઠ, હૃત દ્રવ્ય હોમાય.
દેવ કંઠ કાળ હુયિ, સન્તોર મન્ય અતિ થાય.” ૯
- એહ વિચાર કંઠિ છિ અભ્યુત્પન્ન, ઉપકર્ષિ જાવા મન
તેણિ સમિ એક નાગકન્યા, ગનભૂષિનનન ૧૦
- અનોપમ અતિ રૂપ તેહનું, અણ અભ્યુત્પન્ન-વાણ્ય,
રકમકી ખાતા લેછ આવી, ઉચ્ચરી ધમ વાણ્ય ૧૧
- “ અગ્નિ કંઠે કુણ્ડ દેખાડું,” કયો વર્ણિ-પ્રકાસ,
શુભ સમાનક દેખી પાર્થનિ, યયો મન્ય વિશ્વાસ ૧૨
- અભ્યુત્પન્ન વયતો ઉચ્ચગિ, “ વૃ, કહિનિ, કિહિની કુમારિ”
કરિ કાગણિ લ્યાની મુઝનિ ? કશે મન્ય વિચાર ?” ૧૩
- નાગકન્યા વદિ વાણી, “ સામલો ગજકુમાર”
એક જોગનન-કુયિ નાગ મોટો, કોગન્ય નામ અપાર ૧૪
- કુચરી તે કૈરન્ય તણી, ઉતુપી માહર નામ,
અતિ રૂપ દેખી કામ-ખાલ પછિ, લ્યાવી આણિ કામ્ય ૧૫
- યે જોષ્ઠ તે મગો અમ કનિ, રહે અજ્ઞારિ પાસ,
પદ્મ કુયિ અતિ સુખદ, “વરો, મુલનિ છિ વિશ્વાસ” ૧૬
- પાર્થ વદિ, “ મુણિ સુન્દરી” પ્રજ્ઞયર્થનત અપાર,
ગય ધર્મ આગલિ ઉચ્ચર્યા યે, “ જનૂ વન-મુઝગિ” ૧૭
- રાય મુર્ધિહરની આગન્યા, મુનિ ઉત્તીર્ણગા-મન,
તે માટિ વૃ માન્યની’ મ કહેસ એહ વચન” ૧૮
- ઉતુપી વાણી વદિ વનતી, “ સામલો સત્ય વાણ્ય,
સુદમગનિ છિ ધર્મની, નગદેવ’ સાચૂ જાણ્ય ૧૯

૧ પછે સુરસવિતામા આગ્યા. ૨ “ કુણ્ડ દેખાડવા તેહ ચાલી,
લેચરી મુખ્ય વાણ્ય” ૩ વસતી ૪ ધરતી કામવસ્ત્ર, ચાલી. ૫. ૬
ખતિયો ૬. વર નર. ૭ તીર્થ જાવા, ૮. રાય. ૯. મન્યજ જાણ્ય

અત્ય આતુર જાણી આપિછ, યે અર્થિ માગિ દાન;

પાલવા ક્ષત્રીધર્મ પાણ્ડવ, દીજિ અહાનિ માન.” ૨૦

પાર્થિ મન્ય વિચારિજિ, “ હવિ કરે કુણુ ઉપાય ?

અતિ આતુર થઈ છિ અર્જુના તો, ના કહ્યું કિંમ જાય ?” ૨૧

અગ્નિ-સેવા કરી દિવસિ, પછિ રજા એક રોતિ;

ગર્જાનિ ઉપકષિઠ જિહા યે, વિપ્રવર વિખ્યાત. ૨૨

તે વિમાસિ વિપરીત દેખી એહ, “ પ્રભલ કહાવિ વીર;

કશિ કારણિ રહિ જલમધ્ય, ધનુર્વિદ્યાધીર ?” ૨૩

ગાહ ઠો જલમધ્ય આગ્યો, સકિ, મહી સુભદનિ જાય;

જલવિમર-મધ્ય રજો મહા ભડ,” વિમાસિ મન્ય માહિ. ૨૪

ગાન્ધર્વ-વિવાહ ત્યાં કરીનિ, કુન્તા કરો તજ;

રજની રહી તેણિ સમિ, આપિઓ અભ્યુત. ૨૫

ઉપકષિઠ જિહા વિપ્રવર રજકુ, કરિ મન્ય વિચાર;

તેણિ સમિ પાણ્ડવ પધાર્યા, વત્યો જિજિકાર. ૨૬

પૂર્વસાગર જે પોહતા, સિન્ધુ કરીનિ રનાન;

દરિદ્રાર નિ કહાર બહરી ત્યાં, વિવિધ આપ્યાં દાન. ૨૭

ત્યાં થિકા થગિ વસ્યા, સાગરતટિ તટિ જાય;

“માન્ધાતા-ઝોફારિ જે પછિ, પાવન અર્જુ અતિ યાય. ૨૮

દશાન યે કુટૂત હરિ તે, કરી રેવા-રનાન;

એકાગ્ર રહીનિ અભ્યુતન પછિ, પૂજ્યા શ્રીભગવાન. ૨૯

ગર્જા ગૌતમ ઋષિ તણી, ઝોદાવરી ચેહુર નામ;

ઝોફારિથી જિતાવલા પછિ, આગ્યા તેણિ કામ્ય. ૩૦

ઉરનાન-સન્ધ્યા ત્યાં કરી, પિતૃતર્પણ નિ દાન;

સેતુબન્ધિ જે પાછા વડ્યા, આપ્યાં વિવિધ પરિ દાન. ૩૧

૧. જલમધ્ય હવો, ૨. સહ, કરે અન્ય ૩. અભ્યુત. ૪. “બહી કહારે આવી આપ્યાં, વિવિધ ચેરનાં દાન.” ૫. માન્ધાતાને ક્ષેત્ર જે તે, અર્જુ યાવન યાય.” ૬. પૂજ્યા, ધર્મ શ્રી. ૭. પ્રાણસન્ધ્યા. ૮. પિતૃદાન.

- રામેશ્વરનું દર્શન કરી, પ્રણામી હરિનાં ચરણ;
પશ્ચિમ સાગર-તીરિ આઘ્યા શુભ, આચરતા આચરણ. ૩૨
- ગાન્ધર્વ ચિત્રાર્જુન તણૂં ત્હાં, નગર મણિપુર નામ;
ઋષિ-સંઘાતિ પરવર્ષા, પછિ આઘ્યા તેણિ હામ્ય. ૩૩
- જેણે તો તે નગર કેરી, રચના દીસિ સાર;
કુર્ગ પાખલિ ઝલહસિ, રતનજડિત પ્રાકાર. ૩૪
- માણિક્ય હીરા ઝગમગિ બહુ, દીસિ આતિ અતેક;
કુન્તાસુત ત્હાં જોવા લાગ્યા, રચના સત્ય-વિવેક. ૩૫
- ચિત્રવાહન રાણિ સાંભળ્યું ચે, “ આઘ્યા છિ અભ્યુત્પન્ન;
તીર્થયાત્રાણિ નીસર્ગા અતિ, પાવન ભડ-દર્શન.” ૩૬
- એહવું કહીનિ આલિઆ છિ, પાર્યં સાહુમા જાય;
આપી અર્ધ નીચા નમ્યા, ચે સુણ્યો અતિ મહિમાય. ૩૭
- નગરમધ્ય પધરાવિઆ પછિ, આઘ્યા રાજદારિ;
આસન આપી અર્ધા હાધી, ઉચ્ચર્ષા તેણી વાર. ૩૮
- કહ્યું, “ અઝારિ (કુલિ) રાય પૂર્વે, પ્રભાન્નન ચેહનું નામ;
આગિ તપ કીધું તેણિ અન્તિ, પુત્ર કેરિ કામ્ય. ૩૯
- અતિ આદરથી પ્રસન્ન આ, આખું છિ વરદાન;
‘ માગિ માગિ, ’ શ્રીપતિ તફા, નૃપ માગ્યું છિ સન્તાન. ૪૦
- વસતા નાથ વદિ ધમ વાણિ, ‘ પ્રભાન્નન ! સુણિ રાય !
કન્યા અથવા પુત્ર સન્તાતિ, સન્તાન હસિ કુલ માંહિ.’ ૪૧
- ક્રિતિ તણા પછિ વચનથી, એણી પરિ અમ કુલ ભાર;
કુમારિ સુત નિ ક્યારિ કન્યા, સુણિ પાણકુમાર ! ૪૨
- કન્યા ઉત્તમ કુલ વર જોઇ, કીર્ણ પુત્રોદાન;
અમ કુલ રાજ્ય એણી પિરિ ચાલિ, વર આપ્યો ભગવાનિ. ૪૩

૧. ધરો. ૨. હીરા. ૩. નીસર્ગા તે. ૪. આવી રાય. ૫. પૂર્વ.
૬. પદ્ય. ૭. વરદાનથી, હાથી પુત્રી-સન્તાન. ૮. આ અર્ધા કહી નથી.
૯. ઉત્તમ કુલ વસુવર જોઇ,

૧૦ તે માટિ તલનિ કહું, મોટા ગય-કુમાર ।

૨ પુત્રિકાદાનિ આપૂ કન્યા, નૃપ । કરો અહ્નિકાર ૪૪

કન્યા અમ કુલિ ડાપની, ચિન્નકૃદા તેહનૂ નામ,

૩ પ્રીતિ પામિ પાર્થવ, પોદ્યિ અનોગ્ય-કામ ૪૫

વચન રાવના આલવી પછિ, પાણુ કરો તન,

૪ કાર્ય મોદૂ કહૂ નરપતિ, શ કરિ અભુન ? ૪૬

વિવાહ કન્યા-વગ તણો, આનન્દ મનિ અતિ શાય,

૫ વસ પત્રવ્યજ ત્યા ગણા પછિ, નગર મણિપુર માહિ. ૪૭

ત્યાયકી પછિ પત્યા અભુન, દક્ષિણ કુલિ જાય,

૬ નગપતિ ગખ્યો ક્યમ રહિ ? વેતાવિ ત્યા રાય. ૪૮

ત્યા સમુદ્રતીર્થે તીર્થ મોટા, (મહા) તાપસ ૭ કરો વાસ,

૭ પુણ્ય વન બહુ નિગમતા પછિ, આન્યા ૮ તેહનિ પાસ ૪૯

તે મધ્ય તીર્થ પાસ ૯, ત્યા કુલિ ગ્ય ન જવાય,

૮ દિહિ તાપસ, “ શ ૮ કરવૂ અભુન ? ” વિમાસિ મન માહિ ૫૦

અગત્ય, ૯ પૌનોમ નિ કન્ધમ, ભરવાજ, સૌભદ્ર (એહવા) નામ,

૯ મહા પાતક દર્શનિ દરિ પછિ, આન્યા તેણિ કામ્ય ૫૧

તાપસ પ્રતિ ઉચ્ચર્ષા તે, “ સાલનો મહિમાય,

૧૦ કારણ શ હિ કુણનૂ ચેહ, કુલિ ત્યા ન જવાય ? ” ૫૨

વનના સગિ વાણી વહિ, “ સાલનો કુન્તાતન ।

૧૧ મોહ ૧૦ પાસ વસે એહ મધ્ય, પાર્થ । જણો ૧૧ સિમ ? ૫૩

તે માટિ કો રપશ ન કરિ, પગ્ય તીર્થજ મોહિ, ”

સુણી વાણી આનિઆ નૃપ, ગ્નાન કરવા ૧૨ જાય ૫૪

૧ આ પહેલા — “ અભુન પ્રત્યે માન માગી જયરે રાજા ” ૨ એ તમને આપ, ૩ પાર્થ પામે પ્રેમદા, ૪ મોદૂ કારણ ૫ એક ત્યા રણો, તે ૬ મ્હા કામ ૭ અભુન નામ ૮ વિમાસો, અભુન ૯ મન મોહિ ? ૧૦ પીવસ્ય ૧૦ પાવજ વસે છે તે, ૧૧ સત (૧) ૧૨ ત્યાં

પ્રથમ તીર્થ-મધ્યિ અથા, જલમજ્જનં કાધૂં વીરિ;	
ગ્રાહ આવી ચરણે વલગ્યુ, ગ્રહૂં સર્વં શરીર.	૫૫
અનુન ત્યાંથી ઉતપત્યા, બલ કરી આબ્યા બાહર;	
જલ યકી અલગી કરી ચેઇ, મહા મનોહર નાર.	૫૬
પાથ કિહિ છિ, “ત્રેમદા ! આશય અહાનિ યાય;	
કાલુ પાતક આચરી યે, મજર યઈ જલ માહિ ?”	૫૭
અર્જુના કહિ છિ, “અપ્સરા, માહરો દેવારણ્ય માહિ વાસ;	
વયાં એહવું નામ માહરું, ધનદય વિશ્વાસ.	૫૮
આર સખી છિ અપર માહરિ, એકદા રમલી એક વાર;	
સુરલોકથી સાચયા પછિ, આબ્યાં અવની રમુઝારિ.	૫૯
તપોવન-મધ્ય મુનિકૃત્તર એક, કરિ કષ્ટ અપાર;	
એકલો એકાન્તચારી, તેજનો અખાર.	૬૦
વૃતપવિધિ કરયા અલ્લી પામિ, આવી તેણિ હામિ;	
હું સૌરભેઇ સામેઝી, મુધા લતા એહવા નામ.	૬૧
એકિ કાલિ એકડી, આવી તેલી વાર;	
સુન્દર રવર નિ આન કરતી, ધરતી મુલ્ય અપાર.	૬૨
દેખાડયો અતિ લોભ દિજનિ, કયાં અનેક ઉપાય;	
ધૈય તે છાડયો નહીં અતિ, ક્રોધ થયો મન માહિ.	૬૩
‘ગ્રાહ ચેઇનિ પડો જલમધ્ય,’ વિપ્ર બોલ્યો વાણિ.	
સાખા ઘયાં ઝાપિ-વચન સુણી પછિ, દરજા એકી પાણિ.	૬૪
કીડા કરતા થયું કૂડું, કરવો કુણુ ઉપાય ?	
મુનિવર દેરી સ્તુતિ કરી પછિ, વિમાલિ મન માહિ.	૬૫
‘અનુગ્રહ અહાનિ આપિયિ બો, કીધો અતિ અપરાધ;	
માનુષાવ સાચિ માન ધરતા, જાપનો આ બાધ.	૬૬

- અહો ઇમ જાણ્યું નહીં' એ, યાગિ એવડી; વાત; ?
 પ્રસન્ન થયા યુનિ-ઉચ્ચર્થા, ' સાંભલો સમયો સાથ. ૧૭
- જલ-મધ્ય એ' કા આવસિ, પુરુષ નામિ જ્ઞાન;
 અતુઘ્ન એ, અપ્સરા! તલો, ઘડ્યો તેહનાં ચરણ. ૧૮
- આક્રમી ઉપકષિં કાદસિ ત્યાદરિ, પામશે તલારાં રપ; ?
 સાંભલી વચન નિ સાંચરી, " તું મુણિ રજનમેજિ ભૂપ ! ૧૯
- " મારગ્ય જાતાં ચત્સા નારદ, પ્રેમિ પ્રદક્ષિણ કીધી;
 મુણી જ્ઞતાન્ત નિ ધિરિન્નિમ્નુત પછિ, એહલી આપ્તા દીધી. ૭૦
- ' દક્ષિણ-સાગર-તીર છિ, પચ્ચતીર્થ' એહનું નામ;
 અતુઘ્ન-અર્થિ, ' યુનિ વદિ, ' તલો, જાઓ તેણિ દામિ. ૭૧
- હાપર દેરિ અન્નિય ઉત્પન્ન, પાણ્ડુરાખનો તમ;
 તીર્થયાત્રામિ આવસિ ત્હાં, કુન્તામુત અભુજ. ૭૨
- પચ્ચતીર્થ' મોદિ રનાન કરસિ, વારતા જન વીર;
 ઘડ્યો ચરણ, ઉપકષિં કાદસિ, પામશે દિવ્ય સરીર. ૭૩
- તે માટિ જ્ઞતલો બોલખયો, પાર્થ' પાણ્ડુકુમાર; ?
 તીર્થયાત્રામિ આવિયા, કીધી અહારિ સાર. ૭૪
- આપ્તા માત્રી સ્મૃતિ દેરિ છિ, દેખાડ્યાં ચારિ દામ;
 એહી પિરિ બાદરિ કાઠી, એહનાં કલાં પૂર્વિ નામ. ૭૫
- પાંચિ મક્ષી પછિ એકડી, ચરણે ધરાનિ શાસ;
 અભુજ કેરી સ્મૃતિ કરિ છિ, ઉચ્ચરિ આશિપ. ૭૬
- દિવ્ય દેહ પામી અપ્સરા, પાંચિ પોદ્તી દામિ;
 રાજયુત્રિ, યં દર્શૂં પછિ, પાર્થ' એહનું નામ ? ૭૭
- ત્હાં યિક પછિ વત્સા પાછા, નગર મલિયુર આવ્યા;
 મુક્તાશ્વની યાજ લરી પછિ, નગરનારિ વધાવ્યા. ૭૮

ચિત્રાર્જુનિ સુત હવે પછિ, ક્રધામણિયા બન્ય;	
સુણી વાણી સન્તોષ્ય મહિ, આબ્યા મન્દિર ગાંધિ.	૭૯
બજવાહન નામ સુતવં, કરી દર્શન રાય;	
ત્યાં યિકા વેગે આવિયા આબ્યા, પર્વત ગોફણું માંધિ.	૮૦
ત્યાં ચક્ર વેગે પહ્યા પછિ, આબ્યા સાગર-તીર;	
સોમેશ્વરનું કરી દર્શન, પ્રભાસ-મધ્ય જે વીર.	૮૧
	૨૮૬૦

૧૬. સુભદ્રાહરણપર્વ—

૨૬૫મું ૬૯ મું—રાગ એજ

શ્રીકૃષ્ણજીમિ સાંભળ્યું યે, 'આવિ હિ અભુ'ન;	
તીર્થમાત્રા કરી પ્રભાસ-મધ્ય, કૃન્તા કેત તન.'	૧
રયિ બિશીની સાગરમાં પછિ, આબ્યા અભુ'ન પાસિ;	
જનમેગિ રાગ ! સાંભલો યેહનિ, વિષ્ણુધર્મ વિશ્વાસ.	૨
પાર્થ આધવ મધ્યા અગ્નિ, પ્રેમવાર્તા માય;	
રયિ બિશી સ્પહ સગરમાં, ગિરિ રેક્તકાચલ માંધિ.	૩
કીધા-કારણિ આવિયા બલિ-બદ તેણિ કામિ;	
કૃષ્ણ-આગાધિ કર્યો ત્યાં, વિવિધ પરિ આરામ.	૪
અલિદેવ સંપ્રાપ્તિ મધ્યા અભુ, યાદવજન સગરમાં;	
શ્રીકૃષ્ણ પ્રતિ વિવિધ બદ, કીધી હિ ત્યાં વાત.	૫
કારાવતી બણી પરવર્ષા, યાદવકુલ-પરિવાર;	
યા રાગ્ય મહત્ત કૃષ્ણરૂપી, રવામી વિશ્વાધાર.	૬

૧. રેગે ત્યાંથી આવિયા, જ્યાં.

૨. ૮૦ મું ચાલુ કહી ૨૨ થી આગળ. ૩. આબ્યા કુન્તા-તન.

૪. તીર્થવિધિ.

વેપ બ્રહ્મચારી તણો, સાથે, બહુ ત્રેપિન્નન;	
તીર્થયાત્રા કરી પૂરણ, ત્યાં આઝ્યા અર્જુન.	૭
યાદવ કૃષ્ણ બલિદેવ સર્વાતિ, આઝ્યા મન્દિર-દારિ;	
અર્ધ્યાદાન કરી કુન્તાસુતાનિ, રવધાવા ત્યાં જાય.	૮
દિવસ દેહ્યા રણા પાણ્ય, દારાવતી મુઝારિ;	
જનમેનિ રાય ! સાંભણે રે, કયા તણો વિજાર.	૯
તેણિ સમિ ત્યાં સુભદ્રાના, વિવાહ-કારણિ રાય;	
બલિભદ્ર નિ કૃષ્ણ નિતિ, વિચારિ મન માંહિ.	૧૦
અલભદ્ર કદિ છિ, “ વીર મોટો, સુભદ્ર કુર્યોધન;	
રાજ દક્ષિનાધુર તણો, બહુ માનિ માદૃ મન.	૧૧
એ કન્યા તેડનિ આપિધ જો, જાણો મીભગવાન !	
તણો કહો તો રાજકુંબરી, આપિધિ કન્યા-દાન.”	૧૨
મીકૃષ્ણ કદિ, “ તણો સાંભણો, બલિભદ્ર ! એક વચન;	
અદકુદારી ઉન્મત માતી એદ, રાજ કુર્યોધન.	૧૩
અવિવેક નિત્ય જ જાણુયો, ત્યાં લપણિ અદકુદાર;	
અભિમાનિ અનુદિન વીસરિ તેડનિ, ઇગિતત્ત-વિચાર.	૧૪
ઉન્મત ઇચે ન આશખિ, તે કારણિ એ રાજન;	
અત્પકાલ ઉઝાસન આપણિ, સાંભણો સત્ય વચન.	૧૫
કુંબર ચે કુન્તા તણો, અર્જુન ચેડૃ નામ;	
તીર્થયાત્રા કરી તણો તે, આપ્યો આણિ દામિ.	૧૬

૧. -પાણ. ૨. વધાને ત્યાં નાવ. ૩. અદકુદારી ર કદી ભરલ:-

“ બલિભદ્ર કહે, “ એ કન્યા આપે, ભગવાદી ઠા જન,
એડુનો કાકુજ એક આપે, “ જાણ્યા એદ વચન. ” ૩૧

૪. આ વહેલ:- “ વિવાહ અર્ધ-સુભદ્રા કરે, દેવદાસાં આર દાન,
એણી પેચે પાત કાઢી, તે પૂરે ક્યાંકિ નામ. ” ૩૪

૫. ૧૫ બજવે. ૬. “ અભિમાને નિત્ય દિન નિસારે તેડવે, નેહે ઠાવ-
વિચાર. ” ૭. તે અસન પાણે. ૮. વીસર્વા ને.

એહનિ સુભદ્રા પરજ્ઞાવિયે તે, સરિ સઘલાં કામ;
 રામ પાણ્ડુ કેરો પુત્ર એટો, વિખ્યાલ ચેહનું નામ.
 આચરણ-અધ્યયનિ વડો, અભિમાન નહીં અહરુદાર;
 વય શીલ રૂપ ઉદાર ગુણુનિધિ, બાણિ તત્ત્વવિચાર.”

૧૭

૧૮

૨૮૭૮

કહવું ૮૦ મું—રાગ એજ

વિશ્વભરનાં વચન સુણી, વાત વિમાસી અતિ ધણી;
 પાણ્ડુપુત્રથાં પ્રીતિ કમલાકન્થ તણી રે.

૧

હાલ-પ્રીતિ પંજણી કમલાકન્થની, (પછિ) વિમાસિ હિ વીર;

‘કુયોધન રાગ વડો તે, શર સાહસ ધીર;’

૨

એહવું કહી સહ સભા ભીડી, પછિ રવસ્થાનકિ બામ;

ત્યારપ્રકિ થં થપું, તું, સુણિ જનમેજિ રાપ !

૩

એક વાર સહનિ જપતું, મહા, માદવકૃષ્ણ-પરિવાર;

દૈવતકાચલ પર્વત જપરિ, આલ્યા તેણી વાર.

૪

દૈવતથાં સ્થાનક ગિરિ તેણિ, ઉપવન બહુ આરામ;

દ્વારાવતીથી સન્નિધાં સહ, આલ્યા તેણિ હામ.

૫

વાડી વનમધ્ય ભિતર્યાં, સાથિ અણુન વીર;

શ્રીકૃષ્ણ પાસિ રમિ અનુદિન, બણે એક શરીર.

૬

૧ સુભદ્રા પરજ્ઞાવિયે તે, ૨. પોટો ૩. આ પછા:—

ભિલો:

“ બણે તત્ત્વવિચાર, રે, શ્રીકૃષ્ણ બલિભદ્રને કહે;

રેશમ્પાપન કહે કથા, તે જ-જીજ્ઞસ્ય અવણુ મહે. ”

૪૦

૩૬૧૭

(અર્થ ૩૮૮૨)

૪. ૮૧ મું. ૫. કમલાકન્થને. ૬. સાન્નિધ. ૭. સાથે.

- ૧ગીરી તણો આસાદ શુન્દર, નગર કરિ બાહરિ;
 ૧ તે પૂજન-મંદિરો ખીસર્થો, સાથિ અનેક કુમારિ. ૭
 સુભદ્રા ત્હા સ્વચ્છા, અતિ રૂપ આદિ અર્જુ;
 ૨ કણ રથાનકિ ઉત્તરો, નૃપા વિમાસિ અનર્જ. ૮
 શુભદ્રા તો મૃણાલ-કોમલ, મકર-કુણ્ડલ કણ્ડ;
 ૩ અંબુકર કરતી કુંડલી કડી-રૂપ વાજિ ચરણ. ૯
 ૪ પદ અર્જુની સર્જે અલી બહુ, બોલિઆ-રણકર,
 ૫ કરવા લાગા વિભવ અર પછિ, આલી ગજઅતિ નારિ. ૧૦
 અકિત થયિ યમ કરિ નિરીક્ષણ, હરિણી થય મુઆરિ;
 ૬ કન્યા કરા વૃન્દ સાથિ, આલી તેણી વાર, ૧૧
 કપોત કરી સોમ્યતા, કણિ વિગય મુકતાહાર;
 ૭ અનેક મણિ હરિ જગ્યા ત્હાં, કનકનો નાંદિ પાર. ૧૨
 તેણિ સમિ ત્હા ખીસર્થો, શ્રીકૃષ્ણ નિ અર્જુન,
 ૮ મિથી રથ પ્રાકાર થયે, ઉઘાન જોવા મન. ૧૩
 સુભદ્રા સાહર્મી અલ્યા, કન્યા તથા કુલ આદિ;
 ૯ કુન્તાસુત વિદ્યુત થયો અતિ, સાદ્મન વિ જોવાય. ૧૪
 માનિધિ થે અર્જુન વસિ, અન્તર્ધામી ધયિ;
 ૧૦ પાસિ રયિ અર્જુન તણિ ત્હા, બિચ શ્રીજગદીશ. ૧૫
 પાપ પ્રતિ ઉચ્ચર્મો, “ સાભલો પાણુ-કુમાર !
 ૧૧ સુભદ્રાનિ સર્જે તોડી, હસ્તિનાપુર મુઆરિ ૧૬
 રયિ નિસારીનિ પવો, ઇહાં, કરવો થયિ સર્પાન,
 ૧૨ બધબદ કંકડિ આવયિ, તહો, પેર ધરવો શમિ. ” ૧૭

૧. કર્મો આ જ ગા કડી લખવી રહી થઈ છે. ૨. મૃણાલ ૧ કૃતિ
 આંક જણવી લખ્યો છે. ૩. કનક, ૪. કરણ. ૫. માન કરતા વિ. ૬.
 કનક-સુલ-મંદિર. ૭. તે તેની. ૮. નવ (૧) અ. (લેખકોત્તર.)
 ૯. તે નયો, ૧૦. શુદ્ધ.

- એહવું કહીનિ ઉત્તરી, ગ્રીહિણુ મન્દિરે જનમ;
રથિ બિથી અણુન વસ્યા ત્હાં, આળ્યા હાંધુ એક માંહિ. ૧૮
- આસાદ પાસિ રથ રાખી, અકિત થઈ નિન જોય;
અણિકા-પૂજન કરીનિ, નીસરી સર્વ કોય. ૧૯
- તેણિ રથલિથી નીસર્પી પછિ, મારગ-મધ્ય રાજન;
રાખી રથ બિલા રથા [ત્હાં], કુન્તાસુત અણુન. ૨૦
- કોડા કરિ થઈ એકડી, બહુ કન્યા કરાં વૃન્દ;
દેખાનું કરાં કરી સહ, પામ્યું પરમાનન્દ. ૨૧
- નક્ષત્રગણ-મધ્ય શરદેશતિ, રાસિનિમ્બ પૂરણુ-અંજા;
ત્યમ કન્યા-કદમ્બ-મધ્ય સુભદ્રા, ઉત્પલ યાદવ-અંજા. ૨૨
- કેલી કરતાં પરવરિ, તરવરિ સખીનાં વૃન્દ;
કન્યાવરદષ્ટ-દષ્ટિ દેખી, પામ્યા પરમાનન્દ. ૨૩
- રથ બિપરિથી ઉત્તરી, કરપણવ ગ્રહી રાજન;
બિસારી એહનિ અમ્મ હાંક્યા, હિમ્મતી હમ બુન્ન. ૨૪
- કન્યા સાથિ પરવર્ષા યે, રક્ષાકારણિ વીર;
દ્વારામતી લણી ને ગયા કપાંછિ, ધરતા મન્ય અતિ ધીર. ૨૫
- ‘હવડા યાદવ-દસ ત્યરી, કરિ અતિ સજ્જામ;
પએ કાણુ દીસિ અલ્પજ્ઞાની, કાં ન જાણિ હામ ? ૨૬
- અણુગણિ કો અનુપધાએ, કરી મુચ્છિત કર્મ;
યાદવ કરી પિરિ ન જાણિ, પ્રજાન ક્ષત્રી-મર્મ.’ ૨૭
- એહવું કહીનિ મનરિ આળ્યા, પોહતા વાળદારિ;
મગરનિવાસી લોક પૂછિ, કરિ ચોહર અપાર. ૨૮
- ધુમ્મારવ બહુ કરવા સારા, કો ન જાણિ મર્મ;
‘સુભદ્રાનિ કહીમિ જાણિ, દેખાડો આકરમ.’ ૨૯

- સંભવતાં સહ અસ્થા ટાલે, મોટા મોટા વીર;
દામ્ય દોમ્યથી યોધ અસ્થા તે, સખલ યર-ચરીર. ૩૦
- જલદેવ આવી ઉચ્ચરિ, 'એ અર્જુન કેફે કર્મ;
દવડાં (જે) હસ્તિનાપુર પોટું, દેખાડું પ્રાક્રમ. ૩૧
- એ જાણિ હિ રથર ભસો હું, પ્રબલ પૃથ્વી માહિ;
તે કારણિ આસો ભડ સહ કો, (યે) ક્રમ્પા પુરણ યાવ. ૩૨
- પર દારિ આવી ધર્મ કરિ, એ નહોં દાગી-ધર્મ;
વાંક નહોં અર્જુન તણો, એ કૃષ્ણ કેફે કર્મ. ૩૩
- એહવા યોધ અનુસરિ, પછિ દેખાડિ પ્રાક્રમ;
સુબદ્રાનિ હરી આલ્યો, કાષ્ટ ન રાખ્યો ધર્મ. ૩૪
- એહવું કહી સખાહ માઝ્યાં, વજડાવ્યાં નીમાણ;
યાદવદલ પૂઠિ ચલ્યું પછિ, ચપું સખલિ જાણ. ૩૫
- 'કુલેન્દ્રનિ કુલિ અવતર્યો રાવ, પાવડ કેરો તન;
અન્તનુ કેરો પુત્ર કહાવિ, એ નવિ ધટિ અર્જુન.' ૩૬
- એહવું કહિના ઉત્તર્યા, શ્રીકૃષ્ણ તેણિ દામ્ય;
'વિચારતાં વાંકું નથી ભાષ! મોટું એહરું નામ. ૩૭
- સોમવંશી-કુલિ વડિ અનિ, કુન્તા કેરો તન;
પ્રાક્રમ બુદ્ધિ-સમાન મુન્દર, પૃથ્વી-તણિ અર્જુન.' ૩૮
- એહવું કહીનિ રથા ઊભા, સખામધ્ય ભગવાન;
જાલિભદ્ર મન્ય વિચારિણિ પછિ, જોયું અન્તરિ યાન. ૩૯
- વાર્તા વીરનિ ચિત્તિ આવી, સરિ જાણિ હિ કૃષ્ણદેવ;
તેણિ કરી સહ યવા સન્મુખ, જોવા કાગા દેવ. ૪૦
- 'તહારિ ચિત્તિ આવિ યમ, ત્યમ કરો મહારાજ!'
એહવું કહી સર્વ 'સખા જિડી, 'ચં કરવું 'મહારાજ? ૪૧

‘અભુન હસ્તિનાપુરિ પલિ પછિ, દિવસ કટલા થાયે;
બલિભદ્ર સર્જી સૈન્ય તેડી પછિ, જોવા કારણિ જાય.’ ૪૨

પ્રમ કેહી સન્તોષ પામ્યા, આશ્રમિ સહ કો જાય;
સલામખયી સહ જિઠયા, મોટા માદવરાય. ૪૩

વૈશમ્પાયન ઉચ્ચરિ રે,^૧ જનમેજિ રાજા!
ત્યાર પૂઠિ મું મધું પછિ, મું કર્યું અભુનિ ? ૪૪

૪૪
૨૬૨૨

૧૭. હરણુહારિકાવર્ણ—

કેડવું ૮૨ મું-રાગ એજ

કુન્તાસુત ત્યાં પરવરિ, રથિ કેન્યા બિસારી સન્ધરિ;
મન્ય ચિન્તા સર્જામની [નયિ] કરિ રે ૧

હાલ-ચિન્તા મનિ આણિ નહીં થે, માદવકલ અતિ પ્રોહ;
સદા નિરન્તર કરિ કરુણા, સ્વામી ગરુડારૂઢ. ૨

ગિરિશૃંગે જીપરિ છતારી પછિ, વત્યોં વર વિલિવાય;
રામ યુધિષ્ઠિરનિ કેહાવ્યુ, સ્વયંબર-મહિમાય. ૩

ત્યાં ચક્રી પુઠકરિ આવિઆ, માદવી કેન્યા સાધ્ય;
વર્ષ દાદય કરી પૂરણુ, અહીં ભડુ મય હાધ્ય. ૪

હસ્તિનાપુર લણી આલિઆ, આનન્દ ^૨કરતા જાય;
માતા કુન્તા બ્રાત સયમે, રાગભયું ધમરાય. ૫

તીર્યંચાત્રા કરી પૂરણુ, આવિઆ અભુન વીર;
આનન્દભરિ કેઅતિ પત્યા સાહુમા, કુશલી સર્વ-ચરીર. ૬

૧. મુદ્રા-આ કડીયે ૮૧ મું પૂર્વ-પદ ૩૬૬૨ (અર્થ ૩૬૨૧).

૨. અર્જુન ન આવ. ૩. તે ગયા સાં.

‘શ્રાત પઞ્ચ મ્યથા સહિ, એટલા યમકુમાર;

સેવક સઘલા પથ્યા પાંથા; ધુણી પાણ્ડુકુમાર.

૭

રાગને ચરણે નમ્યા, ‘જીમ હૃદયમ’ લીધા;

નિકુલ-સહદેવમ’ મ્યથા પછિ, વિમલ અતિ ઘણા કીધા.

૮

વેગિ નગર-મધ્ય આવિઆ, અતિ ઘણા ઉત્સવ થાય;

વાજિત્ર વાજિ અતિ ઘણા પછિ, ધનસ મર્જન ગાય.

૯

કુન્તાનિ આવી મ્યથા, અતિ ઊપજ્યો આનન્દ;

અર્જુન જૈનિ ચરણે ‘લાગા, પામ્યા પરમાનન્દ.

૧૦

સુતા દુપદરાપની, પામ્યાલી યેદૂ’ નામ;

ત્યાં જૈ અર્જુન રહ્યા ઊભા, આગત્યિ તેણિ ‘હામ્ય.

૧૧

કૃષ્ણા વાણી ઉચ્ચરિ, “ તમો, પપાઈ કુલ કામિ ?

સુભદ્રા ‘મ્હા યાદવી તમો, જાઓ તેણિ કામ્ય.”

૧૨

એદૂ’ કહી ઊભા રહ્યા, નવિ બોલિ મુખિ વાત;

પતિવ્રતા પ્રીદા કુલ તણી, સત્યવન્ત ચે સાક્ષાત.

૧૩

અર્જુન ‘અતિ કામ્યા થયા, ‘જનક’- ‘વનિતા પામી બેઠ;’

પાર્થિ ‘અન્ત કરણિ જનક’, ઊપતો મન્ય બેઠ.

૧૪

વિનયવચને પ્રીછ્યાં, સાધ્વી પામ્યાલી નારિ;

સદા નિરન્તર સત્યવાદી, જણિ તત્ત્વવિચાર.

૧૫

‘અન્ત.પુર-મધ્ય આવિઆ, સુભદ્રા યેદૂ’ નામ;

કુન્તા દેરે ચરણે લાગાં, કહ્યું, “સાચ ઉદુઆં સર્વ કામ.”

૧૬

પામ્યાલી નિ સુભદ્રા મ્યથાં, યાદવી લાગા પાંથ;

સન્તોષ-વચન ‘ઉચ્ચર્યાં, ‘જાણ ! સત્ય તુલ મહિમાપ.’

૧૭

આશિય એદવી ‘મુખિ વદિ, ‘અતસકુ સોદરો નાથ.’

માદોમાદિ સન્તોષ પામ્યાં, જણી ‘જાણી વામ.

૧૮

૧. ઊપલી કીડાં આંકે ૫ ને જણે ૭ ૯, તેમ આ અને ‘નોયનો
૨ કીડો ૭ માં જાણી. તેથી સરચણે ૨ કીડો કીડ. ૩. નમ્યા. ૪. યાદવી
૫ થાં તો, ૬ અન્ત. ૭ ને ૮. ૯. ‘કરણ સત્ય, ૧૦ થી એદરો સર્વ ૭.
૬ નમ્યા. ૮ ને ૯. તે જણે, ‘તવ પતિ-સાધુ-વાચ. ૧૦. કાપું ‘હન્ય.

- સ્વગ્નન સર્જીતિ મ્મત્વા અતિ, કુખી થયા અંજીમ;
ત્યાર પૃથિ થં થયું 'પછિ, જનમેનિ રાગત્ર ! ૧૯
- શ્રીકૃષ્ણગુણિ મન્ય વિચારૂં, દારાવતી મુઝારિ;
શાદવ સહ ટાવે મ્મત્વા પછિ, કાષો મન્ય વિચાર, ૨૦
- "કહો, કશો ઉપાય કાનિ? સુભદ્રા ચેહનું નામ;
જાન્યવં વિવાહ કરી અંજીન, પોહતા પોતાનિ હામ્ય. ૨૧
- આક્રમ બલિ ચાલિ નહોં, " ઇમ, કહ્યું ચાદવ વીર;
" હસ્તિનાપુર અતિ નગર સુંદર, પાવન મહાતીર. ૨૨
- જ્યાતિ-રાયનું કુલ વડું અતિ, 'સાહસિક પાણકુમાર;
આક્રમ છુદિ વિદ્યાયિ અધિક અતિ, ઇશ 'તણા અવતાર. ૨૩
- વસ્ત્ર નાનાવિધ તણી, અર્થ રતન ભણાર;
અમ્મ ગજ રથ દાસ દાસી, અમ્મર તણા નહિ પાર. ૨૪
- 'લેઇ સૈન્ય રક્ષાતિ તાનો, પધારો બલિદેવ !
સર્વ ગોધથં સર્જય આપું " ઇમ, ઉચ્ચથો કુણ્ણદેવ. ૨૫
- એહપૂં કહીનિ નીસથી બહુ, શકટિ ભરિઓ ભાણ;
મહુકલ સહ સર્જય લીધું, સળેડા અસવાર. ૨૬
- વૃષ્ણિ બોજ અન્ધક અતિ ભવા, ચારુદેખ્યુ સાત્ત્વિક યર;
સૈન્ય અડીનિ ચાલિજી જાણે, સાગર કેરૂ પૂર. ૨૭
- વેગિ કરીનિ આવિઆ, હસ્તિનાપુર ચેણિ હામ્ય;
રાય [પાલા] પપત્ત્યા સાહમા, શ્રાધદિર ચેહનું નામ. ૨૮
- આલિર્જન દેઇનિ મ્મત્વા, અધ્વપાલ-પૂજા કીધી;
સેવક જણાનિ સમ્ભાર્યાં રાયિ બ્વાસા દીધી. ૨૯
- વીર પાયિ યયા આગમ્ય, સલો ચાહિ પંધરાવ્યા;
વિવેક-ચચ્ચને વિનય કરતા, ભૂષ ભલું મનાવ્યા. ૩૦

૧૬. સુધૈવ દ. હાત્ત્વિક ૩. 'તણે અધિકાર ૬. લેઇ નથી
અર્થ, ઇશને કંઈને 'મહો સંચો, ૭. ચ સાહમા મહો પાલી,

- ૧પાણ્ડુકુંઠરે (અતિ) સેવા કીધી, સ્વામી માદવ પીર; ૧
 ૨અતિ આનન્દ કુન્તાસુત દેખી, સુખી થયાં શરીર. ૩૧
 પાણ્ડવ કેરી પૂજા કીધી, આપ્યાં અનેક આભરણુ;
 હીરાચરણ અમૂલ્યક સુન્દર, આપિ અશરણુચરણુ. ૩૨
 કિંકુણી દેરી ચાલ-મણિડત, સુવર્ણુ કરા અર્જુન;
 સહસ્ર રથ ત્યાં આપિઆ ડિ, કન્યાહરણુ-પ્રસજ્ઞ. ૩૩
 પુરુષોત્તમિ ત્યાં પાર્થ કરણિ, આપી અપૂરવ ગાય;
 અયુત મિ એક સહસ્ર ભિષગિ, કામદુધા કલિવાય. ૩૪
 અતિ ઉજ્જવલ વૃક્ષવા, હેમ-ભૂષિત, સહસ્ર આપી તેહ;
 નાનારતનજડિત કણિક ભૂષણુ, તિલકશોભિત ચેહ. ૩૫
 અનેક અમૃતતરી વધી આપી, અઙ્ગનકાન્તિ ચેહના કેશ;
 ૫૫અચાચત તેહજ આપી અતિ, ધવલ ચેહના વેષ. ૩૬
 સુન્દર ચેહના વેષ દીપ્તિ, ગૌરી ચે કલિવાય;
 સમાનવય ઉદાર પદગતિ, આભરણુ અર્જુન ન માય. ૩૭
 સુવર્ણુ ચેહનિ કણિક શોભિત, સહસ્ર આપી તેહ;
 (વક્ત્રી) આપી કન્યા અતિ ધણી, પરિચર્યા જાણિ ચેહ. ૩૮
 અમલ આદિક દેશના, ચત્ર સહસ્ર હથ વરગતિ;
 ૭૭કરલ કરદી દાસદાસી, વિવિધ વાદન ભાતિ. ૩૯
 ૧૦૦સદ્રામિથી નવિ ઓસરિ રે, ગિરિચૂર્ણ-કૃત-પ્રકાશ;
 ભાજ-સ્થાનકે મદ ઝરિ પદ-ચણ્ડા ચેહનિ પાર. ૪૦
 સુવર્ણુમાલિ સાંકલ્યા, સહસ્ર વધુલ ચેહ;
 ચીવન યદુકુન્તારથ, એક સહસ્ર આપ્યા તેહ. ૪૧
 ૧૦૦વસ્ત્ર નાનાવિધ તણા ત્યાં, આપ્યા ઓધ અનેક;
 રામ યુધિષ્ઠિર પૂજા કીધી, જાણી વિનય રિવેક. ૪૨

૧. કુન્તાકુંઠરે. ૨. આદર કુન્તા. ૩. પદ. ૪. વત્સવરી. ૫. "પાર્થ
 ચત્ર વક્ત્રી તેહ આપી, જોહનાકળર વેષ." ૬. સોહિએ. ૭. દશભાર શ્રી (૧).
 ૮. સાહસ. ૯. "વસ્ત્ર નાના વિધ તણી તે, આપી અઘોષ અનેક."

ધર્મરાયિ અધિષ્ઠા, અનેક રથ તોખાર;	
યથાયોગ્ય એહનિ ઘટિ તેહવી, કીધી સેવા અપાર.	૪૩
માદવ સહ વજાવિઆ, દ્વારાવતી બહી જાય;	
વોદ્યાવાનિ નીસર્થો સહ, 'સભાર' ધર્મરાય.	૪૪
શ્રીકૃષ્ણ હરિનાપુરિ રહ્યા, પાણ્ડવ કોર પાય;	
કીધા કરવા પાર્થ સાથિ રથેહનિ, હૃદય અતિ વિશ્વાસ.	૪૫
રથિ બિશીનિ સ્વચરિ, કરિ કાર્ય અનેક;	
શ્રીકૃષ્ણશ્રી સન્તોષ અધિકો, અધરતાં જ્ઞાન વિવેક.	૪૬
સુભદ્રાનિ સુત હવો, અભિમન્યુ તેહનું નામ;	
૩૫ ઉદાર અભ્યુત્થાપિ અધિકો, સકલ શીખાં કામ.	૪૭
શર સુભટ વિદ્યાયિ અધિકો, સુભદ્રાસુત ચેહ;	
અભિમાની મોસાલ માટિ, અભિ-મન્યુ કહાવિ તેહ.	૪૮
સર્વ લક્ષણ વિદિત 'નરનું', સિંહવપ્ વિશાલ;	
મેધકુન્ડુભિ-સ્વર સદાયે, 'લક્ષણ' ગુણ-ભૂપાલ.	૪૯
ચે દીકિ અભ્યુત્થા સુખ પામ્યા, યમ વાસવ દેહિ જયન્ત;	
અન્દ્રખિઅ સરખું વદન ચેહનું, જ્ઞોતાં નાવિ અન્ત.	૫૦

૧. ભાતશ્રી. ૨. એથં ઈ વિશ્વાસ. ૩. કા ધરે. ૪. પ્રતિબિઅ
—અભ્યુત્થા. ૫. સમીપિ મૃત્યુ (૧) જ્ઞાન અ. ૬. વરતણ. ૭. વિખિલ.
૮. દીકિ ચન્ત મોહ પામે મદન્ત. ૯.—આ કહીચે કે માં ૮૨ મું પૂરું. ૫૪
૪૦૧૧ (૧ દેખીલી આલી) વધારે-ખર્ચ ૩૯૭૫. ઉલી કદી પછી દાંસિયામાં—

પછે બલિભદ્રે સુતા આપી, દુર્યોધનને એહ,	
પ્રથમ મનશ્ચં પૂન્ય કીધો, સુભદ્રા-કારણ તેહ.	૫૦
અપર સી એક તેહને આપી, કલા તેહનું નામ,	
સુત એક ને સુતા એક, લક્ષણ અન્ત અભિરામ.	૫૧
નિરુતિ નામ નૃપસુતા, તે દુર્યોધનની નાચં;	
જાત રાત પર્ણાવિયા, મારત મોટા એહ	
સપાતક્ષનો રાવ અધિપતિ, દાનવ સદાય.	૫૨
તેહની પુત્રી રાત દબી તે, વરી સ્વયંવર માંચ;	
૩૫ સુન્દર તેહનું, અતિ અનોખમ કાચ.	૫૩

સુત પાઞ્ય પાઞ્યાલીનિ હવા ચે, પાપક તણુ, કુધાર;	
અતિ હર્ષ મદ્યમાં પ્રેમદા, 'અમ વદ્ધા વિશ્વાધાર,'	૫૧
પ્રતિવિધ્ય નામ વદ્ધા તણું, સુધિષ્ઠિર-સુત ચેહ;	
શ્રુતસોમ વૃકોદર તણો શ્રુત-કર્મ અણુનસુત તેહ.	૫૨
નિકુલ કરો કુંઝર, મોટા, રાતાનિક મેહુન નામ;	
શ્રુતસેન [સુત] સહદેવનો, પોદ્ધા મતો-રથ કામ.	૫૩
કાપ અનુસારિ કરી પંછિ, ધર્મા નામ વિશેષ;	
ગુરુને વચને વીપના પછિ, ધરતા સ્નાન વિવેક.	૫૪
ધન્વપ્રસ્થ-મધ્ય રાજ્ય પાલિ, સુધિષ્ઠિર રાજ્યન;	
જ-મેનિ પ્રતિ ઉન્નત્યા ધમ, વૈશમ્પાયન મુન્ય.	૫૫
	૨૬૭૭

કુવું ૮૨ મું-રાગ એજ

આકલ્ય ક્ષત્રી વૈશ્ય શદ્ર ચે, વર્ણ આર કહિવાય;	
નિજ ધર્મ જમૂદી, વિનય બલિ પછિ કો ન જાંદી જમ.	૧
પદ્મકર્મ દિગ્વર આચરિ, પશ્ચિતિ પાલિ ક્ષત્રી-તન્ન;	
હરિકથા અવલ્ય વાણિજ્ય-વૃત્તિ ચે, વૈશ્ય કહાવિ જન્ન.	૨
શદ્ર દિગ્-સેવા કરિ, પાલિ ગા-કૃષિ ધર્મ;	
વર્ણ અષ્ટાદશ ચે વસિ તે, પાલિ પોતાનો ધર્મ.	૩
શત્રુ કાચિ ન પરિણવિ, સહ, અનુભવિ શુભ ચાન;	
સકુંભણ સવિતા-૫ર્વ હરિ-દિન હોયિ, વિવિધ પરિનાં દાન.	૪

૧. આ પહેલાં ૧ નવી કડીથી ૮૩ મું શરૂ—

" સુત કહે સૌનક પ્રત્યે, નેમિષારણ્ય ન્યાહે;

વૈશમ્પાયન કહે રાજ્યને, ગર્જના તટ માંહે.

૧ "

૨. શુકદેવ નામે ૮૫ નામ છે.

૩. ૮૩ મું આજ કડી ૭ થી આગળ. ૪. ને વિનયબલ તે. ૫.

૬. તલિ. અ. ૬. કીર્તન અવલ્ય કરે ને. ૭. હવે દિન હોયે.

વ્યાધિ દુષ્ટ નવિ જીવજિ, નવિ જીવજિ ઉન્માદ;	
૧૩૦ અનૃતવાદ નવિ કરિ, નવિ કરિ મિથ્યાવાદ.	૫
અસત્ય રુઝિ નવિ ઉચ્ચરિ, નવિ ઉચ્ચરિ કૃદ વચન;	
અદ્યધી નિ અનૃતવાદી, નવિ દીસિ કો જન.	૬
નિજ વિદ્યા સહનિ આવડિ, જાણિ ૪ કલાકુશલ-કલાપ;	
એકવૃત્તિ વિરુદ્ધ નહીં તે, રાયધર્મ-પ્રતાપ.	૭
વનવૃક્ષ નવપલ્લવ સદા, ફલ-પુષ્પજાતિ અનેક;	
શુભ વાયુ વાધિ વિમલ પનભજન ^૧ , ધરિ જ્ઞાન-વિવેક.	૮
લતા કલ્પલતા સમી, કામતરુ તરુજાતિ;	
કામદુષા-ગતિ આચરિ ચે, વિવિધ સુરભિ-ભાતિ.	૯
પ્રાસાદ દીસિ શોભતા અતિ, અનોપમ આરામ;	
વાપી દૂપ તડાગ સરોવર, ૧ પર્વત કેરાં કામ.	૧૦
ગૃહસ્થ કેરા ધર્મ પાલિ સહ, આદરધ વ્યાપાર;	
સેવા અનુક્રિનં થતિ ન્સન્માસી ચે, વાનપ્રસ્થ બ્રહ્મચારિ.	૧૧
કપટ કો જાણિ નહીં, છૂત નિ દુષ્ટ કર્મ;	
૧૨. આખેડ નિ જમ જીજ્ઞાસો, કેવલ કેરા ધર્મ.	૧૨
કલક કો જાણિ નહીં બદ્ધ, સ્નેહ ભી-ભર્યાર;	
વિશ્વમ્હાર વાણી વદિ સહ, વણી ધર્મ વ્યાપાર.	૧૩
પાપાલ અતિ સન્તોષ પામ્યા, હુઓ જિજ્ઞાસાર;	
કાપ ^૨ કરણાનિધિ વસિ શ્વા, રવામી વિશ્વાધાર.	૧૪
એકવાર ત્દા એકાન્તિ બિહા, શ્રીકૃષ્ણ નિ અનુભ;	
ધ્યાધરિ પ્રતિ ઉચ્ચર્ષા, વિભાસી પછિ મન્મ.	૧૫
શીતલ રવાનકિ અલ્લો જાણિ છું, યમુના કેરિ તીર;	
વન નિ ઉપવન જોવા કારણિ, સુખી હુયિ ચરીર.	૧૬

૧. “અનૃત-વાદી કે, નહીં, કો નહીં મિથ્યાવાદ.” ૨. ક. ૩. કો નહીં ૬૧? ૪. કલાવન્ત અલાપ (૪). ૫. નવિની. મલ ધરિ વિવેક (?) ૬. વરુણ કેરાં. ૭. ભેદ. ૮. કોતક અ.

એહૂં કહીને નીસર્પા, શ્રીકૃષ્ણ નિ અભ્યુત્થાન;

વનિતા કેઈ વૃન્દ સાચ, હૃદય ધરતા મન્મથ.

૧૭

અનેક પૃથ્વ આરામ દીસિ, યમુના કરિ તીર;

વિવિધ નૃત્ય નિ ગાન ઉચ્છવ, જોવા લાગા વીર.

૧૮

જોતા જોતા નીસર્પા પછિ, યમુના-તટિ તટિ જાય;

ખાણવ વન સમીપિ આચ્ય, સુષિ જનમેજિ રાય !

૧૯

દૃક્ષ દીસિ અતિ લલા જલ, પુષ્પ ચરિત્ર લાલિ.

મન્દિર નાનાવિધ તણા ત્યા, દૃક્ષ કરી જાલિ.

૨૦

અતિ અનોપમ આરામ દીસિ, ખિસવા સ્થાનકે ચેહ;

ત્યા જે આસનિ ખિડા, પાર્થ માધવ તેહ.

૨૧

તેણિ સમિ ત્યા આવિઓ, એક વિષ્ણુ તેણિ કામ્ય;

ન દોઢા નવિ સાલભ્યો તેહન, કા ન જાણિ નામ.

૨૨

સુવર્ણ સરખી કાન્તિ તેહનિ, પિયર્ણ નેત્ર વિશાલ;

જટા શીસિ નિ તેજપુન્જર, અતિમ્ય કરિ કાલિ.

૨૩

પ્રણામિ આશિય ઉચ્ચરિ, ખિડો આસનિ તેહ;

“અમ આપો પાર્થ ! માધવ” ઉચ્ચર્યો છિ એહ.

૨૪

શ્રી કૃષ્ણ કહિ છિ “કુન્તાતનની, “પાર્થ ! આપો આદાર;

એ માગિ આતિથ્ય-કાલિ, રમે ઉચ્ચરો નાકાર.”

૨૫

(ત્યા) અભ્યુત્થાન વાણી વદિ વદના, “વિષ્ણુર ! સુષિ વાન;

“કોણ અન્ન માગો અમ કનિ ? કહોનિ તે સાક્ષાત.”

૨૬

વદતો વિષ્ણુ વદિ હમ વાણી, જાણી તત્ત્વવિચાર;

“હું નદી વાણવ, પાણુ-દેવર ! (મન્મથ), જાણો અમિ અપાર.

૨૭

જોતે જાણી આપો જાણ ! અહાનિ, ઘટનો દુષિ ચે આદાર;

ચેણિ કરી જે તમ દુષિ, તબો, કરવો તે પ્રતીકાર.

૨૮

૧. તહા. ૨. પ્રમથ (= પરિમથ) ૩. કનક. ૪. “કુન્તામુત. ૧.
એહને આપો. ૫. લલચર્ણ. ૬. આદાર દેહવો માગો સ્વામી ૭. ૫. ૬.
જાણી આખો તમ જાણી. ૮. “ને મુખે પાક, કરો તે.

ઇન્દ્રા હિ અઘ્નિ આદાર તણી, તે કહું ત્ત્વનિ વચન;
 ઇન્દ્ર તણા અનુચર રાજિ હિ, આણ્ડવ નામિ વન. ૨૯
 તદ્દાક નામ રેહિ હિ એ મધ્વિ, માધવ ! પાણ્ડુકુમાર !
 સમ્ય તણું કારણુ મુરપતિનિ, કરવા અઢ્ઢીકાર. ૩૦
 અનુદિન હિ આઠા જલધરનિ, ‘વૃષપવનિ ચિત્ત વું ધરયે;’
 અગ્નિ પ્રગટ દેખુ આણ્ડવ વનમધ્ય, પ્રજ્વલ વૃષ્ટિ વું કરયે. ૩૧
 તે કારણિ હું કહું છું ત્ત્વનિ, ઇન્દ્ર તણા રખવાલ;
 વન કહું ભક્ષ, ‘આણ્ડવ આપો, કિરિટી ! કૃષ્ણ કૃપાલ ! ૩૨
 ‘સ્વામી ! સહાય કરો તહો, મારૂં એક પરદાન;’
 ‘કહિ વૈશ્વાનર તે તહો કરવું,’ ઇમ ગોસ્થા ભગવાન. ૩૩
 રામ જનમેજિ પ્રજા કૃષ્ણ ત્ત્વં, વૈશમ્પાયન મુન્ય !
 કુણુ કારણિ માગ્યું ત્ત્વં પાવકિ, દક્ષનકાર્ય મહાવન ! ૩૪
 તે સન્ધેહ બિપજિ હિ મુઝનિ, ત્ત્વનિ કહું છું વાણી;
 ‘કથા કહો મુદ્નિ વિસ્તારી, સિધ્ધ આપણો જાણી. ૩૫

૩૫
૩૦૧૨

૧૮. આણ્ડવદાહપર્વ—

૬૪૩ ૮૩ મું-રાગ એજ

અધિ વાણી ઉચ્ચરિ, રાગ તા અવશે ધરિ;
 કારણુ કહિ હુતાશન આણ્ડવ વન તણું રે. ૧
 હાલ-કારણુ (વન) આણ્ડવ વહિ કરું, સાશલિ મહારાજ !
 થે કારણુ બિપત્રું અભુજનથી, નીપજશિ એહ કાજ. ૨
 ‘યસ ઓત્થા જહુ દક્ષિણુ ગમ, એક સ્વેતદેહુ તેહનું નામ;
 સહસ્રાણુન સમાન વ્યજન, પૂરિ અર્થ નિ કામ. ૩

૧. હું. ૨. વનસ્થ મુણે. ૩. આણ્ડવને ચિત્ત ધરજે. ૪. સ્વામી !
 મુક. ૫ સહાય કરજો તમ્હો મારૂં. ૬. આ પછી ૮૨ મું પૂરું ૧૬
 ૪૦૫૨ (પૂર્વ ૪૦૧૬)

૭ ‘જયસ જહુ કીપા રાજયે, મરુત જેહનું નામ.’ ૮. ખલિયે.

દ્વાદશ વર્ષે તણેા તેણિ માંજો, સત્ર અનોપમ' સાર;

અહર્નિશિ ઇમ દુત દ્રવ્ય હોમિ, નાવિ તેહ્નો પાર. ૪

ઋત્વિજ' યે હતા રાજના, અતિ આકલ ય્યા તેહ;

ધૂમ્ર શિખાવસિ ચક્ષુ ઊપરિ, આકુલ વ્યાકુલ દેહ. ૫

તે નાણી અતિ શ્રાન્ત યથા નિ, રવિશ્રામ-સ્થાનકિ બિહા;

'યજ્ઞ-કાય' સત્ત્વર નવિ આસિ, રાય ચિન્તા-માંહિ પિદા. ૬

ઋત્વિજ અન્ય તેડી રાયિ, કરવા માંડયો યાગ;

અતિ ક્રોધ યયો દિગ્વરનિ, પ્રથમ હૃદયેહ્નો બાગ. ૭

ક્રોધ કરી બ્રાહ્મણ ત્હાં બીઠ્યા, રાજાશ્ચ સર્જામ;

વિનય-વચ્ચનિ અતિ સ્તવવા લાગેા, 'કરે અનુમદ સ્વામિ!' ૮

વક્તતા વિગ્ર વદિ ઇમ વાણી, 'નરપતિ! ઇશિ આરાધા;

આચા' યમ હોયિ શિવ કરી, પૂર્ણ' યાગ તજો સાધો.' ૯

તેણિ રાયિ [પછિ] જૈનિ, તપ હ્રમ અતિ માંડ્યું;

એકાગ્રપણિ અનુદિન આરાધિ, અનલિલકે સર્વે છાંડ્યું. ૧૦

યજ્ઞમાસિ ક્યારિ આહાર કરિ, ક્યારિ દ્વાદશ માસ;

ક્યારિ ગેદશ માસ કરિ યન, આણી અતિ વિશ્વાસ. ૧૧

એકાગ્રપણિ પચ્ચકિ પિરિ રહીનિ, માંડ્યું ધ્યાન અપાર;

શિવિ નજ્યું, 'અતિ કષ્ટ કરિ છિ,' આબ્યા તેણી વાર. ૧૨

કપૂરે ગૌર વપુ જટાશ્ચ' સોભિ, વ્રપલ યર્ષ આરદ;

'માગિ, માગિ રાજ! મુજ પાસિ, તપ કીધું' તિ પ્રોદ.' ૧૩

નેત્ર બિહાડીનિ ત્હાં જ્ઞેયું, દીકું 'ઈશન' રૂપ;

વિનયવચ્ચનિ' અતિ સ્તવન કરિ, ત્હાં શિવ સાલિખિ રહી બૂપ. ૧૪

'સ્વામી! કહેા ક્યમ કરી યાયિ, પૂરણ યજ્ઞનું' કામ ?

તે માટિ તજાનિ કદ', પ્રભુ! અતિ, પાવન છિ ચિવનામ.' ૧૫

૧. બીજ. ૨. રુપિ બીજ તેડિવા ને. ૩. "અતિ ધણેા ક્રોધ યયો
રુપિવરને, વર્ષા હૂતા મદામાત્ર." ૪. હોયે અમ કરી પછે. ૫. એક
પગે ૬. શિવનું.

- ઋત્વિજ અતિ આશ્રાન્ત થયા છિ, રીમ ચદી મુનિજન,
 ' ધરિ-આગ્રાથી કાર્ય કરો ' ધમ, કલ્યા અનેક વચન ' ૧૬
- વચન મુણી વનના શિવ બોલ્યા, ' સાભાનિ ખવેતકિ ગય ' ૧૭
- આમન્ત્રણે તેડો દુર્વામા, મુનિસર-અતિ મહિમાય ૧૭
- માગ અપૂરન તેડ મળવિ નિ, બપજિ ઉત્તમ કામ,' ૧૮
- તેણિ સમિ ગમ્મ ત્હા બોલ્યા, કરી ધરિ-પગપામ ૧૮
- ' સ્વામી ! મુઝ સામિ પધગવો, દુર્વાસા ઋપિરાય,
 કૃપા કરી દેવ એ મુનિ આપો, કાર્ય સારાડિ યાય ' ૧૯
- દુર્વાસા તેડ્યા મહારોવિ, આવ્યા ઋપિ કિરપાન,
 શિવ કહિ, ' માગ યજ્ઞવો ઋપિ ૭ ! મોટો એડ જૂપાન ' ૨૦
- એણૂ કહી આગા ત્હા હીધી, ગય થયા ગવિઆત્ય,
 દુર્વામા પધગવ્યા મહામુનિ, મોટી ચેહની ખ્યાત્ય, ૨૧
- યજ્ઞકાર્ય કીધૂ મહાઋપિષ્ઠ ત્હા, હુત દન્ય દોમાણા,
 ખૂણાહુતિ હોમિ નગ ' માધન ' દાસ્ય વર્ધ ભગણા ૨૨
- ધાગ નવિ ખૂટી ધુત ગરી, આદિ અન્ત લગિ ચેહ,
 ' યયૂ અજગણુ ક્રુધા કાય પામી, પાવક થયો અતિ દેહ ૨૩
- ' પ્રજનપપિ કાષ્ઠ કાર્ય ન ચાલિ, થયો અતિ કુલ્કામ,
 હુત ચગતા અતિ કષ્ટ બપજિ, કાષ્ઠ ન ચાલિ કામ ૨૪
- ' કહો શૂ નૂ કામજ આવિ ' વિચાગ હીધો મન્ય,
 બહા પાસિ મન્ય ધરી (પછિ) હ, ચાતો મહાસદન્ય ૨૫
- કમનામનનિ કગિ બીનતી, કહો દુખ કિમ બાજિ ?
 ધાતા વિશ્વ વિરગ્નિય તિયાના, તમ ચે કહો તે ગજિ ૨૬
- અન્તર્ણુ યયૂ, કહો કિમ કરી છાજિ ? ' મુઝનિ કહોનિ મર્મ,'
 વિનય-વચનિ વનવા લથી મો વા, ' મહાન્ત તણુ એ ધર્મ ' ૨૭

૧ મહન્ત ૨ એક મુનિ (= મુને) ૩ આ પહેલા—

' કૃપા કરી પટમાલ ફેરવી, નીક ચવાળી તેડ ૨૩ '

૪ આ પહેલા—' દુખ તરયો માહર બાજે કષ્ટ અશુભ એહ ૨૪ '

૫ મુનિજન.

- ખવેનક્રિતુ ઓ માગ જાણી પઠિ, યથા અતિ ગનિઆત્ય,
 કલૂ, ' સુલો વૈશ્વાનર ' વાત કહુ યે, અવનીનલિ વિખ્યાત ૨૮
 વન ખાણ્ડવ નામિ સુગપતિનૂ, યમુના ધરિ તીર,
 ધગાપૂરિ નગર સહ જાણિ, સુભટ યા બહુ વીર ૨૯
 તે માહિ જન્તુ વમિ બહુ વિધના, યથાવ જર્જરે જાતિ,
 વનમધ્ય વૃક્ષના બહુ પગિના, ઔપધ નાના લાતિ ૩૦
 વનનૂ મિ પૂછ્યુ વિગતાનિ ' ઇન્દ્ર તણુ એ વન
 ગરિ ત્વિમ મેવક સુગપતિ, રાખિ ઠિ અનુદિન ૩૧
 જ્યથા આની દિદિ કંઠિ ત્વહ, મિ કાષ્ટ રપ્રાક્રમ ન થાય,
 ક્રોધી પિર તે વન અઃ ? પ્રભુ ' કહો મુનિ ઉપાધ ૩૨
 વિગિચ્ચ વતતા ધમ મોના, ' કહુ, સુલિ વૈશ્વાનર ' વાત,
 નરનાગયણુ નામ ચેતનૂ, જવન નવય વિખ્યાત ૩૩
 વિશ્વમ્ભરે ઉપકાર-અર્થિ, ધરી માનુસ-તન,
 અવની-મધ્ય મિ અવતર્યા ઠિ, કૃષ્ણ નિ અનુજન ૩૪
 ત્વહા વિપ્ર-વેરિ જૈનિ, કહો હુનાશન ' વાત
 મહાન્ત જન ઉપકાર-અર્થિ, ધરિ એ સાક્ષાત ૩૫
 તે નિશ્ચિ તહાડ માણ કગશિ, શ્રીકૃષ્ણ અનુજન ચેહ,
 આર્થના જર્જ તેડની કરો, ષસિદ્ધ કામ પામિ એહ ૩૬
 પ્રણામ કરી પિતામહનિ, આયો અવની-મધ્ય
 તહાડ દર્શન હવૂ પઠિ, કાર્ય પપામિ સિદ્ધ ૩૭
 તજો મુઝનિ ધમ કલૂ યે, ' કુણુ માગો અન ?
 તે માટિ મુનિ આદાર-અર્થિ, આપો ખાણ્ડવ વન ૩૮

અલુન પ્રતિ ઉચ્ચયાં થી કૃષ્ણ તેણી વાર;

૧૧ એ વિપ્ર છે કર્મ વેગિ, કરો ખાણ્ડુકુમાર !”

૩૯
૩૦૫૧

કંઠુ ૮૪ મું-રાગ એજ

કુન્તાસુત ઇમ ઉચ્ચરિ, વાત હતાશનયં કરિ;

અગ્નિ તણિ અર્થે ઇમ આદરિ રે.

૧

હાલ-અલુન એણી પિરિ આદરિ, ઇમ ઉચ્ચયાં તેણી વાર;

“ વેગિ પધારો વરુણ પાસિ, આપો અન્ન અપાર.

૨

આયુધ છિ ત્હા અતિ ભયં, ગાઝળા ડિ તેહનું નામ;

અક્ષય રનિર્ણય નિ દિવ્ય રય તે, પૂરિ સમજા કામ.

૩

વેગિ જૈને તેહ લ્યાવો, ’ એલ્યા ખાણ્ડુકુમાર;

ધયન એહવાં સાંભલી વક્તિ, આલ્યા તેણી વાર.

૪

વરુણ પાસિ જૈ રજા ત્યારિ, આપ્યું આસન રાપિ;

સોકપાલ બિનિ પ્રણય અધિકો, હપ્યો અતિ મન માહિ.

૫

વૈશ્વાનર વાણિ વદિ, ‘ સાલસો જલપતિ ! વાત;

સોગિ આપ્યા થલ્યા કરાં, અન્ન અતિ વિખ્યાત.

૬

ગાઝળવ ધનુષ નિ અક્ષય ભાયા, દિવ્ય રય યે સાર;

વાનર-આર્દ્રત ધમ તેહની, ઉત્તમ અથ અપાર.

૭

વેગિ કરો, તે આપો અન્નનિ, માગિ છિ અલુન;

અર્થ અક્ષારિ ‘અૌધ-કરણિ, દહન ખાણ્ડવ વત.’

૮

૧. આ હીટી પછી:— ગિચલો

“ કરો ખાણ્ડુકુમાર ! ” એહવી, કૃષ્ણજ્ઞે વાણી કહી;

વૈશ્વમ્પાયન કહે ગૌડ-વટથ, જનમેજય ! સાંભલ્ય સહી.

૪૧
૪૦૬૩

(ખરી ૪૦૫૭)

૨. લાયા. ૩. વરુણ. ૪. આદાર. (૧) અ.

એહૂં કહીનિ આપિઆં, આયુધ રથવર ચેહઃ

કૌમોદકી પછિ ગદા આપી, કૃષ્ણ-કારણિ તેહ. ૯

યેગિ કરી પછિ આપિઆં, કૃષ્ણ અર્જુન ચેણિ હામ્ય;

પાણ્ડુસુત સન્તોષ પામ્યા, ધર્મી કર્યો પરણામ. ૧૦

ગાંધીવ કરે-મધ્ય ધરી પછિ, થયા રથિ આરૂઢ;

પાસિ બિલા પુરયોત્તમ, ચે સ્વામી ગરૂડારૂઢ. ૧૧

ગદા કરમધ્ય ચક્ર પાસિ, બિહા રથિ તેણી વાર;

૧૨શિમ અહી ઘોડા તણી, ત્યારિ થયો જિજિહાર. ૧૨

અદાવી પ્રત્યઝ્યા ધનુષ તણી, (ત્યારિ) કરિ ટકૂંરચ વીર;

ગર્જના ધન-ગમ્ભીર ગાનિ, ધૈર્ય છાડિ ધીર. ૧૩

સવ્યાપસવિ બીડ્યા ભાયા, અક્ષય રનિવર્જ ચેહૂં નામ;

૧૪શ્વજ ઇન્દ્રધનુષ સન્માન દોસિ, ૧૫કથિ બિહા તેણિ હામિ. ૧૪

શ્રીકૃષ્ણ નિ અર્જુન બિહા, થયો જિજિહાર;

ખાણ્ડવ પાખલિ દેરવી રથ, રાખિ તેણી વાર. ૧૫

વહિ પાખલિ કરી પ્રદક્ષિણા ૧૬શર-ધનુષ ધરી કર માંહિ;

શ્રીકૃષ્ણ ૧૭અન્તરિ ધરિ બોલ્યા, સ્તુતિ કરિ મન માંહિ. ૧૬

અગ્નિ પ્રતિ ઉચ્ચર્મા પછિ, પાર્થ પાણ્ડુકુમાર;

૧૮શીઘ થઈનિ કરો કારય, ચરો ખાણ્ડવ-આહાર. ૧૭

આઘા હોયિ અર્જુન તણી પછિ, પ્રમદ થ્યા વન માંહિ;

હામિ હામ્યથી પ્રગલ્ભિ, સાહુમ્ નવિ જ્ઞેવાય. ૧૮

અટઅટ ગાનિ, ૧૯વૃક્ષ ગાનિ, બલિ રથાવરજૂંમ જાતિ;

૨૦પડિ તરઅર ત્રુટિ ગિરિવર, પક્ષી નાના ભાતિ. ૧૯

ભુખ્યારવ બહુ હોયિ વનમધ્ય, જન્તુ પામિ ત્રાસ;

૨૧રખવાસ તે તાં નાકા દહોદસ, આવ્યા સુરપતિ પાસ. ૨૦

- દહન ખાણ્ડવ વન-મધ્ય, પ્રગટ થ્યો અતિ પ્રૌઢ;
ભયિ નાહા આવ્યા અનુચર, ચૈ રહ્યો દિગ્મદ. ૨૧
- “ તેણિ રથાનકિ રહ્યા આવી, રયિ બિહા બિ વીર;
દીસિ હિ કો મહા ‘અગુચ બલ, ધનુર્વિદ્યા-ધીર.” ૨૨
- મુણી વાણી ઇન્દ્ર ‘જીકથા ચૈ, જૈરાવાત આરક;
સરિ અભુન્ન આયિઆ ત્હા, સાયિ ગરદારક. ૨૩
- અન્તરિક્ષ આવીનિ રહ્યા, મુરપતિ તેણિ કામ્ય;
મેધનિ આપી આગન્યા, કઠિણ દેખિ કામ. ૨૪
- વન જીપરિ આવી વૃષ્ટિ કીધી, વહિ ‘શિયિલ થાય;
કુન્તામુત ત્હા રહ્યા જિભા, રચ્યો એહ ઉપાય. ૨૫
- નિપર્જીથી શર ‘ઉદ્ધરિ અગિ, કરિ અતિ આયાસ;
અન્તરિક્ષ ‘કાઠિ બાધી કરી પડ, કીધું મધ્ય-આકાશ. ૨૬
- ‘પદ્માલ કીધા બાણુના પછિ, વૃષ્ટિ જીપરિ થાય,
વહિ વન-મધ્ય બલિ, જલધાગ, દવી દવી ગય. ૨૭
- અનેક રાક્ષસ દેવ દાનવ, પાખલિ દેગ આય;
મધ્ય પાવક ‘પરજલિ, કુણિ, સાદ્મું નવિ જોવાય. ૨૮
- ઇન્દ્ર ઉપક્રમ અતિ કરિ નિ, દેખાકિ પ્રાક્રમ;
બાણુ તણ્યા સમૂહ, મૂઢી પછિ, કીધા અતિયણા મર્મ. ૨૯
- વરુણાસ્ત્ર મૂઢું વાસવિ, વામવ્યાઞ પાર્થ પ્રમાણુ,
ઇન્દ્ર અતિ કોપિ અદ્ર્યા પછિ, પડિ ગિરિ-પાપાણુ, ૩૦
- પર્વતાસ્ત્ર મુઠિ વજ્ર મૂઢી, કીધા તે શત અણ્ડ;
અભુન્ન સાયિ હાડિ આવી, ગોટા ચોધ પ્રત્યણ. ૩૧

૧. અતલી. ૨ આલ્યા. ૩. આ અને નીચેની ૧ કડી જાણા. ૪. રીતલ. ૫.-વૃષ્ટિ કરે, જીપરું અતિ આકાશ. ૬. શરનું પડ કરું, તે કાઠપ બાંધી પ્રકાશ. ૭. “અર્ધ” ચોળન ગૂઢતાં, ધડાલગતિ વૃષ્ટિ થાય.” ૮. ગણદેવે.

તે સર્વ^૧ મારી પરાજય ક્રોધા, ભાગા દહોદિય જાય,
પછિ^૨ હિરગા ભગિ સધાલ ચેના, સમ્યન્ધ છિ વન માંહિ. ૩૨

ક્રોધણિ કાંઈ આલિ નહીં પછિ, જ્વાલા ચૈ અતિ પ્રીડ;
વાસવ સાદ્મૂં નિરખતા પછિ, ચૈ રણા દિગ્મુદ. ૩૩

અમિનો આદાર દીસિ જાણે કનક ગિરિવર-પૂર્ણ;
અસુર પત્રગ આવિઆ તે, ચૈ રણા મનભર્જ. ૩૪

તક્ષક વનમધ્ય નાવિઓ, કુરુક્ષેત્ર ઓતો તેહ;
અર્જુના તેહની આંહિ ફાંતી, વહી પુત્ર કદાવિ તેહ. ૩૫

અશ્વસેન એહૂં નામ સુતનું, તે ફૂતો વન માંહિ;
ઉપાય કરતિ ભગયો, તે શુણિ જનમેજિ રાય! ૩૬

નિગીધા નામિ નાગિણી, તક્ષકની સ્ત્રી ચેહ;
અશ્વન-અસ્ત્રે^૩ શ્રુત્યુ પામ્યો, સુત પેતાનો તેહ. ૩૭

અશ્વસેનનું મરતક ધરી, મરીનિ મુખ માંહિ;
વનમધ્યથી તે ઉત્પતી, આત્રી અમ્યર માંહિ. ૩૮

અન્તરિક્ષથી અશ્વનિ દીડી ચે, હિરગ મરીનિ જાય;
ચેગિ તાણી બાણ મૂચ્યો, જૈ લાગો શિર માંહિ. ૩૯

મરતક આત્મું^૪ બાણ-બલિ પછિ, વન ઉલ્લહી જાય;
અશ્વસેન જૈ પડ્યો પછિ, અન્તર અવની માંહિ. ૪૦

કુન્તાકુંઅરન ક્રોધ ચ્યો પચે, કપટ કરીનિ જાય;
બાણે મારી નાગિણી તે, પડી હુતાશન માંહિ. ૪૧

એણી પિરિ ચે નીસરી વન, ખાણ્ડવ-મધ્યથી જાય;
બાણે કરી નાખિ વનમધ્ય, કાય-પાવક યાય. ૪૨

શ્રીકૃષ્ણ કરમધ્ય મદા પછિ, વહિ-વાહરિ ધાય;
અકનિ આપી આગન્યા તે, પાખલિ ફેરા ખાય. ૪૩

૧. તે પ્રાણે ક્યાં તે. ૨. ભધ્વ પડી. ૩. હણ્યો. નાગિણી-સુદ તેહ. ૪. બાણે વલગૂં, ઉપવન. ૫. કંડ.

વન-મધ્યથી ચે ત્રાસ પામિ, તેહનિ ક્રેડિ યાય;

૧૪૧ જન્ટુ કરીનિ આકુલાં પછિ, નાખિ ખાણવ માંહિ. ૪૪

એક દૈત્ય વન-મધ્ય હતો, મય દાનવ એહનું નામ;

૨૧૧ વનમધ્ય ખલતાં ત્રાસ પામ્યો, આવ્યો તેણિ દામ્ય. ૪૫

અકિ હીઠો ક્રેડ્ય લીધી, દાનવ-કેડિ ધાય;

૩૧ રાખિ અભ્યુન ! રાખિ અભ્યુન !” સાદ કરિ વન માંહિ. ૪૬

૪૫૧ થીની દિષ્ટિ પડ્યો ત્યારિ, અભય આપ્યું દાન;

૫૧૧ ખીલેશ માં તું, ઉચ્ચમાં ત્યાં, હૃદય પધરીનિ ગાન. ૪૭

અગ્નિથી અભયો કયો ત્યારિ, બોલ્યો દાનવરાજ;

“ ઉપકાર હું તુઝાન કરેશ, તહો, સાંભલો મહારાજ ! ૪૮

બહુ વિદ્યા મુઝનિ આવડિ, રચના તત્ત્વ પ્રપચ્ય;

માયા, ૧૫૧૧ સભા-રચના, બાણું તેહના સત્ય, ” ૪૯

અભ્યુન અતિ રાક્ષસાત્મ આ નિ, અભય આપ્યું દાન;

૭૧૧ એહ આલિથી જીગરિ, સાચિ શ્રીભગવાન. ૫૦

એણી પિરિ ખાણવ વનથી, જન્ટુ છું જીગરિઆ;

અશ્વસેન નિ મયદાનવ, “અકથી ઉદરિઆ. ૫૧

સારિજું નામિ આર પક્ષી, જનમેજિ રાજન !

જન્ટુ એણી પિરિ જીગમાં, ૧૦૫૧ ઉચ્ચરિ અગિજન. ૫૨

૭૧૦૩

૧. “ રાખ્ય અભ્યુન રાખ્ય હું, સાદ કરે વન માંહિ.” ૨.-વર્ણ. ૩. હમાં અહીં “ જન્ટુ કરીનિ આકુલાં ” એ લીધી છે. ૪. “ અકથી હું ” રાખ્ય અભ્યુન ! ” ૫. ઉપનું. ૬.-મહાપ. ૭ એહને અહીંથી જીગરે, સાનિધ્ય. ૮. ને. ૯. અગ્નિ થઈ નીસરિયા. ૧૦. કહે, વેદમ્પાદન મુન્ય.-અહીં ૮૪ મું પાણી-૫૬. ૪૧૪૫. (ખર્ચા ૪૧૦૬)

કંઈવું તપ મું-રાગ એજ

- રાય જનમેજિ ઉચ્ચગિ, પ્રત્ન ઋષિ પ્રતિ કરિ;
વિચારિ કારણ સત, મારિજી તણું રે. ૧
- હાલ-વિચારિ મારિજી 'તણું' ચે, કારણ કય્થ નવિ જય;
અશ્વસેન [મય] જગયાં, તે, સાંભલ્યો મહિમાય. ૨
- આર કહો પિરિ જગયાં, પક્ષી તણા કુમાર ?
તે કયા મુઝનિ કહો વિન્નારી, ચે કરી તત્તવ વિચાર. ૩
- વચન મુણીનિ વદિ વચના, વૈરાખ્યાવન મુન્ય,
કયા કહું તેહની વિન્નારી, સાંભલ્યો રાજન ! ૪
- મન્દપાવનામિ મુનિ હતો (એક), ભૂતન-મધ્ય અપાર,
તપ કરી સન્તોષિઆ, શ્રીસ્વામી વિશ્વાધાર, ૫
- સધ્યમથાં વત આચરિ, ધરીનિ બહુ ધ્યાન,
ક્રુદ્ધે ઘોડે મુનિદ્વંજનિ, હોગ છિ અવમાન. ૬
- સ્લોક મનસે જાવા કરી, ગત્ય ઈર્થ છિ મુન્ય,
સ્વર્ગ-આદિ કાઈ કય ન દેખિ, વિમાસિ છિ મન્ય ૭
- પ્રજવા લાગો દેવગણ પ્રતિ, " કહોનિ મુઝનિ મર્મ,
પસ્વર્ગ તણું કય કાઈ ન દોસિ તે, કાણુ કહાવિ મર્મ ? " ૮
- ઉત્પારિ દેવ કહિ, " ઋષિ સાંભલ્યો તહો, કીધા કાર્ય અનેક,
જન્ય તીર્થ ધ્યાન દરિ-પદ, રચના તત્તવ વિવેક. ૯
- કૃદ્ધ-ધર્મ આદરો, કુલ માદિ નથી સન્તાન;
૧૦ પરલોકચ કય તેણિ નહી, સાંભલ્યો મુનિ ભગવાન ! ૧૦

૧.-મુવનું, ૨ તપ્ય લોક જવા ૩. લહે ૪. ભગ નહીં, ૫ મુખ ૬. તેમ: કહો મુઝને ૭. દેવગણ કહે ૮. સાંભલ્યો ૯. તીર્થ તપને ધ્યાન પારી, ૧૦. તે મરિ તમો અચરો, મમ ઉચ્ચ પામે વન."

- પુત્રનામિ નરકથી, બિગારિ સુત ચેહ;
- ‘પૂર્વજ-ગણુનિ ઉદ્ધરિ, મુનિ! પુત્ર કહાવિ તેહ.” ૧૧
- વચન મુણી વરિમ થયો, મન્દપાલનિ તેણી વાર;
- “કુણુ ઉપામિ! શીઘ્ર સુત! કહો, બિપજિ સંસારિ?” ૧૨
- “પ્રસવ હોયિ બિતાવલો, ચેહનું પક્ષી કહાવિ નામ;
- ધરામધ્ય જૈનિ આશ્રમ માંડયો, પોહ્યિ સઘલાં કામ.” ૧૩
- અવની-મધ્ય આવિઆ મુનિ, વિચારિ મન્ય વાત;
- ‘જરિતા નામિ પક્ષિણી, સારિજી કા ચેહની જાતિ.” ૧૪
- પક્ષી થઈ તેહનિ મ્હલીનિ, માંડયો છિ આશ્રમ;
- ખાણવ વન-મધ્ય જૈ પછિ, કાધો એહવો મર્મ.” ૧૫
- ગભં સારિજી ધર્યો, પ્રસવ્યાં છંડા આર;
- પુરુષ-ધર્મિ થયો અચ્ચલ, મુનિદ્વંદ્વર તેણી વાર. ૧૬
- જરિતા નામિ પક્ષિણી, સારિજી ફેરી જાતિ;
- તે સ્મૃતિ કમુખ થ્યુંતું, મુણિ, જનમેજિ વાત. ૧૭
- જરિતા પ્રતિ હમ કહ્યું, “આહરિ હસિ તે તમ.
- ફડી પિરિ રાખજો હું, જોવા જાજિ છું વન. ૧૮
- (પછિ) એકે પુત્ર અતિ સમ્પન્ન હસિ, જાણુશિ દિવ્ય માન;”
- “અકલ પિતા સાયિ વનમધ્ય, પામિઆ જહુ માન. ૧૯
- તેણિ સનિ ત્હા વાજી બિંધો, આ હોયિ અભુજન;
- ‘રહ્યા કારમ કરવા પાસિ, કહ્યું, “અરો ખાણવ વન.” ૨૦
- વાત મુનિયિ સાલવી, મન્દપાલ ચેહનું નામ;
- હતાશનનિ સત્કલા લાગા, બિલા તેણિ દામિ. ૨૧
- “વિશ્વ પુત્ર આધારિ વર્તિ, ઉરમ અસુર નરદેવ;
- યક્ષ કિનર પિતૃ ક્રપિગણ, બ્રહ્મા હરિ મહાદેવ. ૨૨

૧. “૩૫૫ રણુ તે પુત્ર બારે, નરક તારે તેહ.” ૨. પુણ્ય. ૩. કમ્ય. ૪. તે. ૫. દેખતાં કમ્પાનુજન. ૬. સહ્ય કરવા રહ્યા પાસે, ૭. હું સંકીર્ત્ય.

- સકલ દેવ તણૂ મુખ કદાવિ, રૈશ્વાનર^૧ વિશ્વદેવ ।
 વિશ્વમુનિ વિભાવમુ^૨ તાલ્ક^૩, કાગલુ^૪ જાણિ દેવ ૨૩
- સકલ યુગ તારિ વરિ વર્તિ, લોક તુઝ આધારિ^૫ ”
 મોત્રિ કરીનિ શ્રુતિ કરી, મન્દપાન મુનિ-કુમારિ ૨૪
- “ ખાણવ વન મધ્ય વસિ છિ, પુત્ર માદગ ય્યાર,
 પાસિ રહિ છિ માત તેની, રૈષે ગહિ વન મુઝારિ ૨૫
- તે માટિ તનનિ કહ, વાંધુ^૬ આલનોનિ વાત
 ખાણવ વન-મધ્ય પુત્ર આ ગ, પાસિ તેની માત ૨૬
- વિશ્વનિ ઉપકાર કરવા તત્કાલ નિજ રૂપ
 મુન તણી ગદા કરે તૂ, રવિશ્વદેવ-સ્વરૂપ^૭ ૨૭
- “ ભૂ^૮ કલ્પ^૯ ભનામણી કગ્તા, કુતારાનિ^{૧૦} તેણી વાર,
 મન્દપાલ તો અન્તરિ થયા પછિ, મયા વન મુઝારિ ૨૮
- વન ખાણવ પછિ ઇકન હોતિ દેખિ મુન્નાકુમાર
 પાસિ જામી માતા તેની થે, જગિતા કદાવિ નારિ ૨૯
- “ કહો શો ઉપચાર યજ્ઞિ^{૧૧} દેવ પ્રજાણિ વન્ધ,
 પિતા તે નાશી ગયો, મન્દપાન કદાવિ મુન્ધ ૩૦
- પાખ વ્યોઘ્રણ પુત્ર મ્હી પિરિ, વન છાડી જાય ?
 તે માટિ શ કરવું આપિ ? રચવો કુણુ ઉપાય ? ” ૩૧
- “ માતા પ્રતિ કિહિ, “ તહો, કયમ આશુ જાય ?
 જિહર કેં દર દોસિ, વિશાલ છિ વન માહિ. ૩૨
- તે માહિ રહો, હ દાર રૂધૂ, અગ્નિ જપરિ ચર્ષ જાય,^{૧૨}
 પુત્ર કહિ, “ જિહર હસિ, રથૂન એ વન માહિ ” ૩૩
- એહવૂ કહીનિ અગ્નિ જોવા, ચર્ષ જામી તેહ
 પક્ષી આવ્યો એક અન્તરિ, સેન કદાવિ ચેહ. ૩૪

દર માંહિ જોંદર ગ્રહો, અન્તરિક્ષ ચઈ નિ બન;	
જરિતા તેહની સ્તુતિ કરિ, રવિઆત્ય થૈ મન માંહિ.	૩૫
“અઘાઈં તિ કાર્ય કીધૂં, તું દિવ્ય પદી-ગતિ,”	
પછિ આવીનિ કહી, પુત્રનિ સમ્પલી વાત.	૩૬
“સારમુક્ત નિ જરિતારિ, સ્તમ્ભ-મિત્ર નિ દોષુ;	
એ આર એહવાં નામ તેહના, મૂક્યાં જોંદર-કાણિ.	૩૭
દારિ તેહનિ પાંશુ દીધી પછિ, કહી એહવી વાત;	
સુત કહિ, “રહિ છવતાં જો, વન મૂકિ, માત !	૩૮
તું નિ તાત હસી જો કુસલી, તુ હસિ પુત્ર અનેક;”	
એણી પિરિ માતા પ્રતિ, કહ્યાં વિનય-વિવેક.	૩૯
“સુત ! કુશલ નિશિ હસિ તમ, રાખસિ ભગવાન;	
સ્તવન કરયો ઇશનું, રખે ચૂકા રધ્યાન.”	૪૦

૩૧૪૩

કંઈ ૮૬ મું-રાગ એજ

“મન્દપાલ્ય મુનિ બાબ્યા નહીં, કહીં રજા છિ વન માંહિ;	
એકલા તહારિ સાર કરશિ, સ્વામી શ્રી “હરિરાય”	૧
પિતા તો વન-મધ્ય ગ્યો, માતા પામી ત્રાસ;	
ઈશ જોપરિ સિયર કરી મન, દહ ધરી વિઆસ.	૨
એહવું કહીનિ ચાલિ જરિતા, અન્તરિક્ષ થોમિ વન્ન;	
અગ્નિ કેરી સ્તુતિ કરિ, “તું રાખિ માદરા વન્ન.”	૩
તેણિ સમિ ત્યાં વન્ન ચરતો, હુતાશન ચેહનું નામ;	
રથાવર જર્જમ ભણ કરતો, આબ્યો તેણિ હામ્ય.	૪

૧. સારી સૂત્યનિ. ૨. અહીં ૮૬ મું ૧૪૭. પદ ૪૧૮૫ (ખર્ગ ૪૧૪૬).

૩. મેત્રાર. ૪. શ્રીચિપુરાઈ.

- મુન્ય ક૨સ પુત્ર બાહરિ, પ્રથુક ચેહનાં જ્ઞાન;
'એકિ એકિ' સંતવણ લાગા, ધરિ અન્તરિ ધ્યાન. ૫
- સારમુક્ત કહિ હિ, " વિભાવસુ! તું દેવ કેઈ રૂપ;
સાદા કરયે અમ તણું, તું હૃલ્ય વાહન-રૂપ. " ૬
- જરિત કહિ, " તું જન્મગુકર્તા, વિશ્વ ઘુઝ આધારિ;
'ત્રિવિધ રૂપ હિ ઘુઝ તણું, લોકેરાનો અવતાર.. " ૭
- સ્તબ્ધમિત્ર કહિ, " માનુભાવ! તું તો, સકલ વ્યાપક દેવ;
ઋષિદેવ કિન્નર યક્ષ પન્નગ, કરિ તાહરી સેવ. " ૮
- દ્રોણ કહિ હિ, " સમરૂપ તું, સકલ-કારણ-રૂપ;
પટ્કર્મ-આધપતિ દેવમુખ, હિરણ્યચરતા યગસ્વરૂપ. " ૯
- એણી પિરિ સ્તબ્ધા પાવક, ધરી અન્તરિ ધ્યાન;
આગત્ય આવ્યા વન્ન ચરતા, જીપતું મનિ જ્ઞાન. ૧૦
- " આણિ સ્થાનકિ કહીં રલા, મન્દપાત્ર મુનિના તન;
તેહની રક્ષા કેઈ, ઋષિ કેયાં હિ વન્ય ? " ૧૧
- અન્તરિક્ષ આપી પદિણી, જરિતા કરિ આરાવ;
હિલ્ય જ્ઞાનિ વૈશ્વાનરનિ, જીપતો મનિ ભાવ. ૧૨
- " ભર્તા તહારિ કમ્ભૂ અઘ્નિ, પૂર્વિ વાગી કૃષ્ણી;
'ભઘ્ન' સુત બેગરસિ તાહરા; એહવી આગા દીધી. ૧૩
- ઋષિપુત્ર! ભયભીત મ થાશે, તહાનિ ઉકાંધ નહિ દોષ;
મુનિકુલ જદ્દ તણું એ કારણ, નહીં કે આધિ રોષ. ૧૪
- તેણિ કરી તહો ભય મ આલુગો, જ્વાલા નહિ સે નામ;
મુનિકુંઘરનિ જોતા જોતા, આવ્યા આણિ દામિ. " ૧૫

૧. જન્મગુર્તા. ૨. વપુ તું. ૩. મુખ. ૪. ક મારી રેતા નથી. ૫. રષિએ
હવાં વચન.

૧. " પિતા વમારે સ્વતિપૂર્વક, હજુ મુઝને એવ,
સુત બેગરસે તે થશે માનજીયો, સુત તમ્હો દેવ ! " ૧૩

૭. નારે આંચ. ૮. નવિ કરો સફરોચ.

- ઊંદર-દર મૂકીનિ ચાલ્યા, હુતાશન ભડ દેવ;
 પક્ષી ચ્યાર રહ્યા એણી પિરિ, કૃપા કરી કૃષ્ણદેવ. ૧૬
- અગ્નિ ચરી ખાણ્ડવ બધ વનનિ, અતિ યથા રલિઆલ્ય;
 પાવક કામ કર્યું કૃષ્ણાર્જુનિ, ચુલ્હિ જનમેજિ ! વાત. ૧૭
- સાગિર્જીકા યે પક્ષિણી, જરિતા થેલનું નામ;
 વન દહન ખાણ્ડવિ શાન્તિ પામિ, આવિ તેણિ હામિ. ૧૮
- પુત્ર સૂધાતિ અક્ષીનિ, હવં પામી મન્ય;
 દુઃખ સરવું નામ પામ્યું, અન્યથાં માતં નિ તન. ૧૯
- અન્ય સૂધાતિ અનુમયો, મન્દપાલ મુનિ એણિ હામિ;
 લક્ષ્મિતા નામિ પક્ષિણી તેરમિ, પૂર્ણ આપિ કામ. ૨૦
- તથા યકી ઊગી નીસર્પો ત્યાગિ, લક્ષ્મિતા વચગી પાણિ;
 “વંદ્યજ” સ્ત્રી સકિ આભરી” પછિ, એલિ એહવી ધાણિ. ૨૧
- “માહરિ નહો મંસારશ” કાઇ, એવડો અભ્યામ,
 સન્તાન-અર્થિ કંતો હતો, એટલો આપામ.” ૨૨
- મન્ય ધરીનિ પુત્રનિ, રૂબચ ઘેનિ મય;
 પુત્ર પોતાના ધ્વા હતા પછિ, આબ્યા ખાણ્ડવ રમાહિ. ૨૩
- જગિતા કાઇ ન ઉચ્ચરિ, ક્રોધ ધરીનિ મન્ય;
 પુત્ર પામિ ગદ્યા આની, એવા લાગ્યા મુન્ય. ૨૪
- જગિતા કહિ, “તહો તંહા પમારો, ધ્વા વલલ સ્ત્રીનો વાસ;
 મદાવણ્ણિ વન-મધ્ય આવિઓ ત્યાગિ, નાબ્યા પુત્રનિ પાશ.” ૨૫
- મન્દપાલ કહિ ઊ, “માન્યતી ! મિ, ધર્યું પાવક-ધ્યાન,
 સ્તોત્રિ કરીનિ ન્તુતિ કરી પછિ, ઉત્પન્ન મનિ જ્ઞાન. ૨૬
- ‘પુત્ર તહારા રહિસિ કુશલી, માણુશો મન્ય દુખ,
 તે ગ્યાન હ ટાપી મૂકેજ, ઊપજળ્યો તુનિ મુકખ.” ૨૭
- મુનિનિ અતિ સન્તોષ થયો પછિ, પૃથ્વી મૂકી જાય,
 મન્તતિ મૂકી ધગનય-મધ્ય, ગયા અમરપુત્ર માહિ. ૨૮

વૈશંપાયન વદિ વાણી, જનમેજિ મહારાજ !

યે તત્તો અન્ન કીધૂં મુઝ પ્રતિ, તે કર્યું અર્જુનિ દાન. ૨૯

ધન્વ રૂપિ અતિ પ્રાક્રમ કરી ભાગા, ન આત્મ રૂપાર્થમાં પ્રાણ;
મન્દરાચલ ગિરિ ગ્રહીનિ મૂક્યો, પડિ અનેક પાપાણુ. ૩૦

ખાણે મારી ચિચિલ કીધો, ખણ ખણ યૈનિ જાય;
અશ્વિનીકુમારિ કહ્યું, ‘ ઝેનહુ ઔપધિ, ખાણવ તણુ વન માંહિ’. ૩૧

અર્જુન અતિ ‘રશ્મિઆતિ’ થ્યા, શ્રીકૃષ્ણ પ્રતિ કહી વાણિ;
‘ અતિ કશિણુ ક્રોધ કરતિ યથા આ, સ્વામી ! સારજું પાણિ !’ ૩૨

વન ખાણવનું દહન હવું પડિ, પાર્થ યથા રશ્મિઆતિ;
વરૂષા મેઘ તણી નદી આવી, ‘જલવલતા જર્જમ જાતિ. ૩૩

અણ અનૈક યથો વૈશંપાનર, ખાણવ વન મુઝારિ;
પદ્મજન્તુ ગણા વન-મધ્યથી, કહી તે કથા વિસ્તારિ. ૩૪

અતિ આશ્ચર્ય યથા બહુ [મુરપતિ], કર્મ અર્જુનનું જાણી;
‘અતિ સન્તોષ યથો અર્જુન પ્રતિ, એણા પિરિ બોલ્યા વાણી. ૩૫

“ વર માગો કુન્તાતન ! અમ ક્રિનિ, સાન્નિધિ શ્રીભગવાન;
અગ્નિ તણિ અર્થિ વન ખાણવ, અન્ન કરી આપ્યું દાન.” ૩૬

વચન સુણી અર્જુન ત્યારિ બોલ્યા, મુરપતિ પ્રતિ વાણી;
“ આપો અન્ન ‘સકલ વિદ્યાર્થ’, હૃદય આભ્યન્તર જાણી. ૩૭

ખાણુ તણાં લક્ષણુ કારણમાં, અન્ન સકલ યે સાર;”
એટલાં વચન કહ્યાં કુન્તાતનિ, કરી ‘મન્ય વિચાર. ૩૮

વલતા ધન્વ વદિ ધ્રુમ વાણી, “ સાંભલો કુન્તાતન !
ઈશ તણું આરાધન કર્યો, આણિ ‘સત્ય વચન.” ૩૯

૧. પ્રાક્રમ બોલ્યો. ૨. કાંઈ. ૩. જે ઔપધ ખાણવ માંહે. ૪. આશ્ચર્ય પ્રાપ્ત. ૫. આપે સાર. ૬. યડી (?) ૭. ‘વર માગો’ એમ સન્તોષાણી. ૮. વિદ્યા અનોપમ. ૯. વિનય. ૧૦. વિનય.

એહવું કહી આગા ત્યાં દીધી, સુરપતિ પોદતા કામિ;
 આમન્ત્રણ અભુન પસંદાતિ, કરીનિ કૃષ્ણ-પરણામ. ૪૦
 અમિ કરી આગા નિ માલ્યા, દેખ અભુનનિ આશિય;
 “સદા ચરિત્રજીવ હયે, કુન્તાતન! સાધિ થીજગદીશ.” ૪૧
 રુદ્રાકૃષ્ણજી નિ અભુન રમિ બિહા, મયદાનવ લીધા સાધિ;
 વેગિ કરી આગા ઇન્દ્રપ્રસ્થ-મધ્યિ, સુણિ જનમેજિ! વાત. ૪૨
 આશિયર્વ એણી પિરિ પૂરણ, કથા કહી મુનિજન;
 યવન મુણી વૈશમ્પાયનનાં, હયે યયો રાય મન્નય. ૪૩

૩૧૮૬

૧. ૦ને કહી, ૨. નય હજ્યો કુન્તાસુત! સાન્નિધ્ય શ્રી°.

૩. આ પદેશ:-

“પટ જણુ ઊગાર્યા આણંદવમાં તે, અંશ અછરણ હોય;
 અમિ માંહે ધૂમ એટલો, નહજ્યો સર્વ હોય.” ૪૨.

૪. આ પછી કે પ્રતિના હોંસિયામાં નીચેની કહીયો છે. આ પ્રતિમાં આ
 કહીયો સાથે બેળવી લીધી છે. સરવાણો તો તેનો તે આપ્યો છે:-

“હામ પિતામહ ને ધત્રાહર, કીધો મન્નય વિચાર;
 ઇન્દ્રપ્રસ્થમાં એહ વસે, યમ સુખી યાય નિરધાર. ૪૪
 ઇન્દ્રપ્રસ્થના રાજ્યતેજનો, અહિમા કહો નવિ જય;
 રાય તણે અમ લાલ લાકરી, આ નવ કોટિ લિનય (૧)

લિયલો

નવ કોટિ લિનય (૧) ને, સૂતે શીતકને કહી;
 સભાપર્વમાં એ કથા, કેહોશું વિસ્તારીને સહી. ૪૪

૫૬ ૪૨૨૮ (અર્થ ૪૩૬૩)

૧૯. અનુક્રમણીપર્વ—

કર્ણુ ૮૯ મું—રાગ ધન્યાત્રી

વેશમ્પાયન યદિ વન-મધ્ય, બોલ્યા મૃત વચન;

અનુક્રમણિકા આદિની, સાંભલિ શૌનક મુન્ય !

૩ પ્રથમ સર્ગદ ગ્રંથનો, પછિ ગ્રંથનું આખ્યાન;

૧. કહે રાગને, વન-મધ્ય મૃત. ૨. આદિપર્વની. ૩. ક-ખ પ્રતિયો નીચે મુજબ ૨ થી ૧૫ કડી સુધીની હલીલ્લ આર છે. આ નીચે આપેલો પર્વ સર્ગદ કિંવા અનુક્રમણી એ હરિદાસની નથી ન, પરન્તુ કાલ્પ અન્યની કૃતિ છે. ૬-૬ પ્રતિ મહી આ અનુક્રમણી સખી જણાય છે.—

પ્રથમ કથા યાદવ વણી, પછે હવિષ્યનો મદિમાય;

સર્પ કેરુ કારણ કયુ એ, દેવતા પરીક્ષિત કાય. ૧

વિદ્યાદયી ત્રણ ધીરુના, તે કથા કહી વિસ્તાર;

પછે દુષ્ટવની કથા અનોપમ, સાંભલી રાજકમાન. ૩

કેરુ કવિની કથા કહી એ, સીને છવ્વી હીધી;

હર્ષવનિતાની વાન કહી, વાચાએ બાંધી લીધી ૪

ગરુડ વણુ પ્રાક્રમ કયુ, એ અગ્રિત આણી હીધુ;

ઉત્તરુ દેરી કથા અપૂરવ, અદિનુ આદિન કીધુ. ૫

જરાકારની યુક્તિ કહી એ, આસ્તીક બેપનો વન,

સર્પયજ્ઞ સમ્પૂર્ણ થાતે, આમ્યુ સદવ વચન. ૬

પછે આદિપર્વ વિસ્તરી કેહવા, વંશાદિ-વિસ્તાર

મહાયજ્ઞનાની ઉત્પત્તિ કહી, સંવત્સુનો વિસ્તાર. ૭

રાકુન્તલા હર્ષવની કથા, દુષ્ટન્ત વરિયો નેદ;

જયલ્લસાવની સુલ્લ્ય કરીને, કથા કહી તાં તેદ. ૮

કથ તાંત્રી કથા અનોપમ, દેવગ્વાની-ક્રમાર્થ;

સરગિષ્ણનો સંખેષ કરતા, જરા-બીવન પ્રકાર. ૯

અન્દમાની () કહી અપલના, મદાનિવનો મદિમાય;

અન્તાન-અર્જુ કેરુ કારણ, કીર્ત્ત-કારણીકાય. ૧૦

આવૃત્ત્ય રચિનો કોત મદિમા, પાણુ પ્રગટયા યગ્ન;

ધરાદ્ર કોરવ કિષા, દ્રોણ પ્રગટયા ત્યગ્ન. ૧૧

- ૪ પૌત્રોમ અગ્નિ પ્રવશ્ય પ્રેમવરા, ૬ આસ્તીક-અમૃત-મ-શાન. ૨
 સૌપણ્ય ત્રયિ શૂઝી તણો, જરતકાર-આખ્યાન ચેહ્ન;
 સર્પસત્ર નિ યગિ મૌક્ષ, ગરુડની ઉત્પત્તિ ચેહ્ન. ૩
 શાસન કુરુ-પાણ્ડવ તણું, અંશ ૭ તણા અવતાર;
 નામ-કીર્તન ચેહ્ન તણું, ધૃતરાષ્ટ્ર ચેહ્ન કુમાર. ૪
 પાણ્ડુરાબ્જનિ હવો યે, મૃગયા રમતાં સાપ;
 ઉત્પત્તિ ૭ પાણ્ડુકુંઝર તણી યે, કુન્તામન્ત્ર-પ્રતાપ. ૫
 શ્રોણુ ગુરુ યે જિપના, ભરદ્વાજ કેરો તન;
 મન્ત્રી દુર્યોધન તણો પછિ, લાક્ષાગૃહ-૭ હન. ૬
 જીહ્વમ્મ કેરો વધ કયો પછિ, હેડમ્મા-ત્રિહિવાય;
 ધરોતકય ધમ જિપના યે, ભીમપુત્ર કહિવાય. ૭
 ૧૦ બકવધ તણો સાંભલ્યો યે, કાધો પાણ્ડુકુમાર.
 ગાત કૈં વચન પાત્થું, કારણ પર-ઉપકાર. ૮
 દુપદી-સમ્ભવ સુણી, ૧૧ અર્જુનપર્ણશું વાત;
 તાપી કેરો સુત કણા પછિ, વસિષ્ઠ ત્રયિકુલ ખ્યાત્ય. ૯
 ઉર તણી ઉત્પત્તિ અતિ સુંદર, દુપદી-૧૨ સ્વર્ણવર સાર;
 પન્ડુ-દ્રુનું આખ્યાન કહ્યું, ધમ પરણા ૧૩ પાણ્ડુકુમાર. ૧૦
 વિદુર ૧૪ આખ્યા તેડવા, ૧૫ હન્દ્રપ્રસ્થ આખ્યું રાન્ય;
 સિન્ધુ-ઉપમિન્ધુ-આખ્યાન કહીનિ, મુનિ નારદ કીધું સાલ. ૧૧
 અર્જુન તીર્થયાત્રા ૧૬ કરી, દ્વારાવતી મુઝારિ.

-
- એકલવ્યનું આખ્યાન કહ્યું, દ્રુપદનો સહકેવ;
 લાખાગ્રહની પાત વિસ્તારો. કલં તેહનું હેત
 હેડગજ ભક ગાન્ધર્વ વિશ્વામિત્ર, કથા કહી વિસ્તાર; ૧૨
 વસિષ્ઠ કેર કારણ તે બે, કામધેનુ-પ્રવીણર. ૧૩
 પાંચાસપુરમાં પ્રગટયા પાણ્ડવ, સ્વર્ણવરમાં રાય,
 મજ્જ વેધ્યો, વરી કન્યા, કહો તે મહિમાય. ૧૪
 નારદે દ્રુપદેશ્વરે કહો, સિન્ધુપસિન્ધુ દ્વાનન્ત;
 અર્જુન તીર્થયાત્રા નીસયાં, તે પ્રાકમનો નલીં અન્ત. ૧૫

૧૧ મુખદ્રાનું હરણ કાધૂં, પાર્થ પાણ્ડુમારિ.	૧૨
૧૨ હરણ-હાગિઝા એણી પિરિ પછિ, દ્વન ૧૩ આણ્ડવ વન;	૧૩
અણ્ણ લાગૂં અમિનું, શ્રીકૃષ્ણ નિ અર્જુન.	
અન્નપાનના પુત્ર ગમ્યા, માર્કિન્દનામિ ચ્યા,	
હવ્યવાદન સ્તુતિ કરી તેણે, બ્રહ્મનાં વર્ણિ મુઝાગિ.	૧૪
મુગપતિ અતિ ગણિઆત્મ ય્યા, યે કાષ્ઠ ન ચાલ્યું પ્રાણ;	
‘કુન્તામુન! માગો મુઝ પાસિ,’ એણી પિરિ બોલ્યા વાણ્ય.	૧૫
આદિ તણા વૃત્તાન્ત કથાં, એ કથા-અનુક્રમ માગ;	
મણિ-કથા યે મહાભારતની, કિહિના નાવિ પાર.	૧૬
૧૭ એણી પિરિ ઉચ્ચાર્યા, ધૃતગાદર પ્રતિ વાન;	
સન્નય વાણી હૃદય આણી, વંશ-કથા વિખ્યાત.	૧૭
નૈમિષવન-મધ્યિ હતી યે, મહાભારતની વાત;	
સ્તુતિ સીનકનિ કહી યે, કથા કુલ-વિખ્યાત.	૧૮
વૈસમ્પાયન કાપિ વદિ, રામ પરીક્ષિતના તન;	
આદિ-કથા શ્રવણે મુણી નૃપ-કાપિ યથા પાવન.	૧૯
રામ અનિ રતિઆત્મ ય્યા, કાપિનિ લાગા ચગ્ણ;	
તણો આદિ પદ્મારિઆ, અમ, વૃંદા અશગ્ણશરણુ. ^૫	૨૦

૩૨૦૬

એટલાં માંહે આડ કથાને, કેહવાં નાચે પાર;	
વેગમ્પાયન કહે રાજને, સફેત સર્વ વિસ્તાર.	૧૬
આદિ કથા ગાદવ કેરી. અત્યે આણ્ડવ વન;	
એટલે આઘપર્વ પરિપૂરણ, સુણ્ય જનમેજય રાજન ’	૧૭

૪. આ કૃત્રી નથી. ૫ આ પછી:—

“આદિપર્વ સમ્પૂરણ સાંભલ્યું, બાવ ધરી મન માંહે;	
એટલે અશાંત લેપર્ણી, એક વચ્ચે હર્ષનલ થાય.	૨૨

રાત્રને મન્ય હરિમ ડપનો સમ્ભારી બાસ-વચન,
વહી પવ ખીન્દ સમ્ભલાવો, વૈરામ્ભાયન મુન્ય !

૨૩

૪૨૫૨

(ખરાં ૪૨૧૬)

આ ઉપરાત કે હાસિયામા આવે ॥ —

ઇન્દ્રપ્રસ્થમા પામે પાણકવ, રાજ્યાસન નયકાર,	
પૃથ્વીનય-અર્થે પુન પૂછ્યુ, લીખ-દ્રોણને સાર	૨૪
લીખ તણી તે અનુદય માગી, ચાલના પામે બાય,	
દિગ્વિજય પૂર્વને પાસે, સુધિછિરનો નય યાવ.	૨૫
ત્તાર પાસે અર્જુન નિત્યા, દક્ષિણ પવન કુમાર,	
પશ્ચિમ સુલક સેદેવે નિતી ને, નિકુને નાગસુત-સાર.	૨૬
નય પામ્યા ધર્મ પૂર્વપતિ ને, કેવકપુત્રી પરણ્યા,	
ધૈરવી તે નામ નારી, ચિતા-ગ્રહે રહી વર્યા.	૨૭
સર્વમતા સ્ત્રી નક્ષત્રિની, વામ દેશથી લ્યાબ્યા	
લીખ દ્રોણ અનન્ત લ્યાબ્યા, યશ સહિત વેર આબ્યા	૨૮
અર્જુન દ્રોણ પછા રમયો, હેમ તણે નહીં પાર,	
સેદેવે શક્ત સારદા, વિદ્યાનો કુમાર	૨૯
તે તા છતી હોત પુત્રી, વિમલા વિન્યા નામ,	
કન્યા અનેક સેદેવ વર પામ્યા, યે અભયપદ શુભધામ	૩૦
નિમિત્ત નામની પુત્રી કલ્પમતી, નિકુલ નુપને આપી,	
દિગ્વિજય કરી વેગે આબ્યા, લીખે વાણી રચાપી.	૩૧
એટલે આદિપર્વ થયુ પૂરણ, મુદય જનમેજય રાય !	
હવે સભા દહીસે વિસ્તારી, અપાર શક્તિ મદિમાય	૩૨
એકેકા પુત્ર ફલ તે સ્ત્રી પામ્યા, વર્ત્યો નયનયકાર,	
પિતા તણે વેય તે સ્ત્રી રહ્યાં, સત્યવચને વરી વાર	૩૩

કેડવુ ૮૮ મું

એ ઉપરાત — અનુયાયનમા તે કયા, ક્રુપદી કત્યા નેહ,
સી કમ્પુછયે ધર્મનો, દ્રણન્ત દાખ્યુ તેહ.

૧

૪૩ આદિમાં

કંફલું ૮૮ મું-રાગ લલિત

- વાણી વ્યાસ તણો શિષ્ય બોલ્યા, વૈશમ્પાયન મુન્ય;
સાર કથા 'સભાપર્વ'ની, કવિ જન્મેજિ રાજન. ૧
- પ્રથમ શ્લોક રાજન ધર્મ બોલ્યા, મયદાનવ પ્રતિ વાત;
'સભા રચો અમ આશ્રમિ એદ્ધી, ઔદ્ધોક-વિખ્યાત. ૨
- વચન રાચનું મુન્ય ધરી, મયદાનવિ રચના દીધી;
માયા-મર્મ ન જાણિ માનવ, આચા નરપતિ દીધી. ૩
- યે યે પ્રશ્ન કથો ક્રપિ પ્રતિ, તે તે કલાં વચન;
પ્રથમ પર્વિ પાવન દીધા, જન્મેજિ રાજન. ૪
- આદિ કથા હમ શર્ષ પરિપૂરણ, પદ પદ સહસ્ર નવ પચાસ (૧)
વીશ એક પોડશ દશ જપરિ, [૧] મન્ય ધરી અતિ ઉલ્લાસ. ૫
- શ્રીદશરથણ-ઉપસાદ વૃદ્ધ-ગુરુ છટ તણી આચ;
કથા કવિત વચન ન્યૂનાધિક, કેપા કરે અમ ધરા. ૬
- બુદ્ધિમાન કંફલું મન્ય મ ધરશે, કારણ કથા વિસ્તાર;
પ્રાકૃતિ બન્ધ કરી પરમારથ, ધરિ તણા અવતાર. ૭
- ઉત્પન્ન આદિકથા-ઉદ્ધિમધ્ય, પાણ્ડવ પામિ વીર;
જકત એકાન્ત અજ તણા, અભામુધ-વિદ્યા-ધીર. ૮
- જકપિ દેવ અમુર નર કિન્નર, સોકવિદિન યે જનન;
આદિ અન્ત સન્નુષિ રહિ, સાન્નિધિ (સ્વામી) યુગજ્ઞવન. ૯
- તેહ તણી કથા અતિ પાવન, વંશાઉધી-વિસ્તાર;
શ્રવણ ધ્યાન સન્નુષિ કહિ જન તે, પામિ પેલો પાર. ૧૦
- જપ, તપ, ધ્યાન, સકલ વ્રત, તીરથ, સમ, દમ, શોમ અપાર;
જન્મ ત્રણ વિદિત દિગ્વરજન, ઉત્તમ-કુલિ અવતાર. ૧૧

૧. સમલકાનો, સભાપર્વ રાજન. ૨. આ કડી નથી. ૩. પ્રતાપ. ૪. મી. ગર્વ મ. ૫. 'તણે આપાર. ૬. 'જકત એકાન્તે અનન્ત કરી, અમુધ'. ૭. 'રુપિણુ દેવ કિન્નર અમુરનર, ગણ માન્ધર્વ જક્ષમન.' ૮. કથન કરતાં, જન પામે તે પાર.

- સકલ કર્મ^૧ શુભ ઈશિ-પરાયણ, યાજન રઘુધ્વન દાન;
ગર્જાસાગર સિન્ધુ સરસ્વતી, સાન્નિધ્ય શ્રીલગવાન. ૧૨
- વૃન્દાવન નન્દન મધુ પાવન, કમ્બક દેવ તણું ચે વન;
વચન શ્લોક અખર [૫૬] પ્રતિ, રેવાનું દર્શન. ૧૩
- એકમતા અદ્વૈતિશિ અનુદિન, ચે ઉત્તમ આરિ વર્ણ;
શકથા પ્રશ્ન પ્રશંસા શુભ ગુણ, પાવન યાગિ ત્રરણ. ૧૪
- કૂટ-સાખી કૈતલ શઠ ધૂરત, જન અતિ નિર્મલ યાગ;
પાતક પચ્ચ હરિ શ્રુતિ ધરતા, મહાભારત-મહિમાય. ૧૫
- ધર્મ સકલ વિદ્યાપથ ઉત્તમ, અર્થ મોક્ષ નિ કાગ;
મોટા ભાર મૂક્યો મુનિવર, મહાભારત પાડ્યું નામ. ૧૬
- બાલક વૃદ્ધ લુવા ભીજન, સુણતા પાવન યાગ;
પાતક પ્રીદ્ધ^૨ પિપ્પિલિ પુનઃપ્રતિ, ભવબન્ધન મુકાય. ૧૭
- અક્ષર પદ^૩ પવિત્રન સ્વર લક્ષુ ગુરુ, લક્ષણ છન્દ-પ્રકાશ;
વાગ્વિન-વચનિ કૃપા તલો કર્યો, સ્વામી શ્રી^૪આવિનાશ ! ૧૮
- પૂરણ મન્થ કરી પરમારથ, કારણ પર-ઉપકાર;
આત્મા હૃદય અન્ત-કરણિ, આનન્દ, અર્પણ વિશ્વાધાર. ૧૯
- સંવત પદ દશ વેદ ઉદધિ, વર્ષામહિ આપાદ માસ;
ઉત્તમ પક્ષ ચારાઈ-કરાઈત, હરિદિન-વત વિચાર. ૨૦
- નન્દા તિથિ ભૃગુવાર ઉત્તમ, સિદ્ધિ યોગ અપાર;
વૃશ્ચિક-શશિદિન, મધ્ય દિવાકર, પૂર્ણ અન્થ-વિસ્તાર. ૨૧

૧. જુગદીશ. ૨. ને મહાદાન. ૩. “ કથન પ્રશ્ન સંશતતાં શુભ મધુ, પાવન યાગ આચરણ ” ૪. ટલે તનથી. ૫. બ્યજન સ્વર ગુરુ લક્ષુણ્ય. ૬. વર્ણવ (૨) ૭. જુગદીશ અ. ૮. અર્થ. ૯. હૃદ. ૧૦. વૃશ્ચક રી દિવ (૩) અ. વૃશ્ચિક ચન્દ્ર સ્થિત ક.

૧દ્વિજવર રૈકવ-કુન્નિરૂપન, પુર પારેજ-મધ્ય વાસ;
આદિકથા અનુક્રમઃપૂર્ણાતિ, કદિ કવિ શ્રીહરિદાસ,

૨૨
૩૨૨૮

૪૨૨૮ ધીરશ્યામસપ્તમપ્રાકૃતપ્રમયન્ય આદિપર્વ સમ્પૂર્ણમ્ ॥

ઓઃ ॥ ઓ ॥ ઓઃ ॥ ઓઃ ॥

૧. આ પહેલાં:—

લઘુ દીપ્ કડવાં તે ક્રીધા, મત્તાગી તે સાર;
નવસદસ એકાદ પુત્રો, આદિપર્વ-૧૧૧૧૨. ૨૧
તેમાંથી સારેદ્રશ્ય લીધું. પ્રાકૃત ચાપનન્યઃ
૫૧ પ્યાર સદસ ચત એક પા. (૪૧૩૫), સંતલન્યો
મૂઠી પ્રમ. ૨૨

૨ કુલ પાવન, પારેજ. ૩. કહી કર એ ? અન્ય શ્રીહરિદાસ.

કડવાં—અહીં ક્રમાં કડવાં ૮૬ મું પા. ૧૧ સમાપ્ત. ૫૬ ૪૨૭૫.
પરાં ૪૨૩૯.

તેમાં કનાં નીચેનાં કડવાઓમાં હાંસિયામાં:—

કડવાં.	૩૪	કડી	૫
"	૩૬	"	૮
"	૪૦	"	૮
"	૫૩	"	૫
"	૭૫	"	૨
"	૮૨	"	૪
"	૮૭	"	૩
"	૮૮	"	૧૧

૪૬ છે, તે મઘી ૪૨૮૫ થાય છે.

આમ સરવાળો કરતાં ૧૦ કડી પધે છે. કે પ્રતિ ઉલ્લા કડવાની ૧૨
મી કડીમાં ૪૧૩૫ નો લક્ષણ કરે છે. આમ ૧૫૦ કડીઓનો દેખીતા
વધારો છે. ૪૨૮૫+૩ની (૧૧૬૬—ખતેમાં સમાપ્ત થેલા ચાર કડવા-૮૬
=) ૧૧૧૬=૫૩૬૫ કડી કિંવા પડે. ૬+૭ મઘી થાય છે. ૭૫૨ મૂળમાં

છેલ્લા કડવાની ૫ મા કડીમાં ૧૯૫૦+૨૦+૧+૧૯+૧૦=૧૯૯૭ કડી
મિળ્યા પછો આખ્યાં છે એ પ્રતિ આપણને (૩૨૨૮ જેટલી, આ સંખ્યા
ચોક્કસ ન કહેવાય કેમકે સરના ૧૧ કડવામાં ૫ પ્રતિ-અનુસાર ૫૪ કડી ચોળી છે
તે ખ્યાલમાં રાખતા (૩૧૭૪) થાય, તેટલી) આપે છે આમ દેખીતું ૩૧૭૪
કડીનું ગાળડું લાગે છે ૧૯૯૭ એ સંખ્યા સાચી હશે કે ખોટી તે
હરિદાસના આદિપર્વની કોઈ વિશ્વસ્ત પ્રતિ ન મળે ત્યાં સુધી શકુંમાં
જ રહેશે — સમ્પાદક.

૪ ઉપલબ્ધ પ્રતિયોગા પુષ્પિકાઓ નીચે મુજબ —

અ પ્રતિની પુષ્પિકા —

સવત ૧૭૨૭ વર્ષે સાલિવાહનકૃત સાકે ૧૫૦૨ પ્ર(વ)ર્તમાને આપાદ
શુદિ ૧૩ ચોમે સાણ્વદવાસ્તવ્ય દિવસાતિય પડયા સમજીમુત સામજ
મયાનુસરિણુ લખિત ॥

નદાબુવાસ્તવ્ય મિહિતા નારણુ મુલ સપલકેન કથનાર્થ લિખિત-
મિહ ॥ ચાદ્રય પુસ્તક દ્વંદ્વા તાદ્રય લખિત મયા યદી સુદમશુદ્ધ વા-
અમ દેવિા ન હીયતે ॥૧॥

લેખક પાંકજી શ્રીસ્ત ॥ ॥ શ્રીસ્ત ॥

છ ॥ શ્રી છ ॥ શ્રી છ ॥ શ્રી છ ॥ શ્રી છ ॥ શ્રી છ ॥

ખ પ્રતિની પુષ્પિકા —

અત રી આઠ પચ પચ સમપુરણા સમાપત ૧ સ ૧૮૪૬ ના વહયાક
શુદી ૨ વાસ રાનેજીને દીને સમપુરણા નંદરાવરના ભરામણા નવી અજી
દીજી ॥ ઉદરામ નયુરમે લખુલ ને સા કીકાયા કરસનદાસ તના શુલ
જીવણુદારા ડતાર હલુ તે મધ્યથી ડતારી લીધુ છે ને એ જાપડી કાન્દ
નેએરાજ નારણુની છે ને એ કોઈ વાચે તેને નેથી કરાણુ કરીને માનજો.
ને અખર ચોઠા વતો લખાઓ હોએ તો માપ કરજો એ જાપડી ને
જાળવરો તેને માથ આખી પચવી મધ્યે પાપ થાએ છે તે તેને માથે
પરાયો તે નજીલે એ જાપડી રા ૧૯૦૩ ના વરખે અશાઠ વડ ૬ વા રા-
મેને દીને સમપુરણા લતારી લીધ ॥ કાને માતર આઠા વતો હોએ તો
ડીક કરી ને વાચજો લખનારને દોસ દેશે નહીં જીલજીક હોએ તો માપ
કરજો

શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી
 શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી
 શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી
 શ્રી શ્રી શ્રી શ્રી
 શ્રી શ્રી શ્રી
 શ્રી શ્રી
 શ્રી

૬ પ્રતિ ની પ્રુપ્તિકા:—

પ્રતિ શ્રી મહાભારતે આદિપર્વોપાક્ષાન સમાપ્ત: । શ્રીસ્તુ ॥ સં ૧૭૬૧
 યા ૧૬૨૬ પ્રવર્તમાને નાયકામયે પંડ્યા યજ્ઞશ્વર પ્રુપ્તેતમેન સિખિત-
 મિદં શુભભવતુ ॥ શ્રીસ્તુ । ફાલ્ગુન વરી ૮ પ્રુથે લીલીતમોદં ॥ ૬ ।
 સ્વયંપદનાયે । વા પદોપચારયે ।

વયાદિદશ પર્વાણી ॥ આચ સમાપ્તચિરાદમયોચગ ચ
 મીષદં ગુરં રથિજ શસ્ત્રસુશોભીકં ચ ॥ છોપર્વ શાંતીમનુ-
 શાસનમાશ્વમેધ વ્યાસાશ્રમં મુશલયાનાયોયોરોદં ॥ ૧ ॥ *

શ્રીકૃષ્ણઃ ।

મકરભક્તીર્થવાસી મકરકુલોત્પન્ન દ્વિજકર્તૃ વિષ્ણુદાસ-વિરચિત

શ્રીમન્મહાભારતે

૨. સભાપર્વ

૧. સભાક્રિયાપર્વ—

કંઠ્યૂં ૧ લૂ—રાગ અસાઉરી

પ્રથમિ પ્રણમું શ્રીગણરાય રે,

પાય રે લાગી હું તૂહિ સ્તવૂ રે.

૧

બલસુતા વાણીદતા રે,

માતા રે! યશ તાદ્રા, મુખિ વર્ણ્યૂં રે.

૨

ઠાણ-વર્ણ્યૂં યશ તાદ્રા મા! આણી અતિ ઉદ્ધાસ,

તૂં કૃપા મુઝ કર્યે સહી, કર જોડી કિદિ વિષ્ણુદાસ.

૩

એહ સભાપર્વ તણી કથા, આનન્દકારી સોય,

સહી ભવન ત્રણિ વ્યયિ સદા, યે અખિલ પાવન હોય.

૪

વૈશમ્પાયન પ્રતિ કહિ જિ, જનમેજે રાજ્ય,

સ્વામ! તહાગ વાયક થકુ, મન્તોષ પામ્યો મન્ત્રિ.

૫

પાણ્ડવ પિતૃ માદ્રા યેહના પ્રાકમ કહ્યા નવિ જાય,

રાજસુધ તેણિ કિમ કહ્યું? તેહ મૂહિ કહ્ન ઉપાય,

૬

વૈશમ્પાયન ખોલિઆ, તૂં જૂપ! સુણિ નિગધાર;

તિ અશ્ર મુઝનિ પૂછિઉ, તેહુ કહ્ન વિસ્તાર.

૭

યેણિ સમિ રાજ્ય મોરતે, મહા યજ્ઞ કીધુ સોય;

તેણિ સમિ સુરમુખ-દેવતા, મહા અઞ્જિયું વ્યાકુલ હોય.

૮

- સુખ પાડું, સ્થૂલોદર ચર, સુખ નહોં અક્રિ લગાર;
 પછિ શરણિ આબ્યા પ્લા હતા, બિહ અશ્વિનીકુમાર. ૯
- સૂર્યના સુત વવના વટે, ચે મદાબલિઆ વીર;
 “ભુ ત્વં ખાણ્ડવ વન ચરિ તુ, હોય દિવ્ય મરીર.” ૧૦
- પછિ અગ્નિ તે વનિ પધાર્યો, અહુ ભુયિ કરી ઉપાય;
 તિહા મેર ગ્લા કરિ છિ, ને ચરૂ કિમિ નવિ જાય. ૧૧
- પછિ બ્રહ્મા આગતિ જૈ કહ્યું, “આમી! વીનતી મુઝ દાખિ;
 એહ દુઃખ વેદના ચકુ દાવિ, તાત’ મુઝને રાખિ.” ૧૨
- સૂર્યને પુત્રે ચે કહ્યું તે, સપ્તલી કહી વાન,
 “સુખ થાવા ખાણ્ડવ વનિ ચર, તે કુંડુ કારણ, તાત!” ૧૩
- પછિ બ્રહ્માજી વવના વદિ, “ત્વં લગિ રિદિ ત્વં આહિ,
 માહ્મિ કૃષ્ણ-અર્જુન બિહ જાય, અવતરિ અવતી માહિ. ૧૪
- તેહ મુલત તાહરિ પામિ રિદિશિ ચક્રવી બાણ,
 તેણિ સમિ ખાણ્ડવ વન ચરી, ત્વં ચક્રિય, દેવ મુજાણ.” ૧૫
- એધૂં સાલલી પછિ અગ્નિદેવ, ગ્લા ગિયઃ ચે ત્યાહિ;
 પ્લા લગિ અર્જુન-કૃષ્ણ મિહ, અવતર્યો અવતી માહિ. ૧૬
- આસા હવે બ્રહ્મા તણી, “અરે અનન’ ત્વં અવિધાગિ,
 દાવિ કાર્ય સગશિ તાહક, જા મૃત્યુલોક મુઝારિ.” ૧૭
- તેણિ સમિ કૃષ્ણ-અર્જુન મિહ, યમુના તણિ તટિ હોય,
 વિપ્રવેય લેઈનિ અગ્નિ ત્વા, આવિ ગ્લો તે મોય.” ૧૮
- “હં અર્ચ્યું છૂ આકેનો, ક્ષણમાત્ર રહૂ નવિ જાય;
 સર્વ ખાણ્ડવ વન ચર ભુ, તદ્મયો મુજ થાહિ માહિ.” ૧૯
- પછિ પાંચ વાણી ઉચ્ચારિ, “આજનુ સાચુ, આમિ!
 અદ્મ્યો ધનુષ ભાથા ત્યાવિયિ, ત્વં લગિ રુદ્ર આણિ દામિ.” ૨૦
- પછિ મુદર્શન કૃષ્ણનિ અર્ચિ, આપિય તપ્તેવ,
 ગાન્ધાર્ય ભાથા અદાય આબ્યા, પાર્યનિ અશ્વમેવ. ૨૧

- પછિ ત્રણિ જણુ ત્હાંથી ગયા, ત્હાં ઇન્દ્રનું છે વન;
તે દહન કરાવ્યું દુતારાન, પ્રગટ થયા તત્કાલિણુ. ૨૨
- ત્યાદ્દરિ વૃષ્ટિ-કારિ પર્જન્ય યયા, ઊપરિ આવ્યા તત્પ્રેવ;
તિહાં બાણુ કેરી ઠાઠ બાંધી, અર્જુનિ અવસ્યમેવ. ૨૩
- ત્યાદ્દરિ અગ્નિ માંહિથી નીમર્યુ, મય દૈત્ય મહાજલવન્ત;
કરિ અસ્ત્ર લીધું અર્જુનિ, આણુવા તેડુ અન્ત. ૨૪
- શ્રીકૃષ્ણુ દિહિ, “રે ધનન્જય! એદનિ આંહિ રથકુ ઊગારિ;
એહ ધણૂં કાર્ય આપશિ, તેહ માટિ પાર્ય! મ મારિ.” ૨૫
- વન પૂણું અગ્નિ અર્ચુ સહી, તેણિ દ્યુ મહાસન્તુષ્ટ;
આનન્દ અર્જે ઊપનુ, તેહ તણું ભાગું કષ્ટ. ૨૬

ઊથલુ

- તેહ તણું ભાગું કષ્ટ રે, તેણિ કૃપા તથ કીધી ધણી;
મય દૈત્યનિ લેખ આવ્યા રે, ઇન્દ્રપ્રગ્ય નગર બણી. ૨૭

કહ્યું ૨ જૂ—રાગ એજ

- મય સ્વાભાવું કારણુ એહ રે,
તેહ રે પ્રથમ કથા વ્રજનિ કહી રે. ૧
- પછિ જોજોકાર થૈ મધુ ત્યાહિ રે,
મન માહિ રે મય દાનવ હરખ્યુ મહી રે. ૨

- હાલ-મન માહિ મય હરખ્યુ મહી, સાન્નિધ્ય સારજૂપાણિ,
ત્હાં વિનિ કરી ગ્હાસિ અર્જુન પ્રતિ, ઉચ્ચર્યુ એદવી વાણિ. ૩
- “સ્વામિ! તદ્ગમે આણુવ વન વ્યથિ, ગુરુનિ કરી રક્ષાય;
તેહ માટિ દિઉ આસાં કરી, તે કંઠ કાર્ય ઉપાય.” ૪
- “મય! વ્રજનિ દેહી આસાં કરી? તું કરિ નિશ્ચય ચિત્ત;
હાવિ પ્રેમ પ્રીતિ અધિક સદા, રાખ્યે અહાય નિત્ય.” ૫

એહૂં વાયક સાંભલી, મયિ કયું મન્નિ વિચાર;

“એહ પાર્થ એહૂં જાણુ, મન માંદિ હસિ નિરધાર. ૬

‘મિ અમરપતિ આજિ કયું, એણિ કાર્યિ શં સુઝ યાય?’

તેહ માદિ આચા નયી આપતુ, એહ અર્જુનરાય. ૭

એહૂં વિમાશી અર્જુન પ્રતિ, મય ઉચ્ચયું તત્તેવ;

“મૂંદિ દૈત્ય-મધ્ય વિશ્વકર્મા, જાણુજ્યો અશ્વમેવ. ૮

સત્યને વલિ અસત્ય કારણુ, લઈ કારણુ સોય;

વલિ વિચિત્ર પિરિ રચના રચું, યે વિવિધ પિરિની હોય.” ૯

અર્જુન કિહિ, “શ્રીકૃષ્ણને, જે પૂજી કારણુ એહ;

તૂંકિ પ્રભુ આચા યે દિયિ, તિ કાર્ય કરવું તેહ.” ૧૦

પછિ વસતું મય ધ્રમ ઉચ્ચયું, “સાંભલુ, શીયદુરાય!

તહમ્મે સુઝનિ દિઉ કયી આચા, કઈ તેહ ઉપાય.” ૧૧

શ્રીકૃષ્ણ કિહિ, “તું સભા રચિ, સુત-ધર્મ-કારણિ સોય;

યેહની વિવિધ રચના દેખતાં, વિરમે કુધ મવિ કોય,” ૧૨

શ્રીકૃષ્ણનું વાયક સુણી, મય પામ્યુ દર્પ અપાર;

“જાણિ હૃદિ માંદિ રચું સહી, સભા તણો પ્રકાર.” ૧૩

પછિ ધર્મનન્દન પ્રતિ તવ, અર્જુનિ ક્રીધું જાણુ;

મય દૈત્યનું ધર્મ આગણિ, જલુ પિરિ કયું વિખાણુ. ૧૪

પાર્થનું વાયક સાંભલી, હરખ્યા છે ધર્મ રાય;

સન્માન દીધું દૈત્યનિ, આનન્દ અર્જુનિ નવિ માય. ૧૫

તેણિ સ્મિ જય-કારણિ દૈત્યિ, પ્રયમિ પૂજ્યા જહ;

પછિ તેહ રાજા તણો, રચુ તેહવુ પ્રારમ્ભ. ૧૬

શ્રીકૃષ્ણ કિહિ, “અહમ્મે આવધ, દારકાં બહી એક વાર;

માદરા પિતા માતા વાટ જોતાં, દોષિ તિહાં નિરધાર.” ૧૭

રાય યુધિષ્ઠિર-ક્રન્તા તણી, આચા માગી શ્રોય;

પછિ પધાયાં પ્રજુ કુપદી અનિ, મૌભદ્રા મ્હાં દોય. ૧૮

તેહ તણી આત્મા લેછ કરી, ધીમ્નિ લાગ્યા પામ;	
પછિ મુખદ પાચિનિ મિત્યા, આનન્દ અક્રિ નવિ માપ.	૧૯
પછિ પરરપર પૂજન કરી, અતિ પ્રેમયં અમ્યમેવ.	
પછિ હેલા માંહિ રથ બપિ, ગિહા દેવાધિદેવ.	૨૦
ત્યાહરિ મુન યેમનિ રથ બપિ, ગિહા મુધિધિર રામ;	
આગલિ અભુન ચમર દાહિ, દૈકિ હરખ નવિ ગાય.	૨૧
ભીમમેન તિમ પૂંઠિ મ્યકુ, તિમ નિકુધ આન સિહિદેવ;	
તિમ સાધિ આઠણ, મૈન્ય, સેવક, સાંચર્થો તત્પેવ.	૨૨
પાર્થશ્વ રથયા બનરી પછિ, મિત્યા જગદાધાર;	
ધર્મની પૂજા કૃષ્ણજયિ, કરી વિવિધ પ્રકારિ.	૨૩
ભીમનિ આપી આગન્યા, ત્યાહરિ નિકુલ-સિહિદેવ આત;	
" પાછા વધુ નિય પુર બણી, " ધમ કિદિ શ્રીયુગ-તાત.	૨૪
પછી શીઘ્ર ચૈ હરિ રામયર્થો, બાણિ ધન્દ શ્વ નવિ હોય ।	
નિય નયણિ પાણ્ડવ જલ ભરિ, કૃષ્ણનિ જોતા સોય.	૨૫
પછિ મન માહિ જોતા હવા, મણુજનિ પાચિ વીર;	
એહવિ કૃષ્ણજ અદ્વૈ હવા, પાછા વધ્યા રણુધીર.	૨૬

બિથલુ

પાછા વધ્યા રણુધીર પાચિ, દીન યયા મન અતિ ધણી;	
મુકુતા યયા નિય પુર બપિ, ચિન્તાન કરતા શ્રીહરિ તણાં.	૨૭

૫૪

કંઠવું ૩ જૂં—રાગ એજ

ત્યાહરિ મય નદાનવ આનન્દ મનિ આણી રે,	
કાઠ વાણી રે પારય અતિ કાઠ ઉચ્ચરે રે.	૧
શુદ્ધ વાચક મય તણા જોદ રે,	
તેહ રે અભુન તિહાં અવણિ ધરે રે.	૨

હાલ-અર્જુન તેહ અવણિ ધરિ, મમ વચન કહિ નિરધાર;

“ આગા તહારી રથમાં હું ત્યાં, જો આવું એક વાર. ” ૩

કૈલાસ-ઉત્તર-ભાગિ એક, મૈનાક પર્વત હોય;

મણિ-ભાણે છે ત્યાં માણે, હું લેઈ આવું સોય. ૪

પછિ સભા કેરી કરેશ રચના, રીઝવવા મન-રાય;

તિહાં બિન્દુસર એક છે સહી, શોભા કહી નવિ જાય. ૫

તિહાં ગદા છે એક કનકમિ, મણિરત્ન-ભૂષિન યેહ;

કરિ પ્રજા યોગિ છે મહી, ભીમનિ આપેશ તેહ. ૬

તિહાં ચર્મ છે એક વરણુ, દેવદત્ત નામજ હોય;

હું બિન્દુસરથુ યર્ધ કરી, તમ કાર્યિ લ્યાવેશ સોય. ” ૭

એહવું કહીનિ ત્યાં રથકુ, પછિ સાંચ્યું તત્ખેવ;

મૈનાક પર્વતનિ વ્યપિ, પુરુષ યસુ અવરથમેવ. ૮

મણિરૂપ પર્વત શોભિએ, કનકમિ ચેહનાં સૂર્જ;

તિહાં બિન્દુસર મહા મનોહર, ભાગીરથી છે ગર્જ. ૯

શત યાગ થાં વિષયમિ કર્યા, અતિ રમ્ય મણિમિ અનૂપ;

તિમ વહી ત્યાં રહી યસ બહુ, કરતા હવા સુર-ભૂપ. ૧૦

તિમ સૂર્ય, ધ્રુવા, ઈશ નિ, યમરાય ભણિજિ સોય;

તેણિ રથાનકિ રહીનિ યસ બહુ, કરતા હવા સર્વ કામ. ૧૧

મમ દૈત્ય ત્યાં આબો સહી, આનન્દ પામ્યુ તેહ;

બહુ સામગ્રી જોવું હવુ, પોતા તણી છે ચેહ. ૧૨

પછિ ગદા, ચર્મ, સુધન, મણિભાણ, વસ્ત્ર અપાર;

તેહ સર્વ લેઈ મમ આવિઆ, થાં હતા પાણકુમાર. ૧૩

પછિ ગદા આપી ભીમને, ચેહની અધિક છે શોભાય;

દેવદત્ત આબો પાર્યને, આનન્દ અઙ્ગિ નવિ માય. ૧૪

પછિ ચરણિ લાગે રા ને, મમ દૈત્ય ચતુર સુમણ;

ચતુર હવુ સુંદર સભા, દસ સડસ કીની પ્રમાણ. ૧૫

- ચેદ્દવી અગ્નિ, બારકર, સોમની, શોભિએ કાન્તિ અપાર;
તેહ રચકી કાન્તિ અધિક, રચતુ હણુ નિરધાર. ૧૬
- મણિ—ચૂચ રત્ન રચ્યાં માંદિ, વિવિધ રચના કોય;
એહ દેખતાં વિરમેપણું, પામી રહિ સદ્ કોય. ૧૭
- જલ ત્યાં રથસ, રથસ ત્યાં જલ, જોતાં ન પામિ કો પાર;
ત્યાં દાર દીસિ જોત્ય ત્યાં, ત્યાં જોત્ય છે ત્યાં દાર. ૧૮
- અત્રાત કોઇ સભા બ્યાપિ, નવિ કરી સક્રિ પ્રવેશ;
મુહુ પામી રહિ, નવિ એહ પામે, બ્રહ્માદિક અમરેશ. ૧૯
- મહા સદીસ—સંચુત મણિકમલ, બહુ રચ્યાં સહિત—વિવેક;
અકલકે, કારણકવ રચ્યાં, મચ્છ નિ ગ્રાહ અનેક. ૨૦
- કનકમિ વૃક્ષ રચ્યાં બહુ, નિયનાયકાં ત્રાતુ ચેહ;
તોરણ શ્વગધિ સભા તવ, અતિ શોભીષ છિ તેહ. ૨૧
- અનેક સીંધાસન રચ્યાં, મણિકનકમે દહ બન્ધ;
મહા મધુર ભારત, પુષ્પ પરિમલ, વિવિધ જાતિ મુગન્ધ. ૨૨
- સ્વભાવિ મહા સુભટનાં, હરતી અછે મન સોય;
અવિરોક્તા ચે જૂસિ ક્ષણુ, મનિ નવિ પામે કોય. ૨૩
- મય દૈત્યનિ પાસિ હતા, સાકે સદ્ગત રાક્ષસ ચેહ;
આરિ ગમા તે સવિ સભા, નિરખ્યા કરે છે દેહ. ૨૪
- એદ્દવી ચીદ માસિ કરી પૂરણુ, વિચિત્ર ચે શોભાય;
તેહ મુધિછિરનિ સમર્પી, મય દૈત્ય લાગો પામિ. ૨૫
- વાગ્નિત્રના નિર્ધોષ વાગ્નિ, તેહતુ નવિ લહં પાર;
આરિ લાઇચાં ત્યાં જઈ, તવ ગિહા ધર્મકુમાર. ૨૬
- હસ સદસ આસણુ રાજાધિ, બોજન કરાવ્યા ત્યાદિ;
બહુ વસ્ત્ર અતિ બૂપણુ સમર્પી, સન્તોખ્યા મન માંદિ. ૨૭
- પછિ મિઠી આળ્યા સ્નત માગધ, રૂપકી અગ્નિ નટ સોય;
આપ આપણી પછિ કલાવિધિ, દેખાડે સવિ કોય. ૨૮

ધર્મરાજ વલી ઇન્દ્ર બિહા, રચકિત થયા છે મન્ન;
તિહાં બિહા દેશ દેશના, રાય અનિ ત્રપિ જન.

૨૯

ઉચ્ચલુ

રાય અનિ ત્રપજન બિહા, તેહ માંહિ કાંઈ સન્ધે નહોં;
હાવિ પૃથક નામ તેહ તણાં, સુણિ ભૂપ ! દેખાડું સહી.

૩૦.

૮૪

કૃષ્ણ ૪ થું-રાગ ધન્યામી

- વૈશંભાધન ઉચ્ચરિ રે, સુણિ જનમેજે રાય !
મય દેધે સભા રમી રે, આનન્દ અર્જુ નવિ માય. ૧
- તેહ માંહિ મુખિ બિહા અછિ રે, પાણક તણા સુત થેહ;
અનેક મુનિ મહિપતિ ધણા રે, પાર ન જાણું તેહ. ૨
- હાલ-તેહ તણુ પાર નવિ જાણિયિ, બહુ દેશના રાજન;
યે બિહા છિ સભા બાપિ, તેડના કહું અભિધાન. ૩
- મુચ્છદેત મહીપતિ મહા બલિઆ, જપસેન માગધ થેહ;
વીરવાન વર્જ નિ મવનાધિપતિ, વિવર્ધન વૈદેહ. ૪
- સુમિત્ર નિ સદ્ગામજિત, શરપણિ યે વિશાલ;
એક મુદ્ધસિયુ નિ શતામુધ, વલિ મુશર્મા શિશુપાલ. ૫
- કમ્બોજ નિ દ્રુપાન, ઉકૂક, કક્ષમેન કિરાત;
પાણ્ડવ, પીણ્ડુક અપરાજિત, પ્રાકમી પરમ વિખ્યાત. ૬
- જિતસેન નિ જટાસુર, એકિનાન નિ ચાણૂર;
વલી ભોજપતિ ભીમરથ, ઉમમેન નિ અકૂર. ૭
- અર્જુ, આણ્ડુક, બીષ્મ, ગદ, પૃથુ, સામ્ય, પ્રભુમ્ન મોય;
કૃતવર્મા નિ સાત્વિક, સોમિત્રિ માદવ હોય. ૮
- હાવિ નામ કહું ત્રપિ તણાં, સુણિ જનમેજે રાજન!
દેખું અશિન, અર્જુન બિહા, અનિ માણ્ડવ્ય મહા મુન્ય. ૯

સૂર્યભાદી મનાનન, યોનકે નિ શુક્રદેવ,	
શાલિવ્ય નિ સાગર, મુનવ, ઝરિ મિદા ડિ અશ્વમેવ.	૧૦
અશ્વમેવ, સમપાત્ર નિ, સાવર્ણ મહામુનિ દેવ:	
દીર્ઘતપ ની દામોદર, દાસ્ય, દેવવ મેવ	૧૧
આર્કષક, મૈત્રી, મીઝ્ઝયન, મદાભાગ ચે કિલિવાય,	
અવિષક, અવ નિ કં, મિત્રી બિ' રાજમભાષિ	૧૨
કાપવેગ, કર્કટ, શિનિ, કૌશિક, કૃષ્ણ દૈવાયન,	
કૃતશર્મા નિ વમિ કૃષ્ણ ઝગિ, કાસ્યપ અનિ કૌશિક્ય.	૧૩
પગશર, પર્ણાદ, પર્વત, પિંગ પરિત્ર પ્રમાણ,	
જાતુકર્ણ નિ યાજ્ઞવલ્કય, યૈમુનિ છે નિગ્વાણ	૧૪
વનિ ઝગ, યૌતમ, યાવવ નિ, ભૃગુ, ભાણિકિ કિલિવાય,	
ઝરિ ચેમદર્શણ-ધીમ્ય-આદિ, અરગિ કલ્પ નવિ જાય.	૧૫
અભમદન અભાનિ ઝાવિ, યિમ એક મુનિવગ મેવ,	
તિમ યુધિષ્ઠિની મભા વ્યપિ, મતવા અઠે સરિ ટાય	૧૬

ઉચ્ચ

મતના દસ અવિ દેવ, મળ ' તેદ માદિ કાષ નન્ધે નહી,
તેણ સમિ તે સભા વ્યપિ, નાગદ ઝાપિ આવ્યા સહી

૧૭
૧૦૧

કર્ણુ પ મૂં-રાગ એજ

પાણે તણા મુત પ્રાકમી રે, બલિઆ પામિ વીર,	
નારદ આલ્યા દેખીનિ રે, મનિ હગમ્યા ગણધીર	૧
અર્ધપાદ પૂજા કરી રે, આસન આપ્ય સાગ,	
આવર્જના કીધી ધણી રે, આણી પ્રેમ અપાગ.	૨
હાલ-મનિ પ્રેમ આણી અતિ ધણ, બોલિયા ધર્મગાય,	
“આજ ધન્ય દિન ચે નાગદજી” તણ્યો કરી પગ્ગ કૃપાય.”	૩

એહવું વાયક સાંભલી, પછિ બોલિઆ ઝપિરાળ;

“તાદ્રી રાજ! પ્રજા દારી સહ, કહિ, કુશલ છિ આજ ? ૪

નિય જાત-આદિ આત્મસેવક, સુભટ ચે ચે હોય;

તમ વચન, અમિ વ્યપિ, કદિ તું, પ્રવર્તિ છિ સોય ? ૫

તાદ્રી નગર માંહિ કિમ પ્રવર્તિ છિ, સત્વ, ધર્મ, આચાર ?

શ્રુતિ-ન્યાય ચતુર્વર્ણ કિમ, પાસે છે નિરધાર ? ૬

વસિ વેદ, ધન, દાર અનેક, અધ્યયન જાણિયિ ચેહ;

તે રાય ! તાદ્રિ સહજ છે ? મુદ્ધિ કિહિ દારણુ એહ. ” ૭

નૃપ કિહિ, “ શ્રુતિ, ધન, એહ સીયન, અધ્યયન ચે કિદિવાય;

તે સહજ, કુહુ, કિમ જાણિયિ ? એ મુઝનિ આશિજ્ય થાય. ” ૮

વક્તા નારદ ઇમ કિહિ, “ રાય ! હદિ મ આણેશ બેદ;

‘ અમિહોત્ર કર્મ કયાં રચી, સહજ કૈદિ વેદ. ” ૯

દત્ત-પુત્રુદ માટિ ધન સહજ, ઝનુ-પુત્ર માટિ નારિ;

અધ્યયન શીલ-વ્રતિ સહજ, ધર્મ-પુત્ર ! તું અવિધારિ. ” ૧૦

પછિ ધર્મનન્દન ઇમ કિહિ, આનન્દ અર્જિ નવિ માય.

“ સ્વામિ ! તમ કૃપાયિ મર્વ માદ્રિ, સહજ છે, ઝપિરાય ! ૧૧

તદ્મયો ત્રિભુવનિ વિખ્યાત છુ, અનિ નથી અગમ્ય દેાય;

તેહ માટિ, કુહુ, કહો દીડી છિ, ચેહવી સભા માદ્રી સોય ? ” ૧૨

શીનારદ વક્તા ઇમ વદિ, “ ધર્મ-પુત્ર ! તું અવિધારિ;

તાદ્રી સભા સરખી નથી દીડી, મૃત્યુ લોક મુઝારિ. ” ૧૩

પથ વલી પચ્ચ પવિત્ર છિ, સાંભલિ યુધિષ્ઠિરાય !

મમ, ઇન્દ્ર, વરણ, કૃષ્ણેર અનિ, બ્રહ્મા તણી ચે સભાય. ” ૧૪

એહવું વાયક સાંભલી, પછિ બોલ્યા ધર્મ-કુમાર;

“ તેહ સભા કહુ ધર રચી, મુઝનિ કુહુ વિસ્તાર. ” ૧૫

છોથું

મુઝનિ કુહુ વિસ્તાર ર, ” એહવી રાજ વાણિ હચ્ચારિ;

વક્તા નારદ બોલિઆ, તે વચન ત્યાં અવણિ ધરિ.

કહ્યું ૬૬-રાગ એજ

- નારદ આપ ધમ હિચરે રે, આનન્દ અર્જિ નવિ માય,
 “પ્રથ લાતુ તિ પુછિઉ રે, સાલણિ કહ તેડ હિપાય. ૧
- ચેહ્લી મિ દીડી છિ રે, પગ્ગિ પવિત્ર મજાવ,
 તેહ તણનિ કહ કિતાર્ય રે, સુણ, યુધિષ્ઠિર રાય. ૨
- હાલ-યુધિષ્ઠિર! તરખો સાબલુ, સુગમભા તણા વિખાણ
 અમરાધિપતિ પોતિ ગચી, મત ચોજન તેડ પ્રમાણ. ૩
- શન અર્ધ આડી નિ ઊભી, ચોજન પાચતુ કિતાર,
 મહા મનોહર બ, વિચિત્ર આસન, વિરિમયુક્ત અપાર ૪
- બહુ દીર્ઘકા દુમ શોભિએ, મહા પુષ્પ પ્રેમન હોય,
 તેરનિ માત્ર સપિ-આદિ દેષ, સેવે છે મર્વ કાય ૫
- મરુદણ બહુધીસ મેરિત, નાગદ હુમ્પુર વાય
 મેનમ, રમ્ભા, ઉર્વશી, અપંગ તુલ્યક, ગાય. ૬
- શક નિ સુમગુરુ, તિથકમી, અવગિ કલા નવિ જાય,
 હરિચન્દ્ર-મુખિ અનેક મહીપતિ, બિહા ધર્મ-સલાધિ ૭
- હાવિ ધર્મ કેરી સભા કહ સાલતુ, પાવકુકમાર
 સુરસભા માહિ મુન્દર વર્ણવી, તેહતુ એહ વિગાર ૮
- મહાદિવ્ય શોભાવન્ત શીતન, મુખપ્રદાયક સોય,
 દુખ-શોક-વર્જિત સર્વદા, આનન્દમે ચે હોય. ૯
- રામચન્દ્ર લક્ષ્મણ, મદન્ત મુનિ, મનિ લિહિ ગ્જાન-વિવેક,
 નન, નિર્મોય, ભૂપ જ્યાતિ, શાન્તન, પાવકુ પ્રમુખ અનેક ૧૦
- તેહ સલાનિ સેવે મદ્ય, તિહા કર્મનિર્ણય ગાય,
 હાવિ વરુણ કેરી સભા કહ, સાલણિ, યુધિષ્ઠિર રાય. ૧૧
- તેહ સલા ચત ચોજન છિ, સુખ પૂર્ણ સધના ત્યાહિ,
 દુમ, સલીલ, સુગન્ધ વિવિધ, રચના શોભિએ તે માહિ ૧૨

- સૂર્ય ક્રાંતિ પ્રકાશવન્ત, તે શોભા શોભિત હોય;
તેહનિ અગ્નિ અવની અનિ, સાગર સદા સેવિ સોય. ૧૩
- ગર્જા, પંચુના, નર્મદા, ગિરિતીર્થ દેવ મહન્ત;
વાસુકિ, તક્ષક-આદિ દેષ, સેવિ છિ નાગ અનન્ત. ૧૪
- સર્વકો હર્ષિત સહી, આનન્દ ઉચ્છવ નિત્ય;
હાવિ સભા કુબેરની કહ્, મુણિ, ભૂપ ! એકિ ચિત્ત. ૧૫
- પ્રમાણ્ય વરુણ સભા સમૂં, પથુ સોભિએ અતિ ગ્રેય;
કૈલાસ-શિખર સમાનિ શુભ, ઉપમા ચેહ્ની હોય. ૧૬
- કનકમિ દ્રુમ-પક્ષી રચ્યાં, તે શોભિએ અતિ સાર;
મણિ-રત્ન દેરી વિવિધ રચના, તેહ્નુ નવિ લહ્ પાર. ૧૭
- મણિપ્રીવ, નક્ષત્રખર નિ, આદિત્ય દ્વાદશ ચેહ્;
ભોગવતી લક્ષ્મી-સહિત, સેવિ સભા નિતિ તેહ. ૧૮
- ગણુ સહિત શિવ સેવિ સદા, સુખદામ પરમ પવિત્ર;
હાવિ સભા કહ્ બ્રહ્મા તણી, મુણિ, પાપકુ કેરા પુત્ર ! ૧૯
- પ્રમાણ્ય પૂર્વ સભા સમૂં, વિખાણ્ય કિહી પિરિ થાય ?
સુખ સામગ્રી સમૂખ્યું સરવે, શોભા કહી નવિ જાય. ૨૦
- મરીએ, અગ્નિ, પુત્રસય નિ, પ્રહ્લાદ, કણુ ચે હોય;
વસિષ્ઠિ ઋષિ, કર્દમ-પ્રમુખ, સેવિ સભા નિતિ સોય. ૨૧
- પચ્ચભૂત નિ ત્રિગુણ્ય ત્રણ, સંવત્સર પક્ષ માસ;
દિન-નિશામિ સેવે સદા, સર્વાનિ મનિ ઉલ્લાસ. ૨૨
- મુગ, નક્ષત્ર, તારા સહ સેવે, સ્તુતિ શાસ્ત્ર-પુરાણ;
એહ્વી બ્રહ્મા કેરી સભાનું, વૃઝ પ્રતિ કહ્ વિખાણ. ૨૩

ગીથકુ

- વૃઝ પ્રતિ વિખાણ્ય કહ્, " એહ્વી નારદજીયે વાણિ કહી;
" વલિ ઇચ્છા ચે વૃઝનિ હૃયિ, પુછિ તેહ મુઝનિ સહી." ૨૪

૨. મન્ત્રપર્વ—

કહ્યું ૭ મું—ગગ ગોડી

- ત્રયિજનનું વાયક આભથી, ગય યુધિષ્ઠિર જોડ્યા વધી,
 “ગય હગ્નિન્દ્ર કયુ મુકે ચેહ, ઇન્દ્રમભા કિમ પામ્યો તેહ? ૧
 યમસદન માદિ અધ્યાત્મ તાત, ગણ કાળુ તે ત્રયિ’ કહ્યું વાન,”
 નારદજીયે મુખિ વાણિ કહી, “ધર્મપુત્ર’ મનિ જાણુ મહી. ૨
 તેણિ દિગ્વિજિ કયું એક વાર, સ્વાત્મ ધન ચેહનુ નહીં પાગ,
 પરમ હર્ષ હૈકા માહ ધયુ’, ગજસોઇ હગ્નિન્દ્રે કયું. ૩
 તેહ પુણ્ય માટે ગજેન્દ્ર’ ગજમભા પામ્યો હગ્નિન્દ્ર,
 ગજસોઇ વધી ચે કા કરિ, તે અપિ સહી આગ અચરિ. ૪
 સત્ય જાણુ હપિ હૈકા માહિ, હ યમપુરથી આવ્યો આદિ;
 તાદરૂ પિતા ચે છે મહી, કુખવાત તેણિ મુકનિ કહી ૫
 ‘પુણ્યકીણુ હ’ કિમ શુખ લઈ’? ધર્મ—વશિ વરતી રહ;
 રાજસોઇ—પુણ્ય માટે રાય’ પામ્યુ હગ્નિન્દ્ર ઇન્દ્રસભાય ૬
 તજ્યાથી શુખ દેખી તે તણું, હ’ મનિ કુખ પામ્યુ છ ધણુ;
 માહરિ પુત્ર દો નહીં ઉદાર, ગજસોઇ ચે કરિ એક વાર. ૭
 તેણિ પુણ્ય હ કુખ પરદર, આદિયુ અર્ગ વ્યપિ માયરૂ,
 તેહ માદિ કદ સૂઝી વાત, સમગ્ય છુ તદ્દ્યો પામિ જાત. ૮
 કલુ વાયક જુ માદરૂ કરુ, તુ તદ્દ્યો રાજસોઇ આદરુ.”
 એહવું વાયક નારદ કહી, પત્રી દારકા ચાલ્યા સહી. ૯
 ત્રયિમોય હદિ માહિ ધયુ, ધર્મપુત્રિ મનિ નિશ્ચય કયું;
 ‘હાવિ સર્વથા મિ એક વાર, રાજસોઇ કરવો નિરધાર.’ ૧૦
 પછિ સભાસદ તજ્યા હવા ચેહ, રાયે તેડીનિ પૂછ્યા તેહ:
 “રાજસોઇ કવણિ ઇચ્છાય, કુહનિ કરવો કવણુ ઉપાય?” ૧૧
 રાય તણું વાયક સાલલી, પત્રી સભાસદ જોડ્યા વધી,
 ‘સેન, સુભટ, ધન, પ્રાક્રમ, ચેહ, પ્રથમ અપરિચિત જોઈયિ તેહ. ૧૨

સ્વર્ગનુ જાત મિત્ર થે થે હોય, વશિ વરતી જોછછ સવિ દોષ;
દેશ દેશના ભૂપતિ બહુ, જીતીની આજ્યા જોછછ સહ. ૧૩

પછી મત તણુ પ્રારમ્ભ થાય, જીવો વિમાથી મન માંદિ, રાય!"
એવાં વાયક સુણી નિરધાર, પાંચિ પ્રાત મનિ કરે વિચાર. ૧૪

મન વિમાસણુ પુહુચિ નહો, પછી યુધિષ્ઠિર જોત્યા સહી;
"શ્રીકૃષ્ણદેવનિ તેડી કરી, આપણિ વાત પૂછિય ખેરી. ૧૫

મમ્મ કહિ શ્રીયાદવરાય, આપણિ કરચં તેહ ઉપાય;"
પછિ ઇન્દ્રમેન તેડુ અશ્વમેવ, રાયિ વાયક કહૂં તરખેવ. ૧૬

"વેગિ જાજિ દારકા બાણી, તેડી આવુ આંહિ ત્રિશુવન-ધણી;"
રાય તણુ વાયક મનિ મહી, સીધ દારકા પુહુવ સહી. ૧૭

કહી વાત પછિ શ્રીકૃષ્ણનિ, તેડી આવ્યો પાણવ કહિ;
પાણકુકુત અનિ શ્રીગોવિન્દ, બેટયા મનિ આણી આનન્દ. ૧૮

પ્રેમ પ્રીતિ પછિ મન માંદિ મરી, પરસ્પર પછી પૂજા કરી;
રાય આમણિ જલા અશ્વમેવ, અર્જુન, ભીમ, નિકુલ, સહિદેવ. ૧૯

તિમ જલા શ્રીજગદાધાર, બ્રહ્મા મેહનુ નવિ લહિ પાર;
શ્રીહરિ કિહિ, "યુધિષ્ઠિર રાજ! મુઝ સરખૂં કુદ્ધ કાઇ કાજ." ૨૦

વક્તા વાયક કિહિ ભૂપાય, "સ્વામી! વં છે પરમ દયાલ;
રાજશુદ્ધ તિહા કરવા તણી, મુઝનિ ઇચ્છા હિ અતિ ધણી. ૨૧

પિરિ પિરિ જોયો કરી વિચાર, નથી મુઝલ કશુ પ્રકાર;
હાવિ યયાર્ય કુદ્ધ મહારાજ! તેહ તિહાં અહમ્યો આદર આજ." ૨૨

વક્તા જોત્યા યાદવરાય, "સુણ પાણવો! કહં ઉપાય;
ક્રોધ કરશુરામિ મનિ મરી, અત્ની સર્વ નક્ષત્રી કરી. ૨૩

પછિ હક્ષ્વાકુરાય મહાજલી, રાત કુલ તેથી પ્રગટયાં વડી;
વલિ પ્રગટયા તેહ ચક્રી અનન્ત, અનેક રાય મુઝલ બલવન્ત. ૨૪

તેહ વંશ માંદિ વિદ્યા ખ્યાતિ, પ્રગટયા મહિપતિ જોગ યવાત;
ક્ષત્રી-વંશ ઇમ પામ્યુ શ્રદ્ધિ, મુહુર્ધસિ બ્યાપ્યો અત્ની-મધિ. ૨૫

તેહ માંહિ મહાજલિહિ કિહિવાય, જરાસન્ધ એક પ્રગટયુ રાય;
 સુભટ-શિરોમણિ દહાવિ સહી, પ્રાક્રમપાર જણાય નહીં. ૨૬
 અનેક જૂપ સૈન્ય પરવર્ષાં, જરાસન્ધનિ જઈ અનુસર્ષાં;
 કેટલા રાય ભાયાતુર થયા, મેહલી રાજિ દેશ, વનિ ગયા. ૨૭
 તેજ વંશ માંહિ બલિહિ વીર, પ્રગટયુ કંસ મહા રણધીર;
 મિ તેહ કંસ તણુ વધ કહ્યું, દારણુ દુષ્ટ તણુ ભય દ્યુ. ૨૮
 પછિ જરાસન્ધ મહા પાપી તણુ, અહાનિ ભય જીવતુ અતિ ધણુ;
 અહમ્યો અદાર વાર પુદ્ધ ક્યું સહી, તુહી પણિ કાંઈ આપ્યું નહીં. ૨૯
 પછી કામિની દહ બનિ ધરી, ગ્રેયું પિતાને વેગિ કરી;
 તેહ વાત અહમ્યો શ્રવણિ સુણી, ચિન્તા માન બાપની અતિ ધણી. ૩૦
 યદુકુલ મિલી વિમારયું સહી, દાવિ રત્ન નવિ જામ અહીં;
 પછિ મયુરાપુર મેહલી પડ્યા, જૈ પશિમ દિશિ સાવ કો મિડ્યા. ૩૧
 સમુદ્ર તણિ તટિ વેગિ કરી, કુસમ્યલી પછિ વાણી ધુરી;
 તેહ નગર દારિકાં બાણિયિ સોય, તિહાં વશ્યા માદવ સવિ કોય. ૩૨
 કનકધુરી તણુ બહુ વિસ્તાવ, મધિમે મન્દિર પોલિ પ્રાકાર;
 સુભટ સદસ અજાદલા થેહ, મહા બલિઆ માહિ રિહિ હિ તેહ. ૩૩
 રથી મહારથી ચર સુખણુ, તેહ તણું યં કરયું વિખાણુ ?
 જરાસન્ધથી કાપર ચર્ષ, દારામતી વશ્યા સવિ જર્ષ. ૩૪
 વાયક સ્તય સાંભણુ તહમ્યો, તહાનિ આશિન્ય દરાવું અહમ્યો.
 તેહનિ પક્ષ સદાસિય તણુ, તેહ માટિ બલ પામ્યુ ધણું. ૩૫
 દાવિ તહમ્યો જુ અહાનિ ચાઉ સાહિ, જરાસન્ધ એ તુહિજ દહ્યાય.
 એક નિશિ માહરિ મનિ વણુ, તહમ્યો સમયપણું પામયુ. ૩૬
 પણિ જરાસન્ધ શ્દાં જીવિ સોય, તિહાં લગિ રાજસોય નવિ હોય;
 હવિ રાજસુષ્ત તહમ્યો જુ આદરુ, તુ તહાનિ એક કહું તેહ કરુ. ૩૭
 આપણિ આહિયા, જૈમિ આહિ, જરાસન્ધ રાજુ છે આહિ;
 રાજસોષ કરવા નિરધાર, તેણુ ક્યું હિ એક પ્રકાર. ૩૮

અનેક દેશના જૂપતિ યેદ, જન્ધન કરીને રાખ્યા તેહ;
જરાસન્ધ મારીને સોય, મિત્રાણિય જૂપતિ મહ દ્રોણ. ૨૯
સાથિ તેહિયે સહકે રાખ, રાજસુધ પછી સિદ્ધિજ થાય.
હું તક્ષણિ વાચકે કહું વેદ, રખ્યે મન માંહિ પાસુ ખેદ. ૪૦

જરાસન્ધ તદ્ભ્યોયુ નવિ મરિ, યસુ કરી નહોં સદુ સરિઃ”
ધર્મપુત્ર તથ કહિ, “મહારાજ! શું વાચકે તદ્ભ્યો બોલ્યા આજ? ૪૧
આપ આપણિ ધિરિ શોહિ રહી, સર્વકે રાજિ કરિ હિ સહી;
જરામન્ધન, પુરુષપુરાણ! આંહિ એવું શું કર વિખાણ? ૪૨
કુદ તણું બલ પ્રાક્રમ એહ, પ્રભુ! વિખાણવું નવિ ધરિ તેહ.”
બીમસેન પછિ હમ બોલ્યુ, “સ્વામી! શ્રીપરિબ્રહ્મ! સાંભલુ. ૪૩

સામધ્યદીન નર ચિન્તા કરિ, મહત કાર્ય મન માંહિ આદરિ;
નીચ જાંચશું માંડે વાદ, તેહના નિષ્કલ દુષિ ઉત્સાહ. ૪૪
તાહરિ પક્ષ યા પુરુષપુરાણ, જરાસન્ધ ત્યાં કવલુ પ્રમાણ? ૪૫
યુધિષ્ઠિરિ પછિ વાણી કહી, “નેત્ર કાર્ય એ કરવું સહી. ૪૬

પણિ જરાસન્ધ મહાખલિઉ રાખ, બીમ અણુન ત્યાં નવિ મોકલાય;
એ મુઠ દષ્ટિ ઉભય, પરિબ્રહ્મ! નેત્ર વિના, કદુ, જવું કિમ્મ? ૪૬
જરાસન્ધરાય હણતુ ચેહ, તમ વિન અર્થ સરિ નવિ તેહ;
મિ આત્મા માંહિ નિશ્ચિ આણ્ય ખરુ, લુ એ કાર્ય તદ્ભ્યો નવિ કર. ૪૭

તદ્ભ્યો પ્રભુ! સાંભલો સહી, રાજસોદ્ર ત્યાં કરવુ નહોં;”
હિપ્તુ બીમ તવ વેગિ કરી, ધનુષ, બાણ, ભાયા કરિ ધરી. ૪૮
“સ્વામી! ધરુ કાં કાયરપણું, લુ બાન્ધવ પ્રાક્રમ અતિ મધુ? ૪૯
જતાં સેન બહુ સુખદ સાહિ, હીનશુદ્ધિ કાં આણો રાખ? ૫૦

પ્રાક્રમહીન પુરુષ દુષિ ચેહ, નીચ જીવ્યો કદિયિ તેહ;”
પાણકુપુત્ર કિદિ, “શ્રીમહારાજ! અર્ચુ બીમ કદિ હિ આજ. ૫૦
તદ્ભ્યો પિદિલાં એવી વાણિ કહી, જરાસન્ધ એ હણતુ સહી;
એણિ અર્થિ નવિ સામ્રાજ યશ, હ તદ્ભ્યો કારય કલિ આયશ? ૫૧

કૃષ્ણ કિંહિ, “સાલણિ ગજન” ઇમ ઝાણું કા જાણે મનિ ?
 મુઝ વાયક મહિપતિ’ તૂ દાખિ, ધીરમપણુ દેડા ગાદિ ગખિ ૫૨
 ચે ચે પ્રકારિ હુનાદુ દસિ, તુ તિમ નેટ શરોઃ યસિ;
 કરિ કાગ્ય ચે નિગિ સહી, તે મુખિ નવિ દેખાડિ કહી. ૫૩
 માગધપતિ જગસન્ધ તણુ, મહા પ્રાકમ બવ હિ ધણું;
 મુદિ જગસન્ધ નવિ મગિ, કુણુ સુખદ ચે પ્રાકમ કરિ ?” ૫૪
 પછિ ધર્મપુત્ર કહિ નામી શીમ, “મય કણૂ તાહ્યો, શ્રીજગદીશ !
 જરાસન્ધ બવ પામ્યો ચેદ, મુઝનિ વિન્તારી કદિયિ તેહ.” ૫૫
 એહવા વાયક શ્રણિ સાલવી, કૃષ્ણદેવ પછિ જોડ્યા વી,
 વૈશંપાયન કિંહિ, યુલિ રામ’ તેહ કથાનુ કદ ઉપાય ૫૬

૧૬૭

કંડવું ૮ મું—રાગ સામેરી

શ્રીકૃષ્ણ વાણી ઉચ્ચરે, સાલયુ, ધર્મકુમાર’
 એક દેશ માગધ વ્યપિ બૃહદ્રથ, હવે બૂપ ઉદાર. ૧
 કાશી—રાવદ તણી સુતા, જુગલિબ ચે કિંહિવાય,
 એ હિમિ કન્યાનિ જૈ તિહા, વયો બૃહદ્રથ રાય ૨
 તેહ બિહ વનિતા વ્યપિ, કહુનિ નહોં સન્તાન,
 વણપુત્રિ લગે જૂરવા, મનિ હુ ખી થયુ રાગનન. ૩
 એક દિવસિ સીથ પરવસું, રાગ ગયુ મહાવનિ,
 પછિ આવ્યુ ય્હા તપ કરિ હિ, ચણકીસિક મુન્ય. ૪
 તેહના ચણુ આગવિ જૈ પડયુ, રાય કરિ આશુપાત,
 આશાસન દેઇ કયું મિહુ, પૂછે ઝાપિછ વાત. ૫
 ‘રાય’ તાહરિ હુ ખ કથા હિ? ચેણિ તૂ જાન્યુ આહિ:’
 રાગ કિંહિ, ‘સ્વામી’ પુત્ર વિના, હુ હુ ખી છ મન માહિ.’ ૬
 એહવુ વાયક સાલવી, મનિ ધરી ગ્રેમ અપાર,
 પછિ કૃપા આણી રાય ઊપગિ, એક રૂલ આખુ સહકાર. ૭

- તાદ્રી સ્ત્રીનિ ભક્ષ કરાવયે, આણ્યે મનિ વિશ્વાસ;
એક પુત્રની પ્રાપ્તિ હસિ, પુદુચ્ચિ મનની આસ. ૮
- ફલ દિધા કરી રાય ઉભિ સ્ત્રીનિ, આપિર્ગ તત્કાલ;
અંશ માગી ત્હાં રથપ્રી, પાણુ વસ્યો જૂપાલ. ૯
- નિય દેગ પુરિ આચ્યો સહી, પછિ ત્હાં થકુ તે રાય;
મિહ સ્ત્રીયિ ગર્ભ ધર્યું સહી, આનન્દ અર્જુન વિ માય. ૧૦
- તેહનિ પૂણું માસ થયા સહી, એક ઘડી એક ક્ષણ માહિ;
અર્ધ અર્ધ ખાસક ઉભિ સ્ત્રીનિ, પ્રસવ હવા છિ ત્યાંહિ. ૧૧
- મિહ રાણિ મનિ વિરિમ ચૈ, દેખતાં કારણુ તેહ;
ધાત્રીનિ આપી આગન્યા, 'કહોં આપિ મેહલી એહ.' ૧૨
- તે ધાત્ર્ય તવ સામ્રાટ હવી, મિમ અવરિ ન શિહિ કોય;
વસ્ત્ર આચ્છાદી જર્ષ, સુવટે મેહલ્યો સોય. ૧૩
- તેણિ સમિ તિહાં આવી, જરા રાક્ષસી મહા વિકરાસ;
યુગ્મ તે લેધનિ જડયાં ત્યાહરિ, થયો એકજ ખાસ. ૧૪
- મહા રાજ્દ કીધો અર્જુન, તેહનું અતુલ પ્રાકમ હોય;
તે સાંભલી ક્ષણુ માત્ર માહિ, જોવા મિથ્યા સવિ ક્રોધ. ૧૫
- રાય રાણી તિહાં ગયા, આનન્દભિરિ અશ્વમેવ;
નિય પુત્ર દેખી રતન અપિ, પમ અતિ છૂદું જેવ. ૧૬
- પછિ વિનય-વાણી-વચનિ કરી, રાક્ષસીયાં બોલ્યો રાય;
'તું કવણુ છે? એ કવણુ ખાસક? કહે કારણુ સોય.' ૧૭
- એહવું વાયક સાંભલી, રાક્ષસી જોલી વાણિ;
'એહ પુત્ર તાહરો, રાયજી! વિશ્વાસ મન માંહિ આણિ. ૧૮
- જરા નામ માહરુ અણે, સુણિ, સત્યવાદી જૂપ!
યુગ્મ અર્જુ મિ લેધ જડયાં, તેણિ ચર્ચુ ખાલ-સ્વરૂપ. ૧૯
- મિ પાણિ માહરુ એહનિ શિરિ, ધયોં, રાય સુમણ!
ખાલકનિ આજયો સહી, હસિ મહા કટ્યાણુ. ૨૦
- એહવું કહીનિ રાક્ષસી, પાણુ હવી અન્તરધાન;

- તવ પુત્રાનિ લેષ મન્દિર વ્યપિ, તવ પધાર્થો રાજન. ૨૧
- એક સમિ ચરકૈશિક ઋષિ, પધાર્થો છિ ત્યાહિ;
તે બાલક નૈશ્વિ નિગ્ધાનિ, હરખ્યા તે હેડા માહિ ૨૨
- પછી જાતકર્મ કર્યું સહી, આપ્યા બહુ વરદાન,
તેહ પુત્ર કેરૂં ધર્યું સહી તવ, જરાસન્ધ અવિધાન. ૨૩
- સન્માન દીધું બૃહદ્રથિ, તવ ઉચ્ચર્થો ઋષિ સોય,
'તાહરા પુત્રના પ્રાક્રમ સસુ, નહી મિલિ મહીપતિ કોય ૨૪
- એહનિ વસ-વર્તી હસિ, દેશદેશના જુપાલ,'
આશીર્વાદ દેધનિ વધ્યા, ત્યાહ્યા ઋષિજી તતકાલ. ૨૫
- પુત્રનું પ્રાક્રમ દેખીનિ, રાય હર્ષ પામ્યો મનિ;
રાજત્રપદિ સુતાનિ સમર્પી, સી સાથિ ચા'યો વનિ. ૨૬
- તેણિ જરાસન્ધ વસિ કર્યો, સર્વદા જૂપતિ, રાજા"
શ્રીયદુગાયજી ધ્રમ કિહિ," હાવિ, સમિ આવ્યુ આપણિ આજ. ૨૭
- પણિ સુભટ એહના વંશમા, મિ કર્યો પૂરે ધાત,
તેહ માટિ એહનિ જીતવાની, આ છે સુ'નલ વાત. ૨૮
- એહનિ હણુના કાળિ મિ, ત્યા કપટિ ધરવા રપ;
બદ, સુદ, નિત્ય, ત્રણિ વિના, નહી મરિ માગધ જૂપ. ૨૯
- તે નીતિ છે માહરે વ્યપિ, બ્ય વ્યપિ બીમ પ્રમાણ,
મા' સુદ છિ અર્જુન વ્યપિ, સાબલુ, રાય સુખણ. ૩૦
- સુધિધિર' તહાનિ કહ સત્ય, જાણુએ મન માહિ;
ખિહ મધ્ય માગધ જૂપને, સહી એક હણુશિ ત્યાહિ. ૩૧
- જુ તહાનિ એહ વાતનુ, વિશ્વાસ આવે મનિ,
તુ માહરિ સાથિ બીમ-અર્જુન, તહમ્યો મોકલુ, રાજન!" ૩૨
- પછિ ધર્મ કિહિ, "તમ ચગલુ-આગ્રમિ, અહમ્યો રહ' છ' આજ,
તુ એહ ધ' વાયક અમ પ્રતિ, તહમ્યો કલૂ, શ્રીમહારાજ? ૩૩
- તહમ્યો પાર્થ પાપિ નવિ રહ, તમ વિના અર્જુન તિમ્મ,
તેહ માટિ, સ્વામી! કીન્નિયિ, નિય ચિત્તિ માને વિમ્મ. ૩૪

પણિ ભીમ-અર્જુન, તમ વિના, મિ ધરી નવિ સિદ્ધિવાય;
આપણુનિ ત્હાં કુશલ દુષિ છુ, જાન્યો, યાદવરાય !” ૩

હરિ કિલિ, “ અન્તક પ્રગટ થયુ, ચિમ સિદ્ધિવા પ્રાણુ શરીરિ;
તિમ ભૂપ માગધ-કાળિ સરન્તુ, વૃકોદર રણુધીર, ” ૩૬

એહૂં સાંભલી આનન્દ અતિ, પામ્યા હદિ મન-ધર્મ;
આગા લેહ પછિ સર્વની, સાંચ્યાં શ્રીપરિબ્રહ્મ. ૩૭

ઉચ્ચુ

સાચ્યાં શ્રીપરિબ્રહ્મ, આનન્દ અતિ મન માંહિ ધરી;

પણિ વૃકોદર નિ પાર્યં બ્રાહ્મણ, મુલક બિહ સાચિ કરી. ૩૮

૩૮
૨૩

૩. જરાસન્ધવધપર્વ—

કર્કસુ હ મૂં—રાગ કેદાર

વૈશંપાયન હિચરિ, જનમેજે અવલે ધરિ;

સાંચરિ ત્રણિ જણુ ત્હાયા સહી રે. ૧

હાલ-ત્હાં રથકા ત્રણિ ચાલ્યા, મહા બલિઆ રણુધીર;

આગસિ કૃષ્ણુ, પછિ અર્જુન, તે પછી વૃકોદર વીર. ૨

નગરલોક બેતા હવા, મનિ એહ નિચ્ચે ધર્મ;

હર્ષભયાં મુખિ વાયક વદિ, “ હાવિ જરાસન્ધ મરુ. ” ૩

પછિ શીઘ્ર ચૈ ત્હાં રથકા સાંચ્યાં, પ્રથમ કમ્બો કુરદેશ;

નાના નદી, વાટ, વન, પર્વત વ્યપિ ક્યોં પરવેશ. ૪

ગ્રામ નગર મહા આદિ દેષ, મેદ્યા દેશ અનન્ત;

ધમ કરતાં મિશિરજ જૈનિ, પુહના મહા બલવન્ત. ૫

તે પર્વતનું, રાય! છુઝ આગસિ, હમ કહી વિખાણુ ?

મરિ-સોલા દેખી મન માંહિ, હરખ્યા વીર મુગણુ. ૬

- તવ જરાસન્ધ કેરું પુર દીકું, દૈદિ હર્ષ નવિ માય;
 દુર્ગ તણી પછિ પોલિ આબ્યા, સુણિ, જનમેજે રાય! ૭
- આં રાક્ષસવરનિ પ્રતાપિ, ભેરી દુર્ગદારિ હોય;
 કપટે કોય પ્રવેશ કરિ, તવ તત્કાણુ વાગે સોય. ૮
- જ્ઞાપુધ-પ્રહારે ત્રણિ ભેરી, ચૂણું કર્યા તત્ખેવ;
 ત્વંદારથકા પુર-મધ્ય સાચર્યા, આનન્દિ અમ્યમેવ. ૯
- ત્યાહરિ દીર્ઘા લવન વિચિત્ર રમ્ય, રાય જરાસન્ધનાં ચેહ;
 તિજ માર્ગ, ઉન્માગ ચેયનિ, સલા બાપિ ગયા તેહ ૧૦
- હરી હજીવન જરાસન્ધ તવ, આવી લાગો પાપિ;
 ત્યાહર પછી કુશલવાગ્દા, અન્ધોઅન્ય પૂજાય. ૧૧
- સ્વસ્થ ચર્ધ ત્રણિ જણુ સાચિ, બોલ્યો માર્ગમૂપ;
 “વેપ સમાન તદ્મ્યો નથી ઘટતા, હો કો કારણમૂપ. ૧૨
- પ્રેમ-સંજ્ઞાચિ નથી પ્રહિતા, માદરી પૂજા ચેહ;
 માર્ગ તિજ, ઉન્માગ પધાર્યા, એહ મોહદુ સન્ધેહ.” ૧૩
- પછિ શ્રીહરિ કિહિ, “રાય જરાસન્ધ! તું સાલવિ સાચી વાત;
 મિત્ર તણી પૂજનિ અદિ, પ્રેમ સહિત સાક્ષાત. ૧૪
- હજ તણિ ત્યા લવન જૈયિ ત્યાહરિ, માર્ગ બાપિ સાચરિયિ;
 શત્રુ તણિ ધરિ જાવૂ ત્યાહરિ, એહજ પિરિ કરિયિ.” ૧૫
- પછિ રાજા કિહિ, “આમિ! શત્રુ, મિત્ર, હું નથી જાણતો મનિ;
 આજ લગિ વૈરી શિરિ માહરિ, નથી રહ્યો કો અન્ય. ૧૬
- મત્ય વચન કહું સ્વામિજી! મિ નથી કરું અપરાધ,
 મિથ્યા હોય ધરુ શિરિ માહરિ, એહ મોદરી તમ બ્યાધ. ૧૭
- સાધુ પુરુષ કો શત્રુ તણા, નવિ ધરિ દોષનું કર્મ;
 મુઝ પૂજા તદ્મ્યો અઙ્ગીકરુ, જી ધમ નથી રિહિતુ ધર્મ!” ૧૮
- શ્રીકૃષ્ણ કિહિ, “તું સમુ અપરાધી, નથી કો બૂતલિ, મહારાજ!
 અનેક રાય તે જન્મ કરી, કિહિ, રાખ્યા છિ સિ કાળિ? ૧૯

કંઠ્યું ૧૦ મું-રાગ એજ

- વૈશમ્પાયન કિહિ, ગિહ્ન યોધ, તે રહી વેગવા ધાય;
હાકિ દેધનિ સુભટ ધસિ, એક એક માંદિ અક્રવાય. ૧
- મન્દ્યમુદ્ધ પછિ ગિહ્ન માંડ્યું, રકન્ધ પરપર મારિ;
'ભલો ભીમ તું,' 'ભલો જરાસન્ધ,' એકેક માંદિ વકારિ. ૨
- મુદ્ધિપ્રહાર મેદ્ધિ એક એક માંદિ, સિંદ તણી ચિરિ ગાનિ;
પદ્ધા પર્વતગૃહ્ન ગેપરિ, વગ્ધાય યિમ વાનિ. ૩
- મતુ-મુદ્ધ, પછિ દોચણુ-સેપણુ, કરિ પાટુ-પ્રહાર;
ધન્ન આનિ વૃત્તાસુર યિમ, વહિયા પૂર્વિ અપાર. ૪
- વિવિધ પિરિ સર્જામ કરિ, પશ્ચિ કો નવિ પ્રાગે યાય;
x x x x x x x ૫
- કાર્તિકે માગ શુક્રપક્ષ પ્રતિ-પદાયિ મુદ્ધિ વક્ષગા;
ધમ અહોરાત્ર દિવસ ચોદ હવા, પશ્ચિ કો નવિ યાય અક્ષગા. ૬
- કોધ એક મથું જરાસન્ધનું, પછિ મુદ્ધિ શીતલ શરીર;
પૂછે કૃષ્ણ, "હાવિ શુ સમિ હિ ? કુદ્ધ, વૃકોદર વીર !" ૭
- ભીમ કિહિ, "સ્વામી ! માગધપતિનું, પ્રાક્રમ પરમ વિશાલ;
સુદ્ધ કરતાં મિ નવિ મરિ, જરાસન્ધ બૂપાય." ૮
- પછિ વચન સમસ્થા કહી કૃષ્ણ, "એકે વચન તદ્મયો દાણુ;
ત્વરા કરી હાવિ સન્ધિ સ્થક્ક, એદ્ધનિ દિધા કરી નાણુ." ૯
- ત્વાદરિ ભીમિ ચરણ ગ્રહી ફેરચુ, અવની આછટપુ દેહ;
કરી-સન્ધિયુ દિધા કરી, નાખ્યો બૂપતિ તેહ. ૧૦
- કૃષ્ણ-અર્જુન ગિહ્ન તેણિ, હર્ષ પામિઆ સોય;
સુભટ યોધ મવિ ભાય પામી, નાશી ગયા સવિ કોય. ૧૧
- પછિ છોડ્યા જન્ધ સવિ બૂધ તણા, તે આવી લાગા પાયિ;
જરાસન્ધને રથિ ગિણી, આલ્યા ભવાન રાય. ૧૨

- શ્રીહરિ કેરિ સાચિ સાચ્યાં, ભીમ-અર્જુન ધીર;
પર્વત વ્યપિ જૈ હેલા રથ, રાખ્યો, શ્રીયદુવીરિ. ૧૩
- ત્યાં ભૂપ સર્વ સ્તુતિ કરવા લાગા, નામી પ્રભુનિ શીસ;
એ જરાસન્ધ-દ્રહ વ્યપિ બૂઝતા, કાઢ્યા તે જગદીસિ. ૧૪
- “હાવિ ધર્મપુત્રનિ યત કરવા, ઇચ્છા છે મન માહિ;”
શ્રીકૃષ્ણ કિહિ, “અમ સાચિ તદ્ભ્યો, સહ પધારો ત્યાહિ.” ૧૫
- પછિ જરાસન્ધનુ પુત્ર સિદ્ધિદેવ, આવી લાગો પાયિ;
વિને કરીનિ નગર વ્યપિ, પધરાવ્યા વેકુણ્ડરાય. ૧૬
- પછિ હેમ-રતન-મુકતાફલ આપ્યા, આણી મનિ આનન્દ;
પછિ પટ્ટાભિષેક કરીનિ આવ્યા, ત્યાયા શ્રીગોવિન્દ. ૧૭
- અનેક ભૂપ સરસા ભીમ-અર્જુન, સાચિ શ્રીહરિ આવ્યા;
જરાસન્ધને હણી પ્રભુજી, ઇન્દ્રપ્રસ્થ માહિ આવ્યા. ૧૮
- ધર્મપુત્રનિ જઈ કરી, શ્રીકૃષ્ણ કર્ણ નમસ્કાર;
ભીમ અર્જુન જૈ મિત્રા, તે આણી પ્રેમ અપાર. ૧૯
- પછિ રાય યુધિષ્ઠિર પ્રતિ, વાયકે કિહિ લગવન્ત;
“નૃપ જરામન્ધ મહા દુષ્ટ તણુ, ભીમિ તે આવ્યુ અન્ત.” ૨૦
- એહવૂ સામલી ધર્મપુત્રનિ, દેડિ દૃપ નવિ ખાય;
તેણિ સમિ ત્યા ભૂપતિ સર્વે, આવી લાગા પાયિ. ૨૧
- પછિ યુધિષ્ઠિરિ તેહની સેવ કરી, સન્તોખ્યા મહિપતિ સોય;
આપી આઠા દેશિ પોતાનિ, વોલાવ્યા સવિ કોય. ૨૨
- પછિ માગી આઠા ત્યા યજ્ઞી, પ્રભુ દારામતીયિ પવાય;
દેશમ્પાચન ઇણી પિરિ બોલ્યા, સુણિ, જનમેજે રાય. ૨૩

४. दिग्विजयपर्व—

६३६ ११ भू—राग [असाहिरी]

- वैशम्पायन इति, जनमेजे । सुख रे;
 कसो रे विपाय, जरासन्ध तण्डु रे. १
- वेद—आशिष, छत्रारि वाली रे,
 आशी रे आनन्द भनि अति धण्डु रे. २
- दास—आनन्द भनि आशी धण्डु, भिली गिरा पांजि क्षात;
 राय, भीम, अर्जुन, निकुल, सिद्धिदेव, विभासि भनि वात. ३
- अर्जुन कहि, “हवि रायछ ! झगिनि तेह प्रकार;
 धन, कनक, भण्डि, मुक्ताक्ष, विभ पूछु होय लपटार, ४
- मुळ प्रति आरा आपिधि, भूहि अर्द्धी छत्रा थाप;
 दिग्विजय करी अनन्त धन, तम कहि स्थावुं, राय ! ” ५
- आरा सेछ उत्तर दिसि, सायर्थ अर्जुन वीर;
 पूर्वालिमुभि आसु सही, भीमसेन रणधीर. ६
- सिद्धिदेव आस्यो दक्षिणे, पश्चिभि निकुल, पक्षाप;
 सुद्ध करी गिरा षड्, देश देशना ये राय. ७
- अेक अेकथी महाजलिआ, लूप ये कहिवाय;
 राय पाण्डु केरा पुत्रने, आवी भित्था सवि राय. ८
- द्विभि सोप्या अश्व गजरथ, रत्न—भण्डि—लपटार;
 निय देश पोति समर्पा, मिथता हवा तेषी वार. ९
- देश आदि अनन्त पत्थन्त, राज करता येह;
 भीम—अर्जुन—निकुल—सिद्धिदेवि, वसि कया सवि अेह. १०
- अक्षेयधिपति पर्वतनिवासी, सुलट जयपति—यरणि;
 सर्वत्र सोपी घरने, आवी लाजा यरणि. ११
- देशमात्र माहि को नवि रहु, महा रम्य महितव माहि;
 पुर, ग्राम, नगर हो रखा नहीं, गया पाण्डव माहि. १२

ભીમસેન પિહિલાં યુધિષ્ઠિરનિ, આવી લાગે પાંચિ;	
શિંધ પૂર્ણ લ્યાવ્યો દેખીનિ, મન માહિ દરખ્યા રાય.	૧૩
પછી અર્જુન આવિહિ, મહા પ્રાક્રમી એ હોય;	
સર્વસ્વ સોંપી યુધિષ્ઠિરનિ, ચરણિ લાગે સોય.	૧૪
સિદ્ધિદેવજી પછિ પધાર્યા, આનન્દભિરિ અમમ્ભેવ;	
તેહનું પ્રાક્રમ દેખી હર્ષ પામ્યા, રાયજી તતખેવ.	૧૫
પછિ નિકુલ વેગિ પધાર્યા, પામ્યા પદારથ પેહ;	
રાય યુધિષ્ઠિરનિ આગજિ, તતકાલ મેહમે તેહ.	૧૬
ગજ અથ રથ સેના મિત્યા, તેહનું નવિ જાણું પાર;	
બહુ રતન માણિક કનકમે, સવિ પૂર્ણ થયા ભણાર.	૧૭

છોથકુ

સવિ પૂર્ણ થયા ભણાર, રાગન! તે માહિ કાષ સન્ધે નદી;	
ઝાપિ વૈશમ્પાયન ઉચ્ચરિ, ગાય જનમેજે! સાભલિ સદી.	૧૮

૫. રાજસુયિકેપર્વ—

કંકલૂ ૧૨ મૂ.—રાગ [ગુડી]

દિગ્વિજે દરી ધિરિ આવિઆ વીર રે;	
ધીર હર્ષ દૈડિ ધરિ રે.	૧
ધર્મ પોતા તણુ રાખવા કાજિ રે;	
રાજિ રાગ સુધિષ્ઠિર દરિ રે.	૨

હાલ—રાજ પાસિ યુધિષ્ઠિર, આનન્દ અક્ષિ નવિ માય:

પોતા તણિ વશિ—વરતી ત્હાં, હવો સહકે રાય.	૩
ત્હાં મામ્યા મેહ વરણિ સદી, અનિ સુખી સમયો દેસ;	
સહ સતિ માર્ગિ પ્રવર્તિ, અધર્મનું નદી સેસ.	૪

- વધુએડિ વસુધા અન્ન પાકિ, નહીં નિરધન કાય;
મન વ્યપિ ચે ઇચ્છા કરિ, તતકાલ પામે સોય. ૫
- ભણ્ણાર સધલા પૂણું થવા, ધર્મિ તે કરતાં રાજિ;
ત્યાહરિ રાજાનિ ઇચ્છા હવી, રાજસુધ કરવા કાજિ. ૬
- પછિ સભાસદ સર્વકો પ્રતિ, રાજાવિ કહી વાત;
વક્તતા એણી પિરિ ઉચ્ચયો, તે શુભટ વીર વિખ્યાત, ૭
- “ હાવિ શીઘ્ર ચે આરમ્ભાયિ, રાજસુધ તણુ ઉપાય; ”
એહવિ દારકાથી પધાર્યા, રવામી વૈકુણ્ઠરાય. ૮
- પૂઠે સૈન્ય અનન્ત છિ, ધનતુ નથી કાઇ પાર;
ત્યાહરિ પાંચ બાન્ધવ પ્રેમચં, આવી મિત્ર્યા તેણિ ઠારિ. ૯
- પાણ્ણુમુન હરખ્યા સહી, અર્ધપાલ પૂજા કીધ;
પ્રેમિ કરી મહાપુરપનિ, કેનકમિ આરાન દીધ. ૧૦
- ત્યાં ધોમ્ય દ્વૈપામન ઝપિ, એહ તણુ નવિ લહું પાર;
તે સર્વ સાન્નિધિ પ્રભુનિ, ઇમ કહિ ધર્મકુમાર, ૧૧
- “ દેવદાનન્દન ! તવ કૃપાયિ, જિત્યા અનૈક રાય;
ધન અપરિમિત પામ્યા મહી, હાવિ એક ઇચ્છા ચાય. ૧૨
- ધર્મિ ભલી લક્ષ્મી બહુ, તેહનું કો નવિ જાણિ માન;
હાવિ હવન-મુખ તેહનિ વશ કરું, માનિધ્ય શ્રીભગવાન.” ૧૩
- શ્રીકૃષ્ણ એહવું સાબલી, પછિ બોલિઆ તત્ત્વેવ;
“ સમ્રાટપણું રાય’ એ રચકી, હાવિ પામશુ અન્નપ્રેવ. ૧૪
- ધન ધન જીવિતબ્ય તાહરું, રાય ! ધન્ય તાહરું રાજિ;
હાવિ શીઘ્ર ચે આનન્દજિરિ, આરમ્ભાયિ એ કાજ.” ૧૫
- પછિ ધર્મનન્દન ઇમ કિરિ, પ્રભુનિ કરી પરણુમ;
“ તમ કૃપાયિ માહરિ કૃષ્ણજી’ સદૃશ ચપા સવિ કામ.” ૧૬
- યગ-કારણિ બેઠા, નાના ઉપરકર ચેહ;
સ્થાવતા હવા સિદ્ધિદેવજી, ધોમ્યનિ પૂજી તેહ. ૧૭

- ઇન્દ્રસેન રાજ્ય સારથિ, પાર્થ તણુ યે વિરોધ;
 તેણિ અન્ય સામગ્રી કરી, નિત્યકાર્ય નાના લેખ. ૧૮
 સ્થાવતા નાના ઉપરકર, તેહનિ નવિ લાગિ વાર;
 તેહ સર્વ સોપી યુધિષ્ઠિરનિ, જૈ ક્યુ નમસ્કાર. ૧૯
 પછિ વરણુ-કારય ઋત્વિજિ, જૈ ક્યુ નમસ્કાર;
 ધૌમ્યનિ પૂછી યિમ ક્યુ, તિમ આદ્યુ તેણી વાર. ૨૦
 ત્હાં દ્વેપાયન બ્રહ્માપતિ, ઉદ્દગાતા જૈ મુન્ય;
 અશ્વયુ હોતા માયવંક્ય, કયો યુણિ રાજન! ૨૧
 પૈલ ઋષિ સહ ધૌમ્ય ત્હાં, હોતા હવા તત્પેવ;
 તે સદ્ધણિ મિલીનિ સ્વસ્તિવાયન, ક્યુ ત્હાં અશ્વમેવ. ૨૨
 શિષ્યશાસ્ત્ર વ્યપિ વિચારદ, યે કા જન કિલિવાય;
 તેહ પામિ વેદી તણુ સાધન, કરાવ્યું છે, રાય! ૨૩
 મહાદુર્ગ સરસાં ભવન ચિત્ર, રચ્યા વિવિધ પ્રકારિ;
 વણિ ગોખ જાણી કનકમે, તેહનુ નવિ જાણું પાર. ૨૪
 તેણિ સમિ રાજ યુધિષ્ઠિર, ઇમ બોલ્યા તત્પેવ;
 “તહમ્યો આમન્ત્રણુનિ કાનિ વેગિ, પધારો, મિદ્ધિદેવ! ૨૫
 તેકન્યો બ્રૂપતિ સર્વને, બ્રૂતલ વ્યપિ યે હોય;
 વણિ વિપ્ર, વૈશ્ય, યદ્ર સરસ્થા, તેકન્યો સવિ કોય. ૨૬

કીયકુ

તેકન્યો સવિ કોય રે,” એડવી ગળામિ વાણિ કહી;
 તેહ વચન શ્રવણિ સાભલી, સિદ્ધિદેવ ચાલ્યા સહી.

કલ્પ ૧૩ મું—રાગ એજ

- વૈશમ્પાયન ઋષિ ઇમ જોડ્યા, સુણિ, જનમેજે રામ !
ધર્મપુત્રનિ દિક્ષા ધરાવી, આનન્દ અગ્નિ નવિ માય. ૧
- વેદી વ્યપિ પછિ રામ પધાર્યો, આણી ગ્રેમ અપાર;
સભા જોઇ સન્તોષ હૃદિ માંહિ, પામ્યા ધર્મકુમાર. ૨
- ત્યાં અનેક નટનૃત્યકી પધાર્યો, આણી ગ્રેમ અત્યન્ત;
યમરોષા જોવાનિ મિત્યા, ત્યાં માગધ સૂત અનન્ત. ૩
- ત્યાં અનેક ગાય સવચ્છી, આપે બહુવિધ દાન;
કુકમળ્યોપિતા અનેક વિગ્રનિ, આપે તવ રાગન. ૪
- પછિ નિકુલ પ્રતિ સુત-ધર્મ વદિ, “ હસ્તિનાપુરિ તદ્વ્યે સીધાવુ;
બીષ્મ, દ્રોણ, ધૃતરાષ્ટ્ર, વિદુરનિ, આંહિ તેડીનિ આવુ. ૫
- શત બાન્ધવ સહ્યાયિ તેડજ્યો, દુર્યોધન રણવીર;”
રામ તણું એહૂં વાયક સાંભલી, વેગે ચાલ્યો વીર. ૬
- શીઘ્ર થઈ પછિ નિકુલ વીર, પ્રફુલ્લ હસ્તિનાપુર માંહિ;
આમન્ત્રણ ધૃતરાષ્ટ્ર, વિદુરનિ, જે દીધું તવ ત્યાંહ. ૭
- બીષ્મ-દ્રોણ ત્યાં આદિ દેધનિ, યર સુભટ ચે હોય;
આમન્ત્રણ સર્વાનિ દેધ, સાચિ તેડ્યા સહ કાય. ૮
- એકેકથી એકેક ૧૭ બલિઆ, પ્રાકમનુ નહીં પાર;
રાજસોઇ જવાને કારણિ, મનિ હરખ્યા તેણી વાર. ૯
- વૈશમ્પાયન છણી પિરિ જોડ્યા, સુણિ, જનમેજે રામ !
યમ વ્યપિ ચે ઐ ચાલ્યા તેડુન, સાંભલિ, કહું ઉપાય. ૧૦

કંઠ્યૂં ૧૪ મું-રાગ એજ

- વૈશમ્પાયન ઋષિ હમ બોલ્યા, સુષ્ટિ, જનમેજે રાય !
 ત્હા આલ્યા ધૃતરાષ્ટ્ર, વિદુર નિ, બીજી દ્રોણુ સર્વ પક્ષાય. ૧
- શત બાન્ધવ-સંઘાથિ રાજ, દુર્યોધન આલ્યુ તત્કાલ;
 રાજ્ય, રાકુનિ, મહા સુભટ શિરોમાણે, સોમદત આલ્યુ શિશુપાલ. ૨
- અશ્વત્થામા અસુધ નિ કૃપ, બાહ્લીક રાય બાહુક ચેહ;
 જયદ્રથ નિ ભગદત જૂપ, રાય કુન્તીભોજન્ય આલ્યુ તેહ. ૩
- પ્રજાવન્ત ઔઠા પ્રાક્રમી, પ્રાગ્જ્યોતિષ, પૌણ્ડ્રક વાસુદેવ;
 પર્વત-અરણ્ય-સમુદ્રનિવાસી, એચ્છરાજ આલ્યા તત્ખેવ. ૪
- કુન્તલ નિ વૈરાટ બુદ્ધય, વર્જ, કલિર્જ દેરા, કિરાત વીર;
 ચે ચે બોમિ તણુ ચે મહીપતિ, માર્ગ વ્યપિ આલ્યા રણધીર. ૫
- અકૂર નિ બલભદ્ર સંઘાથિ, પ્રણુમ્ન વીર બળવન્ત;
 અનિરુદ્ધ, સારથુ, સામ્ય મિત્રા, આલ્યા પ્રાક્રમી ચોધ અનન્ત. ૬
- અનેક બૂપતિ, બૂપતિ તણુ સુન, તુઝ રાય ! કલ્યા મિ ચેહ;
 ધર્મપુત્રના યઝ વ્યપિ, ઇન્દ્રપ્રસ્થ આવ્યા તેહ. ૭
- સુધિષ્ઠિરિ સન્માન દીધું, સુભટનિ મનિ હર્ષ નવિ માય;
 પરમ પવિત્ર રણાના ધ્યાનક, સર્વનિ અપાવ્યાં રાય. ૮
- વિરિમ-સુકિત પ્રકાશ મનોહર, મણિ સ્પર્ કાટિ પ્રકાશ;
 રાત કનકમે ગોખ જલિંગાં, શોભિ વિમ શિખર કૈલાસ. ૯
- જલ સમ્પૂર્ણ દીર્ઘ શોભિ, નાના વૃક્ષ તણુ નહો પાર;
 સુકત સુગન્ધ સિંહાસન રાખ્યા, ભવન અનન્ત લિદાર. ૧૦
- ત્હાં આવી સવિતી પૂજ કરતા, હવા સુધિષ્ઠિર રાય;
 પદિ ધર્માત્મજ એડ્લું વાયક બોલ્યા, બીજી દ્રોણુના પ્રણમી પાય. ૧૧
- “ અટો, ” દુર્યોધન, કૃપ, દ્રોણુનિ કલૂ, “ હમ્તિનાપુર હિ ચેડ્લું;
 રખિ મન માહિ રાકો આલુ, ઇન્દ્રપ્રસ્થ લેખવું તેડ્લું. ” ૧૨

- દિદિ યુધિષ્ઠિર, “યત વ્યપિ ત્ત્વાં, કર્ત્વાં કાર્યં ઘટિ બહુ ચેહઃ
તે તે કાર્યં પોતાનાં જાણી, સ્વામિ ! તદ્વ્યો કર્ત્વાં તેહ.” ૧૩
- સર્વં સર્જાયિ વિનિ કરી, એહ્યું બોલ્યા ધર્મકુમાર;
ચેહનિ ચે ઘટિ યુક્તારથ, તેહનિ તે આપ્યુ અધિકાર. ૧૪
- વિપ્ર-પ્રતિગ્રહ કરિ કારણિ, રાખ્યુ અપત્યામા વીર;
કાર્યં કૃતાકૃત વ્યપિ પ્રતિજ્ઞા, બીખ્મ, દ્રોણ રણુધીર. ૧૫
- રાજપૂત્રયિ રાખ્યુ સન્ન, કનકદાનિ કૃપ બક્ષવન્ત;
અહંધુ-કાર્યં વ્યપિ કુર્યોધન નિ, વડૂ સ્થાનક વિદુર મહન્ત. ૧૬
- બાહ્લીક નિ સોમદસ ગિદ્રય, ચેહનાં પ્રાક્રમતુ નહીં પાર;
કૌરવપતિ ધૃતરાષ્ટ્ર-સર્જાયિ, પ્રણતિ રાખ્યા એ આરિ. ૧૭
- દુઃશાસનનિ સકાર વ્યપિ, રાખ્યુ છિ અશ્વમેવ;
ચે ચે રથાનાકિ ચે યુક્તારથ, તે ત્ત્વાં રાખ્યા તત્પેવ.. ૧૮
- ધર્મપુત્રનિ તેણિ સમિ, બહુ ધન આપિ સર્વં રાય;
મહન્ત મહીપતિ વ્યનાં કરિ છિ, યત્ર ચાલતો યાય. ૧૯
- પદ્મ યયિ કરી અમર યજ્ઞાનિ, હવન હોમ વિધિ હોય;
દાન-અન્ન-પાનાદિકથી, સન્નુષ્ટ દવાં સવિ કાય. ૨૦

બિથહુ

મન્ત્રેશ્વર સન્નુષ્ટ હવા, વિપ્ર દાનિ રહિઆતિ યાય રે;
વર્ણ્યાદિ સહ આનન્દ પામ્યા, વૈશમ્પાયન દિદિ, સુણિ રાય રે! ૨૧

૬. અર્ધાભિહરણપર્વ—

કંઠવું ૧૫ મું-રાગ એજ

- વૈશંપાયન ઉચ્ચરે, સાંભલિ, જનમેજે રાય રે !
 વર્ણુ આરિ સન્તુષ્ટ હવા, તેહનિ દૈડિ હર્ષ નવિ માય રે ૧
 નારદ—આદિ દેહ ઋપિ જૂપતિ, ચે ચે બિહા ત્યાંહિ રે;
 અભિષેક—સભિ સવિ કો પધાર્યા, અન્તર-વેદી માંહિ રે. ૨
 બ્રહ્મસભાયિ અનેક ઋપિ નિ, અમર શોભિએ યિમ્મ રે;
 અન્તરવેદી વ્યપિ વિમ્મ બહુ, રાય ! શોભિએ તિમ્મ રે. ૩
 મહાતુલ્ય સવિ કો બિહા, અનેક વિમ્મ-વિતાપક રે;
 ધર્મ કર્મ—વિધિ માર્ગ વિચારિ, અનેક શાસ્ત્ર શ્રુતિકાષ્ઠ રે. ૪
 તે સર્વ સાદ્ધર્મ જેઠ નારદજી, મન માંહિ કરિ વિચાર રે;
 ધર્મપુત્રની સભા વ્યપિ, યહાં બિહા હિ સવિ માર રે. ૫
 અંશ—અરણ્ય સમ્બાર્થ ગિત માંહિ, ઋપિશ્રયિ તેણી વાર રે;
 ‘દેવ ઋષીશ્વર તણા અંશ લેછ, અવતરિઆ ચેહ સાર રે. ૬
 ચે મણુ મૃત્યુ લોક વ્યપિ, અવતરિઆ સવિ કોય રે;
 પૂર્ણબ્રહ્મ સાક્ષાત મ્વરપિ, આદિ બિહા હિ સોય રે. ૭
 ચેણી પિરિ નક્ષત્ર-ધટા માંહિ, પૂર્ણકલા—મુગ ચન્દ્ર રે;
 તેણી પિરિ રાય ઋષીશ્વર માંહિ, અતિ શોભિ ઓગોવિન્દ રે. ૮
 ચેહના બાહુબલ વ્યપિ, અમરમાત્ર ગુણ ગાયરે;
 ધ્રુવ જાણી સ્તુતિ કરી નારદિ, મુણિ, જનમેજે રાય રે ! ૯
 તેણી સભિ ત્યાં બીજમ કિદિ, “તું ધર્મપુત્ર ! અવિધારિ રે;
 અનેક રાય ઋપિ આપ્યા હિ, ધન્દ્રમરથ મુઝારિ રે. ૧૦
 ભત્તિવર્તનિ આવર્ત—આદિ દેહ, વિમ્મ વર્ષો હિ ચેહ રે;
 સંવત્સર એક યયુ પુષ્કિલિર, આંહિ પધરાવ્યા તેહ રે. ૧૧
 દાવિ યદ-કારય આપણું સરિ, તે કૃપા ગજુ-મેા એહની રે;
 બહી મુકિ સહાયિ, પુષ્કિલિર ! પૂજન કરે સર્વ દેહની રે.” ૧૨

- ધર્મપુત્ર કિદિ, “અપિરામ, આદિ બિંદુ સવિ કોષ રે;
કુહ્ની પૂજા પ્રથમ કરે ? શુંદિ કુહ્, પિતામહ! સોષ રે.” ૧૩
- બીજા કિદિ, “સુણિ, રામ ગુણિદિર’ મત્ય વાયક કહું આજ રે;
પ્રથમિ પૂજા યોગ્ય પ્રભુ, થીમૃષ્ટુરેવ મદાગજ રે.” ૧૪
- ચેહ્નું તેજ સકલ ધટિ વ્યાપક, ઇમ બોલિ શ્રુતિ આર રે,
તેહ્ની પૂજા પ્રેમિ કરતા, અખિય વિશ્વ પૂજય રે.” ૧૫
- નહીં સર્વ ત્હા સર્વ એહ, નિર્વાત વ્યપિ એ વાત રે;
જોતા જમલ નહીં કો બીજુ, કૃષ્ણસસુ સાક્ષાત રે.” ૧૬
- તેહ માટિ શ્રીહરિની પૂજા, પ્રથમ ધટિ અવશ્યમેન રે,”
બીજા તણુ સફેદ લહી પછિ, ઇમ જોલ્યા મિહિદેવ રે.” ૧૭
- “શું મન માદિ વિવશ્ન કરુ છું ? હજી વિવશ્ન શું થાય રે ?
સર્વાન્તર્યામી શ્રીહરિની, પૂજા કરુ શિ ન, રાય રે ?” ૧૮
- સિદ્ધિદેવ કેગ વાયક સુણી, સહુ પામ્યા હર્ષ અપાર રે,
પછિ અનન્તજીની અર્ચા કીધી, વરત્યો જેજેકાર રે.” ૧૯
- પામ્યા હર્ષ સર્વ માહુરિ, પૂજ્યા શ્રીજગદીશ રે,
તેણિ સમિ કાષ નારદજી, નિય હલાવિ ચીસ રે.” ૨૦
- ત્યાહુરિ પૂજિ કારણ ધર્મપુત્ર, “ગ્વામિ ! એ યશુ મુજ સન્દેહ રે,”
નારદ કિદિ, “યજ્ઞાન્ત-સમિ, ગુરુનિ, કહેસ ગય’ એહ રે.” ૨૧
- સ્વભાવસદિત તે પૂજા મહી, પ્રભુ હીનાનાથ હયાલિ રે,
તેણિ સમિ મનિ ખમી નવિ સકયુ, રાજા મે શિશુપાલ રે.” ૨૨
- વૈશંપાયન ત્રણિ ઇમ જોલ્યા, સુણિ, જનમેજે રાય રે !
વસતુ એવ રાય ઇમ જોલ્યો, તે ગુરુનિ કહુ હિપાય રે.” ૨૩

કુલ્લૂં ૧૬ મું-રાગ [સિન્ધુડુ]

‘ તેણિ સમિ એહવું જાણી, મહા ક્રોધ મન માહિ આણી;
 મુખિ વાણી ચૈદેરાય ધ્રમ ઉચ્ચારિ રે. ૧
 લોચન રક્ત કરી એહ, દુષ્ટ વચન બોલ્યુ છિ ચેહ;
 તેહ અપિ રાગ અવણિ ધરિ રે. ૨

કૌલ-અપિ રાગ અવણિ ધરિ, અતિ રીસિ યયુ વિકરાલ;
 જીભ, મુધિષિર, વાસુદેવની, નિન્દા કરિ સિથુપાલ. ૩

‘ અણુધટતું આચરણ કીધું, કેહું રે, રીખ કુણિ દીધી ?
 એ આહીરની કીરવપતિ ખિંઠાં, કેહું, અર્થાં કિમ કીધી ? ૪
 ખાલક-મુદ્ધિ છિ પાણ્ડવની રે, ધર્મ વાત શું જાણિ ?
 જીભ અપદર્શી નિત્ય મે, પૂજ્ય કરી પરમાણિ. ૫

‘ જીભ તથાં વાપક મનિ આણી, સોઠ ધાર્યો ધર્મ;
 મહાનુભાવ સવિ જૂપ ખિંઠાં, જરવાડ પૂજાયિ કિમ ? ૬
 જુ કિહિશુ, ‘ એ કૃષ્ણ અહારિ, પૂજ્ય કરી મનાય; ’
 હુ વસુદેવ છતાં કિમ તેહનુ, પુત્ર પિહિલુ અર્થાય ? ૭

જુ કિહિશુ, ‘ એહ સદા કાચ લગિ, શ્રીહરિ પ્રિય અહાર; ’
 હુ સિ નવિ પૂજા પ્રથમ કરી, મે દુપદરાય તહાર ? ૮
 જુ કિહિશુ, ‘ આચાર્ય કૃષ્ણ, તેહ માદિ માનિયિ એહનિ,
 હુ વિદ્યાશુર દ્રોણ મહન્ત પિહિલાં, કા નવિ પૂજ્યા તેહનિ ? ૯

જુ કિહિશુ, ‘ જહું સૌયં વ્યયિ રે, મુખ્ય છિ મહારાજ; ’
 હુ તત્ત્વો પૂજા કેહું તણી પિહિલાં, કા નવિ કીધી આજ ? ૧૦
 જુ કિહિશુ, ‘ એ વૃદ્ધ અહારિ, પ્રાક્રમ માદિ અતિ પ્રોડ; ’
 હુ દ્વેષાયન પ્રથમ તિજી, કાં આહીર અર્થ્યું મૂડ ? ૧૧

જુ અતિવજ નહોં, આચાર્ય નહોં, યજ્ઞ-રાજિ નહોં કુલ ચેહનિ;
 અરે મૂડો ! શું મનિ વિચારી, મુખ્ય કયો છે તેહનિ ? ૧૨

હુ એહની પૂજા પ્રથમ કરવા, ઇચ્છા દ્વતી મન માંહિ;	
જા બહુ દેશ તણા જૂપતિ, શાહનિ તેડાબ્યા આંહિ ?	૧૩
પાણડવ માટિ મહીપતિ કો ભય, મન માંહિ ન પામિ લેશ;	
ધર્મ-કાય કરતું જાણી, અહમ્મે કર આપ્યા, નરેશ !	૧૪
તેહ સર્વ જૂપતિ આંહિ ગિદાં, એહની પૂજા કરી રે અપાર;	
યત તાહરો સર્વ મયુ જાણ્યો, આજથી નિરધાર.	૧૫
અધર્મ અનેરા નિત્ય આચરિ, મદા મહીપતિ મહન્ત !	
તેહની પૂજા કરી પ્રથમે, શું જોયું વિમાશી ચિત્તિ ?	૧૬
કેવેવર વ્યપિ મિમ દાદકિયા, અધનિ દર્શન મિમ્મ;	
રાજદીણનિ રાજ-પ્રતિષ્ઠા, તે સહી જાણુ તિમ્મ.	૧૭
ચેહુ સુધિષ્ટિર તેહુ જીખ જિ, અનિ તેહુ કૃષ્ણજ એહ;	
એહ સરખે સરખું મિત્થું, તેહ માંહિ નહોં સન્દેહ.	૧૮
મુખ્ય સલા માંહિ સવિ કો ગિદાં, કાણુ નથી કોએક; "	
એહવું કહી ગિદુ થયુ લાહરિ, જાકયા જૂપ અનેક.	૧૯

છીથલુ

જાકયા જૂપ અનેક નિ, મનિ કોધ સહુ નવિ જાપ રે;
વૈશમ્પાયન ઇમ જોલિઆ, મુણિ, જનમેજે રાપ રે !

૨૦
૪૦૭

કહવું ૧૭ મું—રાગ [સામેરી]

મદા કોધ મન માંહિ ધરી, કાધ જાકો જૂપતિ વાહરિ રે;	
લાહરિ સુધિષ્ટિરિ વાણિ કહી	૧
“... .. અણુનટવું, વાયક વું જોલિ ચેહ રે;	
તેહ રે આજ વુંહિ ઘટિ નહોં	૨

દાલ-તુજને આજ ઘટે નહોં, અહમ્મે આચરતા શુભ કર્મ;
આજ મકાં ફુલ વાયક કહિ, તેહ સસુ કો નહોં અધર્મ.

૩

- સર્વથા પિરિ જાણિ સહી, બીજમન વાયક વેદ;
એ અયુક્તારથ નવિ કિહિ, તું ધરિ મિથ્યા ખેદ. ૪
- તુઝ થકા મોહટા મદન્ત આંહિ, અનેક બિહા છિ રાય;
સર્વાન રચિત વાત છિ, તું કુઝી કાં મનિ ચાય ? ૫
- શ્રુતિતરવ જાણિ અનેક વહી, ચે બીજમદેવ સુગણ્ય;
ક્ષત્રી થકુ અક્ષત્રીનિ, એહજ પૂજ્ય પ્રમાણ્ય. ૬
- તું કિહિ છિ, 'આગિ અનેક કૃષ્ણ, હણ્યા જૂષ અનન્ત;
તુ એહજ પૂજ્ય પ્રમાણ્યિયિ, એહતુ નથી કે બલવન્ત. ૭
- શાન્તન તણુ મુત અસલ નવિ વદિ, હદિ તું વિચારિ;
બ્રહ્માજ્ઞ માંહિ હરિ પૂજ્ય છિ, ત્રેલોકિ એહનિ આધાર. ૮
- વિપ્ર, યાત્રી, વૃદ્ધ, ક્ષત્રી, ઘર તેહ કિહિવાય;
તેહ ઉભિ ગુણુ છિ એ કૃષ્ણ માંહિ, જે મનિ પિમાશી, રાય ! ૯
- એહાન અપિયાં જીવનાં, પન્થ તત્ત્વ, તું જાણિ;
સવિ ધર્મભાગ શ્રીકૃષ્ણથી, તે પ્રગટ થયા નિરવાણ. ૧૦
- તેજ મુખ ભારકર કહિયિ, મુખ સામર સરિતા ચિન્મ;
મનિ, જૂપ' સલ વિચારયે, મુખ્ય ધર્મ શ્રીહરિ તિન્મ." ૧૧
- એહવા યુધિષ્ઠિરનાં વાયક શ્રવણિ, સાંભલી અશ્વમેવ;
તેણિ સમિ વક્તવ વચન ઇણી પિરિ, જોલિઉ સિદ્ધિદેવ. ૧૨
- "શ્રીકૃષ્ણની અર્ચા થકી ચે, કુઝ પામતા કુષિ આજ;
તેહનિ શીસિ ચરણ અહમ્મો ધરી, પૂજિયિ શ્રીમહારાજ." ૧૩
- અન્તરિક્ષથી તવ પુરુષવૃદ્ધિ, અમરિ કરી તત્ત્વેવ;
તે કારણ સવિ જ્ઞેના હવા, તેણિ સમિ નારદ દેવ. ૧૪
- શિશુપાલના આચિત તિહાં, તવ હતા ચે જૂપાલ;
તે મુદ્ધ કરવા સજ્જ થયા, સહ જીકયા કરી કરવાલ. ૧૫
- સાહરિ બીજમ પ્રતિ ભય પામનાં, જોલ્યા યુધિષ્ઠિર રાય;
"સ્વામી ! તદ્મ્યો કુદુ, કવણુ મિ, કરણુ ધટિ ઇહાં ઉપાય ? ૧૬

- યમ માંહિ પિય નવિ જાપજિ, કથ્યાણુ સર્વનિ હોય;
તદ્મયો પિતામહ વેગિ કરી, ઇલાં કુટુંબ વાયક સોય.” ૧૭
- ત્યાહરિ ભીખી વસતા બોલિયા, “ મુણુ, વાયક કહું, બુપાત !
યિમ સિર્વમુતનિ વ્યાપિ ઝાઝાં, કરે આન કોલાલ. ૧૮
- તેહ તણું પ્રાકમ ત્હાંલગિ, ત્હાં ન જાગિ મૃગરાજ;
તિમ પ્રભુ આગલિ લય સવલા, લહે છે મુખિ આજ. ૧૯
- હસરી શ્રીદરિ આગલિ, રહી સહિ, કુટુંબ કયાંહિ ?
તેહ માટિ, મુનધર્મ ! તું લય, મ પામેશ મન માંહિ. ૨૦

ઉચ્ચ

- લય મ પામેશ મન માંહિ રે,” એહવી ભીખી ત્હાં વાણિ કહી;
તેહ વચન શ્રવણે સાંભળી, સિગુપાત તવ બોલ્યુ સહી. ૨૧

૪૨૮

કંઠ્યુ ૧૮ મું-રાગ એજ

- ગૈદરાય વલણુ ધમ બોલ્યુ, “ ગર્જાસુત ! અધિધારિણ;
હું કિન્ચિત લય કૃષ્ણ ચક્રી, નવિ પામું હૃદય મુઝારિણ. ૧
- હું આગલિ અધિક વિખાણિ, કૃષ્ણ તણું બલ ચેહણ;
એહના પ્રાકમ તણી પ્રીતતા, હું જાણું છું તેહણ. ૨
- મારી પૂતના, રૂપ હણ્યા પછિ, કયું શકટણુ ભજ્જણ;
ગિરિવર વસ્ત્રીકસમો તોલ્યો, તેહનું કથું કરિ અજ્જણ ? ૩
- અબલા-પાતકી, પશુ-હત્યા તેહનિ, રમતિ અધમ પ્રમાણિણ;
અરે ભીખી ! તેહનું બલ પ્રાકમ, મુઝ આગલિ શું વિખાણિણ ? ૪
- તું કિહિ છિ, “ સુતિ-પ્રાણિમાત્રનિ, ત્રેમિ પૂન્ય શીરજ્જણ;’
ધમ કિહિતા તાહરી જીવિ, શું નથી થાતી શતાપ્તજ્જણ ? ૫
- આણી સભાગિય કૃષ્ણ તણા ગુણ, તુઝ વિના કવણુ વિખાણિણ ?
કલીખ-દશા જુ તું પામ્યો, તુ ધર્મવાત શું જાણિણ ? ૬

- ગુઝ મારિ નૃપ કોટીસુનામિ, પ્રાણુતિભ્યા કિલિશયજી;
 ગૃહરથ-ધર્મની વાત નવિ જાણિ, મુખિ કૃષ્ણના ગુણ ગાયજી. ૭
 સત્ય, કણ્ઠ, દ્રોણ, અશ્વત્થામા, પ્રાક્રમ માંહિ અતિ પ્રોદજી;
 તેદના ગુણ કાં મેદલી મુખિયુ, અધમ વિખાણે મૃદજી? ૮
 કરુના વંશિ નિકન્દન તૂં તાં, અવતરિઉ અસાનજી;”
 તેણિ સમિ વલી બીજમ પ્રતિ, એક કણ્ઠ હંસ-આખ્યાનજી. ૯
 કૃષ્ણ તણા ઉપનાદ સભા માહિ, ગોલે કુદ અનન્તજી;
 મન માંહિ ક્રોધ ધરી તવ જહયુ, ભીમસેન બલવન્તજી. ૧૦
 મન માંહિ આરથ, ‘હાવિ કુદના, હૈં પ્રાણુ તતકાલજી;’
 તેહ કેખાનિ મન માંહિ ભમ, નવિ પામ્યો શિશુપાલજી. ૧૧
 બીજમ કિલિ, “રે બીમ! કાણુ એક, સ્થિર થાઉ રણધીરજી!
 કૃષ્ણ વિના કો એદનિ, મારી નહોં સકિ અન્ય વીરજી. ૧૨
 એદની ઉત્પત્ત્ય હૈં કારણ, ગુઝનિ કહં નિરધારજી;
 પ્રમથ હવુ તવ એદના હતાં, ત્રણિ નેત્ર, ભુજ આરિજી. ૧૩
 માત, પિતા, મન્ત્રી સવિ મન માંહિ, પામ્યાં ત્રાસ તત્પ્રેવજી;
 ‘ખાલકનિ મેદલી આવિયિ, નવિ રાખિયિ અશ્વમેવજી.’ ૧૪
 એદૂં વિમાસ્થ, તેણિ સમિ ત્યાં, આકાશ-વાણી હોયજી;
 ‘ખાલકની ખડુ પિરિ કરજ્યો, શુશ્રૂષા સર્વ કોયજી. ૧૫
 મહાખલિઉ એહ મુખટ હસિ, નહોં મિલિ જમસુ કો અન્યજી;
 અન્ન-આમુધિ નહોં મરિ, તદ્મ્યો સત્ય જાણુજ્યો મનિજી.’ ૧૬
 એદૂં સાલલી તેણિ સમિ ત્યાં, વિશિમ સહકો ચાયજી;
 વસતાં પૂછે માન-પિતા વિમ, ‘એ મરસિ કવણુ ઉપાયજી?’ ૧૭
 ‘એદનિ અકુ મેદલનાં પડયિ, એક નેત્ર, જિ પાણિજી;
 તેદનિ હાયિ એહ ખાલકનું, મૃત્યુ હસિ નિરવાણજી.’ ૧૮
 એદનિ જોવા, કાળિ મિત્યા બહુ, મુનિજન મુલટ વિખ્યાતજી;
 એદ્યુ અર્મક અકુ સર્વનિ, નવિ દુધિ નેત્ર-ભુજ-પાનજી. ૧૯

દિવસ કટલિ હસધર નિ, શ્રીકૃષ્ણ પધાર્યા સોમજી,
 મેહસ્ય અર્લક અકૃ પ્રભુનિ, તવ પકૂચે નેત્ર, કર દોષજી. ૨૦
 પછિ જાણ્યું મન વ્યપિ, ' મુઝ પુત્રનિ મારિ એહજી;
 વિનય કરી તવ કૃષ્ણ તણી, સ્તુતિ કરવા લાગા તેહજી. ૨૧
 ' કૃષ્ણદેવ ! તમ કહિ વર માગું, ' વચન કહ્યું શિર નામીજી;
 ' માદરા પુત્રના અપરાધ તદ્દમ્યો, નવિ ધરવા મનિ, સ્વભીજી ! ' ૨૨
 કૃષ્ણ કિહિ, ' એક સમિ પદાં, કરશે શત અપરાધજી;
 ત્હાંકગિ હું તાદરા સુતનિ, નહીં કરું પ્રતિમાધજી. ' ૨૩
 એહવુ પૂરવિ પાયક-વર તે, તેહનિ આપ્યુ જગદીશિજી;
 શત અપરાધ પૂરા હસિ ત્હારિ, હેલા છેદયિ શીસજી. " ૨૪
 એહવું કહીનિ ક્રોધ ભીમનુ, જિતાર્યો તત્કાલજી;
 વૈશમ્પાયન કિહિ, તેણિ સમિ, ત્હાં ધમ બોલ્યા શિશુપાલજી. ૨૫
૪૫૩

૭. શિશુપાલવધપર્વ—

કંઠ્યુ ૧૯ મું—રાગ (સિન્ધુ)

ભીષ્મ તણાં પાયક ચેહ રે,
 તેહ રે શિશુપાલ શ્રવણિ ધરિ રે. ૧
 મહા ક્રોધ મન માંહિ તવ આણી રે,
 વાણી રે ડાહોલપતિ ધમ ઉચ્ચરિ રે. ૨
 ઢાલ-ડાહોલપતિ ધમ ઉચ્ચરે, " દરિ ! હજી રાખું મામ;
 તાદરિ દાયિ માદરું મૃત્યુ જિ, તુ બહિ, કરું સર્જામ. ૩
 સર્વ ભૂપ સામ્રાજ્ય ત્હાંકગિ, કરું યુદ્ધ અપાર;
 ત્હાંકગિ પાણડવ સાથિ રણિ, તાદરુ કરું સર્જાર. ૪
 પાણડવ હણું, તે કહું કારણ, " બોલિઉ બલવન્ત;
 " એણિ અધર્મીની પૂજા કરી, બહુ વિજી ભૂપ અમન્ત " ૫

- વધિ વાયક મુખિ બોલ્યુ હથી, “ અરે અન્ધ ! સાભાલિ આજ;
રુખમણી મુઝ વરતા હરી, તુહી નથી ધરતુ લાજ ૬
- ધર અગ્રી, માહ્યા ' તુઝ વ્યપિ, મહાધૂર્ત—વક્ત્રણ હોમ
એહવા દોઽ તાલગ તુઝ વિના, નવિ પામિ બીજે કોમ ” ૭
- દુષ્ટના દારણ દોઽ ત્હા, ત્હારગિ ખમ્યા દેવાધિદેવ,
ત્હારગિ શત અપરાધ તે, પગિપૂર્ણ થયા અશ્વમેવ ૮
- ઉદપાત્ર લેછ પછિ ચક્ર, ચિન્તન કર્યુ જગદીશિ,
તેણિ કરી રાય શિશુપાનન્દ, તત્કાલ છેલૂ શીસ. ૯
- તેણિ સમિ ત્રૈલોકિ માહિ, યૈ રણુ હાહાકાર,
ભય ત્રાસ સહ બ્રૂપતિ હવા, મન માહિ કરિ વિચાર ૧૦
- શિશુપાન કરા શરીર માહિથી, તેજ પ્રગટપૂ ચેહ,
મહારાજજના મુખ વ્યપિ, પછિ સમાધ ને તેહ ૧૧
- સરકારવિધિ કરવા તણી, શીખ ધર્મપુત્રનિ દીધ,
શિશુપાલ—સુતનિ રાજ કરી, પ્રતિદા તવ કીધ. ૧૨
- તેણિ મમિ ત્હા સર્વ કો, મન માહિ વિરમે થાય,
પછિ યમ પૂરણ હણુ સહી, આનન્દ અક્ષિ નવિ માય ૧૩
- ઝરિ—રાય મવિ હગિનિ સ્તવિ, અનિ બિદા શ્રીભગવાન,
શુરવાયક લેછ યુધિષ્ઠિગિ, કીધૂ અવલુચ—સ્નાન ૧૪
- બહુ દાન આપે દક્ષિણાય, હર્ષ મન માહિ હોય,
પછિ વેદ—મન્ત્રે રાયને, આશિષ દિધ સર્વ અમ ૧૫
- સવિ દો રાજ એમ કહિ, ‘ ધન ધન ધર્મકુમાર !
કુરુ—વંશ—મધ્ય યુધિષ્ઠિગિ ’ તિ, કર્યો મરા—વિસ્તાર ’ ૧૬
- એણી પિરિ દેશ અનેકના, અ વ્યા છિ બ્રૂપતિ ચેહ,
સ્વસ્થાનકિ જવા યુધિષ્ઠિર કહિ, આચા ભાગે તેહ ૧૭
- નૃપ—માત્રની પૂજ કરીનિ, યુધિષ્ઠિર કહિ વાન,
“ આપ આપણિ હવિ દેસિ સર્વનિ, ગુણુ જૈમનિ, બાન ’ ૧૮

- વૈરાટ રાજ મહા પ્રાક્રમી, દષ્ટદુઃખન જલિલિ વીર;
તેહ્નિ પુલાવા તહ્મ્યો સાંચરુ, સાચિ, ધનન્જય ધીર ! ૧૯
- ધૃતરાષ્ટ્ર નિ વલિ પિતામહ, તે બીજાદેવ મહન્ત;
તેહ્નિ પુલાવા તહ્મ્યો સાંચરુ, બીમસેન જલવન્ત ! ૨૦
- આચાર્ય નિ વલિ અશ્વત્થામા, આગ્યા છે અશ્વમેવ;
તેહ્નિ પુલાવા તહ્મ્યો સાંચરુ, રાંધ યર્ષ, સિદ્ધિદેવ ! ૨૧
- શસ્ત્રરાય સ્વપુત્રય, તેહ્નં કયં કરં વિખાણ ?
તેહ્નિ પુલાવા તહ્મ્યો સાંચરુ, નિકુલ વીર સુખણ ! ૨૨
- બાકી જૂપતિ માત્ર યે, ત્હાં હતા એકાએક;
તેહ્નિ પુલાવા કાજ તવ, મોકલૂં જૂપ અનેક " ૨૩
- ત્રપિ સાચિ નારદજી વસ્ત્રા, ત્યાહરિ એહલૂં પૂછિ રામ;
" યત્-અન્તિ કહેશ, ' કલૂં હલૂં, તે હાવિ કુહુ રે ઉપામ " ૨૪
- ત્રપિ કહિ, " યાહરિ તેર વર્ષ, પૂરણુ હસિ નિરધાર;
ત્યાહરિ એણિ નિમિત્તિ હસિ નિકન્દન, કૌરવકુલ-સર્ણાર. " ૨૫
- એહલૂં કહી નારદ આયુશ લેષ, ત્રપિ સાચિ માર્ગિ પલામ;
તેણિ સમિ મનિ ચિન્તા ધણી, ધરે મુધિષ્ઠિર રામ. ૨૬
- ધમ સકલ મહિપતિ અનિ બ્રાહ્મણ, પુલાવ્યા તતખેવ;
પછિ આયુશ માર્ગી સાચ્યર્ષા, દ્વારિકાં દેવાધિદેવ; ૨૭
- ત્યાહરિ શકુનિ સાચિ રામ, દુર્યોધન રણુ ત્યાંહિ;
તેહ્નિ સભા જોવા કારણે, ધમ્મજ યે મન માંહિ. ૨૮

ઉત્થલુ

ધમ્મજ યે મનિ સભા જોવા, વૈશમ્પાયન ધમ ઉચ્ચરે રે;
વિષ્ણુદાસ કિહિ, તે વાચક, રામ જનમેળે શ્રવણિ ધરે રે. ૨૯

૮. દૂતપર્વ—

ક્રિ. ૨૦ મૂ.—રાગ રામગી

વૈશંપાયન બોલ્યા વાણીજી;

પ્રેમ પ્રીતિ આબ્યન્તર આણીજી. ૧

મહાબલિઉ થે દુર્યોધન રાયજી;

માણસ થેહ્નિ ચકુનિ સાહિજી. ૨

હાલ-સાહિ થેહ્નિ ચકુનિ સરીખા, ઉમ્ર પ્રાકમી હોય;

પછિ તે યુધિષ્ઠિરની સભા જોવા, રહ્યા બિહ્ન જાણ્યુ સોય. ૩

હસ્તિનાપુર માંહિ દોડી નથી, ઉપમા કહી નવિ જાય;

તેહ્વી ધન્વન્તરય વ્યગિ સભા, જોતુ હવો તે રાય. ૪

એક દિવસિ બિહા પાણ્ડુસુત, તે સભા શોભિત માંહિ;

ધૃતરાષ્ટ્ર કરા પુન તે, તેણિ સન્નિ આબ્યા ત્યાંહિ. ૫

તિહા બોમિ દોડી રક્ષાટિકમિ, જાણ્યું 'ભય' છે તોય;

ત્યાહ્નિ વચ્ચ જોંચા ચક્રાવી, સાચ્યું મહીપતિ સોય. ૬

ત્યાહ્નિ અમ્યુ ત્યાં દોડું નહોં, ચિતભજું થયુ ત્યાંહિ;

શ્યમબોમિ જાણી સાચ્યું તવ, જઈ પડ્યો જલ માહિ ૭

પછિ વચ્ચ બોને બ્રાહ્મરિ આવ્યુ, દુઃખી થયુ રાજન;

પછિ કિંકુરિ શુભ વચ્ચ આપી, કરાવ્યાં પરિધાન. ૮

પછી અર્ષપર્ષ અવિયોકવાનિ, બૂપ લાગો સોય;

ત્યાહ્નિ ભીમ, અર્જુન, નિકુલ, સિદ્ધિવ, હશી સાહ્યું જોય. ૯

જાણ્યું, 'હાવિ કાષ્ઠ નીસર્વ,' નહોં આપ કરી શુદ્ધિ;

પગધારી ચક્રવા ગયુ ત્યાહ્નિ, પડ્યુ તે 'વાપી-મદ્ધિ. ૧૦

વાપી રથકુ પછી બ્રાહ્મરિ આવ્યુ, અનિ જોંચી ન-કરિ દષ્ટિ;

વહી સુભટ સહ જાગ્યા હશી, ત્યાહ્નિ પરજાણ્યુ પાપિષ્ઠ. ૧૧

જાણ્યું, 'મન્દિર માંહિ જાજો ધશી,' જાપની રાય-મનિ રીસ;

પછિ દાર-રયાનકિ ભીંસિયિ, અરુણાષ્ઠ બાગ્યું શીસ. ૧૨

ત્યાહરિ અટાલીથી દુષ્ટી હથીનિ, વાયકે જોત્યાં ઇન્ન;
 " શું દષ્ટિહીન થયુ ઘટિ, જલ-સ્થલ ન જાણ્યુ મર્મ ? " ૧૩
 ત્યાહરિ પિતા સરીખા પુત્ર હુયિ, ત્યાં મનિ નત્રિ ધરિયિ રાવ,
 અન્ધના અન્ધ ઘટિ સહી, ત્યાં દેવનો શો દોષ ? " ૧૪
 પરજસ્યુ બૂપતિ ઇમ કહિ, " મુઝ વાયકે સાલેલિ એહ;
 વચન તાહરા માટિ કરે પ્રભવ, હાવિ અમયે તેહ." ૧૫
 મનિ કોધ-જ્વાલા ઊપની, તેણિ આકુલબ્યાકુલ થાય;
 પછિ શકુનિ સરશ હસ્તિનાપુર માંહિ, સાંચયો તે રાય. ૧૬
 તેણિ દીડી રીધ રાય સુધિજિરની, યમલીલા પ્રોહ;
 પછિ પાપમતિ પાપકવ વ્યપિ, કરતો હવો માન મૂઢ. ૧૭
 વ્યુવેગિ રાય વિદ્યેલ થયુ, કુન્ન શોક ધરતુ જાણિ;
 નિશાસ મુખિ મેહલતુ જાણી, શકુનિ જોત્યો વાણિ. ૧૮
 " તાહરે દીસિ મુખ અતિ દામણું, મુઝ હદિ આગ્રિન્ય થાય;
 વાંદિ શી ચિન્તા મનિ ઊપની ? મૂંદિ કહિ કારણ, રાય ! " ૧૯

ઉચ્છ્વ

કહિ કારણ, રાય ! મૂંદિ," એવી શકુનિ વાણી ઉચ્છરિ;
 પછિ કુયોધન પક્ષવું વદિ, તેહ વચન ત્યા અવણિ ધરિ. ૨૦
૫૦૨

કવચ ૨૧ મું-રાગ [પદ્મજી]

વેશમ્પાવન ત્રપિ ઉચ્ચરેજ,
 મુણિ, જનમેજે ! રાજ અવણિ ધરેજ. ૧
 ત્યાહર પૂંદિ ચે હવું સોચજ,
 તેહ સમ્પાવનું કથાયજ. ૨
 ઇમ જોત્યા કુયોધન રાયજ,
 " સાંભલુ, શકુનિ ! કહું ઉપાયજ. ૩

- સુખ પાણ્યવનાં કલાં નવિ જાયજી,
તે દેખી મિ ક્ષણ નવિ રિહિવાયજી. ૪
- દાસ—ક્ષણમાત્ર મિ નવિ રહું જાય, દુઃખી થયું મુઝ આપ;
તેહની રાજલીલા દેખાનિ, જીવતુ મનિ પરિતાપ. ૫
- એણિ રાજસુધ કયું સહી, સાનિધ્ય શ્રીજગદીશ;
પાણ્યવ—અઝ પ્રતાપથી, બહુ નૃપિ નમાવ્યાં શીસ. ૬
- શિશુપાલ સરીખુ નૃપ હવ્યુ, ચે મહાબલિહિ હોય;
પાણ્યવ—રૂપી અગ્નિ માંદિ, જૂપ બાધ્યા સવિ ક્રોધ. ૭
- તિમ તેણિ અગ્નિમિ બહુ બલ્યુ, સુખ નહોં મુઝનિ ભેશ;
હાવિ અપાવું જલિ કિ પિણં વિય, કિ કંઈ અગ્નિ—પ્રવેશ? ૮
- ચેહ્યુ યમ કીધુ પાણ્યવિ, કાંઈ તેહ્યુ મિ નવિ યાય;
નેદ સહી મરવું ધટિ, હાવિ નવિ ઉપાય. ૯
- ઉપાય પૂરવિ બહુ કયાં, તેણિ નવિ પામ્યુ મૃત્યુ;
દીપતા દિનદિન દીસિએ, દૈવની અવલી ગતિ. ૧૦
- માહરિ તેહના સરીખી નહોં સભા, રીઘ નહોં શુભ સાદિ;
ઉપદાસ પામ્યો એહ માંહિ, તેણિ દુઃખિ હાડે કાય. ૧૧
- એદવાં વાયક સાલલી, ત્યાહરિ ચક્રુનિ બોલ્યુ વાણિ;
“એ મુધિઘરનિ વ્યગિ, જૂપ ! ઇમ રએ વું મનિ આણિ. ૧૨
- એ પાણ્યુના સુત બોગવિ, પોતા તણે ચે ભાગ;
એહનિ બાહુબલિ લક્ષ્મી મિલી, આપણિ શો અનુરાગ? ૧૩
- દુપદી સરીખી સ્ત્રીય પામ્યા, શીકૃષ્ય સરખા સાદિ;
આપણિ કાંઈ આપ્યું નથી, વું કાં દુઃખી મનિ યાય? ૧૪
- ગાંજીવ ભાયા અક્ષિ પામ્યો, પાયું મદા રણધીર;
તેણિ અગ્નિ કેઈ દુઃખ ટાળ્યું, કયું દિવ્ય ચરીર. ૧૫

- મય દેવ કાદ્યો અગ્નિથી, તેણે ૨મી દિવ્ય સલાહ;
નિય બલિ રાજ વસે કર્યો, તું કાં દુઃખી મનિ થાય ? ૧૬
- જીભ, દ્રોણ નિ કર્યું, કૃષ્ણ, સોમદત્ત સુલટ ઉદાર;
તેહ છતાં તું કાં હરિ, દુઃખ ધરિ રાજકુમાર ? ૧૭
- તેહ માટિ તું દિગ્વિજિ કરિ, વાયક કહું નરેન્દ્ર !
બહુ રાય જિતી યજ્ઞ કાં, કરણ નથી રાજેન્દ્ર ? ૧૮
- રાય કિહિ, “પિદિલાં એહ જિતું, જિતાઈ એહનુ ગર્વ;
ત્યાહર પછી, માતૃમ્મ ! મેદિની, માહરિ વસે છે સર્વ.” ૧૯
- પછિ શકુનિ કહિ, “યે પાણ્ડુના સુત, મહાબલિઆ હોય;
ત્રેલોકિના યોધા ત્રિલિ પશ્ચિ, જિતી નવિ સર્વે કોય. ૨૦
- તેહ માટિ કાષ્ઠ જલ કીજિયે, તું માનિ વાયક વેદ;
એહનિ છૂતવિદ્યા મિય જિ, પશ્ચિ ન બલિ તેહનુ ભેદ. ૨૧
- હું છૂતવિદ્યા માહિ લહું, બહુ ભર્મ લેદ વિચાર;
છૂત રમાડી એહનુ હરી લીજિયે, રાજરીધ-ભવ્યાર. ૨૨
- પશ્ચિ તેહ માહિ એક વાકે જિ, તું જૂષ સાલસિ ! આજ;
જુ માનસિ ધૃતરાષ્ટર તુ, આપણું સરસિ કાજ.” ૨૩
- પછિ નગર માહિ આવ્યા સહી, ચિન્તા ધણી મનિ થાય;
ધૃતરાષ્ટ્ર આગલિ જીવનિ, એહ જણુ લાગ્યા પાયિ. ૨૪

અંતિમ

એહ જણુ લાગ્યા પાય અનિ, ત્યાહરિ શકુનિ વાણી ઉચ્ચરિ;
ઋષિ કહિ, વાયક તેહ તણાં, ધૃતરાષ્ટ્ર તવ અવરો ધરિ. ૨૫

કરુણું ૨૨ મું-રાગ 'એજ'

- શકુનિ કહિ, " સુણિ, રાયજી ! સતિ વાયકે કહું સોય;
આજ સખિ દુર્યોધન અમુ, નર નથી દુઃખિઉ કાય. ૧
- દારુણ ચિન્તા સુતનિ જાપની, મનિ ખૂરિ દિન અનિ રાતિ;
દીન દશાનિ મુત પામ્યુ સહી, મુખ નહોં હદિ-સર્જાતિ. ૨
- કૃષ્ણ કાયા એ પુત્ર તણી, ધરતુ વેપ વણું અપાર;
મુખની શોભા, કાન્તિ, કલા જી, પિરિ પિરિ કરિ વિચાર. ૩
- શત્રુ તથા બહુ મુખ દેખાનિ, અન્તરિ દાઝે તેહ;
ચિત્ત બ્યાપિ બહુ આરતિ જાપની, કા નનિ સમાવિ તેહ. ૪
- દુર્યોધનનિ તું નથી પૂછતુ, મુખ દુઃખ કરી પિરિ.
એક હોય છું મન લાગી રહિ, બહુ શુન તારુરિ પિરિ'. ૫
- એહવા વાયકે શ્રવણિ સાભલી, દુઃખ પામ્યા મનિ ખૂપ.
દયા જાપની રામ તણે મનિ, દેખી દીન સ્વરૂપ. ૬

૬
૫૩૩

કરુણું ૨૩ મું-રાગ [રામઘી]

- શકુનિ તણું વાયકે મનિ આણી, વપતા બોલ્યા તાત;
" અરે પુત્ર ! તારુરિ દુઃખ શું છિ ? તે કહિ મુઝને વાત, ૧
- સક્ષ્મ વિમૂતિ અછિ ધિરિ પૂરણ, રાજ તણું મુખ સાર;
ગજ હયર રથ બહુ આપણિ છિ, ધન તણું નહીં પાર. ૨
- સક્ષ્મ પદારથ પૂરણ છે, બહુ બીજા સુભટ સાર;
હું કાં, પુત્ર ! ધરિ દુઃખ મન ગાહિ ? મૂઢિ કહું તે નિરધાર. ૩
- દુર્યોધન એહવું વાયકે સાભલી, બોલ્યુ પિતા-સર્જાતિ;
" રીધ દેખી મુત-ધર્મ તણી, હું પરજણું દિન-રાતિ. ૪
- એહવું મિ સાભલ્યું નથી કહીં, એહનિ ધિરિ થે ધન;
કનક-ચાલિ ત્રપિ સદસ અડચાસી, નિત્ય કરિ બોજન. ૫

- આરિ દિશાના જૂપતિ આઘ્યા, બહુ ધનં સ્વાઘ્યા સોય;
દાર વ્યપિ પછી કિંકર ચૈયનિ, રજા છિ તે સવિ કાય. ૬
- સાંભલિ, તાત ! યુધિષ્ઠિરનિ ધિરિ, રાજરીધ છિ એદવી;
વરુણ, કુબેર તથા ચમ કેરી, પૂરન્ત મિલિ નહીં તેહવી. ૭
- એદવી રીધ પાણ્ડવની દેખી, માન-દહન હં યાજી;
એહ માહરું દુઃખ સમાવયા-અચિં, કવણુ આગલિ ભજીં ?" ૮
- ત્યાહરિ શકુનિ કહિ, " સુષ્ટિ વ્યાસમૃત ! એક ઉપાય જ કીજિ;
છૂત રમાડી પાણ્ડવની, રીધિ-માત્ર હરી સર્વ લીજિ. " ૯
- ત્યાહરિ નૃપ કહિ, " આપણિ વિદુર પ્રતિ, જો કારણ પછિયિ એહ;
મર્યાવન્ત મહા ધર્મ વ્યગિ, મનિ સમદષ્ટિ છે પેહ. " ૧૦
- ત્યાહરિ કુર્યોધન કિહિ, " વિદુરનિ, ઘણું પાણ્ડવ વાહલા હોય;
મુઝ સર્વોચિ અમિત્રપણું, અહોરાત્ર લેખાવિ સોય. ૧૧
- વસવું રાય ધૃતરાષ્ટ્ર કિહિ, " ઘુઝનિ વાયક કહું વેદ;
વિદુર તણી ત્યાં દષ્ટિ વ્યપિ, લવલેશ નહીં કાંઇ બેદ. ૧૨
- યેહવુ અમરગુરુ, તેહવુ એ, વિદુર મહાયુદ્ધિવન્ત;
યુદ્ધિ સ્થળી તેણિ કહ્યું છિ, " [છતિ] હોશિ ક્ષત્રી-કુલ-અન્ત. " ૧૩
- વિદુર-વાયક નયિ પૃથા હુયિ, તે કિમ આચરિયિ આંહિ ?"
વસવુ કુર્યોધન ધમ બોલ્યુ, ક્રોધ ધરી મન માંહિ. ૧૪
- "વિદુર તણું વું વાયક પાસવા, વક્ષી કરિ વિખાલ્યુ;
તેહ માટિ, તાતજી ! તિજણ, ગુઝ આગલિ મુઝ પ્રાલ્ય. ૧૫
- વિદુર સાચિ પછિ સુખી ચૈયનિ, બેહ જ કરુન્યો રાજિ;
તે યે કહિ તે, પિતા ! પાવન્યો, પુત્ર તણું ચં કાજ ? ૧૬
- હેમરત્નમિ જડિત્ર મનોદર, સકલ પપ, ચીત દાર;
એદવી સભાયે છૂત રમ્યાનુ, જૂપતિનિ અધકાર. " ૧૭
- કુર્યોધનનું વાયક સુણાનિ, અતિ આતુર યયા રાય;
કહ્યું, " કિંકર ! શીધ બૈયનિ, રમુ વિચિત્ર સભાય. " ૧૮

- એવિ સમિ ત્હા વિદુર પધાર્યો, કહ્યું, “આભનુ, ભાત ’
 છૂત થયી હૃત-અન્ત હરિ, એ કા આદરુ વાન ? ” ૧૯
- વિદુર તણુ એહનૂ વાયઁ સાભની, વનનૂ બોલ્યુ ગય,
 “પુત્ર સાથિ નવિ કનહ ડિપજિ, કૃવા તેહ ઉપાય. ૨૦
- શુભ અથવા મહા અગુભ દુયિ, પશ્ચિ કૃવુ એહ વિચાર
 છૂત તણુ ત્હા સમુ શીઘ્ર ચૈ, આહિ રચનુ આચાર ૨૧
- હાવિ’ વિદુર’ ત-અથે. આ ગયિ બિશી, શીઘ્ર સાચરુ ત્યાહિ,
 ઇન્દ્રપ્રસ્થિ જૈ ધર્મપુત્રનિ, તે, રી આણુ આદિ ” ૨૨
- રાય જનમેજે કહિ, સપિંચ’ તેહ કું. કયા વિનારી,
 કુણુ કુણુ શત્રુ હવા પાણડવના ? કવણુ હવા દિતમરી ? ૨૩
- અપિ કિહિ, કુયોધન, કુશાસન કણુ સકુનિ હોય
 એહ કુટ-અગુથી’ મિ-યા, નદુ બીજા સનુરપ ચયા સોય. ૨૪
- તે અપલિ મન માહિ વિમાશી, માણુ કપ-ઉપાય
 વૈશમ્પાયન ધણી પિગિ બો-યા, મુણિ, જનમેજે ગય’ ૨૫

પૃષ્ઠ

કંદૂ ૨૪ શ્રૂ-ગગ [વેગાની]

- વિદુર પ્રતિ ઇમ બોલ્યા રાણજી,
 “ભાષ’ તદઅથે. કૃવુ એહ ઉપાયજી ૧
- શીઘ્ર ચૈયનિ જાઉ ત્યાહિજી,
 ધર્માત્મજનિ લ્યાનુ આહિજી ૨
- હાલ-મુધિરનિ લેઇ આણુ, ” રાજાચિ વાણી કહી,
 એહવૂ સાલકીનિ વિદુરજી, પશ્ચિ શીઘ્ર ચૈ આલ્યા સહી. ૩
- એવિ દીધા મન્દિર મનોહર, મણિગન-સન્નિયન અતિ ધણુ,
 ચેહવાં દિવ્ય ભવન ક્રમેરના, તેહવા મુધિરિ રાય તણુ ૪

- પાણ્ડુના સુત પાત્રિ સુલક, તે શીઘ્ર સાહુમા ચાલિઆ,
પછિ આલિહન દેષ વિદુરનિ, મન્દિર વ્યથિ પધરાવિઆ. ૫
- પછિ આસન આપ્યુ કનકમિ, અતિ ગ્રેમ મન-મધ્ય ધરી,
ચિત્તલાવ સરખા વિદુરની, અતિ ગ્રેમથ પૂજા કરી ૬
- પછિ સુધિધિર કહિ, " તમ મિલિ, આજ કૃતાર્થ થયા અદ્ભુતો,
શત પુત્રથ ધૃતરાષ્ટ્રની, રવિ કુશલ વાત કુકુ તદ્ભુતો. " ૭
- વિદુર કિહિ, " શત પુત્રથ, ધૃતરાષ્ટ્ર સુખલીલા કરિ,
મિમ સુર સકલથ પરવર્ધુ, અતિ શચીપતિ શોભા ધરિ ૮
- તેણિ વાયકે મુઝનિ કલ્પ જિ ચે, ' વિદુર ' વૂ વિહિલુ જન્યે,
રામ પુધિધિર આગલિ જૈયનિ, કુશલ પિહિલુ પૂજન્યે ' ૯
- તેણિ છૂત ગમના કારણિ, સભા એક રચી સહી,
મથિરતન કરી ત્રિવિધ રચના, શોભા નવિ નવ કહી ૧૦
- તે માહિ મર્મ ગમ્યા ધણા, દિનદિન કના અધિકા ધરિ,
તે સભા માહિ બિહુ થક, ધૃતરાષ્ટ્ર એવૂ ઉચ્ચારિ ૧૧
- ' માહરા પુત્ર નિ પાણ્ડુના સુત, આહિ એક રાસિ થસિ,
એકે વારે રમતા છૂત દેખૂ, હા માહક મન ઉત્તરિ ૧૨
- કીરવિ છૂત-સમિ રચ્ય, અનિ મિની સહ બિહા સહી
આહિ સુધિધિરનિ લેષ આવુ, ' મુઝ પ્રતિષ વાણી કહી " ૧૩
- એહવૂ વાયકે સામલી, ધર્મપુત્ર વલતૂ ઉચ્ચારિ,
" એ છૂત કામ કવા તણૂ, ઓનન્ત કો નવિ આદરિ ૧૪
- બીખ, દ્રોણ નિ કલ્પ, કૃપ, વૃષનિ કો વાગિ નહી ?
તહનિ ગમ્યુ ॥ કાલ-રૂપિ, પુહ્લુ ધટિ હવડા સહી " ૧૫
- ત્યાહરિ વિદુર કહિ, " મિ જૂપ વાયુ, કલૂ માહક નવિ કયુ,
મતિહીણ મહીપતિ નવિ માનિ, મન ગળમદ માહિ આપ્યુ. " ૧૬
- ત્યાહરિ સુધિધિર કિહિ, " વિદુરજી ' અતિ પરમ વલ્લભ છૂતના,
કવણુ કવણુ બિહા ધૂત જિ, ધૃતરાષ્ટ્ર-કુર્યોધન વિના ? " ૧૭

વિદુર કહિ, “ ચિત્રસેન, સાત્યકત, વિવિંશતિ રાજ્ય વહી;
 રાય અતિદેવી, મુખ્ય ચક્રુનિ, અનેકે નૃપ બિહા મિત્રી. ” ૧૮
 રાય યુધિષ્ઠિર કહિ, “ મહન્ત સહુ, મનિ દ્યુત-મન બિહા મહી;
 સર્વ કૃત એ ઈશ્વરી ઈચ્છામિ ત્હાં નીપજિ સહી. ” ૧૯
 એકવિ કર્મિ આવના મન માહુ, નવિ લગાર ઉત્તરિ;
 પશ્ચિ વૃદ્ધવાયકે નવિ લોપિયિ, ચે દૈવ કરસિ તેહ હસિ. ” ૨૦
 એહૂં કહિ રથિ યયા આરુ, નિય વિભૂતિયં ગય પરવર્ષા;
 દુપદી મુખિ કરી પૃથાથં, સુભટ પાત્રિ એ સાચ્યર્થા. ૨૧
 જાવા વ્યપિ અનુચિત છિ પશ્ચિ, માર્ગિ વિહિ જિતાવના;
 ચેહૂનિ વ્યપિ દીપતી દીસિ, દિનદિન અતિ અધિકી ક્રમા. ૨૨
 વ્યવસ્થ દિન માહિ હસ્તિનાપુરિ, આગ્યા પાણ્ડવ સાભત્યા;
 ત્યાહુગિ જીષ્મ, ક્રોણુ નિ કણુ, કેપ, સર્વ માહુમા જૈ મિત્યા. ૨૩
 સોમહત, ચક્રુનિ, દુશાસન, તેહનિ દુર્યોધન મુદુવડિ કરી;
 સુત પાણ્ડુના સાત્રિ જૈ મિત્યા, અનિ આનન્દ મન માહિ ધરી. ૨૪
 રાજલવન માહિ પધાર્યા, માનધારીનિ ચરણિ નમી;
 ધૃતગાંધર્ગિ પછિ જૈ મિત્યા, પાત્રિ સુભટ મહાઆક્રમી. ૨૫
 રાજામિ પાણ્ડવ હદિ આપ્યા, માન દીધું અતિ ધણું;
 હરખ્યા તે કીરવ કહિ, “ હાવિ, કારય સરસિ આપણું. ” ૨૬
 મણિ-જડિત મુદુલ વિચિત્ર રચના, રચી છિ ત્હા અતિ ધણી;
 ધૃતરાષ્ટ્રની હવી આગા, પાણ્ડવનિ ગિદિવા તણી. ૨૭
 તેણિ લવનિ પાણ્ડવ જૈ રણા, પાત્રિ સુભટ બિહા મિત્રી.
 દુપદી દેખી જૂપ-સુત તે, ગહુ અન્તરિ પગજલી. ૨૮
 અહુવિધ રસોધ નીપની, પાણ્ડુના સુત ભોજન કરિ.
 નર્તકીના નૃત્ય હુમિ ત્હાં, વિદ્યા સવિ વિમ્ર ઉચ્ચગિ, ૨૯

ગ્રંથક્રુ

વિદ્યા સવિ વિમ્ર ઉચ્ચરિ, આનન્દ વર્તિ અભિનયુ;
 હરિરમરણુ હરતા નિરા ગર્હ, પ્રભાત તણુ સમિ હનુ.

કંઠવું ૨૫ મું—રાગ એજ

- ઋષિ વેશમ્પાયન ઉચ્ચરિ, મુણિ જનમેજે રાય !
અધિ ચઢી રાય એકાકી, તે સભા જોવા જાય. ૧
- સભા માહિ જિહા હિ, મહા મુલત પલિઆ ચેહ;
આવતા દેખી મુધિષ્ઠિરનિ, રવરય થયા સવિ તેહ. ૨
- મણિરતન ભાંતિ વિચિત્ર મહા, રચના રચી પ્લાં પ્રીહ;
તેહ સભા દેખી ધર્મમુત, મન માંહિ થયા દિગ્મુત. ૩
- ત્યાદ્વરિ શકુનિ વાણિ ઉચ્ચરિ, “ સામણુ, ધર્મકુમાર !
આજ દ્વૈત રમિયિ સભા માહિ, ચે ક્ષત્રીનિ અધિકાર.” ૪
- “ ગાન્ધારપતિ ! સાંભલિ સહી,” એહવું વદિ ગગન ધર્મ;
“ અધિકાર તે પાપી તાણુ, એ આપણું નર્દી કર્મ.” ૫
- શકુનિ કહિ, “ રાય મુધિષ્ઠિર ! તદ્ભ્યો કણું વાયકે એહ,
તું આગિ ક્ષત્રી કિમ રમ્યા, મહાનુભાવ દ્વૈતા ચેહ ? ” ૬
- પછિ મુધિષ્ઠિર કહિ, “ કુષ્ઠ વિના, દ્વૈતિ નવિ રાયિ કોય;
વિદ્યા એ ચેણિ અનુભવી, કુખી થયા અન્તિ સોય. ૭
- ધન-અર્થ કુધ છ મુદ્દનુ, રચિયિ સભિ નિરધાર;
ચે જિતિ તે હાર્યા તણા, લીજિયિ સહ ભણાર. ૮
- દ્વૈતિ હરી ચે લીજિયિ, ધિક પડ્યો તેહનિ શીશિ;
એ અક્ષત્રીનું કર્મ, શકુનિ ! રખે ધરતુ રીસ. ’ ૯
- શકુનિ કહિ, “ ધન-સોભ માટિ, એહવું કંઠુ છુ, રાય !
દ્વૈત માહિ દ્વૈપણુ પ્રકટ કીધું, પૂછું કારણુ-ઉપાય. ૧૦
- ગમતું નથી છ વણ પાછા, નથી તમચું કાળ;
સવિકો મહીપતિ મિલી જિહા, જાહિ, પધાર આજ.” ૧૧
- “ હું મુધિષ્ઠિર-ધન-કારણુ, મુખિ નવિ ભણું નાકાર;
મહા રતનમણિ-કનકના, જહુ પૂરણુ હિ ભણાર. ૧૨

તદ્વ્યો ધર્મમાર્ગ વિમુખ યથા, સર્વકો કારણ-અર્થ;
 કાલની ગતિ જાણવાનિ, નથી કોય સમર્થ; ૧૩
 હાવિ શીઘ્રયા આપણિ છૂત રમિયિ, કવણુ સાક્ષી હોય ?
 જોનાર હુઠ તે પાસિ આવી, ગિસજ્યો સર્વ કોય, ૧૪

હીથલુ

ગિસજ્યો સર્વ કોય રે," એહવી ધર્મપુત્રિ વાણી કહી;
 વૈશમ્પાયન કહિ જનમેજનિનિ, તેહ કયા વિસ્તારી કહું સહી. ૧૫
 ૬૦૩

૧૬૫મું રક મૂં—રાગ એજ

વૈશમ્પાયન ધણી પિરિ બોલ્યા, સુણિ, જનમેજ રાય !
 છૂત રમવાનિ તત્પર થે બિહા, શકુનિ નિ ધર્મરાય ! ૧
 ધર્મપુત્ર કહિ, " શકુનિ ! મન માંહિ પ્રથમ વિમાસિ;
 આંહિ છૂત રમવા કારણિ, ધન અર્થ છિ શં તુઝ પાસિ ? " ૨
 એહવું સાભલી રાય દુર્યોધન, ધમ ઉચ્ચર્થો તત્પેવ;
 " થે જોછછ તે ધન માહરિ, બહારિ ત્થ અશ્વમેવ. ૩
 હું છૂત તુઝથં રમું છું, સાચું, મુધિષિર ! નહિ;
 માહરી વતી એ શકુનિ, પાસા દાલસિ નિરવાણુ." ૪
 એહવું કહી છૂત તણું કર્મ, આરમ્ભ્યું દાણુ માંહિ;
 તે જોવા કારણિ સુભટ જન, સર્વકો આવિ ત્યાંતિ. ૫
 ધૃતરાષ્ટ્ર નિ ત્યાં વિદુર આવ્યા, બીજમ-દોણુ મહન્ત;
 વહિ કણું, કૃપ નિ અશ્વતથામા, દુઃશાસન બલવન્ત. ૬
 અનેક બલિઆ સુભટ જણુ, આવ્યા સહ દાણુ માંહિ;
 તે સભા માંહિ બિહા સહ, છૂત-રમતિ જોવા કાચિ. ૭
 એક મુધિષ્ટર રાયિ ધર્મ મણિ, અમૃત્યક થે હોય;
 ત્યાહરિ પાસા દાલિ શકુનિ, કીરવ કેરા સવિ કોય. ૮

- મહી સુલટ કો બાણિ નહીં, તેહનું કપટ-કરણુ ચેહ;
પિહિલાં પાડ્યા દાદા કૌરવિ, મણિ હરી લીધુ તેહ. ૯
- પછિ સહસ્ર નિષ્ક સુવર્ણનું, પણુ કપૂં ધર્મકુમારિ;
તે હારતાં રામ મુષિષ્ઠિરનિ, ક્ષણુ નવિ લાગી વાર. ૧૦
- એક સહસ્ર રથ મહા પવનવેગી, રતન-જડિત વિચાલ;
પોણુ કરી રાધિ આડિઆ, તેં હારિઆ તત્કાલ. ૧૧
- એક સહસ્ર મેગલ મદ્ગરતા, કેનકેશૂપણુ-સાથિ;
પોણુ કરતા રામ સર્વ હાર્યા, તથા કૌરવ-હાથિ. ૧૨
- શત સહસ્ર દાસી દાસ નિમ બહુ, આર્જુ વર્જિત-ગર્વ;
રાખામિ હાર્યાં મેહલતાં, કૌરવિ લીધાં સર્વ. ૧૩
- અનેક ગજ-રથ-અન્ધશાસા, રતન મણિ ભણ્ડાર;
મેહલતાં રામ સર્વ હાર્યા, તેહનું ન લહું પાર. ૧૪
- પછિ છત્ર, આમર, મુગુટ, અર્જુન, મુદ્રિકા ચોણિ કીધ;
હાર કુણ્ડલ મેહલતાં, કૌરવિ સર્વ લીધ. ૧૫
- બહુ વસ્ત્ર, શય્યા, પાલખી, કેનકગિ સિદ્ધાસન;
નિમ રાગિ પૃથ્વી પોણિ કપૂં, હાથું સર્વ તત્કાલણુ. ૧૬
- ત્યાહરિ વિદુર કહિ, " રે રામ ! સુણિ, તૂંદ્રિ કહું વાયક વેહ;
કુલનારાક કુંભાર કા જણુ, વંચનુ કરવા છેદ. ૧૭
- કુલ તથા ગામ વ્યપિ ચે કો, કુષ્ટ જન કિહિવાય;
ત્યાં રથકા તિજિયિ તેહનિ, તુ સર્વનિ સુખ ચાપ. ૧૮
- ત્યાહરિ દુર્યોધન કિહિ, " અરે પાપી ! શું જોણુ સુખિ આજ ?
તૂંદ્રિ વૃદ્ધ બાણી હજી લગિ, મન માહિ રાખું લાજ. ૧૯
- વધી વસ્ત્ર માહરી બોગવિ, પાણ્ડવનિ કરિ પ્રોહ;
અધિકાર તાહરિ ભણુ હુષ્ટ તુ, કહું, રિહિયે, મદ ! ૨૦
- આંહિ તૂંદ્રિ કો નથી પૂછતું, તું ચાહનિ જોણુ વાણિ ?
જુ મામ રાખિ આપણી તુ, સુન્ન, મરખ ! આણિ. ૨૧

પછિ વિદુર કહિ, “ તદ્ભ્યો પાણ્ડવનિ, એહ પ્રકટ કીધુ કોધ;
તેહની અગ્નિ-જ્વાલાયિ તદ્ભ્યો, બહી મરશુ યોધ.” ૨૨

અપિરામ કિહિ, પોણુ કર્ણ, વધી છૂત રગવા કાગિ;
ત્યાહરિ હાર્યો બાન્ધવ આરિ તેહ, અવિલોકતાં ક્ષણુ માંહિ. ૨૩

ત્યાહરિ પોણુ કર્ણ નિય દેહનું, શકુનિ કિહિ, “ મુણિ રાય!
આ વાર ઓડિ તું દુપદી, હોવિ રખિય કાયર યાય.” ૨૪

પછિ સતી કેરૂં પોણુ કર્ણ, ત્યાહરિ પડપુ સઘલિ ત્રાસ;
ત્યાહરિ આરિ બાન્ધવ ત્યાં ગયા, મુખિ મેહલતા નિઃશ્વાસ. ૨૫

કેટલાએક મૂર્ખજેત હુવા, કેલું, ‘ ત્રાહિ, ત્રાહિ, જગદીશ!’
ત્યાહરિ વિદુર જમ નૈણિ ભરિ, ધરી પાણિ બિઠા શીસિ. ૨૬

પછિ પાસા નાખ્યા પાણિયા, મિલી બિઠા પાણિ બાત;
મતિ-બ્રષ્ટ રાય હવા સહી, નવિ કર્યાં સજિ વાત. ૨૭

ઉચ્છલુ

નવિ કર્યાં સજિ વાત, એહવી, અપિણિ વાણી કહી;
તેણિ સમિ દુર્યોધન રાજ, વિદુરનિ કહિ હિ સહી.

૨૮
૧૩૧

કૃષ્ણ ૨૭ મૂર્-રાગ [આંદોલ.]

હાવિ દુર્યોધન રાજ ધમ બોલિ, “ વગિ, વિદુર! સીધાવુ;
શીઘ્ર થૈ તદ્ભ્યો સભા વ્યપિ, આંહિ પાગ્યાલીનિ સ્વાવુ. ૧

અર મુલટ સાવ યોધ દેખતાં, મેહલી માન હણવૂં;
માદગ લવન વ્યપિ દું તેહનિ, દાસીપણું કરાવૂં.” ૨

વિદુર કિહિ, “ રાજ દુર્યોધન! સાંભલિ સાચું એહ:
પાગ્યાલી દાસપણું, કો કાગિ ન કરિ તેહ. ૩

મુગમ મૂગ સિંહ સાહમા ધરિ, મનિ આણી અતિ ઉઝાસ;
તિમ પાણ્ડવ સાહમુ તું, માપી! મનથી મેહલી દાસ. ૪

- એ પાંચાલીની પ્રજાના માટિ, કરશુ કુલ-સર્વોત્તર;
 ધિમ પોતાની અગ્નિ ચક્રી, બનિ વેણુ દહિ નિરધાર " ૫
- દુર્યોધન કિહિ, " ઇધક જુવલી-સુત ' સુ બોલ્યુ મુખિ વાણી ?
 કહોયિ અઢારુ તું નથી ચક્ર, મિ તાડરી ગતિ જાણી." ૬
- પછિ પ્રાતિકામીની કિહિ દુર્યોધન, " મુણિ શીખામણુ માડરી,
 શીઘ્ર થૈ હવિ સ્વાવળ્યો આહિ વગિ, પાણુર કેરી નારી " ૭
- દુર્યોધન ગળ તણુ એડૂ, વાયક હહિ માહિ આણી,
 પ્રાતિકામી પાંચાલી આગરિ, જૈ રો'યુ મુખિ નાણી ૮
- " ગય કોરવશ દૂત ગમ્યા, નવિ જોયુ રાન વિચારી,
 રાજરીધ-ભણાં જાનય, પ્રાણુ સહિત વૃ હારી ૯
- તેહ માટિ તેડવા દુર્યોધનિ, દૂનિ મોકલ્યુ ઠિ આહિ,
 કોરવધિગિ દાસપણુ, હાવિ કરે શીઘ્ર થૈ ત્યાહિ ' ૧૦
- સતી કિહિ, " સતપુત્ર ' વૃ, કા મન આહિ ન વિચારિ
 ધર્મવન્ત કા દૂત રમીનિ, ઓ પોતતી હારિ ? ૧૧
- જુ હારી વૃ પછિ જઈ વૃ, સેવકે ચક્ર મુખાણુ '
 દૂત રમી પિહિના ફે હારી, કિ તદ્ભ્યો નિય પ્રાણુ ? ' ૧૨
- પ્રીતકામીયિ જૈ કણુ પણુ, ધર્મ ન મોલ્યા વાણી
 દુર્યોધન કિહિ " અરે કુટ ' વૃ, માણુ વચ્ચુ સુ જાણી ? ૧૩
- હાવિ શીઘ્ર થૈ સમ્ભવારિ તેડનિ, વૃગ્નિ ગયિ તેડારી
 તાહરિ પૂછનૂ જિપજિ તેડનૂ, પછિ સખા આહિ આવી " ૧૪
- શીઘ્ર થૈ પછિ સતી કદ્દિ, સતપુત્ર ત્હા મેહ,
 દુર્યોધનના વચન કહા, મન આહિ નવિ ધર્મો તેહ ૧૫
- સતી કહિ, ' રે સેવક ' વૃગ્નિ, સત્વ વાયક સમ્ભવાનૂ,
 શાહનિ વૃ તેડવાનિ આણુ ? હું ત્હા કહિ નહીં આણૂ. " ૧૬
- પછિ મેવક વૃ પાણુ વચ્ચુ જૈ સખા વ્યથિ સમ્ભવાવિ,
 " મુણિ, રસમી ' પાણુવની પાલી, મુઝ સાથિ નવિ આવિ. " ૧૭

- ત્યાદ્દરિ દુઃશાસન પ્રત્યિ દુર્યોધન, વાયક બોલ્યુ ત્યાંહિ;
 "પાણુ વસ્યુ ઇમ લીમ ચક્ર, લય પામ્યુ છિ મન માંહિ. ૧૮
 દીન દયા હવિ પાણ્કવ પામ્યા, રથા રાજ-મુખ હારી;
 અહી સભા વ્યપિ દો વૃક વિના, નહોં લ્યાવિ તે નારી. " ૧૯
 એહૂં સાંભલી દુઃશાસન તવ, ક્રોધ ધરી ત્યાં જાય;
 દુષ્ટ આવજુ દેખીનિ મન-માંહિ લયાતુર થાય. ૨૦
 ગાન્ધારીના ભવન વ્યપિ પછી, નાહડી આપ સભાલી;
 પાપી તવ પૂંઠિ ધાયુ, તેણિ, કેસિ અહી પામ્યાલી; ૨૧
 સતી અનાથવતી દુઃખ પામિ, તન અમલા નિમ આપ;
 પાપી સભા વ્યપિ અહી આલ્યુ, તવ તે કરતી વિલાપ. ૨૨
 સતી કિહિ, "મુજ કેશ અહી, શા માટિ આશય આહિ ?"
 એકિ વસ્ત્ર રજસ્વલા છું, કિમ ભેષ જાએશ ત્યાહિ ? " ૨૩
 દુષ્ટ કિહ, "મુખથી નવિ બોલેશ, હજી રાખું છું લાજ;
 સભા વ્યપિ તૂંહિ ગયા વિના, હું નવિ મેહૂં આજ. " ૨૪
 વૈશમ્પાયન ઋષિ ઇમ બોલ્યા, મુણિ, જનમેજે રાય!
 સભા વ્યપિ ઇમ કરતાં આલ્યુ, હેડિ હર્ષ નવિ આપ. ૨૫
 ૬૫૬

કર્ણ ૨૮ મું-રાગ એજ

- વૈશમ્પાયન ઋષિ ઇમ બોલ્યા, જનમેજે! અવિહારિ;
 દુષ્ટ દુઃશાસન દુષ્ટદંતવાનિ, લ્યાલ્યુ સભા મુચારિ. ૧
 સભા માંહિ તેણિ પાપીયિ, પ્રેમદાનિ પમાડી કષ્ટ;
 કરિ કેશ અહી જણુ રથુ, મનિ લાજ નવિ ધરિ દુષ્ટ. ૨
 દુષ્ટ કિહિ, "રે દુઃશાસન! વૃક્ષનિ ન ધટિ ઇમ કર્મ;
 દ્રોણુ બીજની દષ્ટિ આગલિ, ઇમ નથી શિલ્પુ ધર્મ. " ૩

- સહી સભાસદ સતી-વિમુખ, થયા ધટિ છિ સોય;
 એ સ્થવિર હ્રુદ તે પહા ધર્મનુ, જોતા નથી આંહિ દાય. ” ૪
- ધ્રમ કાલાવાલા બહુ કરિ, પશ્ચિ દો નવિ રાખણુદાર;
 તેહનાં નયણુ-કોપ-કટાક્ષથી. પરજત્યા પાણ્ડુકુમાર. ૫
- ત્યાહરિ દુઃશાસન કહિ, “ કાલાવાલા, મેહુવિ, મન્નિ વિમાસિ;
 તું ત્રિયા પાણ્ડવની ટલી, હાવિ યા કૌરવ-ધિરિ દાય. ” ૬
- ત્યાહરિ કહ્યું વાયકે હસી વદિ, આનન્દ મન માંહિ આણી;
 “ કહું, બહુ રે તું દુઃશાસન, સુકતારથ બોલ્યુ વાણી. ” ૭
- ત્યાહરિ ભીષ્મ સાહ્યું જોઇનિ, દુઃખ ધરિ મહિલા મન્નિ;
 “ તમ છતાં પાપી પ્રભવિ છિ, તુ રાખસિ કુણુ અન્ય ? ” ૮
- ત્યાહરિ ભીષ્મ કિહિ, “ દુષ્ટસુતા ! સાંભલિ સત્ય ઉપાય;
 શું કંઈ જુ છુઝનિ, સતી ! હારી સુધિજિર રાધિ ? ” ૯
- સત્યવાદી રાયથં ધર્મ રાખ્યુ, મન માહિ ધરી રીસ;
 ધર્મનિ પારિ એક છિ, સ્વામી શ્રીજગદીસ. ૧૦
- હાવિ સહી છુઝનિ કહું સત્ય, વાયકે સાભલિ સોય;
 એ રાજ-ધન-મદિ આપ્યું, હાવિ રહિ નવિ દાય. ” ૧૧
- ત્યાહરિ ભીષ્મ કિહિ, “ કાં રાય ! બિહા, કરી એહવું શીસ;
 દુઃખ પામતી દેખી સતી, માન નથો ધરતુ રીસ ? ” ૧૨
- દ્વૈત રમીનિ રવં હાથું, રાજ-રીધ ભણ્ડાર;
 નિય પ્રાણુ, પ્રેમદા હારી નિ, મન હવા દીન અપાર. ૧૩
- આંહિ પાય જણુ બિહાં સ્થકા, જુ સતી ધ્રમ પીકાય;
 તુ ધિકે જીવિતજ આપણું, તું જો વિમાશી, રાય ! ૧૪
- ચેણુ પાણુ, ભૂપતિ ! ઝૂ રમ્યા, અમલા પમાડી દુઃખ;
 તે હસ્ત બાણું અગ્નિ માંહિ, તુ થાય સુઝનિ સુકુખ. ” ૧૫
- ત્યાહરિ ધનન્જય વલતું વદિ, “ ભીમસેન ! સાંભલિ વાત;
 એ દુષ્ટ વાયકે છુઝનિ, કિહિ નવિ ધટિ, બાત ! ” ૧૬

એક સત્ય માટિ મકન કવ, આપણિ શ્રીગોપાલ
પાપી જન યે હસિ તે, પામણિ નરક-નિવાસ. ૧૭

એકવૂ કહીનિ ભીમનિ મનિથી, ગમાવ્યુ સહી ક્રોધ,
વરી પાપી પ્રેમદા ઘમિ, બિદા જુધ સર્વ ચોધ ૧૮

છીથહુ

બિદા જુધ સર્વ ચોધ બલિઆ, ડા મુખથી વારિ નહીં,
ધૂતગંધે કરુ પુત્ર યે વિકર્ણુ, તેહ તન બોલ્યો સહી. ૧૯

૧૯
૬૭૫

કંઈવૂ રદ મૂં—ગંગા એજ

વનવૃ વાયક વિકર્ણુ વદિ, યે મહાબલિહિ હોય,
“સભામદ’ શા માટિ રજા છુ, મનિ કરી સર્વ ગય ? ૧

સખા વ્યગિ આંધકાવન્ત યે, મિદા છુ ય જાણી ?
ધર્મ તણિ પામિ મુખથી, કાષ નથી બોલતા વાણી ?” ૨

ભીમ, દ્રાણુ, કૃપ—આદિ દેષ, બહુ ગુણદ હતા નર યેહ,
વયતા વાયક વિકર્ણુ પ્રતિ, કો નવિ મોદ્યા તેહ ૩

“હૂન-કુમતિ દેખિ મનિ રાન્યુ, મહાનુભાવ ક રાય,
ત્યાદુરિ જાણુવૂ ચોડા કાવ માહિ, નેટ કુખી તે આપ. ૪

વણુ-અપગાધિ ધર્મપુત્રનિ, દુષ્ટિ હૂન રમાડ્યુ,
કપટિ ગંગ હરી સર્વ લીધૂ, મહીપતિ કુખ પમાડ્યુ ૫

હ જાણુ છુ, દુષ્ટસુતાનિ, મુધિદિરિ નથી હારી,
અરે પાપીયો’ સખા વ્યગિ, શા માટિ દમુ છુ નારી ? ૬

વણુ-અપરાધિ તદ્મ્યો દમીનિ, કુખી કરુ યે મન્ત,
એણિ અધર્મિ હસિ સહી, કુન કોરવતુ અન્ત” ૭

વનવૃ વાયક વદિ રવિનન્દન, મહા ક્રોધ મનિ આણી,
“અરે કુદ’ સહ સભા દેખના, ય બોલ્યુ મુખિ વાણી ?

- સર્વ દેખતાં એ અમલાનિ, જિતી કૌરવરાયિ;
તું કિમ ના કહિ હિ, રે પાપી ? શં ભૂલ્યુ સિરિ ધાય ? ૯
- અનેક વૃદ્ધ સભા માંહિ બિઠા, તે વચિમાહિ શં બોલિ ?
સકલ ધર્મ દુઝ કહિ આબ્યુ, યે બિહુ તાપસનિ તોલિ. ૧૦
- ધર્મ-ભારગિ ચે જિતી આપી, તેહ કિમુ નવિ જાય;
એહવી ચોગ્ય અહિ એ અમલા ? નિચ પાપિ પ્રભવાય. ૧૧
- એક નારિ પતિ પાંચ બોગવિ, સર્વ કો જાણિ આજ;
વસ્ત્ર વિના જી મહી રાખિયિ, તું એહનિ શી લાજ ? ૧૨
- પછિ રાય કિહિ, “કુન્દાસન ! દેખતાં સભા સહ દેાય,
પાંચાલી નિ પાણ્ડવ દેરાં, હાવિં કાદિ વસ્ત્ર તું સોય.” ૧૩
- એહવું સાંભલી પછી પાણ્ડવિ, વસ્ત્ર નાંખ્યાં તત્પેવ;
એદેક વસ્ત્રિ પાણ્ડુ તણા સુવ, યે બિઠા અશ્વમેવ. ૧૪
- પછિ પાંચાલીનાં ચીર કાઢવા, આબ્યુ તેહ પાપિંઠ;
દીન દામણી દેખી અમલા, દયા ધરિ નવિ કુષ્ટ. ૧૫
- સતી કિહિ, “રે ત્રાહિ, ત્રાહિ, પ્રભુ ! દુઝાવના નહીં કો સાહિ;”
હાહાકાર હવુ તેણી વેલાયિ, સુણિ, જનમેજે રાય ! ૧૬

૧૬૧

કફલું ૩૦ મું-રાગ એજ

- દેશમ્પાપન જિયારિ, સાંભલિ, જનમેજે રાય રે !
પાંચાલી હરિનિ સ્તવિ, તેહનિ હૈડિ શોક ન માય રે. ૧
- “કરુણાનિધિ ! કેહી પિરિ સ્તવું, સ્વામી ! અભાગણી હું મન્દ રે;
આજ કૌરવ પાપીનિ વસિ પડી, ત્રાહિ, ત્રાહિ, શીગોવિન્દ રે ! ૨
- ગુણસાગર ગોવિન્દજી ! તારારિ કારામતી વાસ રે;
માહરાં કુન્ન-પ્રભવ તું નવિ લાહિ, તારારી હિ મુઝનિ આય રે. ૩
- કોડા-કારણિ, કૃષ્ણજી ! ચોંટી રિહિ વનિતા માંહ રે;
ત્યાં સુખ-લીલા સુખિ કરિ, મુઝનિ ન સમ્ભારિ ક્યાંહિ રે. ૪

આગિ કરી, ભગવન્નજી ! બહુ ભક્ત તણી સભાવ રે;
 તે સાચું બિરદ થોતા તણું, સમ્ભાલુ, શ્રીગોપાલ રે ! ૫
 પ્હાં પ્હાં દુઃખ અભિનિ પડ્યાં, તદ્ભ્યો ત્હા ત્હાં કીધી સાર રે;
 હાવિ કરણસાગર કૃષ્ણજી ! મૃદ્ધિ કૃપા કરુ આ વાર રે. ૬
 દારુણ દુઃખ માદરા મન તણું, કુટુમ્બિ કહું, મદારાજ રે !
 હાવિ ■ મદિમા માદરુ જાણિ, તુ તુજનિ લાગણિ લાજ રે. ૭
 સર્વ કો મનિ જાણિ સહી, પાણ્ડવનિ કૃષ્ણજી સાદિ રે;
 તુ નાથ ! તદ્ભ્યો કિમ છટજી, વણકીપ મુજનિ સાદિ રે ? ૮
 ભક્ત-કાજિ પ્રકટયા સહી, રથમ્ભ માંદિ દોણુ સાદ રે;
 ત્હાં હિરણ્યકશિપુ દાનવ દણી, પ્રભુ ! રાખ્યુ જન પ્રજ્ઞાદ રે. ૯
 હિતાનપાદ રાજ તણુ સુત, કુવજી ચેદનું નામ રે;
 અમલા-વચનિ વનિ મયુ, તેદ્નિ આપ્યુ અવિચલ કામ રે. ૧૦
 મન્જન્દ માદનિ વણિ પડ્યુ, નવિ સ્વજન રજાં કો ત્યાંદિ રે;
 ત્યાદ્દરિ અનાથ જાણી, નાથ ' તેદ્નિ, મેદ્લાવ્યુ ક્ષણુ માંદિ રે. ૧૧
 નામાગસુત અમ્મરીયનિ, મદિ-શાપ દણુ નિરધાર રે;
 તેણિ સમિ, પ્રભુ ! તેદ્ની પતી, તિ કીધા દશ અવતાર રે. ૧૨
 વકી અનેક ખીજ દેશનિ, દુઃખકામ પડ્યા ત્હા માંદિ રે;
 ત્યાદ્દરિ હેલા માત્ર માંદિ આવીનિ, સમ્ભાલ કરી ત્યાંદિ રે. ૧૩
 ધન માંદિ પ્રભવ પાપી તણા, ક્ષણુ માત્ર કલાં નવિ જમ રે;
 હાવિ સુક્રતાર્ય ચેહવું હ્રષ્ઠ તેદ્વૂં, કરબ્યો માદવરામ રે ! ૧૪
 તે દારુણ દુઃખ દુપદી તણું, પ્રભુ જાણાનિ મન માંદિ રે;
 ત્યાદ્દરિ અદૃષ્ટ થી પાસિ રજા, પટ પૂરણુ કરવા ત્યાંદિ રે. ૧૫
 પછિ પાપી લાગુ પટ કાઢવા, પાસિ બિહા પાંચિ વીર રે;
 એક અમ્મર કાલું કરિ ગ્રહી, ખીજૂં પિહિરૂં દેખી ચાર રે. ૧૬
 વલિ તેહ પણુ કાઢ્યું સહી, નવું દેખિ હિ તે દુષ્ટ રે;
 'તિમ ત્રીજૂં ચોથૂં પાંચમું, કાઢ્યુ ન રહિ પાપિષ્ઠ રે. ૧૭

ચેદ્દવાં પટ કાદિ તેહ સ્થકાં, નવા દીસિ નીતન-લાતિ રે;
પણિ દુહી કુદ ચેતિ નહીં, મદિમાન્યુ મન-સદ્ધાતિ રે. ૧૮

તે પાપી ન રિહિ પટ કાદ્દવુ, પાઝ્યાલીના ચેદ રે;
આગસિ અખર-ગિરિ હવુ, ગણતાં ન આપિ હેદ રે. ૧૯

ત્યાદ્દરિ શાન્ત ચયુ પટ કાદ્દવુ, પછિ કુદ દવુ મન-ભાજું રે;
"ભાઈ! તેહનિ કુણુ પ્રભવી સકિ, ચેદ્દનિ ગાખિ પ્રભુ શ્રીરક્ષુ રે?" ૨૦

"વણુ-અપરાધિ," સતિ કહિ," મૂઠિ પ્રભવી વિવિધ પ્રકારિ રે;
હાવિ એહજ પાપ માટિ હરિ, કૌરવ-કલ-સદ્ધાર રે. ૨૧

ત્યાદ્દરિ જોજેકાર હવુ સહી, બિઠા પાચિ જણુ ભેષ રે;
તહાં વાગા કુ-કુલિ કેવ તણુ, કરિ પુષ્પવૃષ્ટિ સવિ કામ રે. ૨૨

ત્યાદ્દરિ સર્વ કો મુન્ય કરી રજા, પાઝ્યાલી કરિ રુદ્ધન રે;
ત્યાદ્દરિ ભોમમેન મનિ પરજણુ, મુખિ બોલ્યુ વચનન રે. ૨૩

"ત્યાદ્દર રુબિરપાન જુ નવિ કર દ, શી હરિની ન હશુ આશ રે;
માદ્દરા પૂર્વજનિ હં નવિ ખિનું, પામું અધોગતિ-વાસ રે." ૨૪

સહ ધિક ધિક પાપીનિ કહિ, પાપકવના યરા બોલાય રે;
પછિ પાઝ્યાલીની શી ગતિ ચર્ષ, કુદ સભાનિ માહિ રે? ૨૫

બિચણુ

પછિ સભા માહિ શું કરતા હવા, કુદ જન ચે કિહિવાય રે;
વૈરામ્પામન ઋષિ' વિતારીનિ, સમ્મલવાતુ તેહ કથાય રે. ૨૬

કૃષ્ણ ૩૧ મૂ-રાગ [સામેરી]

વૈશંપાયન ઋષિ ઇમ બોલ્યા, સુણિ, જનમેજે સય !

વિદુર કિહિ બીજમ-દ્રોણુનિ, “ હાવિ કુણુ કરુણુ ઉપામ ? ” ૧

સભા બ્યપિ પામ્યાલી ચે, પાણ્ડવ કેરી નારી;

મીન કરી સર્વ દો રણા છુ, એ ગતિ કુણુ તજારી ? ૨

હાહ-કવણુ ગતિ એ તજારી ? મનિ ધરતા લાજ;

ધર્મનિ પાસિ ચેમનિ, કાં નથી બોલતા મુખિ આજ ? ૩

દુર્યોધનતુ સમાવી તહમ્મે, નથી સકતા ક્રોધ;

તુ અર્ધ પાપ તણા વિભાગી, યારો સકલ ચોપ. ૪

અધિકારવન્તની આગલિ, કરિ કાપ અધર્મ;

તેહનિ સભાપતિ વારિ નહીં, તુ બોમવિ ચિકમ્.” ૫

વિદુર કિહિ, “ સુભટ તહમ્મે, આણુબ્યો મનિ વિશ્વાસ;

એ બેપરિ તજાનિ વસી હું, કહું એક ઇતિહાસ. ૬

એક સમિ અર્જુન-વિરાયન માહિ, પકડુ વાત-વિરોધ;

કો કન્યા-કારણિ પરપર, ધરતા હવા મહાક્રોધ. ૭

ઋષિ કિહિ, ‘ તુમપિ હું ભણુ, ’ ‘ હું ભણુ, ’ કિહિ બૂપામ;

દેહિ પોણુ કરી પ્રજ્ઞાદનિ, પૂછવા મયા તતકાલ. ૮

ત્યાં જઈ ઋષિ વાયક કહિ, ‘ સુણિ, વિશ્વલક્ષ્મ પ્રજ્ઞાદ !

તાહરા પુત્ર નિ મુઝ માહિ મણુ, બેપતુ હિ વિવાદ. ૯

પક્ષપાત કુંડનુ કરુ તુ, અજડણુ તુમ શિરિ હોપ;

અદમ્મે. ઉભય માહિ અધિક કવણુ ? તું કહિ કારણુ સોમ. ૧૦

એદૂં સાંભલી પ્રજ્ઞાદ, મિન્તાણુર યણુ અશ્વમેધ;

પછિ પ્રશ્ન તે કર્યપ પ્રતિ, જે પૂછિહિ તત્ત્વેવ— ૧૧

‘ જાણુતુ રમકુ મનિ, મુખિ વચક, વદિ જુઝું મેલ;

મૂંકિ, સ્વામી ! સાચું કહુ, ગતિ કવણુ પામિ તેલ ? ’ ૧૨

- કશ્યપ કહિ, ‘જાણતું રચતું, ચે કો વદિ અન્યાય,
તે સમિ આતુર જીવનું, નરકાધિકારી થાય ૧૩
- પછિ વરણુ-પાસિ જન્યાસુ, મહાગતિ બોગવિ તેહ,
જાણતું રચતું મુખિ સભાસદ, સાચું વદિ નવિ ચેહ. ૧૪
- તું તેહ માટિ સત્યાર્થ-વાચક, બોવન્યે અશ્વમેન’
પ્રજ્ઞાદિ પછિ આવી વાચું, પુત્રાનિ તંભેવ ૧૫
- ‘એ સકલગુણ-સચ્ચુકત ઋષિ, માનુભાવ મહાદુ ખ-હરણ,
આપણા રચકા એ અધિકા, સુત’ સેવિયિ એદના ચગણ’ ૧૬
- પુત્ર જાણી પક્ષ નવિ કરું, ઋષિ કહિ, ‘મુણિ રાય’
સત્ય કલ્પ નિ શતાધિક, વર્ષાનું હનુ આહિ” ૧૭
- વિદુર કિહિ, “તેહ માટિ, સુભટા’ સન્ત અધિક ચે હોય,
ધર્મનિ પાસિ ચર્ધ કા, નથી બોલતા મુખિ સોય ? ૧૮
- આપણિ છતા એ સભા માહિ, વ્યવહાર અગવા ધમ્મ,
સાંખી દુઃખ પામિ ધણુ, કાષ નથી રિહિતુ ધર્મ,” ૧૯
- ત્યાહરિ કહ્યું વાચક ઉચ્ચરિ, ચે મહા સુભટ કિહિવાય,
“એ દાસીનિ, દુ શાસન’ ભવન માહિ લેછ જાય” ૨૦
- દુ શાસનિ પછિ કેશ પ્રહી, સુત-પાણુ-પત્ની સોય,
મન્દિર વ્યયિ લાગોજ જાવા, ત્યા દેખના સર્વ કોય ૨૧

ગીથલું

- દેખતા સર્વ કોય રે, મન માહિ દુષ્ટ દયા ધરિ નહીં,
ત્યાહરિ બીજમ સાદ્મ જ્ઞેષ્ઠનિ, મુખિ પાઠ્યાલી બોલી સહી ૨૨

કર્ણુ ૩૨ મું-રાગ [રામેશી]

ભીષ્મ પ્રતિ કિંહિ દુષ્ટસુતા, મનિ ધરી દુઃખ અપાર,
 " મિ અપરાધ કર્યું નથી, અરે ગર્જાસુત ! અવિધારિ. ૧

તુ કાં તમ દેખતાં મૂંઢિ, કુષ્ટ દમિ છિ અપાર ?
 એ કરતાં કાંઈ, શ્વસુર ! તહાન, નથી રિહિતુ ભાર. ૨

કાલ અધિકાર કાંઈ રિહિતુ નથી, મદા ગ્રીહ વરતિ પાપ;
 કા પીકતાં પ્રેમદા ખમી, કા ધર નવિ રિહિ આપ. ૩

રવિ-પવન કેમ સ્પર્શ મુઝનિ, નદો હવુ તુ લવલેશ;
 એ આજ પાપી સભા માહિ, પ્રભવિ ગ્રહીનિ કેશ. ૪

મૂંઢિ કુષ્ટ પાપી ચે દમિ, તદ્મયો વારી ન સકુ તેહ;
 તુ કાલની ગતિ સર્વથા, વિપરીત દોસિ એહ. ૫

ધર્મવન્તની દષ્ટિ આગમિ, નથી ધર્મ રિહિતુ નાદ;
 ધર્મની આશ્રિ તહો ધરી, નથી બોલતા શા માટિ ? ૬

મૂંઢિ હારી અથવા નથી હારી, છૂત રમતાં, રાય !
 યેહૂં દીહું હુઈ તેહૂં કુહું, હું કેઈ કવણુ હિપાય ? ૭

ત્યાદ્વરિ ભીષ્મ કિંહિ, " રે કત્યાણી ! વિશ્વાસ મન માંહિ આણ્હિ;
 સત્ય વાયક કહુ પણ્હિ, ધર્મની વેત્તા નથી નિરવાણુ. ૮

મુહુ વ્યપિ કીરવ આશ્રિયાં, માનિનિ મનિ વિશ્વાસ;
 તેહ માટિ એક રહિશિ સહી, પોતા તણુ કુલનાય. ૯

આહિ દ્રોણુ પ્રમુખ આનિ બાહ્લીક, આ મુલક ચે ચે હોય;
 ગતપ્રાણુ યૈયનિ સભા માંહિ, બિદા છિ સર્વ કોય. ૧૦

હારતાં પ્રાણુ, વિશ્રૂતિ, સ્ત્રી, ધન, સત્ય ન ચૂકતુ રાય;
 તેહ ધર્મ પાસિ છિ સહી, પરથહ એકજ સાહિ. ૧૧

એ દુર્યોધન રાગ તણુ, ભય સર્વનિ મનિ હોય;
 તેહ માટિ એહનિ વારી, નથી સકતા કોય. ૧૨

- તેણે સ્થિતિ રાજા દુર્યોધન, ધમ ઉચ્ચાર્યું તત્ખેવ,
 “ હું ભીમ-અણુન તણા પ્રાક્રમ, લઈ છું અશ્વમેવ. ૧૩
- જી આદરિ તુ ઇન્દ્રનિ, જોઈ બાધી ત્યાદિ મોય,
 શું કરિ, જો તૂંકિ હારી, ગણા હેઠું જોય ? ૧૪
- હાવિ યુધિષ્ઠિર ચે ધમ કહિ, ‘ મિ નથી હારી એક;
 તુ તૂંકિ મેલ્યું આદિ રથડી, કાઈ તેહ માદિ નહી મન્દેહ. ” ૧૫
- ત્યાદરિ સભાસદ મર્વ કા, મનિ વિમામિ તત્ખેવ,
 શું બોલસિ હવિ ભીમ-અણુન, નિકુલ નિ મન્દેવ ? ’ ૧૬
- ત્યાદરિ ભીમ કહિ, “ અમ છતા કોઈ, નથી ધગતા લાજ,
 શું કીર્તિમિ જી ધર્મસંકટ-વસિ ષડચા અદ્ભ્યો આજ, ૧૭
- માહુરા-પાદુ મહારિ ઇન્દ્રનિ, પ્રાણિ કરું કાણુ માલિ;
 તુ દુષ્ટ પાપી મુઝ આગલિ, ગહી સકિ કૌંવ કયાલિ ? ૧૮
- જી શીખ દિધિ સુત-ધર્મ તુ, મુઝ દેખાડું પ્રાક્રમ,
 કેસરી આગલિ પથા જમ્બુક, મુઝ આગલિ એ તિગ્મ. ” ૧૯
- ત્યાદરિ વિદુર ભીષ્મ વદિ ધમ, “ પવનસુત ’ અરિધારિ,
 મનિ કોધ કીધા તણુ અવસર, નથી આણિ હારિ. ૨૦

લેખક

નથી આણિ હારિ રે,” એવી ભીમ પ્રતિષ્ઠા વાણી કહી,
 તે વચન શ્રવણે સાંભળી, તવ કર્ણ પછી બોલ્યુ સહી.

કૃષ્ણ ૩૩ મું—[રાગ ગોડી]

મૃત્યુ તણુ સુત બલિહિ હિ ચેહ, પાઞ્ચાલી પ્રતિ બોલ્યો તેહ;
 " દુષ્ટમુતા ! મનિ ધરિ વિશ્વાસ, પાણ્ડવ થયા કૌરવના દાસ; ૧
 રિયર રાખી મન પોતા તણુ, કરિ કૌરવ-ધિરિ દાસીપણુ;
 હાવિ પ્રિયા પાણ્ડવની ટલી, ધૃતરાષ્ટ્રના મુતનિ ભાજિ વલી. ૨
 જી પિરિસાં પાણ્ડવ-ધિરિ રહી, દીન દશા તું પામી સહી;
 ભાવે ભાજિ દુર્યોધન રાય, યિમ દાસી કુટુંબી નવિ થાય. " ૩
 કણુ તણુ વાયક સાંભલી, રણુ ભીમ મન માંદિ પરજલી;
 તેણિ સમિ રાય દુર્યોધન, દુષ્ટમુતાનિ કહિ હિ વચન. ૪
 " કો તું રદન કરિ કુખ ધણિ ? જલપૂં નથી ધિરિ પાણ્ડવ તણિ.
 જી કિહિ તું કુન્તીમુત ૧૭ ચેહ, ઇન્દ્રપ્રિય વોધાવૂં તેહ. ૫
 મુઝ ઊરુ—અર્જુ વ્યપિ, સુન્દરી ! આવી બિસિ તું વેગિ કરી. "
 ઇમ ધૃતરાષ્ટ્ર કુંભર વદિ, ત્યાદરિ ભીમ કુખ પામ્યુ હદિ. ૬
 અમિ બિહ આખડીયિ ભરિ, કોધભયુ વાણી ઉચ્ચરિ;—
 " અરે દુષ્ટ ! અમ સાનિધિ રહી, તિ ચે ઊરુ દેખાડ્યુ સહી; ૭
 મહી મદા હવિ પાણિ પ્રત્યષિ, ભાંગી તેહ કરમં શનખવડ;
 તુ મુઝ નામ ભીમ જલજ્યે, આજ રથડી નિમ્મે આણ્યે. " ૮
 ચિદુર વાયક ત્યાદરિ બોલ્યા વલી, "અરે કૌરવ ! કાં શુદ્ધિ ટલી ?
 વણુ-અપરાધિ પાણ્ડુ-કુમાર, દુષ્ટો ! કાં દમુ છુ અપાર ? ૯
 મદો ! મનિ જલજ્યે નિદાન, રાજ-રીધ-સુખ સ્વપ્ન-સમાન.
 એણિ પાપિ આજણુ સવિ કાય, નેટ કુસલ તહાનિ નવિ હોય. " ૧૦
 મુઝાટિ તેહ નવિ સાંભલી વાન, એદવિ જીવન માંદિ થયુ ઉત્પાન;
 કાગ ઉત્તક ખર જામ્યુક ચેહ, કરિ કોલાદલ જીવન માંદિ તેહ. ૧૧
 બોલ્યા ભીમ-કૃષ્ણ-દ્રોણ મુઝાણુ, "રાગનિ દવિ કપ્તાંયું દમ્યાણુ ?"
 તેહ વાત અવણિ સાંભલી, મુઝાણ-મુઝા મન માંદિ પરજલી. ૧૨

વિદુર-સદ્ગતિ વિભાસ્યું સોય, વાપી સુત નેગિ સર્વ કોય;
 કરવા તે ઉત્પાત-વિધાન, જઈ જુદ વીનવ્યા રાગ્ગન. ૧૩

રાયિ પ્રીતિ મન માહિ ધરી, તેડાની તવ દુપદ-કુંઝરી;
 રાગ્ગ મનિ રીઝવો નિરવાણુ, વધૂ તણિ ગિરિ મેદુસુ પાણિ. ૧૪

“અહો ધર્મપત્ની ! અવિધારિ, રખે ધરતી દુઃખ હદિ મુઝારિ;
 દુર્યોધનિ વૃદ્ધિ પ્રભવી ચેહ, મન માહિ વાત વિભાસી તેહ. ૧૫

તાહરો ગુણુ નવિ લઈ પાર, તિ કીધુ કુરવંસનુ ઉદાર;
 માગિ, માગિ, વર આપું સોય, ચે તાહરિ મનિ ઇચ્છા હોય.” ૧૬

સતી કહિ, “છોડાવુ એક વાર, દાસ-વૃત્તિથી ધર્મકુમાર”
 “અરે દુપદી ! માભસિ તું મહી, એદ દુઃખ તહાનિ ધગવું નહો. ૧૭

ધર્મરેવરૂપ યુધિષ્ઠિર ગોય, દાસવૃત્તિ તેડુનિ કિમ હોય ?
 એ ચિન્તા રખ્યે મનિ આણુતી, વધી માગિ બીજુ વર સતી.” ૧૮

“શ્વસુ ! વધૂ હું છું તમ તણી, તદ્મયો કૃપા કરુ અતિ ધણી;
 તુ દુષ્ટથી છોડાવુ અશ્વમેવ, અભ્યુન-ભીમ-નિકુલ-સિદ્ધિવ.” ૧૯

વહિ ધૃતરાષ્ટ્રિ વાણી કહી. “માગિ, સતી ! બીજુ વર સહી,”
 પછિ જોડ્યા દુપદી ઇચ્છ, “હાવિ માગું તુ ધર્મ રિહિ કિમ્મ ?” ૨૦

ત્યાહરિ કણું સભા માહિ બોલ્યુ મરી, “મિ પામ્યાલીની પિરિ લહી,
 ધીર નાગિ દુપદી સમાન, ત્રિભુવન માહિ કોઇ નહો નિદાન. ૨૧

પાણિ અધર્મ પૃથાસુત ચેહ, તે પિરિ વનિતા નવિ ધટિ એહ;
 હીજુ-પ્રાકમી પાણુકુમાર, પ્રેમદા મ્થકા એ પામશિ પાર. ૨૨

ત્યાહરિ ભીમ કહિ, “કુમતિ ! ખરું, ધર્મ માટિ હજી સાસુ કરું;
 મુઝ પ્રાકમ જોન્યે એક વાર, કોગવ-દય વાલુ સર્વાર.” ૨૩

કિહિ સુતધર્મ, “જુદોદર ! સુણ, નથી સમિ અલિ બોલ્યા તણુ,”
 ભીમસેનનિ વારી ગય, ધૃતગણ્ડગનિ જો વાગા પાણિ. ૨૪

આદર્ય અમ્મિકાસુત તણી, યુધિષ્ઠિર ગુપ્તિ કીધી ધણી;
 “વચન ચચાર્ય કંઠ હવિ તદ્મયો, કૃપાનાથ ! શ કરવું અદ્મયો ?” ૨૫

પણિ ધૃતરાષ્ટ્રિ આતિ આદર કરી, પાણ્ડવ તણી પ્રશંસા કરી;
 "ધર્મ" સાધુ તુ પુત્ર સુગ્નણ, દેહી પિરિ મુખિ કર વિખ્યાણ? ૨૬
 દુર્યોધનિ તદ્ભ્યો પ્રલબ્ધા ચેહ, રજ્યે ધરુ, પુત્ર ! મન માહિ તેહ,
 સત્ય સાભવુ, પુત્રો સન્ત ! એ પાપી કરશિ કુવ-અન્ત ૨૭
 એહના કૃત્ય મનિ ધરવા નહી, અમ સાદ્મૂં તદ્ભ્યો જ્યેષ્ઠ સહી,
 અહાનિ એહ ગગિ હિ વાત, કુરાય દુન્યો તદ્ભ્યો પાચ્ચિ જાત ૨૮
 હાવિ હેમ-રેત્ન-સુકતાદય ચેહ, મિ તહાનિ મવિ આપ્યા તેહ
 ગજ-હયવર-રથ અર્જુનકરુ, ઇન્દ્રપણિય વેગિ સાચરુ ૨૯
 આહિ રથકા જ્યનિ પુરમાજ, ત્યા સુખિ તદ્ભ્યો કરન્યો રાજ".
 એહવૂ વાચક સુણી ધર્મકુમારિ, રાજાનિ કીધુ નમસ્કાર. ૩૦
 પાણ્ડુપુત્ર આનન્દ મનિ ધરી, જર્જર-ચિ બિહા વેગિ કરી
 સાથિ સેના અતુરક્રિણી, વેગિ આપ્યા નિય પુર બણી. ૩૧
 દુઃશાસનિ તેહ લલ્યુ ઉપાય, જે વીનન્ધુ દુર્યોધનરાય.
 "વેરી કાર્ય" કજિ નવિ ચેહ, આજ કર્મ ધૃતરાષ્ટ્રિ તેહ. ૩૨
 સોપી રીધ મવિ પાણ્ડવ તણી, દુપદીનિ લેધ ચાલ્યા પુર બણી.
 મહા વગિઅર છન્ડેયું ચિમ્મ, પાણ્ડવનિ તદ્ભ્યો કીધા તિમ્મ. ૩૩

* * * * *

સાવધાન ગિ નવિ યાહિ, ગય ? હાવિ ગ્લાનુ નથી ઉપાય," ૩૪

૯. અનુદ્યુત પર્વ—

દુર્યોધન એહવૂ જનણિ ધગી, ગયુ પિતા કહિ વેગિ કરી
 "તિ મેહ્યા કુવવેરી ચેહ, અન્ધ" કાર્ય શ કીધુ તેહ ? ૩૫
 અહારિ શરુચિ એક કહી હિ વાન, તે સાભવિ, રે મુગ્ધ તાત !
 વાધી લતા, મિન, વેરી સોય, તે છેદના કુખ નવિ હોય ૩૬
 પાછા તેગવિ હવિ પાણ્ડુકુમાર, કરી નૂન રમથ એક વાગ.
 આ વાગ દ્યુત રમથ એહથ, વર્ષ જાગનુ પણ પાકથ. ૩૭

છૂન રમી હારિ ચે કોય, દાઢ્ય વર્ષ રિદિ વનિ સોય.
 એક વર્ષ નિઘવતા ગ્રહી, ગુપ્ત દયાયિ રિદિવું સહી, ૩૮
 ચે કો ક્રતા સોધતા લલિ, નવાં બાર વર્ષં વનિ રદિ."
 એવલા વાયક અવણિ સાભલી, પાણવનિ તેગ્યા વલી. ૩૯
 માટી રમતિ, હર્ષ મનિ ધર્મ, રાધિ વનવામ તણુ પણુ કપુ.
 કપટકારણુ ધર્મિ નવિ લણુ, હાર્યું સર્વ, વલિ કાઇ નવિ રહુ. ૪૦
 પાથિ સુભટ હેવા ચિતભજં હમ્મ, હેય દણિ દલિઆ તિમ્મ.
 માનુભાવ હય મનિ નિરાસ, ચિતિ ચતુર્ભુજ કરી આશ. ૪૧
 વન માલિ જવા હવિ સામ્રન થાય,
 વૈશમ્પાયન કિદિ, સુણિ, રાય !

૪૨
૮૦૨

કહ્યું ૩૪ મું-રાગ [રામગ્રી]

વૈશમ્પાયન ધણી પિતિ બોલ્યા, સુણિ, જનમેજે રાજન !
 કૃષ્ણજનિ પરધાન કરી, પાણવ જમ મહાવનિ ૧
 દુ શાસન હમ વાયક હિચારિ, “સુણિ, દુર્યોધન રાય !
 દીન દયા હવિ પાણવ પામ્યા, ચે સત્યવન્ત કિલિવાય. ૨
 રાજ તણું સુખ સર્વ તિજનિ, પામ્યા વન-અધિકાર ;”
 વયલુ લીમસેન ત્હા બોલ્યુ, મન આણી ક્રોધ અપાર, ૩
 “મૂઠિ વાગિ છિ હદિ તાહરા, વચન મર્જી આલિ ચેહ,
 પણિ ગુહ સગિ જોયે સહી, માહરા બાહુ તણુ બલ એહ, ૪
 હું દુર્યોધનનિ સાહીનિ, સતખણુ કડ એહનુ દેહ ;
 કણું તણુ વધ કરસિ તણુ માલિ, સુભટ ધનગજય ચેહ. ૫
 શકુનિ મહાપાપી તણુ વધ, કરસિ રણિ સિદિદેવ,
 વલિ દુ શાસન ' હું વૂઠિ મારેસ, તણુ-મમ્મ તખેવ. ૬
 ૨૫

‘વસિ દુર્યોધનનિ દક્ષી તેદ્ન’, રુધિર કરેસ મુખપાન; (૬)

શીસ-ચરણાં અવનીયિ યાંપૂં, છાં લીમસેન અવિધાન.”

પાર્થ કિલિ, “રે લીમ! મુખિ નવિ, દેખાડી કલિયિ એહ;

“યે યિમ હોનાર હસિ તિમ, સહી નીપજસિ તેહ.”

પછિ લીમ, દ્રોણ, ધૃતરાષ્ટ્ર, વિદુર, બહુ મિલિઆ સુભટ ઉદાર;

તેહ ‘સર્વ’ કલિ વનિ જવાની, આઘા માગિ ધર્મકુમાર.

એહધૂં સાંભલીનિ સુભટ સર્વકા, રણા નીચૂં જોય;

દક્ષિણ પાણિ સ્વસ્તિવાચન, આરિય દિયિ સવિ કોય.

પછિ કુન્તાની આઘા માગી, મનિ આણી પ્રેમ અપાર;

પાઞ્યાલીનિ સાથિ લેધનિ, આઘા પાણકુમાર.

પુત્રવધૂ વનિ આઘતાં માના, કરિ રુદન અનેક;

વિદુર વીરિ શાન્તના ખખાડી, જોશી વચન વિવેક.

ધૌમ્ય સાથિ વન માલિ સાંઘ્યાં, પાણકવ યે પાંચિ બ્રાત;

નગરયોક તેણિ સમિ સવિ, કરિ ત્યાં આંમુપાન.

ત્યાદરિ વિદુરનિ ભવનિ તેડાવી, ધૃતરાષ્ટ્રિ પૂછ્યું એહ;

“શી મુગતિ વનિ જાય છિ આજ, પાણક તણા મુત યેહ ?”

વિદુર વાયક વદિ વચન, “તું સાંભલિ સાચું, રાય !

મુખિ વચ્ચ ટાકી કરીનિ, ધર્મપુત્ર વનિ જાય.

લિલિકાંવિ જુજ લીમ સુભટ, સિકતા અવિચોકિ અભુજ;

માદ્રીમુન પૂઠિ થકા, પાઞ્યાલી કરિ રદન.

તવ પુત્રિ હવજેદ કરીનિ, કાદયા સુભટ મદન;

મેતી દમ્યાના પાપ રથડી, દાવિ દસિ તઢાર અન્ત.

યાદરિ આંદિ રથકા વનિ સાંઘ્યાં, પાંચિ પાણકવ બ્રાત;

ત્યાદરિ તાદરા નગર વ્યથિ, હવુ મહા ઉત્પાત.

તેણિ મમિ આઘા ત્રયિ નારદ, વાયક કહ્યું મુખિ મોય;

“વર્ અદમિ આવડશિ, દૈરવ-દથ સર્વ કોય.”

એટલું કહીને ત્યાં સ્થકા, શીખ વધ્યા ઋષિગણ,
 ત્યાંહિ દુર્યોધન કિંદ્રિ દ્રોણ પ્રતિ, 'દાવિ કરતુ કણ ઉપાય ?' ૨૦
 વિદુર વાયક હાથી પિત્રિ બોલ્યા, "સતિ સાભયિ, શૂંપાય"
 દ્રોણાચાર્ય તાદ્ગત પુનઃ પ્રતિ, ચ બોલ્યા તત્કાલ. ૨૧
 દ્રોણ કિંદ્રિ, 'સાભયિ, દુર્યોધન' કણ વાયક માનિ મોખ,
 દોષ-ભય પાળક વનિ આલ્યા, તે તુલિ કુગલ નવિ દોષ ૨૨
 'નિશિ મનિ જાણું છું, દુષ્ટ નણુ મુત ચેદ;
 દૃષ્ટુમ્ન મદા યોધ પ્રાક્રમી, મૂલિ મારગિ નણિ તેદ ૨૩
 દાવિ ઇવનું નેદ નથી, તે ગર્વ ગયા તૂ જાણિ.
 એ પાણક મર્યાદ વાયસિ, કૌતુહલ કુન નિગવાણ ૨૪
 બાહી અન્ય ઉપાય નથી, કાષ્ઠ આત્મ-સાધન કેરુ અપાર,
 અથવા પાણકનિ સન્તોષી, આદિ પાઞ વાણ એક વાર.' ૨૫
 વિવિધ પિત્રિ તર મુત આમલિ, કિંદ્રિ દ્રોણ વચન મુખિ ચેદ,
 ગજ તણિ મદિ અન્ધ થયુ, સપિન્ના વચન ન માનિ તેદ. ૨૬

કોથણ

વચન ન માનિ તેદ રે," એટલી વિદુરિ વાણી કહી,
 વૈશંપાયન ઉચ્ચગિ, જનમેજે આભતિ સહી.

૨૭
 ૮૭૯

કહ્યું ૩૫ મું—ગગ [ગૂઢી]

વિદુર તણા ત્યાં વાયક ચેદ, ધૃતરાષ્ટ્રિ સાભલિઆ તેદ,
 પછિ વિદુર પ્રતિ વાણી કહી, "તૂ જોતાવણુ જા રે મહી - ૧
 બહુ ધુમ્પ અપઞ્ય કરીને ત્યાંહિ, જો પાણકનિ તૂ સ્થાપિ આલિ,"
 એટલું સાભલીની વિદુર પડ્યા, પછિ સાગિ માર્ગ વ્યપિ તેમિત્યા ૨
 રણુ રાય ચિન્ના મનિ આણી, ત્યાંહિ જઈ મુખિ બોલ્યા વાણી,
 "પાણક સાથિ વેગ કરી, ચ મિકે તૂ શોક મનિ ધરી ?" ૩

લીધમ, દ્રાણુ, વિદુગિ વૃદ્ધિ કલુ, તાદરિ હદિ વનન નવિ લલુ,
 અતિ સ્વાગ્ય કીન્નિયિ ચેહ, સહી મૂન અનરચનુ તેહ. ૪
 પાગ્યાની સાધની સતી, પાપ દસિ ચેહના નામ વતી,
 પુત્રિ કોધ હદિ દેવ ધરી, ચાદગિ આણી સમામાધ સુન્દરી ૫
 ત્યાદરિ સમામદ હતા ચેહ, મન માદિ અતિ કાપ્યા તેહ,
 તેહનિ પાપી જીણુ મ્થ ગ્રહી, સતી સમા માદિ પ્રભવી સહી. ૬
 હાપિ અન્ય ઉપાય કરુ કથુ, તેહ પાપ કીહા છટશુ ?
 તેહ માદિ એહનુ નિધિ ચયિ, કીવનુ કલ આવગિ ૭
 પરમ સાધુ આ પાપિ હિ એહ, સુત પાવકુ તથા કદિયિ ચેહ,
 તેહ સાચિ કપગ્ગ કરી, તેનુ રાજ-સુખ સવિ લીધુ દરી ૮
 અપગધ વિના સર્વ હગવુ, ધણુ સુખ તેહનુ હગવુ,
 તેહ તિનવી મદ્યા વન માદિ, સુખ-અશા કગિ દવિ મ્યાદિ ૯
 એહવુ વાયક શ્રવણિ સાભવી, મૃતરાષ્ટર તવ મોત્યા વતી,
 વૈરામ્પાયન કિહિ, સુણિ, રાય' તેહ વૃદ્ધિ હુ કહુ ઉપાય. ૧૦
૮૩૯

કહનૂં ૩૬ મૂંગા [મહીર]

અપિજ કારણુ તે ઉચ્ચરિ રે, સગ્ગે પ્રતિ કિહિ રાય,
 પુત્રિ ચેહવુ કર્મ રે, તેનુ કુણિ નવિ માય ૧
 ચાદરિ ત્હા પ્રભવી મહી રે, લાગિ વિદુગિ કહી મુઝ વત,
 દરિતનાપુર વ્યપિ રે, વરતી રથુ હિ ઉપાત ૨
 ૧૯-મહા ઉપાત ન્હુ હિ વગતી, વિદુર કિહિ, “સુણિ, રાય”
 એ કાષ કુશન નહી આપણુનિ, સાભવિ અત્ય ઉપાય. ૩
 તેહ માદિ વર આપિ સતીનિ, સન્માન સાધુનિ કીન્નિ;
 પાપ કર્મ મિમ ચે કર્મ, રાયજી' કદાચિન છટીનિ” ૪

- પછિ સતીનિ મિ વર આપ્યુ, પાણ્ડવ દુખ છોડાવ્યા,
 મેન સુલટ રીધ-માત્ર મમર્ષી, ઇન્દ્રપ્રસ્થ પુલાવ્યા ૫
- પછિ પાપીયિ ફરી તેજાવ્યા, દયા ધરી નનિ મન્નિ,
 ગ્રી વૃત મર્ષ લીધું દગિનિ, પાણ્ડવ કાલ્યા વન્નિ ૬
- યે ભામિ ભાગ્યું ભુજ-પ્રદાગિ, જગસન્ધનૂ માન,
 તેહના બાહુ તણા ખવ-આગવિ, અહૂમ્બો રાહ કુણ માન ? ૭
- એણિ ધર્મ ફલના ધીર્મ ન મૂમ્મું, ધન્ય એ પાણ્ડુકુમાર,
 દિન થોડિ દવિ કેપા નામિ, એનિ કગસિ જગદાધાર. ૮
- કાવ તણિ વસિ કોવ, મૃત્યુ કરી ધટિ છિ એહ,
 હોનાર પદાગ્રથ યે હોસિ, નીપજ્જસિ સહી તેહ ૯
- દુખ પછિ પાણ્ડવ નહિ ચૂમ્યા, ધર્મ તણા આચગ્લ,
 વર્ષ બાગ પછિ વન માહિ વેગ્યા, કરતા હદિ દગિમ્મગ્લ ૧૦
- પાણ્ડવના દુખ ચૂર્ણ થયા, તે કૃપા કૃષ્ણની હોય,
 યે ભગવન્ત ભાનિ મનિ નિશ્ચે, મર્ષ ગુપ્ત પામિ મોય ૧૧
- ત્રે પક્ષી જાહની તણુ જન્મ, અન્ન માહિ અલિ નિન્ન,
 ભારગ્રથ અન્ન રથકી ખુધ્યમાનિ, કયા કલિયિ વિમ્મ ૧૨
- ઓગણુત્રીસ (?) વાણી કહી, કહના ખટત્રીસ થાય,
 રૂપક અષ્ટ શતાધિકે જાપરિ, માસદિ અન્ન સંજ્ઞાયા ૧૩
- મન્નત સોય ચોપન-મધિ, ઉત્તમ દિવસ અપાર,
 આશ્વિન માસ, કૃષ્ણ પક્ષ પાવન, તૃતીયા નિ ગવિનાર ૧૪
- શીશુનયગ્લ-કૃપાયિ કરી મિ, માહયુ એહ અભ્યારા
 પદખન્ધ તે પૂર્ણ થયા નિ પુણ્તિ મનની આશ ૧૫
- માતા સુજુતા અકેક અપગિ હોય ગર્જાસ્નાન,
 અન્તકાલિ તેહનિ નિભય પદ, આપિ શ્રીભગનાન ૧૬
- યે ત્રે ભાવ ધરી સાજનાયિ, નગનારી નિરધાગ,
 મનવાન્નિજ્જનિ પામિ, ન આપિ ઉદર મુઝાગિ ૧૭

- અકસઠ તીરથ કેરું ફલ, તે ધિરિ બિહાં હુઈ રનાન;
ભાર્થનું પદ એક સાંભણતાં, પામિ પરમ નિધાન. ૧૮
- શ્રોતા વક્તા નિ કવયિતા, ત્રણિ પાવન યાય;
સંસાર તણું મુખ ભોગવી, અન્તિ વૈકુણ્ઠિ જાય. ૧૯
- એકિ આસનિ એકામ ચિત્તિ, સાલલિયિ નિરધાર;
પુણ્ય તણી સર્ખ્યા નવ જાણું, ભાર્થ-કથા છિ સાર. ૨૦
- મન સાચાનિ ત્રણિ છૂટિ, મનસા વાચા કર્મનાં પાપ.
સભાપર્વ સમ્પૂર્ણ થયું, શ્રીકૃષ્ણ તણુ પ્રનાપ. ૨૧
- વૈશમ્પાયન ઋષિ ધ્રુવ બ્રાહ્મણ, સુણિ, જનમેજે રાજન!
અન્તકાલિ તેહનિ નિર્ભય પદ, આપિ શ્રીભગવાન. ૨૨

છિથલુ

- શ્રીભગવાન અન્તિ પદ આપિ, ટાલિ ગર્ભ-નિવાસ રે;
શ્રીગુરુચરણ-પ્રનાપિ કરી, કિહિ સેવક વિધ્વજ્ઞાસ રે. ૨૩

૮૧૨

કવિ શ્રીમન્મહાભારતે વિધ્વજ્ઞાસ-વિરચિત
સભાપર્વ સમ્પૂર્ણ

અનીપ્રશ્નિકા:—

ઈતીશ્રી માહાભાર્થે સભાપર્વ સંપૂર્ણા લખીતમ શુભં ભવતું ॥ કલ્યા
મસ્તુ ॥ અંકાર બુલો ચુક્યા હોએ તે સંભાણીને નાયવો લખનારને દોષ
દેવો નહીં કાંચે ને નેદેવી પ્રત હુલી તેવી લખું છે એ ગોપરાનેા માણી-
વદનમસ નાગર બાણજી મદસ્ત મુનશી મંગલાશંકર પ્રાણરાંકરનો છે ને
એ ગોપરો વચિવા અથવા વંચાવી સાંભણવા અથવા વંચાની સંભણવા
અથવા લિતારવા અથા કોઈ પાસ લિતરાવવા અથવા એ એ શીવાએ હરકોઈ,
પ્રકારે લઈ જાયે ને પાછો ન આપે તેદને શીવજી ગુરુ સદાશીવ. શીવદર
રાંકર માહાદેવ સંજુની આણુ છે ત્યા હજ દેવ શ્રી બાણજી આઘ વિષ્ણુ-
નારાયણ દરી. રામ કૃષ્ણ નીરંજન નીરાકારની આંખુ છે ત્યા તેને માર્ગ
જમદત્યા, સીદત્યા, ચોદત્યા, આત્મદત્યા, બાળદત્યા એ પાંચ દત્યા છે
તે બજુને. (૫૪ ૪૪)

શ્રીકૃષ્ણઃ ।

આદિપર્વ—વિવેચન

મોધપત્રમાંથી:-૫૭ ૧ થી રાફ થતા ૧ લા કડવા પદેર્થ ૬ પ્રતિને અનુસરી મોધપત્રમાં આવેલી ૯ કડીયો પાંચગાની છે. ૬ પ્રતિ પાછળથી મળેલી હોવાથી આરમ્ભનાં ૧૧ કડીવાનો સંજ્ઞા થઈ શક્યો નથી. તે મોધપત્રમાં આપવામાં આવેલ છે.

શુભમ શરીર-સુન્દર શરીરવાળો (બ. ગ્રી.)

કહિ-(સં. કર=હાથ+મ્ મધ્યકાલીન ગુજરાતીમાં સાતમીનો પ્રાયય)
દાયમાં. [હેમચન્દ્રે ક્ષિણે ૪-૩૩૪ એ સૂત્રમાં આ ફકારનું વિધાન કયું
છે. જુલો તે સૂત્ર ગ્રંથનું હતાદરજુ:-

સાયરુ ઉપ્પરિ તણુ ઘરડ તલિ ઘણ્ઠ રયણાઈ ।

સામિ સુમિચ્છુ મિ પરિહરડ સમ્માણેડિ યલહ ॥

આ સંયુક્ત ફકારનો પાછળથી લઘુપ્રયત્ન ચકાર થયો છે. આનાં
હતાદરજો આ આદિપર્વમાં અનેક છે. સિદ્ધ ગુજરાતીમાં એ ચકારનો
વિકલ્પે લોપ થવાનું વલણ છે.]

મહુડળુ-મુર-તેત્રીશ-તેત્રીશ કરોડ દેવાના ભૂવલ્લરૂપે રહેલા.
[ગુજરાતી કવિયોષે સમાસમાં આમ પદો ગણપાઘટ મૂકવાની પ્રથ લીધી
છે] સમાસ ૫. ત.

સુન્ય-(સં. મુનિ) મુનિ જેવી રીતે સાતમીના ફકારનો લઘુપ્રયત્ન
ચકાર થાય છે તે જ રીતે બીજો પણ અનેક સ્થળે અન્ય તેમ જ અનન્ય
ફકારનો મધ્યકાલીન સુખમાં અને કવચિત્તે છેદ સિદ્ધ ગુજરાતી સુધી
લઘુપ્રયત્ન થ મવાનું વલણ છે. રા. નરસિંહરાવ નારીબલિા ચકારાન્ત
તદ્ભવ શબ્દોમાં તેમ જ આદ્યાર્થ બીજા પુરુષ એકવચનમાં એ લઘુપ્રયત્ન
ચકાર બતાવે છે, તે આજ. આ ચકારને આપણે કોઈ પણ રીતે કાઢી શકીએ
તેમ નથી.]

કરિ-(સ કરોતિ પ્રા કરદ) કરે છે [કરદ આ ૩૫ વિક્રમની સત્તરમી સદીની પહેલી પચ્ચીસી સુધી મળી આવે છે કવિ નાકરે વિરાટપર્વે સ ૧૬૦૧ મા રચ્યું છે, તેમાં આવ્યા અસંયુક્ત ગદ વાળાં રૂપેઃ વિપુલ પ્રમાણમાં સ્વીકાર્યાં છે કરિ જેવી રીતે સંયુક્ત રૂપવાળાં રૂપેઃ વિક્રમની સત્તરમી સદીની બીજી અને ત્રીજી પચ્ચીસીમાં પૂર્ણ પ્રચારમાં હતા, તે ચોથી પચ્ચીસીમાં ઘસાઈ એવાળાં થયાં ॥ સ ૧૬૪૮ મા નકલ કાગળેન ગીતગોવિન્દના ગૂજરાતી લાપાન્તરમાં તેમજ છે ૧૬૬૮-૯ મા નકલ કરાયેલ વિષ્ણુદાસના રામાયણમાં સંયુક્ત રૂપવાળાં રૂપેઃ મળે છે]

અવની-દોખ-અવનીના દોખ [વકારનો જકાર મધ્યકાલીન યુગમાં અતિ પ્રચારમાં હતો નહિયાતો પ્રાય જકારને સ્થળે વકાર લખતા તેમજ કથયિત વકારોપચારવાળાં રાષ્ટ્રોમાં પ્રાસ મેળવવા વગેરે માટે જકાર પણ પ્રયોજતા]

સ્તુત્ય-(સ સ્તુતિ) સ્તુતિ, સ્તવન, સ્તોત્ર [વકારનો લઘુપ્રયલ વકાર ઉપર સૂચ્યમાં સૂચ્યો છે તેજ રીતે]

મહર-(સ મસર) મત્સરદોષ, પારકાનો ઉત્કર્ષ ન સહન થવો તે

આપે-(સ અર્પ ડિપાથી આપ+૧ આપાર્થ) બીજા પુરુષ એકવચનનો પ્રત્યય) [અપ આર્પદે મ ગ્ આપિ એ પછી જ નો અર્વાચીનત્વની અસરે ૧ થતા આપે ન્યા જ નો ૧ નથી મતો ત્યાં લઘુપ્રયલ વકાર થાય છે તે પછી વિકલ્પે શિષ્ટ ગૂજરાતીમાં આ રૂપ આપ્ય-આપે જાતરી આવે છે]

જેહુનિ નામ પદ્માપ્રકાશ-જે મહર્ષિ વ્યાસના બનાવેલ શાસ્ત્રસંપ્રદરમાં મહાભારતરૂપી પદ્યને દીપાવનારા આદિત્યનો ઉત્પત્તિ થયો છે [૪ રના ટિપ્પણમાં ૨૧ શી કીમાં જેહુનાં પ્રકાશ એ શીદી પાછલા લલિયાનોથી અર્જુનીન જેવી થઈ છે]

જેહુનિ-જેહુને, જેને [સામાન્ય રીતે નૂત્તાં પુસ્તકોમાં આ લઘુપ્રયલ જકાર આગતા વ્યંગી પુનરુક્તિ સાથે આવે છે જેહુને વગેરે કેટલાક શિષ્ટ લખાણમાં જેહુને એમ અકારયુક્ત ઉ આપેલો લેાય ॥ પરંતુ ઉચ્ચાગળ તો અવગ થઈ નથી ઉ પૂર્વેના સ્વરમાં કે સ્વર પછી બે છે કેટલીયે પ્રતિયોમાં અદ્ધારા, તદ્ધારાં, અદ્ધ્યા, તદ્ધ્યા, ત્યાહ્, યાહ્, ત્યાહ્,

એમ સ્વર પછીના વ્યંજનમાં જોડાયેલા હ વાળા રૂપો મળે છે. આ ધ્યાનમાં રાખી આજીં હ જોડો આપવામાં આવ્યો છે. શિષ્ટ ગૂજરાતીમાં તે હકાર પૂર્વ સ્વરમાંજ લખવાનું વસતુ છે.] જોડનિર્માનો વિ પ્રત્યય સાતમીના ફકારવાળો છે જોડનું નામ, તેમાં તે જોડનિ નામ.]

નાશ્વિન્-ત આજિ (સં. માનવતિ અપ. માણહ)

વચન...અપાર-વચનરૂપે રહેલો અધરપલ્લવ=નીચેનો ઢોલ; તે ઊપરનો અમૃતરસ, એ જેમાંથી અત્યંત ઝર્યો છે, તેમાં આ વચનનું કથન, પ્રશ્ન, અવશ્ય, તેમજ ગણપતિના સુણેાનું પણ તેજ કરવાથી પુરુષ તીર્થમાં નાહવાથી જેટલું પુરુષ ધાવ તેટલું ધાવ.

હા આ પછી ૫. ૧ ઊપરની કડવા ૧ લા ની કડી તે ૨ ની ૧૦ મી કડી ૫. ૧—અમરપતિ-ફ અકલમતિ એવો પાઠ આવે છે, તે વધારે સુસજ્જિત છે. અકલ છુદ્ધિવાળા જે અવની-અમર=પ્રાણજ્ઞો, તેની હાથ જોડી સેવા કરે, એવી કવિ અહીં અભિલાષા બતાવે છે.

માયાવહની—માયા=પ્રેમ, તે યુક્ત મુખવાળી સરસ્વતી. કલમપ-
યાપ. અધ-એક—અપ=પાપ+એક=સમૂહ. સચરાચર—સચર=
ચિતન+અચર=જડ; જડ-ચિતન બધામાં. [સમ્પ્રતીનો પ્રત્યય હુમ થયો
છે.] એલાયા—હુમ પામ્યા. વિને—(સં. વિવય) વિનયથી. [શ્રીછનો
પ્રત્યય હુમ છે. મૂળ ઠસમ ગખ્તોમાંના મ કારનો ફકાર ગવાનું વસતુ
મધ્યકાલીન ગૂજરાતીમાં હતું. સમય ઊપરથી સૂચે, વિષય=વિષે
(વિસષ્ટદ્વારા વિષે પણ) આમાં અહ સંયુક્ત થઈ જ આવ્યો છે.]

૫. ૨. વેણુપુસ્તકપ્રાશ્નિ—વીણા અને પુસ્તક, પ્રાશ્નિ=હાથમાં
જોડે તેવી સરસ્વતી, (વ્યધિકરણ બહુમીલિ.) [વીણા, મૂમિ વગેરે
રાખેલાં ફ-ઠ ઢૂંચે બની પછી જ-ઓ માં પરિણામ પામે છે.] કુદીર-
કાંઠો. પલ્લવ-પુર-પાત્ર—પલ્લવપુટપાત્રજોડયે;=પાલવનો પુટ=પરિયો.
તે રૂપી પાત્ર=દામ. (કમધા) રલિયાત્ય-(રે રલી=આનંદ)=આનંદ-
યુક્ત. કિરપા-કિપા=ફૂવા, મહેરબાની

૫. ૩. પદ-પલ્લવ—પદપી પલ્લવ=અકુર. અવિગત્ય—ન
નહી રાકાય તેવું. ઉદ્યોત-પ્રકાશ. જોડવિલાસ-વાણીના નાશનો ચિત્ત
જેમાં છે, તેથી ચિત્તના વાતચિત્ત વિવિધ્ય (સં. વિવિધ) જુદી જુદી ભાવનું
[વિધિના આભાસસામ્યે વિવિધમાં મ કારનો પ્રલેપ.] ચોત્ય-(સં.

જ્યોત્તિમ્) તેજઃ. [માગધીમાં જ કરનો વ કર થવાનું વલણ છે. જુવો. મયયો વઃ સિ-દે. ૪-૨૬૨. દોષ રીતે તે હાથપ્રતિયોમાં ૧૮ મી સદી સૂધી મૂળી આવે છે] આઘરાગીર—એનું પ્રયમજ સારીર છે તેવા બ્રહ્મા. (ખ. મી.) ઉપાય—(સં. વચ્ચા) ઉપાધ, હત્યન કરીને. ભુધ્ય (સં. કાદે) ભુધિ. કંજ્ઞં-કજ્ઞં. જ્યક્ષ-યક્ષ. બ્યાલ-સપં. માયારૂપ-સંસારને માયારૂપ દેખી. કુરાલપ્રસર્જ-કુરાલતાયુક્ત પ્રસર્જ ઉપર. તથ્યુ-અવ. તજજ) તથ્યા, નો (પ્રત્યય) ત્યજિ-ત્યજને. [સમ્બન્ધક ભૂતકૃદન્તનો દૂસ્વ જ પ્રત્યય આદી છે. કવિયોયે દૂસ્વ-દીર્ઘ બન્ને ફકાર પ્રયોજ્યા છે.]

પૃ. ૪. મુનિવરિ-(મુનિવર+ઈ તૃતીયાનો પ્રત્યય) મુનિવરે. [અપ-જ્ઞરાગા તૃતીયાના ઇ-ઈ પ્રત્યય મળે છે. તેના મધ્યકાલીન યુગમાં ઇ-ઈ પ્રથમ અસંયુક્ત પછી સંયુક્ત થયા. તે પછી અર્વાચીન ઇ-ઈ થયા. મુનિવરે-મુનિવરે.] ઘેર્થ (સ મૂકે ઉપરથી ગણિતે યદ ધદરિ કે ઘિરિ તે ઉપરથી ઘેરિ-ઘેર્થ.)-ધરમાં, ધર. કીધુ- (સં-કૃત શૌર. કિદમ. અવ કીધવ. મધ્ય. ઘૂં-કીધક-કીધુ ઉપરથી અત્યાદે કીવો.) કીવો, કયો. આ-સન્ધ—(આસન+ઈ સમ્બીનો પ્રત્યય, તે ઉપરથી લઘુપ્રયત્ન વ) આસન ઉપર.

પૃ. ૫ કણ્ઠય—(કણ્ઠ+ય (ઉપર મુજબ સમ્બીના જ ઉપરથી) કણમાં, ગળામાં. કિરખાલ (સં કુપાલ) ક્યાણ. અનુભવિનિ-અનુભવીને પરકાર-પ્રકાર. સારમેય (રિ)—ફેમાં પણ આજ પાઠ છે; ત્યાં સરમે એઈયે. હાન્ત્ય—(સ. માતિ) જમ. બ્યજ્ઞુ—(સ. વિના) વિના, સિવાય. [અન્ત્ય માફકજ અનન્ત્ય ફનો લઘુપ્રયત્ન યકાર] અન્તાક—(સ. ચિન્તા) ચિન્તા (ઉપર મુજબજ.) રાજાયિ—(રાજ+ઈ તૃતીયાનો તેમાં લઘુ-પ્રયત્ન હચ્ચારણ યતાં વિ) રાજયે [છેવટ પ્રકૃતના સમયથી આમ સ્વરોમાં લઘુપ્રયત્ન યકારત્વ છે. (જુવો ખાસ કરી જ કરના વિષયમાં વર્ગો વધુને સિ. હે. ૧-૧૮૦) યકારોચ્ચારણ ન હોય ત્યારે રાજયં ઉપરથી રાજાયે.] કદુ—(વધણ. અવ. કદહુ હ હાસ યતાં કદવ, વડ તેમાંથી અર્વાચીન કદો) કદો. ઇમ-એમ. [જુવો કર્પ-વધા-તપાં થદિ રેમ-ફમ-ફઢ-ફપા કિઃ સિ. હે. ૪-૪૦૧ આ સૂત્રમાં કેમ-એમ-તેમની પ્રકીર્ત છે, એનાજ આખાનુસારે ઇમ છે.] જ્યેષ્ઠી-હાથ્ય—(જ યદિકા હસ્તેન-અવ ય્વેડીકલિ) હાકડી છે હાથમાં એને, તેણે (બધિ-બદુ)

તારથ-(સં. કૃતાર્થ) કૃતકૃત્ય. [કવિતાનું માપ સાચવવા આ રીતે અનેક તર્કીય તદ્દત્તનો બન્યા છે.] નામલોક્ય-(નામલોક્ય+ય, સમગ્રીના ૬ ભાગથી) નામલોક્યામાં.

૬૩ ઉશિયો, વશિયો—આ વચ્ચેમાં સ કાર પછી ધ્વજ-એ આવતાં ૩ નો સ મવાનું વચ્ચે વિક્રમની ૧૭ મી સદીથી પૂર્ણ પ્રચારમાં છે. આ-નિક ભેદશીમાં વિદ્વાનો તેને વિકલ્પે સ્વીકારે છે. છતાં સરળતા ખાતર આમ સ્વીકાર સખવા વચ્ચે ચોક્કસ છે.

સદધારથે—(સં. સજ્જાતિ-સદધાર્મિ-સદ્ધર્મ—આમાં સાતમીના ૬ બિપ-રથી ભતરેલો લઘુપ્રયત્ન મ હોવા છતાં કરી સાતમીનો ૪ લઘુપ્રયત્ન આજે છે. આંહિ. આંહિમાં ૬ નો મ મથે

પૂ ૬.—માદથે (સં. માથં) માટે [અપ માટફ. મ. ચૂ.—મારિ બિપ-રથી માટથ. તેને બિપર સદધારથે માદક કરી ૯ પ્રસય.) નાથે-ન આથે. આદરિ-(સ. માદા+ઈ ત્વીયાનો મ. ચૂ. પ્રસય) આદરે, આદરથી. ઉચ્ચવ-(સં. ઉચ્ચવ) ઉચ્ચવ, ઓચ્ચવ, પદેચો—(સં. પ્રેરિતકઃ મ ચૂ. પરેચિઉ બિપરથી) પ્રેચો, પ્રેરણા કરી. વ્યયુ—(સં. વિરિતમ્-બિપરથી સમ્ભવે) ચોથેયુ. દેશુ-દેશા. [વર્ત્યન્તિ સ્વસ્ય સં. સિ. હે. ૪-૩૮૮) થી દાસ્યથ બિપરથી દેસકુ-દેસકુ-દેસુ-દેશુ.] આપિયુ—(આપુ+ઈયં અવિગ્યાનઃ) [મૂળ દીર્ઘ ઈકાર બિપરથી આ ઇ કૃત્વત્ત યઈ તેનો લઘુપ્રયત્ન થ કાર થયા બાદ આપયુ એવો કાઠિયાવાડી પ્રયોગ બિપરથી આજે છે.] વાંદવા (સં. વન્દિતુમ્ અપ. વન્દેતિ યઈ મ. ચૂ. વન્દિત્વા બિપરથી) વન્દવાને, નમવાને આદિ સંજ્ઞા કરવાને.

પૂ. ૭ બેહરે-બેહ. ગુરે-(સં. ગુરુણા. અપ. ગુરુ મ. ચૂ. ગુરુક-ગુરિ બિપરથી) ગુરુયે સુનિ-મુનિને. કરિયે-(સં. કિયન્તિ-અપ કરીયઈ બિપરથી મ. ચૂ. કરીઈ, કરિઈ-ઇ નો એ યતાં કરિયે આ ઇ માં લઘુપ્રયત્ન ઉચ્ચારણ છે તેને અલ્પે કરિયે એવા અર્વાચીન પ્રયોગ કરીઈ બિપરથી કરીયે લાગવા માગિયે, પરન્તુ રવરભારના સિદ્ધાન્તે આરમ્ભથી ૪ ૩ રવર થયા પછીજ અન્થ ઇનો એ યઈ શકે. આ રીતે કરીયે એ તદ્દન ઉચ્ચારવિરુદ્ધ પ્રયોગ છે.] વૃત્ય (સં. વૃત્તિ) વૃત્તિ, સુખવાન, નિર્વાહ. કેવેશ. (સં. કરિષ્યામિ, કરિષ્યસિ બિપ-રથી અપ કરિષ્ઠકં-કારિષ્ઠકિ-અ. ચ. કરીસઈ, -કરિસઈ કરીસિ ને કરીરા; કરિસિ ને કરિરા, કરિરા બિપરથી કેવેશ. કરીરા. અત્યારે પણ કાઠિયાવાડી

ના જ્ઞાનાગદ સ સ્થાનના પૂર્વ ભાગમા કદેશ એવો પ્રયોગ પ્રચલિત છે] કરીશ

૫ ૮ દીગે (સં રાવતે અપ દિગ્વિ-ઈ મ ચ દિગ્-દિગ્ધ-
દીગ્ધ દીગ્ધિ ઓપરથી દીગે અને દીગ્ધિયે નિકલ્યે અર્થ સાનુનામિતા
હોવાથી દીગે-દીગ્ધિ એવા રૂપો પણ) આપો શીશ (સ શીર્ષ અપ
સિસિ મ) શીસિ ઓપરથી ગાતમીનો ૪ હ્રસ્વ થતા તેની અનુગમે વીધે
અન્ય એ કાગનો તાલબ્ય શા) શીમ ઓપર, માથે આદ્ય (સ શીર્ષ
ઓપરથી મ તે દ નસમીનો પ્રત્યય પૂસતા આદિરિ ઓપરથી આદ્ય, એ
આવારે બહાર એ સ્વરે) બહાર, બહાર અરસો-સાથે નબ્ય (સ
માથે અપ માથે અન્ય ઈનો લઘુઅન્ય ચ થતા) નર્દો નવ દૂત-દૂત
પાશા-(સ પાશે અપ પાશ્મ મ ૧ પાસર-પાસિ અન્ય બહાર હ્રત થતા
અચ્ચારણ તાલબ્ય) પાસે દેવદેવ-અર્ચીનીકુમાર તલનિ (સ તન્મ અપ
૧ શી વિભક્તિ તુલુ તેને મધ્ય ૧ ૨ છ વિભક્તિનો નઈ લાગતા તુલુનઈ
તુલનિ-તલનિ ઓપરથી અર્ચીની તલને) તને તલને કથોવિના-કાલી
ઓ-થ-(૨ લોકે) ઓટ ઓટ

૫ ૯ કેદાર્ય (મ કેદારનંદ ૧ ૧ નો સાતમીનો પ્રત્યય તેનો
વ થઈ) આગમા મ્કમ-કાદર અભિ-હવે આરત્ય-(સ ગર્જ) પીગ

૫ ૧૦ થાથિ-(મ ચ થાથ)=થાથ થાથમ (મ પ્રજુ)
વર્ધાન્તુ હથિ-(મ માર્ગિયતે-મગ દોસ્મ-મ ચ દોગિ-દગિ) દશે
આરદ્ર-(સ ગર્જ)-તીનુ હયાહિ-ગરા ૫ ૧૧ બાના (સ માર્ગ)
બાગ્યા બાગેના સ્તેષ થોપુ લેગુપુથ-વિગુજના ફેરમાર લૂકા-(મ.
કૃષ્ણકા) વ ત્યા એકાદવે આગરે આ અમા ૫ ૧૨ આવત એવ-
આવતામા / [સ ક્રેવ=એવ] તએવ=તેજ સમયે ૫ ૧૩ બાલિબો-
બળાબો ગોપ્યો આદ્ય-(સ અર્થ પુ) દ્રવ્ય ગરમ ૫ ૧૪ આલ્યન
(સ માલેન-ન નો ચ થતા) આલિન બેટુ ૫ ૧૫ પગળી (સ
ગૃહિણી અપ પાણ) ગૃહાલી પગલાલી બાયાં દે-પ-(સ કૃષ્ણા મ ચ
દિધ કે-ને ચ) કે ઓપર કમર ઓપર અલ્પ-(સ મોક્ષિત મ ચ
મિલિજ મિધ્યુ-મધ્યુ) નિરવાણ્ય-નકી અરત્ય-અર્થ (સ મનકૃતિ)
આથમવુ અપ્રાદાત અપ્રાદાત

૫ ૧૧ મ્કમિનુ-(સ મિત્રિનુ) કાલક [૮ નો ૫] અનતરી-
(સ સ્વપ્નારક મ્ક) અનતરગિ આપ, સમગરી ૫ ૧૭ પેદુથિશ

(અપ-વદુચ્ચ) પૂત્રીશ કાર્ય (સ, કાર્ય-અર્વાચીન વદુચ્ચ) કાર્ય, કાન, ઠાર્ય. (અપદં, ઠારિ-ઠેકાણે. સાતમીના દનો યુ)-ઠેકાણે પૂ- ૧૮. દ્વયો- (સ. મૂતકઃ અપ દૂગઢ-દ્વિ. લઘુઅયત્ન ય મળતા) થયો પુરિષ-છાણ. અષ્ટમા'સિદ્ધ-(અષ્ટ મહાસિદ્ધિ) અભિમા વગેરે આઠ મહાસિદ્ધિ

પૂ. ૧૬. વીનતીન્- (સં વિવ્રતિકા અપ. વિણતિગ્મા) વિનતી, વિહસિ, આજીવ, પ્રાચીના પાખલ્ય-(મ યુ પાપલિ.) પછવાડે, પછળ. યોલી- યોળીને, ગોળીને, શોધીને, હોઝો-(અપ હોડ-મ યુ. કુલમાં હ નો ઓ અને ધ નો ઓ થતા) હોય

પૂ. ૨૦-નીશ-(સ. નિવપન્) નિશ્ચ, નહી કેહી-શ્? ઉપકર્મ-(સ. ઉપકર્મ) ઉપકર્મ, હિવચાવ અરધિયો-(સ આર્દ્રક) અપેક્ષાવાળો, નરિયાતવાળો.

પૂ. ૨૧ આમકયો-આમળનો. બાર્ય (સ વારિ) વારિ, પાણી.

પૂ. ૨૨ પારદહૂં પવદ્, બહવહૂં, ફેવહૂં અન્તર અન્તર-(સ. અત્તરત્) દ્વપાદ ને ઊપર્ય-(સં અપરિ અપ અપરિ ઊપરથી ઊપર્ય થઈ અર્વાચીન ઊપર) ઊપર

હુ [આત્યારે શિષ્ટ મૂળરાત્રીમા ઉપર એવી ક્ષેત્ર લકાગ્વાળી જોટણી અસિદ્ધ છે ભૂના અન્થોમા કવિયોએ કાળ્યોમા ન્યા ન્યા ઊપર શબ્દ કે અપરિ વાપર્યો છે, ત્યા સર્વત્ર હ ઊપરના બાગ છે, આમ તેની રીધ્- તા અતિ સ્વાભાવિક છે સાયર અપરિ તનુ વરદ (સિ હે ૮-૪-૩૩૪)] ઠલકલે-કળકળે, કલ્યાન્ત કરે, ઠલે પેથે-(સ પ્રકારે અપ-વચારદ ઊપર- થી વચારદ વચારદ હાશ મ યુ વચારદ-પદારિ કે પિરિ તે ઊપરથી પેથ' સ્ત્રી. તેને સાતમીનો વ લાગી) પ્રાર, ગીતે સોય-(સ. સોવિ-અપ સોવિ-સોવ) તે

[જીવો - કેમ સમ્પટ વુઠુ દિણુ કિષ રચળી લુહુ હોડ]

નય-વહુ-દસળ-ટાલસલ વહુ મળોરહ સોડ ॥]

ઉકાટો-કાટો, હતાહ રેશ્ચ-(સ. રોપન્-રોમ + ધ = રેશ્મિ-રેશ્મ) રવાડામા

પૂ. ૨૩. અન્નસી-(સં અન્નસિન્) આકારમાં વાદુરે-મદદમાં. અર્જન કીધું-અર્જમા એકવચ થઈ ગયો ખિષ (૧)-શિષ્ય હોઇ શકે, તે ' તે કવિશિષ્ય તે કેરી' એમ પાઠ બેઠયે પાવન-પવન એકથયે.

૫ ૨૪. ઊપાધૂ—(સ વપાદેતવ્—અપ વપાદ્યવટ) ઉત્પન્ન થયું
સાખ-આખર જીવે-જીવે [અપ મા જો અર્થ મને છે —

જડ પુઠ્ઠ ઘર ચઢાઈ તો ચઢા ઘર ઝોડ ।

નિહલખ-જળ -અમુદ્ધરણ કન્ઠ કુડીરડ જોઈ ॥

(સિ ૬ ૮-૪-૩૬૪)

તે જીવે છે ના અર્થમાં પણ જોઈ તે ઊપાધી મ નૂ મા જીવે પણ
ઈ મા લઘુપ્રયત્ન આગળને લીધે જીવે-જીવે તેમજ ને -જેવે -
જેવે પણ]

પાખે રહ્યું—એ વિના ચવાળી લેવું સાર

૫ ૨૫ ગુપ્તી (?)—ત્યા કા કવિ (સ કવિ) અથવા ગુરુ જોઈએ
વિમાદ્યુ (સ વિગીતવ્ ગળીને વિમાદ્યુ)—વિમાદ્યુ વિમાદ્યુ પાપ્યધી
(સ પવિના) પાપથી ગ્રીહ્યુ—અવપર લઘુવ અન્તરાય પુ વિદ્ય
[આ શબ્દ નાનતિમા તેમજ નારીનતિમા પણ વપાય છે અહીં નારી
નતિમા પ્રયોગનો છે] શર્મ—(સ વ્રમ) મહેનત થા ૫ ૨૬ વિહા
રહ્યું—(સ વિ+દ) વિહારૂ મી નાખવું વાચ—(સ વાચ) વાચ

૫ ૨૭ યેનો-જેનો [ય અને જ નૂ સાવચેત અધિકારીન ગુરુ
મતીમાં અતિ સામાન્ય છે મૂળ મસ્તમાં ય પ્રકૃતિ છે તેવા શબ્દોમાં
હોય તેમાં નવા નહીં, પશ્ચ જ પ્રકૃતિવામાં પણ આ ફેરાર આગળી
મત્ત પ્રચારમાં હતો. ધીવણુ = જીવણુ, યમણુ = નમણુ વગેરે અનેક]

૫ ૨૮ સાહચર્ય-સાહચર્ય અર્થે આ [સમ્ભવ છે કે અવર્તા-
વળ્ય દુરચારના બતાવવા આ ચ-જ વગેરેમાં ય નો પ્રયોગ હોય ઊપજાવ્યે
એ વોરે ને જી મ નૂ મા અતિ સામાન્ય છે]

૫ ૨૯ થી-જી

જી [આ જી ની ન્યુત્પત્તિ ચર્ચાસ્પદ છે કેટલાક વિદ્વાનો માર્વ
ઊપરથી બતાવવા માગે છે કેટલાક એને નામો પાદપૂરક માને છે ૫૦ વ
તેનૂ ખર સ્વરૂપ જોવાથી તે (૧) જીવ=આત્મા શબ્દ ઊપરથી બતરી
આવ્યો હોય તેમ લાગે છે જીવો—સ્વચ્છ સ વિગળગી ત જર જુઠાવ
જાડ સિ ૬ ૮-૪ ૪૩- જીવ માથી અન્ય છે મ નૂ મા હ્રમ યતા જી

ભાતરી આવે, અથવા (૨) ઓવે અભ્યય ઠપરથી અન્નિય-ગિ-અ એમ સમજવે અથવા (૩) દેશી માં એમ રે આવે છે, તેમ એક જ આવે છે, તેમાં લઘુપ્રચલ્ત વે યઃ ઈયે દ્વારા મગ્ગવી રાષ્ટ્ર

રિસો નામોને અન્તે આવનારો છુ જિત અથવા રેવ ઠપરથી સમજાવી રાષ્ટ્ર દેવ ઈય રિસો નામની પછી આવતા ંજઠ યર્થ વેટ-ચિફ-નિયુદ્ધ યદુ છુ મા પરિણમે અથવા આ બધા છુ જવ ઠપરથી પણ હો, રાષ્ટ્ર, જય-જઈ જો નામને છે જે જો છે સાં ૧૪૫-માં વખાયેલું એક લખત મધ્ય છે, તેમા ધનછુ વગેરે શબ્દોમાં છે ધનજય • ધનજા-ધનજી.

કેઈ પણ માધને બોવાવે છે ત્યારે જો એમ કહેવામાં આવે છે, ત્યાં જીવ અને જવ એમ બાલાયું બીજા યુરુષના એન્વચન જે પ્રયોજાય છે તે ઠપરથી આ જો ભાતરી આવશે હોય એમ સમજાય છે,]

૫. ૩૦ બાણુશેઘ્યાન્- (સ જાળશઘ્યા શઘ્યા ઠપરથી રાજવા રોષા યર્થ રોષ્યા યર્થ રોષ્યા) બાણુની પક્ષારી ચેધયે-વેધિયે નેધયે અન્નવદ્ વુદી ગર્હ છે. રદ્ય-સમરદ્ય છેવટ યજ્ઞ એવડ અન્નવદ્ સાચવવા આવી નેધણી છે.

૫. ૩૧ એદીરાજ ગિજુપાત આજે (સ. વરાગય) પગાનય, હાઝ યમ-નેમ [કજ-યવા નવા યારેમેમેદેષા દિતઃ મિ હે ૮-૪-૪૦૧ માં બતાવ્યા મુજબનેા જે વા નો હમ છે તે દ્વાગ યવા ઠપરથી વિમ અને પછી વમ] સરસતિ સરસ્વતી મે યામિય, —મેય = હોમવા લાચક પવિત્ર પદાર્થ અમેધ્ય = મનિત પદાર્થ

૫. ૩૨ અમગ-ગપ્ દેવિ-દેવ નેધયે ઓહિનિવેદિત વિદ્યુત આગે (?) તેમજ મહાદેવ મુનિ વિદ્યુત આગે જે બન્ને પાઠ અસંક્રાંત છે. પરતિ પ્રતિ તપ્

૫. ૩૩ મુનિ તૂં સાયુ—માનિ તૂં સાયુ, નેધયે મિ (સ મયા ગપ મદ મ ન મિ, મિ) મે આકરમણિ-આકમણે, ૫૮થી દોઉ-દુવો, હવો, ંયો દિવત્ત દેધ આધ-તે દિવમથી માગને કવ્યાદ (સ જાપ = અનેય પદાર્થ + અદ્-આવ્ દિપદ મમાસ.) અમેય પદાર્થ ખાનાર

૫. ૩૪ સીમ-ત-સેયો સીમત નેધયે રપ્ત (અયા) મુલ્લ-ઉપાનવદ્ પદિ ૫૨, ઠપર

કવિયે ના કડવામાં પ્રથમવાર ઉત્પ્રેક્ષાઓ આપી છે સામાન્ય રીતે પૌરાણિક ધાટીયે વખાયેલા કાવ્યોમાં કવિયો અત્યંત વગેરે મા બહુ જોતા પડે છે કવચિત આવો સચોટ આવતા પ્રાય ઉત્પ્રેક્ષાનો આશ્રય કરે છે. લ્ધિ-લક્ષ્મી, સાયળ એકએકધિ એક એક કરતા (મ ચૂ પદ પદ કરતા) અલગા—(સ અત્મનક) નજમા. વલગુ—(સ વિભાવક) વળગ્યે.

પૃ. ૩૫ નં ધરી-ન ધરી હોય । [ન માટે જીવે—ફર્યે ન-નડ-માફ માવફ-જાતિ-જળવ સિ હે ૮ ૪-૪૪૪ આમાના નાઈ જીપગથી નફ-નફ દ્વારા નિ ને ને એ જાણેઆનાયક અન્યથા પતરી આબ્યા છે] કવચન-કવચન શ્રીગોવ્યન્દ-ગોવિન્દ માના ફ નો લક્ષ્યપ્રસ્તુત્ત સૂ થતા. પ્રતિવચન-નવાખ વિશ્વહ-અહીં સંનાદ, વાતચીત વનિતા, ના-વનિતાનાં, નેઈયે ધીરત્ય-ગ્રી ધીરન્ય (સ ધૈર્વ નપુ)

પૃ ૩૬ નિવર્તિ-નિવર્તે ટળે-લબ્ધ નાણી વરધ-વધોની લાજ ન માની કહિ તતએવ-કહિતએવ પ્રયોગ પશુ ચાલુ છે મહેતા વેત, કહેતામાન પ્રતિકાર પ્રતીકાર, ઉપાય બચાવ

પૃ ૩૭ કુણ્ડલ-સર્પ લાગ થા આઘ (સ અઘ) પાપ જાત- (સ જાતિ) ન્યાત પૂરવ પૂરિ નેઈયે=પૂર્વ-કુલુ-મહ દોષ-દોષો પડયો પડ્યો કર્યો કર્યો લિ વિયે, લે કિલિયિ-કયારે [કિલિયિ કિલિયિ જીપગથી પાકિયાનાં માં કચે=મારે] માશ-ચાસિ ચારો મારણિ માણિ મારવામા

પૃ ૩૮ મહાન્ત-મહત્, મોક્ષ, અથવા મોટાનું તરણિ સૂર. ઉચિત કહિ રાત્રી-કલિન્, રીચ કે રાત્રી ? પૃ ૩૯ પડયો-પ ને જીપજન્યો-પપજને વીટાણા વીટાયા

હજી [કમંણિ કે બાવે દિલ બૂતકૂદન્તમા આ આણું પ્રત્યયજ તન ચૂજગતમા સિષ્ટ પ્રાચીન સાહિત્યમા વપરાયેલો છે અત્યારે એને કાઠિયાવાડી જણી બાતવ કવવામાં આવ્યો છે સરકૂતમા આખાન્ત ધાતુનું બૂતકૂદન્ત ન પ્રચલ્નથી થાય તે જીપરથી આ માળ ભતી આવેલો છે નાકરના સાહિત્યમા આ પ્રાચુર્યથી વપરાયેલ છે.] જઈઈ-જઈઈ તુરી-તુર્ન થાને અલ્લ વાદનું

પૃ. ૪૦. દાસી (સં. દાસિ મ. ગૂ. દાસિ, દારય, દાસ) દાસી. અહિ-સર્પ. વિસમી-(સં. વિવમા.) વિવમ, આહરી, અલપદી, વસમી. નિરન્તરિ-નિરન્તર, સદા.

પૃ. ૪૧. ઓસરયે-ઓસરળે, ખસળે. ખદિરાગ્રીર-(સં.) ખેરના અગ્રીર. જન્મ-જન્મ. તુહિ ન હોય ! ખરખરવો-નદતર કરતો.

દક્ષિણેશ્વરમાં શેષક તરીકે આપેલી સૂત્રાણી બ્રાહ્મણની ઉત્પત્તિની આ વિચિત્ર કથા કથા પુરાણમાંની છે, તે નજીવમાં નથી. આ હજીકત નથી હરિદાસે આપેલી, કે નયો મનોહરદાસે આપેલી, પરંતુ પાછળથી બન્નેનાં કાવ્યોને એક કરી નાંખનાર કોઈ માણુભટ્ટે પૂમાડેલી છે.

પૃ. ૪૨. નિષાદધિપ-(અધિપતો અ લોપી નાંખ્યો છે.) નિષાદનો અધિપતિ. [રા. નરસિંહરાવે આ ઉત્સર્ગ' Ojjasakā Lang. ૬૮ Līk. Vol. I પૃ. ૩૧૮-૭૮ ઉપર આપ્યો છે.] કિચનિ-કેમેય. કર્યો-કરળે. લક્યકિઓ-લક્યકિયાં આમાં, લક્યક્યો કિચિ-કેમેય.

પૃ. ૪૩ ખિદ્ધ-બેદ્ધવે, બન્ને જણુ ચેદલિ-એલે. વાલખિલ્યા-લિક કવિ માટે જીવો પૌરાણિક કથાકોષ. વાનસિ વાગશે, લાગશે, લાગી જશે પ્રદેસિ (સં. પરદેસો) પરદેસમાં પૃ. ૪૪ થિયનિ-થઈને. પડી-પડિ ને. વે=પડે. ઉપેન્દ્ર ધન્વન્તો નાનો બાઈ મરુદ. સ્વલ્પ-સુસન્ન, તેવાર, સાગ્રવ. આવજે (ર)-કર્તા અરણુ હોય તેો અરણુ તેને લાંછી રહ્યા છે, તેમ અર્થ સુસન્નત યતા(?) ની જરૂર નથી. પૃ. ૪૫. લેક્ય-લેકી=લેની, કિલ્લો વાડી વેરણુરણુ કરી નાંખ્યું. દેલિ દેલી; રમત ખાનિ પરાજય. મેખા-મેખ-(સ. મેવ+કમેવ) પલકારા. તુહિ-તોહો, તોય, તોપણ. પામી-પામિ નેધયે=પામે. ઉપિરિ (અવ વળી, વળિયે ઉપરથી) ઉપર. ચારિ-જવારે સિલ્-સિલ્લિ- સિલ્લદરામાં

પૃ. ૪૬. દોખ દેખિ નેધયે=દેખે. દુષ્ટિ-નનરમાં. અરવયે-આવળે. થાયો-પાળે. અહુરજુ-જરણુ, કૃતકૃત્ય, કૃતાર્થ, ઓર્ડાચજ. ઉપજીવવા-મેજવવા. વિરિમ-વિરમવ (કિમય-વિસ્વદ-વિરિમ)

પૃ. ૪૭. ગોપહ ગાયના પતંગનું=ખરીનું જમીનમાં પડેલ નીરાન. ઊસરી (સં. ઝમ્મય ગ્રા. ઝલ્લોરિઝ) ખસી, જઈ. ધન્દ્રિ-ધન્દ્રે. ઉપમાન-અપમાન. [બાપામાં આમ કવચિત્ અ નો ઠ યાય છે, કવચિત્ ક નો અ પણ; જપવાસ=અપવાસ.]

પૃ. ૪૮-સાહિ-સાહ્ય, સાહુ, કનિયો, ટપ્ટા. તમ આદિક-તમે
જ્યાં જેમાં આદિ છે એવા. સાખ-આખર.

પૃ. ૪૯-મીટિ-મીટ્ય, મીટ, નનર. કમલજૂ-લક્ષા. કુત્સામ-
કુધાથી દૂળજૂ. જરાઈ-ધડપણને કીધે. [૬ વૃત્તીયાનો પ્રત્યય.] ચરતકાર-
ચરતકાર. વીરહિય-વીરજૂમાં, વાળામાં. ઉનરે-બંદરે.

પૃ. ૫૦-પુરુષનિધાન-એષ પુરુષ. તુલુ-તો તો. તપ્પણ-તપ્પણ,
વૃત્તિ. શર્મ-શ્રમ.

પૃ. ૫૧-મન્ય નાવિ-મનમાં ન ગમે, ત્યાં રહેવું ગમે નહીં.

પૃ. ૫૨-વંશ્ય-(સ) વંશજ, પુત્ર. કિમહિ-કેમેય. થચિ-થયે, સદી
સામીનો પ્રયોગ.

પૃ. ૫૩-ભાવિ-ભાવો, ભવિષ્યમાં બનવાનો. ગાહિ-ગાઠે, ગાડું
અવાળે. ઉછકિં-ઉત્કર્ષમાં, બોજામાં. સરિ-ભણે, ખરેખર. મિ તુ માહુરિ
-મે' તો મારે. [આ પ્રયોગ કાઠિયાવાડમાં સારી રીતે પ્રચારમાં છે. " હું
તો મારે આ કામ કરીશ, હું તારે ભને."] ઉધયઈ=ઉદ્ધાર્યા, ઉદ્ધાર કર્યા.

પૃ. ૫૪-લૈશિ-જરિહ છતાં-પ્રગટ આધાન-ગર્ભ, આધાન. મકા-
વશિ-ઉડાવશે. પ્રતિય-પ્રતિ. સત્ર અને ચક્ષુ બન્ને સમાનાર્થ. અમિય-
આ-(સ. અર્ષિતકઃ) અવ્યા, પૂલ કરી.

પૃ. ૫૫-વરજુ-વરજી, પમન્દગી, ચૂંટણી. આ વાર-આ સમયે

પૃ. ૫૬-મહુધધારી-મહિધારી. મૂછતાં-(સ. ગુણકઃ ૯ અપ-
ગુણકાદ નર્ણ.) ચૂંછળાં, કીંટાવા, ચૂંચળાં. કોટર-કર, મેળાવ, મેલાર.

પૃ. ૫૭-પ્રતક્ષ-પ્રત્યક્ષ. (૪ લઘુપ્રકલ્પ થઈ હુપ્ત થયા છે).
ધન્દ સહી-ધન્દ સહિત (સં. સહિત. અપ-સહિત) સરકિ-(સં) પ્રયઃ) રારવો.
સતિ-મતે, ચર્તા, સદી સપ્તમીનો પ્રયોગ. ત્યાં અતિ માનિયે તો, ધણું.
અન્તરિ-આકાશમાં. આરકુથો-(સં. આ-રકિતકઃ) રકથો.

પૃ. ૫૮-અરિષ્ટ-સર્જટ. સત્રકરણિ-સત્રકરણે, ચક્ષ કરવા. નાપૂ'-
ન આપું.

પૃ. ૫૯-અવભથ-ચક્ષાન્ને રોષ જલથી મરું રનાન. મરસધારી-
ઝેરવાળો. સરિ-સરે, ગિહ પાચ. શિશ (સ. શિશવ) રોમજાનું આં.

પૃ. ૬૦—પરિણવિ-પરાભવ કરે. માનસ પાતક-માનસિક પાપ, વ્યંસ-વંસ જોડી-શુદ્ધ કરી ધર ચક્રી-મૂળથી મારી, [સરખાવે “ ધર્મ વિચારા દે ધર ચક્રી, તજ કપટ તમામ ”] આદિ આદિ, પ્રથમનું વંશાઓલી-(સ વશાવૈલકા અપ વશાવૈલકા મ ગૂ વંશાવૈલી ઉ નો એા થઈ વંશાઓલી) વંશાવૈલી

પૃ. ૬૧—મધુ મીઠું લીંગિ-વીજ, લીંગિયે, લલિયે આદિ હેધ-માડીને સ્ત્રીધર્મિ-સ્ત્રીધર્મમા, નાતુધર્મમા પૃ. ૬૨—વહી-વહાવી પદલવ-પાદલ કે છેડો પુલ-પલિયા, ફેનો

પૃ. ૬૩—અમોઘ-સદન કહિ-કરમાં, ગવમા લીખર-મચ્છીમાર, કર-મુક્તિ અવરિ-અવર, ખીબ લાવ-પ્રેમ

પૃ ૬૪—મતિકાર-પ્રતીપાર, સામનો, પાલો પરસર્ગ-પ્રસર્ગ, સમા-ગમ ધુધકિ-ધુમ્મસ છીલી-છીલીને જલભમર-પાણીમા ધૂમરા પડે, તે. નીહાર-લાકળ

પૃ ૬૫—કાલિન્દી-કલિન્દ પર્વતમાથી ઉત્પન્ન થયેલી યમુના નદી લોમિ-મુનિ માયા-પ્રેમ સાદુચ-સાહીને, પડીને લાયિ-નય [જાક મા ચ સુતિને લીધે] અ્યાં-ગ્યા રહિયો મહેને દોહુલી-(સ દુલ્લિ અપ દુહુલિમ-દોહુલ) દુખમથ કૃતમર્કુલપ-ઓરડી કલ-મે વિચાર કર્યા છે, તે મુજબ કૃતકૃત્ય થવાને

પૃ, ૬૬—સુખિ-સુખવે, સલી સતમી અવરિ-તીથી વનસ્પતિ, ફેધવાહિ-ફેક-(સ કપટ અપ કટક) કપટ, ફેનો એમરિ-એમરે, ફર મહે ઉપકણિક કાકા નજક

પૃ, ૬૭—દુતીય સ્વરે-ગાન્ધારમા અથવા તીજ સ્વરમા રામ-મમ ભગવ્યાં-સુ-વેના નાવિ-ન આવે અસવાર-સવાર મીદિ-મીંગી, મીટ માલી જોય-જુવે [અપ મા જોડ ૬૫ છે જુવે —

મમર મ રુણમુજિ રુણકક સા લિપિ જાદ મ રોડ (ગિ હે ૮-૪-૩૧૮) આદાર્ષ ખીબ પુરુષમા, તમાન નીબ પુરુષમાં એકમગ્યા રૂપો છે તે જોય તપરથી ઇ નો ચ થતા જોય ખીબ મ. ગૂ. ના જુધ દ્વારા જુએ-જુવે રૂ. તવરી આવ્યું છે-પરિવારકમા અથાપિ જોય છે, રોય છે, લોય છે એવા પ્રયોગ પ્રચારમા છે જુદા માહિત્યમા પણ કવિયોયે લોય ના પ્રામમા જોય રોય શબ્દો જુદથી ગ્વીનાર્થો છે] રસાલ-આમરન

બોર-આબાનો કૃષ્ણ પેર કણ્ઠવીર હોરનું આડ તાલિ-તાડનું આડ-
ગહિર (સ ગમીર અથ ગહીર ગાહર) યેર, આડ માહર માનર પીચ-
મન્દ-પીચનું તાલીસપુષ્પ-વનસ્પતિવિશેષ ભાતિય-ભાતભાતના. અ-
મલી-અવળી, ચૂચવાયેલી, વાડી કહો-કડૂનું આડ હાંડિ-વૃક્ષવિશેષ
હીકણ્ડા, આક=વૃક્ષવિશેષ નીચ-દગળનું આડ નિચોધ (સ ગ્યપોષ)
વડ સ્મરનૃપ યોધ-પામરેવ રૂપી રાજના યોધા વિકાર, કુલવટી-
વૃક્ષવિશેષ, વરધીરો-વગવાગનું આડ વરસોલી-બોલસરી ઉર્ધ્વશાખા-
ઉર્ધ્વશાખા, ડ-ની ટાળી અણ્ણીઆર, અક્ષ-વૃક્ષવિશેષ અપલ-તરલ,
હવતા મધુકર નહુડો મુગ્ધલ-મૂળના આડ ધરામણી શાલિર-વૃક્ષ-
વિશેષ થીરણુય-વાળો અમમન્તક-અમમન્તક

૫૮. ૧૯-અતિથ્ય-(સ અતિથિ) પરોણો, મહેમાન બારિ-બહાર
સમિધ્ય સમિધ્ય કર્ત્વ્ય-સ કર્ત્વ્ય-કૃતિમ, બનાવડી કુંવન (?)
કૂળન કવચ આકુણ્ણિયે-આકુણ્ણ, મળે મળે ઉર્ધ્વશિતા-(સ કર્ત્વિત્ત્વ)
અહ-અહ, બાન અભ્યારી હાથો-અબો, નવ ધીગ્ય ધેવ કણ્ઠિ-છાડે
ધર થકી-આગમથી નૂળથી માલી

૫૯. ૭૧-ઓતલિ-આતલે, માને, ચાન્તિ પામે મધુ-વસન્ત મિ-
હિમત-મદમત ૧૦ની કડીમા ઉત્પ્રેક્ષા મુન્દર આપી ડે મિમત મદમત
સન્ધિઆ-માખ્યા માનન્ત મદન્ત, મોડાનું અન્તરિ-અન્તરમા, મનમા

૫૯. ૭૩-વેષ વપુવર યોગ્ય-યોતાની ગહેણી પ્રણી અને શરીર
તેને અનુકૂળ વર પતિ પામી આવેશ-આવીગ. કુલીણ-કુલીન, કુળવાન
પતિ પ, મા. પરિધાન-વસ્ત્ર પધાર્યો-પધાર્યો. માન્ય માનીને નેહ
નહી નથી શર્મ-અમ [શરમ-વસ્ત્ર એવો અર્થ હોય નહીં નથી
પ્રાય તે સમરે ફરચી-અબી શબ્દો સાદિત્વમા માન પાન્યા ન હતા]

૫૯. ૭૪-ન્યાહુલવા-(સ નિગમીતુમ) નિદાગવા, બેરા ઘાડી-
દરોજ કુટીલ કુટીર, કુટી અપટી ચેવડા-એવડા નિય-નિય, યોતાનું
નિરમલી-નિર્મળ

૫૯. ૭૫ સૂઠા-[સ સુષ્ક અથ સુષ્કમા ર નો પ્રત્યેત્ત નો ર તેની
માન્ક] પ્રચલ્લ યથા. સુલ્લય-સુલ્લિ બાન, સગ્ગાગ.

૫૯. ૭૬-શરણ્યો સરળો. હત્યન્ત ગર્ધજો દીકચરી-(મગ દિર્ઘ)
દીપરી અગ્નર અન્તરિ-વસ્ત્ર આદ્ય સખી

પૃ. ૭૭—દીવિથી-દીવેથી સણમણી-ગરમાનેની આતટયા-૭૮-
કયા, ફરી ગયા જિપમાન-ઉપમાન નેકયે-અપમાન વાણુવા-ઉતરવાને
નોહિ-ન હોય કહિતતએવ-પતિતએવ, કહેતાં નેત કહિતએવ પાઠ
પણ છે હાડિ-હા-હાડોહાડપ, અર્જુન-માશવસરમવ ઘેવડો-સરખાવો .

રાજન્ ! સર્સપમાત્રાણિ પરચ્છિદ્રાણિ પદ્યસિ ।

આત્મનો ચિત્તમાત્રાણિ પદ્યન્નપિ ન પદ્યસિ ॥

પિઆરો- (સ વર્ણીયક) પારમે, બીજને

પૃ. ૭૮—મર્મ-રહસ્ય આસર-આસર, ફેરવી બાધો ડા.
મર્મ-મમ, સજ્જન પણ રાખતરી રાક આત્માયિ આત્મા જીવને-પો
તાથી પોતાદપ પુત્ર હત્યજ ધાય સરખાવો આત્મા જે પુત્રનામાસિ અન્ત-
રિથી-આઠાશમાથી મણે મણુ-દેવ, પુત્ર, મનુષ્ય એ નણુના મણુ
જીવ-યો- (સ કત્યજક અવ ગપનક જીવનો તપની આધુનિક પ્રયોગ)
જાતન થયો

પૃ. ૭૯—ભરતમણુક મપમતા પુત્ર જીવથી પણ ભરતમણુક
કહેવાય છે તે માટે જુઓ ભાગવત -પચ્ચમસ્કન્ધ દેવા દર્શન
સાંભલિ-નમદાનુ દર્શન કરવાથી નેહલુ પુન્ય મળે તેલુ મહાભારત
સાંભળવાથી મળે ૩૭ કહી કે પ્રતિમાં નથી આશ-નપુ (સ સાહ્ય
જપુ મપ સાહિ) મદદ [અત્યારે આશ સદાય સ્ત્રીમાં પ્રયોગ્ય છે]
મર્મ રહસ્ય, ભેદ ધાની (મપ દિમહર)મ મ દિહાદ-વિહાદિ દિઆદિ
દરેશ [જુવો - જગતજપુ ચિત્તિમદ્દ કેવે રિયહદા ચિત્તુ સિ દે ૮-૪ ૩૮૭]

પૃ. ૮૦—કાલવાય-કલિવાય નેકયે કહેવાય કશે-રિયર માવ

પૃ. ૮૧—અભિમ-ત્રીયમિ-અભિમ-નીને મનપ્રયોગ કરી
ચારુણી-દાર, મદિરા

પૃ. ૮૨—ચીવિ-જીવે અન્તર ચેઠમા દેવ-ગુરુ-તનિ દેવગુરુ તનયે,
મયે, ઉરજી અહુરમ, કૃત્યર્થ, ફરહત્ય

પૃ. ૮૩—સુન્દરી-પ્રયોન દીકરીને અનુસરી

પૃ. ૮૪—અન્તર-તણવત. આવટી-પોડા પાગી થટી-પટિ નેકયે
-પરે ભરાણા-ભરાયા સાચિ-ચાચે, ચામાત્ર-અમાત્ર-અમાતા, અમાદ

હામ્યની-પામિની રત્ની. હામ્યની-પામિની, રત્ની દીરિંચ ચન્દ્રપ્રકાશિ,
પવન મન આકલ્પ-ચન્દ્રપ્રકાશ, દેવયાનીના મુખચન્દ્રનો પ્રકાશ દેખાતાં
કથનું પવન જેવું મન વ્યાકુલ થવું હવું તેમ છતાં (પછીની કડીમાં)
કાચર કાતર મનને કંઈક કરી કચ નીકળી શક્યો.

પૃ. ૮૫-કહીધ-કહિયે ડરમી કહી જોવાથી ખ્યાલમાં આવશે કે
તત્કાલીન રૂઝરાતીમાં નરભતિમાં ઉ કાર હતો કે નહિ ઉપક્રમ મિ
કયું તેમાનો. કાર છે તેની ખાતરી નીચે વચન થે ઉચ્ચયુ, એ
જોવાથી થશે. રહિ-રહા અથવા રહીને નિરતરી-હી મઈ ઉચ્ચરિ-
ઉચ્ચરી-જોધ

પૃ. ૮૬-વર-સુન્દર આહ-અહિ જોધયે મહે. અમાણુ-માન્ય.
અકવહી-સપદી. આખડી-પડી, લયદી ઝીલવા-નાહવાને

પૃ. ૮૭-કુગલે-કોમળે, વાય-વાયુ ઉપકુલિ-કાંડા નલક કોય-કોઈ
સંધેહ-(સં સંદેહ) સંદેહ ઉપકુલિ-ઉપકુલિ જોધયે ઉપચીવિ-ઉપલવે

પૃ. ૮૮-રૂખિ (જ કુલિ જવ કુલિજ) રૂખમા, જોખવામાં, પાંચામાં
કેચ-કેવી

પૃ. ૮૯-અયત્યાં-મળ્યાં ઓળખ્યાં-ઓલખ્યાં જોધયે પ્રતિયામાં
જ મળતો નથી. ચીવતી-જીવતી પરપચ્ચ-પ્રપચ્ચ, યુક્તિ સાંકલિ-સાંકળ
તૂંઅજ-તૂંજ. ખાંહ-(સ ગાહુ ૭) ખાહુ, ખાં, ખાવડું. વાર-ટાણુ

પૃ. ૯૦-જાતિ-જાતાં, જાતાં, સળી સમમી

પૃ. ૯૧-અકાર-મહેલ કહિ તાણુ ઉપક્રમ-કોનો ઉપક્રમ

પૃ. ૯૨-નગરિ-નગરીમાં કીચિધ-કીચિયે, કરિયે અસન-અસાર.

પૃ. ૯૩-પાલા-પાળા, પેલ, કોરળે-(૧) કોરળે, બાનૂયે વિરમ-
રણમાં. કરિધ-કરીધ-કરિયે (જવ કરીઅ-કરીધ-કરિધ તે પછી અર્વાચીન
કરિયે-કરિયે.) માય-માતા

પૃ. ૯૪-ધડીધ-ધડીધે કહી-કહી. વિહવાય વિહિવાય-વિવાહ.
કિયમ-કિમ, મમ

પૃ. ૯૫ સત્રજ, સાંતરા સામ્રત-તેવાર

પૃ. ૯૬ ભતાર-ભતાર, ધણી અવાય-લીલાં ૧૦-૧૧૬૬.

પૃ. ૯૭-અમેલઅર-અગ્રીવાચાર દેવતનર (જ દત્તજ) સ્વાધીન.

પૃ ૬૮—નિરુત્તર્યા-પગાર કર્યા, વીનાગા અમુન-પૂવ સુખિ-
(સ મેઘ અવ મુવત) ગોખમા

સહઅકિરણ-સર્વ સુખાણુ ચાર જ્ઞાન ધરાવનાર ૧૬મી કી સુન્દર
ઉત્ત્રેક્ષા-નો નમૂનો છે નેનની એવી સોખા ॥ ૨-એ ચાર પ્રાણીયોની
એક સાથે લપમા આપી રાખાય જિઝગદ્દવ-પાડે પોણ પશ્ચિવ-દોહ
હરખુચીવા-રાઈ જેવી હજીવલ સરવાકાર ડોક ભાણુ-માન સુખ
કપોત પાડેનું કે હોણ

પૃ ૬૯—૫૬માત ૫૬મતિ ને વે ધરહરિ ચનક મનક સાથ
ગત -ગદિ પાણવિ-(સ પગર) પાનવમા છે । સાથે હરનલ-વાળજો
કાળજો, માગજો અપડાઈ-આડે અર્ધ

પૃ ૧૦૦—વીમરૂ વીસમૂ વીસરાયૂ બૂઝાદ મિત્તાં કિહિતા-પદેતા
મણક (સ યાવિ)ગાક

પૃ ૧૦૧—પુલુતિ-પહોચી સમય-સરત

પૃ ૧૦૨—અધુણાલિ-અપુણાદરે બોલ્યા વિમા અન્તરિ પ્રપાદ
અવધી સ્થિતિમા સુખાશન્ય-સુખાસનમા પાવખીમા

પૃ ૧૦૩—પીહર-(સ વિતુગૃહ અવ વિમહર મ ગૂ પીહર પીયર)
પિતાનૂ ધર પુહતી પુહતી પહોચી અધુણુ-અ વે પી ઊભતા-નતા

પૃ ૧૦૪—અવધિશુ-અરસિનું શુ દિવ લગ કાળ ન રહેતા
જરાણુજી લખ ઘસાયેલ

પૃ ૧૦૫—ચેક-જ્યેષ્ઠ મુલ-દ્રવ તાક પુલુચિ પહોચે અવાધથી
-અવધિથી નેડવે

પૃ ૧૦૭—સૂધુ -સગર

પૃ ૧૦૮—આપિત્તે-આપત્તે અથવા આપે ને ઊંચુકાલિમા
ઉખલુ નેડવે-બનાળામા ગોડિ-અગાસી જ્યા વરસાદ પડે તેવી
જ્યા જ્યા

પૃ ૧૦૯—નિજગ્ધયુ નિર્ભરના કરી આતડયા જિન્ન યયા

પૃ ૧૧૦—દુવાણુ-દુમાણુ દુખમા તાણુ તેણિ નેડવે-તણે
નિવૃત્તા - નિવૃત્તો નેડવે-નિવર્તી ટકે

પૃ ૧૧૧ અન્તે સન્દેહ

પૃ ૧૧૨—અચ્છુ જિહ્વે બેહ બન્ને

પૃ ૧૧૩—કિહિનિ-પૂ ૧૨ને કિહિની મની ૧ વચણુ-વચન
સમન્ધ-સંગ્ગન્ધ રત્નેશ્વરે - લાગવતના અનુવાદમાં આ શબ્દ છટથી
સ્વીકાર્યો છે

પૃ ૧૧૪—ઓડ-એકિ નેહયે-એ કોહો-કોહો સત્તિ-સત્ય
અન્તરિ-રહેલ છે ઉદાસ હતાસીન, પિયિ પિયે લાનતા વનિતા નેહયે
ભાનિ-બને, ગાટે અથવા મારા તરફ બેઠેમાર રહે જહાવરથાને અફમે

પૃ. ૧૧૫—લિઉ-લિયો, સ્થા, લો

પૃ ૧૧૬-ધનુવિદ્યા-ધનુવિદ્યા નેહયે યોવા-જોવા

પૃ ૧૧૬—આધકે અધિકે-નેહયે અધિ વધારે ગિહર-ગમ્બીર
જયત-જગત

પૃ. ૧૧૭—કિરબર(સ ધાવર) દીમર, મમ્બીમાર પ્રતિ-પ્રતીક
આધકાર-અધિકાર નેહયે ધીમર-(સ ધાવર) મમ્બીમાર પોહલો-
સ નેહ) મેટા

પૃ ૧૧૭—પરિચહ-પરિચહ બધી નતની ઉપાધિ સરવાળો
૧૩૧૪ નેહયે.

પૃ. ૧૧૪—કાચિ-કાને, મા

પૃ. ૧૧૫—માલો-મામા (સ સમુદાય અપસમુદાય) શાંતરા-સાંતરા
(સ સત્વાક) સાબદા તેવા નિત્યો-(સ જિત બપરશી) નત્યારે છત્યો
એની નેહલો શિદ્યો સ્વીમરી છે, છતાં નિત્યો એમ લખવામાં બાધ ન
મળાય અફર-લડાઈ

પૃ ૧૧૬—પિરામલ્લિ-પેરામલ્લી ધાધયિ ધાય-ધા-અર ન માટે
રોડિયે-પ્રયત્ન પરિયે સિદ્ધિ-(સ સિદ્ધિ) સિદ્ધિ, રિગતિ રોહલી-દખમય

પૃ. ૧૧૭—કુરુડક-ગોલક “અમૃતે જાતજ કુરુડો મૃત મતો મોલક”
પતિ છવતા નરથી હત્યન્ન થયેલો કુરુડક પુત્ર પતિ મરી જયા પછી
હત્યન્ન થયેલો ગોલક ધૃતરાષ્ટ્ર-પાણ્ડુ, વિદુર એ ગોલક અને પાણ્ડવો
કુરુડક મળાય ખરા નેત્રાનમીલન - નેત્રનિમીલન નેહયે-અર્થ
મીલવાની ક્રિયા

પૃ. ૧૧૮—ઉદ્ધર્તન-લેપ

પૃ ૧૧૬—પરવાલ-તાંતળા મનસા-મન, હમ્મ

પૃ. ૧૩૦—દહામા-દુન્દુભિ, દોષ

પૂ. ૧૩૧-આટો આંક-એનામી બીજા દિવા દો.

પૂ. ૧૩૨-તીડ તીડ નેધવે

પૂ. ૧૩૩-પ્રથા-રિવાજ આમ-અજિયા-આમ-અજ કરનારા એને
ન પ્રયોગ અપરાધિઆ આગળ આવશે.

પૂ. ૧૩૪-ઓલાયો-આહવાન કપૂં.

પૂ. ૧૩૫-તૈય-નઈ

પૂ. ૧૪૦-અલવિ-દળવે-પ્રેમપૂર્વક અપવા યત્ન કરી

પૂ. ૧૪૧-નાવ કફ-નવિ, કફ-કરો નેધવે જિથડી-દાવળી

પૂ. ૧૪૩-અવેષ (સ અવવ) અર્જ પાછ પછિ તો યે-પછી

પૂ. ૧૪૪-અછિ-૦ કુંગાલ-કુમાલ નેધવે નષ્ટન-મ(૧) નેરી
વિરાધ્ય(૧)-વિરાધી

પૂ. ૧૪૫ તરલ-અપલ

પૂ. ૧૪૬-કોખ-(રૂની) ડાળી

પૂ. ૧૪૭-એકોદર-એક પેદમાથી કલ્પન થયેલા

પૂ. ૧૪૮-આતા-તાત, બાઈ વાસ-વનિ નેધવે-વસે ફરિફરી કરીને

પૂ. ૧૪૯-થઈઅ-થઈને (રમ પ્રત્યય) ઉત્પત્તિ-ઉત્પત્તે, ઠો

પૂ. ૧૫૦-ભાસ પક્ષિવિશેષ કૃત્તિમ કૃત્રિમ, બનાવની

પૂ. ૧૫૧-કલ્પન-કૃત્રિમ

પૂ. ૧૫૨-ક્ષિત્ર-શિત્ર, રો નહી, રા માટે નહી

પૂ. ૧૫૩-વાધે વધગાળવા, કરી ભય સમોવધિ-સમોવદ, સમાન

પૂ. ૧૫૪-લિખિતલાખ-નસિખમાં લખવાની પ્રાપ્તિ વાદનપતિ
(સ વાદિનીપતિ) સેનાપતિ. રાન. પૂ. ૧૫૭-દિધ-દિધે. થો, આથે.

પૂ. ૧૫૮-ઈધર...નથી-આમાં ઈધરનો દોષ નથી

પૂ. ૧૫૯-નીત્ય મારગ-નીતિમાર્ગ જિતલ્યા-ઓતલ્યા, હટક્યા

પૂ. ૧૬૦-દડકડિ-દડકે, વાગે રણકાઓડી-રણની ભેરી.
રણુતૂડ-રણની ટૂરી દિવલ્લી (૧)-વાધવિશેષ સજાલુ-સનવદ અપવા
સનન સંયુગ-લડાઈ, સજાઈ-કવચ જીવરખી-વેલ (૧) નળુસાલ-
ભોથી (૧), ત્રાટક-કવચ કરવાલ-તરવાર જમધર-રાસવિશેષ, બન્દક

પૃ. ૧૬૧—હલશલ-શસ્ત્રવિરોધ. કરભશલ-નાનાં લાઘાં. અષ્ટિ-આલાં-તીક્ષ્ણ. દુરધ્વ-શસ્ત્રવિરોધ. નૈઋત-નગર. (સં નગર અવ નવર) શીત-સહેલાં, તીક્ષ્ણ.

પૃ. ૧૬૨—છેલ-મૂળ. અન્તર ધાત્ય-ટટૃાઈ ભય. ત્યમિર (સં. તિમિર)-અન્યકાર. ગુહરિ-ગમ્भीર. ધનપરિ-ધનની પરિ=વરસાદની માફક એણી તરલ ખસાક-અનગાની હાવતી પદ્ધતિ ન હોય] મેલુ-લાણુ-બઢાઈ. દેાણી-અશોહિણી સેના. ઘેહર-ગમ્भीર.

પૃ. ૧૬૩-અન્યાઈ-અન્યાયથી. છતિ-ક્ષતિ. કમભ-દોરી.

પૃ. ૧૬૪-તુ-હતો. અકપધી-ઓછી બુદ્ધિવાળો. ઉલ્લાહભરિ-આ-હ્વાદ ભેષ. ભક્ષણુ-ભખણુ, ફતરો. ધાતી-ધારી.

પૃ. ૧૬૫—અભ્યાસ-અભ્યાસ કરે.

પૃ. ૧૬૭-નિવૃત્તિ-(સં નિર્વૃત્તિ) આનન્દ. પાણ્ડવનાન-પાણ્ડવનિ નેહયે. -પાણ્ડવને. વાસિ-વાસે, વાસ કરે. આકથ્યાં-આન્યાં, તૈયાર થયાં.

પૃ. ૧૬૮-હિતવટ ભવપણુ. હિતક્રિયા. નિવત્ય-(સં. નિર્વૃત્તિ) આનન્દ લાધ-લાભ્ય, લાભો.

પૃ. ૧૬૯-અશન-અભોર. ખનક-ખાણુ વેદ-નવણવી.

પૃ. ૧૭૧-અનામિક-નનામીનો કરનારો, કાળાં કામનો કરનારો. મીસવા-પીરસવા. આસુધા-તત્પર. યાષ્ઠિ-નણે. શેઝ (૧)-સૂચા હોય તો અર્થ સર્જીત થાય.

પૃ. ૧૭૨-ગ્રામ સરવડાં, ફંડાં. દેહિ (સં. રજે અવ દિટ્ટિ) દીઠે,

પૃ. ૧૭૩-સિરોવેષ્ટન-પાધડી.

પૃ. ૧૭૪-મોહમુખ, દોરિ-કોરે, બાન્દ્યે. પૃ. ૧૭૫-પ્રાપ્ત્યુક પરોણો.

પૃ. ૧૭૬-ચાલવા-નિહાળવા. પૃ. ૧૭૭-આશ્રય-સ્થાન.

સજગ-નગતો.

પૃ. ૧૭૮-અચ્છ-હા-પદ્મ-હા, પદ્મ્યાં. મોટ-મોટલી ટોટ-ટોટ.

પૃ. ૧૮૦-તુનિ આન્યા-તને આન્યે. અન્તય-અન્તર્થ નેહયે.

પૃ. ૧૮૩-લિ-લે, લગની.

પૃ. ૧૮૪-ધટોરગચ્છ-ધટોડચ. સારોવ્ધાર-ફંડ્યાં કહિયે તો.

પૃ. ૧૮૬-મોહહ-પરોઢિયં.

પૃ. ૧૮૭—સત્યિ-સત્ય યજ્ઞ, કમલનાભિ-કમળની ડાંખની,
દિગ્ધતિ-દિશ્પાળ, સત્યવગતા-સત્યવક્તા. મીન્દ્રાચલ-મહેન્દ્રાચલ.

પૃ. ૧૮૮—વેદિ-વેદ, યજ્ઞે અભાગ્યણી-અગ્નિની, કમલગીળ,
સાદ્ય-મદ્ય. [કનિ આજની સાથે પ્રાચ માટે મધ્યમ્ય માનતા હોય.]

પૃ. ૧૮૯—યોદ્ધી-પ્રી.

પૃ. ૧૯૦—કિલિતજેવ-કહેતાં જેવ અદીધુ-આવુ. પરબંધા-દે-
રાન ક્યાં. ઊતાફે તેહનો નાદ-તેની ઊઠતાકને યાની નાંખું.

પૃ. ૧૯૧—દામણો-દામણો, દયામણો, કડ્ડાવ. કુકુઆફયા-કુકુઆ-
ભીરુ-ભેર, મેડિયો. અલવિ-પડાટે.

પૃ. ૧૯૨—વિખાણુ-(સ આખ્યાન) ૧ખાણુ.

પૃ. ૧૯૪—માતા તેનીઈ-તેની માતાયે નગરમાધ્ય-નગરમધ્ય
નેહયે આપો-દેવકા, વૃન્ન

પૃ. ૧૯૫—અમ્મ-માણણુ. પૃ. ૧૯૬—લાલ-લલિ નેહયે-મલે.

પૃ. ૧૯૭—અધિમલિ (સ સ્વયં+ક) ખન્દોલે, કાપે

પૃ. ૧૯૮—અલ્પિપત્ય-(સ પ્રાગ્નિય) પ્રણિપાત, આજીજ ઘણ-દષ્ટિ
નેહયે લાપી-લપતી-નામની સૂરની પુત્રી પૃ. ૨૦૦—અર્ધ-પરબંધી

પૃ. ૨૦૧—કાઉ-નવ, નવો

પૃ. ૨૦૫—આદ્યણીયિ-આશ્ણીયિ, આદ્યૂ, મેળે

પૃ. ૨૦૭—આખમિ-આખડે, આખડે સખ્યમ-ગણસ.

પૃ. ૨૦૮—ટાંક ન લાગી પ્રયત્ન નિષ્ફળ થયો ટાંક વાગ, કારી.

શામતિ-શાન્તિ

પૃ. ૨૧૧—આટયો-ખાજયો, ફેકયો પર્યો-પ્રયો

પૃ. ૨૧૩—કિલવીયો-કાલવીયો, જુનો. ચૌરાણિક કથા દેવ
અનર્ગલ-અનન્દ

પૃ. ૨૧૪—તેહેન-તેહેન, તેન ઉચ્છૃંલ (સ ઉચ્છૃંલ) કદત.
સાંતી-સન્તાડી

પૃ. ૨૧૬—ઉદ્ધાદ-આદ્ધાદ, આનન્દ

પૃ. ૨૧૮—દ્રોણનો રિપુ સુવ-દ્રોણાચાર્યનો દુશ્મન થાય તેવો

પુત્ર. કૃતિ-દોહા, સતી સમગી દેઉલ-દેવાવલ

વડવા-ધોતી ચીવન યદુકુન્તારથ—યદુવંશમા હાથીરૂપ રહેવા યાદને
સાથે જેનું જીવન છે તેવા હાથી

પૃ ૨૮૫—કોર=કેરિ નેધયે=ધેરે અનલ-અગ્નિ જેવી સવાલદશ
(સ સમારણ) માળવા પૃ. ૨૮૬—મહુમણુ સહક્રાન્તિ. હરિદિન-દ્વાદશી

પૃ ૨૮૭—કલાષ સમૂહ આદરણ-આદરે, જુનુ રૂપ આખેદ-શિકાર

પૃ ૨૯૦—આકલ-આકુલ આકળા શિખાવલ-અગ્નિ

પૃ ૨૯૧—સારાડિ-સારાડે, સીધી રીતે. પૃ ૨૯૩—નિષજ્ઞ ભાષા
આકૃત અકૃત નેધયે=ચિર્ણવાળુ પૃ. ૨૯૬—ઉરગા-સર્પિંશી

પૃ ૨૯૭—જુ-હા, હ પૃ ૨૯૯—વાર્ણ-વર્ણ નેધયે=અગ્નિ

પૃ ૩૦૧—પાશુ-મૂળ ધોચિ-નેચિ, જુવે પૃ ૩૦૫ ટેહીય-ઠહીય.

પૃ ૩૦૬—અનુક્રમણિકા-મૂળ મહાભારતમા આ ૫૧^મ પહેલુ છે.
હરિદાસ અહીં છેલ્લે આપે છે મહાભારતના મૂળ પેટા પવેનો ક્રમ
અહીં અલ્પેષ આકલધી આપ્યો છે ચન્દ્રમાની (૧) આ કથા
હરિદાસ નથી આપતો

પૃ ૩૦૭—નારદે ઉપદેશ (૧) મા (૧) ન નેધે પૃ ૩૦૮—
મણિકયા-મુખ્ય કથા આકલકથા-કથાખ્યાન ૧૭ મી કીમા આદિ કથા
યાદવ કેરી, એન કણ છે મૂળ મહાભારતમા આગ્રજમા યાદવની કથા
નથીન મનહર વીરે રવિષો આપે છે પૃ ૩૦૯—અનુવૃત્ત્ય રળ પૃ
૩૧૦—જુદિમાન (સ રૂદેલાન) એહી જુદિવાળો. પૃ ૩૧૧—એક-
મના-એક મન થઈ ક્રૂદ સાખી ખોલી માણી કેતવ મૂર્તતા, કપલ,
જુમા હરિ હેરે શ્રુતિ ધરતાં-સામળતા ૧૬ મી કીવાળી કલ્પના
કવિની પૌતાની છે પિંડિડ પુનરાવૃત્તિ-દેહમા ફરી આવજૂ, ફરી ન-અ-
વાતિત્ર-વચનિ-વાઘની સાથે નાઈ જતાવેલા વચનોથી શશાકૃકરા-
શ્રુત-ચન્દ્રના કિરણોના ચિન્હવાળો, શુન્ધપત્ર હરિદિન-દ્વાદશી, આગસ-
ન્દાતિયિ-અગિયા સ-ગારસના દિવસે ભાગવતાએકદશીનુ મત દવ તે
નેનેજૂ નુ રચન પૂર્ણ થયુ પૂજિક, દિવાકર, તે દિવસે રશિકનો
રૂપ દેનો, અને બપોરનો નમવ હતો તે સમયે આ કથા પૂર્ણ થઈ
૫ ૨૩—આમ દેખીતુ ૩૧૭૪ ને બદલે આમ દેખીતુ ૩૮૨૩

સભાપર્વ-વિવેચન

૫ ૩૧૭—પહેલા કડનામાં આદિપર્વના અન્તની ખાણવદાદની અને તેમાંથી મથના બચાવની કથા અતી કરિ અનુમનનાન માટે આપે છે

તુ'મ્મિ—(અપભ્રંશ + ગ્રન્થાપગ્ધી) તદ્દને, તને બ્રહ્મસુતા-સરસ્વતી ઉલ્લાસ-શ્રમર્ષ સુખ—(અપભ્રંશ) અને કર.. વિષ્ણુદાસ કવિવિષ્ણુદાસ અને તેનું અનુકરણ કરનારો કવિ શિવદાસ, એ બન્નેની કવિતામાં આ વાક્ય લાક્ષણિક છે અને પરિણામે વિષ્ણુદાસના કાવ્યમાં શિવદાસને નામે અને શિવદાસના નીરસ કંઠવાક કાવ્યો વિષ્ણુદાસને નામે ચઢી મથા છે પ્રાય વિષ્ણુદાસ કાવ્યના આરંભમાં, અથિત શબ્દો અને નિશ્ચે અન્તે પોતાની છાપ આપે છે, ત્યારે શિવદાસ શબ્દો કરીને કાવ્યમાં પદ્માભર્ગ કંઠવાને અન્તે પોતાની છાપ આપે છે

સાહી-ખરેખર વ્યથિ—(સ વિથવે મ ગૃ વિસદ્ વિન્દ-વિપિ-વ્યવે) નિરો, વિથ મૂલ્લિ-મૂલ્લિજોથે—અને મોરત-મરુતરાત મહાભારતમાં ક્ષેત્રકિ અને ક્ષેત્રકેતુ એવું નામ છે હરિદાસના આદિપર્વમાં મેષક વિમાય મુસાદનારે મરુત નામ સ્વીકાર્યું છે જુઓ ૫ ૨૮૬, ટિપ્પણ ૭ મૂ મરુત-નામ સ્વીકાર્યું ■ મુરશુખ દેવતા દેવોના મુખરૂપે રહેલો અન્નિદેવ અનિરૂપી મુખેથી દેવતાઓ પોતાનો ભાગ સિધે છે, એ જ માન્યતા ૧૫૨ સર્વ દેવોને ઉદેશી અન્નિમા લોભ શ્રવામાં આવે છે

૫ ૩૧૮—ખાંડક—(સવાજ્ઞકમ અવવાદર) મિત્ર સુસુલોદર મીટ્ પેઠ (અપચાનો દહીં) આવેા કિંમ્ તેમ જ માચરી પેઠવાઓ યદ્યનય છે, હાગાર-એ કાગ્ધી રાજ્યનો પ્રયોગ ખાસ ધ્યાન એવે છે મૂળરાત્રીભાષામાં અરબી કાગ્ધીનો પ્રચાર વિક્રમની ૧૫ મી સદીથી કાર્યક ખરો એમકે મૂળગતમાં તે અગ્રમાં મુસનમાનોનું રાજ્ય હતું—દાખિ-ને ચઢી શાકીરા—(સ ચરિતુ જગ્ધમે) જાપગ્ધીજ ભત્રી આવેલ છે તુમ્ નો મ ગૃ મા ૬ આદેશ સુધ્યાપબોધ ઔદિતકમાં છે જુઓ કરી ભેડે દવાદિ આગળે જાગદ સકદ્દ એ વિદ્યમદ્દ યોગે તુમ્ દદ (૫ ૫) આહી ને ૧ તુમ્ વાપરવાની અમ્હતનાની રીતનો ઉલ્લેખ છે, પરંતુ તે બધું અને શબ્દ

પૃ. ૨૧૬—તલયાતોરણ-તોરણ બદકપુષ્પી-બતકનાં પુષ્પ-
નાં વેણાં. સાથરા-પાથરહુ વિચ્છિન્નકરતા—(સં. વર્ણાશ્રયકર્તા) વેપારી.

પૃ. ૨૨૦—કહિ-કહો, ક્યાં પણ નીપાધૂં—(સં નિગાદિતમ્) કથૂં.
ધન્દાસુધ-૧૦૪. ઠાગલકર્તવ્ય-કામગનાં બનાવેલાં.

પૃ. ૨૨૧—અતિક્રમિ-અતિક્રમે, બધાને વધારે ઉધાણુ-જુવાર,
ભરતી ખરિખા-ખાધ.

પૃ. ૨૨૨—કંઠાહ-કંઠાધૂં, બકડિયું.

પૃ. ૨૨૪—ભિક્ષુરા-ભિક્ષુકેલા. આહિટ-આમતેમ ફેંકવું. ઊંડલ-
બાથમાં ભરી

પૃ. ૨૨૫—જુધ-જુલે સિંહ ઉપવાસી-ભૂખ્યા સિંહના જેવી કંઠ.

પૃ. ૨૨૬—લિહ-લે, લગની રોહરાફલ-રોહલ—(સ. શીર્ષ)=સેવા
વચ્ચે કપાલ પર ઢળવું પેદૂં પદેનું, દાણિયો

પૃ. ૨૨૭—આકે-વજના ઉડા, બાં. બદ-કંઠ, વ્યભુધાતીને-સરળતાથી

પૃ. ૨૨૮—આલલી જાય-આડીબચ સોંડયો-તેયાર થયો, સોંડયો.

શીધૂં—(સં સિદ્ધમ) મિષ્ટ થયું

પૃ. ૨૩૧—દેરા-તરવ

પૃ. ૨૩૨—અણવિ સગ્માની, મડકાથ પામતી

પૃ. ૨૩૩—સાદન(સં. મજા) નાન.

પૃ. ૨૩૪—બચદૂ-બેફ, બેચ, બન્ને

પૃ. ૨૩૫—હકાર્યા-હાકલવા, પડકાર્યા

ઊનોવાય-તકલીફ પાને, ઊનોવાય

પૃ. ૨૩૬—કાલી-ગ્રીવાસી, બચફર અવાજ. આલની-આલની
માકિ (સગદૂ)-સાકે. કળ્પસિદ્ધિ-કલ્પના માયા હવર

પૃ. ૨૩૭—દુર્ગ... રાજાજ-ના દુર્ગની વાટ લીધી. જાહેરો- ૧ આ
આકારની યોનીયોને ગામવાની યોડી

પૃ. ૨૩૮—વિદિયી-વદેશી. પૃ. ૨૪૦—આપર-ભાપર.

પૃ. ૨૪૧—પિરાજ-પીવું. આસ્તીજ-આસ્તીર્જ એલે=પાથરેલ.

પૃ. ૨૪૫—ધાર-ધરિ એલે=ધર્મ, ધર. બિદિકિ-બેકેક.

પૃ. ૨૪૭—દિનિ-દિને, દિવસે. દૂતિ-દૂતી નેધયે=હતી. ૩૦ મી
હતી. ૧ સલગમ, ૨ મુગલ, ૩ શુભકીર્તિ. ૪ મુમતિ અને ૫ મુકમાર
આ પાંચ ગુણ પરાવતાર

પૃ. ૨૪૮ વિહતાં-બહેતાં વ્યમાન-વિમાન દિવ્ય-દિવ, આકાશ.

પૃ. ૨૫૦—વિશ્વભૂ...કહિવાય (૧)-આખી લીધી સન્દિ-મ છ.
વિશ્વભૂ શિવજી હોઈ રામે ક વિષ્ણુ કહે છે, ત્યાં અધિનીકુમાર હોય
તો દ્વિતીય યશસ્વિને મેળ ખસે વિશ્વભૂ=જઘાયે વિચાર હોય, તે અહી
હોઈ રીતે સુસજ્જીત નથી થતું. ૬૮ મી કહાંમા પાથે કુન્તાના હરમાં લેખન્યા
એના ઉદભવ પણ ઠીક નથી

પૃ. ૨૫૧—ચોક્કસ-ચોખ્ખુ. પૃ. ૨૫૨—માહિરા-મધ્ય-(સ માતૃ-
ગૃહ અથવા માહરત માહિર=માયર) માયગમા પૃ. ૨૫૪—વાસા દિવસ.

પૃ. ૨૫૫—ચૈ-નય, પૃ. ૨૫૬—અચ્ચાર-દગલો પૃ. ૨૫૭—મુભગ-
સુન્દર આહુત્યા હવાખ્યાન. અન્તરિ વચ્ચે પૃ. ૨૫૮—જઘન-જઘને

પૃ. ૨૫૯—અનલ-અભિ, અહીં હતાત પૃ. ૨૬૦—હિરણ્યકશ્યપ
ન નેધયે ગર્ભ=મહા ધવલ-લોખ વ્યલકલિઆ-આનન્દ પાન્યા.
અમૂળિ-મૂળાય જીવદિ-જીવત્યે-વઠાવી

પૃ. ૨૬૧—ધરાધીર-ધગધર, રાત્રનો માગ-માર્ગ વિરોધ-વિ-
રોધ, કૃપા નૈધ-નૈધયે પૃ. ૨૬૨—નિવૃત્તિ-નિવૃત્તિ, આનન્દ માયા-
હિરણ-માપા, પૃ. ૨૬૩—તેચિ તેજ, તેજથી પૃ. ૨૬૫—ભાહુતિરિ
(સ દાસગતિ) મોતેર પૃ. ૨૬૬—ચરઠ-ચન્ત પારિ-પાર, બાન્ધ

પૃ. ૨૬૭—ધીર્-ધીર્ ઘા-લો નેધયે

પૃ. ૨૬૮—કામખાસ-કામખાસિ નેધયે=કામના બળે

પૃ. ૨૭૦—અર્થિ અર્થી, જરૂરિયાતવાળું માનનાર જલવિમર-
પાણીનો ધુમરો ઉપકાલુક-ઉપકલુક નેધયે=કાઠા નજક પૃ. ૨૭૨
શિખ-શિખન=શા માટે નહીં મજ (૧)-શિખ ને રચવે પણ લલિયાઓ
આમ લખે છે=શા માટે

પૃ. ૨૭૩—ધનદ-કુબેર ધીર્ તે છાંડયો નહીં નહોતો પ્રયોગ
ધીર્ તેણે છાંડયું નહીં નવો પ્રયોગ પૃ. ૨૭૪—અહયે-મહત્તે

પૃ. ૨૭૬—આસન બેઠક. અહીં સન્માન, પૃ. ૨૭૮—કારાણ-
કારણ નેધયે યચિ યથે યદને, પૃ. ૨૭૯—દેવ્યા-દેવી, ગૌરી તરવરિ
ફેરે અદ્યધી-એજી સુદિવાલો કુચિત-કુચિત, નિઘ પૃ. ૨૮૪—

વડવા-રાણી યીવન ધડકું-તારયું—યદુવંશમાં હાથીરૂપ રહેલા યાદવો સાથે જેનું છવન છે તેવા હાથી.

પૃ. ૨૮૫—કોર=કેરિ ને. એ=એ અનલ-અગ્નિ નવી સવાલસ (સ સગદસ) માળવા પૃ. ૨૮૬—મહુમળુ સહ્યાન્તિ હરિદિન-દ્વાદશી.

પૃ. ૨૮૭—હલાપ નમૂહ આદરય-આદરે, ન્દર્નુ રૂપ આખેટ-શિકાર

પૃ. ૨૯૦—આકલ-આલ આકળા શિખાવલ-અગ્નિ

પૃ. ૨૯૧—સારાડિ-ગગડે, સીધા રીતે. પૃ. ૨૯૩—નિષદ્ધ-ભાવા આકૃત અકૃત ને. એ=ચિર્ણવાળું પૃ. ૨૯૬—ઉરમા-સર્પિની

પૃ. ૨૯૭—છુ-છા, છ પૃ. ૨૯૯—વાર્ણ-વહ્નિ એ. એ=અગ્નિ

પૃ. ૩૦૧—પાંશુ-મૂળ યોયિ-એયિ, જીવે પૃ. ૩૦૫ કૈહીયું-કહીયું.

પૃ. ૩૦૬—અનુક્રમણિકા-મૂળ મહાભારતમાં આ પર્વ પહેલ છે. હરિદામ નદી છેલ્લે આપે છે મહાભારતનાં મૂળ પેલા પવેનો કમ નદી નહ્યેય આકળાથી આપ્યો છે અન્દ્રમાની (?) આ કયા હરિદામ નથી આપતો.

પૃ. ૩૦૭—નારદે ઉપદેશ (?) મા (?) ન ને. એ પૃ. ૩૦૮—મણિકથા-મુખ્ય કથા આકલકથા કવાખ્યાન ૧૭ મી ૧૦૧માં આકલ કથા યાદવ કેરી, એન કલ છે મૂળ મહાભારતમાં આગમમાં યાદવની કથા નથી. મનહર વગેરે ખવિયો આપે છે પૃ. ૩૦૯—અનુકૃત્ય-રબ પૃ. ૩૧૦—બુદ્ધિમાન (સ કુદેશ્વર) બાળી બુદ્ધિવાળો. પૃ. ૩૧૧—એક-મના-એક મન થઈ ફેટ માખી ખોલી માખી કૈલવ પૂર્વતા, કપલ, જીના હરિ-હરે શ્રુતિ ધર્મતાં-સાતગતા ૧૧ મી કહીરાની કલપના ખવિની પોતાની છે પિંડિ પુનઃપ્રવૃત્તિ-રેદ્રમા સ્ત્રી આવવ, ફરી જન્મે. ચાન્નિત-વથનિ-વાવની ત્રાયે નાઈ જતાવેઈ વચનેથી શશાકુંકરા-કૃતિ-ચન્દ્રના તિરોજાના ચિન્દ્રવાળો ગુરુપદ્મ હરિદિન દ્વાદશી, ભારત. નન્દાતિથિ-આપાગસ ભારતના દિવસે જ જવતાએકાદશીનૂ મત હવ તે દિવસે-આનુ રવન પૂર્વ યદુ વૃષ્ટિક હિવાકેર, તે દિવસે રમિકો. નન્દમા નનો, અને બપોરનો નનથ દતા, તે સમયે આ કથા પૂર્વ થઈ

પૃ. ૩૧૩—આમ દેખીનું-૩૧૭૪ ને બદલે આમ દેખીનું ૩૮૨૩ વાયવ્ય

સભાપર્વ-વિવેચન

પૃ ૩૧૭—પહેલા કંઠનામાં આદિપર્વના અન્તની ખાણવદાહની અને તેમાથી મચના જવાનની કયા અહીં કવિ અનુસંધાન માટે આપે છે.

તુ'પ્તિ —(અવ સુહ-નગ, નદ વપગમી) હવે, તને પ્રાણસુતા-સર-સ્વતી ઉદલાસ-વમર્શ સુઝે—(અવ સુઝ) અને હર...વિષ્ણુદાસ કવિવિષ્ણુ-દાસ અને તેનું અનુકરણ કરનારો કવિ શિવદાસ, એ બન્નેની કવિ-તામા આ વાક્ય હાસ્યલિપિ છે અને પરિણામે વિષ્ણુદાસનાં કેટલાંક કાવ્યો શિવદાસને નામે અને શિવદાસના નીરસ કેટલાંક કાવ્યો વિષ્ણુ-દાસને નામે ચડી ગયા છે. પ્રાય વિષ્ણુદાસ કાવ્યના આરમ્ભમાં, 'પ્રવિત વચ્ચે અને નિશ્ચે અન્તે પોતાની છાપ આપે છે, જ્યારે શિવદાસ ધણું કરીને કાવ્યમાં ધણાખરાં કંઠવાને અન્તે પોતાની છાપ આપે છે.

સાહી-ખરેખર વ્યવિ—(સ. વિવેચે મ ચ વિસદ-વિષદ-વિપિ-વ્યવિ) —વિશે, વિધ મૂલ્લિ-મૂલ્લિજોઈયે—મને મોરત-મરુતરાત મહાભારતમાં સ્થેતકિ અને સ્થેતકેતુ એવું નામ છે હરિદાસના આદિપર્વમાં કોપક વિભાગ ધૂસાહનારે મરુત નામ સ્વીકાર્યું છે જુલો ૫ ૨૮૬, ટિપ્પણ ૭ મ મરુત-નામ સ્વીકાર્યું છે સુરસુખ-દેવતા-દેવાના સુખરૂપે રહેલો અમિતેવ અનિવૃધી મુખેથી દેવતાઓ પોતાનો ભાગ લિયે છે, એ જ માન્યતા જોખ સારું દેવાને ઉદેશી અગ્નિમા હોમ કરવામાં આવે છે.

પૃ ૩૧૮—પાંડવે—(કેવાન્કુરુમ અવર્ણદર) રિન્કું સ્થૂલોદર-મોટું પેટ (અપચાનો દહીં) આવો ફિકમ તેમ જ ગામરી પેટવાલો થઈ જાય છે, લગાડ-એ ફારસી શબ્દનો પ્રયોગ ખાસ ધ્યાન એવે છે મૂળગતીલાખમાં અરબી ફારસીનો પ્રયાગ વિક્રમની ૧૫ મી સદીથી કાર્યક ખરો કેમકે મૂળરાતમા તે અરમામા સુસરમાનોન રાખ્ય હવું—દાખિ-એ ચરી શાંદીશ—(સ. ચરિતુ શખાસિ) વપરથી જ વતી આવેલ છે તમ્ નો મ ચ મા જ આદેસ સુન્ધાવણેધ ઝોઝિતકમા છે જુલો કરી ભેડે જવાદિ આગલે જાગફ સફદ વ બિદનવ થોળે તમ્ દુદ (૫ ૫) નહીં જો કે તમ્ વાપરવાની સ રુદ્ધતાની સીતનો ઉદ્દેશ છે, પગ્નુ તે નાણુવું અને રાકવું.

ના યોગમાં તુમનો તત્કાલીન નૃજરાતીમાં ફે આદેશ હોય તેવી વાત કરે છે વિષ્ણુદાસે આ પ્રયોગ પોતાના કાળ્યોમાં પ્રાચૂર્યથી કર્યો છે મારા જ્ઞેયેશ્વરા રામાયણમાં તે પ્રયોગ દરેક સ્થળે છે

સાહિ-(સંભાષણ જુવો મ આદિ સમૂહ વત્ત્વા કૌતેયઃ પ્રવૃષ્ટઃ સમ્પન્નઃ કર્મણિ ૨૧૬-૨૦) મદદગાર, સહાયક) કહ્યું-૨૬।

પૃ ૩૧૬-તુલનિ (અપ તજ્જન+મ ચ નદ) તલને તને વિનિ (સ) વિનય) વિનય મુક્તિ-મુક્તિ; અહીં અતુર્યના પ્રયોગ છે તે અર્થાચીન નૃજરાતીમાં બન્ધ છે. ત્યાં અત્યારે પછી જ વપરાય છે કર્શી-કાંઈક કથા નો અનિશ્ચિત સ્વર્નામ તરીકેનો પ્રયોગ પણ પ્રાચીન છે કૌટિલ્ય જીવરથી ઉત્પત્તિ હોવા છતાં કયાંક કિશ્કિન્તના અર્થમાં પણ દેખાય છે જુવો નીચે ૧૧ મી કડી આજ ૭૬૫ની

પૃ ૩૨૦-પ્રદા-પ્રાદાણુ દરે-મર્દુવકાર્યના આરમ્ભમાં પ્રાદાણુ પૂર્ણ કરવું જોઈએ

પૃ ૩૨૧-હેલા-(સ અન્યવ) રમતમાત્રમાં આગ-ચા-(સ કાઠા) નિય (સ. નિજ) -પોતાનું શ્રી યુગતાત-જગતના તાત જગનું ચક્ર, ઘઈ યુગ

પૃ ૩૨૨-મણિભાષક-મણિનૂ પાત શોભિયે-(સ જુગતે અપ. સોમીદ-સોમિદ અને મૂનું સરફતીકરણ યૌ જ) -શોભે ભણિનિ (સ. મળ્યતે અપ મળિવ્યદમગિજ્જદ, ભણિનિ-મણિનિ) ભણિયે. મુધન-સારંધન

પૃ. ૩૨૩-કરી સકિ કરી શકે જુવો જીવર ચરી શશિ મુહુ મોહ. સહીલસંચયુત-સહિલ જોઈએ-પાણીથી યુક્ત નિયનાથ-નિજનાથ, બહુબોના અધિષ્ઠાતા શોભીય-જુવો જીવર શોભિયે અહે-હે, હરતી અહે-નૂના હરતી આસ્તે નૂ રમરણુ કગવે છે ગમાં-ગમ, બાન્દ

પૃ ૩૨૪-સ્થેકિત યાત્રેલા અયરા અગ્નિ, પૃથક-(સ પૃથક્) જુદાં જુદાં અહિ-(સ અસ્તિ અપ અવૃદ્ધ અગ્નિ) છે

પૃ. ૩૨૫ અવરિ-(સ અવરે) અવર, બીજા પ્રદાસદન-(સમસતમી) પ્રદાના લોકમાં આવજનના-આગતાવ્યાગતા-

પૃ ૩૨૬-રામ વચન-તારે વચને અગ્નિ અયધિ-અગ્નિના હોમ કરવામાં નૂના સમયમાં કુશલતા પૂજતા અગ્નિનું કૌશલ્ય પણ પૂજનામાં આવડું સ્ત્રીયન-સ્ત્રીજન કૈદિ-કદિયે દત્ત-ભુગુદ-દાન અને ભોગવટો.

ઋગ્વેદ-ઋગ્વેદસમયે ઋગ્વેદાન આપી ઉત્પન્ન કરેલો પુત્ર. શીલ-પ્રતિ-સદા-સાર અને પ્રતાપાલનથી.

પૃ. ૩૨૭-દીર્ઘાં-મોટાં. પ્રેમલ-(સં. પરિમલ) સુમન્ધ. ખલુ-ધીશ-પણા અધીગ-રાજ્યો -નૃત્યક, રાય !-નૃત્ય કરાય. વાચવામાં પણ બાધ નથી. કુખ:-શોક-કુખ શોક લેઈયે.

પૃ. ૩૨૮-ભોગવતી-નાગોની નગરી, અથવા ભોગરીલ લક્ષ્મી.

પૃ. ૩૨૯ સુધી-સારી કે સીધી. અપરિચિત-અપરિચિત લેઈયે.

પૃ. ૩૩૦-કામિની-કંસની સ્ત્રી, નરાજનની પુત્રીથી, પિતા નરાજનને પ્રેરણા કરતી હતી. માન-મનિ લેઈયે.

પૃ. ૩૩૨-સરિ-પરેખર. શોભિ-શોભે, શોભે. ઉક્લાદ (સં. આજ્ઞાદ) આનન્દ. જુ-જુવો. છતાં-છે છતાં. કશિ-કયે, કયે.

પૃ. ૩૩૩ ધીર્યપણુ-ધેયં. હુનાહર-હોનાર. સરો-ધરો-અહ-હય થરો. જુમલિઅ-મેલવં. સાથે ન-મેવ એ બાળક. સહકાર-આપવડા.

પૃ. ૩૩૪-ચુવટે-ચોવટે.

પૃ. ૩૩૫-સુલભ-(સં. મુલમ) સુલભ. નિત્ય-નીત્ય લેઈયે-નીતિ

પૃ. ૩૩૬-અન્તક-મૃત્યુ. પૃ. ૩૩૭-ઉન્માર્ગિ-આડે માર્ગે.

પૃ. ૩૩૮-ભવાન્ન-ભવન્નિ લેઈયે. ધર તરફ.

પૃ. ૩૪૧-પર્યન્ત-(સં. વર્ણત) સુધી

પૃ. ૩૪૩-માન-માપ. ઉપરકાર-સામગ્રી.

પૃ. ૩૪૫-દિક્ષા-દીક્ષા લેઈયે. રુકમર્યોષિતા-(સં. રુક્મર્યોષિતા) શોભાની પ્રતીકથી. પૃ. ૩૪૭-વદન્ત્યાનક-વ્યવસ્થાનક લેઈયે.

પૃ. ૩૪૮-આવર્જ-સ્વામી. પૃ. ૩૫૦-મુખ્ય=મુખિ (મુખ+ઈ) મુખમાં, અગ્રમાનમાં.

પૃ. ૩૫૩-વાયક-(સં. વાયવ) વગન. ઝાઝુ-ધણ. કોલાસ-(સં. કોલાસ) અવાજ વિખાણિ-(સં. વાલ્કાન ઉપરથી નામધાતુ)-વખાણે તોડથી-તોડથી. પૃ. ૩૫૪-ઉપવાદ (સં. અવવાદ) કદ વચન, માલ્ય, નિન્દા. જમહુ-જમહો, જોડો, સમોવડ. અર્ધુ-મેળો.

પૃ. ૩૫૫-દોય-બે, પ્રતિબાધ-બાધ, મુરુલી, અદ્યક્ષ. ઠાહોલ-ચેદી દેસા. અરખાનો-દેવ ઠાહોલિવાના આને રુદ્રિણી દરજા મામ-મર્યાદા કે મનના

પૃ. ૩૫૧—તુહી-તો પાલ ધર સ્થપી-મૂળથી પામિ-નણે, કો
કોય-(સં કોપિ અવ કાવે-કાદ નને ફકારનો ય) કોઈ [તેજ રીતે
બાઠ-ય, સોઠ-સોય, હોઠ-હોય વગેરેનો વિન્દપ, મૂ મૂ મા છે] ઉઠ
પાત્ર-પાણીનું કામ

પૃ ૩૫૭—એકેએક-એકેએક, દરેક આયુરા-રત્ન [નવી વખતે
નવીયો 'દીર્ઘાયુ' મ્હો. ' એમ કહ તે ઉપરથી પણ આયુરા મામણ
એમ પ્રયોજ્યું' હીસે છે]

પૃ ૩૫૮—આજ્ય-તર-મનમા, અ-હા તેજ્ય-(સ) પાણી
અમ્બુ-(સ) પાણી અર્ધપક-નહી તહી, આહ અરજૂ અવિલોહ
વાનિ-અવલોકવાને પગથારી (સી) પગથી પૃ ૩૫૯—પ્રભવ-(સ પા
નવ) હેરાનગત. અમયે અમલે અરજુ અસો, સાથે વપુવેગિ-બની થો
તેલકા શરીરના વેગથી આશ્ચિન્ય-આશ્ચયં પૃ. ૩૬૦ નવિ રહ્યુ તાય-
નૂનો પ્રયોજ્ય = મ્હેવાનૂ નથી મનિ મ્હેને કે મનમા, નેદ-નકી
દીનિયે-હીસે

પૃ ૩૬૧—ભર્મ-(સ ધન) જમ, જાનિ જમોતપાદક ક્રિયા વાક
(સ વક્ષ ઉપરથી નામ) અ'ચ્યુ, મુરકેલી પૃ ૩૬૨—વરતુ-વગેરે જેડાળ

પૃ ૩૬૩—પૂરત-પૂર્ણ કે એ બધાની કોળી થતા પણ ન પૂરે
તેની માન-હન-માનથી જેનું દહન છે તેવો માનદધ હેખવિ-લેખવે
ગણે ઘૃતિ હોશિ સત્રીકુલ અન્ત-જુગાગથી સત્રીકુલનો નામ વરો.
[મૂળમા સત્રી કુલવન્ત હવ તેમજ ઘૃતિ ન હવ. પરંતુ ૧૬ મી કી
જેવાથી સ્પષ્ટ વરો કે આ સુધારેલા પાઠ જ ચોખ્ખ છે] રાનિ-(સં રાગ્ય)
રાન્ય ચૂપ-ચામલો પૃ ૩૬૪—ભઉ-(મં. યાત અપ જાહુ મ ન ભઉ)
ભવ ભલો ક્યાણુ-લઈ આવો ગમ્મિયત-સફેદેલ

પૃ ૩૬૫—એકશશિ-એક ગમ્મલ વઈ મ્હેવા શશિ ગમ્મ
ચીવન્ત-(સં શ્રીમત્-અ ન શ્રીમન્ત) ધનવાન માલકુષિ-માલકપે આ
વર્ધુ-(સં આવૃતકમ્ અપ આવરેલ) હાકયુ

પૃ ૩૬૬—અખ્ય=મુખિ મુખે અજામી થા. મનિ જુલમન-મનમા
સુમારનો વિચાર, મન-દિલ ૧ વિચાર વિહિ-વદે સુદુવદિ મોર્વા
અમણી સુદુલ-મ્હોલ, મ્હેલ પ્રાસાદ

પૃ ૩૬૭—શશિ-નાયે જ્ઞાનન પામે પ'ધા-પડને

પૃ. ૩૧૮—કારણ-અર્થ-અર્થકારણ. કારણ-કારણ, માટે. અમુ-
દ્યુત-અમુદ્ય (બ. સી.)

પૃ. ૩૧૯—દાહ-દાહ, પાસા. પોણ-હોટ, પણ. ઓડિઆ-નાંખ્યા.
વરત-વસ્તુ. ઓઠ-મોઠો. મામ-મયાદા. મુન્ય-મોન.

પૃ. ૩૨૩—સ્થવિર-સ્થ. ત્રિયા ઓ. પૃ. ૩૨૫—પ્રભવ-પરિભવ કે
પરાભવ, વીંટી-વીંટાણને. પૃ. ૩૨૭—યુક્તાર્થ-યોગ્ય.

પૃ. ૩૨૭—નૌતન-ભાતિ-નૂતન=નવી નવી ભાવનાં (બ. સી.)

પૃ. ૩૨૮—કડી ૫ મી સાથે સરખાવો:—(સમાર્થ ૧૮-૧૩, ૧૪:—)

યો હિ પ્રશ્નં ન ત્રિવ્રુદ્ધર્મદર્ગી સમાં ગતઃ ।

અનૃતે યા ફલવાત્તિસ્તસ્યાઃ સોઽર્થ સમશ્રુતે ॥

યઃ પુનર્વિતથં ત્રુદ્ધર્મદર્ગી સમાં ગતઃ ।

અનૃતસ્ય ફલં કૃત્સ્નં સમ્પ્રાપ્નોતીતિ નિશ્ચયઃ ॥

ટૂહિ-પોણ-પ્રાણ દાવમાં મૂક્યા ને, સરખાવો:—

તયોર્દેવનમત્રાસીત્પ્રાણયોરિતિ નઃ શ્રુતમ્ (સ. પ. ૬૮-૬૭)

પૃ. ૩૮૦—માનિનિ-માન્યને. ગતપ્રાણ-મૃત્યુગત, નિશ્ચય.

પૃ. ૩૮૨—ભગિ-ભગ, આશ્રય લે. પૃ. ૩૮૪—વશિષ્ઠ- (મ.
વિષય) ૨૫.

પૃ. ૩૮૫—પણ-પુ નહિ. પોણ, પ્રતિષ્ઠા પરધાન-મુખી, મુખ્ય.

પૃ. ૩૮૭—આવટશિ સહોદરો. પૃ. ૩૮૮—પ્રદીનિ-પ્રદિયે.

પૃ. ૩૮૯—વાણી-દરેક કટવાને અન્તે આવતો બીથસો, તેણા

“ એકવી વાણી કહી ” એ વાક્ય આવે છે, તે

અષ્ટશતાધિક-આઠસો બેપચ અધિક બામક

પૃ. ૩૯૦—કવયિતા-કવિ.

અન્ય ૧ લો પૃષ્ઠ *

